

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

2000 - VARLIK YILLIĞI

VARLIK YILLIĞI 1960

Nurullah Berk

VARLIK YILLIĞI 1962

VARLIK YAYINEVİ
Ankara Caddesi, İstanbul

VARLIK YILLIĞI 3

Varlık Yayınları, sayı 860
İstanbul'da Ekin Basımevi'nde basılmıştır.

Aralık, 1961

Ö N S Ö Z

Yılığımızın 1960 da çıkan ilki gibi geçen yıl çıkan ikincisi de okurlarımızın geniş ilgisiyle karşılaştı. Dileğimize uyarak düşüncelerini bildirmek zahmetine katlanan okurlarımızın hemen hepsi daha hacimli ve zengin çıkan 1961 Yılığını ilkinden üstün bulduklarını söyleyerek bizi sevindirdiler. Onun daha da genişletilmesini isteyenler az değildi. Ama yeni bir fiyat artırmayı gerektiren böyle bir genişletmeye, çok istediğimiz halde, günün ekonomik şartları içinde gönlümüz razı olmadı. Özür dileriz.

Yıllık üzerine ileri sürülen düşünce ve istekler arasında gene birçok çelişmeler göze çarpıyordu. Soruşturmayı kaldırın - genişletin, şiirlerde yeni imzalara daha çok yer ayırın - şiirleri daha sıkı bir kalite denetinden geçirin, resimler gereksiz - resimleri çoğaltın, incelemeler daha kısa olsun - daha ayrıntılı olsun, dünya şiiri olmasa da olur - dünya şiirinde daha çok örnek verin, gibi birbirine tam karşıt istekler arasında biz ortalama yolun geçen sayımızdaki ölçü olduğu kanısına vardık ve gene aynı yoldan yürüdük.

Sanat kollarındaki yıllık çalışmalarla ilgili incelemelerin sağlanmasında gene sıkıntı çektik ve aradığımızı tam bulamadık. Verebildiğimiz kadarının da yurt içi ve dışı sanatının gelişmelerine ışık tutmak bakımından değeri olduğuna inanıyoruz.

Geçen yıl dünya edebiyatı kronolojisini vermiş, bu yıl da Türk edebiyatı kronolojisini sunacağımızı vadetmiştik. Behçet Necatigil'in hazırladığı kronolojiyi okurlarımız bu sayıda bulacaklardır. Edebiyat ödülleri Nobel'-

in listesini vermiştik geçen sayımızda, bu sayımız için de Pulitzer, Goncourt gibi ünlü ödüllerin listesini hazırlıyacağımızı söylemiştik. Ancak bu gibi uluslararası karakteri olmayan ödüllerin listelerini inceleyince gördük ki bunları dolduran adların büyük çoğunluğu okurlarımıza hiçbir şey söylemeyecektir, hattâ bunların çoğu kendi yurtlarında bile unutulmuş kişilerdir. Onun için sayfalarımızı boşuna harcamayı uygun bulmadık.

Bu sayımızda soruşturmamızı yurt yönetimi ve sanat üzerinde iki konuya ayırdık. Sorularımızın günümüzün en önemli sorunlarını ele aldığını soruşturmaya katılan arkadaşlarımız söylediler. Bu soruları yüz kişiye sorduk. Gelen cevaplar, bu sayının yarısını bulmadı, ama konuları ayrı yönlerden ve açılardan ele almak bakımından çok yararlı oldukları kanısındayız.

Geçen Yıllık'taki yarışmamıza süresi içinde katılan okurlarımız 188 kişi olmuştur. Şiir ve hikâye bölümlerinde birinci ve ikinci gelen yazarlarla edebiyatımızın en büyük altı şairi olarak gösterilenleri kitabın sonunda ayrı sayfasında bulacaksınız. Katılma oranının bu kadar az oluşu bizi bu yarışmalara devamdan vazgeçmek zorunda bıraktı.

N O T

Bu kitapta okuyacağınız şiir, hikâye, çevirilerin başka hiçbir yerde yayınlanmamış olması esastır. Yazıların hepsi elimizdeki el, ya da makine yazısı asıllarından dizilmiştir. Ancak bazı yazılar bizde beklemeleleri sırasında gönderenlerce başka bir yerde yayınlanmış ve gözümüzden kaçmış olabilir. Bir ikiyi geçmiyorsa, PDF kitap Arşivi buhtop://arkseyim.org/önceden özür dileriz.

1961 e TOPLU BİR BAKIŞ

Yaşar NABİ

1962 ye çok elverişli şartlar içinde girdiğimizi söyleyebilmek için aşırı iyimser olmak gerekir. Bu yıl içerde ve dışarda karışlaştığımız olaylarsa orta derecede bir iyimserliği bile haklı çıkaracak cinsten değil.

Şurası su götürmez ki dünyamız artık bir atom korkusu havası içine iyice bağdaş kurup oturmuştur. Önceleri bize olacak şey değil gibi görünen yeni bir dünya savaşı ihtimali, her gün birbirinden biraz daha uzaklaşıp biraz daha düşmanlaşan iki ayrı dünya arasında gün geçtikçe artan gerginlikle birlikte, artık ihtimalden de fazla bir şey olma yolunu tutmuştur. Atom silâhlarının yoketme gücündeki başdöndürücü ilerlemeler bugün bir dünya savaşının insanlığın belki de sonu olacağını gösterdiği ölçüde bu çılgınlığa doğru koşunun gittikçe hızlanması *“atom silâhları yeni bir savaşı önlemeye yeter”* düşüncesini bir uyku ilâcı gibi alarak rahat uykulara dalanların gafletini apaçık ortaya koyuyor.

Bir de, “canım geçen savaşta da yeni silâhların dehşetini anlatıp dururlardı, ne oldu, altı yıl savaştıktan sonra insanlık kısa zamanda gene kendini toparlamadı mı?” diye oyalandıranlar var. Bunlar, Hiroşima’ya kadar normal bir ilerleme çizgisi içinde yükselen silâh gücünün o tarihten bu yana korkunç atlamalarla anormal bir hıza erişmiş olduğunu unutuyorlar. Bunu ispat için bir rakam yeter. İkinci dünya savaşı devamınca kullanılan bütün patlayıcı maddelerdeki yıkma gücü toplamının Sovyetlerin son patlattıkları 50 megatonluk bombanın gücünden daha az olduğu söylenmiştir. Üstelik bu yeni bombaların öldürücü etkilerini aylarca devam ettirdiklerini de ayrıca hesaba katmak gerekir.

İki ayrı dünyanın öncüleri ve sözcüleri olan Birleşik Devletlerle Sovyet Rusya arasındaki gerginlik öylesine bir hal almıştır ki birara Berlin’de iki bölgeyi ayıran sınırlarda Amerikan ve Rus tankları silâhlarını birbirine çevirerek günlerce burun buruna kalmışlardır. O sırada patlayacak bir tek silâhın,

sinirlerdeki gerginlik hesaba katılınca, ne önlenemez facialara yol açacağını düşünün bir.

Yıllardır kronik bir yara gibi için için işliyen Berlin uzlaşmazlığı bu yıl gerçek bir tehlike ile hasta dünyamızın ateşini birdenbire yükseltmiştir. Nasıl içinden çıkılacağı bilinmeyen bu büyük kavga konusu yanında bugün dünyamızın çeşitli yerlerinde çeşitli çıban başları, her biri günün birinde büyük dertler açmaya hazır, sinsi volkanlar gibi tütüp durmaktadır. Viet-nam'ı bir türlü, Laos'u başka türlü. Kongo'suyla, Cezair'iyle her yanından alarm düdükləri çalınan bir dünyanın ortasında gelin de siz rahatça oturup çubuğunuzu tütürün.

İki Dünya arasını ayıran demir perde bir ateş perde halini almak üzeredir. Sovyet Amerika gerginliği bugün soğuk savaştan da öte bir duruma varmış görünüyor. Bir Amerikan uzmanının, iki memleketin yakın bir savaş ihtimali karşısındaki hazırlıklarını anlatırken, gözlerimizin önüne çizdiği korkunç tablo şudur: Bugün uzak menzilli füzeler bakımından Sovyet Rusya çok ilerdedir. Ani bir baskın halinde atom bombası yüklü Rus füzeleri Sovyet topraklarından atıldıklarından yarım saat sonra Amerikadaki hedeflerine düşmeye başlayacak. Bu büyük tehlikeyi vaktinde karşılayabilmek için Birleşik Devletler Sovyet ülkelerini bir radar kuşağı ile çevrelemiştir. Füzeler yola çıkar çıkmaz radar kuşağının raporlarıyla Amerika daha ilk dakikalarda bunu öğrenmiş olacaktır. Amerikan ordusu, donanması ve hava kuvvetleri öylesine hazır tutulmaktadır ki, ilk füzelerin yola çıkmasından 10 dakika sonra Amerika karşı hücumlarına başlamış olacaktır. Amerikanın elinde Sovyetlerinki kadar bol uzak menzilli füze yoksa da Sovyet topraklarının ta burnu dibine sokulabilecek, seston hızlı 2000 birinci sınıf bombardıman uçağı vardır. Bu uçakların yarısı, baskın ihtimalini karşılamak üzere devamlı olarak havada, uçuş halinde tutulmaktadır. Bunların bir kısmı Sovyet hedeflerinin oldukça yakınlarında uçmaktadırlar. Hücum emri verilince Amerikan topraklarına ilk füzeler düşmeye başlamadan bu uçakların atacakları atom bombası yüklü füzeler Sovyet topraklarına düşmeye başlayacaktır. Bunları arkadan dalgalar halinde gelen öteki füze taşıyıcı uçaklar kovalıyacaktır. Amerikan donanmasının ve su altından füze atabilen atom denizaltılarının hücumu da daha ilk saatlerde kendinl duyuracak. Yapılan hesaplara göre bütün Rus füzeleri Amerikadaki hedeflerine tam isabet kaydetse ve bütün üsleri yok et-

se bile o zamana kadar harekete geçmiş olacak hava ve deniz kuvvetlerinin atom silâhları Sovyet üslerinin hemen tamamını yerle bir etmeye yetecektir.

Bir başka uzmanın hesaplarına göre savaşın ilk günü sonunda Amerikan nüfusunun yüzde sekseni, Sovyet Rusya nüfusunun da yüzde 75 i yok olacaktır. Onun için savaşın yalnız bir gece, bir başka otoriteye göre ise iki gece devam edebileceği ileri sürülüyor.

Gelin de siz bu durumda kimin yenmiş sayılacağını ve yenenin nereden anlaşılacağını hesaplayın. İki büyük memleketin üsleri ve merkezleri yok edilince savaş durdurmak ya da teslim olmak için emri kim verecek? Böyle bir emrin verildiğini kabul etsek bile, yurtları ile birlikte evlerinin ve bütün yakınlarının yok edildiğinden şüpheleri kalınyan kıtalar arasındaki kuvvetleri, öclerini almak için kendi başlarına çılgıncasına savaşa devamdan ve bir yoketme sarhoşluğuna kapılmaktan kim alıkoynabilecektir. Yüzlerce, belki de binlerce atom bombasının patlamasından meydana gelecek radyo-aktifliğinsene küçük dünyamızın en uzak köşelerine bile ölüm saçan felâketini götürmesini, savaşın bitmesinden aylar, hattâ yıllar sonra sağ kalmış olanların ışınların etkisiyle ölmeye devam etmelerini önlemek nasıl kabil olacak?

Bir başka uzmanın tahminlerine göre ise Sovyetler Birliği şimdi atom bombası taşıyacak yapma peykleri dünya çevresinde yörüngeye oturtmak için bir tasarını gerçekleştirme peşindeymiş. Yerden idare edilecek bu peyklerin sayısı yeteri kadar çoğaldığı zaman merkezden verilecek bir işaret üzerine bu peyklerin hepsini birden belli hedeflere indirerek patlatmak kabil olacaktı. Henüz gerçekleşmemiş olması bu tehlikeyi şimdilik pek uzak gösterse bile yukarıda anlattıklarımızın birer hayal olmaktan uzak oluşları insanlığı titretmeye yeter de artar bile.

Bu durumda insanlar için tek çare biraraya gelerek atom silâhlarını da, savaş da kanun dışı edecek uluslararası bir anlaşmaya hep birlikte imza koymak olursa da bunun tam tersine, gördüğümüz, tarafların tehlikeyi artıracak bir yoldan şaşmamak için ellerinden geleni yaptıklarıdır. Dünyamızın bozulmuş dengesinde son yıllarda beliren yeni bir tehlike de Kızıl Çin'in uluslararası bağlarda gitgide daha ağır çekmeğe başlamış olmasıdır. Bu eski Sovyet peyki bugün siddet yolunda onu kat kat aşan bir ideoloji sertliğinin temsilcisi olduğu kadar

yarınki gelişmeler bakımından Rusları bile düşündüren bir sorun haline gelme yolundadır. Bu yeni etkenin dünyamızdaki gerginliğin artmasında oynadığı rolü de hesaba katmak zorunda bulunuyoruz.

İşte dünyamızın acıklı durumu, ana çizgileriyle budur. Hiç de iç açıcı yanı olmıyan bu tablo karşısında bize, ulusça düşen ödev ne olabilirdi? Topun ağzında bulunduğumuz, fitilin de ateşlenmek üzere olduğu gerçeğini asla gözden ırak etmiyerek kurtuluşumuzu ulusça bir el ve işbirliğinde aramak. Oysa gördüğümüz nedir? Dünya gidişine ayak uyduran bir umursamazlık havası içinde tehlikeye doğru dolu dizgin gidiş ve aklın buyruklarına taban tabana bir tutumda çılgıncasına bir direniş. Şimdi izin verirsenez biten yıl içinde yurt içi politika gelişmelerine kısaca bir göz atalım.

Geçen sayımızda şöyle diyorduk *"Bugün memleketimiz Birinci Cumhuriyetle İkinci Cumhuriyet arasında bir geçici dönemde bulunuyor. Bu dönem ne kadar kısa sürer ve ulusça seçilecek yeni hükümet ne kadar çabuk iş başına gelirse yurdun o kadar hayrına olacaktır. Çünkü her geçici devir bir kararsızlık ve tereddüt devri olmaya mahkumdur. Aylardan beri memleket ekonomisinde göze çarpan duraklama da bunu açıkça ortaya koymuştur. Sonra unutmamak gerekir ki geçici devreler her memlekette birtakım fesatçı ve fırsatçı hırsların kaynaşmasına zemin hazırlar. 27 Mayıs devriminin yarattığı ilk coşkunluk ve sevinç dalgası geçtikten sonra şu, ya da bu olay karşısında uyanmaya başlayan çekingenlik ve in'keklikler işte bu çeşit karıştırıcıların sebep oldukları hatalardan ileri gelmiştir."*

Ne yazık ki geçici dönemin kısa sürmesi hakkındaki dileğimiz gerçekleşmemiş, bu dönemin hiç de hayati bir gerek olmadan uzatılınası yukarıdaki satırlarda ileri sürdüğümüz sakıncaların tehlikeli bir şekilde ortaya çıkmasına ve gelişmesine uygun ortamı hazırlamıştır.

İkiye ayrılmış ulusu kana bulayabilecek ve yurdu korkunç sonuçlara sürükleyebilecek bir ayaklanmayı, tam vaktinde davranıp kansız bir devrimle önlemeyi bilmiş ve bu hareketiyle de ulusun minnetine hak kazanmış olan Milli Birlik İdaresi ne yazık ki övünce, per'üne eksikliği yüzünden, geleceği hazırlama yönünden aynı başarıyı gösterememiş, çevresinde topla-

dığı sivil aydınlardan da kendisine doğru yolu gösterme bakımından gereği kadar yardım görmemiş, belki yanlış yollara sürüklenmesinde bu yardımcılarının derece derece etkisi de olmuştur.

İlkin, yeni bir anayasa hazırlanması gibi, memleket kaderini istenilen yöne çevirmede rol oynayabilecek büyük bir fırsat vardı elde. Bu fırsat, ne yazık ki asıl en önemli bakımlardan kaçırılmıştır. Gerçi anayasanın ileride diktatörlüğe doğru bir gidişi daha başlangıçta önliyecek müeyyideler taşımasına dikkat edilmiş, hattâ iş başına gelecek hükûmetlere parti programlarından bile ayrıntılı direktifler verme görevi anayasa yükletilmiştir ama politika bezirgânlarının seçimleri istedikleri gibi yürütmelerine ve meclisleri her türlü ileri hamleleri köstekliyecek gerici bir kalabalıkla doldurmalarına engel olacak en gerekli hükümler nedense anayasada unutulmuş, daha doğrusu bu bakımdan yapılan uyarmalara kulak asılmamıştır.

Bugün karşılaştığımız tehlikelerden yurdu uzak tutacak tedbirlerin başında seçim hakkının yalnız okuma yazma bilenlere verilmesi gelirdi. Bu madde anayasamızda yer almış olsaydı atacakları listeleri okuyamadıkları için hangi partiye oy verdiklerini bile bilmiyen ve ellerine tutuşturulan pusulaları sandıkları atmakla "millî iradeyi tecelli" ettirdiklerine inanılan birtakım bahtsız yurttaşlarımız gerçi yurt yönetimi hakkında yoksun kalırdı ama ulusu çeşitli yalan ve iftiralarla kandırarak kendi çıkarlarını yürütenlerin haince maksatları da büyük ölçüde önlenmiş olurdu. Amerika Birleşik Devletleri anayasasında bile bulunan bu hükmün nasıl olup da anti demokratik sayılabileceğini anlamak mümkün değildir. İsviçre gibi birtakım medeni memleketlerde üniversite bitirmiş de olsalar kadınlar, yani ulusun yarısı oy hakkından yoksun edilir ve orada ideal demokrasi yürürlükte bulunur da geri kalmış bir memlekette siyasaya akıl erdirecek bilgilerden yoksun oldukları için yurttaşların bir bölümü bir süre - okuma yazma öğreninceye kadar - siyasal haklarından yoksun olursa kıyamet mi kopar? Yok, tam tersine bol keseden herkese oy hakkı vermekten kopar kıyamet koparsa. Netekim de son seçimler bu görüşün doğruluğunu açıkça ortaya koydu.

Ücretsiz PDF-Kitap Arşivi - <https://rantev.org>
Herkes eşit oy hakkı tanınacaksa o zaman da gelişmemiş

bir memlekette demokrasinin sakıncalarını önlemek için başka bir çare akla gelirdi. O da, millet meclisinin yarısı halkın seçtiği temsilcilerden, yarısı da Kurucu Mecliste görüldüğü gibi kurumlarca seçilmiş üyelerden meydana gelirdi. Bu da hiç değilse meclislerde temsilcilerin yüzde ellisinin seçmene dayanmamasını, yani yarar peşinde koşan dar görüşlerin etkisinden uzak kalmasını sağlardı.

Anayasada bu iki tedbirden hiçbirine baş vurulmadı. Nisbi seçimin tek başına parlamento hayatında gerekli dengeyi sağlamaya yeteceği sanıldı. Son seçim sonuçları bu görüşe bel bağlamanın ne kadar yanlış olduğunu meydana çıkarmıştır. Demokrasi hayatımızın dengeli ve sarsıntısız bir ortamda, yurdun ihtiyacı olan bir yeniden düzenlemeyi kolaylaştıracak şartlar içinde gelişmesini sağlamaya yetecek bu tedbirler alınmadığına göre hiç değilse devrim ertesinde ikiye bölünmüş olan memleketi kötü yollara sürükleyebilecek insanların yeni meclislere sokulmaması için çareler düşünülmek gerekirdi. Bu çarelerin başında demokrat parti teşkilâtının çeşitli basamaklarında görev almış, dolayısıyla eski rejimin bilinen yöne sürüklenmesinde sorum payları olan kişilerle Yassıadada hüküm giyenlerin yakın akrabalarının bir dönemlik olsun seçilme haklarını kaldıran bir geçici madde seçim kanununa, ya da anayasaya eklenebilirdi.

Bütün bu gerekli işlemlerden hiçbirini yapılmadığı için seçimlerin sonucunda 27 Mayıs devrimine dış bileyen bir kalabalığın meclislere doluştuğunu gören eski devrimcilerin şaşkınlığına da doğrusu biz şaşmaktan kendimizi alamadık. Ne bekleniyordu? Devrim hükûmeti kendini tutan tek siyasal topluluğun, yani Halk Partisinin iktidara gelmesini geciktirmek, ya da imkânsız hale getirmek için bilerek ya da bilmiyerek elinden geleni yapmamış mıydı? Devrim idaresinin belki aslında iyiniyetlerle hareket ettiğini, yurdu yeni bir parti istibdadı altına sokmamak kaygısı ile Halk partisinin devrim ertesindeki ezici üstünlüğünü elinden almak için seçimleri geciktirdiğini kabul etsek bile yeni kurulan partilerin tuttukları yol gözönünde olduğuna göre korktukları tehlikenin bin beteri ile karşılaşabileceklerini hesaba katmaları gerekmez miydi?

Devrim idaresi için yapılacak şey, iş başına gelir gelmez Kurucu Meclisi toplamak ve anayasayı hazırlama görevini bir takım nazarılar ve diğer şartların ayarında bulundugu şartları daha yakından bilen kişilere vermektir. Bir yandan

da ancak partısız ve tarafsız, yani seçim ve oy kaygısından uzak bir idarenin başarabileceği kökten devrimlere girismekti. Bu devrimler elbette ne ordu içindeki tasfiye, ne de o hazin Üniversite tasfiyesi idi. Toprak reformu gibi, işçi hakları gibi, mali ıslahat gibi seçmen korkusunun şimdiye kadar meclislerimizden çıkmasına engel olduğu kanunlar anahatları ile de olsa çıkarılsaydı sonradan gelecek seçilmiş meclisleri bu kanunları kabul etmek güçlüğü yerine kaldırma güçlüğü karşısında bırakmış olurdu. M.B.K. üyeleri geceli gündüzlü bir çalışma sonunda ne yazık ki asıl yapmaları gerekeni yapamadan, yurdu gerçekten güvenilecek bir sistemin eline bırakamadan görev başından ayrılmak zorunda kaldı. Bu kaçırılmış fırsata tarihimiz her zaman acınacaktır.

Ulus, kaybettiği huzura bir an önce kavuşmak istiyordu. Durmuş olan işlerin yeniden başlayabilmesi için kuvvetli ve düzenli bir hükûmetin işbaşına geçmesi gerekiyordu. İşte bu durum yüzündendir ki seçim sonuçları yalnız Halk Partilileri değil memleketin gerçek dert ve ihtiyaçlarını yakından bilen bütün aydınları büyük bir umutsuzluğa düşürdü. Beklenen huzurun kurulup yerleşebilmesi için bir dönem için de olsa Halk Partisinin idareyi ele alması, demokrat parti tutumunun tam tersi bir tutumla dürüst, eşit, hakka dayanan bir idareyi kurup yerleştirerek partiler arasındaki kin haline gelmiş düşmanlığı unutturması büyük kazançlar sağlayacaktı. Oysaki seçim sonuçları bütün partilerin ellerini kollarını bağlayan, sağlam ve devamlı bir hükûmet ihtimalini ortadan kaldıran oranlar içinde bir Meclis getiriyordu. Bu yetmiyormuş gibi, çoğu eski demokratlardan meydana gelen yeni partiler beklemedikleri bu başarının sarhoşluğu ile zafer çılgınlıkları atarak 27 Mayıs devrimine karşı daha ilk günden cephe almayı ihmal etmediler. Saldırılan görünüşte Halk Partisiydi ama suç diye gösterilen hareketlerde Halk Partisinin hiçbir sorumu olmadığı için bütün hücumlar aslında devrimi yapanlara karşı idi. Bu son derece düşüncesiz ve tehlikeli bir oyundu. Ama seçim sonuçlarının şaşkınlığı içinde felce uğramış bir idarenin çekingenliğinden cesaretleri artanlar seslerini yükseltiyorlar ve daha meclisler toplanmadan ilk hamlede iktidarı ele alarak öcalma planlarını yürürlüğe koyacak bir taktiği kazandırma gayreti içinde çırpınıyorlardı. Düşünmüyorlardı ki devrim idaresi üç gün beş gün değil sürekli bir idare olmalıdır. Bütün aydınlarla ordunun elbirliği ile yapılmış, şimdi kahraman ge-

çinmeye çalışanlar da dahil, ordunun, aydınlarla gençliğin ve yazarların ittifaka yakın tasvibi ile karşılanmıştır. Bir bayram havası ile kutlanmış, üzerinde başlıbaşına bir kitaplığı dolduracak genişlikte yayınlan yapılmıştır. Sonra o uzun Yassıada yargılamaları olmuş, memleketin en güvenilir yargıçlarından kurulu bir heyet eski rejimi mahkûm etmiştir. Bu şartlar içinde, aradan daha bir ay bile geçmeden yeni bir anayasanın kanatları altında dahi olsa, bütün bu olup bitenlere düşman, kinci bir cephe kurup bu havayı yeni meclislere getirmeye kalkışmak, gerici tutumu yüzünden öğrencilerinin derslerine girmeye yanaşmadıkları, devrim hükûmetinin sıkı yönetim mahkemesinde yargılanmış bir adamı yaygaralı bir coşkunluk içinde cumhur başkanı seçtirmeye çalışmak son derece tehlikeli bir oyundu, her akli başında kişi bu oyunun birtakım sert tepkilere yol açacağını hesaplıyor ve bunun sonuçlarından korkuyordu; netekim bu tepki beklenen şiddette olmuş ve yeni rejimi daha başlamadan yıkılmak tehlikesinden 78 yaşında bir adam kurtarabilmiştir.

İsmet İnönü'nün yakın tarihimizdeki büyük rolü çok zaman nankörce inkârlara uğramıştır. Bir ihtilâli hiçbir zaman doğru bulmadığını, ama bu tehlikenin göz göre göre yaklaştığını defalarca düşük rejime tekrarladığı halde 27 Mayıs hareketinden sonra bu devrimin bütün sorumu insafsızca onun sırtına yüklenmek istenmiştir. Atatürk devrinin başarısında olduğu kadar demokrasi hayatımızın doğup gelişmesindeki rolü de çok büyük olan İnönü, muhalefet yıllarında, hele şu son devrimden sonra örnek alınacak bir tevazu, sabır, doğruluk örneği olmuş, böylece çirkin bir iftira ve yalan kampanyasının kurbanı olan partisini daha büyük yıkıntılardan kurtarmıştır. Son seçimlerden sonraki buhranda gösterdiği feragat ve cesareti tarihimiz övgü ile anacaktır. Bütün askerî ve siyasi hayatı boyunca hiçbir zaman kendini büyüklük, servet hırsına, gösteriş ve pohpoh sevdasına kaptırmamış olan bu yüce adamın, nekadardır yıpratıcı olduğu Menderes'in son on yıllık politika hayatını takibedenlerce pekiyi bilinen iktidar sarhoşluğunun yıkıcı etkilerinden kendini koruyabilmiş olması başlıbaşına bir meziyettir. Nitekim düşmanlarının çılgınca hareketleri yüzünden ayağına kadar gelen yeni bir diktatörlük fırsatını teperek demokrasiyi kurtarmak için onlarla işbirliği yapmaya, en ölümcül politikalarıyla umudun kırılması dostluk elini uzatmaya, bu yaşında, razı oluşu, saygı ile anılmalıdır.

Nedir bu bızım topluca çalışmayı beceremeyişimiz? **Bakın** çevrenize: Bütün başarılı işlerimiz hep tek adamın işi olmuştur. Ne zaman işi komisyonlara, ortaklıklara, toplu çalışmalara bırakmışsak orada mutlak başarısızlığa uğramışız. Atatürk bir ulusun kurtarılıp yeniden dirlişi mucizesini tek başına başardı. İnönü devri de tek adamın işi oldu. Sonra demokrasiye geçişimizi gene aynı İnönü'ye borçlu olduğumuzu görüyoruz. Derken çok partili devre başladı, serbest seçimlerle yeni bir parti iş başına geldi. Bir de ne görelim, aradan iki yıl geçmeden şartlarımız yeni bir diktatör yaratıp koymuş ortaya. Yassıada duruşmaları açıkça göstermiştir ki, on yıllık Demokrat Parti devri gerçekte bir Adnan Menderes devri olmuştur.

Bütün olup bitenlerin suçunu anayasaya yükledik. Diktatörlüğe götürebilecek bütün delik ve gedikleri tıkıyan dört başı mamur bir anayasa hazırlayıp onun ışığında yeni seçimlere gittik. Ama yukarıda anlattığımız gibi sonra elbirliği ile bu kurduğumuz yeni binayı yıkma işine giriştik. Bir de baktık ki bir adam ortaya çıkmış, kimsenin yapamıyacağı şeyi yaparak, demokrasiyi bir uçuruma yuvarlanmaktan bir kere daha kurtarmış.

Su satırları yazdığımız sırada İnönü'nün başkanlığındaki karma hükümet Meclisten güven oyu almış, işine başlamış bulunuyor. Yapılan mızıkçılıklara rağmen beyaz oyların beklenenden fazla çıktığı söylenebilir. Şimdi asıl tehlike karma hükümete katılan iki partiden birinin yarıya yakın bir bölümünün Halk Partisi ile işbirliğine karşı oluşundan geliyor. Bu Parti, bu şartlar içinde işlerini nasıl yürütecek ve bir dağılıştan kendini nasıl kurtarabilecek. Görünen şudur ki Adalet Partisi içinde birbiriyle uyuşması imkâsız iki ayrı tip insan yer almıştır. Eğer çözülme ilk anda olmadı ise bu, sadece iki taraf arasında bir çeşit denkliğin ortaya çıkmasından ileri gelmiştir. Her iki taraf da çoğunluğu sağlayarak partinin üstüne oturmak ve karşı tutumdakileri ayıklamak düşüncesinde görünüyor. Hangi taraf ağır basarak öbür tarafı dışarı atmayı başaracak, bunu önümüzdeki günler ya da aylar gösterecek. Herhalde bu partinin de Yeni Türkiye partisinin de bugünkü hüviyetleri içinde gerçek birer parti sayılmalarına imkân yok. Ergeç ayrılımlar, birleşmeler olacak ve ileri kafalarla geri kafalar meclislerde gerçek yerler Ünerler ve Kararlar Meclisi'nde bugünkü karar-sız, anormal durum sürüp gidecek, beklenen huzur ve yerleşme

gecekecektir. Hattâ hükûmetin başında İnönü gibi büyük bir devlet adamı bulunsa bile.

Öteyandan, ayak takımı partizanlarının İnönü'yü "sallandırmak" görevi ile Meclise gönderdikleri milletvekillerinin gönül rızası ile olsun olmasın, İnönü ile işbirliğine girmeleri üzerine bu partinin teşkilâtı içinde geniş tepkiler baş göstermiş, bunu fırsat bilen ve particilikle işportacılığı birbirine karıştıran birtakım kişiler yeni yeni partiler kurarak kendilerini aldatılmış sayan eski demokratları armut gibi devşirmek sevdasına kapılmışlardır. Bu uğurda devrim'e karşı olanların kurdukları partiye Devrim adını vermeleri, liberal tutumlu olacağı lideri ağziyle bildirilen "sosyal demokrat" parti kurulması, bir partinin sadece D.P. rızasını kullanabilmek için partisinin açık adı üstüne bir de remiz konurması gibi yalnız memleketimize has tuhafıklar inanılmaz bir hızla birbirini kovaladı. Böylece, anlaşılıyor ki, yüzyıllar boyunca hep aydınları tarafından aldatılıp sömürülen bu ulusun çilesi daha bitmemiştir. Bu çile, cahilliğin kökü kazınıncaya kadar da böylece sürüp gidecek.

Onun için dedik, gene de diyoruz, içinde bunaldığımız bitmez tükenmez buhranlardan kurtulmanın tek yolu halkımızı okutmak, kendi çıkarlarının şuuruna erdirmektir. Yoksa kendi keselerinden başka kaygıları olmıyan kişilerin çilekeş Anadolu köylüsünü aldatarak kendine suç ortağı etmesi gibi hazin bir olayın hep aynı yarı gülünç yarı acıklı hava içinde tekrarlanıp durduğunu görmek talihsizliğine uğramaktan kurtulamıyacağız. Ama halkımızın cahilliğinden söz açmaya da gelmiyor pek. "Millî İrade" sözünü dillerine dolayanlar hemen halka hakaret çıkarıveriyorlar bu sözden. Hani hiçbir şeyin değişmesini istemiyen gelenekçilerimiz var ya, neredeyse cahilliği de mukaddesat arasına yerleştirip dokunulmaz hale getirecekler. Ama gene de dokunmak zorundayız bu konuya. Gene de halkımızın yüzde yetmiş okuma yazma bilmedikçe oynadığımız demokrasi oyunu ile kendimizi aldattığımızı söyleyeceğiz. Demokrasiye karşı değil ondan yana olduğumuz için de bu derde mutlaka çare bulunması gerektiğini dilimiz döndüğü sürece tekrarlıyacağız. Bu temcit pilâvından bıkip usananlar olsa bile tekrarlıyacağız ve bizim için bundan başka kurtuluş yolu olmadığında direneceğiz.

Demokrasiyi biz icat etmedik. Particiliği de öyle. Şu halde uygar dünyada bu partizanların anlamları neyse ona uymak, aynı yoldan gitmek zorundayız. Batının kasketini kafamıza ters

geçirdiğimiz gibi düşünce ve sınıf ayrılıklarına dayanan partilicilik eski zamanın tulumbacılarına has bir didişme haline getirip soysuzlaştırmaya hakkımız yoktur.

Demokrasiyi bir yıkılıştan bir kere daha İnönü kurtardı. Allah uzun ömürlü etsin. Ama bu memleketin kaderini sekse-nine gelmiş bir adamın uzun ömürlü olması umuduna mı bağ-lıyacağız? Şimdi den pusuda bekliyenlerle dolu çevremiz. Kul-lanmasını bile bilmedikleri dinamitle oynuyorlar. Beceriksiz-likleri ile yalnız kendilerini değil hepimizi havaya uçurabilir-ler.

İki partinin elele verip kurdukları karma hükûmetin açı-sından bakarak barış ve düzenlik umutlarıyla süslenmiş toz pembe bir tablo çizemediğimize üzgünüz. Çünkü bu sevindirici gerçeğin altında ve çevresinde nice kazanların kaynadığını ku-laklarımızla duyuyor, gözlerimizle görüyoruz. Karamsarlığı-mızın yersiz olduğunu görürsek bundan en büyük sevinci du-yacak gene biz olacağız. İnşallah korktuklarımıza uğramayız ve inşallah sonunda sağduyu ve vicdan taşıyan politikacıları-mız üstün gelirler de hiç değilse şimdi içinde bulunduğumuz güçlüklerle dolu dönemi kazasız belâsız atlattırız.

Rıza Topal: Desen

1961 DE SANAT HAYATI

Muammer Vatansever: Desen

1961'DE ŞİİRİMİZ

Memet FUAT

1961 yılında yayımlanan bütün şiirleri gördüğümü söyleyemem, ama çoğunu gördüm. Geçen yıl da böyle bir cümleyle başlamıştım yazıma; söz ettiler, ileri geri konuştular. Daha ilk cümlede son bulmuşmuş yazım, öyle dediler. Bir yılda kaç şiir yayımlandığını, kaç şiir kitabı basıldığını bilmediklerinden. Başka hiçbir iş yapmayıp yıl boyunca salt şiirleri, şiir kitaplarını kovalasanız, gene de bütün şiirleri gördüğünüzü söyleyemezsiniz. "Çoğunu gördüm," demek bile yanlış. Ortalama üç günde bir, yeni bir şiir kitabı yayımlanıyor. Dergilerde, gazetelerdeki şiirleri ise hiç saymaya kalkmayın! Ama bu kitapların, bu şiirlerin büyük çoğunluğu yeni başhayanların, heveslilerin, ya da kavrulup kalmış şairlerin yazdıkları, ortanın aşağısında şeyler. Onları bir yana ayırınca elimizde kalan çok çok yirmi kitap, dergilerde de yüz kadar şiir. 1961'de böyle. Titiz, sıkı bir eleştiriye geçilse kaç kitap, kaç şiir direnir, bilmem. Ama bu bir tanıtma, bir gözden geçirme yazısı, yirmiye yakın kitapla yüz kadar şiiri önümüze koyup öyle yola çıkmamızı gerektiriyor.

1961 yılının özelliği üç ünlü şairin yıllardır beklenen ilk kitaplarının yayımlanması oldu: Yahya Kemal Beyath, Ahmet Hamdi Tanpınar, Râbia Hâtun. Bir de gene ilk kitaplarını çıkaran genç şairler ilgiyi çekti. Orhan Veli kuşağıyla, sonraki kuşağın ünlüleri (bir ikisi bir yana) kitap yayımlamadılar; (gene bir ikisi bir yana) dergilerde de pek görünmediler. Arada bir, tek tük şiirler. Bir tek şiir de yeter sırasında insana ama, olmadı, öylesi yayımlanmadı pek.

1961'e geçmeden önce, 1960'ın son ayında bastırılan, onun için de geçen yılki yazımızda yer alamıyan şiir kitaplarına bir göz atalım.

1.

Behçet Necatigil'in *Dar Çağ*, Salâh Birsal'in *Ases*, Metin

Eloğlu'nun *Horozdan Korkan Oğlan*. Gülten Akın'ın *Kestim Kara Saçlarımı* adlı kitapları 1960'ın Aralık ayı içinde yayımlandı. Bunlara Nevzat Üstün'ün 1961'in ilk aylarında ortaya çıkan ama baskı tarihi 1960 olan *Yitikler Kapısı*'ni de katabiliriz.

Behçet Necatigil kendine özgü tutuk söyleyişi, alttan alta kaynıyan öfkesi, bir parçası olduğu, yenilmezliğine inandığı iyliklerin yere çalınışı karşısındaki titreyişiyle, dürüst, insan, özgecil bir orta tabaka aydınının sıkıntılarını, bunaltılarını veriyor kitabında. Birinci bölüm "Dar çağlarda yaşamak zorluğu" diye adlandırılmış, ikinci bölüm "Geçici durakları yaşamının", üçüncüsü de "Dar çağlara karşı koymak Atatürk'le" Bu son bölümde şairin Atatürk için yazdığı beş şiirle, 28 Nisan - 27 Mayıs için yazdığı bir şiir yer alıyor. *Dar Çağ* Behçet Necatigil'in öz şairi, yaşantı şairi olduğunu açıkça gösteren bir kitap.

Aşağıdaki şiir birinci bölümden:

T Ö R E

Alttaki odada yaşıyor hapis
Çekindiğim düşünce.
Zorladığı kapıda sürgü bir kopsa
İşim bitik, bilirim.

Nasıl yarım kalmaz herhangi bir sevincim
Sustuğunu sandığım sırada başlarsa
Haykıрмаğa derinden
Alttaki.

Ben onu oraya keyfimden kitlemedim
Güçbelâ kandırdım da girdi.
Yarı sinsi bir gülüş, yaltakçı bir bakış:
— Vakti değil şimdi...

Olacak, ilerde, istediğin,
Sonra...

Anladım, aldattı beni şimdi.
Öfkeden deli gibi orda.

Kimsenin görmediği o karanlık yerde
Ondan önce niceleri yattı.
Yalvardı yakardı, derken öldü çoğu
Pek azı dayandı, bir gün ışığa çıktı.

Ben aslında hiç de cellât değilim,
İster miyim can versin yaşamak özlemi hapis.
Ama böyle yapmasam
Benden önce sizin töreleriniz.

Behçet Necatigil'le karşılaştırılırsa, Salâh Birsal'in tersine bir çalışması var. Biçimden öze yönelen bir çalışma. Salt söz-
cükleri seçme, bir araya getirme, onlarla yepyeni düzenler kur-
ma, kusursuz mısralar çekme adına yazıyormuş gibi görünü-
yor. Oysa bu çalışmanın büsbütün başı boş olmadığı, bir öz an-
layışıyla çerçvelendiği açık. Salâh Birsal'in ustahğı en yüksek
noktasına yergi, taşlama, *humour* şiirlerinde ulaşıyor, bence.
Ases üç bölüm: "Ases", "Pakistan", "Yahyaname". İlk bölüm-
de şair kapalı şiir anlayışıyla gelen söyleyiş özelliklerini Salâh
Birsal şiirine uygulamayı denemiş. İkinci, üçüncü bölümlerde
ise ustahğını geliştiriyor; bildiğimiz havası içinde. "Coğrafya
Dersi", "Yahyaname", "Ev-Kadın-Moda" adlı şiirlerden birini
seçmek de vardı, ama *Ases*'deki yeni yönü ortaya koymak için,
ilk bölümden bir şiir alalım:

PIYANOLU ASES

Ben piyano çalıyorunı sen orada kaç yıl
Saçlarını at senl sevmeyi değiştiriyor çünkü
Ellerini at gözlerini at dudaklarını at yoksa
Ben seni öpüyorum senin dudaklarında her gün

Senin gökyüzün benim gökyüzümden piyanolu
Kırpiklerini at gözlerini öpüyorum çünkü
Kaşlarını at ağzım at kulaklarını at
Ben seni okşuyorum senin esmerliğinle yoksa

Ben senin dişlerinle gülüyorum daha ne
Senin yıldızların her gece Beethoven'li
Piyano çal sen düşünmeyi tutuyorsun çünkü
Ben senl sevdahıyorum sen orada kaç yıl

Metin Eloğlu'nun şiirini değiştirme yolunda olduğunu biliyorduk. *Horozdan Korkan Oğlan* bu değişmenin ürünü. Şair açık, dümdüz, sokak çocuğu konuşmasından uzaklaşmış. O alanda, bence, çok büyük bir başarıya erişmişti. Onun için de yeni Metin Eloğlu'nu yadırgıyorum; ısınamıyorum bir türlü. Yeni Metin Eloğlu dilin tadını çıkarıyor. İstanbul'u aşmış; memleketi bütünüyle içine alan bir dil beğenisi geliştirip o beğenin tezgâhında sözcükleri zorlamıya, dilin anlatma gücünü artırmıya girişmiş. Düzyazılarına sözüm yok, ama şiirini... eskisi kadar sevmiyorum artık. "Dilin tadını çıkarıyor" dememden şairin öze bütünüyle sırt çevirdiği sanılmasın. Eski tutumunda fazla bir değişiklik yok; belki biraz daha ezik, biraz daha az kavgacı; ama gene o Metin Eloğlu.

Şu şiiri alacağım o kitaptan:

Y İ T İ K Ç İ

Hadi git azıcık İstanbul iste
Kosunlar o denizi bir çanağa
Bir çıkına elesinler o günlerimi
O yazdan Üsküdar'dan ne kaldıysa Elif'ten
Doldur ceplerine
On'arda yoksa komşularında vardır
Tanırlar sevinirler
Beni bay Metin gönderdi, de

Gülten Akın dergilerde şiir kovalıyanların ilgiyle izledikleri bir şairdi son yıllarda. *Kestim Kara Saçlarımı* ikinci kitabı. İşin daha başında olan bir şair için çok başarılı denebilecek şiirler yazmış. Söyleyişte bir yoğunluk aradığı zamanlar bütün inceleyerek şiirimizde ota malı olmıyan bir tada ulaşıyor. Büyük şairleri yaratan düşünce gücüne erebilirse, kimseye benzemiyen bir kişiliği geliştirebilir sanıyorum. Özlemesi bizden.

Kestim Kara Saçlarımı'dan da bir şiir okuyalım:

K E S İ K

Yaşamının kesik bir yerinde
Sevgiler yüzleri düşündürürdü
Gide gide incelen, kaybolan
Uçuşu anımlar kalırdı, ağır, kesik
Kırılıp dökülen bir şeylerden

Şimdi hiçbir şey değiliz doğru mu
Bizim için kimse kimsenin bir şeyi değil
İlgiler gündelik giysiler gibi eski inceliksiz
İsa'dan bu yana giydiği herkesin

Yaşamanın kesik bir yerinde uzun uzun
Deli bir adam savruk bir kız
Bir duruma bağlarlardı kendilerini
Var bilinen sürüp gidecek sanılan

Güz geldi mi üstüste üç güz gelirdi
Her gün başka olmaktan yüzlerce olurdu
Her kuş yüzlerce olurdu anlatılmaz güzel
Ufalar ellerimiz tutula tutula

Biz şimdi güzleri ayrı ayrı
Kuşları güzelsiz yüzlercesiz
Bir bakıma öldük açıkçası bu
Bir başka bakıma nedensiz evetsiz
Unutmaya yaşıyoruz günleri doğru mu

Sonra Nevzat Üstün'ün *Yitikler Kapısı* geliyor. Nevzat Üstün antolojilere girmiş, şiirseverlerde mısraları kalmış, ünlü bir şair. Kitabını böyle bir hazırlıkla açıyorum. Başta: "Aykırı Düşünüler". Nevzat Üstün'ün şiir konusunda düşünceleri. Şair ikinci kitabının, *Yaşadığımız Devre Dair Şiirler*'in başına da buna benzer bir yazı koymuştu. Pişman olmamış demek. "Aykırı Düşünüler" de şöyle sözler var:

Şiir gücünü yok sanmak boşuna bir uğraşından başka nedir ki, şiir bilgisine varamıyan, şiirin ihtilâlcı gücünü kavramıyan insan, istediği kadar kendini bilimli sansın. Bilimsizliğin en derinindedir. (...) Şiir gibi etkiliyen bir başka sanat dalı yoktur (...) Şiirsiz ihtilâl, şiirsiz toplum davranışı, şiirsiz sevmek görülmemiş bir yalnızlık, bir aptallık taşır. (...) Şair bir devleti yönetmiyorsa işinin çokluğundandır. Yapamadığından değil. (...) Toplumcu olmıyan, sınıflar savaşındaki yerini bilmıyen şair, oyuncak otomobil kullanıp kamyon sürdüğünü sanan ço- cuğa benzer.

Sanatçı coşkunluğuyla söylenmiş sözler diye de alınsa çok aşırı, çok büyük sözler bunlar. Bir şiir kitabının başında böyle büyük sözler etmenin ne tehlikeli iş olduğunu *Yitikler Kapısı*

açık açık gösteriyor. Bu sözleri okuyup şiirlere geçiyorsunuz: Toplumculuğa karşı bir eleştirmenseniz durum iç açıcı; ama toplum sorunlarına değinmenin önemini savunan bir eleştirmenseniz hiç durmadan kaleme sarılıp şaire yergiler döşenmelisiniz.

Ayrıca, Nevzat Üstün'ün usta şair rahatlığını ararken çok yerde şiiri bütünıyla elden kaçırdığı da bir gerçek. Şöyle mısralar çekiyor:

Ben Şükran'a söyledim bir gerçeğimiz var bizim

Toplumcu sanat alanında büyük sözler etmek isteyenlerin önce kendilerini iyice bir tartımları gerekir. Yoksa o büyük sözlerin arkadan gelen yetersiz örneklerle birleşip toplumcu sanata vurduğunu görürüz. *Yitikler Kapısı*'nda olduğu gibi.

Bu kitaptan da bir şiir okuyalım:

İYİ YIKILMALAR DA VARDIR

Büyümek uyumak gelmiyor aklıma
Uzanamadığım dalların uçlarına benziyorsunuz
Sizi sevmek geleceğe varmak oluyor bir çeşit
Ne de büyük öğreniyordunuz insan sevmeyi
Oysa şimdi bir çanak kan

Çizginin ilk yarısı gün ışığı
Tutup bir özlem sarıyor içimi
Siz geliyorsunuz uygun adımlarla karanlıklardan

Milyonlarca dönümlük bir çayırılıkta
Çıplak atların üstünde çırlıçıplak
Şuramda miğdemde yüreğimin arasında
BÜTÜN SOKAKLARIN SONU
Bir şeyler oluyor

Böylece geldik 1961 yılına.

2.

Yahya Kemal Beyatlı'nın yıllardır beklenen kitabı *Kendi Gök Kubbenin Adıyla* yayımlandı. İki kâğıda özenilerek basılmış, 176 sayfalık, tertemiz bir kitap. Şairin "20. asr Türkiye

Türkçesi'yle söylediği, hem iç, hem dış bakımından, yeni şiirleri" biraraya getirilmiş. Kitap üç bölüm: 1. Kendi Gök Kubbemiz; 2. Yol Düşüncesi; 3. Vuslat. "Kendi Gök Kubbemiz" bölümünde *"daha çok, Türk milletinin Türkiye topraklarında yarattığı, Türk kanıyla İslam imanının birleşmesinden vücuda gelmiş büyük milletin niteliğini, yüceliğini ve güzelliğini terennüm eden şiirler yer almış."* "Yol Düşüncesi" bölümünde *"şairin düşünmüş şiirleri, bilhassa rindlik, ufuk ve ölüm temaları üzerinde söylediği şiirler var."* "Vuslat" bölümünde *"daha çok aşk şiirleri sıralanmış."*

İçinde seksen bir şiir bulunan kitap şairin *"hayatta iken kendi düşüncesine göre tertiplelediği şekilde"* yayımlanmış. Eserin arkasına ayrıca basılıp eklenmiş olan dört sayfalık açıklama yazısında Nihad Sami Banarlı böyle diyor ya, buna inanmak çok güç. Yahya Kemal yazdığı her şiiri - daha önce yayımlamadıklarını bile - kitabına alacak kadar eleştiri gücünden yoksun bir sanatçı mıydı? Benim içimde bir şüphe var: kitabı düzenleyenler "Büyük şairin tek bir mısraı bile kaybolmamalı" anlayışına yenildiler sanıyorum. Hele en sondaki şiir, "Madrid'de Kahvehâne"!..

Ben Yahya Kemal'in büyük bir şair olduğuna inanırım. Ona hiçbir zaman günümüzün şiir anlayışlarıyla yanaşmak, vurmak isteğini duymadım. Türk şiirinin gelişmesinde çok yüce bir yeri var. Ama her şiirini sevmek, beğenmek eğiliminde olanlara da şaşıyorum. Şiirlerinin iyi bir seçmesini yapmak gerekiyor. *Kendi Gök Kubbemiz* gibi derlemeler, daha çok, Yahya Kemal'i sevmiyenleri, yermek isteyenleri gülümsetiyor. Düşünüyorum da, Yahya Kemal'in şiirlerini seçecek olsam, belki "Nazar" ı bile almazdım.

"Kız vücûdun ne güzel böyle açık!

Kız yakından göreyim sâhile çık!"

Bu çeşit şiirler bir zamanlar Türkçenin tadına varmak diye alkışlanmış, sevilmiş olabilir. Ama bugün - o görevin ötesinde - insana bayağı geliyor. Yahya Kemal'i salt Türkçeyi aruza iyi uyguladığı için övenler ise onu hiç anlamamış, şiirinin tadına varamamış kimselerdir.

Şairin, büyüklüğünü yaratan şiirleri var; o şiirlerle insana yerleşen ümitsizlik, sevinç, söyleyişin alıskanlığı içinde sevilabilecek şiirleri var; onların ötesinde de kötü şiirleri var. Türk-

çenin bu büyük şairine, bu durumu bilerek, kendini bırakmadan, uyanık olarak yaklaşmak gerekiyor. Okuyucular *Kendi Gök Kubbemiz*'e böyle bir anlayışla girerlerse daha çok tat alırlar sanıyorum.

Yahya Kemal Enstitüsü'nün ilk görevi elbette ki bir seçme yapmak değil, şairin bütün şiirlerini derli toplu yayımlamaktır. Hadi o şüpheden de vazgeçelim, diyelim Yahya Kemal bütün bu şiirlerinin kitabında yer almasını istedi. Bir gönüllü çıkardı da - Yahya Kemal sevgisi adına - hiç değilse o "Madrid'de Kahvehâne" yi yok ediverseydi! Son altı mısraı ufak tefek değişikliklerle başka bir şiirde de kullanılmış olan bu ölçülü uyaklı yazı şu ilk dörtlüğü için kitaba girmiş:

Madrid'de kahvehâneyi gördüm ki havradır,
Bir yerdeyiz ki söz denilen şey palavradır.
Dalmış gülüp konuşmağa yüzlerce farfara,
Yorgun kulaklarımda sürerken bu yaygara

Orhan Veli'ye *Bütün Şiirleri* ile kıyılmıştı. Yahya Kemal'e de *Kendi Gök Kubbemiz* ile kıyıldı. Anlaşılan büyük şairlerin ölümlerinin üzerinden elli yıl geçmeden doğru dürüst kitapları, *Seçme Şiirleri* yayımlanamıyacak.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın kitabı *Şiirler* adını taşıyor. O da özenilerek basılmış, temiz bir kitap. Seksen sayfa. Dört bölümde toplanmış, otuz yedi şiir. Ahmet Hamdi Tanpınar, Yahya Kemal gibi şiirimizin büyük şairlerinden değil, ezici bir şiir gücü, kendine özgülüğü yok. Yenileşme, değişme alanlarında da bir çaba göstermemiş. Hececiler sonrasından, Necip Fazıl günlerinden seslenen bir şair; ama iyi bir şair. Hececilerin arkasından şiirin salt ölçü uyak işi olmadığını bilen, anlıyan şairler geliyor. Ahmet Hamdi Tanpınar onlardan biri. Sözlüğü, imgeleri, biçim anlayışıyla - bugün için - hayli eski. Ayrıca kimi şiirlerinde, Yahya Kemal etkisine tatlı bir açılışı da var. Kitabını antolojilere geçmiş seçkin şiirleri ayakta tutuyor.

"Ne İçindeyim Zamanın" ya da "Bursada Zaman" gibi çoğu kimselerce bilinen parçaları bırakıp şu şiiri okuyalım:

G E Z İ N T İ

Gece, bir tepeden seyrettik, büyük
Yıldızların suya döküldüğünü.

Ülker, Demirboğa, Altınkelepçe
Tılsımlı gülleri gök bahçesinin,
Bir bir açıldılar... Ve ıssız gece,
Suda tekrarlandı, ilhamlı, engin,

Bir âlem kurulur gibi yeniden
Baştanbaşa hayâl, düşünce, rüyâ
Billûr bir kadehe benziyordun sen
Uzanan yüzünle bu parıltıya!

Râbia Hâtun'un kırk bir şiirin bir araya getiren kitaba *Râbia Hâtun Şiirleri* adı verilmiş. Küçük boyda, derli toplu bir kitap. Başta İsmâil Hâmi Dânişmend'in "Zarûri Bir Tavzih" başlıklı kısa bir yazısı var; Râbia Hâtun olayına dokunarak kitabın niçin bastırıldığını anlatıyor. Şiirlerin altına eski sözcüklerin Türkçe karşılıklarını veren sözlükçeler eklenmiş.

Gerçi kitapta kırk bir şiir olduğunu söyledik, ama Râbia Hâtun'u üne erdiren üç ya da dört şiire bir beşincisini katabileceğinizi sanmıyorum. Ben şiirleri tekrar tekrar okudum, bulamadım. Bu arada şöyle mısralar da çıkıyor insanın karşısına:

Gül âşık olup bülbüle feryâd ediversê,
Bülbül onu ihmâl ile berbâd ediversê;

Bu kitabın benim için en önemli yanı sevdiğim iki şiirin doğrularını getirmesi oldu. Başka türlü kalmıştı benim aklımda o şiirler.

Okuyalım:

III

Olsandı sen semâ, olsandı sen havâ,
Alsamdı men seni dem dem, nefes nefes!
Olsandı sen zannar, olsamdı men makân
Eflâki dolduran bir aşk olurdu bes!

IV

Pâyin sadâsı, gelse de sen hiç gelmesen,
Men dinlesem kıyâmete dek, vuslat istemen!
Bulsam izinle semtini, ol semte irmesem,
Aşsam zamânı hasretin encâmı gelmeden!

(“Pâyin sadâsı” sözünden sonraki virgöl yersiz, bence. Anlamı bulandırıyor.)

Bu şiirler ilk yayımlandıklarında da (*Atle* dergisinde) böyle miydi, yoksa sonradan mı değiştirildi, bilmiyorum.

3.

Yeni şiirin öncüleri olan şairlerden 1961’de yalnızca Salâh Bırsel kitap yayımladı. Bir de *Rahatı Kaçan Ağaç*’ın ikinci baskısı yapıldı. Fazıl Hüsni Dağlarca yılın ilk aylarında şiirlerinin altına “Yeni betik Aylam’dan” diye yazdırdıysa da, kitap bugüne kadar çıkmadı.

Salâh Bırsel’in *Aşes*’i 1960’ın Aralık ayında yayımlanmıştı; *Kikirikname* de 1961’in Martında basıldı. Üst üste iki kitap. Şairin halk sanatından yararlanma yöntemini ortaya vuran *Kikirikname*’de on dört şiir yer alıyor. Dört, beş, dört, bir şiirlik dört bölüm: Kikirikname; Alleben; Koltukname; Sis’ten Sonra. Çoğu taşlama, *humour* şiirleri.

Öncü kuşağın 1961’e armağan ettiği bu tek kitaptan da bir şiir alalım:

A P O L L I N A I R E

Bana Paris’ten haber geldi
Dostlardan biri orada yerleşmiş
Bütün gün bir meyhanede
Picasso’yla içiyormuş

On altısında bir terzi kız
Oynaşmış şimdiden

Kızcağızla her akşam
Metroda öpüşüyormuş

Zannımca abayı da yakmış
 Jacqueline François'ya
 Bir şarkı duymuyor mu
 Hüngür hüngür ağlıyormuş

Gelen habere bakılırsa
 Dostum serseriliğe de başlamış
 Ne derler ona Pigal'de
 Boyuna bıçaklanıyormuş

Ben de Paris'te olsam bıçaklanırdım
 Şaşırdım yürüyüşümü
 Mirabeau Köprüsünü Apollinaire'in
 Etoile meydanında sanırdım

Melih Cevdet Anday'ın *Rahatı Kaçan Ağaç*'i ilk basılışından on beş yıl sonra yeniden yayımlanırken, genç kuşak için bir ilk baskı niteliğine bürünmüştü. Toplumcu şiire karşı olan kimi gençler - konuşmalarında - Melih Cevdet'in eski şiirlerini daha sevdiklerini belirtmekten geri kalmadılar.

Kapalı şiir yolundaki şairlerden de bu yıl kitap yayımlıyan olmadı. Aralık ayı başında Edip Cansever'in *Nerde Antigone* adlı kitabı baskıya verildiyse de, bu yazıyı yazdığım sırada daha yayımlanmış değildi, ama her halde yıl başından önce çıkacak.

1961'in önemli yanı kitap alanında yeni adların dolaşması oldu. Edebiyatımızın en genç şairleri dergilerden taşıldılar. Ergin Sander'in *Gözlerimde Göküzü*, Oktay Tuncer'in *Deniz Karpısı*, Âlim Atay'ın *Şiirler*, Seyfettin Başçılar'ın *Altın Çağı Ölümlü*, Doğan Türker'in *Gecebarı* adlı kitapları ilgiyle karşılandı. Âlim Atay ile Doğan Türker gerçekten umut verici şiirlerle geldiler.

Âlim Atay'ın "Balkonlarda" şiirinden bir parça:

hanımcıları mor menekşeler de bulunur burda
 bu kentin iyi akşamlarına buyurun abla
 koşuyor bir tavşan dağlara ovalara doğru
 koşuyor şarkılara doğru hep hüzünlü şarkılara
 tavşanın çocukluğundan kalma bir şarkıdır bu
 bu kimdir şarkı söyliyene o karanlık balkonlarda

Gecebarı'ndan bir seçme yapmak çok güç. Doğan Türker mısra şairi değil; hiç değil. Kitabın başındaki şiirlerine bakarak onun mısra kurmayı bilmediğini bile söyleyebilirsiniz. Ama sayfalar çevrildikçe uzamıya başlıyor mısralar, yoğunlaşıyor, sonunda alışık olmadığımız çeşitten bir düzyazı şiire ulaşıyoruz.

Gecebarı üzerine iki eleştiri yazısı yayımlandı; bu yazıların ilkinde Doğan Türker özü biçime ezdiren bir şair olarak görülüyordu, enikonu biçimci bir şair; ikinci yazıda ise (İlhan Berk'in yazısı) şöyle denmekteydi:

Doğan Türker'e dıstan bakıldı mı (birçoklarının yaptığı gibi) bireyci bir ozan görünür. Oysa pek çok toplumcu ozanlarımızdan daha toplumcu bir ozan.

İlhan Berk'in görüşüne ben de katılacağım. Genç kuşak, kapalı şiir akımı içinde, Doğan Türker'le ilk toplumcu şairini veriyor. Kendileri "değiliz" deseler de İkinci Yeni sözüyle aklı gelen şairleri bir düşünelim: İlhan Berk, Turgut Uyar, Edip Cansever, Cemal Süreya, Ece Ayhan, Kemal Özer. İlhan Berk İkinci Yeni'ye toplumculuktan kaçarak gelmiş bir kimse. Turgut Uyar ile Edip Cansever'in böyle bir kaçış içinde oldukları söylenemez. Turgut Uyar kendi yaşamasını, duygulanışını, düşüncesindeki dalgalanışları hızlı bir şiire dökerken ister istemez toplumu eleştirmek işini yükleniyor. (Bireyle çevrenin çatışması: Birey *alc*'ın ardında, çevre *kara*.) Edip Cansever düşünce düzeyinde ele alıyor toplum sorunlarını. Kendi yaşantılarını değerlendirse de hayatının özelliklerini bir şiir alanı, bir çatışma alanı diye açmıyor. Bu iki şairin de toplum sorunlarına değinişi propaganda öğelerine uzak, kapalı oluşlarıyla; okuyucunun kolayca girebileceği, ya da geçerken uğrıyacağı bir şiir alanı kurmuyorlar. Öte yandan, Cemal Süreya'nın toplum sorunlarına değinişi var; o tıpkı bir önceki kuşağın eylem adamı şairleri gibi, açık, kesin konuşuyor, düşüncelerinin propagandasını yapıyor; İkinci Yeni değil, kapalı değil bu alanda. Ece Ayhan ile Kemal Özer toplum sorunlarına bütünüyle ilgisizler. Cemal Süreya'yı bu yönden bir önceki kuşağa bağlayınca, geriye kapalı şiir anlayışı içinde toplum sorunlarını ele alan iki şair kalıyor: Turgut Uyar, Edip Cansever. Ama onlar da genç kuşaktan *değil*. Böylece Doğan Türker kapalı şiir anlayışı ile toplumculuğu bağdaştırmıya çalışan, Turgut Uyar ile Edip Cansever'e katılan ilk genç kuşak şairi oluyor. Üstelik, yepyeni, kimseye benzemiyen bir şair. "Karşı Güne Duran"

Mustafa Asher' Gravür

adlı çok güzel bir şiirinde, iyice belli olan Cummings etkisi var. Öbür şiirlerinde ise böyle açık etkiler yok.

Yalnızlığı, korkusu Doğan Türker'in

Adam sağır, dilsiz; göremez çünkü. Işığı alınmış, bırakılmış. Duyamaz, konuşamaz çünkü. Çöker erden derinliğine kendinin, kurar duvarlarını, onu alıp götüren yorgun çevrenlerinde. Çıkar doruğuna yalnızlığın, korkunun ereğine. Kalır kendince. Suskun ve durgun yayılır yenilgisi.

Başka bir parça. Doğan Türker'in umutlanması:

Görüntü: Öyküsel bir yel getirir şimdi seni gümüş kanatlarında. Kan kurumuş sakat atlarında. Biraz umut, biraz umursamazlık. Yazlık gökleri gözleyen üşümüş topraklara düşer gökçe gölgesi katlanan kanatların. Birazı mutluluk ezilen katların; ezgisi atlanan gizli saatların. Beklenir öyküsel bir yel. Gelir.

Işır koyusu göğün, aklanır sokakları. Güler yüzü, güler yüzlercesi öpülen dudakların. Saklanır argınlığı dövülen tutsakların. Dağlar seslenir, tepeler düzlenir, türküler söylenir gelişi görününce. Canlanır dalgaların; yitei suskunluğu, biter bunluğu yığılan yığınların. Gider karanlık.

Doğan Türker'i de, nereye ulaşacaklarını umutla izlediğim iki genç şairin, Ece Ayhan ile Kemal Özer'in yanına koyuyorum.

4.

Buraya kadar kitaplardan söz ettik, şimdi de 1961'de dergilerde yayımlanan şiiriye bir göz atalım.

Yılın dergilerinde 97 şiir yayımlandı. Bu şiirler Hüsni Dağlarca oldu. Beş dergide yirmiden fazla şiiri çıktı. Sonra da

Behçet Necatigil. Bir de Nahit Ulvi Akgün. Bu yazıyı yazdığım sırada biri dokuz, öbürü sekiz şiir yayımlamış durumdaydılar. Daha yenilerden Gülten Akın ile Edip Cansever'in de sekizer şiirini okuduk. Attilâ İlhan Aralık ayı başına kadar üç şiirle kalmıştı, sonra yayım ateş giriştii, üç derginin Aralık sayıları Attilâ İlhan'lı geldi. Köycü şairlerden dergilerde en çok adı görülen Ceyhun Atuf Kansu idi; altı şiir. Mehmet Başaran dört şiir yayımladı. Kemal Özer'in Türk Dili'nde beş, Turgut Uyar'ın Dost'la Son Çağ'da dört, Ece Ayhan'ın Türk Dili'yle Değişim'de dört şiirini okuduk. Sabahattin Kudret Aksal, Özdemir Asaf, Ahmet Oktay üçer; Cahit Külebi, Necati Cumalı, Metin Eloğlu, Sabahattin Batur, Talip Apaydın, Arif Damar, İlhan Berk, Cemal Süreya, Ülkü Tamer ikişer; Salâh Birsell Nevzat Üstün, A. Kadir, A. Arif, Can Yücel, Yılmaz Gruda. Suat Taşer birer şiir yayımlamakla yetindiler. Oktay Rifat'ın 1960 Aralık'ında basılmak üzere verdiği bir şiirini Yeditepe'nin 1 Ocak 1961 sayısında okuduk. Melih Cevdet Anday, Bedri Rahmi Eyuboğlu, Cahit Irgat, Ercüment Behzat Lâv şiir yayımlamaya karşı isteksizliklerini 1961'de de sürdürdüler. (Aralık ayı bu durumu birer, ikişer şiirle değiştirebilir.)

Genel görünüş şöyle: Şairlerimizin çoğunda bir bıkkınlık, bir şiirden kopma var. Gençler de eskisi kadar hızlı değil. *Bu gün şiirimizi götüröenler kimler?* diye sorulsa cevap vermek kolay olmaz sanıyorum. Başka türlü de şiir yazılabileceğini gösteren bir İlhan Berk, ya da her şiiriyle birkaç şiirin yazılmasına yol açan bir Cemal Süreya yok. Hele birtakım şairlerden öyle ölü bir hava esiyor ki, "Yazsa da bir, yazmasa da bir" diyesi geliyor insanın.

Öncü kuşaktan çok çok iki üç kişide (en belirli olarak Behçet Necatigil'de) süren şiir sancısı örnekse o kuşağın en çalışkan, en verimli görünen şairi Fazıl Hüsni Dağlarca'da bile aranıp da bulunamıyan bir şey bugün. Şairlik değil de şiirler çoğaltılıyor. Kimi ünlü kişiler ise şair olduklarını arada bir hatırlıyorlar. o kadar. Bu durum çevreyle, toplumsal nedenlerle açıklanabilir sanıyorum. Genç kuşağın tutkusuzluğuna, hevesizliğine de şaşmamalı.

ÜSTÜSTE YAŞAMALAR

Ölünün bakışı değil
Ne varsa
Senin bakışın.

"Şimdi oralarda evliyim,
Her gece
Azalıyorum her gece.

Ağlamıyorum ama körüm sanki
Ellerimi almış götürmüş
Bilmiyorum kim götürmüş.

Şimdi düşü kocaman yapıların maviliğinde
Döner dönmez
İki pencerele odamıza döner dönmez.

Şimdi gümüş değilim,
Yaşanmış yaşanmamış ülkelerle yalnayak
Bir Avrupada güzelleşiyorum yalnayak."

— Senin bakışın değil
Ne varsa
Ölünün bakışı.

Öktay Rifat'ın şiiri:

Ş İ İ R

Sizinle acılıyorum susuyorum
Siz mi yazdınız bütün kitapları

Sizden mi yeşil bu ağaç
Sizden mi yuvarlak bu çakıl

Sizden mi R. F. K. den Anısalıvınlı deniz
Batık denizin ucunda

Attilâ İlhan'ın "emirgânda çay saati.." adlı şiirinin ilk parçası:

çerâğân sarayı'ndan büyükdere'ye
 üşümek sonbaharında eski çınarların
 uzadığı yerde gizlice akşamların
 başlayıp adetâ kendini dinlemeye
 kafeslerin ardında bol gözlü bir kadın
 ansızın giydirilmiş ipek ferâceye
 bir çay yalnızlığı emirgân'dan öteye
 değdikçe ısındığı yaldızlı bardağın
 nedim'den yansıması tatyos efendi'ye
 تنها bir genç kız sesiyle hicazkâr'ın
 kuytularda çürüdüğü bağdadî yalıların
 yorgun sarmaşıklarıyla sarkmış bahçeye

A. Kadir'in şiiri:

SAR SICAK SICAK

Bir mektup ol sabahlar gibi gel.
 Bir kuş ol, kon beşiklerin üstüne.
 Bir göz ol, içine bizi al.
 Bir deniz ol, yayıl dalga dalga.
 Bir gemi ol, getir bize insanları.
 Bir rüzgâr ol, dağ taş deme git.
 Bir kavak ol, ver elini güneşe.

Bir çınar ol, bağrımıza daya kökünü.
 Bir orman ol dorukta.
 Bir meydan ol uğulda.
 Bir kundak ol sıcak sıcak sar bizi.

Can Yücel'in "Yunu" adlı şiirinden dört mısra:

..

İlk cümreymiş yunus emre dilimize düşende
 İki derya arasında namaz kılan bir balık
 Hem isa hem musaya muni olmuş ispermeçet
 Ondan Üçüncü Edebiyat Arşivi <https://kantepe.org>

Turgut Uyar 1961'in başında yayımladığı "Meytup" şiiriy-
le hayli yadırgatmıştı bizleri. Sonradan bunun geçici birşey ol-
duğunu anladık, sevindik. "Övgü, ölüye" den bir parça:

Bıkkınlık yürürse ayaklarıyla, o kıyıcı duygusu
gökler sofrasından artık olmanın, üleşilmenin
beş on paya, Tanıya İğreti konukluk, talaşla toz
yürürse, uzayan ıssızlığı işe yaramanın, yürürse
ayaklarıyla, duralım ve bağıralım,
herşey bir büyük gerçektir, cumhuriyet ve at ve
varsa denizlerde yitmek, ve varsa yetmemek o da,
ve varsa ilgisizlik o da, ve varsa hiçbir şeyi
sevmemeyi sevmemek o da, ve varsa herşeyi sevmeyi
sevmek o da,

"Ama bir su sakın akıp giderdi
denizde bir gemi sakın giderdi
bir kadın sakın doğurup giderdi
bir din sakın eskiyip giderdi
bir başkaldırma sakın gelişip giderdi."

sessiz ve uğultulu şarkıları boşuna taş kırmaların.
alkol bir büyük uğraştır, ey Mağribi, ey değerini
ve sonsuz düzenini bulmamış göçebe.
Pencereler yastısı
senin zamanını düşünüyorum. sonsuz bir

"Bir Arabistan ve karşılıksız bir çek
bir para ile dengesi
korkunun sonsuz gelgiti kanında
külötlar, korseler ve adamlar."

ve çöl yürürse üstüne ey,
tramvaylardan ve tartışmalardan korkan, ey Mağribi,
ayakların vardı senin, pis ayakların, kaçmaya
yarayan.
Senin sürülerin vardı Beytlehem kılığını otlayan
tuzlu ama fenerli, enlemlı boylamlı denizlerin
içinde kaybolanların
sen bir koyun gibi tuzların kokusunu tanırdın

işe yaramazdın.. Gazallerin sakın otlardı, tulum
ezgileriyle uyuklayan, senin ayakların vardı,
alısmış, hep yürümesi ölüye...

İlhan Berk'in bir şiiri:

g

bir yerdeyim cenevli eskimis
denizin sofalarında en uzak yosunları arıyorum
gecesafraflarımı, sulkindilerimi açıyorum
seni görmemiştin,
işte çıplaktık
karanlıktı

K I R A L

çocuk

S A K A L / /

gecenin pancurlarını açtım

bir yerini dönüyorum durma oranı yaşıyorum/eskitiyo-
runı
eskitiyorum kalıyor ne güzel olduğun

Edip Cansever'in "Salıncak" adlı şiirinin birinci bölümü:

I

Büyük bir oda. Bahçeye açılan bir pencere
Ortada bir masa
Yanda bir kapı
Daha birkaç şey: Örneğin bir yunus balığı camdan, bir
heykel
Sabah. Duvarda gün tanrıları
Rezeneler, sedef otları, küpe çiçekleri görünür pence-
leden
Görünür ama görünmez

muş bir şairin şiirlerini bir yazı kurulu bekletiyor, nazlana nazlana koyuyor dergiye! Neyse, Ece Ayhan başarılı bir mısra şairiydi; şimdi düzyazı şiiri deniyor. Biçimci şiirde olduğu kadar değilse bile, gene de başarılı; kendine özgü, apayrı bir şair Türkçemizde:

M I S R Â Y İ M

Kaçtığı bilinmiyen bir ülkesinde cinler padişahının, bir yeniyetme. Değiştirmişti adını, saçlarını kazıtmıştı. Soğuk bir tabanca yastığının altında, uyuyabilir **ancak**. Bir yelek giymiştir dîmi; kuşbilime çalışır, omuzunda simruğ kuşu, eskiden ötermiş.

Bir tehlikeye yaslanmıştı; uçurtma uçurur, yüzlüğü düşmüş. Yakalanır ming izleyicilere, bileği incecik. Bir kılıçla keserler kirpiklerini uzun. **Kırarlar** eklemlerini, pantolonunu sıyrıp gümüş bir şamdana oturturlar, zift. le boğarlar tekne, damgalarlar.

Uçsuz bucaksız kucağındadır barbar anasının, bir yeniyetme. Büyük bir alınla karşılar ölümü de, alkışlıyarak karşılar; unuttunbeni mavisinden bir yelkenliye binmiştir. Hamsin yelleri eser mısırâylm'den, kırk gün. Saçlarını uzatmıştır, yalnızlığı sever.

Son şiir Kemal Özer'den:

GİDENLER İÇİN

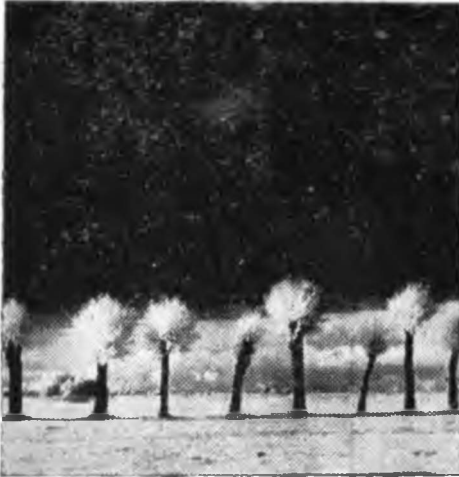
uykusundan koparılmıştır yaz kırlarının
belki öncecektir giden sular
açtığı yaralarla ağaçlardan
dönecektir gökyüzünün yansıdığı
yarınları genişleten yazgılar adına

kuyusuna düşmüştür belki bir şehrin
tamburları kaplıyan o fırtınalar
ağaçlarla çoğalışı gidenlerin
gidenlerin gizli kapalı ayakları
açık kalmış bir kapı çılgınlıklara

dudaklarına sürünmüştür belki orman
belki sebepsiz bir suç işlediği
dağ oluklarını tırmandığı vakit
kaçmıştır unutulmuş rüzgâr gülünden
ırmakların unutulmuş bakışlarına

belki dönecektir ondan gidenler
vurulduğu vakit umutsuz bitkin
o gizli derinlikle yıpranmış
belki büyük bir sabaktır bıraktığı kan
yarasının ucundaki aydınlıklara

Umahm, 1962 yılı şiiri boğmıyan, umutlu, özgür, dürüst
bir yıl olsun.

1961 DE ROMAN VE HİKÂYEMİZ

Tahir ALANGU

Genel görünüş

Bir yıl içinde çıkan roman ve hikâye kitaplarının muhasebesini yapan yazılarıma 1957 yılında "Vatan" gazetesinde başlamıştım, şimdi iki yıldır "Varlık Yıllığı" nda devam ediyorum. Son iki yılın kitaplarına göz gezdirdikçe, o yılın ve ondan önceki yılların roman ve hikâye yayınlarının hayli verimli sayılabileceklerini artık kabul edebiliyorum. Oysaki yılda 20 - 30 hikâye kitabını, bir o kadar romanı o yıllarda küçümserdik. 1957 yılının muhasebesinde dergi ve gazete sayfalarında kalan, kitap olarak yayınlanmıyan eserleri hesaba katmadığımız halde, bu alanda 41 eserin çıktığını görmüştük. Bunlardan 22 tanesi küçük hikâye kitabı, 9 tanesi cep romanı, on tanesi de bizde bilinen büyük boyda romanlardı. Memleketimizde yayın işlerine yatırılan sermayenin azlığı, üstelik büyük kısmının sanat ve edebiyat kollarının dışındaki fazla gelir sağlayan (çeviri, okul kitapları, çocuk kitapları, dinî halk eserleri ve halk kitapları) alanlarda toplanmış olması. kâğıt darlığı gibi zorlayıcı sebepler gözönüne alınırsa, değerini kabul ettirmiş yeni edebiyat öncülerinin sanat değeri taşıyan 41 yeni eserinin "1957 Roman ve Hikâye Yılı" için ne kadar büyük bir kazanç ifade ettiği ancak şimdi anlaşılıyor.

Son beş yıl içinde roman ve hikâye yayınlarının gittikçe azaldıklarını gördük. Önce hikâye alanı boşaldı. Küçük hikâyenin duraklaması daha 1955 yılından başlamıştı. İkinci Dünya Savaşı yıllarında başlayan (1939-1945) o gür ve umut verici akımın büyük öncüleri göçmüş, geriye kalanlar başka alanlara geçmişler, geriden gelenlerin de ilgileri gevşemiş, yayınevleri ise artık hikâye kitabı satamaz hale gelmişlerdi. Ama roman, hızla geliyor, hem eser sayısı, hem de değer bakımından o zamana kadar görülmemiş bir seviyeye ulaşma istidadı gösteriyordu. 1945 yılından sonra roman alanının eski öncülere katılan yenilerle birlikte birdenbire kalabalıklaştığını görmüştük.

Bu gelişme 1960 a doğru gittikçe yavaşladı, yayın imkânları git gide daraldı. 1957 yılının 19 romanına karşılık, 1960 yılında ancak 8 eserin çıkabildiğini görmüştük. Bu yıl için de durumda önemli bir değişme görülmedi. Cep romanı, mizah romanı, hepsi üst üste 11 kitap var bu yıl elimizde. Küçük hikâyeye kitaplarının 1960 yılında 10 tane olmasına karşılık bu yıl ancak 4 kitabın çıkabilmesi de dikkati çekecek bir tıkanıklığın varlığını gösteriyor. 1957 yılında kitap yayınlıyan sekiz yayınevinden yedisinin şimdilik roman ve hikâyeye yayınlamaktan vaz geçmeleri de bu alanın geçirdiği tıkanıklığın en göze çarpan işareti sayılmalıdır. Cumhuriyetten bu yana batılı eğitimin sabırlı emekleri ve yüzlerce sanatçının çalışmaları sonucu gelişen yeni ve gerçekçi küçük hikâyemiz ve romanımızın, yazarlarını yatacağı imkânlarla erişmesi şöyle dursun, sesini duyurup varlığını koruyabilmesi, eriştiği ve ulaştığı basamaklarda tutunabilmesi bundan böyle çetin uğraşları, desteklemeleri gerektirecektir, kanısındayım.

Kitapçılarda yatan eserler

Geçen yıl da belirttiğimiz gibi bir çok yayınevleri daha üç yıl önceden basacaklarını vaadederek aldıkları kitapların çoğunu henüz basıp ortaya atamamış durumdadırlar. Kâğıt, baskı, posta, dağıtım masraflarının git gide yükselmesi, 3000 baskılı bir kitabı beş senede tüketemeyişleri gibi sebepler ortada dururken, onlardan daha fazla bir fedakârlık da beklenemez. Yazarların çoğu kitapçı çekmecelerinde yatan bu kitaplarının telif ücretlerini de alamadan yıllarca beklemek zorundadırlar (ortalama 2000 lira büyük bir romana ancak yayımlandıktan sonra ödenmektedir). Bu alanda yazarların eski çağların şövalyelerinde ve din ulularında benzerine rastladığımız çabalarını ve sabırlarını burada ögmeliyiz. Aslında eser ve çalışma var, ama kitabın halka ulaşmasını sağlayacak yollarda çetin engeller yükseliyor.

Mehmet Seyda'nın "Kurtlarla kuzular", "İnsan bir yerde bellidir" romanlarıyla "Beyaz duvar" adındaki hikâyeye kitabı, Necati Cumalı'nın "Dağlı ile Muharrem" adındaki hikâyeye kitabı, Kemal Bekir'in "Yabancılar" adındaki romanı, Orhan Kemal ve İlhan Tarus'un ikiyeşer romanı. Kemal Tahir'in üç romanı, Samim Kocagöz'ün "Kalpaklılar" adındaki sayfa sayısında rekor tutmuş 500 sayfalık romanı basılmaya başlandı beklemektedirler.

Gazete sayfalarında kalanlar

Bir yılın, ele aldığımız konu çerçevesinde, gerçekten muhasebesini yapabilmek için yalnız yayınlanmış kitaplar ölçüsünde sınırlı kalmamak gerektiğini, roman ve hikâye alanında çalışan yazarların gazetelerde kalmış eserlerinden de söz etmek zorunda olduğumuzu daha önce söylemiş, ama geçen yılın yazısında bahis konusu edememiştim. Romancılarımızdan çoğunun, hele en başta gelenlerinin bu yıl içinde kitap yayınlamamaları karşısında, bu, artık kaçınılmaz bir zorunluk haline gelmiştir.

Kemal Tahir'in bu yıl içinde gazetelerde üç roman tefrika ettirdiğini gördük: "Kelleci Memet" (Son Havadis. 1961) ile "Esir Şehrin Mahbusu" (Vatan. 1961), "Yorgun Savaşçı" (Vatan. 1961). Bunlardan "Esir Şehrin Mahbusu" nun kitap biçiminde basılması son formasına kadar geldiği halde bu yıl içinde çıkamamış, 1962 yılına devredilmiştir. Ünlü romancı ayrıca, "Öncü" gazetesi için "Yol Ayrımı" adını taşıyan bir romanını önümüzdeki yıl içinde yayınlıyacaktır. Kemal Tahir, eski hazırlıklarına dayanarak yılda, ortalama iki roman hazırlamakta, bunları gazetelerde tefrika ettirdikten sonra kitap kılıfına sokarken yeniden yazarcasına işlemektedir. Bu bizdeki romancıların çoğunun baş vurduğu bir yoldur.

Bu yıl kitap biçiminde iki romanı çıkan Orhan Kemal'in 1961 yılı içinde gazetelerde dört roman tefrika ettirebildiğini gördük: "İşportacı" (Son Havadis. 1961), "İstanbul taşı toprağı" (Cumhuriyet. 1961, "Eskicinin oğulları" (Cumhuriyet 1961), "Sıkıntılı Günler" (Dünya. 1961).

Mehmet Seyda, bir kaç yıldanberi (1959) kitap yayınlıyamadı, ama 1961 yılı içinde gazetelerde tefrikaları da eksik olmadı: "Kör Şeytan" (Son Havadis. 1961), "Gerçekdışı" (Yeni Gün. 1961), "Küçük Sevgili" (Şehir. 1961).

Adı üzerinde rivâyetler birkaç yıldır yayıldığı halde, ancak bu yaz içinde Polonez köyünde hazırlanması bitebilen, Nezihe Meriç'in "Korsan çıkmazı", önce bir gazetede tefrika edildi (Öncü. 1961), elindeki geniş imkânlarla rağmen bu yıl içinde kitap halinde çıkamadı.

Samim Kocagöz'ün "Kalpaklılar" ı kitapçı çekmecesinde yatarken, bunun ikinci cildi olan "Doludizgin" bu yıla ancak tefrika halinde ulaşabildi (Vatan. 1961). İkisi bir arada, bin sayfalık bir kitapta, 1962 yılında merakla bekliyeceğiz. Şolohof'un "Sakin Don"u ile kır-

dığı dünya rekoruna ulaşmamakla beraber (1885 sayfa), bu sayı bizdeki bütün ölçüleri aşacaktır. Bu eserin merak çekecek bir başka yönü de son yıllarda Kurtuluş Savaşı konusuna gelip takılan iki başka iddialı romancının karşısına çıkmasıdır: Kemal Tahir'le İlhan Tarus.

İlhan Tarus, Kurtuluş Savaşı devresini kucaklıyan roman serisinin tefrika edilmiş ve kitap olarak yayınlanmalarını bekliyen ikinci ve üçüncü ciltlerini de 1962 yılı içinde yayınlatabilirse, gelecek yılın yazısında ilgi çekici şeylerden bahsetmek fırsatı bulabileceğiz.

Necati Cumalı'nın "Susuz" (Vatan. 1961) u ile Talip Apaydın'ın "Kadın Milleti" (Vatan. 1961) romanlarını bu arada sayabiliriz.

1961 roman yılının en önemli olaylarından birisi gerçekçi-öncü romancılarımız arasına Fatma İrfan Serhan adında bir kadının "Gâvurdağlı" (Vatan. 1961) adındaki romanile katılmış olmasıdır. Bu romancının, bizde kadın romancılar arasında benzerine rastlamadığımız ölçüde güçlü ve gerçekçi üslubu ile, roman yolunun önümüzdeki yıllarda en ilgi çekici üstalarından biri haline geleceğini umuyorum. "Gâvurdağlı"nın 1962 yılının kitap listelerinde yer almasını arzuluyorum.

Bu genel muhasebeyi bitirirken, batının belli başlı dillerinde, bu yılın kataloklara geçmiş kalbur üstü kitap sayılarının 12.000 i aştığını, bunlardan ortalama iki bininin roman olduğunu belirtmeliyim,

1961 roman yılında belli başlı eserler ve yazarlar :

"Hanımın Çiftliği"

1961 yılının kitap ve tefrika sayısı itibarile başta gelen siması, geçen yıl olduğu gibi, bu yıl da Orhan Kemal'dir. 1954 seçimleri sırasında Dünya gazetesinde tefrika edilirken "vatanadaşlar arasında mezhep ayrılıklarını tahrik ettiği" iddiasile partizanların saldırısına uğrayan "Vukuat Var" adındaki romanı evvelki yıl yayınlanmıştı (Remzi Kt. 1959). Bir yazarın ve bir kitabın adı ilk defa olarak seçim kampanyalarına karışıyordu. Orhan Kemal, bu romanında kalemine yıllardanberi dolanan o eski temayı, küçük adamların aşkları konusunu ele alıyor, "Cemile" (1952) den sonra bütün romanlarına yerleşen etli butlu, güzel işçi kızı ile yakışıklı işçi delikanlının Adana'nın kerpiç damlı işçi mahallelerinde geçen aşklarını anlatı.

yordu. Dünya gazetesi, esere ve yazara yöneltilen suçlama kampanyasına karşı koymuş, tefrikanın arkasını kesmemiştir ama bu romanın ikinci bölümü olan "Hanımın Çiftliği" de ancak Vatan gazetesinde tefrika edilebilmiştir. Yazılıp tefrika edildiği yıllarda (1954/55) eserin başına gelen bu işler, her iki romanın da bir köşede uyuklamasına, yazarının da, gittikçe geliştirdiği bir gerçekçi yoldan daha rahat müşteri bulabilen, tepki uyandırmıyan ılımlı bir gerçekçilik ve piyasa romancılığı yoluna sapmasına sebep oldu. Önce dampingçi Çağlayan yayınevine satılan bu kitap, dönüp dolaşıp bu yıl yayınlanabildi. Orhan Kemal, "Vukuat Var" da bir zamanlar içinde yaşadığı bir çevreyi, Adana'nın işçi mahallelerini, geceleyin kapı diplerinde nâra salan afilli delikanlıları, erkek yumruğu altında ezilmiş, sadık ve güzel işçi kızlarının kaynaştığı bir yaşamayı tasvir etmişti. "Hanımın Çiftliği"nde ise birinci bölümdeki Kürt Cemşir'in Boşnak karısından olma kızı Güllü'nün, nişanlısının ölümünden sonra, çiftlik sahibi Muzaffer Beyin yeğenine satılmasını ve kızın çiftlikteki hayatını anlatıyor. Hayat okulundan yetişmiş, ilk eserlerini bu yoldaki gözlemlerinden çıkarmış bütün yazarlarda olduğu gibi, onda da, yaşanarak öğrenilmiş gerçeği anlatmağa yeten bir üslup gelişmişti. Ama bütün gücünü eski gözlemlerden alan bu eserler artık ilk adımlarındaki canlılığı yitirmiş görünüyorlar. İşte "Hanımın Çiftliği" ndeki hayat, "Vukuat Var" ın ve daha önceki eserlerindeki hayat kadar canlı anlatılamamış. Orhan Kemal'in küçük adamlarının hayat çizgilerinin bir ucunda ekmek öteki ucunda aşk vardır, demiştik. 1955 den bu yana bu denklem bozulmuş, onun romanlarında aşk baş köşeye kurulmuştur. "Hanımın Çiftliği", baştan ayağa bu temayı, çiftlikte ve köydeki, azgın dişiye işlemektedir. "Hanımın Çiftliği", alabildiğine hızlı bir macera romanı, bizde benzerleri çok olan bir masa başı tasarlamasıdır.

"El Kızı"

Onun bu yıl içinde çıkan ikinci romanı, "El Kızı" (Ak Kt. 1961) için de aynı şeyleri söyleyebiliriz. Burada gelin-kaynana temasına, bizim romancılığımızın ta Hüseyin Rahmi'denberi işlenen gedikli konusuna yönelen Orhan Kemal, kenar mahalle kadınlarının, düzeni bozuk ailelerin yaşamalarını anlatıyor. Bizde ekmeğini tefrika romancılığından çıkaran bütün yazarların kolaylıkla yaptığı bir işi, Orhan Kemal de yapmış. Münasebetlerini, hep aynı şehvet, kıskançlık, küçük çıkarlar, kaba duy-

gular mekanizmasını işleterek, o eski klişeleşmiş halk romanı düzenini kurarak çalakalem yazıyor. Bu yola giren bütün yazarlardaki anlatım rahatlığı, hızlı tempo, olaylar yığını, escre heyecan uyandırıcı, duyguları gıcıklayıcı bir nitelik kazandırıyor.

"İrazca'nın Dirliği"

"Yılanların Öcü" (Remzi Kt. 1959) nde başladığı, kendi köyü, yakın çevresi, anam diye tanıttığı İrazca Ana'nın kavgasını bu romanda bitiriyor Fakir Baykurt. "Yılanların Öcü"nde küçük toprak sahibi köylülerin kurak, arık topraklar üzerindeki yoksulluğunu, saplanıp kaldığı düzenin çıkmazlığını, ölümlücesine çalışmaya zorlayışlarını, aşmağa, yenmeğe çabalayışlarını anlatmıştı. "İrazca Ananın Dirliği"nde töreden gelen köyün yaşamaya baskısını iyice ortaya koyuyor artık. Köy, bütün insanları ile, fakiri, varlıklı ile, kendilerini yoksulluğa, tabiatın insafsızlığına esir eden bir düzen içinde, ilkel ve patriarkal bir göreneği sürükliyerek, birbirleri ile tırnak tırnağa didişerek çabalamaktadır. Yazar, İrazca Ana ve Kara Bayram'ın sırt sırta vererek çalışması ile bu güçlükleri aşabileceği kanısındaydı. Önerine bir yol gösterici gerekli idi, bu işi de enstitü çıkışlı köy öğretmeni yapacaktı. Böyle bir dayanışma ile aşılmıyacak engel yoktu. Köyün bu günkü karanlık yaşaması cahillik ve geriliğe bağlı ahlâksızlıktan gelmekteydi, eğitim ve öğretimle köy canlandırılabilirdi. Bu soy bir anlayış, köyü, temel kuruluşu sağlam, bir takım yardımlarla yeniden diriltecek bir yapı olarak kabul ediyor. Köyün ve köylünün yaşama-larına sonradan gelip asılmış kötülükleri ayıklamağa, bilimin yardımı ile yaşama şartlarını değiştirmeğe, mutlu ve iyi insanlarla dolu eski töre köyünü diriltmeğe çalışan bir gerçekçi anlayış vardı ilk eserinde. Köy enstitülerinin ülkücü eğitimin-den ve bizdeki gerçekçilerin anlayışından gelen bu görüş, son yılların bir çok eserini etkilemişti. "İrazca Ananın Dirliği" de bu sıradan başlanmış bir işi yürütüyor. İlk romanı, Kara Bayram'dan çok İrazca Ana'yı ortaya çıkarmış, tartışma konusu yapmış, yazar bu kadının olumlu kişiliği üzerinde ısrarla durmuştu. Bu roman İrazca Ana meselesini, durduğu yerde çürüyen, göçen ve dağılan eski köyü, daha açıkça, biraz da yazarın tutumu ve anlayışına karşı ölçüde ortaya koyuyor. İrazca Kara Bayram'dan daha belkili, ortaya çıkaran törenin, eski köye bağlılığın, yazara da, romana da ağır basan gücüdür. Bir baş-

Gilrol Sözen: Desen

ka deyimle köy için yazarın getirdiği çare Irazca Ana ile karşılaşmaktır. Irazca Anayla anlaşmaya girince de köye bir çıkar yol getirmenin imkânı olamazdı. Yazar eserin sonunda Kara Bayram'ın kasabaya göçüyle köyün çözülmesi, yeni ölçülerle bir başka yerde yeniden kurulması gerektiğini kabul etmeğe yanaşılıyor mu? Köy Enstitüleri dâvasının da çıkmazı buydu. Köye ait ne varsa, töreyle pekişmiş, bütün toprağa kök salmış eski gücü ile bir direnme cephesi halinde olduğunun farkında olmadan, bir değerler düzeni olarak kabul ediliyor, eski köye yeni anlayışlı öğretmenin getireceği, düzeyde kalacak yeniliklerin yeteceği düşünülüyordu. Irazca Ana, yazarın bütün sevgisine, epikaya zorlayarak yüceltmelerine rağmen, oğlu Kara Bayram'ın, gelinin, yetişen gençlerin karşısına dikilen ters bir çabadır. Yazar, bu soy köyün ve köylünün neresinde duracağını iyice kararlaştırmamış. Bu soy köy gerçekçilerinin tasvirci yoldan daha uzağa gitmemeleri belki de daha hayırlıdır. Ama Fakir Baykurt, köy meselesinde, roman ölçüsünde çözümlemeğe savaşan bir anlama varmak istiyor. "Irazcanın Dirliği", onun, töre savunucusu, ne oğlunu, ne de Fakir Baykurt'u tutmıyan savaşının romanıdır. Köy, günümüzün değişimleri karşısında, bütün o eski babalık düzeni ile dünyanın hiç bir yerinde ayakta duramıyor, her ülkenin şartlarına uygun yeni birleşmelere gidiyor. Kara Bayram'ın köyden kopması, Irazca Ana'nın baba ocağında baykuş gibi tüneyerek ölümü bekleyişi, belki epikalık bir davranıştır, ama toplumcu ve gerçekçi romanda asıl anlatılacak kişi Kara Bayram'ın davranışlarıdır.

"Onuncu Köy"

Fakir Baykurt'un 27 Mayıs öncesinde bakanlık emrinde kaldığı sıralarda Ankara'da bitirdiği (3 Mayıs 1960) bu esere Şavşat Ortaokulunda başlamış (1 Şubat 1959). O yılların gerçekçi aydınları kovuşturucu, bunaltıcı havası içinde, daha bakanlık emrine alınmadan önce, çevresini saran tehdit edici havayı sezinleyip bilerek ülkücü öğretmenlerin kendisine karşı çıkan bir toplum içindeki savaşını ele alışı, bir bakıma kendi biyografisi ile de birleşmektedir. Bu kitap, 1950-1960 yıllarında köy öğretmenleri ve devrimcilerin dağınık, bırakılmış, kendi güçlerine dayanarak direnmelerini ortaya koymakta, Demokrat Parti'nin çöküşü sırasında, bakanlık köy öğretmenlerinin çetin yaşamalarını yer yer başarılı savaşlarını anlatmaktadır.

Kendi köyünü ülkücü açıdan anlatırken saplandığı oyalayıcı ayrıntılardan meseleyi düze çıkaramayışına karşılık, burada dağ ve ova köylerinde çatışan kuvvetleri ve bunların arasında yeni öğretmenin yapıcı ve devrimci direnişini çok güzel anlatmıştır. Burada yeni köye ve yeni köylüye gidenlerle, çıkarları peşinde eskiliğe sarılanlar, rahatça kendi cephelerinde yerlerini almakta, yazar da kimlerle birlikte olduğunu açıkça belirtmektedir. Köy öğretmeni, burada, karşımıza epikaya kaçmadan rahat, olumlu, tarafsız bir gerçekçilikle anlatılmaktadır. Fakir Baykurt, benzeri gerçekçiler arasında, artık bu eseri ile bir basamağı aşmış sayılabilir. İlk eserlerindeki saplantıları bir yana bırakarak (bakınız: "Beş romancı tartışıyor. 1960), köyde yaşayanla çürüyeni ayıracak, kişinin savaşı olumlu bir ortama dayayacak kadar yeni bir anlayışa sıçrayışı, sevinilecek bir olaydır. Romanın asıl özünü, bu günün yeni gelişmelerinin içinde, en olumlu ve sağlam bir insan anlayışına ulaştırması, çatışmaları, romanın meselesini ortaya çıkaracak ayrıntılardan çıkararak, kargaşalığı ayıklayışı, temasına ve kişilerine uygun sertlikte dili ile bu roman, yılın en ilgi çekici eserlerinden biridir.

"Duru Göl"

İlhan Tarus bu yeni eseri ile bizde bilinen roman yollarının dışında yepyeni bir konuya yöneliyor. Bu bakımdan "Duru Göl" (Dost. 1961), bu yılın ilgi çekici yeni romanlarından biri oldu. Eser, Elaziz ovasının üstünde, Hazar Gölü'ne dayanan sulama ve elektrik projesinin çok eskidenberi, zaman zaman ele alınıp bırakılışını, son on yıl içinde bu konuda yapılan araştırma ve yapı çalışmalarını, göl çevresindeki insanların gündelik yaşama şartları içindeki çatışmalarını ele alıyor. Gölün suları acı ve sulama işine elverişsizdir. Proje örtbas edilen araştırmalara aldırmadan yürütülen büyük bir palavraya dayanmakta, yıldan yıla toprağa ve betona gömülen insan enerjisi, akan milyonlar arasında artık geri dönülemeyecek kadar ileri giden teşebbüslerin altında, gerçek, leş gibi ezilmiş yatmaktadır. Çıkarı ve namusu arasında bocalıyan aydın mühendisler, mütaahhitler, parti adamları, dosyalara ve bürokrasiye boğulmuş bir resmi kontrol ve teftiş mekanizmasının budalaca körlüğü. Göldeki şantiyelerde işçiler, ustalar, memurlar, kadınlı erkekli bir kalabalık. Bir kalkındırma masalının çevresindeki acı gerçekler. Yerinde ve ilgili dosyalarda yaptığı araştır-

nalara dayanan İlhan Tarus'un bu romanı, 1959 yılında Vatan gazetesinde tefrika edilirken proje hâlâ uygulanmakta idi. Yüksek, organize talanın bir yanını, insanları bağliyan ve çürüten, yüksek teşebbüs ve politikanın bir yanını, çalışmanın ters işliyen düzeni içinde insanların sağır pervasızlıkları ve hayasızlıklarını anlatan bu roman, Upton Sinclair ve R. Penn Warren'in, iş dünyasının insanı çürüten şartlarını hicveden romanlarını andırıyor.

“Emmioğlu”

Talip Apaydın'ın “Sarı Traktör” (Varlık. 1958) ve “Yarbükü” (Varlık. 1959) nden sonra üçüncü romanıdır “Emmioğlu” (Remzi. 1961). Talip Apaydın, bu romanında, bizdeki köy gerçekçilerinin o peşin hükümlü yargı çıkmazından, köyü değişmez bir bütün olarak kabul eden, o yaşamayı ülküleştiren anlatıdan kurtulmuş görünüyor. Köyün bozukluklarını eğitimi yaymak ve üretim araçlarını değiştirmek suretile düzeltmek formülüne dayanan yaygın görüş yerine, köyü de şehir gibi, iç oluşlar ve dış etkilerle süreli bir değişme halinde görmeği artık iyice kavramış bir romancı var karşımızda. Tarla ve su kavgaları, eski kinlerin ve kıskançlıkların sürüp giden dâvaları, muhtar-köylü, ağa-ortakçı çekişmeleri, köyde yaşamının hayatı sürekli bir karanlık ve ilkel savaş haline sürükliyen şartlarını kişilerin varlığı ve çatışmalarında ilk sebep, temel ilke olarak kabul edince, romanın kuruluşunu da bu sonuçların karma karışık ayrıntılarına dayayınca, ortaya çıkan hemen daima karışık bir görüntü oluyor, roman bir türlü temeldeki ana meseleye oturmuyordu. Köy romanlarında anlatıla anlatıla bitirilemeyen o kötülükler, o hayvanca saldırıların karanlık yığınının ta gerisinde asıl romanlık büyük çatışmayı yakalamış Talip Apaydın. Çok eski çağlarda, kapalı bir dünyada, büyük imparatorluk düzeninin eski hesapları içinde kurulmuş, kendine yeter köyün, değişen dünya ve değişen yeni Türkiye ile birlikte, gelişen nüfus, yol, vasıta, makine ve endüstri karşısında, kıraç toprakları üzerinde kurduğu eski düzenin temelinden sarsılmasıdır büyük mesele. Bütün o köy içi çekişmelerin parazit otlarını şöyle bir iteleyince ortaya bir toprak ve üretim, sonunda geçim, ve yıllık gelirin bölüşülmesi meselesi çıkıyor. Bu düzen çok eskiden kurulmuş, köyün bu düzeni, bir iki aileye yeter ancak. Geriye kalanlar, bu topraklar üzerinde düşmanlıklarını, kinlerini, kavgalarını taşımağa mahkûmdurlar.

Talip Apaydın, fakir köylünün geçimi meselesine rahatça inmiş bu romanında. Her yıl ortakçı ağanın peşinde komşu topraklara ortakçılığa sürüklenen emekleri ve umutları dolandırılan zavallı, desteksiz, zebun insanları anlatıyor. Güneye ır-gatlığa inen Çukurovanın köksüz, toprağından iyice kopmuş köylüsü değil bunlar. Bunlar henüz fakir, bir avuç topraklarına, ocaklarına yapışmış, toprağı kıt, taşıma suyla değirmen çevirmeğe, dışardan köye ekmeklerini taşımağa çabalıyanlar. Bunların çeltik tarlalarındaki emeklerini ve haklarını ortakçıbaşına ve tarla sahibi ağaya kaptırıışlarındaki acı ve büyük gerçeğı tasvir ederken ulaştığı anlatım gücüne şimdiye kadar erişebilmiş bir yazar gösteremem. Toprakla güreşen, ocağına ekmek taşımak için parçalanırcasına çalışan bu insanların, emeklerinin çalınışı karşısında bu kadar çaresiz ve sessiz, çocuk saflığı içinde sabırlı oluşlarını anlatırken, yazar, ölçülü bir olgunluk içinde ne isyana, ne suçlamaya, ne de aşırı coşkunluğa kaçmadan, gerçeğı tasvirle yetinmektedir. Bütün romanı başlıca iki ana çizgide toplamış: 1. Eski köyün gelişen yeni şartlar karşısında yaşamaya yetmeyişi, köylünün dışarıdan ortakçılıkla geçim yolu arayışı, bu yolda sömürölüşü, 2. Toprakta ve ırgatlıkta çalışmanın verimsizliğini anlıyan daha uyanık bir köylünün kasabaya alışveriş yollarına atlayışı, gecekondu-ları dolduran kalabalığın köyden kopuşu. Onbeş kişi ortakçıbaşının peşine takılırken Emmioğlu Battal ikinci yolu seçmektedir. Saf, neşeli, ama aptal yerine konulmaktan hoşlanmıyan, güçlü kuvvetli, ama kaba işten yılgın bir köyü delikanlısıdır Battal. Pratik zekâsı, ve çevreye uyma gücü ile ortaklığa gidip güneş altında toprak işinde ezilen Emmioğlu Hasan'dan daha atak ve beceriklidir. Ana, baba, enişte, kendisini köye bağlıyan bağlar Hasanı çeltikte ezerken Battal kasabada başboş dolaşmakta, kendine uygun bir geçim yolu aramaktadır. Sömürölmesine, aldatılmasına meydan vermeden, şehirde köylüyü çürütecek şeylerin de farkında olarak, kaypaklık ve yalancılığın ortasında Battal kendine bir çıkar yol bulur.

Bu kitap, köyn, nereye doğru akıp gittiğini ve değiştiğini gösteren olumlu bir gözlem sonucu yazılmış, başarılı bir eser. Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" ü ile 1961 in en güzel romanlarından ikincisi. Kemal Tahir'in köylü kişilerinin o sürükleyici konuşmalarının etkisinde kalsa bile, meseleyi bulup koyusunda onun kadar güçlü, toprağı işliyen köylüyü anlatışında ise onun etkilerini kolayca aşip geçebilecek kadar başarılıdır.

“Mavi Sürgün”

Halikarnas Balıkcısı (Cevat Şakir Kabaağaçlı), İstiklâl Savaşı'nın bitiminde bir hikâye yayınlamıştı. Zekeriya Sertel'in çıkardığı, o yılların çok satan magazinlerinden “Resimli Hafta” da çıkan bu hikâyesinde, asker kaçaklarının mahkemesiz idam edilişlerini anlatarak, daha yumuşak bir davranış istiyordu. Bu yıl sonunda çıkan “Mavi Sürgün” de (Remzi. 1961) İstanbulun işgali yıllarına ait anılarından başlayarak gazetecilik yoluna girişini, İstiklâl mahkemesine düşüp Bodruma sürgüne gidişini, sürgündeki yaşayışını anlatıyor. Bu sürgünle başlayan, 1924-1961 yıllarını kucaklayan “Halikarnas Devresi” diyebileceğimiz hayat bölümünde, yazarlığının ilk başarılı eseri “Aganta, Burina, Burinata!” (1946) dan sonra aranan ve sevilen bir yazar olduğu halde, 35 yılı aşan bu süre içinde ancak sekiz eser verebilmişti. Geçimini başka işlerde araması, onda yazıyı, ara sıra baş vurduğu bir ikinci iş haline getirmişti. İçinde denizler, balıklar, deniz adamları, antik mitolojinin kaynaştığı hikâyelerini okuyanlar, ancak 37 yıl sonra çıkabilen bu otobiyografik romanda aradıklarını bulamayacaklardır. Mütâreke yıllarında İstanbul, basın hayatı, Ankarada İstiklâl mahkemesi, cumhuriyetin kuruluş yıllarının sert ihtilâlcî havası, sürgüne giden uzun yollar. Bodrum'daki ilk yıllar gibi, her bölümü, yazarın hayatında nefes nefes duyulup düşünülerek yaşanmış geniş bir hayat süresinin hikâyesi, artık bütün canlı çizgilerini, Balıkcı'nın gözünden ve kaleminden verildiği takdirde ilgi çekici olabilecek özelliklerini yitirmiş. 190 sayfalık kitabı dolduran olaylar, kişiler, manzaralar, eserin dokusuna iyice oturması gereken ayrıntılar bütünü vermiyen bir perişanlıkla savruluyorlar. Oysaki bütün bu anlatılanlar, yıllardanberi, daha canlı, daha güçlü ayrıntılarla onun hikâyelerinde verilmişti. Bütün o kullanılmış eski malzemenin, sabırlı ve itinalı çalışmak isteniyen yorgun bir yazarın bezgin kalemî ile yeniden tekrarlanması, eseri bir taslak kılığında daha ileriye götürememiş. Hem de eski eserlerinde gördüğümüz, canlı uslûbunun bir dereceye ulaştırıldığı o bilgi saçan paragraflar, o karışık ve çapaçul kompozisyonla birlikte, şimdi ilk eserlerini özlemle aratacak şekilde karşımıza çıkıyor. Çeyrek yüzyıldanberi o canlı sürgün hikâyelerini yazan bir yazar, şimdiye kadar yazdıklarını ve notlarını açarak, biraz da kendini zorlayarak herşeyi yerli yerine koyabilir, daha düzgün bir eser verebilirdi,

“Kağrı Gölgesindeki İt”

Aziz Nesin mizah hikâyesinden romana 1957 yıllarında geçmeğe niyetlenmişti. “Gol Kralı Sait Hopsait” ve “Erkek Sabahat” (Düşün Y. 1957) adındaki denemelerinde romana yapı bütünlüğünü bulamamış, romandan çok genişletilmiş bir hikâye karşısında olduğumuzu söylemiştik. Ancak “Sait Hopsait” in, daha iyi işlense, zaman ve çevredeki boşluklardan kurtarılsaydı ötekisinden daha başarılı olabileceği görülüyordu. Mizah hikâyesinde yer yer o kadar başarılı olmasına karşılık, seçtiği mizah tipinin üzerine yeni romanını kurarken, aslında bizdeki bu soy kişilere bağlı bir fıkra dairesi düzenlemekten ileri geçemiyordu. Çok umut bağladığı, üzerinde önemle durduğu “Kağrı Gölgesindeki İt” (Karikatür y. 1961) de de “Zübük” tipinin çevresine bir mizahi epika dairesi toplamış. Son on yılın politika ve toplum olaylarının taşra kasabalarında yaptığı çalkantıları, halkın öncüleri durumuna geçen ağa dököntülerinin alttan alta sürdürdükleri, temelinde hasis menfaatler yatan sinsi çekişmeleri anlatıyor. Söylediklerinin hepsinin doğru olması yetmiyor, bütün ayrıntıları gazete sayfalarında yatan bir malzeme yığınının temelindeki meseleyi çıkaramadığı, sona eklediği mektuptaki “Zübüklük üzerindeki açıklamalar” ında iyice anlaşılıyor: “Şimdi çok iyi anladım ki, Zübük bir tane değil, biz hepimiz Zübük’üz. Bizim hepimizin içinde Zübüklük olmasa, bizler de birer Zübük olmasak, aramızdan böyle Zübükler büyüyemezdi...”. Çala kalem yazıdaki rahatlıktan, yüzeyde kalan günlük olaylar yığınının kendini kurtarıp asıl amacı olan bu özü eserin bütünü içinde işliyememiş. Bu öz, temelde olması itsenen bu düşüncenin sona eklenişi, yazarın niyeti ile yapabildiği arasındaki farkı açıkça gösteriyor. Ömer Seyfettin de “Efruz Bey” (1919) serisi için buna benzer şeyler söylemişti, o da bu eserini bir bütün halinde verememiş, bölüm bölüm verirken içine düştüğü dağınıklığın da farkına varmıştı. “Efruz Bey, sen hiç birimiz değilsin, ama hepimizde senden bir parça var.” derken eseri için tasarladığı büyük anlamı, bitirilememiş bir romanın kendinde kalmış büyük düşüncesini bir kısa açıklama halinde neden vermek istediye, Aziz Nesin de biten romanının ardından bu açıklamaya bundan gitmiş olmalıdır. Bu arada, “Oblovom” vazarı Gonçarov’un, yarattığı tipin temsil ettiği büyük anlamı “oblovuluk” olarak belirtmeye çalışan sözlerini de hatırlamamak ku-

bil değil, ama o hiç olmazsa roman düzeninde bir eser verdikten sonra bu sözleri söyleyebilmişti.

“Dört Köşeli Üçken”

İlk şiirinin çıktığı 1937 yılındanberi Salâh Bırsel’in çağını hicveden şiiri akıl ve gözlem yolu ile arıyan eserlerinden sonra denemelerini de okumuştuk. “Dört Köşeli Üçken” (Dün-Bugün y. 1961) adındaki kitabı bu yıl romanı da denemiş oldu. Bir tütün deposu bekçisinin gözlemlerini anlatan bu roman, yazarın denemelerinde alıştığımız çözümleyici bir anlatışla toplumun çeşitli köşelerinden ince kesitler almakta, bir romandan çok bir deneme kitabını andırmaktadır.

“Ay Tutulduğu Gece”

Kemal Bilbaşar, kendi kuşağındaki yazarlar içinde eser vermekte, gelişmekte, hikâyemizin yenileşmesinde en geri safta kalanlardan biri olduğu kadar başkaları kadar kolaylıkla romana da geçememişti. Bu yolda, “Denizin Çağırısı” (1943) romanı ile çok önce başlamış gayretlerini de devam ettirememişti. Bu romanında, ilk hikâyelerinde de görülen çözümleyici tasvirleri ile göze çarpmıştı. Son yıllarda gazetelerde tefrika edilen bir kaç roman denemesinden sonra “Ay Tutulduğu Gece” (Kovan K. 1961) adındaki yeni roman ile bir başka, gerçekçi hikâyelerindeki yola dönüyor. Hikâye yolundaki eski ustalığından kalma rahat anlatışla, Ege kıyılarındaki bir kasabanın küçük memurlar, yerli tipler, çatışan menfaatler, halkın biraz üstünde, kalbur üstü kişilerine bağlanarak anlatılan, gerçeklere hafif bir mizah açısından bakan bir roman. Ucu politikaya giden düzenlerin içinde bir kaç aydın kişinin sonu tathya bağlanan direnmeleri, romana çok ılımlı bir toplumcu hava veriyor. Ama aslında Kemal Bilbaşar, gözlemci davranıştan, alttaki çetin meselelerin dışı vuran görüntülerinden ileri geçmiyor, sık sık da eserine hareketli ve eğlendirici bir hava katan “taşranın kendine has eğlenceli yaşayışı”na yer vererek sert ve ciddi kavgalara varabilecek çatışmaları kendi roman yapısında yumuşatıyor. Eserde en dikkati çeken bölümler bir orman yangını tasvir ettiği yerler olduğu halde, onu da, düşünle gerçek arasında zorlanmış bir aşk macerası açısından vermek lüzumunu duymuş. Bu romanda bir Ege kıyısı kasabasının her meselesine çok uzaktan, seçtiği kişilerin her

işi oluruna bağliyan dervişçe, babacan mizaçları açısından dokunulmakla yetinilmiş.

“Hep Bu Topraklar İçin”

Fikret Arıt, küçük boyda, ortalama yüzer sayfalık küçük romanlar yazıyor. Şimdiye kadar “Muhtar” (Varlık y. 1957) ölçüsünde başarılısını yazamadı. 1944 den bu yana birer yıl ara ile yayınladığı bu soy romanlarında, konularını hep el dokunulmamış köşelerden, kişilerini edebiyatımızın hiç tanımadığı yeni çevrelerden aldığı halde, yazı düzenini bir türlü, bizdeki romancıların, öncü gerçekçilerin ulaştıkları anlatım çizgisine kadar getirebildiği söylenemez. Eserlerini hazırlamakta bir acelesi, ortaya çıkarabilmekte bir endişesi olduğu, yahut eserlerine daha fazla zaman ayırmak imkânına sahip bulunmadığı kanısını veriyor. Bu yeni romanında “Marmara Adası - Kapıdağ” arasında, 1920 yılı haziranının bu çevreye kadar ulaşan düşman işgali, Kuvayı Milliye hareketleri safhasını çok dar bir hacim içinde anlatmağa çalışmış. Türk halkı ile işgal kuvvetlerini dört gözle bekliyen yerli rumlar arasında başliyan çarpışmaları, eşkiya baskınlarını, bir röportaj havası içinde dağınık, bir biri peşinden, çok çabuk tempolu bir anlatıyla sıralıyor. Bir roman olmak için çok eksiği var, ama anlattıkları ilgi ile okunabiliyor.

1961 HİKÂYE YILI

Son yılların yeni yayınları engelliyen şartlarının hikâye kitapları üzerindeki kötü etkilerinden yukarıda bahsetmiştik. Bundan başka sanatçılarımızın davranışlarının da bu soy eserlerin geniş okuyucu kalabalığına yayılmasına engel olduğunu belirtmeliyim. Dilimizin, nesilleri birbirinden koparacak ölçüde zorlanarak çok çabuk tempoda arıtılması, sanatçıların aşırı ölçüde soyuta, olumsuz, karanlığa yönelişleri, okumağa susamış oldukça geniş bir aydınlar zümresini “yerli eser” lerden uzaklaştırıyor. Üstelik temelde şartları ve sebepleri bulunmadığı halde, Kafka-Sartre-Camus tutkunluğu seçkin aydınlar çevresine yayıldıkça (bu yazarlardan yapılan çeviriler çoğalıyor ve alıcı buluyor), genç öncülerin, bu arada genç hikâyecilerin de gidegide çağdaş batılı sanat akımlarına doğru kayıp gittikleri görülüyor. İkinci Dünya Savaşından bu yana başarılı öncülerin ellerinde güçlenip gelişen, yavaş yavaş bu alanı a-

yakta tutabilecek bir okuyucu kitlesini hazırlıyan büyük gerçekçi akımın peşinden giden pek az hikâyeci direnmekte devam ediyor. Bizim yerli gerçekçi edebiyatımızın okuyucuları, edebiyatımızı yenileştirmek ve güçlendirmek çalışmalarında, öncü sanatçıları, desteklemiş olan geniş bir aydın kitlesi artık çeviri eserleri okuyorlar. Yukarıda anlattığımız çok kötü piyasa şartlarının daha çok bizim yerli edebiyatımız için yıkıcı bir anlam taşıdığını, yoksa maliyet fiyatlarının artmasına rağmen, yayınevlerinin durmadan pahalı çeviri eserler yayınlamakta devam ettiklerini belirtmeliyim. Kitap, daha doğrusu yeni edebiyat üzerindeki engelleri kaldırmadan önce, sanatçıların, herşeyden çok genç hikâyecilerin, eserlerini dilde ve anlatışta bu ölçüde halktan koparmalarının edebiyatımızın geleceği için ifade ettiği tehlikeleri kabul etmeleri, daha olumlu yollara girmeleri gerekecektir. Yerli edebiyatı basan ve yayan yayınevlerinin hemen hepsi bu vasıftaki sanatçıların eserlerini haklı olarak yayınlanıyorlar. Bu gün küçük hikâyeyi ayakta tutan ancak bir kaç sanat..edebiyat dergisidir. Yayınevleri ve gazeteler artık yeni edebiyatı desteklemekten vazgeçmiş görünüyorlar.

1961 hikâye yılında ancak dört hikâye kitabının yayınlandığını görüyoruz. Üstelik bunlardan bir tanesi (Abdullah Aşçı, Bekâr Adam. 1960) nin basılması geçen yıla ait olduğu halde ancak bu yıl piyasaya çıkarılabildi.

1961 hikâye yılının belli başlı eserleri ve yazarları

“Bekâr Adam”

Abdullah Aşçı, 1950 yılında, hikâyenin güçlü bir akım halinde dergilerle, gazeteleri kapladığı yıllarda, birdenbire parlarmış, adı duyulmuştu. 1955 yılından sonra yayın alanından çekildi, sanat..edebiyat dergilerile de bir ilgi kuramadı, unutuldu. Geçen yıl dağıntık hikâyelerini derlemişti (Bekâr Adam. 1960). Çoğu 1954/55 yıllarında gazetelerin edebi ilâvelerinde çıkan hikâyelerinden başka son yıllarda yazdığı bir kaç hikâyesini de kitaba katmış. Bunlardan “Bitirim Üsteğmen” hikâyesindeki askerlik hayatı gözlemlerine dayanan paragrafları yüzünden mahkemeye verilmiş, eser ancak beraati sonunda bir yıl sonra satışa çıkarılabiliyordu. Abdullah Aşçı, dili, anlatışı, kişiye yönelişi, insanlararası günlük çatışmalardan hikâyelerini çıkarışı ile M. Ş. Esendal'ın yolundan giden, ben-

zerlerine günümüzde rastlayamadığımız hikâyecilerden. İnsanları gerçeğe basan günlük yaşamaları ile, kişiliklerini veren davranışları ile yakından tanıyan yazarın daha fazla ilgiye hak kazandığını sanıyorum. Kişiyi alış ve anlayışı, gerçeğe yönelişi, toplum meselelerini dâvacı zorlamalara saptmadan, yorumlama ve taşıyıcı saldırı taşkınlıklarına kapılmadan, rahat bir anlatışla tenkidi, onda çok sabırlı, ne yapmak istediğini bilen bir sanatçı direnişinin varlığından haber veriyor, sanırım. Abdullah Aşçı, 1950 sonrası kuşağının en güçlü hikâyecilerinden biri, kendi yolunun da tek öncüsüdür.

“Karin Ağrısı”

Romanda son yılların önde gelen yazarlarından Fakir Baykurt, hikâyeden de pek vazgeçmiş görünmüyor. “Çilli” (1955) ve “Efendilik Savaşı” (1959) adlarındaki hikâye kitaplarından sonra, yeni hikâyelerini derliyerek “Karin Ağrısı” (Dün.-Bugün y. 1961) nı çıkardı. Onun dergilerde kalmış başka hikâyeleri de olduğu halde bu kitabını son yıllarda yazdıkları ile çıkarışı, romanın yanında hikâyeyi de yürütmeye çalıştığını gösteriyor. 1953 de hiç kitabı yoktu, 1952 de ilk hikâyesini yayınlamıştı, bu gün üç romanı, üç hikâye ve bir de deneme kitabı var. Sekiz yıl içinde yaptığı bu hamlenin başlangıcında, ki hikâyeleri hatırlıyorum: gayretle, her sözcüğünü kollayarak, çevresindeki gerçeklere, biraz sert ve kesin bir ifadeyle yanaşıyordu. Kişilerini ve temalarını seçişi, daha o yıllardan, güçlü bir anlatışa ulaşacağını gösterliyordu. Yeni kitabındaki hikâyeleri romanlarındaki başarıyı da aşacak ölçüde. Yeni edebiyatımızın gerçekçi geleneğini sürdüren 1950 sonrası kuşağının sayılı hikâyecilerinden biri olduğunu, bu yolun, bir kaç kişinin elinde de olsa kapanmıyacağını bu eserile gösterdi. Dilindeki çevresine bağlı yerli havasını daha ılımlı, daha yumuşak bir Türkçeyle yenilemiş, köylü ile ilgili her acıklı ayrıntıda çabuk ateşlenen anlatışını daha soğukkanlı, yaptığını bilir ustalığa erdirmiş. Dilini ve anlatışını, kişileri ve temaları, hikâyenin kuruluşuna göre biteviyeliketen kurtarışı, esnekliğe götürüşü, hemen her paragrafında duyuluyor. Köy çıkışlı gerçekçiler arasında köyü, köyle ilgili kasabalıyı çatışmaları ile bu ölçüde ortaya koyabileni daha görülmedi. “Yapı Taşı” hikâyesindeki Haceli'nin köyün içinde sivrilen, yaratıcı zekâsile töreleri aşıp köylüyü şaşırtan, içinde renkler, resimler kaynaşan kişiliğini ortaya koyuşu, sanatında büyük bir dönemecin geleceğini

haber veriyor. Gerçekten anlattığı Haceli yerini bulamamış bir yapıtaşı, yarının köyünün temeli. Bu kitaptaki başka hikâyelerinde de o hep aradığımız "olumlu-geleceğe yönelmiş" köylü tiplerini buluyoruz. Bu kitap, bu yılın edebiyatımıza bir hediyesidir'.

"Tanrıgillerden Biri"

Demirtaş Ceyhun, pek seyrek yazdığı hikâyelerini bu yıl "Tanrıgillerden Biri" (1961) adındaki kitabında derledi. 1955 sonrası kuşağının dilde, temada, kişiyi iç dünyası ile alış ve içeriye doğru soyutlayarak verişte, gerçekçi yolun getirdiği değerlere karşı çıkan hikâyeciler arasında yer alıyor. Son kuşak hikâyecileri arasında gerçekçi akıma daha yakın duran Erdal Öz, Adnan Özyalçın, Tahsin Yücel, Yusuf Atılgan'dan daha ötede, batının Sartre-Kafka soyundan yazarlarının kötü çevirilerinden çıkan, yeni edebiyatın okuyucusundan dilleri ve anlatışları ile kopan bir yeni grubun içinde Demirtaş Ceyhun. Sanatı bir yaşama ve çalışma düzeni olarak almadığı yıllardan beri ortaya koyabildiği eserlerinin azlığından iyice belliyor. Bir kaç hikâye ile bütün hikâye yolundaki ulaşılmış hedefleri geride bırakmak, hikâyeyi yapan ve kuran bütün ayrıntıları aşan, yerine yenilerini koyarak yıkmaya davranan bir çaba içinde, hiddetin, saldırının, inkârın sardığı bir buruk acının aldatıcı uyusukluğu içinde, bütün kişileri ve meseleleri ile çevreyi değil, sanata yönelen bir kuşağı yansıtıyor bu hikâyeler. Yine de kendi grubu içinde kendi kuşağının dar, toplumdan kopmuş, sorumsuz, sigara içişlerinden tükürüşlerine kadar "varlıkçı" lığa özenen davranışlarını, bütünden kopuk, savruk, uygunluğa karşı çıkan ayrıntılarla bir yere kadar anlatabiliyor.

"Hallaç"

Leylâ Erbil'in bu yıl içinde yayınlıyabildiği "Hallaç" (Dost Y. 1961) adındaki kitabına aldığı hikâyeler, şimdilik son kuşak hikâyecileri arasında en aşırısı, öteki uçta duranıdır. Onda hikâye bütün unsurlarile toplumsal anlamından, okuyucudan kopmuştur. Düşünceyi bir yana koyalım, duygular ve davranışlar bile, en azından karanlık bir bilinçsizlik ortamından kurtulup bir anlatım, bir cümleye bağlı akıl düzenine ulaşamadan kalmış. Dil yapısına dayanan, toplum içinde bireyi iç yaşamaisile anlatan bir sanat eseri, "psikoanalitik boşalmanın

zabıt notları" değildir. Leylâ Erbil'in yolunda olanlar, bizi yapan ve anlatan, dilimlzin ve edebiyatımızın yalnız geçmişinden değil de geleceğinden de kopuyorlar. Hiç bir sanatçı, ne anlaşıta, ne de bu kabın içinde duygu ve düşünce olarak getirdiklerinde, bizdeki insandan ve onun yaşamasında gelişip yürüyen temelden dışarıda, ona basmıyan bir niteliği sanat olarak kurup geliştiremez. Hiç kimsenin gücü buna yetmiyecektir.

Muammer Vatansever: Desen

1961 DE DİL ÇALIŞMALARI

S. N. ÖZERDİM

10 Ocak 1945 te kabul edilen öz Türkçe Anayasa, D.P. zamanında, Ord. Prof. Dr. M. Fuad Köprülü ve 203 arkadaşının verdiği bir önerge ile değiştirilmiş, Anayasanın dili yeniden eskileştirilmişti. 27 Mayıs 1960 ihtilâlinde sonra yönetimi ele alan Millî Birlik Komitesi, yeni bir Anayasa meydana getirilmesi için Üniversite üyelerinden bir komisyon kurmuştu. Türk Dil Kurumu, komisyonun anketine cevap verirken Anayasa dilinde izlenmesi gerekli yolu da belirtmiş, Türk Dili dergisinin 106. sayısında (Temmuz 1960) Anayasa için özel bir bölüm ayırmıştı. Temsilciler Meclisi'ne sunulacak Anayasa metni hazırlanırken Kurum'un Meclis'te bulunan üyelerinin dikkati çekilmiş, hazırlanmış olan Anayasa tasarısı üzerinde Kurum'da yapılan bir toplantıda dil bakımından gerekli düzeltme teklifleri saptanmış, ayrıca Temsilciler Meclisi Başkanlığına gönderilen bir yazıda Kurum'un gerekli yardımı yapmaya hazır olduğu da belirtilmişti. Anayasa, öz Türkçenin egemen olduğu arı bir dille kaleme alınmış, 9 Temmuz 1961 de halk oyuna sunulularak kabul edilmiştir.

Başbakanlık, 12 Temmuz 1961 günlü bir yazısı ile devlet dairelerinin, devlet yazışmalarında kullanacakları dilin terimlerini saptamak üzere "Millî Eğitim Bakanlığının rehberliği altında Türk Dil Kurumu ile Üniversitelerimize mensup ilim adamlarını ve başka yetkili uzmanların katılacağı bir kurulda" konunun incelenmesini istemiştir. Kurum temsilcilerinin de katıldığı toplantılarda, bütün devlet dairelerinin, resmî dilde kullandıkları terimleri saptamaları kararına varılmıştır. Türk Dil Kurumu Anayasa metni "Türkçe Sözlük"teki resmî dilde kullanılan terimleri taramakla çalışmalarını yürütmektedir. Bütün devlet dairelerinin "Türkçe Sözlük", "İmlâ Kılavuzu" ve "Sade Türkçe Kılavuzu"nu sağlamaları da Başbakanlıkça salık verilmiştir. Çalışmaların ileride birleştirilerek resmî dilde kullanılan sözcükler, deyimler ve terimler sözlüğü hazırlanacağı anlaşılmaktadır.

Milli Birlik yönetimi, 15 Haziran 1960 ta yaydığı genelge ile bakanlıkların adlarını türkçeleştirmişti. M.B.K. Sosyal İşler Komisyonu Başkanı Albay Sami Küçük, 12.8.1961 de, Başkanlığın yukarıda andığımız genelgesine karşın hâlâ resmî yazışmalarda eskimiş sözcüklere yer verildiğine dikkati çekmiş, böylece yeni bir uyarıma daha yapmıştır.

İçişleri Bakanlığı'nın yer adlarının Türkçeleştirilmesi konusundaki çalışmaları sürmektedir. Bu arada 15 Nisan 1961 günü Cumhuriyet gazetesinde, Erzincan'da köy, bucak adlarının Türkçeleştirildiğini bildiren bir haber yayınlanmış; Erkek Öğretmenler Derneği'nin de Erdek'teki yer adlarının değiştirilmesinde ön ayak olduğu gazetelerde olunmuştur (Tercüman, 13.6.1961).

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın hazırlattığı, sade Türkçe ile yapılmış Kur'an çevirisi, arapça aslı ile birlikte "Kur'an-ı Kerim. Türkçe Anlamı (Meali)" adı ile üç cilt halinde düzenlenmiş, yazımızın yazıldığı kasım ayı içinde iki cildi basılmıştır.

Ezanın Türkçeleştirilmesi için Temsilciler Meclisi'nde bir kamu tasarısı hazırlandığı 23 Şubat 1961 günlü gazetelerden öğrenilmiştir. Ancak, ertesi gün gazetelerde böyle bir teklif yapılmadığı bildirilmiştir. Oysa Meclis'teki genç gazetecilerin ve üyelerin (İlhami Soysal, Altan Öymen, Ömer Sami Coşar, İsmet Giritli, Ziya Müezzinoğlu, Selâmi Savaş, Oktay Eksi) bir önerge hazırladıkları, M.B.K. ne verdikleri, Komite üyelerinin tasarıya imza koymalarından sonra imza toplamaya girişecekleri, ancak tasarının Komite'de kaldığı bir gazeteci arkadaşımızdan öğrenilmiştir.

Yüksek Adalet Divanı Başkanı Salim Başol'un duruşmalar sırasında öz Türkçe konuşmakta gösterdiği özen, tanık ve sanıkların ifadelerinde kullandıkları eskimiş, anlaşılmasız sözleri öz Türkçe ile düzeltmekteki dikkati üzerine; kendisine T. D. Kurumunca bir teşekkür mektubu yazılmış, Salim Başol bu mektuba verdiği cevapta: "Türkçe kelimelerle konuşup yazmak her Türk aydınının borcu olmalıdır." demişti. Başol, duruşmalar sona erdikten sonra Ankara'ya döndüğünde, 27 Eylül 1961 günü Türk Dil Kurumu'nu ziyaret etmiş, yürütme kurulu üeleriyle konuşmuş, sade dil konusunda anılarını anlatmıştır.

27 Mayıs 1960 tan sonra Radyo'nun dilinde yer yer öz Türkçeye özen görülmüştür. Ancak bu özen, Radyo'nun kimi konuşmalarını hazırlama görevini üzerine almış devrimci bir subayın çabası sonucu idi. Genç bir ozan ve yazar olan M. Celâl Ertu-

gay, T. D. K. ile devamlı değinmelerde bulunmuş, Kurum'dan yardım istemiş, öz dil dâvasında radyolarımızın üzerine düşeni yapması konusunda düşüncelerini belirtmiştir. Türk Dil Kurumu, Radyo'nun dilinde genel bir özleşme ve birlik sağlanması için her türlü yardımı yapabileceğini ilgililere bildirmişse de beklediği cevabı alamamıştır. Bununla birlikte radyolarda öz Türkçeye geniş yer verildiğini kaydetmek gereklidir.

Türk Dil Kurumu Çalışmaları

1961 yılı içinde Kurum görevlileriyle derleyicilerin işbirliği ile birçok işler görülmüştür: Halk ağzında kullanılan sözlerden yeni derlemeler yapılmış, eski Söz Derleme Dergisi'ni üç kat daha genişletmek olanağı sağlanmıştır. "Derleme Sözlüğü" adı altında yayınlanacak bu yeni eserin ilk cildi baskıya hazırdır. Halk sanatları terimlerinden derlenmesine başlanmış, binden artık terim derlenmiştir. Yurdumuzun türlü bölgelerinde kullanılan deyimlerle atasözlerinin derlenmesi işine girilmiş, basılı eserlerdeki atasözleri ve deyimler de tarammış, içinde 200 kadar incelemenin adı bulunan bir atasözleri bibliyografyası da hazırlanmıştır. Bütün bu hazırlıklar, ileride bir kitap halinde ortaya konulacaktır. Tanıklariyle Tarama Sözlüğü'ne altmış eserin daha tarama fişleri katılmıştır.

Ana Gramer'in Giriş'i niteliğindeki "Genel Dilcilik, Gramer ve Türkoloji" başlıklı 250 sayfalık bölümün "Genel ses Bilgisi" ile birlikte bastırılması için gerekli hazırlıklara girilmiştir. Kurum, 20.6.1961 de, iki yıl içinde tamamlanmak üzere, bütün aydınların yararlanabileceği bir elkitabı niteliğinde Dilbilgisi yazılmasını yarışmaya koymuştur. Kazananlardan, birinciye 10.000, ikinciye 5.000, üçüncüye 3.000 lira ödül verilecektir.

Mehmet Ali Ağakay'ın hazırladığı, içinde yeni önerilmiş sözcükler de bulunan "Fransızca - Türkçe Sözlük" ün basımı ilerlemektedir. 1962 yılı başlarında baskısı bitecektir. Almanca - Türkçe Sözlük'ün çalışmaları yürümektedir. İngilizce Türkçe Sözlük yazdırılması için teşebbüse geçilmiştir. Arapça - Türkçe, Farsça - Türkçe Sözlük'lerin yazılmasına da devam edilmektedir. Bütün bu sözlükleri Kurul dışında yazarlar ele almıştır. Etimoloji Sözlüğü'nün 350 maddelik hazır bölümünün basılması üzerinde durulmaktadır. Kurum, 20.6.1961 de, iki yıl içinde tamamlanmak üzere, ilk ve orta okul öğrencilerinin ih-

Jale Yılmazbaşar: Desen

tiyaçlarını karşılayacak 15 - 20 bin kelimelik bir Öğrenci Sözlüğü'nü yarışmaya koymuştur. Verilecek ödüller Dilbilgisi yarışmasındaki gibidir.

Kurum'un "1960 - 1963 T. D. K. Çalışma Programı" adıyla bastırıldığı kitapçıkta, bir Tanıtma Kolu kurulduğu bildirilmekte, yapacağı işler belirtilmektedir. Bu kol, Yönetim Kurulu'nun Eylül 1961 toplantısında gerçekleşmiş, başına M. Sunullah Arısoy getirilmiştir. Kol, yukarıdaki genel programa dayanarak kendi programını saptamıştır. İlk iş olarak da 1961 yılı 26 Eylül'ünde kutlanan Dil Bayramı'nı Tanıtma Kolu hazırlamıştır.

Birkaç yıldanberi üzerinde çalışılmakta olan "Orta Öğretim Terimleri Cep Kılavuzu" nun hazırlıkları ilerlemiştir. Hazırlanacak olan ikinci ciltte de, orta öğrenimde görülen öbür derslerle ilgili terimler bulunacaktır. "Zoooloji Adları ve Terimleri Sözlüğü" adlı eser tamamlanmış, basılacak duruma getirilmiştir. Prof. Süheyl Derbil'in hazırladığı hukuk terimleri, onun vakitsiz ölümü üzerine Doç. İsmet Sungurbey'e verilmiştir. Edebiyat terimleri, temsil Sanatları terimleri, sinema terimleri, spor terimleri, felsefe terimleri, din terimleri bu kollarla ilgili kimselere hazırlattırılmaktadır. Terim Kolu biri geniş çapta, birisi orta öğretim ihtiyaçlarına göre olmak üzere iki teknik terim sözlüğü hazırlamak için çalışmalara başlanmıştır. Geniş çaptaki sözlük için Kurultay kararı gereğince Türk Mimar ve Mühendis Odaları Birliği ile anlaşmaya varılmıştır. Orta öğretim derecesindeki teknik terimler sözlüğü ise Ankara'daki teknik okul öğretmenlerinden kurulu bir komisyonca ele alınmıştır. Reşat İzbirak'ın hazırladığı "Coğrafya Terimleri Sözlüğü" tamamlanmıştır.

Dil Bayramı

Türk Dil Kurumu'nun her yıl 26 Eylül'de kutladığı Dil Bayramı bu yıl aynı gün, çerçevesi biraz daha genişletilerek, yeni kurulan Tanıtma Kolu'nun ilk çalışması olarak, kutlanmıştır. Bayramı Milli Eğitim Bakanı Ahmet Tahtakılıç, Devlet Başkanı Örgeneral Cemal Gürsel adına da konuştuğunu belirterek açmış, onun konuşmasından sonra, Genel Yazman ile Tanıtma Kolu Başkanı birer konuşma yapmış, 1961 yılı ödülleri Milli Eğitim Bakanı tarafından kazananlara verilmiştir. Yayın Kolu Başkanı'nın ödüller üzerindeki açıklamaların.

dan sonra, toplantıda bulunan ödül kazananlardan Azra Erhat ile Memet Fuat kısa birer konuşma yapmışlar. Erhat, Homeros'u sevmesinin nedenini, onun Anadolu kıyılarında doğmuş olmasına bağlamış, Memet Fuat ise, şu anda Ataç'ı andığını belirtmiştir. Konuşmalardan sonra kitap sergisi gezilmiştir.

Ödüller

1961 yılında hikâye türünde "Güzel Avratotu" adlı kitabıyla Tarık Dursun K., deneme-eleştiri "Düşünceye Saygı" adlı kitabıyla Memet Fuat, çeviride "İlyada" adlı çevirileriyle Azra Erhat - A. Kadir ödül kazanmışlardır. Roman, şiir, tiyatro türlerine gönderilen eserlerin hiçbirisi ödülü kazandıracak oy sayısını tutturamamıştır.

Karaman'da Dil Bayramı

Karamanoğlu Mehmet Bey'in, Karaman'da yönetimi ele geçirdikten sonra, "Bugünden sonra divanda, dergâhta, bargâhta, mecliste ve meydanda Türkçeden başka dil kullanılmıyacaktır" buyruğunu çıkarması günü olan (Dilâçar, Önder Timurtaş'a göre: 15 Mayıs 1277, Levend'e göre: 4 Mayıs 1278) den bu yana 700 yıl geçtiği öne sürülerek bir kutlama töreni düzenlenmesi Karaman Turizm ve Eski Eserleri Koruma Derneği'nce düşünülmüş. Dernek Başkanı Avukat Baha Kayserilioğlu, daha 1960 kışında ilgili kimse ve kurumlarla değinmelere başlamıştı. Bu haber basınla yayıldıktan sonra, aşağıda belli başlılarını vereceğimiz pek çok yazı yazılmış, başta Ağâh Sırrı Levend olmak üzere, araştırmacılarımız, Karamanlı Mehmet Bey'in buyruğundan bu yana 700 değil, 684 yıl geçtiğini ortaya koymuşlardır. Bunun üzerine adı verilen Dernek 684. yılı kutlamak üzere hazırlıklarını sürdürmüş, bu törenin gerçekleştirilmesi için daha yoğun bir çalışmaya girişmiştir. Gerçekten, Dernek'in "Bayram" dediği tören 3 - 4 Haziran 1961 günlerinde Karaman'da kutlanmıştır. Devlet Başkanı Özalp, Genel Cemal Gürsel ile Milli Eğitim Bakanı Ahmet Tahtakılıç törene gelememişler, birer mesaj yollamışlar, başka devlet büyükleri de aynı yolu tutmuşlardır. Törende: Baha Kayserilioğlu, Konya Valisi Rebiî Karatekin, Basın-Yayın Bakanı Cihat Baban, Ord. Prof. Süheyl Ünver (tarih konusunda),

Türk Dil Kurumu'ndan da Agâh Sırrı Levend, Hikmet Dı-
cıaroğlu, M. Sunullah Arısoy konuşmuşlardır. Arkeolog Dr
Mübin Beken'in Selçuk - Karamanlı çağı mimarlık ve süsle-
me sanatı konusunda açtığı sergi ilgi toplamış, Hikmet Şin-
şek yönetimindeki Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının
-Aylâ Erduran ve Suna Kan'la birlikte- konserleri dinlenmiştir.
Bu arada, Cahit Öztelli, Yunus Emre'nin Karaman'da idanı
edildiğini, mezarının orada bulunduğunu ileri süren bir bildi-
ri okumuş, buna Konya Müzesi Müdürü Mehmet Öner cevap
vererek, sözü geçen Yunus'un bir -şeyh- Yunus olduğunu an-
latmış, bu konu başında da yankı yapmıştır.

F. Boucher: Diana

1961 DE RESİM VE HEYKEL

Nurullah BERK

Bir Fransız devlet adamı, "Yirminci yüzyılın sanatı soyuttur" dediğinden bu yana başta Fransa, dünya hükûmetlerinin soyut biçimleri tuttukları görüldü. İtalya'da, Fransa'da, Brezilya'da, Japonya'da iki yılda bir açılan "Biennale" sergileri milletlerarası soyutluğun birer resmi anıtı oldu ve bütün uygar memleketlerde devlet yapıları "irréaliste" biçimlerle bezenildi. Böylece soyut sanat gösterileri, bir bakıma, yeni bir "akademizmi" yarattı ve bunların çoğalmasa, gitgide harcâlem olması, ondokuzuncu yıl boyunca örneğin empresyonizmin vardığı kalite düşüklüğüne paralel bir bayağılaşma yolunu tutmuş bulundu.

Bu bir kanun: Tekniğı, reçeteleri, laboratuar "trük" leri çoğunluğun eline düşen her akım, en çok elli yıllık bir zaman parçası içinde bozulmaya, soysuzlaşmaya mahkûmdur. Monet'nin, Sisley'in, Pissaro'nun empresyonist tekniğı zamanla dördüncü derece ressam bozuntularının eline geçip, turuncu ışıklar, mor, mavi gölgeler sokağı düşünce empresyonizm ölmüştü. Braque ve Picasso'nun biçimleri geometrik bir parçalamaya götüren kübizmi de zamanla reçete olmuş, bu yüzyıl başında empresyonizme kuvvetli bir tepki olarak meydana çıkan bu akım yavaş yavaş kuru bir sistem, bir reçete haline gelmişti.

Bu örnekler, gözönünde tutulursa her "stil" in bir "stilizasyon" doğurduğı, bu geçişin de, hiç şaşmadan, düşüşün en kuvvetli izi olduğı gerçeğine varılabilir. Ama, denilecek, "stil ne, "stilizasyon" ne? "Le style, c'est l'homme" diyen Buffon değil mi idi? Stil, yani üslûb. Üslûb ise, her ne kadar kendini göstermek için her sanat koluna bağılı birtakım reçeteler kullanılsa da, bunların boyunduruğına giremez. Sanatın teknik ve zanaat tarafları üslûp sahibi sanatçı için birer araçtır, araçtır. Haydi diyelim ki, plâstik sanatlarda, edebiyattan çok fazla tekniğın rolü var, plâstik sanat, yarı yarıya teknik, işçiliktir. Öyle de olsa, öteki yarısı "dünya görüşü" ne öyle

sıkı sıkıya bağlıdır ki, bu işçilik, onu ayırmak istemek bir bedenden ciğer, yürek sökme gibi bir şey olur. Bu yüzden, yaratıcı ustaların, üslup sahibi sanatçıların teknik buluşlarını kendilerine mal edenler "stil" den "stilizasyon" a geçer ve bir akımı, bir dünya görüşünü soysuzlaştırırlar.

Önceki bütün sanat akımlarında olduğu gibi, empresyonizmin, kübizmin başına gelen soysuzlaşma, bugün soyut sanatın başına gelmiş bulunuyor, hem de daha büyük bir dehşetle. Çünkü, empresyonizmin, kübizmin gerektirdiği bilgi sermayesi başka deyimle klâsik etüdler yapmış olma zorunlu soyut sanatın genel anlamında pek yer almıyor. Soyut sanat çokluk, bir nevi "ampirizm" etkisiyle, klâsik etüdler yapma zoruna sırt çevirerek, sanatçının yalnız içgüdünün itisiyle güzel eserler meydana getireceği prensibini ileri sürer. Soyut sanat, kendi klâsisizmini doğurur. Kompozisyon kurallarını, desen, plâstik "inşa" prensiplerini, eşyanın yapısı, karakterini bulma kaygılarını, konuyu, temayı kökünden silip süpürdüğünden klâsik bünyenin bütün elemanlarını da yoketmiş, onların boyunduruğundan kurtulmuştur. Böyle olunca, klâsik eğitimin bütün basamaklarını faydasız, bir bakıma engel bilir. Soyut sanatın kendine göre kurmak istediği yeni kurallarda sanatçının sınırsız buluşları ve fantezisinin, içgüdüsünün cilveleri birinci plânda rol alır.

Soyut sanatın soysuzlaşması, dehşet verici soysuzlaşması kurallardan yoksunluğudur. Empresyonizm ve kübizmin kurucuları klâsik sanatın basamaklarını birer birer çıkmışlardı. Picasso'nun, Juan Gris'nin bazı desenlerini Rönesansın büyük ustalarının çizgileriyle karşılaştırmak mümkün olabiliyordu. İşin tuhafı, Malevich gibi, Kandinski, Klee gibi soyut sanatın kurucuları da resim sanatının klâsik güçlüklerini yenmiş, ancak yendikten sonra kendilerini soyut akıma vermişlerdi. Ama onlardan sonra gelenler, daha fazla "ampirik" yolu tutmuş, yıllar yıllara katıldıkça, soyut sanatçılar, klâsik eğitimi iyiden iyiye kenara atmışlardı. Köksüz bir akım çarkının nasıl boşa döneceğini, ehliyetsiz ellerde nasıl bir anarşi içinde bocalıyacağını, şu son yıl içinde gerek Avrupa'da, gerek bizde açılan sergiler gereği gibi gösterdiler.

Bu bocalamayı daha titizce incelemeyen, bizdeki resim

hareketlerinin Batıdakileri nasıl yakından izlediklerini biraz da yakınlara işaret etmek zoru karşısındayız. Türk resmi, bütünlüğü içinde egemenliğini, kişiliğini bir türlü kazanamadı. Dünya sanatı çorbasına bir iki damlalık özel çeşni katabilen üç beş ressam bir yana, yüz yıldır gelip giden kuşaklar Avrupa akımlarını adım adım kovalamakla yetindiler. Bu hal, onsekizinci yüzyıldan hemen sonra, minyatürün ölümü ile başladı denebilir. Minyatürden sonra Türk resmi özelliğini kaybetti. Oysa, minyatürümüzün kendine has bir rengi, karakteri vardı. İslâm sanatı çerçevesinde kalmakla beraber, İran minyatürcülüğüne paralel gidişi içinde ondan apayrı ruh ve teknikte idi. Türk resmi, Doğudan Batıya yönelince bu özellik gidiyordu. Teknik araçların yenilenmesinden doğan bu olayın zamanla düzelmesi, orijinal bir Türk resminin yavaş yavaş yirminci yüzyıl akademik empresyonistlerine, 1933 modernizmi ve bugünün soyut biçimlerine kadar hep Batının ardından gidildi.

Okuyucunun bu gidiş üstüne açık bilgi edinmesi gerektiğinden onu burada kısaca gözden geçirmeyi faydalı buluyorum. Batı tekniği çerçevesi içinde çalışmaya başlayan ilk ressam kuşağımız ondokuzuncu yüzyıl ortalarında Paris'e gidince, Fransız gerçekçi ekollerinin boyunduruğuna girdi. Bu ekoller bir yandan, örneğin Gustave Courbet'nin realizmi, öte yandan da Barbizon ormanı ressamlarının tabiata sıkı sıkıya bağlı natüralizmi idi. O çağ, manzara ressamlarının tanrısı Corot idi. Bir yandan da "akademik" dediğimiz klâsik bozuntusu sanat Boulanger'ler, Gerôme'larla en gözde günlerini yaşıyordu. Empresyonistler daha gölgede, "yaşayan sanat" kavgaçıları başarıdan çok uzaktılar.

Şeker Ahmet Paşa'da Courbet'nin, Hüseyin Zekâyi Paşa'da, Süleyman Seyyit'te Fantin Latour'un, Osman Hamdi'de Gerôme'un etkileri kuvvetle görülür. Abdülaziz devrinde Paris'e resim tahsiline gidip dönen asker-ressamlarımız arasında figür ressamı olarak kendini gösteren bir Osman Hamdi idi. Ötekiler çok figürlü büyük kompozisyonlar yapmaya yanaşmadılar, buna güçleri yetmedi herhalde. Osman Hamdi ise, daha olgun bir desen, istiflome gücü ile çokluk iki, üç metreyi aşan çerçeve çapları içinde, Fransız "orientalist"lerinin izinde yürümeye başladı. Eserlerinin, değeri bir yana, Osman Hamdi "Türk resmi" yapmadı, sanki Frenk gözüyle

görülmüş bir Doğu'nun gerçeğe uymaz levhalarını boyadı. Bu da Batı etkilerinin bir sonucu idi. Delacroix'dan Fromentin'e, Rochegrosse'a, Leon Gerôme ki, Osman Hamdi'nin hocası idi., Fransız ressamlarının çoğu "orientalizm" e heves edip Arap - Acem - Türk karışımı dekoratif bir Doğunun çeşitli konularını işlemişlerdi.

Avrupa'ya giden ikinci ressam kuşağında empresyonizmin yayılmasından doğan yeni etkiler görüldü. Çallı kuşağının Paris'te bulunduğu dört, beş yıllık süre içinde 1910 - 1914. Lucien Simon'ların, Aman-Jean'ların, Paul Chabas'ların, Albert Bernard'ların soysuzlaşmış empresyonizmi rahat, kolay, sevimli yayılışını kaydetmişti. Çallı kuşağı, öncekilerin pale-tini temizlemekle yetindi, Türk resmine kendine has bir çeşni katamadı. Yalnız, örneğin bir Avni Lifij'de, bir Ruhi'de, bir Nazmi Ziya'da, Batı tekniklerine adanmaklılı uygun bir işçilik ve teknik yanında, Türk havasının hiç değilse ışığını, gölgesini yakalamak çabası görülmüştü.

Bana kalırsa, Türk resminin en ilgi çekici devresi 1928 - 1933 arası Müstakil Ressamlar Derneği'nin, sonra "D Grubu" nun devrim hareketidir. Ama bu hareketin çekiciliği, değeri, bir orijinal Türk resminin hiç değilse ilk adımlarını atma çabasında değildi. Resmimiz, geçmişte olduğu gibi, Batı etkisi altında kalma geleneğini devam ettiriyor, Batı zorundan kurtulamıyordu. Şu vardı ki, bu zor, geçmişin pasif tutumundan daha aktif bir tutuma ulaşmıştı ve genç ressamlar, Avrupalı ustaların boyunduruğuna girerken hiç değilse, ayıkliyor, seçiyor, bir bakıma kendilerine göre bir senteze ulaşıyorlardı. Müstakil resamlara, hele entellektüelliği ile kıymetlenen "D Grubu" na Batı ustalarını neden sevdikleri, nasıl bir gidiş, seçişle onlara yöneldikleri sorulabilir, doyurucu cevaplar alınabilirdi. "Müstakil Ressamlar Birliği" ile adımı atılan bu yalnız teknikte değil, ruh ve fikirde de batılılaşma hareketi, "D Grubu" ile şuurulu, bilgili bir karaktere bürünerek, zenginliyor, Kemalizmin bünyesi içine rahatlıkla giriyordu.

"D Grubu" nun bilgili, ölçülü devrimciliği Türk resmine yepyeni ufuklar açınakla beraber, ona yine kendine has bir özellik katamadı. Ama zamanla, bu grubun açmış olduğu pencereden gerek espri, gerek teknik bakımından Batıdan ayrılan araştırmalar peydahlandı. Folklor resmimizin önderi sayabileceğimiz Turgut Zaim'den sonra Bedri Rahmi, Eren Eyüboğlu, Cemal Tollu, Nurullah Berk, soyut stillizasyonlar için.

de de olsa, Sabri Berkel, eski Türk yazılarından yeni kombinezonlar çıkarmaya çalışan Şemsi Arel, Levni'nin renk armonilerini hatırlatan kompozisyonlarla Zeki Faik İzer, zamanla bu akıma katılan ve yerli motifleri ön plâna alarak Batı etkilerine bir Türk çeşnisi vermeye çalışan Mustafa Asher gibi ressam ve ilüstratörler beklenen çeşniyi getirdiler.

Bu sıralama hayli eksiktir, kıymet ölçülerine göre kurulmamıştır, sadece genel olarak bilgi edinilsin için yer almıştır bu denemede. Yoksa, gerçek plâstik değer taşıyan çalışmalarla folklor süsleme ve bezemesi karakterinde olanları uzunca inceliyerek farklılandırmak, tam bir liste çıkarmak gerekirdi. Bizim için önemli olan, sayıları bugün iki, üç yüzü bulan ressamlarımız arasında ancak küçük bir grupun Batı etkilerinden kurtulmaya çalıştığı, Türk plâstik sanatı çerçevesi içinde azınlıkta kaldığıdır.

Daha fazla kübizm ve konsrtüktivizm kaygılarıyla biçimini bulmuş olan "D Grubu" nun zamanla, yeni kuşakların yetişmesiyle soyut akımlara yol açması normal bir gelişme olacaktı. Ama, "D Grubu" nun kübizmi, konsrtüktivizmi ile bugünün soyut akımı arasına, bir ara başka bir akım sıkıştı, birkaç yıllık bir yaşama süresinden sonra, eriyip gitti. Güzel Sanatlar Akademisi'nde, Leopold-Levy atölyesinden çıkan birkaç genç "Yeniler Grubu" nu kurarak bir nevi realizm-sosyalist yapmaya yeltendi. Fırın önünde sıra bekliyen halkın kolay sembolizminden genel ev kadınlarının sefil yaşayışlarına, seçtikleri konular, memleketin sosyal yaralarına dokunarak sanatçının sorumluluğunu öne sürmek iddiasını güdüyordu. Bu zoraki çaba, o an bazı bilim adamlarımızca makbul sayılarak teorisyenlerini de buldu, ama yaşıyamadı, hedefine ulaşamadı.

Bu hedef, sanırsam, "D Grubu" nun topyekûn Batıya yönelen kaygılarını, Batı etkisi, tekniği içinde gelişen estetiğini baltalıyarak, yerine memleketimizin kültürel bünyesine uygun bir sosyal gerçekçilik kurarak resmi topluma faydalı kılmaktı. O yıllar Hilmi Ziya Ülken bile bu akıma bir an kapılmış, yeni ressamların çabasını inceliyen bir kitap yayımlamıştı.

Bu küçük kıpırdanış bir yana, Türk resmi çabucak daha (normal) bir yola saptı ve "D Grubu" estetiğinin bir gelişmesi sayabileceğimiz non figüratif görüşler yayılmaya başladı. Öyle sanıyorum ki, bu yolun bizde önderi Sabri Berkel'dir.

Resim tahsilini Floransa'da, klâsiklerle başbaşa yaparak, yağlı boya teknikte ve gravürde gerçek bir işçilik ustalığına kavuşan bu ressam, 1946 - 47 yıllarında akademik sayılabilecek realizmini atarak çok daha serbest biçim araştırmalarına girdi, sonunda hayli bilgili bir "tecritçi" oldu. 1947 den bu yana, iki kuşak ressamı, Batı akımlarını adım adım kovalıyarak, soyut araştırmalarda bulundular ve bugün bu araştırmaların yüzde elliyi aşan bir nisbette resim dünyamıza hâkim olduğunu görüyoruz.

Soyut resmin ilerleyişi Güzel Sanatlar Akademisi'nin de kapılarını açtı. Sabri Berkel, Zeki Faik İzer, yenilerden Adnan Çoker gibi öğretim üyeleri her ne kadar öğrencilere soyut resmin sistemlerini aşılamıyorlarsa da, tutumları örnek olmaktan herhalde geri kalmıyor. Soyut resmin bir Devlet Akademisine girmesi bize has bir özellik, bir paradoks değil. Nice Avrupa resmi sanat okullarında bir kısım hocalar, soyut sanat taraflısıdır, öğrencileri ona uygun yetiştirirler. Bizde ise soyut sanat, daha fazla, Akademi çerçevesi dışında gelişmişe benzer. Bu gelişmede, bu okuldan çıktıkları halde diplomalarını alınca onu ve hocalarını yermemeyi prensip edinen bazı sanatçıların çabası rol oynamadı değil. Akademi dışında kurulan resim çevrelerinin başında bir zamanlar realist tekniğin iyi bir işçisi olan Nuri İyem'in atölyesi gelir. Bu ressamın etrafına toplanan amatör, ya profesyonel gençlerin hararetle birer "tecritçi" kesilerek sergiler açtığı, hele, on yıl evvelsi, "D Grubu" sanatçılarına ve estetiğine sert saldırılarla kendilerini empoze etmek istedikleri görüldü.

Ne yazık ki, gençlerin çoğu, soyut sanatın resim tekniği ne olduğu kadar felsefesine, metafiziğine dayanan şartlarını yerine getirecek "formasyon" dan yoksundular. Malevich'lerin, Kandinsky'lerin, Mondrian'ların, Klee'lerin örneği meydana idi oysa. Soyutluk sanatçı kafasının belki en güç plân da çabasıdır. Klâsik terbiyeyi ayıklayarak varılabilecek bu özlük, bu "pürizm" her ressamına nasip bir yol değildir. Önüne gelen, soyut sanat yapmaya kalkışınca son yılların anarşisi meydana çıkar, kof, köksüz, reçete ve formüllere dayanan yeni bir akademizm doğmuş olur. Resim sanatının son yıllar içinde "ayağa düşmesi" kanunları hazmedilmemiş bir moda taklitçiliğinin acıklı sonucudur. Müzelerin yanıbaşında yaşayan Avrupa sanatçısının, böyle bir tutanağı varken, Batı sanatını röprodüksiyonlar, kitaplar, dergilerden kovalıyan bi-

zim ressamların düşüşü daha acı. Kopya ettikleri biçimleri ne kendi süzgeçlerinden geçirebiliyor, ne de o biçimleri ya-
kından görerek incelemek fırsatını buluyorlar. Moda dergile-
rini karıştırarak etek, blûz biçimleri arıyan kadınların tutu-
mundan farksız bu kopyacılık ruhu, yıllardanberi hayli gen-
cimizi zehirlemektedir.

Konumuz 1961 yılı içinde Avrupa'da ve bizde resim hare-
ketleri ilken konu dışı görünen bu uzun "girizgâh" gerek mi
idi? Çoğu zaman fikir ve sanatın bir "hal" i söz konusu edi-
lirken, o "hal" in çerçevesi içinde kalınır, onu doğuran önce-
lere uzanılmaz. Türk resminin bugünkü bocalamalarından söz
açmadan önce arkaya doğru kısa bir bakış her halde fayda-
sız değildi.

Bu satırları yazarken, bir buçuk aylık bir Avrupa gezi-
sinden yeni dönmüş bulunuyorum. Paris'i, daha birkaç belli-
başlı başkenti gördüm, sayısız sergiler gezdim. Türkiye ko-
miseri olarak ikinci Paris, genç sanatçılar Biennalinin hazırla-
nışında bulundum, bazı jüriyle, tartışmalı konferanslara ka-
tıldım, söz aldım. Kırk dokuz milletin yirmi ile otuz beş yaş
arası yüzlerce sanatçısının eserlerini biraraya toplayan Bien-
nale salonlarını defalarca gezdim. Bu bir buçuk aylık ince-
leme gezisi sonunda vardığım yargı, gitmeden kafamda kris-
talleşmiye başlamış olan düşünüşü daha da kuvvetlendirdi:
Plâstik sanatlar on yıldır buhranlı bir devir yaşıyor ve bu
buhran, düşünün, soysuzlaşmanın bütün izlerini taşıyor.

Zaman zaman milletler, onlarla beraber sosyal yapıları,
kurulları, sanatları da soysuzlaşır, yaratma güçleri zayıflar,
ya da yok olur. Topyekûn silinen büyük medeniyetleri, ya da
çağ çağ sarsıntıya uğrayıp sonra yine kuvvet bulan, topar-
lanan milletleri hatırlıyalım. Batı dünyasının plâstik sanat-
lar alanında bugün önemli bir sarsıntının altında kalarak soy-
suzlaşması normal bir olay değil midir? Yunan medeniye-
tinden, Mısır'dan ne kaldı? Rönesansın ölmez, durmaz görü-
nen ressam ve heykeltıraş kaynağı onsekizinci yüzyıldan son-
ra nasıl söndü? Canaletto, Guardi, Tiepolo gibi ressamlar Rö-
nesansın son parıltılarını verdikten sonra İtalya hangi büyük
sanatçıyı yetiştirdi?

Çağdaş sanatın gözü, kafası Fransa'nın Nicolas Poussin'-

den Watteau'danberi dünyaya yaydığı sanat bereketi gözönünde tutulursa, bu üç yüz yıllık verimin bugün yorulmuş, soysuzlaşmış olması, tarihin normal olaylarından sayılamaz mı? Fransa diyoruz, çünkü Fransa, Rönesanstan sonra, plâstik sanatların ocağı, önderi oldu ve denebilir ki, milliyetçilik tepkileri ne olursa olsun, bütün dünya memleketlerini kendi etrafına topladı. Paris'in yorulmuş, belli bir süre için de olsa tükenmiş olması, belki farkına varmadan soysuzlaşması üstünde durulacak bir fenomen teşkil etmez mi? Kaldı ki bu, bir soru, bir problem olmaktan çoktan çıktı. İkinci Paris Biennalinin yüzlerce soyut eseri biraraya toplanan salonları yalnız beni değil, benden çok yetkili, çok daha, uzağı görebilen ünlü tenkitçileri de ürpertti. Yeni sanat akımlarının en ateşli övücülerinin bu sefer kara kara düşündüklerini gördüm.

Düşüşü, soysuzlaşmayı belli eden hangi izlerdi? İlkini kişiye şaşırtan bir biteviyelik, eşit yapış tarzlarının tek sanatçının elinden çekmiş etkisini uyandıran benzerliği. Fransız ressamını, heykelticisini Arjantinliden, Japondan, Türkü Yunanlıdan, Belçikalıdan, Meksikalıyı İngilizden, Almandan ayıran bir özellik yoktu bu eserlerde. Son yılların modası "lekecilik" tachisme., tuvaleri, süpürge kadar kalın iri kıllı fırçalarıyla yalayıp süpürürken, ortada ne milliyet, ne kültür, ne görüş, duyuş ayırımı bırakıyordu. Memleketten memlekete geçişinizde, bir medeniyetten bir başkasına yönelişinizde, onları ayıran salonlar olmasa, hep aynı deli fırçanın sonu gelmez isterisi içinde bunalıyor, bu hengâmede bir kişiliği, özelliği, kendine has koku taşıyan bir çeşniyi boşuna arıyordu.

Bu resimlerin düşündürücü, durdurucu tarafı da yoktu. Belli idi ki, dünyanın dört bucağından buraya toplanan gençler, kendi geleneklerini bir tarafa atarak, topyekûn renksizlik, anonimlik içinde boğulmuş bir tekniğe gönül vermiş, bir kalıptan çıkmışcasına birbirine benzemeyi marifet sanmışlardı. Tabiatla sanatçı arasındaki köprünün ince yapısını darmaadağın eden bu resimler, bu heykeller, kaba bir tekniğin göz tırmalayıcılığını bellibaşlı heyecan faktörü kabul etmişlerdi. Arada bir biçimsiz, düzensiz renk lekelerine karşıt, ilkel bir geometriyi öne sürenler de vardı. Üç metrelik bembeyaz bir tuvalin orta yerinde siyah bir üçgen, kıpkırmızı bir levhanın sol kenarından aşağı sızan bir sarılık, baştanbaşa simsiyah,

ya da duvar kâğıdı gibi beneklenmiş tablolar, üç teneke levhanın bükülüşünden yapılmış heykeller, silindir altına sokularak ezilmiş, orasından burasından teller, yaylar, vidalar fırlayan otomobil motorları, dönen çarklar, eski kapı parçaları, bir vitrine doldurulmuş diş macunu tüpleri, krem kutuları, fırçalar, pis paçavralar, sinema âfişlerinden koparılarak, etrafları siyaha bulanmış baskı resimler, bütün bunlar dünya gençliğinin eserleri idi.

Biennale'da göze çarpan başka bir özellik de, sanat kollarına has araçların yer değiştirmeleri idi. Ressamlar, boya kullanmakla yetinmemiş, tuvallerin üzerine tahta yongaları, çiviler yapıştırmış, tablolarını muşamba parçaları, eritilmiş kurşunlar, bezler, çuvallarla bezemişlerdi. Heykeltraş kabartmalarından farksız inişli yokuşlu bazı levhalar, resimden fazla topografya denemelerine benzetilebilirdi. Heykeltraşlar da geleneksel araçları bir yana atarak kalay, çinko, eritilmiş demir, iri başlı yapı çivileri, kalaslar, kapı tokmakları, ağaçtan kesildiği gibi tabanlar üstüne oturtulmuş dallar kullanmışlardı.

İşin asıl yakınılacak tarafı, bu aşırı devrimciliğin artık skandal sermayesini de tüketmiş olması idi. Sergi salonlarında gezinen halk ne şaşıyor, ne irkiliyordu, bu soysuzluk karşısında sadece şaşkın, yorgundu. Modern sanatın aşırı ifadeleri "şok" kuvvetlerini yitirmişlerdi. Deniz kenarına dikmiş makinesini oturtan, tenasül âletlerini sembolleştiren, Monna Lisa'ya bıyık takan, eski pabuçları, fare kapanlarını sanat eseri diye öne süren sürrealistlerden, dadaistlerden sonra kişiyi şaşırtacak, skandal yaratacak sistemler tükenmişti. Batı halkı hertürlü çılgınlığa kös dinlemişti. Halkın için için hasretini duyduğu, ama çok kere "belki yanılıyorum, belki anlamıyorum" korkusu ile ifadelemediği, haslık, temizlik, samimilik idi.

Batı plâstik sanatlarının düşüşü, soysuzlaşması, bellisiz bir süre için anormal ifadeler aramıyarak, soysuzluğun kurultuşunu bunlarda bulması normal karşılanabilir. Batı, klâsik sanatın en olgun çağlarını yaşamış, İtalya'da, Fransa'da, Almanya'da, Hollanda'da resmin, heykelin büyük eserlerini vermişti. Empresyonizmle başlayan devrim hareketi kübizmle,

fovizmle, ekspresyonizmle devam etmiş, Malevich, Klee, Kandinsky gibi ustalar soyut sanatın has örneklerini vermişlerdi. Batı plâstik sanatı yorgun düşmüş olabilir, bir bakıma soysuzluk, dejenerelik lüksünü kendine bahsedebilirdi.

Ama bu soysuzlaşmayı kovalıyan Türk sanatının son durumuna ne demeli? Türk plâstik sanatı, Batı merhalelerinin hiçbirinden geçmedi. Ondokuzuncu yüzyıl ortalarında emeklemeye başlıyan bu yeni varlık, olgun sesini çıkarmadan, bir klâsik çağın süzgecinden geçmeden, birdenbire, yeni temsilcilerinin elile, Batının üçyüz yıllık tecrübelerini halka sunmak çabasında. Bu çabada onu ileriye doğru götüren, normal fizik yapısı değil, sanki birtakım enjeksiyonlar, geçici kuvvet veren zehirlerdir. Bu zehirlerin başında, körü körüne kopyacılık gelir. Kopyacılık, Avrupalı sanatçının eseri önüne geçip taklit değildir sadece, onun görüş ve tekniğini kendine mal etmek de kopyacılıktır. Batı Hristiyan uygarlığının Rönesans-tanberi geçirdiği değişmelerin sonucu olan çağdaş sanatın türlü akımları, bu değişmelerin hiçbirini görmemiş Türk sanatçısına yabancıdır. Aslında, onun Batının son eğilimlerini kontrolsüz kendine mal etmesi, ekleme bir benimsemeden başka bir şey olamaz. Türk sanatçısının çağdaş düşünceye uygun, çağdaş estetikle denkli arştırmalarda bulunması kadar normal bir olay olmamakla beraber, çok geniş bir alan olan sanat arştırmaları ona, kendine has özelliklerde bambaşka sonuçlara varmasını sağlayabilir. Batı kopyacılığı tutulacak yolların sonuncusu, en kötüsüdür. Ressamlarımızın çoğu, kişilikten bu kadar mı yoksun?

İçinde bulunduğumuz anarşinin başlıca faktörlerinden biri, memleketimizde sanat hayatının bir türlü gelişmemesi. sanat piyasasının kurulamaması, değer ölçülerinin düzenlenmemesidir. Başlıca şehirlerimizde açılıp kapanan yüzlerce sergi, çoğu zaman, sanatçıların kendi heves ve çabalarının sonucudur. Bu sergiler, arabulucuların "mutavassıt" ların ön ayak olmasıyla açılmaz. Özel galeriler yoktur, özel galeriler olmayınca da onları idare eden, sanat eseri alışverişiyle, sanat eserini yayma, sevdirmeye işle ödevli kişiler bulunmaz. Oysa, Batı dünyasında, özel teşebbüsün sanat hayatında rolü pek önemli.

Sanat terbiyesinde birinci plânda elemanlar olan plâstik sanat müzeleri, Türkiye'de daha kurulamadı. Eski, yeni sanat ustalarının halka sunulamaması onu, iyi örnekler seyrinden alıkoyar. Müzesiz bir toplumun sanat terbiyesine, sevgisine erişmesi imkânsızdır. Müzeler yanısıra, zengin ve çeşitli sanat yayınlarının, kitapların, dergilerin, bültenlerin önemine işaret etmek gerek ki, memleketimiz, bunlardan da yoksundur.

Sanat edebiyatının uygar memleketlerdeki gelişmesi, sanat eğitimi, sevgisiyle paralel. Bu edebiyatın iki yönü var: Sanat tarihi, estetiği, sanat eleştirmesi. Uygar memleketlerde yetkili yazarların elinde bulunan bu iki kol, her yıl binlerce kitapla, dergiyle zenginleşen zengin bir bibliyografya doğurur. Bizde, halkın sanat terbiyesine erişememesi, değer ölçülerinin kurulamaması böyle bir bibliyografyadan yoksun oluşumuzun tabii sonucudur. Çok kere, anlaşılmadan çevrilen, ya da adapte edilen sanat tarihleri, estetik denemeler bizim kültürel isteklerimiz icavaplandırmaz. Piyas, roman çevirir gibi sanat tarihi çeviren, adapte eden yazarların çabası boşa gider, o kitaplar okunmaz, okunsa da anlaşılmaz.

Ya günlük gazetelerin "sanat sütunları" ndaki eleştirilere ne demeli? Bunlar, daha doğrusu, sanat kronikleridir. Geniş çapta bir sanat edebiyatımızın yokluğu gözönünde tutulursa, en faydalı bir yayma aracı olması gereken sanat eleştirisinin kronikçilerin elinde kalması, bunların kendi fantezilerine göre beğenip beğenmemesi halka önderlik etmekten çok uzak bulunuyor. Kendi kaprislerinin cilvelerine uyarak yargılar kuran kronikçiler, tarafsız bir değerlendirme sisteminin kurulmasını köstekliyorlar.

İşte "grosso modo" Avrupa'da ve bizde resmin bugünkü hali. Bu yazı süresince konu çerçevesinden çıkar göründüm. Konu ile uzaktan ilgili sanılacak yönler daldım. Bu kadarı hile, bugün dünyayı saran sanat buhranını aydınlatmaya yetersiz. "Atom Çağı" ve beraberinde sürüklediği bir sürü problem, ideolojik kavğalar, aşırı makineleşme, geleneklere bağlı bilimsel prensiplerin kökünden sarsılması, yakın-uzak ölçülerinin hiçe inecek kadar kayboluşu, daha bir sürü faktör toplumların sanat anlayışını sarsmış, bir geçiş, daha doğrusu bir

bocalama, düşüş, soysuzlaşma çağının açılmasına sebep olmuştur. Bundan yirmi beş yıl önce Elie Faure, resim sanatının can çekişmeye başladığını haber veriyordu. Elie Faure'a göre, başlıca sebeplerden biri, sanatçının "iman" ı yitirışı idi. Sanat eserinin yaratılışına yataklık eden din, çağdaş toplumların ancak formül halinde yürütebildikleri bir sistemden ibaret kalmıştı. Mistisizme ruhunun kayboluşu, sanatın en önemli kozlarından birinin silinişi demektir. Elie Faure, resmin duvardan, tapınaktan inerek şövaleye intikalini de hayra yorumlamamıştı. Arkitektüral bütünden sıyrılıp sadece bir renk ve biçim oyunu ile yetinen tablo, şu tutumuyla, soysuzlaşmasını hazırlamıştı.

Yarının sanatı ne olacak, bu kriz nasıl sona erecek? Onu bugün kimse sezemiyor. Germain Bazin plâstik sanatların yeni bir Rönesansını Doğu'da, özellikle Hindistan'da görüyor. Bu, Türkiye'den de gelemes mi? Ya da, Meksika'nın büyük çabasıyla sonra başka bir memleket dürüst, temiz, köklü bir sanatın hasretliyle soysuzlaşmaya karşı gelmeye çalışamaz mı?

1961 DE DÜNYA SİNEMASI

İhsan AKAY

Tarihi elli yılı yeni aşan sinema, hem sanatla ilgilidir, hem de ticaret ve sanayi ile. Başka bir deyimle, sinema, iktisada, topluma ve tekniğe sıkı sıkıya bağlı bir sanattır.

Sinemayı yücelten, öbür sanatları da biraraya getirebilen bir bütün oluşudur.

Yeryüzünde yetmişten fazla ülkede film çevriliyor bugün. Beyazlar ve sarılar en önde yer alıyorlar film sanayiinde. Kara Afrika ise, varlığını gösterebilmiş değil henüz sinemada. Yeni Dünya'da Amerika Birleşik Devletleri; Avrupa'da İngiltere, Fransa, İtalya, Sovyetler Birliği; Asya'da Japonya, en çok film çeviren ve milletlerarası piyasaya en çok film süren ülkeler.

Binden fazla film çevriliyor her yıl yeryüzünde. Kim seyredebilir bunların hepsini!

Bereket versin, sanat ve ticaret ölçüleri var elde. Filimlerin pek azı sanat kaygısı, pek çoğu da kazanç kaygısı ile çevriliyor.

Ben burada, kazanç kaygısı güdenleri üstünkörü geçip, sanat kaygısı güdenler üzerinde durmaya bakacağım.

Bu kısa girişi kapamak için bir noktayı daha belirteyim. Ne gözle bakacağım dünya sinemasına? Çeşitli gözlükler takılabilir zira bu konuya göz atmak için. Açıklayayım hemen tutumumu: Ulusal okullardan hiçbirine aşırı bağlılık duymaksızın Paris'te oturan bir sinema meraklısının gözüyle bakacağım dünya sinemasına.

Doğrusu ya, Paris'te bir yıl sürekli oturmadan önce, Amerikan sinemasının üstünlüğüne sarsılmaz bir inancım vardı. Paris'te bir yıl kalıp da İsveçli Ingmar Bergman'ın, İspanyol Luis Bunuel'in, Rus Aizenştayn'ın filmlerini görünce allak bullak oldu sinema görüşüm. Şimdiye kadar seyredip de beğendiğim filmlerin çoğu düşüverdi gözümden.

Oscar gibi reklâm körüğü ödüllere, sayısı günden güne arttığından tâkibi güçleşen milletlerarası film festivallerine

de fazla önem vermiyeceğim bu derlemede. 1961 yılında çevrilen veya gösterilen filmlerin başlıcalarını belirtmeğe çalışacağım sadece. Dünya sinema piyasasının sayılı büyük pazarlarından biri olan Paris'te her çeşit film gösterildiğinden, işim kolaylaşıyor biraz. Yoksa, hiç kalkışmazdım "1961 de Dünya Sineması" üzerine yazı yazmağa.

Sinemanın hâlen yaşıyan büyük ustalarının 1961 yılında ortaya koydukları yapıtları, ve ulusal okulların 1961 de meydana çıkardıkları başlıca yeni değerleri gözden geçireceğim burada.

AMERİKAN SİNEMASI

1961 yılı Amerikan Sinemacılığı için parlak bir yıl sayılabilir mi bilmem! Gördüklerim sanattan çok, ticarete yönelen filmler zira. Sanat çabası güdenler de pek güçlü örnekler değil. Çabuk eskiyecek şeyler hepsi. Sıralıyayımı kısaca:

1) *Misfits* — John Huston'un yönettiği, Arthur Miller'in senaryosunu yazdığı, Clark Gable'in (son rolü) ve Marylin Monroe'nun oynadığı bu film, bunca parlak isme rağmen orta kararı aşamamış. Elde edilen sonuç: Kuru gürültü.

2) *Exodus* — Otto Preminger'in sahneye koyduğu bu film, benzerini çok gördüğümüz, büyük perde için hazırlanmış, kalabalık ve hareketli bir yapıt. İsrail Devletinin kuruluşu ile ilgili olayları bir destan gibi anlatmak sevdasında.

3) *Elmer Gantry* — Sahneye koyan: Richard Brooks. Baş oyuncular: Burt Lancaster, Jean Simmons. Sinclair Lewis'in ünlü romanından ak perdeye aktarılan bu film, sinemaya yenilik getirmemekle beraber, fikir taşıyan, çok güzel oynanan, sürükleyici bir yapıt. Konu, din ticareti. Saf kişilerin inancından kazanç sağlıyan bir çeşit kumpanyada geçen kafa, gönül ve çıkar oyunları.

4) *Good bye again* — Françoise Sagan'ın "Brahms'ı Seviyor Musunuz?" romanından çıkarılan bu filmi. sahneye koyan: Anatole Litvak. Oynayanlar: Ingrid Bergman, Anthony Perkins. Tadı tuzu bilinen, çok denenmiş, benzeri bol, başarılı bir aşk filmi.

5) *The Naked Edge* — Deborah Kerr'le oynayan Gary Cooper'in son filmi. Sahneye koyan: Michael Anderson. Sırrın çözüldüğü son sahneye kadar, Gary Cooper ilk defa sevimsiz bir rolde. Bir cinayeti kendisinin işlediğinden şüphelendiği için karısını da yok etmeyi tasarlıyan adam rolünde.

Son sahne açıklıyor gerçeği. Gary Cooper'ın ününe hiçbir şey eklemeyen bir film. Sahneye koyan, adım adım izinde yürüdüğü Alfred Hitchcock'u taklit etmiş her sahnede.

6) *Spartaküs* — William Wyler'ın Ben Hur'ü, 65 milimetre eninde şeritlere çekilmiş, her anlamda büyük bir film. İsa'dan önce 73 — 71 arasında Roma İmparatorluğuna kafa tutup, sonunda yenilen ve çarmıha gerilen köle Spartaküs'ün hayat serüvenini canlandırmak isteyen ve dört saat süren bu renkli film, 70 milimetrelik şeritlere alınmış. Senaryo, Howard Fast'ın aynı başlığı taşıyan romanından çıkarılmış. Yarım düzine ünlü oyuncu var işin içinde: Kirk Douglas, Jean Simmons, Laurence Olivier, Charles Laughton, Peter Ustinov, Tony Curtis. Avuç dolusu para dökülen, bunca emek harcayan bu "gösterişli", bu "zengin" film, olağanüstü bir değer taşıyor ne yazık ki! Gönül işleriyle ilgili bazı sahneleri uzunluğu ile sıkıyor hattâ insanı. *Misfits* gibi *Spartaküs*'e de fazla el değmiş. Filmler de dişiler gibi galiba. Fazla el değdi mi canlılık ve tazelik kalmıyor ortada.

7) *One-Eyed Jacks* — Ünlü oyuncu Marlon Brando sahne koyuculuğuna özenmiş. Filmin rejisörü de kendisi, baş oyuncusu da. Senaryoya bile çeki-düzen vermekten alamamış kendini. Bu renkli film, Valentino'dan sonra ak perdenin en çok gönül yakan delikanlısı olduğu söylenen Brando'nun hayranlarını sevindirecekse de, sinemadan başka şeyler bekleyenleri tatmin edemeyecek. Çizmeden yukarı çıkan sevimli delikanlı, orta karar bir sonuç elde edebilmiş yine de.

8) *The Magnificent Seven* — Baş rolü Yul Brynner'in oynadığı bu film, Amerikan sinemasının içine düştüğü çıkmazı belirten en dikkate değer örneklerden. Bu renkli ve, hakkası, ilgi verici filmi, Akira Kurosawa'nın *Yedi Samuraylar* (*Silâhsörler*) filmini gördükten sonra seyrettim tesadüfen. Kurosawa'nın 1954 de çevirdiği renksiz Japon filmi, doğrusu ya, renkli Amerikan filminden kat kat üstün. Japon filmi, nin yeniliği ve başkahlığı Amerikalıları bile öylesine büyülemiş ki, yıllar sonra aynı konuyu ve aynı temayı kendi iklimlerine ve insanlarına uygulayıp *The Magnificent Seven*'i çıkarmışlar ortaya. Film, adım adım, *Yedi Samuraylar*'ın izi sıra gidiyor. Yöneticiyi samimiyetsizlikle suçlandıramayız ama. Filmin başındaki takdim bölümünde, "Yedi Samuraylar'ı örnek alan bu film, aynı konunun Amerikan versiyonudur" itirafı var. Bu samimi itiraf, dikkatli bir seyircinin farkedebile-

ceği kadar küçük harflerle yazılı gerçi. O kadar olur gayrı. "Bizde iş kalmadı, Kurosawa ustamızdır" diye davul zurna ile ilân edilecek değil ya!

(Tırnak açarak, *Yedi Samuraylar*'ın Amerikan sinemasını nasıl etkilediğini başka bir örnekle de belirteyim. Geçen yıl Henry Hathaway'in *Seven Thieves* başlıklı bir filmi gördüm. Baş rol Edward G. Robinson'da idi. Bu sefer, konu değil de tema, *Yedi Samuraylar*'dan aktarılmış. Yedi hırsız bir araya getiren bir çetenin kuruluşu ve iş görüşü anlatılıyor. Amerikan sinemasında bu yedileme akımı sürüp gidecek belki de!).

9) Amerikan sineması üzerine ileri sürdüğüm bu "aykırı düşünceler" kötü niyetliliğime verilmesin sakın. Ben bir kıyaslama yapıyorum ve bu kıyaslamada sanat çabasını esas tutuyorum. Yeni Amerikan sinemasını temsil eden değişik bir Amerikan filmi de gördüm geçen yıl: *The Savage Eye*. Amerika'daki yaşama tarzı üzerine bir çeşit röportaj filmi bu. Üç genç yönetmiş filmi: Ben Maddow, Sidney Meyers, Joseph Strick. Toplumun hep kirli ve çirkin yanlarına çevirmişler gözlerini. Kılâvuzumuz, kocasından yeni ayrıldığından çevresine "vahşi göz" le bakan genç bir dul kadın. Nereye giderse gitsin, bilincinin ve vicdanının sesi takibediyor kendisini. Toplumun kirli çamaşırlarını gözler önüne seren bu filmde din ticareti önemli bir yer tutuyor. Beğenilmese bile, üzerinde durmaya, tartışmaya değer bir yapıt.

10) Amerika'da çevrilen filmler serisini Luis Bunuel'in *The Young One* filmi ile kapıyacağını. 1960 da çevrilen bu film Paris'te 1961 ortalarında gösterildi. Bugünkü sinemanın sayılı ustalarından biri olan Bunuel, İspanyol asıllıdır. Fransa'da, İspanya'da, Meksika'da çevirmiştir filmlerini. Paris'te "Genç Kız" başlığı altında gösterilen bu film, ırkçılık ve cinsiyet sorunlarını iç içe işlemektedir. Başkasının elinde yavan kalmıya mahkûm bir temadan Bunuel çekici bir film çıkarmayı başarmıştır.

Amerika'da çalışan öbür ustalardan söz açmıyacağım. Büyük Hitchcock (Hiçkok), *Psycho*'dan sonra bir şey çıkarmadı ortaya. John Ford dişe dokunur yapıt yaratmaz oldu.

Değişiklik peşinde koşan bir film daha çevrilmiş Amerika'da: Shirley Clarke'ın *Connection*'u. Paris'te henüz gösterilmedi ama bu film.

İNGİLİZ SİNEMASI

Amerikalılardan sonra dünya piyasasına en çok film süren millet İngilizlerdir. Reji, oyun ve fikir yönünden, başarılı İngiliz filmleri kolay kolay çıkmaz doğrusu insanın kafasından. 1961 yılında, üstün değerde iki İngiliz filmi seyrettim:

1) *Concrete Jungle* — Yönettiği bu film Joseph Losey'e büyük ün kazandı Fransa'da. Olaylar bir cezaevinde geçiyor. Bir çetenin silâhlı soygunla ele geçirdiği para çıkını içlerinden biri (Stanley Baker), yakayı ele vermeden önce, ötekilerden habersiz, bir tarlaya gömniye vakit buluyor. Çetenin dışarda kalan öbür üyeleri, paraya kavuşmak için Stanley Baker'i hapisten geçiriyorlar. Sonunda, Stanley Baker, karlı bir tarlada, çıkını gömdüğü noktayı bulamadan, çete arkadaşlarının kurşunları altında can veriyor.

Fransa'da "Les Criminels — Câniler" başlığı ile gösterilen bu bayat konulu film, taptaze bir gözle işlenmiş. Joseph Losey, olaylar üzerinde değil de, kişilerin birbirleriyle olan münasebetleri üzerinde duruyor. Objektifi yüzlere ve gözlere çeviriyor. Cezaevinde patlak veren silâhlı ayaklanmayı bile çabucak geçiyor.

2) *Saturday Night. Sunday Morning* — Daha önce iki kısa şerit doldurmuş olan Karel Reisz'ın adı bu filmle yılın ünlüleri arasına karıştı. Gençliğindenberi İngiltere'de yaşayan Çek asıllı Karel Reisz, İngiliz sinemasını eski yollara saplanıp kalmaktan kurtarmayı emel edinen "Free Cinema" (Serbest Sinema) akımının öncülerinden biri.

"Cumartesi Gecesi, Pazar Sabahı"nın teması, çağımızın âvâre ve kıyamcı gençliği. Yazında Angus Wilson'la John Osborne tarafından temsil edilen "angry young men" (Kızgın Gençler) akımının ak perdeye aktarılışı. Daha önce "Look Back in Anger" filminde Tonio Richardson işlemiştir bu temayı. Tazelik ve yenilik getirememiştir ama. Karel Reisz ise güzel ve hattâ önemli bir film çıkarmış artık eskiyen bu temadan. İngiltere'de yaşayan bir işçi delikanlının sorunlarını, çevresini de kuşatan bir genişlikle gözler önüne serebilmiş. Filmin bir önemi de, Albert Finney adlı genç oyuncuya büyük şöhretin kapılarını açması. Albert Finney, 1961 yazında, Sarah Bernhardti tiyatrosundaki "Milletler Tiyatrosu" temsillerinde, John Osborne'un oyunundaki Martin Lütther rolüyle dikkati çekmişti üzerine. Böylece, hem sinemanın, hem de

tiyatronun en ünlü adları arasına kattı adını.

İngiliz sinemasını kapamadan önce Basil Dearden'e de birkaç satır ayırayım. 1960 daki *League of Gentlemen* ile büyük ilgi toplayan Dearden, aşamamış kendi kendini. *The Secret Partner* şöyle böyle idi. Yeni gösterilmeye başlanan *Victim* (Kurbanlık Kişi) ise konuyu işleyiş tarzından çok, konunun öneminden ve nâzıklığından kuvvet alan bir film. Sanıyorum ki, ilk defa bu filmle homoseksüellik bir toplum sorunu olarak ortaya atılıyor sinemada. Aynı cinsten kişiler arasındaki cinsel temas suç sayılıyor İngiltere'de. Bu durumdan faydalanan birtakım açık gözler, cinsel sapıkları takibederek gizlice çektikleri fotoğraflarla tehdit savurup para sızdırmıyorlar ağıları arasına düşen bahtsızlardan. İşte Basil Dearden, büyük bir cesaretle, bu zavallıların durumunu ele alıyor ve kânunun sertliğine dikkati çekiyor.

FRANSIZ SINEMASI

Ön yargılardan hoşlanmam ama, körü körüne hayranlığa da aklım ermez. Ne yalan söylüyeyim, çokluk beğenmemişimdir Fransız filmlerini. Belleğimi yokluyorum da, beğendiklerimi bulup çıkarmak için hayli düşünmem gerekiyor. Gördüğüm, üstün değerde son Fransız filmi *Le Salaire de la Peur*. Clouzot 1952 de çevirmiş bu filmi. Ondan sonra çok Fransız filmi çevrildi. Ama kaçının üzerinde durulmaya değer bilmem orasını! Festivaller, ödüller, kesin bir şey söylemez bana. Bir filmin kendi ülkesi ve çevresi dışında da tutunabilip tutunamadığına bakarım ben. Her toplum kendi oyuncularını sevdiğinden, kendi sorunlarına ilgi duyduğundan, seyircisi bol Fransa, yerli filmlere akın akın koşmakta kusur etmiyor. Ama Fransa'nın dışında, hele Fransa'dan daha ileri ülkelerde tutunabilne kaç Fransız filmi var acaba? Son hayal kırıklığına Marcel Camus'nün *Orfeo Negro*'su uğrattı beni. Bir festivalde (Cannes festivali idi galiba!) birinci ödülü aldı diye Fransız gazeteleri nasıl da velvele koparmışlardı. Büyük reklâm sayesinde dünya ölçüsünde ticarî bir başarı sağlayan bu filmi gördüm geçen yıl. Seyredilebilir cinsten, orta karar bir yapıt. Ne var ki, Hitchcock, Bergman, Bunuel, Ayzenştayn gibi ustaların yaptıkları yanında çocuk oyuncuğu kalıyor.

Yine de, yılda 100 - 150 uzun şerit dolduran Fransız sinemasının 1961 ürünlerini gözden geçirelim kısaca. Eski ün,

lüler ne yaptı 1961 yılında? René Clair, Clouzot, hatırlattılar adlarını. *Hilekârlar*'ı devam ettirmek isteyen Marcel Carné *Boş Arsa* ile sağhyamadı aynı başarıyı.

Fransız sinemasında "Yeni Dalgâ" denen bir akım var şimdi. Bilinen eski-yeni çekişmesi. O kadar çok isim sayılıyor ki "Yeni Dalgâ" temsilcileri diye, akılda tutmak mesele. Boşlukta kalan kısır niyetlerden çok, ortaya konan yapıtın değerine bakıyorum ben. Nerede Yeni Dalgâ'nın baş yapıtları? François Truffaut, Claude Chabrol, adları en çok geçenler. Bınların da, "umut veren", "vaadeden" istidatlar olmaktan ileri gidemediklerini sanıyorum.

Bu yılki Cannes Film Festivalinde Henri Colpi'nin *Une Aussi Longue Absence*'i, Bunuel'in *Viridiana*'sı ile ortaklaşa birinci ödülü aldı. Bellek kaybı temasını işliyen bu Fransız filminin olağanüstü bir yapıt olmadığını, Colpi'yi öven eleştirmeciler bile belirtmekten çekinmediler.

Bana kalırsa, Fransız sineması 1961 yılında gerçekten dikkate değer bir tek film koydu ortaya. Venedik film festivalinde birinciliği aldıktan sonra tartışması hâlâ kapanmıyan *L'Année Dernière à Marienbad*'dır bu film. Senaryo, yeni romanın ünlü temsilcilerinden Alain Robbe-Grillet'nin kaleminden çıkmıştır. Sahneye koyan Alain Resnais'dir (Alen Rene). Şu *Hiroshima Mon Amour*'la adı duyulan Alain Resnais. Denebilir ki, hiçbir sinema rejisörü bu kadar kısa zamanda ulaşmamıştır büyük üne.

Geçen Yıl Marienbad'da, ticari kazanca açıkça sırt çevirerek yalnız sanat kaygısı güden sayılı filmlerden. Mantıkla alay eden, düşle gerçek arasında mekik dokuyan, zaman ve mekân kavramlarını paramparça eden bu garip film, yenilik yolundaki en aşırı denemelerden biri şüphesiz. Ak perde ile seylrciler arasındaki bağları gevşetecek kadar çetinlik gösteren yapıt, türlü tepkilere elverişli bir zemin. Üzerinde ileri geri tartışılabilir kolayca. Ama, ister beğenilsin, ister beğenilmesin, tarafsız ve çekimser kalamaz.

Alain Resnais'nin ustaca sahneye koyduğu filmin özelliklerinden biri de, yeni yıldızlar bekliyen sinema dünyasına Delphine Seyrigue'i katmış olması. Bu alımlı kız, tiyatro kumpanyasında yer aldığı Sacha Pitoeff'le birlikte oynuyor ak perdede.

Son günlerde de Jean Renoir'ın *Doktor Korcoly'e'nin Vasiyetnamesi* çıktı piyasaya. Benlik ikileşmesi temasını sine-

ma tekniği ile değil de, televizyon tekniği ile işleyen bir dönem filmi.

İTALYAN SİNEMASI

Sinema sanayii hayli gelişmiş durumdadır İtalya'da. Ama piyasaya yığınla sürülen İtalyan filmlerinden kaç tane taşıyor sanat değeri? Kendi hesabıma, hiç de büyülememiştir beni İtalyan yeni gerçekçiliği. Néo-verisme, çoktan tarihin malı olmuştur sanırım. Vittorio de Sica *Bisiklet Hırsızı*'nı (1948), Roberto Rossellini *Roma Açık Şehir'i* (1945) aşamadı bir daha. Ardında moloz bırakmak istemediğinden olur olmaz şeylere imza atmıyan Federico Fellini ise *Dolce Vita*'dan sonra ses vermedi. Luchino Visconti de sustu 1961 de.

İki yıldır Fransa'da adı en çok anılan İtalyan, Michelangelo Antonioni'dir. 1912 de doğan Antonioni, eleştirmecilik, gazetecilik, rejisör yardımcılığı ve senaryoculuk yaptıktan sonra 1950 de başlamış kendi uzun filmlerini çevirmeye. 1960'daki *Avventura (Seriiven)* üne ulaştırdı Antonioni'yi. 1961 de, rolü Jeanne Moreau'nun oynadığı *Notte (Gece)*, perçinledi bu şöhreti. Ben yalnız birinciye gördüm, ikinciye gitmedim henüz. Neden mi? Doğrusu ya *Avventura* çekmedi beni. Kısa kesmiyor, sezdirmekle yetinmiyor Antonioni. Uzattıkça uzatıyor. Hararetli hayranları bile, filmlerinin sıkıntının sınırlarında dolıştığını kabul ediyor. Yine de, göreceğim *Notte*'yi. Ne de olsa, filmini kazanç kaygısı ile değil. sanat çabası ile kuran sayılı sahneye koyuculardan biri Michelangelo Antonioni.

Konusu ve teması hayli ilgi çekici *Notte*'nin. Konu, bir gece içine sığdırılmış. Tema, yıllarca birlikte yaşamış bir kadının erkek çifti arasındaki sevgi bağının, yavaş yavaş çözülüp kopuşunu her iki tarafın bir gecelik süre içinde sezip anlamaları.

Roma yakınlarındaki Cinecitta'da, Ben Hur tipi büyük ve masraflı filmler de çeviriyor İtalyanlar. Bol seyirci çekmekten başka gaye gütmeyen bu çeşit filmlerden sinema dergileri bahretsin gayrı.

SOVYET SİNEMASI

1948 de ölen Ayzenştayn, Sovyet sinemasının en yüce temsilcisi, dünya sinemasının da üç beş büyüğünden biridir. Ayzenştayn'dan sonra, Donskoy, Dovjenko, Ermler, Kuleşov, Ko-

sintzev ve Travberg, Pudovkin, Yutkeviç, Hayfitz, batıda adları sık anılan sahneye koyucular.

Sayıldır gördüğüm Sovyet filmleri. Sovyet sinemacıları arasında bir Ayzenştayn dehâ sahibi zaten. Paris'te dört filmi gördüm Ayzenştayn'ın. Ama bu büyük yaratıcı hayatta değil artık.

Sovyet sinemasından şu maksatlarla söz açtım:

1) Sinema sanayiine çok önem veren Sovyetler, 100 - 150 uzun film çeviriyorlar her yıl. Bunun 10 - 12 si batı ülkeleri ne de sürülerek ilgi topluyor sanat değeriyle.

2) Ucuz propaganda ile sanat yapılamıyacağını artık anlıyan Sovyetler, sırf sanat çabası güden filmler de çevirme yoluna girdiler son yıllarda. Kendi rejimlerinin üstünlüğünü haykırıp durmakla batıda seyirci çekemediklerini görünce, Gogol'ü, Dostoyevski'yi, Tolstoy'u ak perdeye aktarmaya ve, yalnız toplum sorunlarıyla yetinmeyip, çağdaşlar arasındaki kişisel münasebetleri ve duyguları da incelemeye koyuldular.

3) Sovyet sineması bir de şu yönden dikkate değer ki, üzerindeki politika baskısı ne kadar ağır olursa olsun, sanatçıda cevher ve kafa varsa, söylemek istediğini söyler bir yolunu bulup. Bunun en güzel örneği, Ayzenştayn'ın iki bölümlü yapıtı *Korkunç İvan*'dır (1945 ve 1958). 16 ncı yüzyılın ilk çeyreğinden son çeyreğine kadar tahtta kalan ünlü Çar'ın hayat serüvenini canlandıran bu film, halkın birlik ve beraberlik duygusunu pekiştirsin diye, İkinci Dünya Savaşı başlarında Stalin'in emri üzerine çevrilmiştir. Sovyet sinemacılarının en büyüğü olması hasebile kendisine verilen bu tarihsel görevi Ayzenştayn, büsbütün başka bir yönde kullandığından, yapıtın kuşkulanan Stalin, filmin ikinci bölümünü yasak ettiği gibi, birinci kısmın da halka gösterilmesini istememiştir.

Stalin'i bu karara sevkeden nedir acaba? Zira, bütün Sovyet sinema sanayiini seferber eden bu büyük filmle Ayzenştayn şu insanî temayı, bir diktatörün yalnızlığı temasını işlemiştir. Ayzenştayn, bir diktatör olan Korkunç İvan'ın gitgide nasıl yalnız kaldığını anlatmıştır yapıtında. Filmi seyreden Stalin, Korkunç İvan'ın kaderi ile kendi kaderi arasındaki yakınlığı sezdiğinden, kuşkuya düşerek istememiştir başkalarının da bu püf noktayı sezmesini.

"Korkunç İvan" Ayzenştayn'ın ölümünden sonra 1958 de gösterildi batı ülkelerinde. Resmi, heykelciliği, mimarlığı, dansı, müziği, kısacası bütün güzel sanatları birleştirme ça-

bası güden bu olağanüstü yapıt, dehşet verici gerçekten. Sanat adamının ne yapıp yapıp kişiliğini belirtceğinin kesin delillerinden.

JAPON SİNEMASI

Yenilgiye uğradığı İkinci Dünya Savaşından sonra, kader yoldaşı Almanya gibi, mucize sayılabilecek iktisadi hamleler yapan Japonya, sinema sanayiinde de, hem nicelik, hem nitelik yönlerinden, en önde gelen ülkelerden biri oldu. 1958 de 504 film çevirmiş olan bu çalışkan Uzakdoğu memleketi, Rasyon, Cehennem Kapısı, Yedi Samuraylar gibi olağanüstü yapıtlarla, dünya piyasasında da, sevgi ve saygı sağlamanın yolunu buldu. Japon sineması, 1961 de, güzel birkaç film sayesinde batı ülkelerindeki ününü perçinlemesini bildi.

ULUSAL OKULLAR DIŞI BİRKAÇ USTA

Dünya sinemasının halen yaşıyan verimli büyük ustaları şunlardır bana kalırsa: Ingmar Bergman, Luis Bunuel, Federico Fellini, Alfred Hitchcock.

Fellini'yi İtalyan sinemasından, Hitchcock'u Amerikan sinemasında andık.

Ingmar Bergman İsveçlidir ve filmlerini İsveçli oyuncularla İsveç'te ve İsveç diliyle çevirir. 1958 deki *Yaban Çilekleri*'ni takibeden *Cehre* ve *Bakire Çoşması* hayli haksız hücumlara uğramasına yol açtı Fransa'da. Bergman'ın son filmi *Şeytanın Gözü* pek yakında gösterilecek Paris'te. Sinemayı, tıpkı bir yazar, ressam veya kompozitör gibi, kendi kişiliğinin yankısı bir deyiş aracı olarak kullanan Bergman'ın bu filmi de, beğenilsin veya beğenilmesin, hayli mürekkep ve kâğıt harcatacak şüphesiz sinema eleştirmecilerine.

Luis Bunuel İspanyol'dur. Niceleri gibi, kafa yoldaşı şair Federico Garcia Lorca'yı da idam eden Falanj rejiminin İspanya'da iktidarı ele alışındanberi memleketine dönmiyen Bunuel, Fransa, Meksika ve Amerikan stüdyolarında doldurmuş, şeritlerini. Patlayıcı bir bombaya benzleyen her filmi, bir hâdise yaratan Luis Bunuel 1961 de *Viridiana*'yı koydu ortaya. Cannes festivalinde Henri Colpi'nin "Une Aussi Longue Absence" ı ile birinci ödülü alan bu film, konusunun nazikliği dolayısıyla Katolik Kilisesini kuşkulandırdığından, henüz çıkmadı piyasaya. İnsan benliğindeki iyilik ve kemlik çatışmasına ı ışık tutmaktan hiç usanmıyan ve televizyonda göste-

rilen bir eski filmi dolayısıyla güç beğenir François Mauriac'a bile "dâhi Bunuel" dedirten bu büyük yaratıcının son filmi de, mutaassıp hristiyan çevrelerinin gazabına ve hışmına uğramaya namzet sayılıyor şimdiden.

Ulusal okullar dışında anılması gerekli ustalardan biri de Avusturyalı Fritz Dang'dır. Alman-Fransız karma emeğiyle 1961 de piyasaya sürdüğü *Doktor Mabius'ün Gözü*, hem cleştir-mecileri ilgilendirdi, hem de seyirci yığınlarını.

SONUÇ VE TÜRK SİNEMASI

1961 de Türk sinemasından, yetkili bir arkadaş ayrıca söz açacak. Ben burada kıssadan hisse çıkarmaya ve Türk sine-masına içerden değil, dışardan bakmaya çalışacağım.

Gördük ki, dünya sineması hiç de Amerikan sinemasından ibaret değil. Hattâ, hattâ, yeni araştırmalar ve katıksız sanat çabası yönünden Amerikan sineması hayli yaya.

Griştığım kısa derlemeden çıkan ilk sonuç, sinemanın artık birkaç zengin başkentin tekelinden kurtularak, tam an-lamıyla evrensel bir sanat olma yoluna girdiğidir.

Öbür sanatlarda olduğu gibi, sinemada da, evrensel olma-nın yolu ulusal olmaktır. Mizahtan hiç vazgeçemiyen Hitchcock, filmlerini Amerika'da da çevir-se, iliklerine kadar İngilizdir. İspanya'sından bunca yıl uzak yaşamış olsun, Bunuel'in kişi-liği de, yapıtları da İspanyol'dur. Fellini'nin filmlerini nerede seyrederek edelim, İtalya'da sanırız kendimizi. Bergman'ın buğulu yapıtlarında, İsveç'in kısa günleriyle uzun gecelerinden doğan insan huzursuzluğu kaplar içimizi.

Bir nokta daha var. Sinema sanayiinde ileri gitmiş ülke-lere yabancı bir filmi beğendirebilmek, o ülkelerde yapılan-lardan daha güçlüsünü ortaya koymakla mümkündür. Berg-man, Bunuel ve Fellini, şu veya bu desteğe değil, olağanüstü kabiliyetlerine, hattâ (sözcüğü kullanmaktan niye kaçınalım!) dehâlarına borçludurlar elde ettikleri milletlerarası ünü.

Dışardan bakan göz nasıl görür acaba Türk sinemasını? Yetkili birine, Georges Sadoul'a bırakayım sözü burada. Yer-yüzünün yetmiş ülkesindeki sinema ürünlerini incellyen *Histoire du Cinéma Mondial* başlıklı kitabının 1960 baskısında Türkiye'ye de bir yapracık ayırmış Sadoul. Dediklerini kısa-ca aktarıyorum buraya:

"İstanbul'da çevrilen filmlerden memleketteki ve Küçük Asya ile Kıbrıs'taki Türklerden başka kimsenin haberi yoktur.

Yine de 1956 da altmıştan fazla film sahneye konmuştur... İstanbul'un en tanınmış sahneye koyucuları arasında Baha Gelenbevi'yi (*Barbaros, Sihirli Kaval, Boş Beşik*), gençlerden de, güldürüler uzmanı, şair Orhan Arıburnu'yu, Aydın Arakon'u (*İstanbul'un Fethi*) ve bilhassa Sandra Kâmil'i (*İki Siingii Arasında*) sayabiliriz. Son ikisi, yeni-gerçekçiliğin etkisi altında kalmışlardır. Bu filmlerden bazılarının fotoğrafları kusursuzdur. Türkiye, çok güzel halk geleneklerine (bilhassa Anadolu'da) ve yetkili komedi ve trajedi aktörlerine sahiptir. Şimdiye kadar iç istihlâke ayrılan filmleri nitelik kazanırsa, ilgi ve hayret uyandırabilir Türkiye."

Yabana atmıyalım Sadoul'un gözlemini. Kendi kaynaklarımıza başvurup kendi sorunlarımızı kendi kişilerimizle ustaca işliyebildiğimiz gün, yabancı ülkelerde de Türk sinemasından söz açılmasını mümkün kılarız. Batı insanı bizlerden çok kusur taşıs da, bizlerde seyrek görülen bir vasfa sahiptir, meraklıdır. Kendi ülkesi dışında yapılanlara da ilgi duyar. Ama yabancı ürünleri beğenmesi ve alkışlaması, kendi ülkesinde yapılanları aşmış olması şartına bağlıdır. Bugün Paris'te İsrail, Polonya, Yunan ve Bulgar filmleri bile gösterilmeye başlanmıştır. Sinema deyip küçünısemiyelim. Sinemayı küçümseyenler, gerçekten küçük filmlerle yetinenlerdir. Sinema artık bir milletin kültür ve propaganda araçlarından biri haline gelmiştir.

Türk sinemasının çıkmazdan kurtulması, öyle sanıyorum ki, "Devlet Tiyatrosu" gibi bir de "Devlet Sineması" kurulmasıyle mümkün olacaktır. "Devlet Sineması" nı, buyrukla yönetilen tümücü ülkelere has bir kurul sanmıyalım. Kanada, çıkardığı bir kanunla, 1939 danberi, "Milli Film Ofisi" ne sahiptir. Norveç sineması 1915 denberi "belediyeleştirilmiştir"

Memleketimizde 1910 dan bu yana film çevrilmektedir. Bir kısa dolgumuz anılmıştır yurd dışında: *Hitit Güneşi*. Çekirdekten yetişme bir sinemacı değil, ekinli bir yazın adamı, Sabahaddin Eyüboğlu'dur gerçekleştiren bu kısa dolguyu.

Kazanç peşinde koşmaktan kurtulamıyacak olan özel sermayenin yanı sıra bir "Devlet Sineması" kurulmadıkça, kafa gücüne dayanan filmler çıkaramıyacağımızı, çaba ürünü olmayan filmler çıkaramadıkça da dışarda adımızın anılamıyacağını bilmeliyiz,

1961 DE TÜRK SİNEMASI

T. KAKINÇ

Bir yıl gecikmeyle 1961 yılı mayıs ayında yapılan II. Türk Film Festivali için - birincisine benzetilerek - küçük jüri yine gazetelerin sinema eleştirmecilerinden kurulmuş ve II. festivale Atıf Yılmaz'ın "Ayşecik-Şeytan Çekici", Memduh Ün'ün "Ölüm Peşimizde" ile "Kırık Çanaklar"ı, Metin Erksan'ın "Gecelerin Ötesi", Attilâ Tokatlının "Denize İnen Sokak"ı, Orhan Elmas'ın "Kanlı Firar"ı ve Osman F. Seden'in "Namus Uğruna"sı birinci seçmeyi aşarak yarışmaya katılma hakkını kazanmışlardı. Eleştirmecilerin seçtikleri arasında Orhan Elmas'ın "Kanlı Firar"ı hiç hesapta yokken, rejisörünün tarih yanlışlığı yüzünden Atıf Yılmaz'ın "Suçlu"suna itirazı dolayısıyla kabul edilmiş ve seçicilere sormadan hazırlık komitesince de yarışmaya sokulmuştu. Fakat festival başlamadan öncesi yapılan ilk itiraz Orhan Elmas'a ait değildi. Büyük jüriyi yeterli bulmayan bir başka sinema eleştirmecisi de jüriye girmeyi kabul etmemiş ve çekilmişti. Festivalin başladığı gün ise hiç kazanma şansı olmayan bir çocuk filmi ile yarışmaya giren rejisör Atıf Yılmaz da seçmelere karşı çıkmış ve yaptıklarının içinde en iyisi olduğuna inandığı "Dolandırıcılar Şahı"nın ne bahasına olursa olsun yarışmalarda yer almasını istemişti. Fakat İstanbul gazetelerinin sinema eleştirmecileri - Atıf Yılmaz'ın ileri sürdüğü gibi: örnek çalışmalı - "Dolandırıcılar Şahı"na gereken ilgiyi nedense görtermemiş ve filmi ön seçim listelerine almamışlardı.

Rejisör Atıf Yılmaz yüksek sestten itirazını yaparak "Dolandırıcılar Şahı"nı yarışmaya ille de sokmak isterken, arada festival başlamış ve ön seçim barajını rahatlıkla atlayan yedi film gösterilme sıralarına girmişlerdi. Bunlardan, birinci günü açık filmi olarak gösterilen "Ayşecik-Şeytan Çekici" ile birinci "Ayşecik" - reji Memduh Ün - arasında temel yapı olarak pek öyle büyük değişiklikler yoktu. Yine küçücük bir kız çocuğunun akıl almaz serüvenleri birinci plâna çıkarılmış ve çevresi de tıka basa doldurulmuştu. "Yaşamak Hakkımdır",

"Gelinin Muradı" ve "Suçlu" filmlerinde rahatlıkla çevreye inip başarılı bir gözlemcilikle işlenmesini bilen Atıf Yılmaz, "Ayşecik-Şeytan Çekici"nde de, yine sırtını çevreye yaslandırma gayretindeydi. Beklenen ve akla uygun geleni de zaten buydu ama, nasıl birinci "Ayşecik"te bir Atıf Yılmaz kadar - belki ondan da başarıyla - çevreye inmesini beceren Memduh Ün, hikâyenin güçlü melodram unsurları arasında sıkışıp kalmışsa; benzeri bir sonuç, bu defa da Atıf Yılmaz'ın karşısına dikilmişti.

Festivale iki yıl öncesinin I. Türk Film Festivalinde Atıf Yılmaz'ınkine benzer bir yoldan giderek iki filmiyle katılan - "Ölüm Peşimizde" ve "Kırık Çanaklar" - rejisör Memduh Ün, "Gecelerin Ötesi"nin rejisörü Metin Erksan ile birlikte yarışmanın en güçlü adayydı ve en başarılı rejisör armağanını kazanması büyük ihtimal dahilinde sayılıyordu.

Memduh Ün'ün her iki filmi festivalin en kalabalık - her dalda - adaylarını da bir araya toplamakta ve bu yönden ilgiyi üzerine çekmekteydi. "Ölüm Peşimizde", kötü konulu fakat rejisörünün teknik gelişimini ortaya koyması bakımından hayli önem taşıyan polisiye bir film idi. Türk sinemasında "Ölüm Peşimizde"ye kadar bir başına teknik usta ününü sürdüren Osman F. Seden'le bir anda atbaşı gelen ve yer yer biçim bakımından Seden'i de "takan" Memduh Ün, gerçek değerini bu filminden çok "Kırık Çanaklar"la büyük jüriye kabul ettirdi. "Kırık Çanaklar"; Edmond Morris'in "Tahta Çanaklar" adlı tiyatro oyunundan Lâle Oraloğlu ile Halit Refiğ tarafından iyiye yakın bir nitelikte yaşayışımıza uygulanmıştır. Gerçi filmde bizim gerçeklerimize aykırı düşen davranışlar ve yorumlamalar yok değildir ama, buna karşılık "Kırık Çanaklar", sinemamız için çizgi üstü sayılan ve Şehir Tiyatrosu geleneğinin dışına taşan Turgut Özatay ve Lâle Oraloğlu'nun oyunları - yer yer fantezi havasına bürünse bile - küçük insanların sıcak yaşayışlarına, günlük dertlerine inme çabasını gösteriyordu.

"Ölüm Peşimizde", "Kırık Çanaklar" ve Orhan Elmas'ın "Kanlı Fırar"ı fotoğraf direktörü Turgut Ören'e, İliadis'in karşısında iki yıl öncesi kaybettiği birinci armağanı bu defa mutlaka ve mutlaka kazandıracaktı. Memduh Ün ve Turgut Ören'in arkasından "Kırık Çanaklar"la Turgut Özatay, Salih Tozan en başarılı erkek, Lâle Oraloğlu ile Muallâ Kaynak; en başarılı kadın oyuncu ve Halit Refiğ Lâle Oraloğlu ikilisi de en başarılı senaryo yazarına adaylıklarını kaymuşlardı.

"Namus Uğruna"da yine hikâyenin dramatik yapısıyla özünü bir yana koyup yalnızca biçim canbazlıkları yolunu seçen Osman F. Seden, bu yeni filminde de, son derece gülünç ve son derece gerçek dışı bir hikâyeyi anlatıyordu. Üstelik hikâyenin baş kişileri için de başarısız oyuncular seçmişti. "Namus Uğruna"nın kırk yamalı bohça konusuna göre; genç, namuslu ve işsever bir şoför, mahallelisi bir genç kıza tutulup evlenmektedir. Gelgelelim, genç kız güzel olduğuna inanmakta, bundan ötürü de kocasının yaşattığı hayatı beğenmemektedir. Şoförün film boyunca baş kaldırıp ince ince gülen bir de patronu vardır. Takdimde alışlagelmiş bir yoldan bunun "kötü adam" olduğu seyirciye - sözde akıllıca bir biçimde - verilmekte, daha doğrusu bu; bir yandan oyuncu, bir yandan da seyirci dürtüle dürtüle olmaktadır. Bir ara karısını patronuna kaptıran, sağır olup sonunda herşeye rağmen kendini toplayan film kahramanı, "ahı"nı almak için derhal silâhına sarılmakta ve her türlü toplum uzlaşmasını reddetmektedir. Seden'in senaryocu ve rejisör olarak yaptığı öbür filmlerindeki bütün kahramanları gibi "Namus Uğruna"dakiler de aynı çizgiden sonlarına varmaktadırlar. Onlar için bir uzlaşma, ya da bir barış şekli yoktur. Hak olanı, ancak tabanca ve yumruk gücüyle alacaklardır. O yüzden acıklı son, hep aynı ve değişmez "son"dur.

Festivalde "Ölüm Peşimizde" ve "Namus Uğruna" gibi bir başka biçim denemesi örneği de, Orhan Elmas'ın "Kanlı Firar"ıydı. Elmas, sinemamızda öyle üzerinde uzun boylu durmak gereğini duyurmayan, sıradan bir rejisörken "Kanlı Firar"la beklenmedik bir anda gözleri üzerine çekmişti. Konu ve işleme bakımından da pek öyle büyük bir gelişme göstermeyen "Kanlı Firar", Orhan Elmas'ın filmografisinde yeni bir çizginin başlangıç işareti yerine geçmekteydi. Öteki filmleriyle sıradan ve ucuzuna denemelere girişip bir alay "müsvette" yapan rejisör, "Kanlı Firar"la bir takım atakları göze almıştı. Fakat bu cesareti festivalde Orhan Elmas'a herhangi bir armağan kazandırmadı.

Festivalin en ilgi çekici filmi, şüphesiz rejisörlüğünü Attilâ Tokatlı'nın yaptığı,prodüktör Selçuk Bakkalbaşı'nın "Denize İnən Sokak"ıydı ve hiç bir şekilde seyirciye "taviz" vermemekte ayak direyip işi iflâsa kadar götüren film, şimdiye dek Türk sinemasında eşine rastlanmadık bir iyi niyet gösterisine girişmişti. Gününün yaşayışına bir türlü ayak uyduramayıp bu yüzden de toplumla bağdaşamayan bir paşazadenin acı, iç bu-

ran serüvenini hikâye eden "Denize İn en Sokak", sinematografî yönünden ilkel ve bu ilkelliğini örtmek için de bir takım çizgi dışı "oyunlar"a başvuran bir film di. "Denize İn en Sokak"ta yerli filmlerimizi yerli film kılan hiç bir "unsur"a, tek bir ayağa düşmeliğe rastlanmamaktaydı. Kusuru, bu çeşit yeni denemelere hazırlıklı olmayan bir seyirci karşısına çıkması ve kabul edilmeyeceğini baştan hesap etmemiş olmasındaydı. Ulvi Uraz en başarılı erkek oyuncu, Tahsin Kavalcıoğlu da en iyi müzikçi armağanı adaylardılar ve kaybettiler.

Festivalin en büyük kazanma şansına sahip filmi "Gecelerin Ötesi"ydi ve film Metin Erksan imzasını taşıyordu. Erksan, filminde eski DP iktidarı sırasında her mahallede nasıl bir milyoner türetilmişse, başıboş ve sorumluluk duygusundan yoksun, giderek benliklerini kaybedip soysuzlaşmış bir çeşit türedi gençlikten söz ederek bunlardan yedi kişilik bir soyguncu çetesinin serüvenini anlatıyordu. Başlarda normal olarak dağıtılan hikâye, filmin ikinci yarısında da -bağışlanmayacak bir kusur- dağıtılmaya devam edilerek "son"; başlangıç ve gelişme süresinin çok üstünde bir hızla gelmekteydi. Bu yüzden de film gerekli havasından uzaklaşmakta ve seyircisini kendinden ayırmaktaydı. "Gecelerin Ötesi" ile Metin Erksan en başarılı rejisöre, Kadir Savun da en başarılı erkek oyuncuya adaylardılar.

Sonuçta; "Kırık Çanaklar"la Memduh Ün en iyi rejisör, aynı filmdeki rolleriyle Lâle Oraloğlu ve Muallâ Kaynak en başarılı kadın ve en başarılı yardımcı kadın oyuncu, "Ölüm Peşimizde" ile Turgut Ören en başarılı fotoğraf direktörü, "Gecelerin Ötesi" ile Metin Erksan en başarılı senaryo yazarı ve Kadir Savun en başarılı yardımcı erkek oyuncu seçildiler. Büyük jüri özel armağanı ise, Tokath-Bakkalbaş çiftinin filmleri "Denize İn en Sokak"a verildi.

İlk bakışta zapt-ı rapta girmekten pek hoşlanmıyan bir sinema manzarası gösteren Türk filmciliği 1961 yılının sinema mevsiminde de hep o alışlagelmiş başıboşluğu ile kendi başına buyrukluğu sürdürmüştür. Geçen yılın modası sırlıslıkla aşk ve serserilik filmleri olarak ilân edilmiştir. Bir önceki yıl piyasaya çıkarılan sinematografik bir başarısızlık örneği "Samanyolu"nun görülmemiş bir gişe rekoru kırması, 1961'de prodüktörleri aynı filmin baş rollerinde oynayan Göksel Arsoy ile Belgin Doruk'a yine "Samanyolu"na benzer konularda birbi-

rinin tıpatıp benzeri filmleri çevirmeye - adeta - itmiştir. Yeni yaratılan "gözde"ler, Türk sinemasında bir yandan film çevirme rekorunu kırarlarken, öte yandan da "gözde" olmanın verdiği bir güçle bir takım sırça köşkleri de tuzla buz etmekten çekinmemişlerdir. "Gözde"ler onbeş yirmi filme birden yetişip her filmde ayrı bir kişilik yaratma, ayrı bir özel oyun verebilme niteliğinden - bir mevsim boyunca yirmi filmi çevirip de ayrı kişilikler canlandırabilecek oyuncu, hiç bir ülke sinemasında ne görülmüş ve ne de duyulmuştur - çok uzak olduklarından, her yetistikleri filmdeki rolleri; oyun bakımından büyükçe bir değişiklik kaydetmemektedir. Hele erkek oyuncunun karşısındaki kadın, kadın oyuncunun karşısındaki erkek oyuncu - çoğunlukla "gözde"lerde - yine aynı kişiler olduğundan, oyunları ve işlenişleri yönünden de birbirine çok benzeyen bu filmleri bir ötekisinden ayırt etmek hayli güçleşmiştir. Arada çevirdikleri filmlerle, ya da ellerinde eski iş yapan "gözde"lerine dayanarak sinema pazarında kendilerine bir çeşit tiranlık kurmuş büyük şirketler de yeni "gözde"lerin sert çıkışlarıyla eski güçlerinden büyük kayıplara uğramışlardır.

Küçük şirketler, elbirliği ve kendi yarattıkları "gözde"lerinin yardımı ile birinci plâna çıkarak büyüklerin karşısına dikilmişler ve beklenenin tam tersi, büyükleri ağır zararlara doğru götürmüşlerdir. Yeni "gözde"ler büyük şirketlere karşı bir yandan vaziyet alırlarken, öte yandan da kendilerini önce doruğa, sonra da uçuruma götürecek saltanatlarını kurmuşlardır.

1961/62 yeni sinema mevsimi için yapılan ve gösterilenler arasında bu yüzden Türk filmciliğinin iyiye doğru gittiğine dair en ufak bir işaret bile yoktur. Küçük şirketlerin "aşkı melodram" modasına ister istemez büyükler de ayak uydurmuşlardı. "Üç Arkadaş"tan bu yana pek tutulup ağızlara sakız olan bir kaç kişilik serseri arkadaş grubunun acılı, tatlılı serüvenleri de "aşkı melodram"ların hemen arkasında yer almıştı. Bir önceki yılın sonlarına doğru tamamlanan fakat mevsimin geçmesi dolayısıyla büyük şehirlerde ancak yazlık sinemalarda oynatılan Osman F. Seden'in yeni Kurtuluş Savaşı filmi "Aşk-ı Tan da Üstün", bir iki küçük şirketi de bu türe. itmiş ve Şinasi Özönük'un "Vatan Fedaileri" ile Semih Evin'in "Kahraman Üçler"i bu itilmenin ürünleri olarak ortaya çıkmıştı. Adını gü-

venilir rejisöre eriştirmiş Atıf Yılmaz, bir önceki yılki "Dolandırıcılar Şahı" adlı sosyal taşlama denemesinden sonra, bu yıla, biri polisiye komedi - "Allah Cezanı Versin Osman Bey" - diğeri de "aşkı melodram" - "Kızıl Vazo"da da yılın "gözde" lerinden Orhan Günşiray ve Göksel Arsoy ile yapmıştır. Birincisi ne kadar başarılı ise ikincisi de bir o kadar kötü filmidir.

Yine bir önceki yılın modasına ayak uydurayım derken son derece acayip bir "Dişi Kurt" yaratan eski usta Lütfi Ö. Akad'a gelince; anlaşılmaması gereğince Akad, geçen yıla ikinci, yerli Mike Hammer kırmaması Murat Davman'ın serüvenlerini anlatan "Sessiz Harp"le girmiştir. II. Türk Film Festivali'nin en başarılı rejisörü seçilen Memduh Ün ise, öbür rejisörlerden daha değişik bir çizgi üzerinde yürümekte ve bir "aşkı melodram"ın ardından "Üç Arkadaş"ı andıran ve konusunu Orhan Kemal'in "Devlet Kuşu" adlı romanından alan "Avare Mustafa"yı çevirmektedir. Osman F. Seden de "İki Aşk arasında" ve "Mahalleye Gelen Gelin" adını taşıyan yeni filmlerinde eski ustalığının ötesinde yeni birşey söylememektedir.

1961 yılındaki Türk sinemasında sansür baskısının bir türlü azalmamasıyla sansürden şikâyetler devam edip giderken, senaryocular ve rejisörler arasında da sarsıntılar ve tasfiyeler başlamıştır. 1954 deki "Yedi Köyün Zeynebi" ile görülmemiş bir ticarî başarıya ulaşan rejisör Muharrem Gürses, o günden bu yana Muhsin Ertuğrul'un getirip koyduğu Alman, Arap ve Şehir Tiyatrosu kırmaması sinemamızı uçuruma götüren kötü geleneğİ bir başına sürdürmüş ve çevirdiğİ yüze yakın filmi - çok gariptir - hiç bir ticarî fiyaskoya uğramamıştır ama, Gürses'in elindeki çalgısı durmadan aynı sesi ve havayı verdiğinden, sonunda bu rejisörden de bıkmıştır. Bıkkınlık ve terketme, kat'iyen seyirciden gelmemiştir. Anadolu seyircisinde herhangi bir rejisörü ve o rejisörün yaptığİ filmi reddetme ve karşı koyma bilinci uyanmış değildir. Karşı koyma, önce sinema eleştirmecilerinden, sonra işletmecilerden ve en sonra da yapımcıdan gelmiştir. Muharrem Gürses ile birlikte parlak başarılarla kavuşmuş bir senaryocu Ali Kaptanoğlu - da 1961'de ortalıktan silinirken bir başka senaryocu ile oyunculuğun gelme yeni bir senaryocu yeniden piyasaya çıkmışlardır. Bunlar Sadık Şendil ile Bülent Oran'dır. Birinin gidişİ ne kadar olumlu ise; ikincilerinin yeniden gelişleri, bir o kadar düşündürücüdür.

Faruk Keng, Baha Gelenbevi, Şadan Kamil, Aydın Arakon

ve Şakir Sırmalı'nın içinde bulunduğu eski kuşak rejisörlerini, daha sonra Akad'ların, Erksan'ların, Karamanbey'lerin, Yılmaz'ların, Seden'lerin ve Ün'lerin takip ettiği orta kuşak rejisörleri; bir öncekilerin getirip çıkınaza soktuğu Türk sinemasını kurtarma savaşına girişmişler ve her biri kendi yönünden -sevaplarının yanı sıra günahları da vardır- olumlu çalışma örnekleri vermişlerdi. Yalnız, orta kuşak rejisörlerinin bu olumlu çalışmaları hiç bir zaman bir bütünlüğe erişmemiş, yarım kalmıştı. Başta Muhsin Ertuğrul olmak üzere, eski kuşak rejisörlerinin Türk sinemasına ettiği kötülükler, kolay kolay arınacak soydan değildir. Orta kuşak, işte bu çıkmazdan kurtarma ve kötülüklerden arınma savaşında kendi kendini ağır ağır tüketmiş ve yıpranmıştır. Orta kuşak bir yandan film yapma, bir yandan sinemayı doğru dürüst bir gramere sokma ve bir yandan da iyi sinemanın savaşını yapmak zorundaydı.

Geçen yıllar gelen ve bu yıl sayılarını üçe dörde çıkaran yeni kuşak rejisörleri ise, orta kuşağa nazaran yine de pek hazıra konmuş sayılmıyorlardı. Savaşmanın kendilerine tanıdığı film yapma hakkını kolaylıkla yenilere kaptırmak istemeyen orta kuşak; yenileri, eski kuşağın kendilerini karşıladığı gibi öyle güler yüzle karşılamamıştır. Yeniler hem eski hem orta kuşak rejisörleriyle ayrı ayrı uğraşmak zorundaydılar. Ayrıca iki kuşaktan daha değişik düşündükleri için de prodüktör ve seyirciler tarafından yadırganmaktadırlar. Yeniler kuşağından bir Halit Refiğ ve geçen yıl yaptığı "Yasak Aşk", kolay kabul edilmiş bir film değildi. Yeniler hem şekil ve hem de konu yönünden yenileşme çabasını bu ve buna benzer ilk denemelerden sonra şimdilik bırakmış görünmektedirler. Daha çok şekilcilik üzerinde durmakta, yaratıcı olmak yerine de batı sinema ustalarının çeşitli etkilerini sürdürmektedirler. İçlerinde birkaç rejisörün etkisi yerine, tek bir rejisörün etkisini, ya da yerli bir ustaninkini tercih edenler de yok değildir. Çok etkiliye Halit Refiğ, tek etkiliye Suphi Kaner, yerlilerden Osman F. Seden'e yaklaşıp bir ritm ve çalışma örneğini de Ertem Göreç gösterilebilir. Bu arada, yaşça genç olup da kafa ve üslup bakımından orta kuşaktan çok eski kuşağa sıkı sıkıya bağlı, örneğin bir Nejat Saydam, bir Ülkü Erakalın ve bir Türker İnanoğlu ve Nişan Hançer de sayılabilir. 1961 yılı, Türk sinemasında Yenilerin kendilerini suyun yüzüne çıkarma savaşına giriştikleri ve bu kör döğüşünü sürdürdükleri yıldır.

1961 DE TİYATRO

Yıldırım KESKİN

1961 yılında hiçbir önemli tiyatro eseri yazılmadı demek, büyük bir iddla mıdır? Böyle bir iddianın ileri sürülmesi aynı zamanda tiyatro'nun bir kriz geçirdiğini de kabul etmek olur. O zaman, bu krizin sebeplerini araştırmak gerekir. Bizim memleketimizde yazar krizi vardır. Başka memleketlerde ise, yalnız yazar krizinden değil, genel olarak tiyatro krizinden söz açılmaktadır. Ama kriz büyük bir kelimedir. Salacrou: "Bundan kırk yıl önce de tiyatro krizinden söz ediliyordu" diyor. Tiyatroda her zaman bir kriz olmuştur. Ama bu tiyatronun ilerlemesine, yeni yazarların, sahneye koyucuların, oyuncuların doğmasına engel olamamıştır. Tiyatroda kriz, tiyatronun yaşamasını sağlayan en önemli unsurlardandır! Ne kadar aykırı görünürse görünsün, bir gerçek payı vardır burada. Tiyatro krizi de, belli bir zaman içinde ve o zamanın verilerine göre ölçülmek gerekir. En büyük krize belki de Molière'in çağı tanıklık etmişti. Tiyatro, idarecisini de, oyuncusunu da, yazarını da ancak geçindiriyordu. Hattâ geçindirmiyordu. Bugün, örneğin Paris'teki elli tiyatrodan iki tanesi kapılarını kapadığı zaman krizden söz açıyoruz. Bir yılda sadece iki önemli piyes seyrettiğimiz zaman diğer yazarların geleceklerinden endişe ediyoruz. „Krizden söz açmak doğru değil öyle ise.... 1961 yılında tiyatro bir kriz geçirmedi, sadece bir durgunluk oldu...

Burada, kendi memleketimizle diğerlerini ayırmamız gerek. Bizde kriz, ya da durgunluk, seyirci yönünden değil, daha çok yazar yönünden. Türkiye'de bir tiyatro seyircisi var. O kadar var ki, piyeslere beğenmiyeceğini bilse bile gidiyor. Neden gidiyor? Bunun en belli başlı sebebi, bence, eğlence vasıtalarının azlığıdır. Tiyatro, bir eğlence vasıtasıdır, ya da değildir diye tartışacak değilim burada. Büyük çoğunluk için tiyatro, eğlence vasıtasıdır; ancak sanatçılar için başka bir anlamı, bir işlemi olabilir. Türkiye'de sinemalar yeteri kadar değildir, gelen filmlerin çoğu kötüdür. Televizyon yok.

tur, diğer eğlence vasıtalarının seviyesi düşüktür. Kalır, tiyatro. Bunun dışında bir de, ne denirse densin, sanat eserine ilgi, saygı duyan bir kuşak yetişmiştir. Bu kuşak, tiyatroyu sevmekte, anlamakta, tartışmaktadır. Önemli olan bu seyirciye, tiyatrolarımızın yeteri kadar cevap verip veremedikleridir. Gerçi, sayıları yıldan yıla artmaktadır, ancak buna bakarak iyimser olmıyalım. Tiyatro bir birlik sanattır. Yazarı, oyuncusu, sahneye koyucusu, dekoratörü v.b. ile. Bizim tiyatromuz yazarından yoksundur. Böyle olunca bir bütün olan tiyatronun bir yönünün eksik kaldığını kabul etmek gerekecektir. Genç yazarlarımızın, bazen, çok başarılı denemelerini unuttuyorum, zannedilmesin. Ancak tiyatro eseri gelenek yaratamadıkça, örnek niteliğini alamadıkça, gelip geçici olmaktadır ileri gidemez. Her meslekte olduğu gibi, tiyatro yazarlığında da devam ve her yeni eserde mükemmelleşme esastır. Son yılların bize büyük bir sahneye koyucu getirdiğini de iddia edemeyiz. Büyük yazarla büyük sahneye koyucu birbirine bağlıdır, biri olmadan ötekinin olması çok güçtür. Türkiye'de yazar tiyatroya girememiştir daha, profesyonel olamamış, başka bir deyimle tiyatro yazarlığı başlıbaşına bir meslek durumuna gelememiştir. Böyle olunca, sahneye koyucu ile yazar arasında beraber bir çalışma düşünülemez. Oyuncularımıza gelince, onların değerlerinin tiyatronun diğer unsurlarından üstün olduğunu kabul edeceğiz. Kenter kardeşler gibi. Gökçer gibi adlar bütün bir seyirci topluluğunu tiyatroya çekmeye yetiyor. Tiyatro oyunculuğu da bir öğrenim ve disiplin gerektirir. Dileğimiz, konservatuar tiyatro bölümü öğrencilerinin artması, bu öğrencilerin de, Fransızca bir deyimle, tiyatro tarafından adamakıllı ısırlmış olmalarıdır!

Dış ülkelerde ise, tiyatrodaki durgunluğun başka sebepleri var. Televizyon ve sinemanın rekabeti, otomobil sayısının artması ile seyircinin şehir dışına çıkıp eğlenme imkânlarını bulması, bir temsilin maliyet fiyatının artması, en ufak bir başarısızlığın çok ağır mali külfetler yüklemesi gibi. Bu sebeplerin bir kısmı çok ciddidir. Televizyon ile sinemanın, tiyatronun rakibi olabileceklerini pek zannetmiyorum. Aksine, propagandasını yapıyorlar. Televizyon, ya da sinemada seyrettiği sanatçıların kendilerini görmek için seyirci, tiyatroya koşuyor. Bunun yanında otomobil sayısının artışı tiyatro için ciddi bir tehlikedir. Seyirci, bir salonda kapalı kalacak yerde, otomobile atlayıp civar köylerden birinde örneğin bir

kahve içmeye gitmeyi kolaylıkla tercih edebilir. Hayat seviyesi çok yüksek olan İsviçre ve İsveç gibi ülkelerde durum, seyircinin çoğunluğu için böyledir.

Dış ülkelerdeki tiyatro durgunluğunun bir sebebi de, yazarların, her zaman seyircinin isteğine göre eser vermemesi. Bu yüzden yazarlara kızmak doğru olmaz şüphesiz. Yazar istediği ve ancak yazabildiği eseri verir. Özgürlüğü kutsal olduğuna, sanatın ilerlemesi için başka çıkar yol da bulunmadığına göre, durumu olduğu gibi kabul etmek gerekir. Bir kısım yazarlar, belli bir aydın sınıf için eser vermektedirler. Bunlar arasında *avant-garde* dediğimiz yazarları sayabiliriz. Diğer bir kısmı ise, halkın zevklerini çok küçümsemekte, eskimiş duygu ve düşüncelerden vazgeçememektedirler. Her iki halde de, ne çok aydın, ne çok cahil, kısaca orta seviyeli ve çoğunlukta olan seyirci tiyatrosuz kalmaktadır.

1961 yılındaki tiyatro ve seyirci sorunlarını kısaca özetledikten sonra, bu yıl içinde bilhassa dış memleketlerde sahneye konulmuş eserlere göz atmak her halde yerinde olacaktır.

Günümüz yazarları içinde 1961 yılında Fransa'da kendilerinden en çok söz açtıran iki İsviçreli yazar oldu. Bu yazarlardan birincisi Friedrich Dürrenmatt, memleketimizde de bundan birkaç yıl önce dilimize "*Bir Ziyaret*" adı ile çevrilerle oynanmış olan "*La visite de la vieille dame*" adlı eseri ile biraz tanınmıştır. Dünya sahneleri bu yıl Dürrenmatt'ın üç eserine perdelerini açtılar. "*Le mariage de Monsieur Mississippi*" ile "*La visite de la vieille dame*" Paris'te birbiri ardınca temsil edildi. "*Romulus le Grand*" Almanya ve İsviçre'de tekrar oynandı. Bu eserlerden "*La visite de la vieille dame*" 1957 yılındanberi New York'tan Tokyo'ya kadar hemen hemen bütün dünya sahnelerinde temsil edilmiştir.

Kimdir bu Dürrenmatt? 1921 yılında İsviçre'de Bern kantonunda doğmuş. Protestan bir papazın oğlu. Zürih'te felsefe ve ilâhiyat okumuş. İlk tiyatro piyesi "*Il est écrit*" yi 1946 da yazıp Zürih'te oynatıyor. Bir İsviçreli'den beklenmeyecek kadar keskin dili ile piyes, hâdise oluyor. Bu eserden sonra Dürrenmatt, hayatını kazanmak için, polis romanları yazmaya koyuluyor. Bu polis romanlarında yeni, barok, olağanüstü

bir dünya yaratıyor. 1946 yılında tekrar tiyatroya dönen yazar "*La visite de la vieille dame*" ı veriyor. Eser o tarihtenberi dünya sahnelerini gezmektedir. 1948 yılında oynanan "*L'Aveugle*" aynı başarıyı sağlamıyor. Ama bunu izleyen iki eser "*Romulus le Grand*" ile "*Le Mariage de Monsieur Mississippi*" Dürrenmatt'ın ününü hem daha fazla yayıyor, hem sağlamlaştırıyor. "Yeryüzünde Guillaume Tell'den sonra en çok tanınan bu İsviçreli Brecht'ten boş kalan yeri almıştır" deniliyor.

"*La visite de la vieille dame*" her şeyin, hattâ adaletin bile satın alınabileceğini, insanların konfor karşısındaki, rahatlık karşısındaki zaaflarını anlatmaya çalışıyor. Eser, 1957 yılında Paris'te ilk oynandığı zaman, beklenen başarıyı kazanamamıştı. 1961 yılında eseri yeniden Paris'e getiren "*Comédie de l'Est*" Dürrenmatt'a gerçek değerini kazandırdı. Hubert Guignoux'nun sahneye koyduğu piyeste, Valentine Tessier, Claire Zahanassian rolünü oynamaktadır. Yaşlı sanatçı, Dürrenmatt'ın eserinde hayatının en güzel rollerinden birini bulmuştur.

İsviçreli yazarın Paris sahnelerinde büyük bir başarı ile oynanmış ikinci eseri de "*Le Mariage de Monsieur Mississippi*" dir. Eser, başlangıcından sonuna kadar buluşlarla doludur. O kadar ki, seyirci, bu kadar bol deha ışıkları içinde yoruluyor, yeniliklerin farkına varamıyacak hale geliyor. Dürrenmatt yaratıcılıkla alay ediyor sanki. Aynı zamanda da sahne imkânlarının ne kadar uzağa götürülebileceğini gösteriyor. Bu eser de bütün bir dünyadır. Hayali bir ülkenin büyükleri arasında geçer. Kadınlar, erkekler, bütün çıplaklıkları ile ortaya konulmuştur. Siyasi rejimlerin sert bir tenkidi yapılmaktadır.

1961 yılında adından uzun uzun söz açtırmış ikinci İsviçreli yazar Türkiye'de hiç tanınmamıştır, şimdiye kadar hiçbir eseri sahnelerimizde oynanmamıştır. Max Frisch'in "*La guerre est finie*" adlı piyesi 1953 yılında Paris'te temsil edilmiş, küçük bir başarı kazanmıştı. 1961 yılında Théâtre de Babylone'da oynanan "*Biedermann et les incendiaires*" in kaderi bambaşka oldu. Frisch bir anda kendisini büyük yazarlar arasında buldu.

"*Biedermann et les incendiaires*" yirminci yüzyıl insanının, etrafını çeviren bütün tehlikelere rağmen nasıl saf kaldığını, nasıl bir vurdum duymazlık içinde yüzdüğünü göstermektedir. Konuyu kısaca anlatmak belki yerinde olur. İsviç-

re'de bir köyde, boyuna yangınlar olmakta, yangıncılar yakalanamamaktadır. Köyün sakinlerinden Biedermann'ın evine garip bir adam gelir bir gün. Yemek ister, yatacak yer ister. Biedermann o kadar iyi adamdır ki, kendi rahatından da fedakârlık ederek, razı olur. Bir zaman sonra misafirinin bir de arkadaşı ortaya çıkar. Eve benzin tenekelerini yığar, Biedermann'a olmayacak yalanlar anlatırlar. Ev sahibi o kadar saf, o kadar iyi niyetlidir ki, bütün yalanlara inanır; günün birinde ev tutuşup yanıncaya kadar. Yazar, her gün yeryüzünün bir tarafında patlatılmakta olan şu veya bu bombasını nasıl kılıımız kıpırdamadan seyrettiğimizi, her gün kendisini biraz daha duyuran tehlikeler karşısında, nasıl rahat yaşamakta devam ettiğimizi, oysa ki, günün birinde Biedermann gibi hep birden havaya uçmamızın pek muhtemel olduğunu göstermek istiyor.

Eseri, ilk önce Lausanne'da seyrettiğim zaman, oyuncuların mükemmelliği ve sahneye konuşun güzelliği karşısında şaşırmıştım. Piyesi Lausanne'da, bugün ünü bütün Avrupa'ya yayılmakta olan Charles Apothéoz sahneye koymuş, Biedermann ile Goulot rollerini, William Jacques ile Fernand Berset gibi Fransız İsviçre'sinin en gözde oyuncularına vermişti. Paris'teki temsil aynı bütünlükte olmamıştır. Öyle zannediyorum ki, eseri Fransa'da sahneye koyan Jean-Marie Serreau, mizah tarafına gerektiği kadar önem vermemiş, piyesin akımını ağırlaştırmış, biraz. Fakat yangıncı Goulot rolünü Lausanne'da oynamış olan Fernand Berset, Paris'te de oynadığı aynı rolü, büsbütün olgunlaştırmış. Temsile boylu boyunca hâkim olan da o.

Yakın bir gelecekte Paris seyircisi Frisch'i daha iyi tanımak fırsatını bulacaktır her halde. "*Don Juan ou l'amour de la Géométrie*", "*La grande rage de Philippe Hertz*" gibi eserler ramp ışıklarına çıktığı zaman Frisch'in gerçek değeri de daha iyi anlaşılmış olacaktır.

Bu iki İsviçreli yazar dışında Paris'te, yaşayan tiyatro yazarlarından, adından en çok söz edilen, genç François Billetdoux o'du, denebilir. Billetdoux, hem yazar, hem aktör. Bundan birkaç yıl önce "*Tchin-Tchin*" adlı piyesi, yazarın adını duyurmuş, aynı eser "*Şerefimize*" adı ile Türkiye'de de oynanmıştı. Bu defa Billetdoux, çok sağlam bir eserle geliyor: "*Va donc chez Törpe*". Pirandello ve Dürrenmatt'ın çok etkisi altında kalınarak yazılmış bir oyun bu. Beckett'i de hatırla-

latıyor. Olay, Ursula Maria Törpe adında bir kadına ait dağ evinde oturan altı pansiyoner ile, evde birbiri ardınca vuku bulmuş intihar vakaları hakkında tahkikat yapmaya gelen polis müfettişi arasında geçer. Henüz hayatta bulunanlar da ölümlerini beklemekte ve Törpe'nin evine de bunun için geldiklerini itiraf etmektedirler. Polis müfettişi, sağ kalanları yeniden hayata bağlamaya, intihardan vazgeçirmeye çalışır. Sonuçta, ümitsizlik içinde kendisi de hal çaresini intiharda bulur. Ölümün kaçınılmazlığı üzerine yazılmış bir eserdir bu. Antoine Bourseiller'nin sahneye koyduğu piyeste, polis müfettişi rolünü yazarın kendisi oynamaktadır. "*Va donc chez Törpe*" ile Billetdoux sanat hayatında önemli bir adım atmış oluyor.

Bernard Shaw'dan da çok söz edildi geçen yıl. Yeni bir piyesi sahneye konulduğu, ya da bilinmiyen bir eseri ortaya çıktığı için değil. Jerôme Kieley, İrlanda'lı yazarın kırk yıl boyunca ünlü sahne oyuncusu Mme. Beatrice Campbell ile yazıştıkları mektuplardan bir piyes çıkarmış: "*Cher menteur*". Sevgili yalancı, büyük yazarın kendisi; ona bu ismi veren de Campbell. Kırk yıl sürmüş, çok masum bu aşk macerasından büyük bir eser ortaya çıkmış değil; ama rolleri iki çok yaman sanatçı, Pierre Brasseur ile Maria Casarès oynayınca, ortaya unutulması güç bir temsil çıkıyor.

Bu yaşayan yazarların yanında geçen yıl Paris'te en çok oynanan yazarların başında Brecht geliyor. Bir yılda üç piyes: "*La résistible ascension d'Arturo Ui*", "*La bonne âme de Se Tchouan*", "*Schweyk dans la deuxième guerre mondiale*". Geçen yıl Vilar'ın TNP'de sahneye koyduğu Arturo Ui, Almanya'da Hitler'in iktidara gelişinin hicvidir. Brecht'in en ünlü oyunlarından biridir. "*Schweyk dans la deuxième guerre mondiale*" ise yazarın sağlığında hiç oynanmamış ve en başarısız olarak tanınmış eserlerinden biri. Eserin zayıflığına rağmen, kazandığı başarının sebebi Roger Planchon'un sahneye koyuş şeklidir. Planchon, alışlagelmiş sahneye koyma şekillerine bir yenilik getiriyor. Bir sinema metodu olan "*travelling*" leri döner sahne üzerinde, tiyatrodaki kullanıyor. Eleştirmeciler bunun tiyatro tarihinde bir hâdise olarak kalacağını ileri sürüyorlar.

Yukarıda, sözünü ettiklerimizden başka hangi yazarların eserleri oynandı? André Roussin'in manzum piyesi "*Les Glorieuses*", baş rolü Pierre Dux gibi bir aktörün oynamasına

rağmen başarılı oldu, denilemez. Jean-Pierre Cassel ile Annie Girardot'nun oynadıkları Marcel Achard'ın "*L'Idiot*" u için de aynı hükmü verebiliriz. "*Piège à un homme seul*" ün mut. lu yazarı Robert Thomas, bu yıl ikinci oyununu verdi: "*Huit Femmes*". Bütün oyuncular kadın olan ve aralarında çok ünlüleri bulunan bu oyuncular yazara, ilk piyesinin başarısı. nı sağlamadılar. Pierre Fresnay'in baş rolünü oynadığı ve içinde Türkiye aleyhine de bir hayli bölüm bulunan Terence Rattigan'ın "*Lawrence d'Arabie*" si ise kısa bir müddet sonra afiştten düştü.

Paris tiyatrolarına bu kısa bakıştan çıkan sonuç, belli- başlı bir yeniliğin kendisini göstermediği, çığır açabilecek hiç- bir yeni yazarın ortaya çıkmadığıdır. Tiyatro teorisinde önem- li bir değişiklik olmamıştır. Paris tiyatroları gençlere geniş yer verememişlerdir. Gençler daha çok İngiltere'de, o da de- neme tiyatrolarında, kendilerini gösteriyorlar. John Mortimer'ın "*Lunch Hour*" u, N. F. Simpson'un "*The Form*" u, Harold Pinter'in "*A Slight Ache*" i 1961 yılında Londra'da *Théâtre Club*'de oynandı. Fakat kendisinden uzun uzun söz açtıran başka bir yazar oldu: Selagh Delaney. "*Bal Tadı*" nın yazarı, yeni eseri "*The Lion in Love*" da, gene bütün tiyatro kuralla- rını hiçe sayarak seyirciyi ikiye ayırmasını bildi.

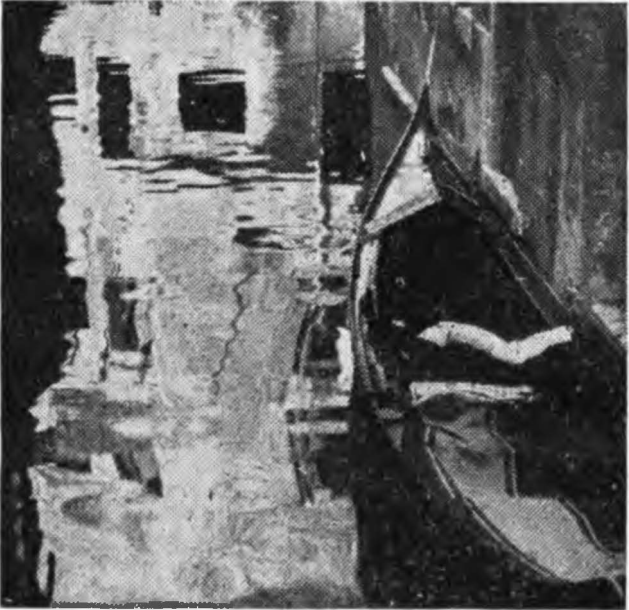
Bu kısa bilânçoğu Tennessee Williams'ın son eseri ile biti- relim. Bundan önceki piyesinin temsili sırasında, artık her zamanki kahramanlarına dönmiyeceğini söylemiş olan Wil- liams, sözünü tutmuyor. "*Period of Adjustmant*" da her zamanki Williams olmakta devam ediyor. Yeni evlenmiş çiftlerin bir- birlerine alışmaya kadar geçirdikleri krizin hikâyesi bu. Tennessee Williams söyliyceklerini adamakıllı tüketmişe ben- ziyor.

Kendi yazarlarımıza, kendi oyuncularımıza, başka bir de- yimle kendi tiyatro dünyamıza gelince, 1961 yılı "*Midas'ın Kulakları*" çapında bir ikinci eser getirmedi bize. Yazarları- mız klâsik ölçüler içinde, herhangi bir yenilik aramadan eser- ler verdiler. Bunların içinde en ümitlisi Cahit Atay'ın "*Pusu- da*" isimli tek perdelik oyunudur. Ankara tiyatroları genç ya- zarlara kapılarını ardına kadar açıyor, onlara çalışma imkân- ları sağlamak istiyor. 1961 - 1962 tiyatro mevsimine dört yer-

li eserle başlaması bunun en güzel delilidir. Bu iyiniyet şını. diye kadar bize, birkaç genç yazar kazandırmıştır. Zamanla çok daha başarılı oyunlar seyredeceğimize inanmak ve sabırla beklemek gerektir.

Burada, tiyatromuzun Atina Festivali sırasında Yunanistan'da kazandığı başarıya da işaret etmek isterim. Devlet Tiyatrosu 1961 güzünde Atina'da "*Kral Oidipus*" ile "*Midas'ın Kulakları*" nı oynadı. Atina gazeteleri her iki oyundan da övücü bir dille bahsettiler; bilhassa "*Kral Oidipus*" un sahneye konuluşu ile Cüneyt Gökçer'in oyunundan uzun uzun söz açtılar.

Edward Hartwig: Fotoğraf

1961 DE ŞİİR ÇEVİRİLERİ

Edebiyatımızda henüz değerlendirilmeden bırakılan çalış-
ma kümelenişlerinden biri de çeviri şiir alanında görülüyor.
Millî Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosu'nun çıkarageldiği
Tercüme dergisinde (ilk sayı, 19 Mayıs 1940) zaman zaman
Tanzimat şairlerimizin Batı şairlerinden şiir çevirileri üzeri-
ne incelemeler görülür. Ama Tanzimat'çılardan bu yana ya-
pılmış, yapılmakta olan şiir çevirileri konusunda incelemeler,
öyle sanıyorum ki, yoktur. Türk şiirinin bir dönemden öteki-
ne ve kişiden kişiye ayrımlar gösteren yönelişlerinde çeviri
şiirlerin de inkâr edilemez payları olduğu dikkate alınırsa, bu
konuda yapılacak araştırmaların bazı yargılarımızı değiştire-
ceği, kendi şairlerimiz üzerine daha nesnel konuşabilme im-
kânları sağlayacağı söylenebilir. Sonra, bir şair, genellikle ken-
di dünyasına en yakın şairleri daha çok okuyacağına, çevirir-
se özellikle böyle şairlerin eserlerinden seçmeler yapacağına
göre; onun sanat anlayışının belirtilmesinde bu gibi çabaları
üzerine de eğilmek gerekir. Bir de çeviriyle aslının karşılaştı-
tırılması, ilginçtir. Şunun için ki: Kendine özgü bir anlatışı,
bir üslûbu olan bir şair çevirdiği şiir önünde çokluk tarafsız
kalamaz, ona kendi damgasını vurur. Böylece elindeki şiir
sıradan bir çeviri olmaktan çıkarak bir yeniden-yaratma ka-
tına yükselir. En güzel şiir çevirilerinin, usta şairlerin elin-
den çıkmasını böyle açıklıyorlar. Bizi bir şiiri çevirmeye ite-
liyen sebebin; sırf dilbilgisi, söz dizimi yönlerinden bizce de
anlaşılmış olması ile; bizde yatan, bizim şiirlerimizde de şu
veya bu yoldan varlığını belli eden bir sanat anlayışına öz-
gü değerler taşıması halinde ortaya çıkacak farklar; çeviri-
nin başarı derecesini etkiliyor. Yani şair-çeviricilerin seçtik-
leri şiirlerden bu yönden de bazı sonuçlar çıkarılabilir demek
istiyorum.

1961 yılı Batı şiirlerini çevirmeden yana bir hayli verim-
li oldu. Bu çabaların hepsinin de başarılı olup olmadığını söy-
lemek, bu yazının sınırları dışındadır. Bu türlü bir yargı, el-
bette, çevirilerin asıllarıyla karşılaştırılmalarını şart koşar.
Zaten şiir çevirileri üzerinde nedense hiç konuşulmaması, on-
ların asıllarıyla karşılaştırılması gibi bir zorunluluğun kolay-
ca yerine getirilememesi yüzünden oluyor. Benim niyetim,
burada yalnız bir bilânço çıkarmak, bu alanda bu yıl yayın-
lanmış kitaplarla, taradığım başlıca sanat dergilerinde (Çağ-

rı, Dost, Tercüme, Türkçe, Türk Dili, Varlık, Yeditepe, Yelken, Yeni Ufuklar) 1961 deki çeviri şiir verimlerine bir göz gezdirmek, onları toplamaktır.

I) Yılın çeviri şiir antolojileri :

Çıkışlarında geniş ilgiler tophyan, değerlerini bugün de sürdüren *Tercüme dergisi şiir özel sayısı* (1946, sayı 34-36), *Orhan Veli Kanık'ın Fransız Şiiri Antolojisi* (Varlık yayınları, 1947), *Hüseyin Karakan'ın Dünya Şiiri Antolojisi* (Kendi yayını, 1957), *Çağdaş Fransız Şiiri Antolojisi* (Yeditepe yayınları, 1959) gibi antolojileri hatırlıyarak girdiğimiz 1961 yılı, bize iki genel antoloji daha getirdi:

1 — *Dr. Muhaddere Nabi Özerdim'in Çin Şiirleri Antolojisi* (İş Bankası yayınları, Ankara, 1961, 84 s., 300 kuruş). Doğrudan doğruya Çince'den çevrilen şiirler üzerine bir inceleme ve karşılaştırma için Muzaffer Uyguner'in yazısına bakınız: Türk Dili, Nisan 1961 sayısı.

2 — *Ata Kanatay'ın Çağdaş İskandinav Şiiri Örnekleri* adlı antolojisi (Şairin kendi yayını, İstanbul 1961, 104 s., 4 lira). Bu kitaba İsveç'ten 12, Norveç'ten 10, Finlandiya'dan 7, Danimarka'dan 6 olmak üzere, hepsi 35 çağdaş İskandinav şairinden örnekler alınmış, şiirlerden önce şairler üzerine kısa biyografik bilgiler verilmiş, çevirenin kitap sonuna eklediği bir açıklamaya göre, Norveç ve Danimarka şiirleri doğrudan doğruya bu dillerden, İsveç şiirleri ise, İsveççe asıllar İngilizceleriyle karşılaştırılarak, Fin şiirleri de, ya İsveççe, ya İngilizcelerinden çevrilmiştir. Kitaptaki 12 İsveç şiirinden 6 sı yıllardır Yeditepe'de İsveç şairlerinden çeviriler yapan *Lütfi Özkök* imzasını taşıyor. Çağdaş İsveç şiirini, çevirenin de belirttiği gibi, şimdilik "ilk defa bir bütün halinde" bu kitapta gördük.

1960 sonlarına doğru çıktığı için burada hatırlatılması uygun bir üçüncü antoloji daha var: *E. Mahir Yalnız'ın Alman Şiiri Antolojisi* (Şairin kendi yayını, Ankara 1960, 96 s., 3 lira). Kitap, Klopstock (1724 - 1803) ten Karl Guesmer (Doğ.: 1929) 'e kadar doğum tarihlerine göre sıralanmış 58 Alman şairinin birer veya birkaç şiirini veriyor. Kitabı hazırlayan, şiirlerin hepsini kendisi çevirmiştir. Şiirlerinin üstünde sadece şairin adı, doğum-ölüm tarihleri bulunuyor, başkaca bir not'a rastlanmıyor.

II) Tek tek şairlerin şiirlerini derliyen kitaplar :

1 — Eluard, Gamarra, Mevlâna, Neruda, Guillevic, Denos, Hayyam, Brecht, Boris Vian'dan çevirdiği 18 şiiri, 1960 Eylülünde *Asıl Adalet* adlı bir kitapta derliyen A. Kadir. 1961

başında *Asım Bezirci* ile birlikte *Paul Eluard, Seçme Şiirler* başlıklı yeni bir kitap daha çıkardı (Kendi yayınları, 72 s., 3 lira). İki hazırlayıcı, bu kitaba Sabahattin Eyüboğlu, Cahit Sıtkı Tarancı, Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday, Oktay Rifat, Can Yücel, Sabri Altınal, Cemal Süreya ve kendilerinin Eluard'dan yaptıkları çevirileri aldılar (34 şiir). Daha önce *Tercüme* dergisi şiir özel sayısı'nda (1946), *Orhan Veli Oktay Rifat Melih Cevdet'in Batıdan Şiirler* antolojisi'nde (Yeditepe yayınları, 1953) ve *Çağdaş Fransız Şiiri* antolojisi'nde (Bk. I) gördüğümüz şiirlerin de yer aldığı bu kitap; baş sayfalarında Eluard (1895-1952) ın hayatını özetliyen yazısı, şairin kişiliği ve sanatı üzerine Claude Roy ve Gaeton Picon'dan A. Bezirci'nin çevirileri ile bu alanda örnek eser değerini taşıyor. Seçmelerin en ünlü ve titiz şiir ve sanat eserimizin çevirilerinden derlenmiş olmasıyla de boşa gitmemiş. kutlanması gereken, ciddi bir çaba.

2 — *Abdullah Rıza Ergüven'in Baudelaire'den Şiirler* adlı kitabı, 1961 Haziran'ında basıldı (Varlık yayınları, 80 s., 2 lira). Başına François Porché'nin bir etüdünün İhsan Akay tarafından kısaltılarak çevirisi konan bu kitapta, Fransız şairinin (1821 - 1867) 49 şiiri var. Her yeni kuşağa öğretecek çok şeyleri bulunan bu büyük şiir ustası, dilimize en çok çevrilen Batı şairlerinin başında gelir. *Âlişan-zade İsmail Hakkı'nın Les Fleurs de mal'i* bütün şiirleriyle çevirisinden (Eleni Çiçekleri, İstanbul 1927, 400 s., 163 şiir), bu yana, şairlerimiz ondan zaman zaman yeni çeviriler yapmaya devam ettiler. *Vaşi Mahir Kocatürk, Elem Çiçekleri*'ni bir kere daha çevirdi, yayınladı (1957). *Şükran Kurdakul'un* derlediği *İçe Kapanmış* adlı bir kitapta (Ataç kitabevi yayınları, 1959) yalnız Baudelaire çevirileriyle meydana geldi. Yukarda andığımız Fransız şiiri antolojileri dışında bugün de, birkaç kere çevrilmiş Baudelaire şiirlerinden çoğunun genç şairlerimizce bir daha denenliklerini görüyoruz. Baudelaire çevirisi işinin bunca geçmiş ve tecrübeleri bulunması, yeni çeviricilere yarı yarıya bir kolaylık sağlasa gerektir. Bu durumlar gözönüne alınınca, şair Abdullah Rıza Ergüven'in bu yeni Baudelaire armağanında üstün bir başarı beklenirdi. Kitap, Baudelaire severleri hayal kırıklığına uğrattı (Bk. Türk Dili dergisi, Ağustos 1961, s. 872).

3 — 1961 Eylül'ünde *Erdoğan Alkan, Paul Verlaine* kitabını çıkardı (kendi yayını, Samsun Yüceer matbaası, 192 s., 5 lira). 148. sayfaya kadar çeşitli Fransız kaynaklarından faydalanılarak hayatının, sanatının tanıtılması; Ahmet Haşim, Yahya Kemal, Ahmet Hamdi Tanpınar, Cahit Sıtkı Tarancı

(Ahmet Muhip Dranas yok) üzerindeki etkilerinin belirtilmiye çalışılması peşinden, şiirler geliyor. Verlaine (1844 1896) den kırk şiirin kırkı da Erdoğan Alkan çevirisi. Kitabın birinci bölümündeki anlatım ve açıklama dilinin fazla zorlanmış oluşu, ikinci bölümdeki şiirlerden alınan tadı yarı yarıya azaltıyor.

4 — 1961 Ekim'inde *Necati Cumalı'nın Langston Hughes'un* şiirlerinden meydana gelme *Memleket Özlemi* adında bir kitabı çıktı (Ataç Kitabevi yayınları, 48 s., 2 lira). Amerikalı zenci şairin (Doğ.: 1902) bu kitaba girmiş 25 şiirini Cumalı, Fransızcalarından çevirmikse de, çevirilerini İngilizce asılla-riyle karşılaştırmak imkânını bulmuş, ikinci dilden çevirmenin bazı sakınca ve yetersizliklerini böylece önlemiştir. Gönül, Cumalı'nın bu kitabı çok daha önce yayınlamış olmasını arzu ederdi. *Memleket Özlemi'nin* başına, şairin, hayatı ve şiiri üzerine konmuş yazılar; bize bu "kara kardeş" in evrensel soluşunu, şiirlerinin çevirilerindeki güle birlikte, kuvvetle duyuyor. Eluard bir, Langston Hughes iki! İşte 1961 yılının çeviri şiir alanında kitap olarak kazancımız.

Bu bölüme nokta koymadan önce 1960 yılının iki kitabını daha hatırlatmak isterim (çünkü bu üçüncü Varlık Yıllığı'nın bundan önceki ikisinde, 1960 ve 1961 Yıllıklarında çeviri şiirler üzerine bir haber verme yazısı yoktu; burada o noksanı az çok gidermiş olalım!);

a — Çağımızın büyük şairlerinden birinin, şiirlerini İspanyolca yazan Şili'li şair Pablo Neruda (Doğ.: 1904) nın hepsi kendi çevirisi 25 şiirini *Mustafa Gökçe, Pablo Neruda, Şiirler* adlı bir kitapta derledi (Düşün yayınevi, 88 s., 3 lira). Kitabın başına konmuş iki sayfalık bir tanıtma yazısında şairin hayat hikâyesini de bulduğumuz bu kitapla Neruda; Eluard'ın, Langston Hughes'un şiir dünyalarını bütünlüyor; onlarla ortak anlayış ve yönelişler gösteriyor.

b — 1960 yılından bu bölüme girecek ikinci kitap *Ülkü Tamer'in* İspanyol şairi *Garcia Lorca* (1899 1936) dan çevirdiği 18 şiiri derliyen *Deniz Bile Ölü* (Kitap yayınları, 32 s., 200 kuruş) adlı kitabıdır. İspanyol eserleri bize henüz asıllarından değil de Fransızca, İngilizce, Almanca çevirilerinden aktarılıyor ve Lorca. bu şekilde aşağı yukarı 1945/46 danberi tanıdığımız bir şair. Dilimize pek çok şiiri çevrilmiş şairlerden biri. *Ülkü Tamer'in*, bu, Türkçede ilk Lorca kitabı için bizde bilinmiyen şiirleri seçmesi; ilerde yapılması beklenir bir Lorca antolojisi için isabetli bir davranış, böyle bağımsız bir kitapta şairin hayatı ve sanatı üzerine en ufak bir not dahi bulunmayışı, büyük bir eksikliktir.

III) Dergilerde şiir çevirileri :

Bellibaşlı sanat dergilerimizde bol bol yerli şiir yanında, yine oldukça geniş bir ölçüde çeviri şiir gördük. Dergiler pek ayırma yapmadılar. Bilinen, bilinmeyen, eski, yeni Batı şairlerinden çeviriler bastılar. 1961 yılı dergileri içinde *Türk Dil'i*'nin Şubat sayısı, *şiir özel sayısı* olarak çıkarıldı ve özellikle Fransız ve İngiliz şiirinden yana göz ve gönül doyurucu oldu. Fransız şiiri bölümünde İlhan Berk, Said Maden, Salâh Birsal, Fuat Pekin, Tahsin Saraç, Ferit Edgü; İngiliz şiiri bölümünde Ülkü Tamer, Cevat Çapan imzaları üstündeki şiirler; günümüz Batı şiiri hakkında okuyucuya tamarlayıcı bilgiler verdiler. Yine *Türk Dil'i*'nin Ekim sayısında A. Turan Oflazoğlu'nun *Rilke*'den çevirdiği on şiir, bu büyük Alman şairinin kapalı dünyasına ustalıkla bir ışık düşürdü; derginin şiir özel sayısındaki Alman şairi bölümündeki gördüğümüz yetersizliği giderdi.

A. Turan Oflazoğlu, ayrıca *Türkçe* dergisinde çağdaş Yunan şairi Konstantin Kavafis'in iki şiirini daha çevirdi (Şubat ve Mart sayıları). Yine *Türkçe* dergisinde Said Maden'in (Ocak, Baudelaire'den), Cevat Çapan'ın (Ocak, Robert Graves'den) ve Tahsin Saraç'ın (Mayıs ve Temmuz, Philippe Soupault ile Jules Supervielle'den), Özdemir Asaf'ın (Mart, Paul Eluard'dan) çeviri şiirleri görüldü.

Dost dergisi on iki sayısından ancak üçünde çeviri şiir bastı. Polonyalı şair Adam Wazyk'in Yetişkinlere Şiir'ini Nermin Menemencioğlu (Mart), Mart içinde yurdumuza da gelmiş Stephan Spender'in (Bk.: Yeditepe, 1-30 Nisan, N. Menemencioğlu'nun Spender üzerine bir incelemesi) Yürüyün Delikanlılar'ını Can Yücel (Nisan) ve Raymond Queneau'nun, başlığı dergiye herhalde yanlış dizilmiş, bir şiirini ise Tomris Gedik ile Ülkü Tamer (Haziran) çevirmiştiler.

Yeditepe dergisinde Lütfi Özkök'ün İsveççe asıllarından çevirdiği İsveç şiirleri devam etti. 1-15 Ocak sayısında Karl Venneberg (Doğ.: 1910) den üç, 1-30 Nisan sayısında Artur Lundkvist (Doğ.: 1906) den bir, 16-31 Ekim sayısında, Stig Carlson (Doğ.: 1920) dan dört şiir olmak üzere Lütfi Özkök, yıllardır süregelen ve bir kitapta birleşmeleri zamanı çoktan gelmiş İsveç şiirleri çevirisine yenilerini ekledi ve her seferinde çevirilerinin başına, şairlerinin kimlikleri üzerine özlü notlar katmayı da unutmadı. Yine Yeditepe dergisindeki çevirilerden Coşkun Zengin'in Amerikan şairi Ezra Pound (Doğ.: 1885) den (1-15 Ocak), Eugenie Florit (Doğ.: 1903) adlı bir Küba şairinden, Patrick Havanagh adlı şimdi ellibeş yaşlarında bir İrlanda şairinden (16-30 Kasım; ki bu şiir Çağrı dergisinde

de çıktı, Kasım sayısı) birer, Feyyaz Kayacan'ın Conrad Aiken (Doğ.: 1889) den üç (1-30 Haziran, 1-15 Ağustos ve 1-15 Kasım sayıları), e.e. cummings (Doğ.: 1894) den bir (1-15 Ekim) şiirli, bu alanda değerlerini tanıtmış çeviricilerin yeni çalışmaları oldu. Nermin Menemencioğlu, Yunan şairi Konstantin Kavafis'in üç (16-31 Ağustos) ve Nikos Gatsos'un bir (16-31 Ekim) şiirini de -İngilizcelerinden çevrilmiş- Yeditepe'de yayınladı. Cumalı'nın Memleket Özlemi'nde topladığı Langston Hughes'un şiirlerinden ikisini de önce Yeditepe'de gördük. Çağdaş İskandinav Şiiri antolojisini hazırlayan Atâ Karatay; o edebiyatlardan yaptığı yeni çevirileri *Çağrı* dergisi (Şubat ve Mayıs) yanısıra Yeditepe'ye de verdi (1-30 Haziran ve 16-30 Eylül). Son yıllarda Japon ve Fransız şiiriyle birlikte İskandinav şiirinden de çeviriler yapan Muzaffer Uyguner'in İsveçli Johannes Edfelt'ten bir şiiri *Çağrı'da* (Şubat), Aragon'dan bir şiiri Yeditepe'de (1-31 Temmuz) çıktı.

Yeditepe'de yayımlanmış öteki çeviri şiirler olarak A. R. Ergüven'in François Villon'un *Ölümlü* başlıklı şiirini (1-15 Şubat), Necati Cumalı'nın G. Apollinaire'in *Annie* şiirini (1-15 Kasım) ve evvelce, birlikte bir de *Çağdaş Amerikan Şiirleri* antolojisi yayınlamış olan (Şairler Yaprağı yayınları, Ankara 1956, 72 s., 100 kuruş) Özdemir Nıtku ile Tarık Dursun K.'nin üç eski Çin şiirini de (16-28 Şubat sayısı) kaydedelim.

Yelken dergisinde 1961 boyunca 16 çeviri şiir gördük. Coşkun Zengin, *Yelken'de* de iki çeviri şiir yayınladı: Biri Ezra Pound'dan (Mayıs), öteki bir Lâtin-Amerikalı şair Emilio Adolfo von Westphalen (Doğ.: 1911) den (Mart). Ezra Pound çevirilerine Cevat Çapan (Ağustos), Rilke çevirilerine Sitki Salih Gör (Temmuz), Heine çevirilerine Turgay Göneng, Baudelaire çevirilerine İ. Afşar Timuçin (Mayıs), Jacques Prevert çevirilerine A. R. Ergüven (Ocak), Mallarme çevirilerine İ. A. Timuçin ile M. Eray Canberk (Mart), Andre Breton çevirilerine Oben Güney (Aralık), Jules Romain çevirilerine Sabahattin Eyüboğlu (Eylül), *Yelken'de* birer yenilerini eklediler. Cumalı'nın Langston Hughes çevirilerinden dördü de *Memleket Özlemi* kitabında birleşmeden önce *Yelken'de* çıktı (Eylül).

1961 çeviri şiir çalışmalarına İlhan Berk'in A. Rimbaud'nun Cehennemde Bir Mevsim'inden üç parça ile giren (Ocak) *Varlık* dergisinde de değişik milletlerin şiirinden bol örneklerle rastladık. (Ayrıca Varlık 1961 Yılığında da çeviri şiirler bulunduğu unutulmamalıdır.) Dökümü sayfalar tutacak bütün bir listeyi tam olarak veremeyeceğimiz bu yazının darlığı ölçüsünde, Varlık'taki başlıca şair ve çeviricileri de değinmekle yetinelim:

Varlık'ta klâsik Çin ve Japon şiirlerinden (üç Çin şiiri, 1 Temmuz; 20 Japon şiiri, L. S. Akalın, 15 Eylül) başlayarak Shakespeare'e kadar (1 Nisan, 15 Nisan, 1 Temmuz, 1 Ağustos, 1 Eylül; Çev.: E. Sezai Bozdoğan) ortaçağ şiirleri yanı sıra en yeni örnekler, henüz pek bilmediğimiz milletlerin (Yugoslav şiirinden 5 örnek, 1 Mart, Çev.: Nusret Dişo Ülkü. Bir Sudan şiiri, 15 Ağustos, Çev.: Orhan Erdivanlı. Bir Macar şiiri, 1 Eylül, Çev.: Kundeyt Surdum) şiirleriyle de karşılaştık. Muzaffer Uyguner çağdaş İsveç, Fin şiirinden verdiği örneklerle özellikle Varlık'ta devam etti (15 Mart, 15 Haziran, 15 Temmuz, 1 Ekim, 1 Aralık), sonra da çağdaş Meksika şiirine geçti (4 şiir, 15 Aralık).

T. S. Eliot'un Oyulmuş Adamlar şiiri (1 Haziran, Çev.: Attilâ Büyüktuncay), H. W. Auden'in (15 Temmuz, Çev.: Aylâ Gökçek), Stephan Spender'in (15 Ağustos, Çev.: Coşkun Zengin), Edna St. Wincent Millay'ın (Ölm.: 1950) (1 Ekim, Çev.: Nermin Menemencioğlu), Louis Macneice'in (1 Ekim, Çev.: Coşkun Zengin), Chester Kallmann'ın (4 şiir, 15 Şubat ve 1 Mart, Çev.: Adnan Ardağı), Winthrop Palmer'in (1 Haziran ve 15 Temmuz, Çev.: Dinçer Sümer) şiirleri, İngiliz-Amerikan şiiri bölümünü güçlendirdiler.

Varlık dergisi çeviri şiirleri arasında dikkati çeken bir nokta da, bu dergide günümüz Alman şairlerinden çevrilerinin çokca yer alması oldu. Böylece bu yıl Varlık'ta Franz Wedekind (1 Ağustos), Stefan George (15 Nisan ve 15 Kasım), Rene Schickele (1 Kasım), F. Georg Jünger (1 Ağustos), Josef Welnheber (15 Mayıs), Rilke (1 Eylül) gibi eski kuşak şairleri yanı sıra son kuşak Alman şairlerine de rastlandı: Rudolf Hagelstange (1 Mayıs), Paul Celan (15 Temmuz), Christoph Mackel (1 Ağustos), Oscar Loerke (15 Ağustos), Christine Busta (15 Ağustos), Friedrich Ege (1 Ekim), J. Ringelnatz (1 Ekim), Ingeborg Bachmann (15 Kasım), Ekim sonlarında yurdumuza da gelmiş Günter Eich (sanatını tanıtan bir yazıyla birlikte, 1 Aralık). Bu Alman şairleri altında E. Mahir Yalnız (Bk.: Bölüm I), Kundeyt Şurdum, A. Kevenoğlu ve çağdaş Alman hikâyeleri çevirisiyle de uğraşan Kâmuran Şipal imzaları görüldü.

Bu yıl en az çeviri şiir yayınlıyan dergi *Yeni Ufuklar* oldu. Aralık ortasına kadar ancak Ekim sayısını çıkarabilen derginin Eylül sayısında Paul Eluard'dan Sabahattin Eyüboğlu'nun çevirdiği dört şiir, Bertold Brecht'ten Teo'nun çevirdiği dört şiir yer aldı. Ekim sayısında ise İlyada'nın Azra Erhat - A. Kadir çevirisinden bir parça yayınlandı (Bk.: Bölüm IV).

Millî Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosu'nca yayınlanan

Tercüme dergisi, Ocak Haziran 1960 tarihini taşıyan 69-70. sayısını ancak 1960 sonlarında çıkarabilmişti. Bu sayıda son yılların en başarılı ve zevkli şiir çevirilerinden *Sabahattin Eyüboğlu'nun* 22 La Fontaine masalı yer aldı (Sabahattin Eyüboğlu'nun bunlar da dahil 103 La Fontaine çevirisi sonradan şu kitaba derlendi: *La Fontaine, Masallar*. Remzi Kitabevi 1960, 10 lira). Tercüme dergisinin yine bu sayısında (69-70) Baudelaire'den Suut Kemal Yetkin'in çevirdiği üç, Behçet Necatigil'in Alman şairleri Hans Egon Holthussen'den iki, Carl Zuckmayer'den bir (Kurtlar), Afif Obay'ın Alman şairi Gottfried Benn'den çevirdiği bir şiir asıllarıyla karşılıklı basıldı.

Tercüme dergisinin, Temmuz 1961 başlarında yayınlanan 71-72. sayısında ise (üzcrindeki tarih: Temmuz Aralık 1960 dır) İlhan Berk'in Charles D'orleans'dan, Pierre Corneille'den, Arthur Rimbaud'dan, Jose Maria de Heredia'dan, Paul Valery'den çevirdiği birer şiir ile Behçet Necatigil'in Alman şairleri Hans Magnus Enzensberger (Doğ.: 1929), Alexander Xaver Gwerder (1923 1952) ve Andreas Okopenko (Doğ.: 1930) dan çevirdikleri birer şiir, asıllarıyla yan yana görülmektedir.

IV) Şiir çevirilerine armağanlar :

İstanbul'da Türk-Alman Kültür Derneği, 1960 yılı başlarında bir "Alman şiirinden çeviri yarışması" tertiplemiş, yarışmaya katılacakların adlarını, imzalarını gizliyerek üç Alman şiirinin çevirisiyle Almanca asıllarını göndermelerini istemişti. Sonuçlar yıl sonuna doğru, 7 Aralık 1960 da yapılan bir armağan dağıtımını töreninde açıklandı. *Behçet Necatigil*, Carl Zuckmayer'den çevirdiği Kurtlar şiiriyle birincilik, Hans Egon Holthussen'den çevirdiği İmkânsız Şey şiiriyle üçüncülük aldı; ikincilik armağanı da *Ülkü ve Tankut Tamer*'in Rilke'den birlikte çevirmiş oldukları Panter şiirine verildi.

1961 yılında çeviri şiir alanında tek ve büyük armağanı ise, *Türk Dil Kurumu* verdi. Dil Kurumu, 1959 danberi öbür armağanları arasında bir de *çeviri armağanı* vermektedir. 1961 de bu armağan bu sefer bir düz-yazı çeviriye değil, *Azra Erhat*'ın *A. Kadir* ile birlikte çevirmekte oldukları, Homeros'un *İlyada*'sının *üçüncü cildine* verildi. Aynı çevirinin ilk cildinin I-VI. bölümleri de 1959 da Habip Edip Törehan Bilim Ödülü'nu kazanmıştı.

Yayınevlerimizden birinin, Batı şairlerinden şiir çevirilerini asıllarıyla karşılıklı basmak gibi bir niyeti olduğunu da haber vererek, 1961 de şiir çeviri ve çevirenleri bilânçomuzu burada böylece kapatabiliriz.

1961 DE MÜZİK ÇALIŞMALARI

Faruk GÜVENÇ

1961 yılı Türkiye'nin müzik hayatına ne getirdi, Türkiye'nin müzik hayatından ne götürdü? 1961 yılı içinde müzisyenlerimiz ve müzik yazarlarımız hangi meseleler üzerinde durdu, hangi konular üzerinde tartıştı? Kısaca, bir müziksever 1961 yılını kuşbakışı nasıl görecektir; üçyüz altmışbeş günün hesabını yaptığı vakit sevinecek midir, üzülecek midir? Bu soruların cevabını verebilmek için yüzümüzü geriye çevireceğiz, bir yılın getirdiklerini, getirmediğini ve götürdüklerini teker teker hatırlamaya çalışacağız. Önce getirdikleri:

Getirdikleri

1961 yılının mayıs ayında İstanbul'da Belediyenin düzenlediği bir "Sanat Festivali" yapıldı. Büyük bir sanat şenliği için İstanbul'dan daha uygun bir ortam, daha güzel bir dekor nerede bulursunuz? Ama kolay mı böyle bir şenliği düzenlemek, başarıyla uygulamak? Aynı bir büro kuracaksınız, şenlik tarihinden aylarca önce hazırlıklara başlanacak, şenliğin amacı tespit edilecek, genel plânı yapılacak. Bizde ise çok önemli olması gereken bir şenliği gece konu gibi bir-iki ay içinde güzel İstanbul'un göbeğine oturtuverdiler. Kesin program son günlere kadar belli değildi. Siz zaten İstanbul'da konser vermeyi mi düşünüyordunuz, bir eser mi oynuyordunuz İstanbul sahnelerinde; hepsini birarada çerçevelediler ve adına "Sanat Festivali" dediler. Aslına bakarsanız düpedüz hâzıra konma bu: eldeki sanatçılar, eldeki filmler, eldeki ve oynanmakta olan operalar, eldeki sahne eserleri, eldeki tablolar... Bu çeşit bir şenliğin hiçbir özelliği olmaz elbette. Rengi olmaz, kokusu olmaz. Ama İstanbul Belediyesinin bir geleneğin kurulması yolunda ilk adım attığını da kabul etmeliyiz; zaten İstanbul Sanat Şenliğini 1961 yılının getirdikleri arasında saymamız da bu yüzden. Evet, böyle bir gelenek kurulmalıdır; ama daha evvel, bir sanat şenliği geleneğiyle memleketi-

imizin sanat hayatına nasıl faydalı olabileceğimizi araştırmalıyız. Bana sorarsanız bu şenliklere herşeyden evvel ulusal bir renk verilmelidir. Türk bestecilerine gelecek şenlikte çalınmak üzere eser ısmarlanamaz mı? Birine bir senfonik eser, birine oda müziği, birine konçerto... Bu eserleri çalacak müzikçilerle şimdiden anlaşmaya varılamaz mı? Genç çalgıcılar, genç şarkıcılar, ya da genç besteciler arasında yarışmalar düzenlenemez mi; yarışmayı kazanan sanatçı İstanbul Belediyesi tarafından bir yıllığına Avrupa'ya gönderilemez mi? Bütün bunlar ciddi işler, köklü işler; ama biz dostlar alış verişte görsün diye çalışmaya alışmışız, plâna ve programa hiç gelermeyiz. Birinci şenlikten bu yana İstanbul Belediyesinde ikinci şenliğin hazırlandığını belli edecek hiç bir kımıldanma yok. Bu gidişle gelecek yıl İstanbul Şenliğini 1962'nin götürdükleri arasında sayacağız.

Sanatseverler için 1961 yılının 29 Ekimi çifte bayram oldu: hem Cumhuriyetin yıldönümü, hem Devlet Konser salonunun açılışı. Cumhuriyetin 38. yıldönümüne kadar Türkiye'de bir konser salonunun yapılmamış olması pek övünülecek, sağa sola yüksek sesle yayılacak bir durum değil aslında. Batılı olduğunu ileri süren bir toplum için yüz kızartıcı bir gecikme! Kaldı ki Ankara'nın konser salonuna gerçekten ihtiyacı vardı. Senfonik bir orkestranız olsun; Opera, Konservatuar, Filarmoni Derneği çevresinde pek çok sanatçı toplansın; yabancı solistlerin, yabancı toplulukların uğrak yeri haline gelsin başkent ve bu sanatçı trafiğini haftanın sadece bir günü boş olan opera sahnesinden akıtmağa çalışın. Hem de haraç alırcasına insafsız kira ücreti istiyerek. Devlet Konser Salonunun açılmasıyla bütün bu dertleri geriye atmış oluyoruz. 29 Ekimden bu yana Ankara daha bir büyük şehir, daha bir uygar kent.

Müzikseverlerimizin hattâ müzisyenlerimizin elinde türkçe yazılmış müzik kitabı yok gibidir. Olanlar da faydalanmak için değil, olsa olsa eğlenmek, gülmek için okunabilir. Bu sebepten 1961 yılında yayınlanan üç eser, müzik kitaplığımızı gerçekten zenginleştiriyor. Kitapların ikisini değerli müzik eleştiricisi İlhan K. Mimaroglu yazmıştır. Varlık Yayınlarından "Musiki Tarihi", Forum Yayınlarından "11 Çağdaş Besteci" İlhan Mimaroglu hem kalemine, hem bilgisine güvenebileceğimiz bir kişi; her iki kitap da müzik meraklılarını tatmin edecek seviyededir. Yılın üçüncü kitabı Mahmut Ragıp Gazimihal-

in "Musiki Sözlüğü". Eser Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlandı. Kitabın iyi bir sözlük olduğunu söyleyemeyeceğim; ama ilerde bu çeşit çalışma yapacak kimseler için değerli bir kaynak, iyi bir temel. Mahmut Ragıp Gazimihal, sözlüğünün sonuna bir de türkçe terimler dizisi eklemiş. Herhalde bütün müzisyenlerimiz, bütün müzik yazarlarımız bu terimleri dikkatle incelemeli ve uygun bulduklarını kullanmalı. Bana öyle geliyor ki Mahmut Ragıp Gazimihal'in sözlüğü, müzik meseleleri üzerinde kafa yormaya alışmış olan müzisyenlerimizi, müzik meraklılarından daha çok ilgilendirecektir.

Getirmedikler

Yıllardan beri sözü edilen bir Konservatuar Yasası vardır ya; işte bu yasayı Türkiye'ye getirmeyi 1961 yılı da başaramadı. Oysa ki 1961'in ocak ayında ne kadar da umutluyduk. Milli Birlik Komitesi meseleye el atmıştı, komisyonlar toplanıyor, komisyonlar dağılıyordu ve tasarı üstüne tasarı hazırlanıyordu. Bu arada bazı dostlar "Konservatuar Yasasının gerisinde aslında Konservatuar öğretmenleri pusu kurmuş, hepsi birer profesörlük kapmak hevesinde" diye bağırmağa başladı. Ben de o zaman şunları yazdım: "Konservatuar Yasası çıktığı vakit sırtına profesör cübbesi geçireceğimiz kişiler, bu konuda gereken sınavı çoktan kazanmış kişiler; bir senfonik konsere gittiğinizde ya da operanın perdesini her açışında Ferit Alnar'ı görmez misiniz karşınızda? Her Türk bestecisinin ardında Türk Beşleri dikili durmaz mı? Daha ne eser bekliyorsunuz siz kuzum? Hem sanıyor musunuz ki onlar profesörlük peşinde? Kristof Kolomb Batıya açılırken gemisinin yelkenlerini profesörlük umudu mu şişiriyordu; Beethoven'ın adının başına bir de "Ordinaryüs Profesör" eklerseniz ne kazanır Beethoven bundan?" Tasarılar gitti, tasarılar geldi; bu arada gözlerini şöyle bir aralamış olan Konservatuar Yasası derin uykusuna tekrar daldı. 1962 yılı, Devlet Konservatuarını karşısında yine eskisi gibi "leyli-meccanı" bir okul olarak bulacaktır.

Türk sahnesinin Siyamlı İkizleri, Devlet Tiyatrosu ile Devlet Operası 1961 yılını da birbirine yapışık geçirdi. Teşkilât yasasına göre Opera, resmen Devlet Tiyatrosu Genel Müdürlüğüne bağlıdır; Devlet Tiyatrosu Genel Müdürü de müzikten anlamıyan bir tiyatrocu! Tiyatro ile Operanın birbirinden ay-

rılması gerektiğini kimbilir kaç kişi, kimbilir kaç defa yazdı. Ya Tiyatro ile Opera birbirinden ayrılarak ikisinin de başına meslekten olan müdürler getirilir, ya da Devlet Tiyatrosu Genel Müdürlüğüne bağlı iki sanat müdürlüğü ihdas edilir; biri opera için, diğeri tiyatro için. Operanın yahut tiyatroyunun, idari işlerin dışındaki bütün sorumluluğunu bu sanat müdürlerine yüklemek lâzımdır. Getirtilecek şefleri, rejisörleri ve sanatçıları onlar tayin eder, oynanacak eserleri onlar seçer, repertuarı onlar yapar, rol bölümü, artist kontratları üzerinde son söz onlara aittir. Dünyanın hiçbir yerinde, bir operanın başında müzikle iintisi bulunmayan insanların oturduğu görülmemiştir. Devlet Tiyatrosu Genel Müdürü, bu sebepten, bütün iyi niyetine rağmen üç beş kişinin oyuncağı olmaktadır.

Konservatuar Yasasını çıkaramıyan, Operayı Tiyatrodan ayıramıyan beceriksiz bir yılın, Bornova'da yatan bir orgu Ankara'ya getirmesi elbet de beklenemezdi. Sanatsever bir iş adamının ömeden önce Devlet Konservatuarına armağan ettiği değerli org, 1961 yılı içinde de Ankara'ya nakledilememiştir. Konservatuarımızda org bölümü var, org yok; yeni bir konser salonu yapılıyor ama Avrupa'dan org getirip gömemeyorsunuz sahnesine. Öte yanda ise Devlete armağan edilmiş bir dev çalgı, nakliye parasını veremediğimizden çürüyor. 1961 yılı içinde Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğündeki "org dosyası" biraz daha kabarıktı. Bornova'daki orgun üstündeki tozlar biraz daha çoğaldı.

Ya İstanbul'un opera binası diyeceksiniz; İstanbul Opera Binası yarım kalmış haliyle 1961 yılında da, kalkınan Türkiye'nin sembolü olmaya devam etti.

G ö t ü r d ü k l e r i

Aslında 1961 yılının getirmediklerini de götürdüklerine ekleyebiliriz ama, iki kurum var ki kökünden baltalandı, karanlık çukurların dibine düştü. Bu kurumların başında Devlet Radyosu geliyor. Yalnız, doğrusu suçun büyüğü 1961'de değil, 1960'da. O zaman Ankara Radyosu Müzik Yayınları Şefliğine müzikten anılamıyan bir akraba atanmıştı. Bu akraba 1961'de de yerinde oturdu ve Radyonun müzik yayınlarını bu kurumun tarihinde görülmemiş bir seviyeye indirdi. Ciddi Devlet Radyosu, izahlı müziksaatlerinde pot üstüne pot kırıyor, bir şakacının

Haende'nin "İtfaiye Müziği" diye radyoya yolladığı (Bach'ın, Purcell'in, Mozart'ın, Webern'ın tanınmış eserlerinden derlenmiş) uydurma band radyo programlarında yer alabiliyordu. 1961 yılı, radyonun müzik alanında yüzlerce yıl geriye doğru kayışını ne durdurdu, ne de frenliyebildi.

Öte yandan, temelleri Sultan 2. Mahmud zamanında atılmış ve Veli Kanık, İhsan Künger gibi değerli şeflerin elinde dünyanın sayılı senfonik bandolarından biri haline gelmiş olan Cumhurbaşkanlığı Armoni Mızıkası, İhsan Künger'in emekliye ayrılması ve onun yerine şeflikle zerrece ilintisi olmayan en kıdemli subayın atanması üzerine doğru dürüst marş bile çalamaz oldu.

Bunlar da 1961 yılının götürdükleri. Geride bıraktığımız üçyüz altmışbeş günün bilânçosu biraz karanlık gibi. Tek avunduğum nokta şu: bizim bu gidişte hiçbir suçumuz yok; suç sadece 1961'de. Eğer 1962 babasına çekmemişse bütün işler düzelecektir; umutsuzluğa düşmek için, keyfe keder etmek için hiçbir sebep yok.

SORUŞTURMAMIZ

Muammer Vatawsever: Desen

SORULARIMIZ

A

1) Son yıllarda bir rejim buhranı içinde boca-layıp duruyoruz. Sizce yurt yönetimi işlerinin Ataturk ilkelerine ve yurt yararına uygun olarak en sar-sıntısız bir şekilde yürütülebilmesi için nasıl bir yol tutulması gerekir. Yani, memleketimizin şartlarına en uygun düşecek demokrasi şekli hangisidir ve partici-lğin bizde kişi çıkarları peşinde bir meslek haline gelmesini önlemenin çareleri nelerdir?

2) Geçirdiğimiz siyasal buhranın asıl nedeni halkımızı eğitmekte çok geri kalışımız olduğuna göre, en kestirme yoldan bir ulusal eğitim için, gene kendi şartlarımız ve imkânlarımız gözönünde tutularak, neler yapmak, hangi yollara başvurmak gerekir?

B

1) Edebiyatta olsun, müzikte, resimde, heykel-de olsun bugün halkla yeni sanat akımları arasında oldukça önemli bir uyuşmazlık göze çarpıyor. Sana-tın böyle alabildiğine halktan uzaklaşıp bir çeşit "er-bap işi" haline gelmesini doğru bulur musunuz? Bu-lursanız bu yeni sanatın alıcısızlığı sizce önemsiz mi-dir? Bulmazsanız, sanatçıların, eskiye dönemiyec-lerine göre halkın yadırganıyacağı nasıl bir yenilik ara-maları gerekir?

2) Sanatla halk arasında dünya ölçüsünde gö-ze çarpan bu ayrılma yanında bir de bizde dil yönün-den yeni edebiyatçılarla okurlar arasında bir aykırı-lık günden güne kendini daha çok duyurur olmuştur. Sizce, halkla arasmı daha çok açması pahasına yeni edebiyatımız dil yenilenmesi yolunda hızını arttırmalı

mu, yoksa okurların sindirim gücünü gözönüne alarak daha ılımlı bir yol mu tutmalıdır?

C E V A P L A R

Bu soruları yüz kişiye sorduk. Gelen cevaplar yazarların soyadları alfabe sırası ile konulmuştur.

ACAROĞLU, Türker

A

1) Yurdumuzun koşullarına en uygun demokrasi şeklini, yürürlüğe girmiş bulunan yeni *Anayasa*'mız göstermiştir. Demokrasi kavramını biz oldukça yanlış anlıyoruz. Bu, "*halk iradesiyle halk idaresi*" demektir. 27 Mayıs 1960 devriminden sonra, üniversite hocaları blze doğru yolu gösterdiler. Çok partili hayatın bugünkü seviyemize, sosyal yapımıza uymadığını söyleyenler var. Ama, husumet kaynağı sayılan bu çok partili yaşayışın zararlarını gidermek, ya da hiç olmazsa hafifletmek için *Seçim Kanunu*'nda tek adam'a dayanan *dar bölge* sistemini benimsiyebiliriz. *Türkiye*'nin halk iradesine uygun bir sistemle idare edilmesi gerekir. *Milli Mücadele*'nin ta başındanberi buna alıştık. Bu sistemle zaferler kazandık, devrimler yaptık. Artık bundan vazgeçemeyiz. *Kooperatif usul*ler gibi, başka ülkelerde bile yürümemiş, ne sonuca varacağı belli olmıyan yeni sistemlere gitmek yanlış olur. Bizce yapılacak şey, bugünkü gibi, *koalisyon hükümetleri*yle yurdu bir süreç için idare etmektir. Hele *Ordu* ile *Adalet ve İçişleri* Bakanlıkları *partizan* ve *çıkarıcı idare*'nin her türlü etkisinden uzak kalabilmelidir. Öç ve husumete dayanarak kurulup gelişen partiler, kendiliğinden yapılarını düzeltme zorunda kalacaklar, belki de ortadan büsbütün silinip gideceklerdir. İşte, biz, yurt yönetimi işlerinin *Atatürk ilkeleri*'ne ve yurt yararına uygun olarak en sarsıntısız bir şekilde yürütülebilmesi yolunu böyle görmekteyiz.

2) *Halk eğitimi*'ne önem verelim! Bunun için, *kütüphane-cilliği* ciddi ve esaslı şekilde ele alıp, Batı anlamında dinamik ve çok sayıda *halk kütüphanesi* açmalıyız. Köylere olduğu ka-

dar, şehir içinde de hizmet görecek *gezici kütüphaneler teşkilatı* kurmalı. Yetişkinleri eğitmenin en kestirme yolu, bizce budur.

B

1) Edebiyatta olsun, güzel sanatlarda olsun, yeni akımların halktan uzaklaşıp sanatçının halkla uyumsuz hale düşmesi doğru olmasa gerek. Sanatı sözlükler "*hoşa giderlek hayranlık uyandıran bir ifade veya ahenk kullanma işi*" diye tanımladıklarına göre, bu hoşa gitme, hayranlık uyandırma işi herkesin malı olabilmeli, sanatçının başarısı da bu yolda görülmelidir. Yoksa "*erbap işi*" olan bir sanat yalnızca sanatçıların, o işi iyi bilen, iyi yapanların malı olur, ki halk bundan bir şey anlamaz, halkla sanat arasında gittikçe büyüyen bir uçurum meydana gelir. Sanatçı değer verdiği işine alıcı bulmak isterse, halkın yadırgamayacağı yenilikleri kendisi yaratıp ortaya koymalıdır.

2) Pek acı bir gerçek olarak, bizde, dil yönünden de genç yazarlarla okurlar arasında bir aykırılık, bir uzaklık görülmektedir. Rahmetli hocamız *Nurullah Ataç*'la başlayan, son yıllarda kendini daha çok belli eden bu aşırı akım, bizce, hızını artık biraz yavaşlatmalıdır. *Yeni Türk Edebiyatı*'nın dil bakımından da yeni, öztürkçe olmasını istemiyen hemen yok gibidir. Ancak, *okurların seviyesini, yeni sözcüklerin sindirim sürecini ve zevkini* de düşünmeli. Edebiyatın tadını gereği gibi duymak, zevkine varmak için edebiyatçıların daha "*ılımlı*" bir yol tutması istenir.

AKAY, İhsan

A

1) "Yurt yönetimi işlerinin Atatürk ilkelerine ve yurt yararına uygun olarak en *sarsıntısız* bir şekilde yürütülmesi için nasıl bir yol tutulması gerekir?" sorusundaki *sarsıntısız sözcüğünün* altını çizmek isterim. Bir toplumun sarsıntıdan kurtulabilmesinin ilk şartı, her bakımdan durulmuş olmasına, başka bir deyimle, ziraatini, sanayiini, eğitimini, tekniğini tümüyle düzene koymuş bulunmasına bağlıdır. Kaldı ki, yer yuvarlağının birliğe doğru gittiği bir çağda, bu da elvermez. Toplumlar, yakın ve uzak, öbür toplumlarla da münasebetler kurmak, mal alıp mal satmak, fikir alıp (gücü varsa) fikir sür-

mek zorundadırlar. Bir toplumdaki bunalımlar, şu veya bu şekilde, az veya çok, öbür toplumlara da bulaşır eninde sonunda. Onyedinci yüzyılda La Rochefoucauld'nun kişiler için söylediği söz toplumlar için de doğrudur: Tek başına erdemli olmaya kalkışmak büyük bir çılgınlıktır.

Demokrasi, adı üstünde, halk egemenliği, yani yurt işlerini halkın yönetmesi demektir. Peki halk ne demektir? Geniş anlamda, halk, bir milleti meydana getiren insanlar topluluğudur. Böyle olunca, milyonlarca insan yurt işlerini nasıl yönetecektir?

Sorun burada çatallaşiyor işte. Bir başbuğun keyfine boyun eğmek istemiyen "iktisaden gelişmiş" ülkeler, genel seçimlerle iş başına getirdikleri adamların aracılığı ile yönetiyorlar yurt işlerini. Demek ki, batı anlamında demokrasi, halk egemenliğinin serbest seçimlerle belirmesidir.

Başbuğ yönetiminden kurtulamıyan "iktisaden geri kalmış" ülkeler de özenmiştir demokrasiye. Ama çok kere, hileli-denetli seçimlerle, batı demokrasisinin temel şartına yan çizerek.

"Memleketimizin şartlarına en uygun düşecek demokrasi şekli hangisidir?" sorusunu cevaplandırmak, kolaylaşıyor artık sanırım.

Durulmasını sağlamadığından devrimci olmak zorunda bulunan bir ülke, halkının dörtte üçünden çoğunun milli eğitim gördüğü ülkelerin yönetim yolunu olduğu gibi benimsiyemez. Öte yandan, batı dünyası ile kader birliğine karar veren bir ülke, başbuğ rejimini de uzun süre uygulayamaz. Batı dünyası, demokrasilerle yönetilen milletler topluluğudur. Bu topluluk, iş başına serbest seçimlerle gelmiyen yönetimlere kapalıdır. Resmî temsilcilerimiz, 27 Mayıs 1960 danberi, Avrupa Konseyi toplantılarına bu sebepten katılamamışlardır.

Şu halde, şu halde, "güdümlü demokrasi" gibi, demokrasi kavramına yabancı bir durumla karşı karşıya kalmamak ne yapmak gerekiyor?

Pek zor olmasa gerek bu soruya cevap vermek: Milli eğitimden geçmiyenlere seçme hakkı vermemek, belirli eğitim görmemiş olanlara da seçilme hakkı tanımamak.

Nasıl olur? denecek, milletin yüzde yetmişi hiçe mi sayılacak?

Bugünkü şartlar altında bulunan bir devrim ülkesinde, ulusal eğitim görmüyene de devlet çarkı teslim edilebilir mi

ya! Unutmıyalım ki, bunca yıl sonra, biz hâlâ "halka rağmen, halk için, halk yönetimi" kurmak zorunda bulunuyoruz. Milletin yüzde sekseni ulusal eğitimden geçmedikçe çoğunluğu hükmü altında tutan "kara güc", sayıca azınlıkta kalan "ak güc" ü alt edebilir, günün birinde, hiç değilse boşu boşuna oylar. İleri gitmemek, bundan böyle, yerinde saymak değil, başkaları dolu dizgin yol alırken, geri gitmektir.

Atatürk devrimlerinin kuruyup yok olmasına göz yummak günâhların en büyüğüdür.

2) Kestirme yoldan ulusal eğitimin çaresi, "Köy Enstitüleri" ile kısmen bulunmuştu. Kısmen diyorum, çünkü köy enstitüleri sadece eğitim açısından ele alınmış, köylerin tümü hesaba katılmamıştı. 40.000 köye okul, öğretmen, yol ve su sağlanamazdı. Köy sayısını indirmeyi, ziraatçi köylü nüfusu azaltıp sanayici şehirli nüfusu arttırmayı kimse dert edinmedi. Oysa ki, "iktisaden geri kalmış" ülkelerin temel vasfı, nüfusun dörtte üçünden çoğunun köylü, dörtte birinden azının şehirli oluşudur. Amerika Birleşik Devletlerinde nüfusun sadece % 10 u çiftliklerde ziraatle uğraşır. Fransa'da bu oran % 28 dir. Çarlık devrinde Rusya'da nüfusun % 75 i köylü idi. Kırk yıllık çabadan sonra bu oran hâlen % 52 ye düşmüştür ancak.

Okullar+Köy Enstitüleri
Şu halde: Ulusal Eğitim = ~~Okullar+Köy Enstitüleri~~
Köylerin sayısını azaltma

maz. Kaldı ki, Türkçe, uzun süre, Türk yazarlarınca haklı görülmüş, işlenmemiş bir dildir. Ama, dilin arınması yolunda aşırı gitmek de yıldııyor şüphesiz okuyucuların çoğunu. Hiçbir alanda aşırılıktan hoşlanmadığımdan, dil yenilenmesi konusunda da ılımlı bir yol tutulmasından yanayım.

AKALIN, L. Sami

1962 Varlık Yıllığı için Varlık Yayınevinin açtığı ankete ben yalnız soruların B bölümü, bu bölümün de daha çok edebiyatla ilgili yönünden cevap verebileceğim.

B

1) Bana kalırsa, edebiyat ve güzel sanatlarla toplum arasındaki uyuşma hiçbir zaman tam anlamda sağlanamadı. Günlük insan yaşayışını ve toplum düzenini yürüten kanunlarla edebiyat ve güzel sanatları başından günümüze kadar getiren kanunların birbirine simetrik olduğunu hiç sanmıyorum. On göbek önceki dedemizin bugün için ilkel zavalılığına düşmüş yaşayışını tekrarlamıya hiçbirimiz gönüllü çıkamayız ama, edebiyat ve güzel sanatların o günlerden bize bıraktığı bir sanat eseri karşısında pekâlâ büyülenebiliriz. Ben bu bakımdan insanlık zincirinde hep gelecek nesilleri, gelmiş-geçmişlerden daha talihli sayarım.

Bir bakıma her sanat kendi içinde bir loncadır. Sanatın bütün incelikleri ustadan kalfaya, kalfadan çırağa geçer gider. Geleneğe isyan bayrağı açmış olsa bile, her sanat uzaktan yakından gelenekle ilgilidir. Sanatın bir "erbaap işi" halini alması da tabiidir.

Sanatın karşısında alıcı rolünde bulunan toplum, sanatı sanatçı gözüyle değil de, alıcı gözüyle görür. Sanatın el emeği, göz nuru onu her zaman ilgilendirmez, o alacağı malın işine yarayıp yaramıyacağına bakar. Kırk liralık pabuç alnuya niyetli müşterinin yüz kırk liralık ayakkabı görünce sinirlenmesi gibi, kendi ruh ve akıl hazırlığı ve zenginliğinin üstündeki eserlere homurdananlar da çıkabilir. Vatandaşları edebiyat ve güzel sanatların herbirinde iyiyi kötüden ayırdedebilecek kadar eğitmiş uluslarda bile, ömür boyu sanatının kahrını çekmiş bir sanatçıyı bütün incelikleriyle anıyabilecek adam az çıkar. Gerçek sanat ölümsüzdür, bugün alıcı bulamı.

yorsa, yarın da bulamayacak demek değildir. Toplumun sonradan kıymetini bildiği sanatçıların sayısı, yaşarken göklere çıkarılıp da öldükten sonra adları sabun köpüğü gibi dağılıp unutulmuş şöhretlerden fazladır. Demek ki, toplumun biraz duygusuz davranışı kadar, yalandırılıp dolandırılması da mümkün oluyor. Bugünkü yeni sanatın çok az alıcı bulması, yalnız bu sebeplerden doğsaydı, üzüntüm az olurdu, ama öyle değil.

Edebiyat ve güzel sanatların sahneye çıkardığı sahte aktörleri dünyanın hiçbir mesleği o berekette yetiştiremiyor. Bu hevesli figüranların şamatası arasında asıl rol sahiplerinin varlıklarını gösterebilmeleri için kalabalığın içinde dikkati çekecek gariplikte davranışlarda bulunmaları, akla gelmedik yenilikler yapmaları gerekiyor. Meselâ, korkunç bir sesle bağırıyorlar, yahut da tepetaklak yuüyorlar... Zaman eleğine güvenip çalışma mutluluğunu şöhretten üstün tutabilen alçakgönüllü sanatçılar az yetişiyor.

Sebeplerden biri de şu: Yirminci yüzyıl insanı çok hızlanan günlük yaşamda edebiyat ve güzel sanatlar için sanatçı olarak da, alıcı olarak da yeteri kadar zaman ayıramıyor.

Yenilik, gelişmenin sonucu olsa gerektir. Yenilik olsun diye yeniliğe kalkışmak sanatçıyı yapmacıklığa götürür. Tam anlamda gününün adamı olabilen sanatçı, yeteri kadar yenisidir. Bana göre toplumu anlama, değişmez yönleriyle insanı anlamaktır.

2) Dil işi çok önemli. Ben şiiri dil sanatı sayıyorum. Türkçeyi bilmek de hünerdir. Bu yetenekte yirmi yıldan az çıraklık ve kalfalığa aklım ermez doğrusu.

Türkçenin başına gelenler pişmiş tavuğun bile başına gelmiş değildir ama, bu dil öylesine güzel, öylesine sağlam ki, onu ne divan şairleri unutturabildi, ne Servet-i Fünun'cular Fransız sömürgesi yapabildi, ne de bugünkü ozan ve yazarlarımız dizginliyebildiler. Türkçe yerinde duramıyan, kıpır kıpır bir dil. Yeri-yurdu belli belli olmasına ama, Edirne'den Kars'a kadar ardından koşacaksın, deyimmiş, atasözüymüş, kelimeymiş; ne duysan derliyeceksin. Yirmi-otuz yıl geçecek, ondan sonra yazdığını bu ulus neden yadırgasın?.. Ama dil yenilenmesini uydurukumsu yoldan yürüten ozanı ulusu değil yavuklusu bile anlamaz.

Sözü devrik cümleye çatarak bağliyalım. Devrik cümle, Türk şiir geleneğinin malıydı. Gene de öyledir. Ataç, eskiyi devireyim diye iyi etmiş de devireyim demiş, o başka iş-, devrik cümleyi öbür edebiyat türlerine soktu. Yenilik peşindeki gençlere amaç bakımından doğru, ayrıntı yönünden yanlış yol gösterdi. Türk ulusu şiiri şiir bellemiştir, masalı masal, hikâyeyi hikâyeye. Hikâyeye benzeyen şiiri, şiire benzeyen hikâyeyi yadırgarsa bunu garipse miyelim.

Benim gelecek günlerimize öyle büyük umutlarım var ki, sevincimden yerimde duramıyorum. Yeter ki bilginin gösterdiği yoldan ayrılmıyalım ve çok çalışalım.

AGKÜN, Nahit Ulvi

A

1) Bir ülkede türlü düşünlerin bulunması, tartışmalara yol açarak özgürlük sevgisini, saygısını doğurur. Türlü düşümler aydın kafaların ürünü olmalıdır. Yoksa, tartışmalar bir kavgaya, bir ayaktakımının itiş kakışına döner. Aydın derken, biraz titizlik göstermek zorundayız. Nice aydınlar, geriliğin savunucusu oldu. Bir düşün namusuna dayanmayan yönetimler nasıl olursa olsun sarsıntısız yürüyemez. İlkeler istediği kadar sağlam olsun, kişiler namuslu değilse, her şeyden önce bulunduğu toplumu sevmiyorsa, kendi dışına çıkarak başka kişilerin de yaşamakta olduğunu, binbir sıkıntı içinde kıvrandıklarını düşünemiyorsa, gününü gün etmek için yer yüzündeki koşusunu tamamlamıya çalışıyorsa, eninde sonunda o sağlam ilkeler, o türlü kişilerin elinde yıpranacaktır. Atatürk ilkelerine sımsıkı bağlı bir yolda sarsıntısız yürümek, o ilkeleri benimsemekle olur. O ilkelere uygun yasalar çıkarmakla olur. O ilkelere bağlı eğitimle olur. Nasıl bir yol mu tutalım bunun için? Boyuna deniyoruz. Hangi demokrasi şekli mi? Çoğunluğu okumak yazmaktan yoksun olan ülkemize en uygun düşeni, oyları aydınlara dayanan bir demokrasidir. Bir partiye girmenin, kılı kırk yaran, ince elekten geçiren koşulları olmalı. Milletvekili olacaklar en ağır sorumlulukları yüklenebilmeliler. Milletvekili sayısı da yarıya indirilmeli. Bu kadarı bize çok değil mi?

2) Halkı okutmak için gece okulları, gece üniversiteleri açmalıyız. Yersiz olarak kapatılan Halkevleri'ni hemen açmalıyız.

B

1) Gönül sanatın çoğunlukça sevilmesini, aranmasını ister. Aydınlar içinden yeni sanatı yerenler çıkarsa bilgisizler ne yapmaz? Sanat her zaman "erbab işi" olmuştur. Herkesin yeni olsun, eski olsun, sanattan anlamasını, zevk almasını istemek ham bir hayaldir. Sanat ince iştir. Bir eğitim ister, görgü, bilgi ister. Halkın yadırgamıyacağı bir yenilik yoktur. Halk anlasın diye de sanatçı fedakârlık yapamaz. Halkın fedakârlık yaparak sanat eleştirilerini okuyacak, sanat üzerinde konuşacak hale gelmesi için kendini yetiştirmesi gereklidir. Sanatın alıcısı çok muydu da yenisi çıkınca azaldı?

2) Ne gelirse kişinin başına bu ılımlılık yüzünden gelmiştir. Her şeyde ılımlı olmak. Yok canım öyle şey mi olur? Okurlar ne olur biraz kendilerini yorursunlar. Sanatçı ondan az mı yoruyor kendini. Hep bu okurlar anlasın, okurlar sevsin okurlara inelim diye sanatta da geri kaldık bilimde de. Sanatı yapan dildir, bunu bilmiyen var mı? Dil yenilenmesi her toplumda vardır ya. bizim için çok gereklidir. Dilimizi arılaştırmak, özleştirmek zorundayız. Dil yenilenmesinden en çok yararlanacak olan halktır. Onun dilidir bu, ama unutmuş bir yol. Kendini biraz sıkısa yeni sanatı dili ile daha çok sever.

APAK, Rıza**A**

1) Bence idealist bir kadro işi bu: Atatürk ilkelerine hem gerçekten bağlı, hem de gücünü yitirmemişler kadrosu işi. Alınacak verecek: Kesesinden verecek, onurundan verecek, canından verecek... Zor.

2) a. Adın önemi yok, gerekirse adı başka olsun: Köy Enstitülerini yeniden canlandırarak (Aşırılıkları, aksaklıkları varsa düzeltmek kolay).

b. Bol sayıda aydın "Din Adamları" yetiştirip "Din Eğitimi" yobazların elinden kurtararak.

c. Okullarda, camilerde, kulüplerde, kahvelerde, her yerde "Sevmeyi" birbirimize "Katlanma"yı öğreterek.

B

1) Sanatın halktan uzaklaşmasını, bir çeşit "Erbap işi" olmasını doğru bulmam. Eskiye de dönülemez. doğru. Yenilik

olacak: Yenilik, özde, biçimde, deyişte olmalı. Olmalı ya ölçü-yü kaçırmamayı da unutmamalı. ,

2) Dil yenilenmesinde de "okurların sindirim gücü" göz önüne alınarak "daha ılımlı bir yol" tutulmalı. Amaç dili sevdirmek olmalı.

APAYDIN, Talip

A

1) Bizde demokrasi bir arkadaşın deyimini ile eşraf demok-rasisidir. Hürriyet mi, her çeşidinden yalnız okumuşlarla var-lıklılar yararlanır. Bilgisiz, yoksul köylü, binbir zorluğun için-de mutsuz gecekondulu, küçük kasabalı, kıyı mahalleli nasıl kullansın hürriyetlerini? Nasıl faydalansın haklarından? Ola-nağı var mı? Ya takılınıştır bir şeyhin dedenin peşine, ya biri-nin adamıdır, ya filâncadan kötülük görmüştür, onun karşı-sında kim varsa oyunu gözü kapalı oraya verir. Bunların hiç birisi değilse feshmekân partili çok atıp tutmaktadır, iyi söv-mektedir, çok gürültücüdür, öyleyse oyu helâlinden onundur.

Bu ortam içinde oy sömürgecisi particiler türemiştir. Se-çimlere az kala köylere, kasabalara üşüşürler, avurtlarını şi-sire şişire, kollarını sallıya sallıya konuşurlar. Sonunda oy alır, ya da almaz ortalarından kaybolurlar.

Budur bizde demokrasi. Budur seçim. Halk sorunlarına as-la eğilinmez. Yoksulluktan, bilgisizlikten nasıl kurtulunacak, bu halk reyine nasıl sahip olacak, haklarını kullanabilir duru-ma nasıl getirilecek, hiç bir olumlu çare düşünülmez. Hiç bir tedbir alınmaz. Eskiden köylü asker lâzım olunca, vergi alı-nacağı zaman hatırlanırmış. Şimdi bir de seçim zamanı hatır-lanıyor.

2) Milli Eğitim çalışmalarına, halk eğitime nutuk ata-rak değil, demagoji yaparak değil, gerçekten inanarak önem vermek gerekiyor. Bütün aydınları bu işle görevli kılmak, dev-let bütçesinin büyük payını milli eğitime ayırmak, ülkücü köy-cü öğretmenler yetiştirmek. Halk zehirleyici, karanlığını sür-dürücü gericilerle hiç taviz vermeden dışdışe savaşmak, müs-bet düşünceyi geliştirici bol ve ucuz kitaplar basıp halkın aya-ğına götürmek... Bütün bunları başarmak için Milli Eğitim hizmetlerinin başına gerçekten iyi niyetli, halksever, Atatürk-çü kişileri geçirmek.

Devletçe cesur olmak, halk sorunlarına içtenlikle eğilmek.

B

1) Sanatlar - özellikle edebiyat - halk eğitiminde, insanların fikren, ruhan gelişiminde büyük rol oynar. Hangi ülkede ortaya başarılı sanat yapıtları konulmuşsa, orada kişiler tek tek daha seviyelidir. Daha bir yükseğe meyillidir. Halktan kopan sanat köklü sanat olamaz. Ağacın beslenmesi için toprak neyse, sanat için toplum odur. Sanat halka dayanacaktır. Halktan yararlanacak, halka yararlı olacaktır. Değilse birgün kurur. Sanatta yenilik evet, fakat halktan ayrılmak, hayır,, ikisini uzlaştırıcı yol en sağlam yoldur.

2) Bence dil birden değişiverecek alışkanlıklardan değildir. Bazı yazarlarımızın aşırılığı karşı tepki yaratmaktadır ve zannımca, yararlı olmamaktadır. Türkçemiz değişiyor, doğrudur. Değişmesi, arınması gerekmektedir. Ama ben şuna dikkat etmişimdir, yeni Türkçeyi örneğin Aziz Nesin gibi, Yaşar Kemal gibi dilde yeniliğe taraftar ama bu yeniliği yazı içinde eriterek, dilin zevkini tattırarak yazan sanatçılarımız başarmaktadır. Hiç bir okuyucu ustaca yazılmış bir yazıya sindirilmiş yeniliğe karşı olmaz. Öyleyse birçok eski yanımızı yıkan, yeni tarafımızı yapan başarılı sanat yapıtları, aynı zamanda dilimizin de başlıca dayanağıdır.

ARDAĞI, Adnan**A**

1) "Egemenlik Ulusundur" temeli üzerinde yükselen demokrasilerde baş yönetim kurulları bir amaç değil bir araçtır. Başa geçen kişilerin halk emrinde memleket düzenini yani askeri, sosyal, ekonomik ve kültürel disiplini sağlamakla görevlendirilmiş kişiler oldukları hatırdan çıkarılmamalıdır. Atatürk Anadolu insanının karşına bu anlayışla çıkmış ve ilkelelerini Halkın mutlu ve uygar olma hakkı üzerine bu açıdan koymuştur.

Gerçek demokraside "Yurttaş" en büyük değerdir. Onun özgür doğuşu, her türlü haklarını kullanışı, sosyal ortamda en rahat bir güc ile yuvasını kuruşu, okuyuşu, eğlenişi amaçtır. Bu amacın sağlanmasında görev almış kişiler vardır. Çöpçüsünden, Cumhurbaşkanına kadar çeşitli fonksiyonlarla meydana gelen bu görevler toplamı bunun için bir araçtır. Böyle olunca memleket görevinde sen-ben kavgası ancak çıkarıcılığın

sapmaları olarak belirir. Çıkarıcılar için baş yönetim amaç olma durumundan kurtulamaz.

Bu gerçek nasıl ulusça, her kişisine kadar maledilebilir?

Bence bunun tek çaresi vardır. O da 2. sorunun cevabıdır: Ulusal Eğitim.

Buna hangi davranışlar bizi götürür?

Sıralıyalım:

a) Milli Birlik Hükûmeti işbaşına geldiği ilk günlerde "Milli Eğitim"i nasıl baş problem yapmış ve bütün gücünü bu yolda dökmüş ise yeni gelecek hükûmetler tam işe bırakılan yerden daha büyük bir güçle başlamalıdır.

b) Kuvvetlerin ve enerjilerin Milli Eğitime seferber edilmesi şarttır. Her kişi bu seferberliğin üyesidir ve olmalıdır.

Dünyanın hiç bir yerinde hattâ hiç bir zengin ülkede bir kişi haftada 4 saat çalışmakla, koskoca bir hafta çalışmış sayılmaz.

Lütfen haftada 3 saat ders okutan öğretmenlerin sayısını isteyiniz. Başka bir görevde çalışmadan yalnız haftada 2-12 saat meşgul olan insanların sayısını isteyiniz. Bu cevabı öğrenen Amerikalı bir eğitimci gibi gözleriniz ve ağzınız hayretten açılır, kalır.

Bu kişiler haftanın kalan saatlerinde hiç bir iş te mi yapmazlar? Memur başka bir işle meşgul olamaz? Neden? Koskoca tatillerinde lokanta işleten Amerikalı Lise Müdürü, memur değil midir? Onun izzeti nefsi yok mu? Şerefinden ne kaybeder? Hayır. Memleketi seviyorsak, insan gibi yaşamak ve özgür kalmak istiyorsak çalışma sistemini değiştirmemiz gerekir.

Bu açıdan yürürsek görürüz ki Ulus yönetiminin başında yer almak bir amaç olur. Amaç olur, çünkü orada yalnız siz yargıcsınız, yalnız siz varsınız, görevine koştüğunuz halk ve onun varlığı sizden sonra gelir ya da getirirler...

Halk neden hakkını arayamaz? Bilmez de ondan. Bilgisizliği kendi kendine düşünür olmasını engeller. Bir başka bilir görünen kişinin ağzına bakar. Onun duygularını giyer. Ya da olayları en tensel ölçülerle ölçer.

Halkı okumuş uluslarda bir kütlenin çıkıp ta 100 yıl geriye götürecektir bir görüşün arkasına takıldığı görülmüş müdür?

Özetin, Ulusal bir şura ulaşmış Türk ulusunun özlediği gerçek demokrasi yine onun ellerinde yükselecektir.

Bu ellere uygarlığın ilk ışığı olan kültürü götürelim.

Sağ duyusu, köklü geçmişi, kahramanlığı ancak, Atatürk ilkelерinin ışığı altında parlayacak ve ölmezliğe kavuşacaktır.

B

1) Güzel sanatları yöneten kişiler her nekad ar bu toprağın çocuklarıysalar da çabalarını etkileyen, onların uğraşlarını besleyen kaynaklar büyük örneklerdir.

Güzel sanat çabalarını değerlendiren büyük ustaların yurt dışında ve başka Uluslarda bulunması dış etkilerin kolayca sızmasını sağlamıştır. Böyle olunca bu toprağın insanların uzağında bir değerler ortamı ortaya çıkmıştır. Bir ressamın Paris'te sergi açması, bir müzikçinin yapıtını Amerika'da çaldırması sanatçı için daha ilginç gelmektedir.

Şurası daha acı gerçektir ki bu toprağın sanatçısı değerlendirilme ölçüleri içine bile giremiyor. Biz ulusça değerleri sevmemek inadında direndikçe sanatçı ister istemez uzaklaşacaktır. İş, hayranlık duygularını, övgü gösterilerini kendi kendimiz için kullanabilme alışkanlığındadır. Bu alışkanlığı korkmadan, hakkımızda söyleneceklerle aldırmadan yaratabiliyor muyuz? O kez sanatçı yaklaşması doğacaktır.

Hem dudak bükelim, hem de bizden uzaklaşıyor onu diye yakınlım. Bu tek bir kelime ile haksızlıktır. Alıcısızlık nasıl ortadan kalkar? Bence yaban hayranlığını uygun bir sınırd a tutup, bakışlarımızı dostça yerli yapıtlara çevirmekle.

San'at daima erbap işi kalacaktır. Bir ulusun bütün kişileri sanatçı olamaz ki.. Ama sanatsever olabilir. O halde büyük bir sever kütle ister istemez O "erbap" kütleyi yaratacaktır.

Yenilik Sanatın büyümcsidir. Sosyal etkiler, uygarlık düzeninin gelişimi, insanın değişimi sanatta da "yeniler" yaratacaktır. Ben bunu mutlu büyüme sayıyorum.

2) Dil'de ayrılık özeti n bizim memleketimizde bir gerçektir. Ama bu gerçeği doğuran nedenler vardır.

Biz Doğu'dan Batı'ya dönmüş ve Batı'da tepeler aşmaya koyulmuş bir ulusuz. Bu dönümün çıkaracağı köklü gıcirtılar, sarsıntılar olacaktır.

Dil'de böyle bir sarsıntı bir yenilenme daha doğrusu kendini arama yolundadır. Çok değil, on yıl önceki bir şiirle bu yıl yazılmış bir şiiri karşılaştırın. Bu iki şiir dilinde bile farkları göreceksiniz. Ama bir de bu süre uçlarındaki yadırgamaları karşılaştırın, şaşarsınız. Zaman aşımını yapmakta, kelimeleri dolayısıyla dili yatağına oturtmaktadır. Bu günkü kütleler ara-

sındaki anlaşmazlık bence olağandır. Duyularda bile böyle değil midir? Bu kütleler arası musiki bile bir ayırım konusudur. İnançlar da öyle... Ama bu sürüp gidemez ki. Bir gün bu uzaklık azalacaktır. Ve halkın yadırgamayacağı bir anlatımda birleşecektir.

Edebiyatımızda dil yenilenmesine hız verilmesi ve bu değişim savaşı bir an önce bitirilmelidir ki, durulma ve yerleşme başlasın.

Ama asıl soru bu hız hangi yönde geliştirilecektir, olmalıdır. Yurdun uzmanları bir araya mı getirilir? Okulların ilk sınıflarından itibaren zorlu bir yerleştirilmeye mi geçilir? Bakanlıkça ulusal kelimeler özel bir yayımla duyurulur ve yazarlardan istenir mi? Yoksa sorumlu kişiler kendilerini bu akımın başında görevli bilerek tutumları mı ayarlanır?

Her ne olursa olur, ama dil, gerçek kişiliğini kazanmak ve bu yurt insanlarının ortaklaşacağı en büyük bir kaynak olarak yaşamak zorundadır.

ASLIER, Mustafa

A

1) Demokrasinin malzemesi insandır. İnsanlarının nitelikleri o toplumdaki demokrasinin oluşuna etki yapar. Malzemeye uygun demokrasi yaratılamıyacağına göre bizim tutacağımız yol malzemenin niteliklerini yükseltmek olacaktır. Yani insanlarımızı her yönüyle yüceltmek.

2) İnsanları eğitim ve öğretimle yüceltebiliriz. Eğitim için, kanaatimce aynı derecede önemli üç ayrı yön vardır: Temel eğitim, meslek öğretimi, ilim ve sanat eğitimi. Bütün yurttaşlarımız temel eğitim görmeli, bir meslek öğrenmeli ve bir iş sahibi olmalıdır. İlim ve sanat araştırmaları tam bir hürriyet içinde yapılmalı ve sonuçlar günlük hayatta değerlendirilmelidir. Hemen üç yönde birden eğitim seferberliğine girmeliyiz. Bunun köylerde nasıl yapılacağını Köy Enstitüleri tecrübesi göstermiştir. Meslek öğretimi için tutulacak yol asırlarca önce Anadolu'da Fütüvvet teşkilâtı tarafından denenmiştir. Bu yolun daha gelişmişini herhangi bir Batı Avrupa memleketinden adapte edebiliriz.

İlim ve sanat kurumları hürriyet ve ilgi bulunca gelişir. İlgi, çalışmaları maddi olarak değerlendirme ve saygı şeklinde belirmelidir.

B

1) Sanat tarih boyunca erbah işi olagelmıştır. Sanat kültür ve düşünce ürünü olduğuna göre toplumun en aydın tabakasına hitap etmesi tabiidir. Bizde eksik olan sanat eseri ile onun fikirsel yönünü yayma imkânlarıdır. Sanatı sevmek bir çeşit tiryakiliktir. Onunla sık sık temasa gelmeden tiryakisi olunamaz. Sonra her eseri yeni sanatın mümessili sayıp hüküm vermemek lâzımdır. Her devirde yenilik çabalarını kolay tarafından moda haline getirenler olmuştur. Halkla sanat arasındaki açıklığı kapamak için, halkı sanatla ve onun fikirsel yönüyle sık sık karşılaştırmak yeter.

2) Gerçek sanatçılar dili istedikleri gibi kullanmakta hür olmalı. Fakat sanatçı olmayanların, meselâ gazeteciler, spikerler, caz şarkıcıları, idare adamları, ilim kitabı yazarları v.s. gibi dilin yayılmasında rolü olan diğer kimseler dilimizin Türkleşmesi ve Türkçe kalmasına dikkat etmelidirler. Bu alanda dil uzmanları ve çok aydın kimselerin yetkisine dayanan bir kurum (Dil Kurumu ve Akademisi) genel kontrolü yapmalıdır.

BALABAN, Memduh

A

1) Soruşturmanızı yanıtlıyabilmek için, ister istemez bugünkü durumun nasıllığını (soruşturmanın çerçevesi içinde çok özet olarak) kavramak, bu kavrayışı: "memleketimizin şartlarına en uygun düşecek demokrasi şekli"ne temel yapmak gerektiğine inanıyorum.

Evet, bir an önce durulmasını dilediğimiz (Dilemek yetiyor mu?) bir kaynaşmanın içindeyiz; şu soruşturmayı yanıtladığımız Kasım ayı ortalarında. Ama işte bu içinde bulunduğumuz koşullardan doğan kaynaşmanın demokrasi kitaplarında bir benzeri yoktur. Oysa demokrasimiz, adını koydum ben biliyorum, sunuz, bir "Kitap Demokrasisi"dir. Sağolsunlar, bu "Kitap Demokrasisi"ni, her biri birer kitap kurdu olanlarımız yarattılar.

Şeyh Sait'in ayaklanması. Sivas'ta, Erzurum'da, Maraş'ta, Rize'de, Menemen'de gericilerin ayaklanışları; Atatürk'ü öldürmek isteyişleri.. sonunda düşük yönetimin on yıllık kepaizlikleri.. Bunlar Cumhuriyet tarihçemizin bir çırpıda sıralayıverdiğimiz olayları. Sormak isterim: Bunlara benzer olaylara

hangi çağdaş demokrasi kitabında raslıyabilirsiniz? Kitaba sığar yeri var mıdır bunların? Oysa gericilik, gerici görünerek gericiliği kendine çekmek, körüklemek bizim gerçeklerimiz değil midirler?

Atatürk "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir" demiş ya, bizim bu ilkelik önemindeki özdeyişin anlamı üstünde bugüne değin düşünmediğimiz, o anlama uygun bir davranış takınmamış olmamızdan bellidir. Atatürk "üniversitede" dememiş, "hayatta" demiş; yaşamda, en gerçek yol göstericinin bilim olduğunu söylemiş. "Hayat", üniversiteyi de içine alır; siyasal düzeni de, bu düzenin koşullarını da içine alır; yaşamla ilgili her nesneyi de içine alabilecek genişliktedir. Kitabı "hayat" çerçevesi içinde yorumluarak siyasal düzenimizi geniş bir "bilgisizlik düzlemi" üzerine değil, "bilgi düzlemi" üzerine kurnalıydık. Yazdık, söyledik; Kitap Demokrasisi'ne tutulan alkışlardan ne yazık ki sesimizi duyuramadık.

Demokrasi düzeninde ister istemez oy peşinde koşacak, seçmenim ne der? tasesını taşıyacak politikacının, üzerinde "kandırarak" ancak ayakta durabildiği "bilgisizce düzlemi"nin yerine "bilgi düzlemi"ni sürüverin; işte bu koşulla politikacı "kandırma"nın yetmiyeceğini, "inandırma"nın gerektiğini anlayabilecektir.

Bizim istediğimiz "Aydınlar Demokrasisi" ise, ancak inandırıcı politikacının barınabileceği bir demokrasi biçimi olacaktır. Bu da: partilere yazılmayı da, seçmeyi de, seçilmeyi de birtakım öğrenim koşullarına bağlamakla yani yalnız aydınlara bırakınakla olabilir. Bu "bilgi düzlemi" gerçekleşmedikçe, katılımın bizde kişi çıkarları peşinde bir meslek durumuna düşmesinin önlenemeyeceği kanısındayım.

Kitap Demokrasisi bir yana, bizim gerçeklerimize bakarak ileri sürdüğümüz "Aydınlar Demokrasisi" görüşünün karşısına sözümona iki görüş çıkıyor: "Liberal demokrasi" ile "Sosyalizm" görüşleri. Soruşturmanın çerçevesinde çok kısa olarak, ilerde gene birtakım yanlışlıklara düşmeyi önlemek umudu ve dileğiyle, bu görüşlere değinmeyi de gerekli buluyorum.

Bunlardan liberal demokrasi görüşü, Atatürk'ün devletçiliğine karşı çıkarak kişi çıkarlarını sağlamak için yalnızca bir maskedir. Şöyle ki: Bu ülkede her yıl tarım kesiminde 250.000, sanayi kesiminde 100.000 insanımızın iş istediğini; bir insana evet yalnız bir insana iş alanı açabilmek için de en az 25.000 T.L. lık yatırım yapmak gerektiğini yerli, yabancı uzmanlar ra-

porlarında, incelemelerinde göstermişlerken, liberalizm üzeri-
ne yarım yamalak okudukları kitaplardan edindikleri bilgiler-
le sözümona bir dünya görüşü maskesiyle "Biz liberal parti-
yiz, liberal programımız var." diye övüne övüne ortaya çıkan
partilerimiz madrabaz, cahil, kinci oyların çokluğunu sağlaya-
bilmişlerdir.

Öte yandan: Atatürk'un gerçeklerimize dayanan halkçılı-
ğı, devletçiliği, koskoca iktisat, maliye bilimlerinin verileri, bu
bilimlerin uzmanları dururlarken sorunlarımızı, falan ya da
filân batı ülkesinin gerçeklerine bakılarak yazılmış sosyalizm
kitaplarıyla çözmiye kalkışmanın da bir başka çeşit kitap an-
lamazlığından olduğunu söylemek gerekir mi? Ama duyguları
okşıyan görüşler, aybaşını nasıl getireceğim diye kıvranan
memurcuğun, bilgili görünmek istiyen daktilocu kızcağızların
hoşlarına giderler. Gazetede fıkracı da bunların hoşlarına git-
mek için yazar. Herkes bu ülkede hoşla gitmek sevdasında. Po-
litikacımız da öyle.

Hani bir şey değil de, Atatürk'ün gerçeklerimize dayanan
halkçı, devletçi görüşlerini sosyalizm kitaplarının "tarihi mad-
deciliği"yle falan yorumlamıya kalkışmıyorlar mı, ona tutulu-
yorum işte. Ama evet, bir tartışma düzeyine ulaşmadan bun-
ların tartışmasına girişmek istemiyorum. Yararlı bir tartışma
düzeyine de biz aydınlar düzlemlerle varabiliriz ancak. İnandığımı
bu benim. O aydınlar düzlemi kurulmadan. bu ülkenin
gerçeklerine elde sosyalizm ya da liberalizm kitapları gibi
birtakım öğreti (doctrine) kitaplarıyla değil, iktisat, maliye bi-
limleriyle eğilmiş uzmanlarımız ne yazık ki seslerini duyura-
mıyacaktırlar. Yok sosyalizmmiş, yok liberalizmmiş; bu gibi
gösterişli heyecanları okul koridorlarında bırakmış olmalıydık.

Alexis Carrel, öğretilerin çağımızda yaşamın (hayatın) çet-
refilliklerini çözmiye artık yetmediğini, bir toplumun sorun-
larını, o toplumun gerçeklerine eğilmiş uzmanlarla değil de
bir öğretinin açısından çözmiye kalkışmanın çözülmesi daha
güç yeni sorunları ortaya çıkaracağını söyler.

Zaten çağdaş uygar ülkeler de sorunlarını çözerlerken baş-
ka türlü düşünmemektedirler. Çağımıza. uzmanlar çağı, ya da
uzmanlaşma çağı da diyebiliriz.

2) a: ÖNCE: kitabı yanlış yorumlattırılmıyacak. Kitabı
"hayat"a bağlatılan bir öğretimi - eğitimi niteliği. b: Çocuğuyle,
genciyle, yaşlısıyla bütün halkımızı gündüz, gece, halk okulla-
rından geçirmek. c: Ordularımızda erlerimize, halk okullarının

programlarına benzer bir eğitim programının uygulanması. ç: İlkokulu bitirmiş olanlara, askerlik ödevi sürelerinde indirimler yaparak okumayı isteklendirmek. d: Oy hakkını ilkokulu bitirmiş olmak koşuluna bağhyarak demokrasiyi, okumaya yöneltecek bir niteliğe eristirmek. e: Daha kısacası: ilkokulu bitirmek zorunluluğunu vatandaşlara yükliyen yaşamızı kâğıt üzerinde bırakmayıp kesin olarak uygulamak.

B

1) Salt halkın hoşuna gitmek amacıyla çalışma sanatçı için ne denli tiksindirici olmak gerekirse, halka kendi sanatını benimsetebilmek o denli başarılı, o denli insanlığa yönelen sanatın amacına uygun bir sonuçtur.

Bu sonucu küçümsememek gerek. Batılı sanatçılar, hele hele yüzyılımızda o çeşit başarıyı artık küçümsemiyorlar. Küçümsedikleri: kendi sanat çalışmaları dışında kalan sinemalar, radyolar, televizyonlar, okullarda sanat eğitimleri, manifestation'lar, konferanslar, toplantılar, microsillon plâkları, tablo reproduction'ları, ucuz cep kitapları, gazeteler, dergiler gibi çeşitli yayın araçları; teknik uygarlığının çeşitli olanaklarıyla sanatın, halkın ayağına götürülmesine, halklaştırılmasına (démocratisation, popularisation'a) önem vermelerinden belli. Bu halklaştırma araçlarının bazı biçim-bozucu (déformatif) sakıncaları oldukları anlaşılmıyor değil; ama bu sakıncaların, yararlı yanların yanında önemli olmadıkları da anlaşıyor. Çünkü sanatçı gene kendi soylu uğraşısında özgür kalıyor. Alıcısı oldu mu sanatının, sanatçı da ikinci bir iş tutmak zorunda kalmadan bütün gücünü sanatını çalışmalarına verabiliyor. Bizler gibi, gününün en verimli saatlerini bambaşka işlerde boş yere harcamak durumuna düşmüyor.

Ülkemizde, batı uygarlığının bulunduğu o çeşitli araçlarla halkın genel eğitimi, okumuşların sanat eğitimleri gereğince sağlanmadıkça, bizdeki şu sanatla halk arasındaki uzaklaşma sürüp gidecektir. Hepimizin bildiği bu gerçek ise, hepimizin kabul edemediği bir başka gerçeği: sanat konusunun toplumsal çerçeveye içinde düşünülmesi gerekliliğini ortaya koyar.

2) Bazı sayın dilcilerimiz, güzelbilim tasar'ında (esthétique plân'ında) yüksekten atıp da kekeliye kekeliye yazarak dilin en başarısız örneklerini verenlere bakmamalıdır. Genel olarak sanatçılarımızın, özellikle son iki, üç yılda yenileşmekte olan dilimizi kullanmakta başarılı olmak yoluna gir-

dikleri kanısındayım ben. Dilin yenileşmek yoiundaki hızından hoşlanmıyanlar: ya yeni edebiyatımızı izlemiyenler yani alışkanlıklarından bir türlü sıyrılamıyanlardır ya da gericilerdir. Bunlara bakarak o hızı azaltmak doğru olmasa gerek. Yazar ile okur arasındaki 'aykırılığın" dilin yenileşme hızıyla değil, sanat konusunun da içinde yer aldığı toplumsal sorunlar konusuyla ilgisi olduğunu sanıyorum. 1961 yılına ben "gazete yılı" diyorum. 1962 yılı başka türlü mü olacak acaba?

BAYDAR, Mustafa

A

1) Memleketimizin şartlarına en uygun düşecek olanı "Güdümlü Demokrasi"dir. Başımızda kudretli ve Atatürkçü bir lider bulunmalıdır. Bu lider, devrimcileri, gerçek aydınları ve ileri davranışları koruyucu kanatları altına almalıdır.

Din istismarcılığı normal tenkid sınırlarını aşarak devrimler aleyhinde yıkıcı faaliyette bulunmak en büyük vatan ihaneti sayılarak suçluları en ağır şekilde cezalandırılmalıdır.

Biz demokrasiye hazırlıksız girmenin ıstırabını çekiyoruz.

Bir memlekete buz dolabı getiriyorsunuz. Fakat o memlekette elektrik yoksa o buz dolabı işliyemez.

Bir memlekette demokrasi kurmaya karar veriyorsunuz. Fakat o memlekette demokrasinin dayanacağı, kuvvet alacağı şuurlu bir efkâr-ı umumiye yoksa ne olacaktır? Elbette ki o demokrasi işliyiyecektir. Nitekim bizde bu güne kadar işli-yemedi.

İyiye kötüden ayıramıyan, gerçek menfaatini anlıyamıyan, büyük bir çoğunluğu kara cahil olan bir toplumda eğer milli irade, milleti batıracak şekilde tecelli ederse, ne yapmalı? Buna hürmet mi etmeli, yoksa müdahale mi? Elbette ki memleketin felâkete sürüklenmesine göz yumulamaz.

Demokrasi oy sayısı ile kurulan bir sistem değil, seviyeye dayanan, olgunluk ve anlayışla işliyen bir sistemdir.

İşte bunun için kuvvetli bir lider arıyoruz. Çünkü demokrasimizi istediğimiz gibi sağlam temellere oturtamayınca onu elbette ki, boşlukta bırakamayız. Esaslı bir temel olamayınca hiç olmazsa kuvvetli ve iyi niyetli bir "baş"a bağlanmak zorundayız.

Şimdi çözüm bekliyen çok önemli bir mesele kalıyor. O da memleketin başına zayıf ve kötü niyetli "baş"ların geçebilme-

si ihtimalini önliyecek bir formül bulabilmek... Fakat özlediğimiz, demokrasiyi kendi normal düzeni içinde temelden çatıya kadar kurabilmektir.

2) Kanaatimizce halkın eğitilmesi bir çırpıda çözülebilecek dâvalardan değildir. Zaten bugüne kadar hep kısa yoldan gitmek kolayımıza geldiği için hiç bir sonuca varamadık.

Eğitimin kısa yolu olmayıp normal yolu vardır. Halkımızı eğitebilmek amacı ile memleketimizin ve dünyanın en büyük eğitim uzmanlarına en aşağı elli yıllık bir plân yaptırmalıyız. Bu plân, Anayasa'nın teminatı altına alınıp, bu sürenin sonuna kadar hiç bir iktidar buna el dokunduramamalıdır. Gerekirse bu konuda zora başvurmaktan da çekinmemelidir. Bunun için dâva ile orantılı bir şekilde elbette ki, büyük bir paraya ihtiyaç olacaktır. Bunu çeşitli kaynaklardan sağlamak düşünülebilir.

Meselâ Tekel maddelerine konan Milli Savunma Vergisi gibi bir Eğitim Vergisi ihdas olunabilir. Bütün memurlardan, serbest meslek sahiplerinden yüzde bir gibi mecburi bir Eğitim Vergisi kesilebilir.

Devlet bütçesinden bu iş için özel bir fon ayrılabilir.

Toplanan bütün bu paralar büyük bir teşkilât tarafından plânlı ve programlı bir şekilde 50 yıl süre ile hiç bir tâviz vermeksizin tam yerine harcanırsa demokrasimizi dayıyabilecek bir temelin ilk harcı atılmış olur. Başka türlü demokrasimiz için de milletimiz için de çıkar yol yoktur.

B

1) Edebiyatta olsun, müzikte, resimde olsun halkla yeni sanat akımları arasında her zaman her yerde önemli bir uyumsuzluk göze çarpar. Bu uyumsuzluk olmasa bu akımların zaten pek yeniliği kalmazdı. İddia sahibi her sanatçı, tek olmak, yeni ve orijinal olmak kaygusundadır. Alışılmışı, kurulu sanat düzenini gücü ölçüsünde zorlayacak ve başka bir yeninin temelini atacaktır.

Sanatın bizde alabildiğine halktan uzaklaştığı düşüncesine katılmıyorum. Halka alabildiğine yaklaşıp bir sanatın ne kadar sanat değeri kalır, o da ayrı bir mesele.

Sanatın alıcısızlığı önemlidir ama bunun çaresi ekonomik ve kültürel kalkınmaya bağlıdır. Milli Eğitim Ordusu ile sanat öncülerinin ödevlerini birbirlerine karıştırmıyalım.

2) Biz Osmanlıca denen dilin ve düşünüşün çeşitli baskıları altında bunalmış, bir kuşağın devamıyız. Ulusal benliği bulmak için Tanzimat'tan beri başlayan dilde özleşme hareketi, ölüm-kalım savaşı olan "Milli Mücadele"den sonra adamakıllı hızlandı. Olayların bizi gerçekler üzerine eğen baskısı, dil özleşmesinde en büyük etken olmuştur.

Bu bir bakıma yaldızla özü ayırma savaşıdır. Nice yüzyıllar yaldızı öz zannederek gerçeği çiğneyip durduk. Biz böyle davrandıkça ezilmeyen, bilâkis iyice güçlenen acı gerçek, bizi dilde de değişikliğe zorladı. Bu aynı zamanda gerçekleri görmeye zorlanan bir kafa değişmesi idi.

Bize çok pahalıya mal olan eski dile karşı tepki, bir hayli sert ve aşırı oldu. Artık bu konuda eskiye ait zincirler kopmuş, buzlar erimiştir. Fakat çalkantı hâlâ devam etmektedir.

Ölçüyü aşırarak yeni bir çıkınaza girmemek için ulusun ortak malı olan dil üzerinde tekrar tekrar ve dikkatle düşünmek zorundayız.

Yüzde yüz bir türkçe dâvasından, diğer bir deyimle dilde bir nevi ırkçılıktan vazgeçip, yüzdesine bakmadan bütün halkın anlıyabileceği, benimsiyebileceği bir yola girmeliyiz.

Yadırganmıyan, anlaşılmayı zorlaştırmıyan, bir sayfa yazı için yabancı bir dil sökercesine insanı bıktırıncaya kadar lûgate baktırmıyan, terkiplerden ve yabancı kurallardan arınmış bir dil... Kanaatimizce dildeki ölçümüz işte bu olmalıdır.

BENEKAY, Yahya

B

1) Sanat alanımız, bugün, kazara bir varil mazot dökülmüş bir deniz yüzü görünümünde. Onun gibi de allı, morlu, pembeli, eflâatunlu bir baksan böyle bir basan şöyle ve hep birbirinin aynıymış gibi görünen, ama, biribiriyle bağı olmayan, ortamın oynaklığıyla büyüyüp küçülen adacıklar. Bu, bir kuşak sorunudur; kuşakların iç yapılarıyla ilgilidir. Sanat elbette bir "erbab işi'dir" Uyuşmazlık, sanat akımları arasında değil kuşaklar arasındadır. Böyle olduğu için de her kuşak kendisini okumaktadır. Ortamının oynaklığıyla büyüyüp küçülen o adacıklar da, hep aynı havanın, aynı akımın bir başka bir araya gelmişliği. Edebiyat konusunda söylüyorum: bu gün "yeni sanat akımları" diye bir şey yoktur; "yeni sanat akımı" diyebileceğimiz bugünün sanat anlayışı vardır. Yayınlanan ki-

taplara, dergilere baktıkça, insan, başka türlü düşünemiyor. Arada bir, numara sırasıyla anılan, "yenilikler" adı altında bazı çıkışlar da olmuyor değil; ama bunlar ana akımdan ayrı. İp çok az sonra gene ona karışan kılcal akımlar. İnsan ancak güncesini, anılarını bir kendisi için yazar. Sanatçının güncesinde bile "bir gün yayınlanabilir" kuşkusudur. Zaten sanat başkaları içindir. Bu sebeple "sanatın alıcılığı" her zaman hiç umursamayanlar bile: "ben mutlu azınlık için yazıyorum" derken ürünlerini sergileyeceği bir pazara, bir ortama inandıklarını itiraf etmiş olurlar. Diyeceğim, her sanatçı sanatının alıcısını, önceden asla kestiremeyeceği sayıdaki alıcılar gerçeğini hesaba katmak zorundadır. İş okunmaktadır, alıcı bulmaktadır. İnsan duymağa, insan düşünmeğe başladığı andan beri sanat da bir gerçek olarak ortadadır. Sanat bir olaydır. Tek kişi için de toplum için de sanat söz konusudur; vardır. "Hep akar ve hiç bir zaman hiç bir yerde durmaz" deyip dünyada bir "statuquo"nun var olamayacağını ilk anlayan, bizim Anadolu'lumuz, Efesoslu Heraklitten beri her düşünenin öğrendiği, gördüğü ve sezdiği bir devamlı yenileşme vardır. Ama gene de her yenilik önce yadırganır. Bu itibarla "halkın yadırgamayacağı bir yenilik" olamaz. Bu günden asla kestiremeyeceğimiz bir yönde ve şekilde yenilikler hep olacaktır sanatta. Asıl iş "halkın yadırgamayacağı yenilik" te değildir; sanat ürünlerini alıcısına ulaştırabilmektedir. Annem onbeş sene önce, radyoda bir alafranga musiki başladı mı "kapat şu zırlıtıyı" diye çıkıştı bana. Sonra sonra sesini çıkarmaz oldu. Şimdi, benimle birlikte oturup Bahç'in Branderburg Konçertosunu bile dinliyor. Bunun gibi, sanat ürünlerini de her fırsatta ve her araçla toplumun karşısına çıkarmak gerekir. Alışkanları olmayınca alıcılar da olmaz. Bu yüzdendir ki ben, en önemli olarak, "halkın yadırgamayacağı yenilik"leri değil sanat ürünlerinin yayınlanmasını, sergilenmesini görüyorum; bunun faydasına inanıyorum. Bir yeni sanat dergisini sergilenmiş görmüyor muyum, içim bir cızz ediyor, fiyatını bile sormadan alıyor, ne edecekse etsin diye satıcısına bütün para uzatıyorum. Ömürlü olursa sevinyorum, devam ettirilmezse üzülüyorum. Çünkü, o dergi de aşıladı bir yeni çevreyi daha; bir kişi de kazanılsa, bir kişi de alıştırılmış olsa kârdır diyorum. Sanatın asıl yükünü taşıyan da dergileri çıkaranlardır. Sanatkâr doğum sancısını çeker ve ürününü verir. O yapıta ortamını hazırlayan ve onu, alıcılarının karşısına çıkaran da yayımlardır. Eskiden

pek çok, ünlü, gazetelerde belli günlerde birer "sanat sayfası" da olurdu. Şimdi ise bir "Halk Gazetesi" ayırımıdır tutturdular, gazeteleri de ikiye ayırdılar. Cumhuriyet, Vatan, Dünya bazı bazı da Tercüman gazetelerinden gayrisinin sanat eserlerine yer verdikleri pek az. Arada sırada Akşma gazetesinde de sanata dair yazılar yer alıyor. O da kendisi de bir yazar ve sanatkâr olan Bilgin Peremecinin sebebiyle oluyor galiba. Haluki Anadolu'da şehirlerde ve kasabalardaki yerel gazetelerde - ve hepsinde - sanatla ilgili yazılara ve bilhassa şiire bol bol yer ayırıyorlar. Karabükte bir İbrahim Yıldız, Konyada Halıcı kardeşler, Ankarada da Medeniyet gazetesinde Osman Attilâ bu işi kendisine özel bir uğraşı edinmişler. Resim için de sergiler, hattâ gezici sergiler; musiki için de - iki üç yıldır olduğu gibi - bilhassa gezici konser toplulukları gerek. Olursa bu iş böyle olacaktır. Gelip gidip iş "eğitime" dayanıyor.

2) Dilcilik ayrı pazar'lı ayrı konulardır. Dünyanın genel gidişime uymuş olarak toplumun anlayışındaki iç değişiklikle birlikte, dilde de değişiklikler olmaktadır. Edebiyat alanında ise bizde, bu değişimler bazı zorlamalar şeklinde olagelmektedir. Hattâ yapılmak istenilen sıra numaralı bir takım yeniliklerde; birer araç halinde; uydurmalara da yönelindi. Yazarlar, şarkı okuyucularına, keman ya da her hangi bir musiki âletini çalanlara benzerler: duyduğu, okuduğu, bellediği sözcüklerden beğendiklerini alırlar çizelgelerine. Onlar için esas olan yapıttır. Böyle olunca da dil sorunu sonraya kalır. Yeni sözcüklerden de tuttuğuna inandıklarını alırlar. Aşırıları fedakârlığı göze alanlardır. Dilcilik alanındaki çeşitli akımlar daha çok dil uzmanlarının ilgilendiği konulardır. Ben "çoğunluğun benimsediği sözcükleri" yabancı saymam. Günümüzün kalbur üstü yazarları da öyledir. En aşırılarında bile kısa deneme yazılarıyla roman, hikâye gibi türlerde tutumları değişiktir. Tutunamıyacak yeni sözcükler daha doğarken belli oluyor. Sanat akımlarıyla halk arasındaki uyumsuzluk görünümünün bir yönü de gelip bu dil sorununa dayanmaktadır. Günümüzün kalbur üstü yazarlarını hemen hemen hepsi kendilerinin düzenledikleri dil çizelgelerini önlerine almışlar, kimseye aldınmadan, romanlarını, öykülerini yazıyorlar. Sanata önem ve değer veren en ünlü gazetelerde onların romanları; kitapçı vitrinlerinde onların kitapları. Demek okunuyorlar. Yolları da "ılımlı bir

yol". Kullandıkları sözcüklerin çoğu Karacaoğlanda da Türk Dil Kurumunun Sözlük'ünde de var. Yazar, şair dilciyi sadece izler. Hattâ çok arkadan gider. O da, aracının dil oluşundandır. Dil konusundaki bir yazısında Yaşar Nabi "Her kuşak kendi direnme payını yerine getirmekten geri durmuyor." der. İşin bütün ruhu da budur. Dergiler yeni yeni akımların aynalarıdır ama onların da dayanabilme gücü sınırlıdır. "Şart" yerine koşul" u kullanan S. N. Özerdim için, T. D. Kurumu yazmanı olduğundan, ben, "görevini yapıyor, özü sözü bir" derim; ama Cumhuriyet gazetesinde bir başyazıda Nadir Nadi kullanırsa çok sevinirim. Dil dâvası aydınlarımızın yürüteceği bir iştir. Yazarlar da, ayrıca bir aydın olarak,, bu dâvaya katılıp "okurların sindirim gücünü" arttırmaya çalışmalıdırlar. Bu da, çoğunluğun benimsediği kelimelerin arasına sürülmesi gerekli yeni sözcüklerin sıkıştırılabilmesiyle mümkündür. Türkçeye benzeyen bir takım söz oyunlarına başvurmak ise okuyucuyu kuşkulandırır. Bizde yazı sanatıyla halkın arasının, bugün, çok açılmış olmasının sebeplerinden başlıcası dilde aşırılıktır. Okur bildiği dilden anlar ve sıkılmaz. Kamu oyu bugün yazı sanatında yeni türlerin yaratılmasına bile sebebiyet verdi. Öykülerin bir solukluk, romanların da binbir parça olmaları zorunluluğu nedendir? Okuyucu sadece kendisine uygun geleni arar. Yazar'a düşecek iş, dil çizelgesini okurların sindirim gücünü göz önünde bulundurarak düzenlemek ve beğendiği, sevdiği yeni sözcükleri de; onlara bunu farkettirmeyecek bir şekilde; araya sıkıştırmak olmalıdır.

BERK, İlhan

B

1) Yeni sanatın gittikçe büyük çoğunluktan ayrıldığı bir gerçektir. Yalnız buna salt yazınsal bir olay gözüyle bakılmamalıdır. Böyle diyorum çünkü, bunu böyle sanmak, sanatçıyı suçlamaya kadar götürür. Dahası var: Böyle hareket etmekle, ona doğru yolun ne olduğunu gösterileceği düşüncesine de varılır. Oysa böyle bir şey olmadığı için, öğüt yerini bulmayacaktır. Aslında, bugünün sanatçısı da eskilerden ayrı davranmıyor. Eski sanat kuralları düşünüldüğü zaman, bugünün kuralları değişikse, bunun tek nedeni bugünü kendine özgü kuralları olduğundandır. Bunları da gerektiren, ya da getiren çağımızın *özü*'dür. Sanatçının ortaya attığı yeni yöntemler, an-

latım biçimleri bu özün sonucudur. Öz'ü de ona, içinde yaşadığı toplum, daha geniş anlamda acun veriyor. Bu öz, bu acunda, yaşamasının bir sonucudur. Yine bu öz, çağlara göre değişir. Bunun *gerçekçi* ya da *soyut* olması sanıldığı gibi salt yazınsal değil, belki de daha çok toplumsaldır. Balzac'ın, Stendhal'ın, Boccaccio'nun gerçekçiliğini (Bunu daha da çoğaltabiliriz) o ulusların toplumlarının zenginliğiyle, *bourgeoisie*'nin gelişmesiyle ilgili bulanlar düşünülecek olursa, *soyut* sanatı da (yeni sanat) çağımızın kararsızlığı, bunaltısı, umutsuzluğu, *yoksulluğuyla* bağlamak olasal olmalıdır. Bence bu gerçeğin bilinmesinde büyük bir yararlık vardır. Bu bilinmedikçe büyük çoğunlukla bağı koparanın sanatçı olduğu sanılacaktır. Daha da kötüsü, soyut sanatçıların bunaltısını, umutsuzluğunu, gerçeküstücülüğünü *aktarma* bir bunaltı, umutsuzluk olarak düşünmekten kendimizi kurtaramıyacağız.

Elbette, bu sorunun yazınsal olan yönü hiç yok değil. Çağımızın özü olan bunaltı, umutsuzluk soyut sanatla kolaylıkla bağdaşıyor. Çünkü öz aslında somut değildir. Her ne kadar endenlerli biliniyorsa da, daha yöntemler bulunmamıştır. Soyutun, gerçekdışılığından, daha doğrusu somut olmayışından kaçan büyük çoğunluk, sanatçıyı ister istemez yalnız bırakıyor. Bu da onun bireyciliğini daha bir artırıyor. Ama onu çağının dışına atan bir bireycilik değil bu. Çağının dışında yaşayan, aslında, büyük çoğunluktur. Sanatın gittikçe mutlu azınlığın bir malı olma gidişi bundandır. Bugünün sanatçısı az kişi tarafından okunmayı çoktan göze almıştır. Bu onun artık bir gerçeği bile olmuştur. Buna üzülmüyor, ama çağını çizmenin bir başka yolu olabileceğini sanmadığı için, yakınmıyor. Soyutu, çağının özüne en uygun diye biliyor çünkü.

2) Şiirin dışındaki yazı sanatlarını konuşma diliyle bağdaştırabiliriz. Bununla, ozanlar bir yana, öteki yazarların konuşma dilini göz önünde bulundurmalarını amaçlıyorum. Ama onlar için de konuşma dilinin alanını genişletmek diye bir şey vardır sanıyorum. Bunda *ılımlı* bir yol tutup tutmamak yazının bileceği bir iştir. Yâni kime seslendiğini bilmek... Bizde de, dünyada da, her yazar bugünün büyük kalabalığını amaçlamıyabilir. Buna bugünün çoğunluğunu demek daha doğru. Bir çeşit yarını düşünüp yazmak bu. Stendhal, *ben 1900'lerle anlaşılırım* derken, o günün çoğunluğuyla ilgili olmadığını söylüyordu. Bugün de bizde böyle düşünen yazarlar olabilir. Bunlar konuşulan dilin alanını genişletmeyi ilk önce düşünebilirler. Bu

yalnız yeni sözlükler katmakla değil, özellikle, yeni anlatım biçimleri bulmak, yeni bir *öz anlatı*'nın ardına düşmek, yâni dil kurallarını zorlamak... şeklinde olabilir. Nitekim, Feyyaz Kayacan, Vus'at O. Bener, Bilge Karasu, Orhan Duru, Leylâ Erbil, Ferit Edgü, Demir Özlü, Adnan Özyalçınır bu arada sayılabilir. Bunlar için, elbette *ılımlı* bir yol üğütlenemez. Önceden, James Joyce, Faulkner, Butor, Robbe-Grillet gibi bir azınlığı seçmişlerdir onlar. Bunda, getirdikleri dilin kalıcı olup olmadığını, eni konu araştırmaları gerektiğini ileri sürmekten başka bir şey söylenemez. Yarınki çoğunluğa seslenmeleri böyle olabilir çünkü, Okurların *sindirme gücünü düşünerek* kim yazar? bakın ben onu bilmem.

Şiire gelince, şiiri ben konuşma dilinin dışında bir dil olarak düşünürüm. Bunun için de, ozan, bir dil getiren adamdır. Eu dilin okurla bağını kurmak diye bir ön düşüncesi olamaz ozanın. Onun dille vardır doğrudan doğruya ilişkisi. Dille nasıl oynayabileceğini düşünür o. Elbette, bu da sağlam bir dil bilgisi ister. Dilini böyle bir yere yaslandıran ozan için, okur diye bir şey yoktur, olamaz da.

Ozan, bir dil getiren bir adam olduğu için, onun getirdiği dil ilkin bir kaç kişiyi ilgilendirir, sonra sonra bu büyür, çoğunluğun olur. Bu, şilir ille çoğunluğun konuştuğu dilin dışında olur demek anlamına gelmez. Kimi ozanlar kendilerini ancak o yoldan anlatırlar demektir bu. Bir ozan, bir yazar çoğunluğu değil, önce kendini nasıl anlatabileceğini düşünür. Çoğunluk, azınlık bundan sonra gelir. Bugünün az kişisi tarafından okunmak, yarının çok kişisi tarafından okunmayacağı anlamına gelmez.

Alıcısızlığı ise ben böyle anlamıyorum. *Edition de Minuit*'yi yönetenler, Beckett'leri, Adamov'ları, Robbe-Grillet'leri, Butor'ları 3000 basmakla işe başladıklarını söylüyorlar. İş kalıcı yazarı seçmesini bilmekte, diyorum.

BERK, Nurullah

B

1) Gerçekten, yalnız bizde değil, en uygar, en kültürlü memleketlerde bile halkla sanatçı arasında derince bir uçurum açılmış bulunuyor. Bu uçurum bir çeşit sanatçı, bir çeşit eleştirmecilerce makbul bir olay olarak kabul ediliyor. Daha geçenlerde, İstanbul Akademisinde, bugünün genç Fransız yazarlarından Michel Ragon, "sanat bugün, onun sırlarını açabi-

lene konuşan, belli bir gruba hitap edebilen kapalı bir dünyadır" dememiş mi idi?

Hiç şüphesiz sanatın tadına varmak için kurallarını bilmek, sanat kültürünün ana hatlarına yabancı olmamak gerekir. Ama sanat eseri çözülmesi gereken bir problem değildir, bir "muamma" değildir. Kültür düzeyi ne olursa olsun her insanın, kendi anlayışına göre, sanat eserinin tadına varmalıdır. Nitekim büyük eserlerin, ölmez eserlerin her çeşit insana seşlendiğı göz önünde değıl mi?

Sanatın alabildiğine halktan uzaklaşıp "erbap işi" haline gelmesi soysuzlaşmasının en belirli izidir. Büyüklüğünü, saflığını, gerçek derinliğini yitiren her sanat sahte bir entellektüalizmin zihin oyunlarına dalar, kudretsizliğini teorilerin arkasına gizler.

Erbap işi haline gelen çağdaş sanat, "erbaptan olma" snobizmini kendilerine yakıştıran soysuzlaşmış tabakalar arasında alıcı buluyor. Halk kitleleri bu sanattan uzak kalıyor ki, yakınılacak bir olaydır.

Sanatçıların halkın yadırgamayacağı bir yenilik aramasına gelince, bence çağdaş sanatın en büyük kusuru boyuna yenilik aramasında, duygusunu bir yana atarak hep aklını çalıştırmasında. Bu gerçek göz önünde tutulursa sanatçının hiç bir yenilik aramadan, gönlünce, kalbince, kendini zorlamadan çalışması gerek. Eskilerin saflığına, açıklığına, samimiliğine dönmek gerek. Ama biliyor musunuz bu ne kadar zor? Bugün her ressam, her heykeltıraş yeni, ihtilâlcı biçimlerle halkı şaşırtma, sahte bir büyüklüğe, sahte bir derinliğe ulaşma çabasında. Bugün bir ağacın, bir insan yüzünün, bir deniz parçasının karşısına geçip duyduğu gibi çizmesini bilen, bu sade tutumla yetinen kaç sanatçı var? Hayır, hemen hepsi, ilkel bir metafiziğin boyunduruğına girip sözüm ona derin, anlaşılmaz, kompleks eserler verme sevdasında.

2) Son yıllar içinde okuduğum yazıların, romanların, denemelerin çoğunu şaşılacak kadar ilkel buluyorum. Yazarlarımız, ille de arı dil kullanacağız kaygısı içinde cümlelerini törpülemekle meşgul. Ne söyledikleri, ne yazdıkları, nasıl fikir sıraladıkları önemli değilde sanki, ileri sürdükleri fikir taslaklarını, ilkel düşüüşleri "nasıl" yazdıkları önemli. Eleştiri alanında ağlanacak fakirlikteyiz.

Günün en gözde denemecileri, belki çok ölçülü biçili bir dille, bir takım basmakalıp gerçekler sıralamaktan öteye gide-

miyorlar, aydının sorumluluğu, halkın yönetilmesi, aşırı dinciliğin zararları gibi. Milletlerarası plânda düşüncelere yönelen yok gibi.

Hiç şüphesiz dilde normal yolun tutulması gerek. Yazarların ödevi bugün olduğu gibi birer "stilist" mi olmak, yoksa güçlü, gerçek bir ümanizmanın cevherini taşıyan eserler mi vücuda getirmek?

CUMALI, Necati

A

1) Önce Atatürk ilkelerinin kesin olarak bütün açıklığıyla ulusumuzca bilinmesi, bellenilmesi gerekir. Önce şunu kabul etmek gerekir ki, bu ilkeler halkımız, hattâ aydınlarımız arasında sanıldığı kadar iyi bilinmiyor. Nitekim, hâlâ dilimizde Atatürk ilkelerini tam olarak açıklıyan bir kitap bulunmayışı bile bunu gösterir.

Dilimizde Atatürk üstüne yazılanlar ne yazık ki çoklukla anılar, fıkralar olmaktan öteye geçemez. Bunun dışında Atatürk'ü anıyabilmek için başvurulacak en güvenilir kitaplar, gene Atatürk'ün kendi yazdıkları, kendi söyledikleridir. Sıra-sıyla, Anafartalar Hatıraları, Atatürk'ün Bana Anlattıkları, Atatürk'le Konuşmalar, Atatürk'ün Özel Mektupları, Nutuk, Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, İslâm Ansiklopedisinin Atatürk'le ilgili fasikülü, hepimiz tarafından dikkatle okunulmalıdır. Yardımcı kitaplar olarak da Prof. Dr. Afetinan'ın anıları, Falih Rıfkı Atay'ın Çankaya'sı Atatürk ilkelerini incelemek isteyenlere yararlı olacak kitaplardır.

Gerçi bunları açıklamakla sorunuzdan ayrılıyorum. Fakat, şu son iki aydır yalnız bu konu üstünde uğraşıyorum. Atatürk üstüne bilgi toplamanın çok güç bir iş olduğunu gördüm. Okuduğum bazı Fransızca kitaplardan örneğin Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri'nin bile noksanları bulunduğunu öğrendim. Sonra gene yabancı dilde yazılan kitaplarda, Atatürk'ün kişiliği daha da yücelik kazanıyor. Dilimizde çıkan kitaplardaki bütün ögücü sözler, yabancıların Atatürk'e verdikleri değer yanında sönük kalıyor. Bu kitaplar niye dilimize çevrilmez? Niye devlet eliyle bu kitapların herkes tarafından okunması için gayret gösterilmez anıyıyorum.

Sorunuza dönelim:

Önce Atatürk ilkeleri açıkça bilinmeli, bu ilkeler üstünde toplu bir anlaşmaya varılmalıdır. Böylelikle yurt yöneti-

minde girişilen işlerin Atatürk ilkelerine uygun düşüp düşmediği herkes tarafından kullanılabilir bir duruma gelir.

Öte yandan, Atatürk ilkelerinin açıkça bilinebilmesi için bu ilkelerin açık tartışma konusu yapılabilmesi gerekir. Bizde bu da zor. Yıllardır politika hayatımız, Atatürk'le ne ruh, ne de düşünce bakımından hiçbir yakınlığı bulunmayan bazı kimselerin, Atatürk sevgisini sömüren gösterişli safsatalarıyla bulandırılmıştır.

Atatürk'ün eseri, bütün yaptıkları açıkça tartışıldığı takdirde, önemi, büyüklüğü daha da anlaşılacak güçtedir. Atatürk'ün kişiliği de öyle.

Bu bakımdan gayretimiz Atatürk'ü tabulaştırmak yerine, insanlaştırmak günden güne aramıza, safımıza katmak yönünde geliştirilmelidir.

Sorunuzun ikinci bölümüne gelince, memleketimizin şartlarına en uygun düşecek demokrasi şeklinin ne olduğunu, inceliyenler Atatürk'ün eserlerinde açıkça göreceklerdir. Yukarıda adlarını saydığım kitaplardan Atatürk'ün görüşü kendiliğinden ortaya çıkar.

Nutuk'ta, söylev ve demeçlerinde açıkladığı görüşlerinden anlaşılır ki, Atatürk bir ulus yaratmaya çalışmış, bugünkü Türkiye toprakları üstünde yaşıyanlar arasında ulusal bir birlik kurmaya, Türk halkını hurafelerden, şeyhlerden, ağalardan, mütegalibeden kurtarıp, tok, aydın, batılı bir ulus yaratmaya ömrünü vermiştir.

Kişisel çıkarları ardında koşan politikacılar, gericiler önünde Atatürk'ün takındığı tutum artık tarihimize geçmiş olaylarla sabittir.

Atatürk, kanun koyucu yerini tutacak, yani millevakili olabilecek kimselerin üstün bilgi, kişilik sahibi olması gerektiğini söyler. İlerde Milletvekillerini seçerken, halkın seçtiği kimselerin kişiliklerinde son derece uyanık bulunması gerektiğini belirtir. Mecliste bir amaç etrafında birleşmiş, kuvvetli bir grupun bulunması gerektiğini, hattâ ne istediğini bilen böyle bir grupun azınlıkta kalmasında bile bir kuvvet bulunduğunu savunur.

Kısaca söylemek gerekirse, Atatürk'ün görüşlerine uygun olarak, particiliğin bizde kişi çıkarları ardında koşan kimselelerin elinden kurtarılması, yönü, programı bilimsel olarak belirtilmiş fikir partilerinin kurulmasına bağlıdır.

Günümüzde bütün partilerin kayıt defterleri, her düşüncede her davranışta kimselere açık bulunduğu için partililiği meslek durumuna getirenlerin oyunları önlenemez.

2) Önce öğretim eşitliği sağlanmalıdır. Yerli yabancı özel okullarla, devlet okulları arasında her türlü ayrılık giderilmelidir. Yurdun herhangi bir lisesini bitiren blmem hangi kolçeji bitirence eşit bilgi, eşit koşullar içinde bulundurabilmektedir.

Yabancı okulları bitirenlerin okudukları yabancı okulun aşladığı kültürün etkisinde kalıp kalmadıkları bugün için ciddiyetle düşünülecek bir konudur. Yabancı bir ulus, kendi kültür üstünlüğünü kabul ettirdiği ölçüde öbür ulusları hâkimiyeti altına alır. Bunu unutmamak gerekir.

Sanat, eğitim hizmetinde ömürlerini harcayanların hayat şartları yükseltilmelidir.

Yedeksubay öğretmenler konusu, bu öğretmenleri bir çeşit maden mükellefiyeti anlayışıyla çalıştırmaktan kurtarılmalı, bu öğretmenlerin fedakârlıklarına karşılık, kendilerine mesken, yiyecek, kitap, ışık sıkıntısı çektilirmemelidir.

B

1) İyi sanatçılar daima halkla anlaşmanın yolunu bulurlar. Yaptıkları yenilikler, sonunda halk tarafından anlaşılma-malarına yol açmak şöyle dursun, aksine halkın çağını daha iyi anlamasına yardımcı olur. Nedir ki, sanatçının getirdiği yenilik, gerekli olmalı, yani toplumdaki değişime bağlı olarak doğmalıdır.

Her yenilik gerekli ise, sonunda alıcısını bulur. Gerek-sizse, köksüzse elbette ki alıcısız kalacaktır. Bu konuda kimseye öğüt verilemeyeceği gibi, tasalanmanın yeri de yoktur.

2) Bilimde ılımlılık yoktur.

ÇAĞLAR, Behçet Kemal

A

1) "Sil yeniden yaz, boz yeniden başla" çağına bir son vermeli artık.. Anayasanın Atatürk devrimleri üstüne kanat geren apaçık hükmüne dayanıp gericiliğe kutsal savaş ve ısrarlı kovalama açmak, artık işten bile değil.. Nice ekonomik ve sosyal meselelerimiz var ki, bugünkü şartlarla kolay kolay hal tarzı bulacağa benzemiyorlar. Anayasa hürriyetleri, yalnız şer kuvvetlerinin değil, hayır kuvvetlerinin de rahat ve

serbest işlemlerini kolaylaştıracaktır elbet... Gündümlü demokrasi diye bir şey düşünmüyorum.. Atatürkçü aydınlar da sebatla, cesaretle, samimî ve fedakâr olmasını bilsinler...

2) Bizim asıl derdimiz, cahillik değil; imansızlık, kararsızlık, karaktersizlik! Namusu, hâlâ belden aşağı bir kavram sayıyoruz. Döneği, dalkavuğu, yalancıyı iğrenç bulmuyoruz. Yüzüne tükürmek değil, bugün de yaptığımız yüze gülmek!.. Biz cahil halktan değil, ahlâksız aydından çekiyoruz. Gerçek münevver, kafası, kalbi ve vicdanı aydınlanmış olandır. Yoksa, acı acı gülmemiz için bir eski nüktemi hatırlatmam gerekecek: "Bizde aile", "bizde edebiyat" "bizde münevver" yollu kısa ve özlü sorunlardan meydana gelmiş bir anketin son sorusuna şöyle cevap vermiştim: "Münevver, Münevver mi? Mahallemizde bir kızdı, o da gelin oldu!" Onyıldır bir ahlâk zلزesi geçirdik. İdealistin adı enayiye, hırsızın adı açıkgoze çıkar gibi oldu. Bunları belirtmekle cahilliği giderme yolunda yapılacak çabaları hafif görüyorum sanılmasın!.. Köy Enstitüsü ve Halkevi işte iki denenmiş ve tutmuş çare.

B

1) Sanat, ne zaman halktan uzaklaşırsa, o zaman yozlaşıyor, kozmopolitleşiyor, özenti ve yapmacık oluyor. Önceleri serde yetiştirilen fidan, sonradan toprağa dikilmezse, köksüz kalmıya, iyice serpilip meyva vermeden kurumaya mahkumdur. Sanatımız kapısını ardına kadar halka açmalı. Divan edebiyatı yalnız saray ve mesken içindi. Şimdi bizden ayrı ve müzelik. Şimdi birçoklarının edebiyatı bu kadarcık bir çevreye bile seslenmiyor. Kendi kendilerine gelin-güvey oluyorlar!.. Yunus'un dilini kullananlar, Yunus'tan ibret almalılar. En girift inanları, kaygıları ve coşkunlukları, o, engin halkın içine ne güzel sindirmesini biliyordu!..

2) Arıtma, azıtma olmamalıdır. Her çeşit aşırılık, okuyucuyu soğutur. Dilde ırkçılık da bir gericiliktir; bir ilerilik değil! Tanrı'ya evet; Çalab'a hayır! Sevgi'ye evet, sevl'ye hayır! Uydurmak yok, türetmek var!..

DİZDAROĞLU, Hikmet

A

1) Yeni Anayasamız, demokratik düzenin yurdumuzda yerleşip kökleşmesini sağlayacak niteliktedir. Demokrasi yo-

lunda karşılaşacağımız güçlükleri yenmenin anahtarlarını da orada bulabiliriz.

Başarısızlığımız, iyiniyetle hareket etmeyişimizden, politikayı çıkarıcı açıdan görüşümüzden doğmaktadır. Anayasa ilkelere bağlı kalınır, davranışlarımız yurt ve ulus yararına yönelirse, demokratik düzenin "en sarsılmaz" biçimde yürütüleceğine inanıyorum.

Yazık ki, politikacılarımız, bize bu umut ve güveni vcremiyorlar...

2) Falih Rifki Atay'ın bir fıkrasını hatırlıyorum. Zamanın Başbakanı ile, Belgrat'ta yapılan Balkan Antantı toplantılarından birinden dönerlerken, Bulgar hükûmetinin dâveti üzerine, Sofya'ya da uğrarlar. Gidişte ve dönüşte Bulgaristan'dan geçerlerken, dikkatini en çok çeken şey, ormanların zenginliği, bakımlılığı oluyor. Heyetimiz şerefine verilen ziyafet sırasında bunun nedenini ilgili Bulgar Bakanından soruyor. Aldığı cevap şu:

— Osmanlı hükûmetinin hazırlatmış olduğu Orman Nizamnamesi'ni bulgarcaya çevirttik, hükümlerini aynen uyguluyoruz!

En kestirme yoldan ulusal eğitime gitmenin yollarını düşünürken, bu fıkrayı tekrarlamayı gerekli buldum. Bizde, bu konu üzerinde çok söylenmiş, çok yazılmıştır. Elimizde, çiçeği burnunda bir ilköğretim ve Eğitim Kanunu vardır; rafta mı kalacak, gerekleri yerine getirilecek mi? Bütün mesele buradadır.

B

1) Sanat, daima halkın önünde gider. Uyarıcı ve aydınlatıcıdır. Halk böyle istiyor diye, geriye ve eskiye dönülemez. Nedir ki, öncülük yaparken, halkla arayı fazla açmaması, aşırılığa kaymaması gerekir. İkisi arasında, anlaşabilecekleri ortak bir "dil" bulunmalıdır. Bunun ölçüsünü tâyin, sanatçıya düşer.

Sanatçı ilkin kendisiyle konuşur; ama bu konuşma okuyucu, seyirci, dinleyici adınadır. Daha mükemmel bir eser ortaya koymanın hazırlık evresidir bu. Eser ortaya çıktıktan sonra, sanatçı, onun sadece yaratıcısı durumunda kalır. Bu kez "konuşmak", yani eser üzerinde düşünmek ve değerlendirmek "alıcılar" a düşer. Bunu sağlamak için, sanatçı, "alıcılar" ın yadırgamayacağı bir yenilikle ortaya çıkmalıdır. Ün-

lû deyimiyle, "şiiirin anlamı şairin karnında" kalmamalıdır.

2) Yazarlarımızla kimi okurlar arasında dil yönünden bir ayrılık bulunduğu inkâr edilemez. Nedenini sadece dilin ileri hamleler yapmasında aramak doğru olmaz. Yeter ölçüde okumayışımızın, ilgisizliğin de büyük payı vardır bunda. Her yıl liselerimizden, yüksek okul ve üniversitelerimizden binlerce genç çıkıyor. Öyle olduğu halde, okur sayısında, göze batacak bir etkisi görülüyor mu? Düşünmeli ki, bunlar Osmanlıca bilmeyen genç kuşaklardır. Dilde yenilik onlara da bir engel sayılmaz ya!

Bu bakımdan, dil yenilenmesi hareketini yavaşlatıp hızını kesmemeli; "okurların sindirim gücü" sözü, eski kuşağın Osmanlıcaya bağlı kalanların, dili dondurmak isteyenlerin öne sürdükleri bir bahanedir. Dilini seven, dildeki değişiklikleri izlemek, onu benimsemek zorundadır.

Bundan ötesi lâf-ü güzaf.

ENATA, Muhtar

A

1) Sorunuz bir hayli ilgi çekici. Fakat korkarım ki bunun akademik münakaşası hem uzun sürecek hem de yapıcı bir sonuç vermeyecektir. Düşüncelerimi şöyle sıralıyayım:

a. Yurt işlerinin sarsıntısız ve Atatürk ilkelerine en uygun bir şekilde yürütülmesi bence mutlak surette vatandaşların başlarındaki insanlara itimat ve sevgi beslemesi ile kabil olacaktır. Atatürk vatandaşlarının bu sevgisini kazandığı için giriştiği her işte muvaffak oldu ve milletin kalbinde o ölümsüz yerini aldı.

b. Bence, Atatürk'ten sonra gelen bütün devirler devletle vatandaş arasındaki bu sevgi ve hürmet bağıını biraz daha gevşetti.

c. Atatürk ilkelerine bağlı kalınsa ve her ne pahasına olursa olsun onlardan dönülmeseydi yıllardan beri içinde bocalandığımız bu buhrana girmemiş olurduk.

d. *Halkın, halk tarafından, halk için* idaresi demokrasi-nin şaşmaz bir prensibidir. Senelerden beri politikacılarımızın çoğu *halkın, halk tarafından* idaresini istediler de *halk için* mefhumunu akıllarına bile getirmediler. Atatürk'ün büyüklüğü ve ölmezliği bence bu *halk için* imanında gömülüdür. Halkı iyi'ye, doğru'ya ve güzel'e götürececek insan lâzım bize. Bu insan

nerede? Lise hattâ üniversite mezunlarının hepsi böyle insan olmuyor. Belki bugünkü tahsil sistemi bize özlediğimiz bu hakikl aydını veremiyor. Son seçimlerde halkın oyunu avlıyabilmek için onlara "boy abdesti almadan huzuruza gelemedim" diye yobazlık yapan bir politikacı yüreklerimizi sızlatmıştı. Buna aydın mı diyeceğiz?

e. 15 Ekim 1961 seçimlerinden önce Dünya'da sayın Atay'ın bir yazısı çıkmıştı. Diktatör Atatürk'ün tek parti rejiminde yapılacak seçimlerde İstanbul halkını temsil etmek için seçtiği adayları sıralıyordu. O listeyi gördükten sonra 1961 seçimlerinde partilerin namzetlerine bakınca hakikl aydınların vicdanları bir hayli sızladı.

f. Bence, *halk içinde, halk ile, halkla beraber* olabilmek için bütün milletvekili ve senato adaylarının birer birer elden geçirilmesi, muayene edilmesi, kafasının içinin, geçmişinin iyice kontrol edilmesi lâzımdır. Gerek Büyük Millet Meclisine gerek Senato'ya girecek insanların yüksek bir kurul tarafından ayıklanması bence ilk şarttır. Böyle olmadığı için Atatürk öldüğü gün sevincinden arkadaşlarına rakı ikram eden bir meczup Senato'ya hem de II. Cumhuriyetin ilk Senatosuna üye olabildi.

g. Bucak, ocak başkanlarından değil, Atatürk ilkelerine samimi bağlılığını göstermiş, memleket dertlerine ışık tutmasını bilen insanların bu işe karışması, karışmaya mecbur edilmesi lâzımdır. Ancak o zaman particilik şahsi çıkarlar için bir meslek olmaktan çıkabilir zannındayım.

h. Böyle bir rejimi, kötü niyetli bir sürü açığöz gene ellerine dolayacaktır. Fakat unutmamak lâzımdır ki dünyaya demokrasi öğretmenliği yapan Amerika'da bile okuyup yazma bilmeyen, milyonların içinde bir kişi bile olsa, oy kullanamaz. Bütün insanlara tanınan hak ona tanınmaz. Biz bunu bile yapamadık.

2) Birinci sorunuzun bu kısmı aynı derecede zor bir mesele. İnönü'nün Başbakan İken söylediği bir söz kulaklarımda çınlıyor. "Bir memlekette namus erbabı en az namussuzlar kadar cesur olmazsa o memlekete kurtuluş yoktur."

Hakikl aydın, bu toprağı, bu yurdu seven hakiki aydın bu cesareti kendinde bulduğu gün Anadolu köyleri aydınlarla dolacak, dünya nimetlerinden mahrum kalmış insanlar yanbaşılarında en büyük mürşidli bulacaklardır. Hakiki aydın, Türk

köylüsüne, onun şahsi hislerinin hiç birisini istismar etmeden ona sadece güzel'i, doğru'yu ve iyi'yi gösterecek ve Türk insanı onun ellerine sarılıp iyi'ye, doğru'ya ve güzel'e doğru yürüyecektir.

Bu bir var olmak dâvasıdır ve *reya'sı* yoktur.

ERÇİN, Melih

A

1) Devlet yönetiminde Atatürk ilkelerini şöyle toparlamağa çalışmıştım bir yazıda: Millet adına millet için (Milliyetçilik), demokratik düzen içinde (Cumhuriyetçilik), salt bilimle dayanarak (Lâiklik), yeniye açık bir davranışla (Devrimcilik), halkın yararına (Halkçılık), iş görmek (Devletçilik).

Atatürk'çülüğün geniş kavramı içinde, siyasal, sosyal ve ekonomik alanlarda çeşitli görüşleri savunan partilere bol bol yer var. Ama demokrasi meydanını boş bulup da, ille Atatürk'çülüğün sağ, ya da sol sınırları dışında at oynatmakta direneceklerin, memleket ve dünya gerçeklerinin baskısı karşısında, er geç Atatürk'çülüğe sığınmak zorunda kalacaklarına inanıyorum. Başka çare yok.

2) Uzmanların enine boyuna incelemeleri sonunda hazırlanıp her yıl yeni duruma uydurulacak uzun süreli bir plânla yürütülebilir bir konu. Zaten yetkililerin de bunu böyle ele alarak on yıllık bir öğretim raporu hazırladıklarını duyuyoruz. Herhalde bu çalışmalarda, şimdi ve belirli gelecekte değişik kollaradaki öğrenci sayısına göre öğretmen yetiştirilmesi, şimdi ve belirli gelecekte meslek ve üretim kollarının insan gücü gereksinmesine göre, yeni öğretim müesseseleri kurulması, sağlanabilecek malî kaynaklar tabii hesaba katılarak, incelenmiştir. Yalnız bu ara gazetelerde tuhaf çelişmeler gözüme çarptı. Örneğin bir mutlu haber: Yakında bütün vatandaşlar okuyup yazacak. Oh ne iyi, üç Türk çocuğundan biri bile okul yüzü göremezken, demek ki yakında üçü de okula gidecek. Ya bu habere ne dersiniz? Yakında bütün okullarda üçlü öğretim bire indirilecek!

Bir de şu noktaya değinmek isterim. Bizim Köy Enstitülerinin başarısı işin gerçekçi bir görüşle ele alınmasındadır. Bu konuda uzun ve derinlemesine söz edecek durumda değilsem de, herkes gibi ben de biliyorum Köy Enstitülerinin kısa denbilecek bir zamanda, hem hiç de üzerlerine ödev olmadığı

halde, köy, kasaba sınırını çok aşan değerler yetiştirdiklerini. Aynı yola Doğu bölgelerinin doktora olan gereksinmesini karşılamak için baş vuramaz mıyız? Bırakalım artık, kılgın çıkar yollar durup dururken, şu ülkücülükten medet ummayı. Ülkücüler en küçük azınlıktır her toplumda, bunu bir kez böyle bilelim. Sonra da kendimizde olmayan nitelikleri başkalarında hiç aramıyalım.

En tezinden işe koyulmak gerek. Koca üniversite yapılarına ne hacet; barakadan büyücek pavyonlar kurarız, gerekirse Ordumuzun yapı birliklerinin de yardımıyla. En yaşlı öğretim üyesi isterse, baş asistan olsun, ona da bol aylık bağlarız. Bibliotek yokmuş, ders kitapları yeter başlangıçta. Doğuda liseyi bitirmişler arasında ciddi bir sınavla parasız yatılı yeteri kadar çalışkan öğrenci mi bulamayız? İsterse-niz Tıp Fakültesi demeyin de doktor okulu deyin bu kuruluşlara. Duyup okuduklarımıza göre takvim arkalarındaki sağlık öğütlerinden bile yoksun Doğu. Orada hastanın, hamilenin beklemeğe vakti yok. Yok yere ölenlerin vakti var sade. Bizim üzüntülerimiz hep yüzeyde mi kalacak; hayatlarından umut kesilmiş vatandaşlarımızdan bir de Avrupa'da son şansını denemek isteyenlere uygulanan kaçınılmaz bazı mali ve idari hükümleri tenkitle insanî vazifemiz bitti mi sanıyoruz?

Halk eğitimi konusunda da bir çift sözüm var. Mehmetçiğin askerlik dışı alanlarda da yetişmesine şimdikinden daha fazla yer ayrılabilir belki. Ancak, Ayşecikle arasındaki görgü, bilgi farkını daha da büyötmekte yarar mı olur zarar mı? Soruyu evet, ya da hayırla yansıtmaktansa, en iyisi, köyde bekliyen Ayşeciğe de özel bir özen göstermek.

B

1) Başkasının hoşuna gitsin diye yazılan şiirin -o başkası isterse halk olsun- en başarılısı bile yine de aslından ayırdedilemeyen sahte tablo değerindedir bence. Başkasını umursamıyan, ama gerçekten umursamıyan şiirin hiç olmazsa içtenlik erdemi olur ki, küçümsenecek şey değil.

Toplumun baskısı içini çöle çevirmiş kişi toplum şiiri yazar elbet, yanı kendi şiirini; okuyucu kendi şiirini okur. Ölümlük dirimlik sorunu cebinde sık sık yokladığı tabancanın namlusunu önce kime çevirsem olan kişi de kendi şiirini yazar elbet. Kimi de anlamsız şiir yazıyor, yazar a, kendi şiiri. Ama

anlamlısı da olamaz şiirin diyor; işte ben bunu anlamıyorum, ya benim canım çöllü şiir çekiyorsa, yahut tabanca.

2) Osmanlıcanın tımtıracı bir edası vardı; arı Türkçe bir başka türlü akıcı. Biriyle öbürü hemen hiç bağdaşamıyor. Bugünkü dilimiz civcivle tavuk arası şekil yoksulu palaza benziyor. Hem yazının özüne sadık kalalım, hem kulağı tırmalamalıyız diye ıkınıp sıkınıyoruz. Bu geçiti bir an önce arkada bırakmak onun için de dil devrimini dört nala koşturmak gerekiyor. Ya bunu yapmak, ya da Osmanlıcaya dönmek. Dönüşü devrim düşmanlarının bile akli kesmediğine göre, bunu yapmak kalıyor geriye.

Evet, kelime yaratmakla iş bitmiyor, halkın kelimeyi diline sindirmesi en önemlisi. Ancak bu sindirim yeteneğini arttıracak bir şeyler yapamaz mıyız? Yapabiliriz. Gazeteler, ondan önce radyolarımız işi daha bilinçli ve yöntemli tutup, halkın bildiği öztürkçesi olan hiçbir yabancı köklü kelimeye yer vermemeyi derd edinseler, bu öz ve temiz Türkçeye alıştıka kulağımız ve gözümüz, dilimiz de onu zorluksuz, özentisiz konuşur. Giderek, bu duru dil, başarı umduran yeni deyimleri de mıknatıs gibi çeker, sindirir. "Hâdisatı yakinen takibetmek" Osmanlıca; "Olayları yakinen takibetmek" zevksizlik nümunesi; "Olayları yakından takibetmek" eh bir derece; "Olayları yakından izlemek" çok şükür bu deyim bakımından olsun devrim ereğine kavuştu.

HACIHASANOĞLU, Muzaffer

A

1) Bu konuda daha evvelce "Varlık" dergisinde "Atatürk bakıyor bize" başlıklı yazımda düşüncelerimi belirtmiştim. Toplumun belirli kültür düzlemine erişmemiş bir memlekette, halkın kendini dilediği şekilde yönetecek bir yöneticiler ve yasacılar topluluğu seçebileceğine inanmıyorum. Köyünden hiç çıkmamış, günü birlik yararlarından başkasına akli ermiyen, gelenekleri en büyük dayanağı sayan bir toplumla demokrasi bu kadar olur. Eksiğimiz bir yönden değildir:

a) Toplum yeteri kadar okur yazar, iyiyi kötüyü seçecek olgunlukta değildir. Günlük çıkarlarına cevap verilmek şartıyla (Ormanı serbest kesmek, okula öğrenci göndermemek, az vergi verip, bol kredi almak, cami yapmak, mevlût okutmak, v.b.) kandırılabilir. Son seçim nutukları da politika cambazla-

rının bu yolları seçtiklerini gösterdi. İçlerinden öylesini biliyorum, hiç vergi alınmayacağına söz verdi. Böyle milletvekillerinden ve senatörlerden kurulu parti gruplarının halkın ilerdeki yararı için bugünkü hayatında fedakârlığı gerektiren bir yasa, bir vergi teklifi yapan milletvekilini destekliyeceğine inanabilir miyiz?

b) Türkiye'de partiler, toplumun sınıflarına dayanıp, onların zorlamasıyla doğmamıştır. Demokrat Parti toprak kanuna karşı çıkan, daha yüksek mevkilerde gözü olan dört beş milletvekilinin kurduğu bir politika kumpanyası idi. Uzun bir süre iktidarda kalanlara karşı halkın gösterdiği tepkiyle kuvvetlendi. Kimler girmedi bu politika kumpanyasına: Eski devirde kalburüstü kişilerden kendilerine sıra gelmiyen değer sizler, Atatürk ve devrim düşmanı olanlar, serbest fırka artıkları, hırsızlar, yağmacılar... Liberalistti bu kumpanya; fakat zaman zaman yiyeceği bile devlet eliyle satan cinsten. Dünyanın bütün liberalistleri gülmüştür.

1950 den sonra, kişiler, hükûmet daireleri ancak milletvekilleri aracılığı ile iş görebilir hale geldiler. Vatandaşın temyiz mahkemesinde işi mi var; milletvekiline; köye çeşme mi yaptırılacak; milletvekiline; fabrika mı istenecek; milletvekiline... Ben kendi işimden biliyorum: Hastahanenin ödeneği için resmi yoldan baş vurmamızdan çok, milletvekiline sızlanmamız gerekiyordu. Yine bir milletvekili tanıyorum: Allahın günü, Ankara'nın bir büyük hastahanesinde, hasta baktırmak, hasta yatırmak için dolaşır, dururdu. Eğer bu adam bir doktor, hem de milletvekili, idiyse işi bu değildi. Vatandaşa yeteri kadar iyi bakılmadığına inanmışsa, sistemi değiştirecek yasayı teklif etmesi beklenirdi kendisinden.

c) Asıl çekerimiz aydın saydığımız kişilerdendir. Halkı kötü yollara götüren onlardır. Bunun sorumluluğunu ilkokul öğretmeninden tutun, üniversite öğretim üyesine kadar öğretmenlerde buluyorum. Bizim aramızda dalkavuklar, fikir sağlamlığına erişmemiş olanlar, korkaklar, iki yüzlüler, geri fikirliiler varsa suç onlarındır. Eğiten kişi, kendi tutumuyla öğrencilerine örnek olmalıdır. Bir öğretmen yalancıysa istediği kadar yalan söylememeyi öğütlesin; kim dinler onu.

Yeni partilerden birinin hukuk fakültesini bitirmiş ilçe başkanına: "Peki, partinin burada teşkilâtını kurdunuz; tüzüğünde neler var?" dedim. Başını salladı. Anlaşılan istim sonradan gelecekti. Kem küm etti, yumurtladı cevherini: "Mem-

lekette hürriyet olsun istiyorum..." Bu hürriyeti değil, anarşiyi istemektir. Bu arkadaş ırkçıydı ilkinden, demokrat oldu, nurcu oldu, olmakta devam ediyor. Ali Fuat Başgil gibi öğretmenden böylesi çömez beklenir. Çok bunun gibiler. Zayıf yetiştiriliyoruz okullarda. Bu memleket eğer bir çıkmaza gir-diyse sorumlusu aydın geçinen diplomalılardır.

d) Partilerarası transfer, kulüplerarası transferden hem daha ucuz, hem daha kolay memleketimizde. Bu partide önemli bir yer alamadın mı, koş öteki partiye; Hasan ağaya kızdın, bırak o partiyi, öteki partiye. Bir aday biliyorum, 1950 den bu yana, girmedığı bir cehennem partisi kaldı. Bu gibiler bir an evvel o partiye girseler de kurtulsak ellerinden. Memleketimizde partilerinin tüzüğünü bilmeyen milletvekilleri vardır.

Nedenleri böylece sıraladıktan sonra, gelelim çareye:

a) Daha önce de "Halka rağmen halk için" çalışmamız gerektiğini söylemiştim.

b) Aydınlar üzerine söylediklerimden caymamakla beraber, her kişinin oyunun aynı değerde olmasını kabul edemiyorum. Öğrenim durumuna göre, oyların değerlendirilmesiyle aydınların ağır basacağı bir seçimin daha değerli kişileri iş başına getireceği inanışıdayım.

c) Tüzüklerinde devrimler aleyhinde açık kapılar bırakan partiler kapatılmalı, kurulmasına izin verilmemelidir. Devrimleri yıkıcı şekilde konuştukları tesbit edilen politika adamları ömürleri boyunca politik haklarından mahrum edilmelidirler.

d) Parti transferleri ağır şartlara bağlanmalıdır. Bir partiden ayrılıp diğer partiye geçen kişi, en az beş yıl yeni girdiği partide herhangi bir görev alamamalı, milletvekili ve senatör seçimlerine girememelidir. Böylece politika cambazlarının iyi niyetimizle alay etmeleri önlenmiş olur.

2) İyi bir hamle yapmıştık köy enstitüleri ve halkevleriyle. Fakat hurda has ettiiler ikisini de. Bugün köylerimizde öğretmen varsa hâlâ, o hamlenin yadigârıdır. Onları komünist yuvaları diye lekeliyenler bunu inkâr edebilirler mi? Halkevleri değişik kollardaki çalışmalarıyla yurdumuzda fikir ve sanat hayatını canlandırıyor. Aramızda oralardan faydalanan

miş, oralarda yetişmiş sanat ve fikir adamları çoktur. Kendi hesabıma ilk yazılarını İstanbul halkevlerinin "İstanbul" dergisinde yayınladım. Orada beraber başladığımız birçok arkadaşlar bu gün de yazıyorlar.

Neden canlandırmıyoruz bu iki kurumu? Türk kültür dernekleri o yeri alabilecek mi? Sanmıyorum. Yola iyi çıkılmadı çünkü. Halk dershaneleri açmanın yeni bir okuma-yazma zorunluluğu olmadan yürüyeceğine inanmıyorum. Halk eğitim müdürlükleri ise havanda su döğüyorlar.

B

1) Olmaz bu. Halkın ilgisini hesaba katmadan yapılan sanat ne derlerse desinler, kıymetsizdir. Bir malın değeri alıcısı ile belli olur. Sanat eserinin eskisi, yenisi olmaz bence; eskimiyei olur. "Beni sonra anlıyacaklar..."; öyle değil. Belki ölümünden sonra değer kazanmış bir iki yazar vardır; hepsi o kadar.

"Gel dur önüme, sen benim sahiliğimsin ısırduğım bir "kauçuk düşmanlığıdır."

Bilinçaltı; boşalma... Bu şiirin her tarafı böyle değil, güzel yerleri var. Fakat yukardaki satırlar toplumu sanata küstürmekten başka bir şeye yaramıyor; ayrıca güldürüyor, kızdırıyor...

Sanatçı başkalarına benzemekten korkarak yeniliğe sarılıyorsa; boşuna. Kimse kimseye tıpa tıp benziyemez; taklit eder sade. İlgi çekmekse yenilik diye yapılan bozuk düzen şeylerin çekeceği ilgi de sabun köpüğü gibi dağılıverir. İşte içlerinden birisi "Gergedanlar" ıyla dönüş yapmadı mı? Bizimkiler de zamanla asıl yollarını bulacaklardır.

2) Ben birdenbire her kelimenin yerine öztürkçesinin konulması tarafıslı değilim. Elbise değiştirmiyoruz. Yazarın okuyucusunu düşünmesi, onu kelimelerine alıştırması gerekir.

HALICI, Feyzi

A

1) Genel olarak biz, doğu sarsıntıları içindeyken, doğuya; batı rejim krizlerine sürüklendiği bir devirde, batıya yönelmiş bir toplumuz. Başarısızlığımızın dış nedeni budur. Devrimleri halka mal edebilmek için salt yasaların yeter olduğuna inanmış. Bu halkla, aydın kitle arasında tepkilere yol açtı. Oysa,

devrimleri sevdirmeliydik. Atatürk ilkelerine dayanacak bir demokrasinin kurulması evveleminde bu ilkelerin halka mal edilmesine bağlıdır. Buna mecburuz. Diğer yandan, devrimlerin ekonomik yanı işlenmedi. Oysa, batılı demokrasi devrimlerinde ekonomik doktrinler, sosyal reformları desteklemiştir. (Bizde siyasi partiler gerçek doktrin partileri olamadıklarından başarılı olamamışlardır.)

Demokrasiyi salt siyasi alanda kurmak, milyonlarca vatandaşın iş bulamadığı, yine milyonlarca vatandaşın okuma-yazma bilmediği bir ülkede, ne ifade eder? Halk sağlığının korunamadığı, ülke servetlerinin değerlendirilemediği, eğitim görevinin başaramadığı, köylerden, illere nüfus hareketlerinin başladığı, ortalama ölüm yaşının 45 e indiği, orta sınıf halkın gittikçe azaldığı bir ülkede siyasi demokrasinin kuruluşu evveleminde bu dâvaların halline bağlıdır.

Bu düşüncelere karşılık demokrasi, bu ülke için kaçınılmaz bir zarurettir.

2) Halkımızı eğitmek için yedeksubay öğretmenlerin hummalı çalışmaları elbette yararlı olacaktır. Bunun yanısıra Orduya askerlik görevlerini yapmak için gelen ve okuyup yazma bilmeyen bütün vatandaşlarımızın altı aylık bir eğitime kursuna tâbi tutulmaları gereklidir.

Okul yapımı içinde Milli Eğitim Bakanlığı tahsisatından başka, ülkemizdeki bütün bankalardan yıllık kârlarının yüzde onu, belediyelerin yıllık gelirlerinin yüzde on beşi, özel idare gelir bütçelerinin yüzde beşi, vakıf gelirlerinin yüzde onu, diğer, anonim, limited ve kollektif şirketlerin yıllık kârlarının yüzde beşi eğitim vergisi olarak tahsil edilebilir. Ayrıca vasıtalı vergilere de yüzde iki buçuk eğitim vergisi eklenebilir. Bu fondan toplanacak paraların tamamı okul yapımına sarfedilebilir.

B

1-2) Yeni sanat akımlarının halkla olan uyumsuzluğu bu akımların ithal malı gibi, yabancı ülkelere -takliden- alınmalarından ileri geliyor.

Bu akımların öncüsü olan sanatçılarımız, ülke gerçeklerini gözönünde bulundurmadan, batıyı titiz bir acelecelikle ülkemize aktarmak gibi olumsuz bir telâş içerisindeyler. Oysa, batı ülkeleri bugünkü sanat seviyelerine düzenli çalışmalar sonunda erişmişlerdir. Bizim diğer bir şanssızlığımız da, halktan

uzaklaşmış bir dil çabası içinde oluşumuzdur. Demek oluyor ki, hem teknik yönden, hem de dil yönünden halkla sanatçılar arasında bir uçurum belirmiştir. Biz yeniliğe ve dil de özleşmeye karşıt değiliz. Ne var ki, halkın kavramadığı ve anlamadığı bir sanatın etkisizliğine değinmek istiyoruz. Tüm sanat kollarında beliren bugünkü gidiş, Anadolu adamına -Anadolu gerçeğine- ve Anadolu diline yönelmezse sanatımız çaima yadırganacaktır.

HANÇERLIOĞLU, Orhan

1) Toplumun bütününe yayılmış bir sanat hiçbir çağda varolmamıştır. Gide'in tadına varmak için Fransız olmak yetmez, belli bir çizgiye yükselmiş olmak gerekir. Sanat alıcılığı bir eğitim işidir. Sanat alıcısı her toplumda azınlıktadır. İleri toplumlarda o belli çizgiye yükselmişlerin sayısı, geri toplumlardakinden daha çoktur. Bu sayı, gelişmenin ölçüsüdür. Bizde korkulacak kadar azsa, bu, bizim korkulacak kadar gerilerde bulunduğumuzu gösterir. Bunun dışında başka bir halkla sanat uyumsuzluğu görmüyorum. Günümüz Türk Sanatı, Divan Sanatı gibi, halka sırtını çevirmiş değildir, halk yüzünü bir türlü sanata döndüremiyor. Halkın yüzünü sanata döndürebilmesi sadece eğitimle de olmaz, bir ekonomik düzene erişmek ister. Birçok değersizlikleri değerli imiş gibi halkın önüne sürerek toplumun beğenisini yanlış yönlere çeviren bilgisiz sanat yöneticilerinin de paylarını unutmamalı. Gördüğüm şudur: Toplumumuzda sanat alıcısı geçinenlerle sanat yöneticisi geçinenler ve sanatçı geçinenler elele vermişler halkın yüzünü sanata çevirmemesi için ne mümkünse yapıyorlar. Ekonomik düzensizlik de bunlara yardım ediyor. Böyle bir durumda sanatçı neylesin, halk neylesin?

Sorunuzu bir başka açıdan ele alınca da aynı sonuca varıyorum. Sanatın soyuta yönelmesi de halkla sanatın arasını açmış değildir. Eski kilimlerimizin üstlerine oturdukları için beğenenler elbette soyut sanatı beğenemezler. Çıplak bir kadın heykelindeki sanatı o heykelin çıplaklığında bulanlar elbette günümüzün soyut heykelleri karşısında şaşıracaklardır. Bunlar, sanat alıcıları değil, sanat gösterişçileridir. Soyut sanat, bunları elemişse pekâlâ etmiştir. Sanatın sahtesi kadar sanat alıcısının da sahtesi zararlıdır. Gerçek sanat alıcısı, soyut heykele eski bir kilime baktığı gibi bakmakta, soyut

müziği bir romansı dinler gibi dinlemekte, soyut romanı Leylâ ile Mecnun'u okur gibi okumaktadır.

2) Dil açısından bakınca da sonuç aynıdır. Gerçek sanat alıcısı dilimizin gelişmesi yolunda sanatçıyla beraberdir. Sahte alıcılar bu yolda da elenmektedirler. Sanat, tarlamızın zararlı otları ayıklanıyorsa, bundan korkulmamalı. Bu ayıklama tarlamızı güçlendirecektir.

Yol, sanat yoludur. Ilımlısı ılımsız olmaz. Diyeceğim şudur: Sanat halka gitmiyecektir, zahmet olmazsa halkı sanata getiriniz.

KANSU, Ceyhun Atuf

A

1) Yurt yönetimi işlerinin Atatürk ilkelerine ve yurt yararına uygun yönetilmesini istiyor muyuz? İstiyorsak, yurt yönetimi Atatürk ilkelerine bağlı ve yurdunun işlerinden başka bir şey düşünmeyen namuslu ve aydın yöneticilerin ellerine geçmeli. Yurt yönetimi için tutup birtakım lâf ebelerini, birtakım çıkarıcıları, birtakım gericileri seçersek, ne Atatürk ilkelerini, ne de halk yönetimini gerçekleştirebiliriz. Geliyor demokrasi seçmeye, seçebilmeye dayanıyor. Ne oluyor? Halk namuslu, aydın, ülkücü yurt yöneticileri seçebiliyor mu? Halkın karşısında, genel olarak, peşine üç beş lâf ebesini, üç beş çıkarıcıyı takan insanların kurdukları oy avcısı partiler çıkıyor. Bu partiler, birtakım toplulukların, birtakım insanların çıkarlarını korumak, beslemek istiyorlar. Dikkat edilsin, halktan halk için değil, kendi çıkarları için oy istiyorlar, halkı aldatıyor ve oy alıyorlar. İş halkın seçimine gelip dayandı mı, demokrasinin en önemli sorunu da ortaya çıkıyor: Oy eğilimi! Halkın oyları kaba oy'a dayandıkça, halk oyunun nereye gittiğini, neye yaradığını, kimlere çıkar sağladığını bilmedikçe, halk uyanmadıkça bu oy oyunu sürüp gidecek. Atatürkçü anlamda bir halk yönetimi kurulamayacaktır. Bize ilkönce bir deney demokrasisi içinde halkın oylarını uyanık, bilinçli vatandaş oyu haline getiren bir geniş oy eğitimi gerekli. Seçme eğilimi! Halk oylarıyla devlete şekil verdiğini bilmeli. Bu deney, demokrasisi, bu eğitimsel demokrasi içinde halka, demokrasi alfabetinden başlayarak halka devlet yönetimine oyla katılmanın koşullarını ve sorumluluklarını öğretmeliyiz. Halka Atatürk'ün ilkelerini de, halk yönetimi ilkelerini de

öğretecek, yayacak olanlar Atatürkçülerdir. Gerçek demokrasi, sorumlu aydınların halkı Atatürk ilkelerinde uyandırabilmeleri, halka örnek olabilmeleri oranında yerleşecektir.

Atatürkçülerin savaşı bitmemiştir. Kolay kolay da biteceğe benzemez. Atatürkçüler, halk yönetimi savaşında elele veremeliler ve halka çıkarıcı politikacı ile, gerçek yurt yöneticisi arasındaki kesin ayrılığı işleriyle, örnekleriyle, düşünceleriyle göstermelidirler.

2) Halkımızı eğitmek için, en kestirme yol, halka inanmak, halkı sevmektir, halkı tanımaktır. Bunun için ilkönce, aydınların belli bir düşünce aydınlığına varmaları gerekir. Halkı eğitmek ancak halkçı yöntemlerle mümkündür. Halkçı bir ulusal eğitimin koşulları ise, aydınların halka karışmaları, halkı doğrudan doğruya halk için uyandırmaları, eğitmeleriyle gerçekleşir. Lâfın açığı şu. hem halkı eğiteceğim de, hem halk lâfından kork. hem halkı uyandıracam de, hem de halkın gerçeklerinden kaç, olmaz bu. Bir ulusun halk toprağının krizmasına inanmıyanlar, halkın eğitilmesini kendi çıkarları için değil, yalnız halkın uyanması için istemiyenler, kendi çıkarları için halkın eğitilmesinden korkanlar, halkçı eğitimi gerçekleştiremezler, halkçı eğitim olmadı mı da, ne yapsak ne etsek eğitimin nimetleri havada kalır, ulusal eğitim bir türlü gerçekleşemez.

B

1) Yahu, biz bu memlekette, halka en ilkel kavıamları anlatmamışız! Ankara Kayseri demiryolunun nasıl yapıldığının öyküsünü yazmamışız. Koca bir ulus, ulusal savaşta bir ölüm kalım dönemi yaşamış, o destanı yazmamışız daha, adama "Ben Türküm!" demeyi öğretmemişiz, Marmara denizinden habersiz, tutmuşuz batıdan çalma araçlarla yeni sanat akımları yaratmak istiyoruz. Halkla büsbütün aramızı açıyoruz ve, sanatın bir ulusa en gerekli olduğu çağda, sanatı soluksuz, yüreksiz, insansız, anlamsız, sevgisiz bir hale getiriyoruz.

Yenilik mi istiyorsunuz? Halk her zaman yenidir. Ondaki yenilikleri ayırdetmek diye birşey var. Ama halk kimin umurunda. Mutlu azınlıkmış? Utanılası bir sanat bu! Halktan kopmuş, halkla ilgisiz. Sonra da, "Halkınız neden geri?" diye masa başında dövünüyoruz. Sen onun dilinden, onun için, onun gücüyle, onun gelişen, yenileşen koşullarıyla bir şey yazdın mı, söyledin mi, onu desene bana? Biz neye bu hale düştük? Sa-

natımız neden bu kadar çabuk soysuz, halksız bir hale geldi? Yurt yöneticiliğinde nasıl aldatıcılığa, göz boyacılığa kaçtıysak, sanatta da öyle olduk denebilir. Gerçek halk yönetiminin elbette sanatı da diri, gerçekçi ve hayat dolu olur.

2) Yazınımızın halka yönelmesi için durmadan, durmadan dili yenilemesi gerek. Bakıyorum, dil yenilenmesinden sızlananların çoğu halktan kopmuş, okumadan, yazmadan, düşünmeden kesilmiş kişiler. Dil yenilemesinin de koşulları var elbette: Sanatçının işliyeceği canlı, temiz bir halk dili. Bazıları, dil yenileşmesi adına öyle şeyler yapıyorlar ki, bir Türkçeden Türkçeye sözlük gerekiyor. Türkçeyi Türkçeye çevirmek değil, dil yenilemesi, Türkçe söylemek, Türkçe yazmak, ve bu yenileşme içinde bile söylediklerini sevdirmek, yazdıklarını okutmak.

KARPAT, Prof. Dr. Kemal H.

A

1) Bizde rejim buhranı, yirminci yüzyılın ihtiyaçlarına uygun olarak gelişmiş bir sosyal yapı ile, eski devirden kalmış bir sosyal teşkilât, iskolaistik ve şekilci felsefe, otoriter devlet ve kişi tutumunun çarpışmasından doğmaktadır. İdare eden "aydın" la, idare edilen halk, birbirinden ayrı şekilde yetişmiş, kültür seviyeleri ve anlayışları, hayat standartları birbirinden alabildiğine ayrılmış iki sosyal grup olarak gözükür. Bizim aydın kitlenin toplum içindeki yeri ve fonksiyonu, tarihi ve sosyal gelişme sonunda, halktan uzak, yanlış bir şekilde tâyin edilmiştir. Her toplumu aydınlar idare eder. Her çeşit siyasi teşkilât fikir unsuruna dayanır ki, bunu da temin eden kimse, aydın olur. Aydın olmak için yüksek okuldan mezun, ya da diplomalı olmak gerekmez. Aydın demek, "düşünebilen insan" demektir. Yaşadığı toplum olayları arasında gerçeğe uygun, sağlam bağlar kurabilen insan demektir. Aydınlar, grubu, kendi başına, müstakil varlıklı sosyal bir grup olarak asla düşünülemez. Aydınlar, kendilerine ayrı sosyal grup gözü ile baktıkları zaman, o toplumun mukadderatı karanlıktır. Çünkü aydınlar, sosyal bir grup olarak hareket ettikleri zaman devlet idare şekillerinin en kötüsü olan oligarşi kurabilirler. Demokraside aydınlar, topluma bağlı, onun içinden doğmuş, onun ihtiyaçlarını en iyi anlayan, kültürü-

nü ve hayatını paylaşan, halkla kaynaşmış bir kitledir. Bu durumda olan aydın ise, etrafını saran sosyal gerçeklerle fikir arasında sağlam bağlar kurarak toplumun yararına çalışabilir.

Bizim aydın grubumuzun bugünkü durumu birkaç yüzyıl-lık tarih sonunda meydana gelmiştir. Tarihi bir açıklamaya girişmiyeceğimin şimdi. Ancak görünürdeki gerçeğe işaret etmekle yetineceğim. Bugün, aydınımız, kendini, toplumun üstünde, âdeta ona sahip görür. Kendisini, toplumu, yetiştirmek le ödevli görür. Topluma karşı herhangi bir sorumluluk duymaksızın, kendisi için yirminci yüzyılın seviyesine uygun bir hayat elde etmek için çabalar, Aydınların büyük bir kısmı halktan sakınır, ona karışmaz, onu küçük görür, her fırsatta onun "geriliğinden" söz açarak, kendi mutsuzluğundan şikâyet eder durur. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Yaban* romanında aydınlara karşı ileri sürdüğü ithamlar, her zaman için kuvvetini muhafaza eden, her zaman okunmağa ve üzerinde düşünmeğe değer gerçeklerdir. Biz, aydının kuru düşüncesiyle kurduğu, halk ve hayat gerçeklerinden ayırarak yaşattığı bir düzenin mirasçılarıyız. İslâm iskolâstik düşüncesinin Osmanlı devlet idaresi ile elele yarattıkları ve Tanzimat'tan sonra bir kat daha bozulan bir sosyal düzenin etkilerinden kendimizi halen kurtaramadık. Cumhuriyet bu düzeni yıkmak için kurulmuşken, zamanla halk kontrolünden çıkarak, eski düzeni canlandırmış ve halk - aydın ayrılığını devam ettirmiştir. Halkevlerinin ilk kuruluş amaçları incelenip, sonradan aldığı şekiller gözönüne getirilirse söylediklerimiz daha iyi anlaşılabilir.

Bugünkü durum meydanda. Alabildiğine genişlemiş bir diploma'lılar grubu, toplum içinde yerini tâyin edemiyerek durmadan çırpınıyor. Faydalı olmak istediği halde bunu nasıl başarabileceğini kestiremiyerek vicdan azabı çekiyor, sonra da toplumun cehâletinden, anlayışsızlığından şikâyet ediyor. Bu durum bir bakımdan gayet normaldir. Kimse bağlı olduğu. veya bağlı olduğunu sandığı bir topluluk içindeki yerini ve bilhassa fonksiyonunu iyice anlamadan mutlu olamaz.

Bizim aydınımız gayri müstahsil bir gruptur. Ne kafaca, ne de bedenen devamlı varlık gösteren bir eser yaratamamaktadır. Bazı ufak tefek kıpırdanmaların arkası gelmediği için de bunlarda uzun vadeli sonuç veremeden kaybolur gider. Ye-

gâne varlık gösterebildiğimiz edebiyat, toplumla ilgilendiği derecede başarı sağlamıştır. Zamanla burada da tekrar aşırı bireyciliğe dönülerek, veya sanatla ilgisini kesen toplumsal görüşlere savunan ilk başarıların arkası alınamamıştır. Öteyandan, toplum hayatı durmadan gelişmektedir, ileri bir düzen kurmak için sonsuz fırsatlar yaratmaktadır. Ama toplum gelişmeleri fikir yönünden ele alınmadığı ve elde edilen gelişmeler değerlendirilmediği için bu fırsatlar da heba edilmiştir. Ben ömrümün on yılını yakın tarihimizi incelemekle geçirdim. Son yüz elli yıl içinde gerçek bir ilerleme kaydetmek için önümüze sayısız fırsatlar çıktığını gördüm, ama hepsini heba etmişiz. Bunların tek sorumlusu ise, toplumdan ayrı kalmış aydınlarımızdır. Halk, tabii bir bitki gibi durmadan meyve verir, kendi dünyası içinde çırpınır durur. Onun hayat kuvveti sonsuzdur. Ama bu hayat kuvvetine daha ileri şekiller verecek, onu müesseseseleştirecek kimseler aydınlardır. Halbuki aydın, kendini doğuştan idare etmek, emir vermekle ödevlendirilmiş olarak görür ve sonra da "ileri" dir diye ruhunu anlıyamadığı yabancı modelleri kopye ederse, halkın yaratma ve hayat kuvvetini engeller, hattâ dumura bile uğratabilir. Bizim sosyal tarihimiz o kadar zengin, o kadar insanî çabalamalarla doludur ki, bunları incelemeyi ihmal eden aydınları ben kendi hesabıma hiçbir zaman affedemem. Bizim aydınlarımız da tarih okumasını severler. Kahramanlık tarihleri, fetih tarihleri onları ilgilendirir. Ama onları da okuyamazlar, çünkü, tarih okumasını da, tarih yazmasını da gerektiği gibi öğrenememişlerdir. Yalnız kötü şiirler yazar, hayat gerçeklerinden kaçarak hayalinde tek başına kurduğu romantik şatolar içinde münzevî bir hayatı arar. Sonra da biz neden fabrika yapamıyoruz, neden şöyle olamıyoruz? diye dert yanar, eninde sonunda kabahati yine "cahil" halka yükler.

Bugün, istihsal kabiliyeti azalan, nüfusu artan bu yurtda üniversiteler, liseler, başka yüksek okullar durmadan mezun vermektedirler. Bunların büyük bir kısmı masa başında çalışmak istiyceklerdir, iyi bir ev, elbise, iyi gıda istiyceklerdir. İnsan olarak bütün bunlar onların haklarıdır. Ama bunları kimin ve nasıl temin edeceğini pek düşünen yoktur. Halbuki devlet dairelerinde halen lüzumundan fazla memur çalışmaktadır. Tek bir insanın göreceği işi bazı yerlerde altı yedi kişi görmektedir. Halbuki memurun da devlet bünyesindeki yeri istihsale iştirâk nisbetile ölçülürse ve ona göre ma-

aş alırsa, o zaman memur sayısı azalır, işler süratlenir, maaşlar artar ve "memur sefâletine" son verilebilir. Bürokrasinin teşkilâtı esasında teknik bir mesele olmakla beraber, bizi ilgilendiren bir tarafı da vardır. Bizim aydın zümrenin büyük bir kısmı, ya devlet tarafından yetiştirilmiştir, yahut da istikbalini devlet kapısında görmektedir. Esasen devlet bizde her sahaya el attığı için hayatta ilerlemek, şu veya bu şekilde devletle bazı ilgiler kurabilmeye bağlıdır. Böylece aydınlarımızın devletle olan ilgileri, yani üstün bir otoriteye bel bağlamaları her meseleyi zor kullanarak çözmek yolunu tutmalarına sebep olmuştur. Bu bir alışkanlık, âdeta ikinci bir tabiat olmuştur. Şimdi aydınların büyük bir kısmının gayri müstahsil olduğunu düşünür, devlet kapılarında yetiştğini gözönünde tutar, bir de her meseleyi zor kullanarak kestirmeden çözmek itiyadını hatırlarsak, siyasi buhranımızın ana sebeplerinden birini anlarız oluruz. Bir yanda istihsal kabiliyeti olan halk refah istiyor, ihtiyaçlarını giderecek yolları gösterecek öncü aydın arıyor, diğer yanda gayri müstahsil aydın, halktan ayrılmış bir durumda yalnız kendini düşünüyor, azalan istihsal'den daha büyük pay almak için çabalıyor. Buhranın birinci nedeni budur. Aydın kitlenin toplum içinde yerini bulabilmesi, sağlam şekilde yetişmiş diğer bir aydın kitlenin meydana gelmesiyle mümkündür. Böyle yeni bir aydın grupunu Türkiye'de bugün görmek pek mümkün olmasa da, doğmakta olduğunu sezmek kolaydır. Bunlar, şüphesiz ki, ekonomik ve sosyal yapı, tarihi gelişme ve kıymet hükümleri arasındaki ilgileri gereğiyle kurarak Türk toplumuna yeni bir canlılık verebilecektir. Çünkü, her şeye rağmen (buna aşağıda uzun uzadıya ilişeceğiz) Türk sosyal ve ekonomik hayatında esaslı gelişmeler kaydedilmiştir. Bunlar gerçek, maddî olaylardır. Fikir üzerine etkilerini bellemek gayet tabiidir. Bu ilk noktamızı bir sonuca bağlayalım. Halk aydın ayrılığı birçok tarih ve ekonomik olayların sonucudur. Bu ayrılık, her sosyal olay gibi, siyasi alanda da etkisini göstermektedir. Çünkü, aydının ve halkın yetişme şartları, çalışma imkânları, geçim emniyeti o kadar farklı, o kadar birinin zararınadır ki, bunları tatlı sözle bağdaştırmaya imkân yoktur. Ayrılığı gidermenin tek yolu, aydın, toplumun hem fonksiyon hem görüş, hem de ideal bakımından bir parçası haline sokmak, kaynaştırmaktır. Bu kaynaşma ise ne cebir, ne şiddet, ne yıldırma ile olamaz. Ayrılığı meydana getiren nedenleri ortadan kaldırmakla olur. Bunun

için de her şeyden evvel yurt ve insan sevgisinden hareket edecek bir anlayış gerektir. Sonra da bu durumu ortaya çıkaran nedenleri ele alarak bunları vararsız duruma getirmek gelir. İnsanlarla uğraşmayı bırakarak, bu insanların hayatlarına, tutumlarına şekil veren gerçekleri anlamak gerekir. Gerçekleri görebildiğimiz nisbette de şahsiyattan uzaklaşır, verimli bir yola girmiş oluruz. Aydın ve halk birbirinden ayrılırsa, bu başsız gövdeye benzer. Buhranın birinci nedeni bu.

Siyasi buhranımızın kültür alanındaki nedenine de biraz ilişmek istiyorum. Kültür alanında da halkımızdan ayrılmış bulunuyoruz. Kültür gıdamızı öz halkımızın tabii olarak yattığı kültürden alacağımız yerde, rastgele önümüze çıkan yabancı kaynaklardan kopye ediyoruz. Yaptığımızı da sıkılmadan "batıcılık" diye dünyaya ilân ediyoruz. Yanlış anlaşılmasın. Ben batı aleyhtarı değilim, bilâkis birçok batılı taraftarından daha fazla devrim ve değişme taraftarıyım. Ancak ben batıyı Türk toplum hayatının ihtiyaçları açısından görerek oradan, öz milletimin yaratıcı kudretini arttıracak metodları almak taraftarıyım. Başka bir deyimle, fikrin özünü almak istiyorum. Hattâ almak da istemiyorum, öğrenmek istiyorum ki, kendi toplumumu daha iyi anlayabileyim. Bu kadar. Türkleşmek batılılaşmadan evvel gelir. Türkleşmek ise halka inmekle, onun kültür duygusunu kavramakla mümkündür. Esasen Türkleşmek demek batılılaşmak demektir.

Kültür yönünden de halkımızla kaynaşamadığımız (aydınlar hesabına konuşuyorum) aşikârdır (1). Sosyal ve ekonomik alanlarda kaynaşmamış bir kitle, kültür alanında nasıl kaynaşabilir? Bizde ötedenberi dillerle dolaşan bir düşünceye göre, aydınlarımızın kültürü batıya, halkımızın ise doğuya yönelmiştir. Bu o kadar saçma ve gerçekten o kadar uzak bir görüştür ki, uzun uzadıya tartışmasına dahi girişmek istemiyorum. Türkiye'de gerçek mânasile batılı olan kimseler köylülere, halk tabakalarıdır. Doğulu ise, eğer doğulu ve batılıyı düşünüş ve hayatı anlayış yönlerinden ele alıyorsak, aydınlarımızdır. Batılı insan, toplumla hayat, tabiatla akıl arasında gerçeğe uygun ilgiler kurarak uzun yüzyıllar boyunca iptidai insan kümelerini geliştirerek bugünkü duruma sok-

(1) *Kültürle medeniyet arasında fark görmediğim için "medeniyet" terimini kullanmıyorum.*

muştur. Temel halk kültürü, her yerde aynı şekilde yaratılır. Dünyanın her yerinde halk eriştiği hayat seviyesine, çalışma şartlarına, sosyal teşkilâtına göre, her gün başbaşa yaşadığı hayat gerçeklerine uygun olarak bir kültür yaratmaktadır. Bizim halkımız da batıda ve dünyanın her yerinde olduğu gibi, yani, aynı kültür ameliyesini kullanarak, durmadan kendi kültürünü yaratmaktadır. Halk kültürü, her yerde objektiftir, hattâ lirik anlarda dahi objektivitesini bir dereceye kadar korur. Bu halk kültürünün her yerde mevcut bir özelliğidir. Bizim halkımızın kültürü onun hayat aynasıdır. Dünyanın her yerinde de bu böyledir. Batı, bu halk kültürünü yüzyıllar boyunca işliyerek, dilini geliştirerek bugünkü duruma sokmuştur. Gerçi bugün herhangi bir batı yazarının eseri halk kültürü ile ilgisi yokmuş gibi gözükür, ama onun hayat görüşü, olayları ele alışı, halk kültür metodunun aynısidir. Bir yanda insan, diğer yanda hayat ve gerçekleri ve bunlar arasında sağlam bir bağ kurabilen akıl. Bizim aydınımız ise, kendi halkından ayrı düştüğü için onun kültürünü, hayatını anlayamaz, basit bulur, yadırgar. Bunun için de halkımız batılı, aydınımız doğuludur. Şüphesiz ki, aydının da kendine göre bir kültürü vardır. Her sosyal grup, kendi özelliklerine göre bir kültür yaratır. Ama aydınlarımızın kültür anlayışları o kadar uzun açıklamalara ihtiyaç göstermektedir ki, üzerinde fazla durmak bizi konumuzdan uzaklaştırabilir. Onun için bu meseleyi bir yana koymak gerek.

Kültür ayrılığını meydana getiren diğer bir meseleye, din meselesine de ilişmek istiyorum. Şüphesiz ki, kültür alanındaki buhranlarımızın diğer sebeplerinden biri, dinle toplum arasındaki ilgilerin yanlış anlaşılmasıdır. Dinin toplumsal bir olay olduğunu ve toplum şekillerine göre değiştiğini bugün kabul etmiyen yoktur. Yani, dinin bir toplum içindeki mevkiini ve etkisini, o toplumun teşkilâtı, çalışma şartları, v.s. tâyin eder. O halde, dinin toplum içindeki yerini tâyin eden kuvvetleri gözden uzak tutarak, din meselesini tek başına ele alırsak, çıkmaza gireriz. Dinin sosyal yapı ile olan ilgisi, gereğiyle anlaşılmış olsaydı bizde, lâikliğin uygulanmasından doğan birçok güçlükler önlenmiş olurdu. Dinin halk gözünde pıatik bir değeri vardır. O ahlâk kaynağıdır. Dışarıdan hiçbir eğitimci kuvvetin girmediği bir yerde, ki bu bizim köy ve kasabalarımızdır, düzenleyici fonksiyonu vardır. Ama dini, içinde bulunduğu toplumsal ve ekonomik şartlardan ayırarak

tek başına ele alır ve en iyi amaçlarla da olsa değiştirmeye kalkarsak, o zaman halk arasında şiddetli tepkilere yol açmış oluruz. Çünkü bu halde, halkın doğrudan doğruya her günkü hayatına, geleneklerine karışmış oluruz. Bu durumda da siyasî buhran bir kat daha şiddetlenecektir. O halde, meselenin ana noktası lâiklik değil, onun tatbikatıdır. Dinle, sosyal yapı arasındaki ilgi iyice anlaşılmadan, din reformu ve lâiklik yürütüldüğü içindir ki, bizde din meselesi bir çıkmaza girmiş, halk ve aydının birbirinden daha da fazla ayrılmasına sebep olmuştur. Ama bugün, din meselelerinin, ekonomik ve sosyal meseleler ön plâna geçtiği için Türkiye'de ikinci derecede önemi olduğuna samimiyetle inananlardanım. Bir iki büyük şehirde mahdud bazı gruplar arasında yapılan tartışmalar bir yana bırakılırsa, bugün Anadolu'da din meselelerini siyasî yönden uzun uzadıya tartışan yoktur. Tatbikatta din meselesi hakkında siyasî partilerin tutumu birbirinin aynıdır. Ekonomik ve sosyal meseleler her yerde dinden evvel gelmektedir ki, en tabii tutum da zaten budur. Dini istismar ederek fayda uman gruplar, her zaman ortaya çıkacaktır. Ama bunların etkisi mahdud kalacaktır. Din meselesi, sosyal veya ekonomik bir konu ile bir arada gösterilirse ki, eskiden bizde din meselesi, şartlar uygun olduğu için bu şekilde ele alınırdı, o zaman dinin etkisi kuvvetli olarak gözükebilir. Ama bu halde de, kuvvet kaynağı dini inançtan ziyade, dinî bir kisve altında gösterilen sosyal veya ekonomik meselenin ta kendisindedir. Sonuç olarak diyebiliriz ki, din meselesi, sosyal ve ekonomik meselelere bağlı olarak görülmelidir, çünkü dinin sosyal ve siyasî alandaki etkileri aslında bunların bir sonucudur. Sosyal yapı, ekonomik teşkilâtla kültür arasındaki bağlar gereğile anlaşılırsa din meselesinin de durumu kendiliğinden ortaya çıkar ve böylece öneminin ikinci derecede olduğu anlaşılabilir daha esaslı konulara gitmek mümkün olur.

2) Bize en uygun demokrasi şekli ne olmalıdır? sorusuna gelince, vereceğim cevap daha fazla tatbikatla ilgili olacaktır. Yalnız şunu belirtmek isterim ki, ben sonuna "ism" ler gelen basma kalıp doktrinlerden ve teorilerden şiddetle kaçınan bir kimseyim. Etrafını saran gerçeklere ve olaylara bakarak fikir yürütmeyi daha uygun bulurum. Bizim bugün, içinde bulunduğumuz şartlar her "ism" i az zaman sonra birbirine benzetmekten başka bir sonuç veremez. O halde, ilk

yapılacak iş yakın geçmişe bakarak elde edilen kazançların muhasebesini yapmak gerekecektir.

Fikirimce bugün bizim ana amacımız faaliyette bulunan muhtelif sosyal grupların karşılıklı durumlarını tesbit ederek, onlara fikirlerini ifade ve menfaatlerini koruyacak imkânları sağlamak, istihsalı arttıracak sosyal adaletin gerçekleşmesine çalışmaktır. İstihsal metodlarını rasyonelleştirerek, tekniğini daha mütekâmil bir hale sokmak ve böylece istihsal vasıtalarını yirminci yüzyılın ayarına çıkartmak baş amaçlarımız arasında olmalıdır. Ancak bunlar ve benzeri amaçlar, gerçekleştikten sonradır ki, rejim konusundaki tartışmaların gerçekten derin bir mânâ ve değeri olabilir. Bugün için kabul edeceğimiz demokrasi, muhtelif sosyal grupların ihtiyaçlarının neler olduğunu bulacak. sosyal ve ekonomik hayatımızın ilkelerini gösterecek ve bu ilkeler açısından yeni fikirlerin ortaya çıkmasına yardım edecek demokrasidir. Bu ise 1945-46 da kurulan ve yeni Anayasa ile eksikleri bir dereceye kadar tamamlanan çok partili demokrasinin devamından başka bir şey değildir. Ancak bunu söylerken, muayyen bazı noktaları gözönünde tutarak konuşurum. Kanaatimce çok partili hayat Türkiye'de ilk defa geniş çapta aşağıdan yukarıya doğru bir sosyal değişmeye yol açmıştır. İngilizlerin "social mobility" dedikleri bu olay, toplumun alt tabakalarında yaşayan kimselerin meslek değiştirmelerine ve yükselmelerine yardım etmektedir. Aynı zamanda birçok meselenin yukarıya çıkmasına ve fikir hayatını etkilemesine yol açmaktadır. İkinci olarak, çok partili hayat halka siyasi bir terbiye vererek vatandaş ve insan olarak toplum içindeki değerlerini öğretmiştir. Üçüncü olarak da, ihtiyaçlarının neler olduğunu göstermiş, bunları doğuran nedenler üzerinde ve hattâ giderme yolları üzerinde düşünmeye sevketmiştir. Bu son nokta ise, Türkiye'nin siyasi geleceği için çok önemlidir. Yalnız şunu belirtmek yerinde olur ki, bütün bu kazançları muayyen bir siyasi partiye mal etmek yanlışır. Kazançlar bizzat çok partili hayatın icaplarındandır. Çok partili hayat daha geniş, daha liberal bir duruma girdikçe de, bu kazançlar daha da artacaktır.

Çok partili hayat, devlet ve bürokrasinin halkla olan ilgileri üzerinde de önemli etkiler meydana getirmiştir. Böylece bürokrasi hem devlet siyasetini düşünen, formüle eden ve hem de yürüten bir organ olmaktan çıkarak, halk temsil-

cilerinin emrine girmiştir. Bürokrasi çalışmalarını devletin müessese ihtiyaçlarına göre düzenlemekten bir dereceye kadar vazgeçmek zorunda kalarak, bunları halk ihtiyaçlarına uygun şekilde ayarlamak yolunu tutmuştur. Böylece halk ve devlet arasında yeni bir denge meydana gelerek, devletin halk üzerinde yürüttüğü mutlak egemenlik azalmıştır. Bu değişmeler bir hayli sarsıntılar meydana getirmiştir, çünkü devletin baskısından kurtulmaya başlayan halk, devlet otoritesine de yer yer karşı gelmeye başlamıştır. Devlet bizde otorite sahibi, yalnız emir verici bir varlık olarak tanındığı için fonksiyonu değişerek vatandaşın emrinde çalışan bir müessese duruma girince, ilkten halk bunu bir hayli yadırgamıştı. Sonra, yeni düzenin faydalarını anıyarak benimsemiye başladı. Bunlar olup biterken, Demokrat Parti içinde gruplaşmalar başlamış, üst kademeler kuvveti kendi ellerine toplamaya girişmişlerdi. Bu defa da devleti bir parti mekanizması haline sokarak, toplum üstü eski rolünü tekrar canlandırmak yolunu tuttular. Bunda bir dereceye kadar başarı sağlamakla beraber, Demokratlar, çok partili hayatın getirdiği yeni devlet anlayışını ortadan kaldıramamışlardır. Demokrat Parti içinde meydana gelen bu gruplaşma ve devleti tekrar ilâhileştirerek toplumun gelişmesini, daha doğrusu halkın siyasi şuura sahip olmasını önlemek çabaları esaslı bazı nedenlere dayanmakta idi. Bu olayların meydana gelmeğe başladığı 1956 - 1957 seneleri, halkın sosyal ve ekonomik meseleler üzerine eğilerek görüşlerini ve reylerini ona göre ayarlamaya başlayan tarihlerle rastlar. Eğer 1957 seçimleri ve bilhassa seçim kampanyası incelenirse, bunun 1950 ve 1954 seçimlerinden çok farklı olduğu görülür. Çünkü 1957 seçimlerinde ağırlık merkezi sosyal ve ekonomik meseleler üzerine toplanmıştır (1). Din meselelerinin halk oyu üzerinde etkisinin ne kadar azaldığını da yine bu seçimler göstermiştir. 1957 seçimlerinde ağa ve ortakçı işçi ile işveren, yeni bir şekilde düşünmeye başlayarak oylarını şuurlu bir halde ekonomik menfaatlerini koruyacak partiye vermeye başlamışlardır. Halk bir partiye körü körüne inan-

(1) Biz bu seçimleri bütün teferuatıyla inceledik ve yayınladık. Bk. Kemal H. Karpat "The Turkish Elections of 1957" The Western Political Quarterly, Haziran 1961, Sayı 436-456. Bu dergi, Batı Amerika Siyasal Bilgiler Derneği'nin organıdır ve Utah Üniversitesinde yayımlanır.

maz. Siyasî partilere menfaatleri açısından bakar ve ona göre oyunu kullanır. İşte, 1957 de altı yıllık ekonomik ve sosyal siyasetin tepkileri gözükmeye başlamıştı ve halkın büyük bir kısmı kendini savunmak için Halk Partisine oy vermişti. Bu kitlenin arasında eskiden Demokratlara oy vermiş ve Halk Partisine karşı sürekli düşmanlık ilân etmiş çok kimse de vardı. Bütün bunları şahsen Anadolu'nun otuz vilâyetinde ve sayısız köylerinde yaptığım araştırmalarla tesbit ettim. Eğer 1957 seçimleri birkaç ay sonra yapılmış olsaydı Halk Partisi çoğunlukla iktidara gelmiş olacaktı. (1961 seçimleri çok değişik şartlar altında cereyan ettiği için bunlara bu yazıda dokunmak istemiyorum).

1957 ve onu takibeden yıllarda Demokrat iktidara karşı görünen çetin direnme halktan gelmiştir. Bunu Halk Partisi'ni tutmakla göstermiştir. Halk bu partiye karşı gösterdiği meylin Cumhuriyet Halk Partisinin bu tarihlerde halka doğru gitme çabalarile biraz ilgisi vardır. Ama esas neden Demokrat Parti içinde meydana gelen gruplaşmalardır. Şu veya bu yoldan iktisadî kuvveti elde eden bazı gruplar, kendi hegemonyalarını kurarak, halkın çok partili sistem sonunda elde edilen kazançlarını, hürriyetlerini baltalamıya ve kendi kuvvetlerini arttırmaya girişince, halk, kurtuluşu bu partiyi iktidardan uzaklaştırmada görmüş ve ona göre hareket etmeye başlamıştır.

Çok partili hayat, Türk toplumuna, meselelerini daha iyi kavrama imkânı vermiştir. Serbest bir hava içinde muhtelif sosyal gruplar durumlarını daha iyi tâyin ederek, hareketlerini ona göre ayarlamaya başlamışlardır. Bu ayarlama ise sosyal ve ekonomik gerçeklerin ışığında meydana gelmeye başlamıştır. Çok partili hayata tekrar dönülerek sosyal vetrenin daha hür bir hava içinde ortaya çıkması sağlanırsa, Türk toplumunun ana meselelerini sırasile ele almak mümkün olacaktır. O zaman parti hayatı da kısır şahıs dâvalarından kurtularak, bu dâvaların da temelinde olan temel meseleler üzerinde toplanacaktır. O halde, bugün için Türkiye'nin şu veya bu "ism" dâvası olamaz. Ortada mevcut çok partili nizâmı geliştirerek bütün sosyal grupları bunun içinde söz sahibi yaparak ana amaç olmalıdır. Türkiye için bugün en uygun demokrasi budur.

KESKİN, Yıldırım

B

1) Sanatın gittikçe "erbap işi" haline gelmesi, alıcısız kalması düşünülemez. Sanat, ancak belli bir zaman için "erbap işi" olabilir. Yaratıcı, çoğunlukla, kendi çağdaşlarından yirmi-otuz yıl ileride olduğuna göre, bugün alıcısız kalan eseri, yarın alıcısına kavuşacak; bugün "erbap" olan kendisi yarın erbaplığını kaybedecektir. Şüphe yok, yirmi-otuz yıl uzun bir devredir. Ancak sanat, sanatçının bu sabrı ile gelişebilir.

Sanatın alıcısız kalmaması için ne yapmalı? Sanata gerçek yenilik getiren kaç kişidir ki? Sayısı her kuşakta iki üçü geçmez. Alıcısız kalacak olan bu iki üç sanatçıdır, daha fazlası, genel olarak sanat değil.

Yaratıcı olarak kabul ettiğimiz bu kişilerin dışında bıraktıklarımızın sanatçılığından şüphe edebilir miyiz? Yaratıcılık yalnız yenilik midir? Yenilik bir ham maddedir. O ham maddedi işlemek, mükemmelleştirmek de yaratıcılıktır. Öyle zannediyorum ki, sanatımızın geçirdiği krizin asıl sebebi buradadır. Daimi olarak yenilik aramak, ilk bulunmuş yeniliklerin mükemmelleşmesine, yerleşmesine, incelmesine engel olmak da, sanatımızı bir nevi anarşiye götürmektedir.

2) Arı, yerleşmiş, sağlam bir Türkçeye ihtiyacımız olduğuna göre, bu amaca doğru yönelmiş bütün çabalara, bugünkü kuşakla arasını açmak pahasına da olsa, hız verilmek gerekir. Ancak, bunu, başıboş bir akıma bırakmak doğru olmaz. Yazarların zevklerinden çok, dilcilerin değerlendirmelerine öncelik verilmelidir. Gelecek kuşakların günümüz sanat eserlerini okuyabilmelerini, bizimle aşağı yukarı aynı dili kullanmalarını istiyorsak, başka bir yol tutulması, belki de doğru olmayacaktır.

KOCAGÖZ, Samim

A

1) Memleketimizde siyasal kaynaşma ve çekişmeler, çeşitli partiler arasındaymış gibi görünüyor. Ama aslında belli bir azınlığın, bir tek sınıfın arasında külâh, koltuk kapma-

cadan başka bir çekişme, kaynaşma yok. Çeşitli parti yöneticileri, oy için halkı aldatmak gayretinde. Aralarında niçin çekişirler, akıl fikir elmez. Herbirinin kendisine göre memleketin ana sorunlarını kapsıyan bir programları, görüşleri yok. Çoğunluk, halk, köylü, lider; kendi dertlerine çare bulacak parti aramaktan şaşkın bir hale gelmiştir. 27 Mayıs'tan sonra büyük halk kitlelerinin bir bölüğü, KUYRUK diye adlandırıldı. Bu sorunun üzerinde önemli durmalıyız. Halkın çoğunluğu, kendi yararına çalışacak, programlı, ilkeli, namuslu bir partiyi, bilincinin altındaki itelemeyle arıyor. Dört büyük partinin dördünde de büyük toprak ağaları var. Ya da toprak ağalarından yana olan kişiler var. Bu koşullar altında bu partilerden Toprak Reformu'nu beklemek yersizdir. Oysa, toprak reformu yapılmadan memleketimize demokrasi gelemmez. Ağaların, şeyhlerin buyruğunda olan köylü, bunların şadakası ile geçinen toprak işçileri; kendi başlarına buyruk, kendi tarlalarına sahip olmadıkça, ağaların verdiği buyrukla oy kullanmaya devam edeceklerdir.

Atatürk'ün ilkelerinde DEVLETÇİLİK vardır. Memleketimizin bugünkü koşulları, olanakları, Atatürk'ün koyduğu bu ilkenin izinde, bir adım ötesinde BİR DEMOKRASİ'yi gerektirmektedir. Atatürk devrimlerinin gelişmesi, bu noktaya gelmiştir. D evrimcilik de budur. Çoğunluğun yararına, ana dâvaları sosyalist bir açıdan ele alacak, plânlayacak, namuslu, bilgili bir parti, memleketteki tedirginliği giderir. Sosyal, siyasal kaynaşmalar, memleketimizi artık bu noktaya getirmiştir.

Atatürk'ün partisi olan C.H.P., ilk bakışta, ilkelerinde yukarıda sıraladığımız isteklerimizi gerçekleştirecek gibi bir tutumda görünürse de, üzülererek söyliyelim ki, bugün artık bu Babil Kulesi'ne benzemektedir. Sayın İnönü'nün kişiliği bu partiyi ayakta tutmaktadır. Temsilciler Meclisi'nde geçen yıl, toprak reformu sorunu ortaya atılınca, ilk direnme bu partinin içindeki toprak ağalarından gelmiştir. Partilerin en kuvvetlisi gibi görünen bu parti, istese de bundan böyle ana sorunlara el atamıyacaktır. Halk Partisi, halkın partisi olmaktan çıkmıştır. Atatürk ilkelerine karşıdır.

2) Bu sorunun karşılığı kısaca, "Köy Enstitülerine dönmek" tir.

B

1) Edebiyatta yeni kuşağın halktan uzaklaştığı, giderek halkı hiçe saydığı, okuru, okuyanı bile küçümsediği, bir gerçektir. Sanat, sanatçı, her zaman, her çağda, toplumun buyruğundadır. Toplumun iç kaynaşması, gelişmesi, ya da durması, gerilemesi, sanatın içten yeniliğini kendiliğinden ortaya koyar. Topluma karşı direnen, toplumdan kopmak isteyen sanat, köksüzdür, köksüz kalır. Sanat, sanatçı, toplumla birlik yaşamaya bakmalı, toplumun düşlerine, halkın iyiyi, güzeli araştırmasına katılmalıdır. Böylece, yenilik, kendiliğinden, içten, kendi kendine olur. Tutumu böyle olan sanatçıyı da halk sever, okur. Çünkü bu sanat ve sanatçıda halk kendisini bulabilir.

2) Ben, dilimizin sadeleşmesi, güzelleşmesini candan gönülden isteyen bir kişiyim. Yeni kuşak, bu sadeleşmeyi bir yenilik gibi anlıyor. Oysa, okur, halk, Osmanlıca'yı konuşmadığı, anlamadığı gibi, koyu sade Türkçeyi de ne konuşur, ne anlar. Sanatçı, sade, özlü bir Türkçeyi okura, halka sevdirmeye çalışmalıdır. İlmli olmalıdır. Yok okura, halka kendisini okutmak istemiyorsa o başka...

KÖRÜKÇÜ, Muhtar**A**

1) Aslında 27 Mayıs, son yıllarda içine düştüğümüz rejim buhranına bir hal çaresi bulmak için girişilmiş bir davranışın başlangıcıydı. Ama bu davranışın öncüleri, ya da onlara ışık tutanlar, çare olarak gidilmesi gereken yolun tam tersine bir tutum izlediler. 27 Mayıs'ın başında bulunanların sonsuz iyi niyetlerine, yurdun mutluluğu için duydukları bitmez isteğe rağmen, onlara, ne de olsa uzmanı olmadıkları bir alanda yol gösteren "fikriyatçılar" ın romantik ve akademik tutumu işi büsbütün çıkınaza sokmuştur. Bunlar, yurt gerçeklerine ve siyasi oyunlarına tüm yabancı, kendi fildişi kulelerinin ve yargı edinmiş nazariyatçıları.

Geçirdiğimiz sınavlara göre, demokrasi yolunda attığımız kötü adımları biraz kısmak, güdücü ve güdümcü kurallar koymak gerekirdi. Demokrasiyi hazır elbiselikten çıkarıp, yurdu muzun koşullarına uygun duruma getirmek olumluydu. Bunu derken, Salazar'ınki, ya da Franco'nun rejimi biçiminde,

ömürlü ve mutlu görünen de olsa, tek kişi egemenliği yoluna eğilim taşıyorum sanılmasın. Sadece küçük, ya da büyük bazı kısıntılar, sınırlama tutumları, yurt koşullarına ve seçmenin kişiliğine göre ayrıntılar yapmak yeterdi.

Akla hemencecik şunlar geliyor örneğin:

Oy eşitliği, demokrasinin vazgeçilmez kuralı değildir. Belli bir kültürü, dünya ve siyasa görüşü olan, ya da yurt hizmetinin çeşitli kollarından yetişmiş, tecrübe görmüş seçmenle dağdaki çobanın bir tutulması ve salt "kelle çoğunluğuna" dayanan bir egemenlik aranması yanlıştır, kanımca. İyi izliyemedim, şimdi örnek sayamıyacağım, ama batı ülkelerinde de bu oy eşitliğinin tersine pek çok kurallar vardır.

Sonra, partilerin her işi bölge kuruluşlarına bırakmasıyla sonuçlanan akım önlenmeliydi. Parti genel merkezlerinin yurt hizmetinde ve kültür alanında gelişmiş yürütücülerinin amaçları, evren görüşleri, yurt çıkarı tutumları başka olur, bir kasabada burnundan öteyi görmez duruma gelmiş arzuhalcinin, toprak ağasının tutumu başka. Birinciler kişi çıkarına çalışan yaradılıştaki bile olsalar, onları gemliyen, sorum altında tutan genel düşünceler, basın, kişice itibarları v.b. vardır. Oysa, bölge siyasetçisinin yitireceği hiçbir şey yoktur.

Yine akademik düşünürlerin bizi sürükledikleri "nisbi temsil" sisteminin de tüm tersine sonuç verdiği, bizi bölgecilğe, kişi çıkarlarını düşünenlerin genel merkezlere egemen duruma gelmeleri sonucuna sürüklediği kanısındayım.

En önemli noktalardan biri de, siyasa mekanizmasının devlet düzeni içine karışmaması, kurulu hükümet işlerine el atamamasıdır. Siyasa alanında vekil, milletvekili gelir giderler, ama idarenin kuralları, koşulları hep yerinde kalmalı, oraya siyasanın eli uzanmamalıdır. Böyle olursa, en çok kişi çıkarlarına yol açan "idari tasarruflar" a siyasanın kapısı kapanırsa, politikacılık biraz da kuruca mevki ve sandalye haline gelir ve oraya da sadece "erbabı" heveslenir. Politika mevkileri uğruna her kutsal duyguyu, her ülküyü çiğneyenlerin kişi çıkarı kapısı, devlet hizmetindekilerin sağlam ve sarsılmaz tutumları karşısında kırılabilirdir. Bu noktada "Prezidansiyel sistem" de düşünülebilir.

Bugün (şu satırların yazıldığı sürede İnönü'nün kabine kurmasına çelme takma oyunları kara bulutlar gibi insanı umutsuzluğa sürüklemektedir ve bu varta atlatılsa bile başka çel-

nelerin gelmiyeceği belli değildir), o ülkücü ve akademik tutumun aksaklıklarını ve eksikliklerini büsbütün izliyoruz. Sadece Anayasa'nın halk oyuna sunulması sonuçları bile böyle bir ters sonuç için kanı verebilirdi. Yarın için de pek umutlu değilim.

Ben kendi payıma, alabildiğine özgür demokrasi sisteminin çok, yurt koşullarına uyarak biraz kısımlı, biraz sınırlı, hattâ hattâ güdünülü sistemden yanayım.

2) Eğitimde geç kalışımız ve bu sorun üstünde hâlâ kayıtsız, ürpermeden söz edebilmemiz döğünülecek bir olay. Bir yandan "yurttaşın yüzde sekseni kara cahil; Danimarka'da son okuma yazma bilmiyen adam 1917 de ölmüş" diye yeriniyoruz, öte yandan okumak için yırtınan öğrencilere ilkökul, lise, üniversite bulamıyoruz. Bulmak çareleri üstünde de şöyle esassıca durmuyoruz. Oysa, her işten öncelikle bunu ele almak gerek.

Vaktiyle, kaymakamken zorla, güçle okul yaptırdığımız, okula gelmiyen çocukları bekçiyle, kolcuyla izlediğimiz günleri düşünüyorum; bütün eğitim işinde böyle kesin, gerekirse zorcu olma gerektiği kanısına varıyorum. Her işi ikinci plâna atıp sözün tam anlamıyla "eğitim seferberliği" yapmak gerek. Buna da klâsik devlet düzeninin rutininden, bütçe, "mucip", "âmiri ita" mekanizmalarından sıyrıp en kestirme ve kısa yoldan gidici kurallar koymalı. Olağanüstü yetkilerle, olağanüstü yürütücülerin düzenlediği olağanüstü bir kuruluş. Konu ile ilgisi uzak, ama örnek olarak "Devlet Su İşleri" ne, "Karayolları" na bakın: Tek elden yürüt, al elemanı, al parayı, valisine de, kaymakamına, ya da mal müdürüne de uğrama, yap yolu. Ama bu iş düzen dışı, tehlikeli falan denebilir: Bu kara cahillik içinde bu eğitim buhranı içinde kalmak daha mı az tehlikeli.

B

1) Sanatın böyle erbap işi durumuna düşmesinden yana değilim. Bunun gerektiği kanısında da değilim. Söyliyecek sözü olan, bunu kulağını tersten göstermeden, otuz türlü karışık kılığa sokmadan da söyliyebilir. Oysa ki, bu tutum, Çin İmparatorunun, göremiyan budaladır, diye yutturulan mevhum elbisesi öyküsüne de çok yol açabilecek, bir sürü gücsüzü anlamızsızlık, ilham ve özellik havası arkasında güçlü geçindirmeye müsait bir açık kapı.

Burada bir ince ayrıntıya göz kulak olmak elbet gerek: Her okuyucunun her nitelik ve gücte sanat yapıtının tadına, derinliğine varması beklenmez. Elbette topluluğa beğendireceğimi diye özden, gücünden fedakârlık yapılsın demem. Ama bir okuyucunun Shakespeare'in, ya da Yahya Kemal'in derinliğine erememesi, tadını alamaması başka şey, Salvador Dali'yi, ya da Âsaf Halet Çelebi'yi anlamaması başka.

Böyle toplumdan uzaklaşmış ve sıyrılmış sanat, gide gide içinde bulunduğu çevrenin de, ülke ve genel oyun da dışındakalacak, hani şu eski deyimle "fildişi kule" hikâyesi. Bunun çıkar bakımından kötülüğü söz götürmez bir kere: Alıcısız, okuyucusuz, seyircisiz sanat, ne yiyip ne içecek? Burası uzun anlatım gerektirmeyecek açıklıkta.

Ama asıl önemlisi, manevi alanda, toplumun dayandığı temellerden biri olma yönünden sanatın kıymetini, mevkiini yitirmesi kötü. Hani Üstadın eski deymiyle "Hattı destimle resmim, ne için? Kim için?".

Bu konuda kesinleme yargılara düşmeden bile denebilir ki, sanat sadece kendi başına dönen, kendine özge bir nen değildir. İşin uçlarına değil, ortalamasına bakmalı: Hani eski deyimle, "Sanat sanat içindir" sözüyle "Sanat cemiyet içindir" sözünün ikisinde de doğruluk payı vardır. Ne yalnız biri, ne tek başına öteki. Elbet sanatın topluma faydası, ışık tutucu görevi vardır, ama sadece de bununla yetinmez sanat. Böylesine düşününce, "erbap işi" haline getirilen sanatın gide gide topluma, ondan fayda bekliyen, gelişmeye yardımını özleyen insan ailesine hiçbir faydası kalmıyacak.

Bu bakımlardan, sanatın amacı noktasında olduğu gibi, bugün artık eskiye dönemeyecek olan sanatçılar yönünden de ben ılımlılığa, ortalama gidişe taraftarım. Özü olan sanatçı, uç ve en ileriye gitmeden de, ama sanat görüşlerinden fazla yitirmeden de yapıt verebilir sanırım. Toplum görüş ve gidişine biraz ayak uydurmaya çalışmak, çok ayırık ve aykırı yolların çekiciliğine kapılmamakla bu iş sağlanabilir.

2) Dil konusunda da ben ılımlılık yönündeyim. Bunun yolu: Nasıl yabancı bir dille yazarken kendi dilimizde cümle kurup, aynen çevirmeyiz de, o yabancı dilin kuruluşuna göre düşünüyoruz; yeni dil akımı konusunda da böyle davranmalı. Toplumun ortalama anlayışına çok aykırı gelecek kelime kullanmaktan sakınmalı. Eski cümle kuruluşuna göre düşünür

ve kalemin ucuna gelen kelimenin yeni Türkçe ve pek bilinmeyen, ya da aykırı gelen karşılığını kullanırsak elbet okuru sıkarız. Ama ılımlı ılımlı gidip cümle kuruluşuna göre okura daha hoş gelecek yeniliklerle onu alıştırma yoluna gidersek, amacımıza daha er ulaşırız.

MAKAL, Mahmut

A

1) Yöneticilerin. kanunların üstüne çıkma alışkanlıklarını önlemek ilk şarttır. Nüfuz ticareti yerine, memleketin geleceği endişesinin hâkim olması gerekir. Bunu belki Anayasa Mahkemesi sağlayabilecektir. Ama önemli olan, eski alışkanlıklardan kurtularak, bir anlayış aramasına ulaşmamızdır. Particiliğin kişi çıkarları peşinde bir meslek haline gelmesini önlemenin ilk şartı da, bence saylav aylıklarının indirilmesi olacaktır...

2) İşin en önemli tarafı budur işte. Meselenin yöntemi ni ve ayrıntılarını burada yeniden belirtmek uzun sürer. Ama iyi niye sahiplerinden anlamıyan kalmadı: Köy Enstitülerini canlandırmak, oradaki olumlu eğitim sistemini öteki öğretmen okullarına ve liselere sokmak gerekir. Yurt gerçeklerinin bir bakıma dışında yürütülen yüksek öğretim kurumlarına da aynı anlayışla çekidüzen verilmelidir.

B

1) Sanatın halktan uzaklaşmasını elbette doğru bulamayız. Esasen halktan uzaklaşan sanatın peşini halk da (aydınlar dahil) bırakmaktadır. Non-figüratif resmin ve ikinci üçüncü yeni şiir akımının çıkmaza girmesi bu yüzdendir. Sanatçılarıımıza, yollarından dönmelerini salık veremeyiz, ancak, yerli olmaya, halkın karşısına çıkarken anlaşılır olmaya çok gayret etmeleri gerekir. Anlaşılamıyan sanat yapmak neye yarar zaten? Yerli ve anlaşılır olurken, bir de halkın yaşayışını, meselelerini işlemeyi unutmamalıdır. Bu, her zaman yeni kalmanın da çaresidir. 1945 den sonraki durumunu düşünün sanatımızın: Şiirde, hikâyede ve resimde nasıl ana meselelere inilivermişti. Buram buram memleket, dolayısıyla yenilik kokuyordu o yıllarda çıkan kitap ve dergi sayfalarında. Onlar şimdi de yenidir...

2) Yazılan, ya da yapılan şey, her şeyden önce anlaşılmalı, okuyanlara, görenlere bir şeyler duyurmak içindir. Yazarlarımızdan çoğu, hem öztürkçe kelimeler kullanmakta, hem de çok iyi okunup anlaşılmaktadırlar. Ataç, rahmetlinin ortaya attığı her yeni kelimeyi yazılarımızda kullanmak zorunda kalmamak şartıyla, anlaşılır olmak pekâlâ mümkündür. Birçokları öyle kelimeler kullanıyorlar ki, cümlelerin içinde sırtıyor, yerini bulamıyor. Cümle içindeki anlaşılır bir kelimeyi atıp da yerine "yeni" bir kelime koymakla olmuyor iş. Oysa çoğu bu şekilde yapıyor. Cümle şeklinin bazan baştan değişmesi gerektiği halde, buna dikkat edilmiyor. Balıklama dalmadan, anlaşılır olmak ve eskimiş kelimeleri kullanmamak yazarın elindedir.

MENEMENCIOĞLU, Muazzez

A

1) Demokrasi deneyinin sonuçları bu yolun çıkar bir yol olmadığını bize gösterdi. Demokrasiyi amaç değil de, yurdun esenliği için araç sayacak yöneticilerin getireceği her şekil bizi daha iyi günlere götürecek sanıyorum.

2) Geçirdiğimiz siyasal bülhranın asıl nedeninin halkımızı eğitmekte çok geri kalışımız olduğu kadar, üretimin arttırılmaması, bol yatırım yapılmaması, üretim araçlarının kamuya dağıtılması gereğini anlayabilen yöneticilerin hâlâ içimizden çıkmamış olmasıdır.

B

1) Bu kopuşun önceki yıllardan daha büyük olduğu ayrıca tartışılabilir. Sonra bu denli bozuk olan bir toplumsal düzen içinde halkın sanata daha çok ilgi göstermesini beklemek, halktan kopmanın ta kendisidir. Buna çağımızın karmaşıklığını, bunaltısını, anlamsızlığını, sıkıntısını da ekliyecek olursak.

2) Yeni ve ileri her zaman azınlıktadır. Demokrasi ve ihtilâl denememizde halkın her isteklerine uymanın acı sonuçlarını gördük. Dilde yenileşmeyi de halkın isteklerine bırakacak olursak sonucun daha yararlı olacağı ne dereceye kadar söylenebilir bilmem? Aşırı bir eskiyi tutanlara karşı, yeniye tutanların da aşırı olması gerekir gibi geliyor bana,

NADI, Nadir

A

1) Kısaca söylemek gerekirse, sorunuzun karşılığını yine sorunuzdan çıkarmak mümkündür: Yurt yönetimini yurdumuzun yararına uygun olarak sarsıntısız bir şekilde yürütebilmemiz, Atatürk ilkelerine her konuda öncelik vermemize bağlıdır. Bu, öyle kimimizin sandığı gibi, güç birşey değildir. Atatürk, ömrü boyunca aklın egemenliğine inanmış bir adamdır. Yurt yönetimi işlerinde akıl dışı davranışlara yüz vermez, ve aklın ışığında her türlü fikir savaşlarına kapıları ardına kadar açarsak, memleketimize en uygun düşecek demokrasi şekline yakın zamanda kavuşmuş oluruz.

2) Geçirdiğimiz siyasal buhranın asıl nedeni bence halkımızı eğitmekte geri kalmışımızdan ziyade, aydınlarımızda rastladığımız ölkü ve inanç yetersizliğidir. Bize koltuk hasretlisi politikacılar değil, kellesini koltuğuna almış, ölkücü aydınlar gerek. İlkın böylelerini yetiştirecek bir ortam yaratalım; üst yanının sonra nasıl ve ne kolay tamamlandığını göreceksiniz.

B

1) Halkla yeni sanat akımları arasında gördüğünüz uyumsuzluk, toplum bilimin değişmez kurallarından biridir. Bu, her zaman ve her yerde böyle olmuştur. Ataç'ın dediğı gibi, "mutlu azınlık" işidir yeni sanatı anlamak. Wagner, Almanya'da ıslıkla karşılanan ilk operalarını Paris'te sahneye koyduğu zaman, kendisini ilk anlıyanlardan biri, belki birincisi, devrinin anlaşılınmamış şairi Baudelaire olmuştı. Bugün bile Almanya'da Wagner'i geniş halk yığınlarının benimsediğini ileri sürmek bilmem mümkün müdür?

Bununla beraber, sanatta yeniliğı aramak başka, yaratmak ise büsbütün başka bir sorundur. Boşa giden, ya da tadına varılamıyan bir yenilik çabası yanında başarılı bir taklit, birçoklarının hoşuna gidebilir. Bence toplum yönünden birinciler şüphesiz daha değerlidirler. Çünkü sanatı ilerletenler hep onların arasından yetişir.

2) Şimdiki tempo pek hoşuma gidiyor. Ona rahatça ayak uydurabiliyorum.

ÖĞUZCAN, Ümit Yaşar

A

1) Yurt yönetimi işlerinin Atatürk ilkelerine ve yurt yararına en uygun olarak sarsıntısız bir şekilde yürütülebilmesi için:

- a) Din istismarcılarına taviz verilmemesi,
 - b) Eğitim meselelerimizin partiler üstü milli bir dâva haline getirilmesi,
 - c) Kararlı ve plânlı bir iktisadî politika takibi.
- Gerektiğine inanıyorum.

2) Ulusal bir eğitim için, ulusal bir eğitim seferberliği ne ihtiyacımız vardır. Cehâlete, geriliğe karşı açılacak savaşta her aydın bir ödev almalı ve aldığı ödevi mutlaka başarmalıdır. Bu arada bir eğitim vergisi ihdası da düşünülebilir. Ancak böyle bir vergi, doğrudan doğruya mükelleflerin vicdan ve takdirine bırakılmalıdır.

B

1) Şahsen sanatın halka inmesi gerektiğine inanıyorum. Anlaşılmaz olmak yeni olmak değildir. Halkın tutacağı bir yenilik yaratmak için önce halkı tanımak, onun ne istediğini bilmek gerekir.

2) Edebiyatımızdaki aşırı dil yenileme çabası, halkı edebiyattan soğutmuştur. Bu soğukluğun giderilmesi, halka anlıyacağı bir dille seslenilmesi şartına bağlıdır. Sanat eseri azınlığa değil, çoğunluğa etki edebildiği nisbette güçlüdür, kalıcıdır. Bugünün Türk okuru elbette kendisine Osmanlıca bir dille hitap edilmesini istemiyor. Ama bu sevdiği, ısındığı kelimeler yerine, yeni yeni kelimeler uydurmamızı istediği anlamına da gelmez. O halde, halka, halkın diliyle seslenmek gereklidir. Aksi halde, aradaki buzların erimesi gün geçtikçe daha güç olacaktır. Halksız bir sanat anlayışının, sanatsız bir halkı doğuracağı gerçeğini unutmamalıyız.

ÖZERDİM, Sami N.

A

1) İhtilâlin gerekli bir ayıklamaya girişmemesi. yumuşak ve "demokratik" davranması, 15 Ekim seçimlerinin sonucuna "hırslı politikacıların" konmasını sağlamıştır. Kısacası, temiz-

lenmesi gerekli zihniyet yine karşımıza dikilmiştir. Aydınları ve ihtilâlcileri şaşırtan, düşüncelere atan bu durum üzerine, güdümlü bir demokrasiye dönülmesini tek çıkar yol sayanların sayısı artmıştır. Ancak bunu herkesten önce, demokrasiyi yerleştirme çabasını 1945 denberi yürüten İnönü istemiştir. Geriye dönmenin, yeniden sıkı bir düzen altına girmenin mi; yoksa yeni acılara katlanarak demokrasiyi yürütmeye çalışmanın mı daha kazançlı olacağını kestirmek güçtür. Ancak, geriye dönmeyi, başlangıç noktasında durup, düşünmeyi insan kolay kolay kabul edemiyor. Bu satırlar yazılırken, buhran henüz önlenememişti. Akılsız politikacıların Türkiye'de güdümlü bir yönetime yol açmaları halinde elbette suç ne ordunun, ne de buna boyun eğecek olan aydınındır. Bütün dileğimiz, düşe kalka da olsa demokrasi yolunda yürümeye savaşımdır.

Bu tatsız sonucun en büyük etkeni cahilliktir. Ne yazık ki, ulusa toz kondurmamak için "onun sağduyusu vardır" deyip duruyor ve suç işliyoruz. Halkın cahilliğinde sorumlu kendisi değildir. Önce halkın cahil bırakıldığını kabul etmek, ondan sonra da çare aramak gerekiyor. Köylüye biraz zahmet vererek okul yaptırılmasını önliyen, Köy Enstitülerinin yanlış yorumlanarak, yanlış tanıtılmasını iş edinen "hırslı politikacılar" olmasaydı, bugün okutma dâvamız yüzde ellinin üstünde çözülmüş olacaktı. Buna neden olanların memlekete, ne kadar büyük bir kötülük ettiğini tarih belirtecektir. Tabii, bu yola gidilmesinden menfaat sağlıyanların da payı unutulmıyacaktır. Yapacağımız, daha dikkatli davranarak eğitim seferberliğini yeniden -daha da hızlı olarak- ele almaktır. Demokrasi basit bir düzen değildir. İki meclisin seçimi için birtakım ilkel kuralları radyo, bir ay, halka öğretmek için çabaladı. Bir de, kendi kendini yönetme demek olan demokrasi-de, halkın daha neler bilmesi gerektiğini düşünelim.. Eğer, memleketi önünde bulunduğu bataktan kurtarmak istiyorsak, köylüyü, çocuklarını okutmak ve onları ağanın kölesi olmaktan kurtarmak için "okul yapımında" taş taşımaya razı etmek gerekiyor. Şehirlinin de bu yolda köylüye örnek olması, "taş taşımaya" kendi olanakları içinde yardım etmesi gereklidir.

B

- 1) Sanatçının soyuta sığınmasının nedenlerini aramalı-

yüz önce.. Gerçi dünya çapında bir bunaltı var; ama sanat akımlarını durdurmak, ya da sanatçıya baskı yapmak elimizde değildir. Akım yürür, bir gün son erer.. Sözü bol bol edilen bunaltının Türkiye'de yayılmasının bize özgü koşulları da var.. Mahmut Makal'a haftalarca pasaport verdirmiyen polis, anlayışsızlığı karşısında sanatçının kendi kulesine çekilmesini haklı görmemek de elden gelmiyor. Tanzimat'tan bu yana, sanatçıdan hep fedakârlık, kahramanlık istenmiş, ona hiçbir şekilde soluk alma olanağı sağlanmamıştır. Namık Kemal Mağusa'da başının altına taş koyarak yatmıştır da Mahmut Makal "Bizim Köy" ü yayınladığınız günlerde hapishaneyi boy-lamamış mıdır? Hep aynı kaderdir sanatçının.. Polis yurt-sever de Mahmut Makal yurt haini mi?.. Yurdun kalkınması için çeşitli yollarda düşünmeye alışmadıkça bu bunaltı ürün-lerinin karşısında tepki göstermeye hakkımız yoktur. Ama, düşünce özgürlüğüne kavuştuktan sonra, bu konuda da daha rahat tartışabiliriz.

2) Bu sorunun karşılığı dil özleşmesinin bir "devrim" dü-zeni içinde yapıldığını söylemekle verilmiş olur. Bir karışık-lık içinde imişiz gibi geliyor hepimize.. Ama, Ataç'ın aşırılı-ğının az mı yararı oldu? Eğer "sindirme" yoluna girersek, sindirmenin dereceleri üzerinde anlaşılamıyacağımız kesindir. Bugün dilde en muhafazacı tutumda olanlar bile, bir sindirme-den söz açınca "elbette, elbette" diye yanımıza koşacak, ama sadece geriye dönmemizi sağlamaya çabalıyacaklardır. Hem, hızı arttıralım mı, yavaşlıyalım mı, diye düşünmenin yararı da olmasa gerek.. Kimseyi durduracak güçte değiliz artık.. Dil özleşmesi bir zorunluktur; bugünkü konağa kadar geldi. Aşırı gidenleri de -daha az okunmak gibi- bir fedakârlığa kat-landıkları için kutlayasım geliyor.. Yazılarımda onlar kadar özleşmeye gidemediğim halde, onları yadırgamıyorum. Bu ça-baların yemişi bir gün alındığı zaman (biz göremeyeceğiz el-bette, koca bir dilin durulması kolay olmaz!) bütün çabacı-ların "rahmetle" anılacağına inanabiliriz.

SEYDA, Mehmet

A

1) "Memleketimizin şartlarına en uygun düşecek demok-rasi şekli hangisidir? Particiliğin bizde kişi çıkarları peşin-de bir meslek haline gelmesini önlemenin çareleri nelerdir?" soruları gerçekten önemli ve düşündürücü,

Kimi sözler vardır, hiç eskimez. Eskimek şöyle dursun; üzerinden zaman geçtikçe daha dirileşir, daha vurucu olur. Propotkin'in, geçen yüzyılda söylenmiş, (Hürriyetten dem vurma, fakirlik esarettir) sözü bunlardan biri, bence. Çağının çözümlenememiş bir gerçeğini vermekle kalmaz, günümüzün koşullarını da içine alır. Kaba mı? kaba. Ters mi? ters. Durumu daha ince ama, daha alaycı biçimde ortaya koyarsa, Anatole France. Kalkmış, kendi toplumu adına, (Cumhuriyetin güzelim yasaları, yüksek eşitlik ilkesi içinde, hem zenginlere, hem de meteliksizlere köprü altında yatmayı, sokakta dilenmeyi ve ekmek çalmayı yasak etmiştir) deyivermiş.

Endüstrisi, tekniği, şusu busu, kısaca, ekonomik-toplumsal yapısı "az gelişmiş" ülkeler arasında sayılan Türkiye'de, durup dururken "Modern iş adamı" nı çoğaltmayı başa almak, "özel teşebbüs eliyle iktisadî kalkınma dâvası" na gitmek, demokrasiyi soyut ve aktarma bir düzen olarak benimsemek demek, Kropotkin'lerle Anatole France'ları, bu işlek alaycı kafaları Ali Veli adıyla diriltmek, 'dön dolaş aynı yere gel' demektir. Yoksa, huzur içinde, dengeli bir topluma o içneler saplanır mıydı?

Biz, birkaç kuşak, Cumhuriyetin Onuncu Yıl Marşı'ndaki (İmtiyazsız sınıfsız kaynaşmış bir kitleyiz) dizesini ünlüyerek, dinliyerek büyüdük. Karnı aklıktan guruldıyan birisine, "Al işte sana, şehrin bütün alanları açık. Dilediklerini bağıra çağıra anlat orada, hürsün!" demenin kurnaz gülünçlüğü, çok istense de, görmezlikten gelinemez artık. Ucunda umarı bulunmayan boşalış, kişiye ve topluma bir şey kazandırsaydı, "meydan hatiplerinin nesli" çoktan tükenirdi.

Öte yandan, karnı aç, sırtı çul çaput görmüş birisine, "İşte toksun. Daha ne? Sus ve otur oturduğun yerde.." demenin, insanoğlunun mayasındaki o büyük baş kaldırış, yerli-yersiz direniş ve dikilişle, fantezilere sapmak eğilimi ile bağdaşmaz yönü de hasıraltı edilemez.

Doğu Batı diye ikiye bölünmüş bir dünyada, onları en kaba çizgileriyle vermeğe çalışan bu tanımlamadan sonra, geriye kalanı araştıralım. Hani, yazın kavurucu sıcağından, kışın dondurucu soğuğundan sızlanan Nasrettin Hoca, sorgu üzerine, (Ilık bahara bir şey dediğim var mı?) yı yapıştırır ya? Onu. Satrançtaki "piyon" luk değil, "vezirlik" tir insanoğlunun ereği; çapraz ve düz, her yana doğru, belirli bir kurala

gene bağlı ama, öteki "âlet" lerin hepsinden daha geniş biçimde hareket edebilmek.

Türkiye'nin bugünkü koşullarında, ona bu esnekliği bir tek yol, "orta yol" sağlayabilir; toplumsal eleştiriyi (bu, aynı zamanda, çeşitli partiler ve politik görüşler anlamında kullanıldı) yoketmediği kadar, insanın gene insan tarafından sömürülmesini önleyebilecek bir toplumculuk (sosyalizm).

"Particiliğin bizde kişi çıkarları peşinde bir meslek haline gelmesi" sorununa gelince; birçokları, bu durumun, iyi niyetle ve tatlı öğütlerle geçirileceği, ortadan kaldırılacağı sanındadır. Oysa, iş tarihsel gelişimimize, kaynaklarımıza, ekonomik yapının yetersizliğine dayanıyor gene. O bozuk. o geri, o düğümlü. İnsanlarını da bozuyor.

(Batı dünyası yeni zamanlardanberi türlü saik ve âmillerin yardımı ile dağınık ve savruk kazanç gayretini az çok mazbut teşebbüs formları içine teksife muvaffak olurken, Doğu Akdeniz, Osmanlı İmparatorluğu da dahil olmak üzere, böyle bir enerji teksifine gidememiş ve bilhassa ticaret yollarının kapanmasındanberi normal geçim imkânlarının asırdan asıra daralışı, kazanç hevesini anormal ve irrasyonel yollara taşımıştır. Yerine göre; KABA ve ZORLU (taşralarda baskın ve yağma!) çok defa HİLE ve HAYAL MAHSULÜ (ihtikâr. alşimi, define merakı ilh) kazançlar bu taşma ve dağılmanın mahsulleridir. Ve hepsi de batının rantabilite ile tartılı ve rasyonel kâr şanslarına ayak bastığı asırlara kadar uzanıp gelmişlerdir. Dış ve uzak ticaretten başka iç pazarların daralması, (doğulu MS.) tüccar ve müstahsili gitgide istismar ve ihtikârın daha haşin çeşitlerine, birçoklarını da devlet nüfuzu ile servet edinme yollarına sürüklemiştir.

Politik menşeli servet ve kazanç, siyasi ve iktisadi çöküş çağımızın kolay tasfiye edilemeyen miraslarından olmalı ki, "nüfuz ticareti", "mal beyannamesi" gibi sözler vakit vakit günün mevzuu olabilmektedir). -Bk. Prof. Dr. Sabri Ülgener, "YENİ TÜRKİYE".-

Görülüyor ki, iş başına geçenlerden, politikaya atılanlardan bir kısmının "nüfuz ticareti" ne kayması, (Devlet malı deniz yemiyen domuz) demesinin bir nedeni, Türkiye'nin henüz Osmanlı İmparatorluğu'nun dayandığı ekonomik yapıyı köklü biçimde değiştirememesinin, geri bir endüstride kısır ticaret olanaklarının alabildiğine zorlanması, özetlersek; "précapitalist" dönemden bir türlü sıyrılamamasının sonucu. Batı

dünyasına hür düşüncenin yerleşmesinde öncülük eden "uzağı görür, açık fikirli, müteşebbis iş adamı" nın yerini bizde, devlete yanaşık, onun gölgesinde çimlenen bir "KAPIKULU" zümresi almıştır: Kıraldan çok kiral yanlısı, her yeniliğin önüne dikilen, sırasında devrimci geçinen, ama devrimleri sonuna kadar götürmek istiyenlere karşıcı çıkan. İşte, iyi niyet'lerin, sırtta ve omuzda taşınmaların fos çıkışının bir nedeni bu.

Öteki nedeni ise, eğer aldanmıyorsam, demokrasiye her özenişte doktrin partilerinin kurulmalarına başlangıçta izin verilip, gelişecekleri sezilince çeşitli yollar, düzenlerle kapatılması. Demokrasi deneyine girişimizden bu yana, yurdumuzun yaşama-yürütme organlarında görev ve yetki alanlar, oralara seçilenler, ya toprak ağalığının, ya orta sınıfın, ya da gelişmemiş bir ticaretle endüstrinin temsilcileri olmuştur. Bunlar zaman zaman "orta sınıf" ı kazanıp kendilerini destekletmişler, zaman zaman egemenliği ona kaptırmışlar, ama deneylerin hiçbirinde tam bir içtenlikle topraksız köylü ile fabrika işçisini yanlarına almamışlardır.

Biz, KİŞİ kavramını çoğun, toplumdan kopmuş, onun etkisinden sıyrılmış bir varlık, ya da Sartre'ın dediği gibi, "bezelye kutusu içindeki bezelye tanesi" ne benzer bir şey olarak anlarız. Oysa, devleti, ulusu sömüren kişi, yetkilere sahip bulunduğu yerde (Meclis içinde, Hükûmette) sadece kendi kendini temsil etmez; bilinçli bilişsiz olarak bağlı bulunduğu, içinden yetiştiği toplum katını da temsil eder. Senato ve Millet Meclisi üyelerine bakalım. Hangi toplumsal katın temsilcileri olduklarını görürüz. (Geçenlerde Cihad Baban, Mecliste işçi temsilcilerini, kadın milletvekillerini bulamıyacağız diye hayıflanıyordu. İlginçtir.)

Aralarında ilericisi var, gericisi var, devrimcisi var, devrim düşmanı olanlar var denecektir. Olsun! Orta sınıfın ilercisi, devrimci kişileri çoğunluğu ele geçirseler bile, işlerin kökünden çözümlenebilmesi, bu arada particiliğin çıkarıcılıktan kurtarılması uzun zaman, büyük çaba ister. Karşılarında, köylü ve işçi sınıflarının en aşağı durumdaki haklarını dile getiren keskinlemesine eleştirici bir ekip yoktur çünkü. Bir yan boşluktur ve birbirine aşağı yukarı denk, eşit, benzer grupların temsilcileri, muhalefetlerinde de, iktidarları sırasında da birbirlerini andırıp, aratıp durmaktadırlar.

Tek parti döneminde yönetim eşraf ile orta sınıfın aydın-

ları elindeydi. -Memurundan esnafına bir orta sınıf ki, gözü hep yukarıda, bol kazanıp gösterişli biçimde bol harcamadadır. Aşağı bakınca içi daralır.- Birtakım devrimler yapıldı. YETTİ Mİ?

Yetseydi, şimdi bir "rejim buhranı" ndan söz açılmazdı herhalde.

(2) "Geçirdiğimiz siyasal buhranın asıl nedeni", yalnız, "halkımızı eğitmekte çok geri kalışımız" değil sanıyordum. Birinci Cumhuriyetimizin ilk Meclisi, 27 Mayıs öncesinin Meclisi kadar ne okuyabilmiş, ne de yazabilmiş milletvekillerini barındırmaktaydı. Öyleyken, çıkan yasalar ve alınan kararlar çok daha devrimci olmuştu. "Asıl neden", halkın okuyup uyanmasından, gerçekleri görmeye başlamasından korkusu olanların bugün de toplumsal güçlerini yitirmiş bulunmamaları, tersine; alttan alta güçlenerek en önemli yerlere, halk adına Meclise, ekonomik kurumların kilit noktalarına sızabilmeleridir. İlk öğretim seferberliğine, halk eğitimine karşı bu üstü kapalı ya da açık direniş kimlerden, hangi siyasal gruplardan gelmekteyse, halkın ışığa kavuşması kimleri çıkarlarından edecekse, önce onları ekonomik güç, dolayısıyla siyasal yetki yerlerinden uzaklaştırmanın, eritmenin ve dağıtmanın yollarına bakılmalı.

Neredeyse öldürmek ve yaşatmak gibi, almak ve satmak sürmek ve bağışlamak, her şey dinsel büyüğün (şeyhin) ve ağanın elinde. Onun sözü, kimi illerde, devletin sözünden önce gelliyor. Demokrasi, bir insanın kafa, ya da kol gücünü, sınırları belirlenmiş ve kabul edilmiş, iyi işler bir açık pazarda korkusuzca, serbestçe kiralaması, satabilmesidir. İlk bakışta belki küçümsenecek olan bu hak, aslında çok önemlidir; kişinin kölelikten kurtulmuşluğunu açıklar. Ama bir yanda demokrasi, bir yanda kölelik olmaz. Hiç istenmiyen zamanlarda bunalımlar, tikanıklıklar baş gösterir.

Eğitim konusunu arkaya mı alıyorum? Hayır, Türkiye'de bütün sorunlar birbirine geçik, iç içedir. Onu demek istiyorum. Birbirlerinin karşısında öncelikleri, sonralıkları yoktur. Tümünü birden ele almak gerekir. Demokratik mekanizma içinde plân ve programa sahip bir toplumculuk anlayışını yaygınlaştırıp uygulamak, alt yapının düzenlenmesine hemen girişmek, imece gerekiyorsa, imeceye başvurmak, çözüm yollarının başında gelir.

B

1) Yıllık'ın, salt benim görüşlerimi yayınlamak için çıkmadığını hesaplıyarak, (A) bölümündeki uzunca karşılığı burada kısa kesmek zorundayım.

Sanatın alabildiğine halktan uzaklaşıp bir çeşit "erbap işi" durumuna gelmesini elbette doğru bulmuyorum. Geçtiğimiz yıllarda aktarma modernizmi tutan bir dergi, çıkardığı kitaplarla da zaten sayısı az okuyucunun köküne kibrit suyu ekti. Handiyse, zararını öbür yayınevleri çekiyor bunun diyeceğim. Halkın yadırgamıyacağı yenilik, sözcük ve kavram oyunlarından cayan sanatçının halkı yitirdiği noktada bulmasına, dertlerini bir sanat tekniği içinde verebilmesine bağlı. Halkın, kendi dertlerini dile getirmesini bilen, yolunu ısıtan sanatçıya yüz çevireceğini sanmıyorum. Bunu yapsa yapsa, alıştığı kalıplarda çok dinlediği şeyleri tekrarlayan, anlattıklarına kişisel damgasını vurmaya beceremiyen sanatçıya karşı yapar.

2) Yeni edebiyatımız dil yenilenmesi yolunda, okurların sindirim gücünü gözönüne alarak daha ılımlı bir yol tutmalı. Eleştirilerde, inceleme ve denemelerde sonuna kadar gidilmesi bir ölçüde su kaldırıyor. Romana, hikâyeye gelince, iş biraz değişiyor. Geçende, dilin Türkçeleştirilmesini savunan, denemelerini de hep öyle yazan bir ozanımızın bir roman çevirisini okudum. Baktım da, pek ileri varmamış. Varmadığı da iyi olmuş.

Kök bulmak, o kökten sözcük türetmek, kural koymak dilcilerin işi. Sanatçı, yapıtını alışılmış ve adamakıllı sinmiş, artık tutunmuş sözcüklerle kurmalı. Buna çalışması sevilmesini, okunmasını daha kolaylaştırır gibime geliyor, benim de.

TARCAN, Mesut

A

1) Particilik, önemini günden güne yitirecektir bizde. Seçim sonuçları, bundan sonra yurttan partizan bir idare kuramayacağını açıkça gösteriyor. Partiler tek başına çoğunluğu sağlayamayınca, devlet yönetiminde elele, kardeş kardeş çalışmanın yolunu arayıp bulacaklardır sanırım. Artık bol keseden vaadlere paydos. Oy avcılığı için rastgele fabrika aç-

maya paydos. Bu işler partilerin elinden çıkıp bilim kurullarına, iktisat uzmanlarına, plânlama dairelerine bırakılıyor. Bundan sonra partililer, hürriyet nutukları çekemiyecek meydanlarda. Hoş, millette de bu nutukları dinliyecek hal kalmadı ya... Gel de Orhan Veli'nin,

Neler yapmadık şu vatan için
Kimimiz öldük
Kimimiz nutuk söyledik

şirini hatırlama şimdi. Yeni rejim, memleket şartlarına uygundur sanıyorum. Partiler bundan sonra, Atatürk ilkelerinin ışığına gözlerini kapıyamazlar. Atatürkçü bir kuşak orduda, üniversitede, basında ve hattâ partilerin bünyesinde, rejimin ve Atatürk ülküsünün değişmez koruyucusu olacaktı. Eh, giderek demokrasi devesini daha iyi gütmeyi başaracağız elbet.

2) Bizde ilkokullar olsun, orta okullar olsun, kitle eğitiminde esaslı bir rol oynıyamıyorlar. Okul programlarında ve öğretmenlerin yetiştirme şekillerinde de böyle bir durum gözelenmiyor nedense. Diyelim ki, okulları çoğalttık. Okuma odalarını köylere dek götürdük. Bunlar kolay kolay gerçekleşecek şeyler değil ya... Biz gerçekleştiğini sayalım. Ama bugünkü toplum sorunlarının çokluğu karşısında ilkokul, hattâ ortaokul kültürü nedir ki. Günün değişen koşulları, toplum sorunlarının durmadan çoğalmasına yol açıyor. İlk ve orta okulların bugünkü program ve gereçleriyle bu sorunlara eğilmesini düşünmek gülünç olur. Bu okullar, okuma-yazma öğretimin-den ileriye geçemediler çünkü. Okuma-yazma, ulusal eğitimin ancak ilk basamağıdır. Önemli olan, halkları, değişen koşulların gerektirdiği gibi yetiştirebilmektir. Halkımıza yeni değer ölçüleri kazandırmak. Kimsenin kimseyi sömüremeyeceği bir toplum düzeninde, iyi yurttaş olmanın yollarını ona bir bir öğretmek gerek. Okullar, kültür dernekleri, kitap kulüpleri, ordudaki eğitim kurumları, okuma odaları, radyolar bu büyük dâvaya ayrı ayrı yönlerden ışık tutabilirler sanıyorum.

B

1) Halkla yeni sanat akımları arasındaki uyumsuzluk her devirde devam edegelmıştır. Ozan, şiirindeki dil, konu ve biçimi, çoğunlukla bağlarını koparmak pahasına da olsa yenile-

mek ister. Konuşulan dili ele alıp işliyen bir ozan bile, o dilde halkın kolay kolay farkına varamıyacağı birçok yenilikler yapmıştır. Şiirinin o dile yaslanması, belki de, kendinden önceki ozanların kullandığı ortak dili aşmak içindir. Orhan Veli, şiirlerini konuşma diliyle yazdı. Şiirini halka yaklaştırmak için değil, yeni bir şiir dili yaratmak içindir onun bu çabası. Halkın o şiirleri sevmesi, bana kalırsa daha çok konuyla ilgili. Sereserpe şiirini kime okusam hoşlanıyor o şiirden. Ama şiirdeki söyleyiş güzelliğini, dildeki tazeliği göremediğini de her halinden belli ediveriyor insana.

Sanatın alabildiğine halktan uzaklaşması doğru değil elbet. Hele yeni sanatın böyle alıcısız kalması yürekler acısı. Eskiye de dönemiyeceğine göre, ozan şimdi ne yapsın. Sanatta halkın yadırgamıyacağı bir yenilik olamaz gibi geliyor bana. Elimiz kolumuz bağlı. Dilimiz tutuk. Varlık da olmasa şiirlerimizi kendimiz yazıp kendimiz okuyacağız.

2) Ataç'ın aşırı olması dile büyük faydalar sağladı. Yeni sanatçılar da dili yenileme yolunda büyük bir çaba gösteriyor. Dilimizin durulması, ancak bu gibi varyantlar geçildikten sonra olabilir kanısındayım.

TARUS, İlhan

A

1) Yurt yönetiminin yurt yararına uygun olarak yürütülmesi için demokrasi şekilleri ve hukuk kuralları üstünde durmak yetmez. Bir bakıma bunun yolunu siz sorunuzun ikinci bölümünde göstermişsiniz. Demokrasi her şeyden önce öznel vasıflara ihtiyaç gösteren bir sistemdir. Okur-yazar, düşünme yeteneğini almış kişilerden meydana gelen topluluklar, demokrasiyi şu ya da bu ayrıntılı biçimleriyle, başarılı şekilde uyguluyorlar. Eğitim yolunun kendi başına, çıplak, soyut olarak bir sonuç veremeyeceğini de bilmeliyiz. Aydınlarımızın yurt tutumundaki durumları ortadadır. Eğitim, kişisel erdemlere ulaştığı, böylece somuta gittiği, iyi yurttaş yarattığı ölçüde demokrasi olanaklarını arttırır. Demokrasi, her şeyden önce, yetişkin ve erdemli oyuncular ister. Batıda halk yönetimlerinin hep hedefine varmış eğitime çabalarından sonra ve hep erdem kazanmış topluluklarca gerçekleştirilmiş olduğunu görürüz. Eski Yunan filozoflarının görüşleri böylece bütün canlılığı ve yaşarlığı ile önümüze çıkıyor.

2) İlk gırışilecek ıř, eğitim toparlanması gibi görünürse de bunun olanağı ve dayanağı, ekonomik gelişimdedir. Eğitim, Devletin de, daha önce halkın da ekonomik düzeyinin y k-seltilmesi sayesinde gerçekleşme aşamasına girebilir. Okul binası,  ğretmen kalitesi,  ocuk okutmanın maddeye dayanan ögeleri, eğitim gerci, en sonunda da uzun süre yiyici kalan çocuğun babasına bağışlanacak geçim olanağı, eğitim ayaklan-masını sonuçlar. Sıraya koyma meraklıları için denebilir ki, ilkönce: Geçim olanakları!

Genel eğitim konusunda tutacağımız yol da tektir ve bel-lidir: Kasabalarda, ya da belli gruplaşma merkezlerinde büyük kadrolu, yatılı okullar açmak. Biz, aydınımız ve cahilimizle, sosyal sorunlarımızın üzümünde köyü,  zg r bir ünite olarak ele almağa alışkınız. Bu, işleri sığ yönlere s rmekteki tarih-sel geleneğimizden doğar. Kırk bin köyün herbirini ayrıca ele alıp sorunlarını  zmeğe çalışmak hem imkânsızdır, hem de bilimsel gerçeklere, deney sonuçlarına aykırıdır. Köyler, ekonomi alanında da, eğitim alanında da, kasabalık ve kentlik topluluklar olarak d ş n lmelidir. Üretim araçları, teknik olanaklar, ev yapımı, hayvan bakımı, el sanatı, kısaca niye ki ihtiyacımız varsa ve ne ki gerekli ise, kasaba ve kent imkân-ları açısından ele alınmalıdır. Böyle düşünmeğe katlanırsak, devletin para ihtiyacı,  ğretmen kadrosu, ders aracı, öğren-ciye doyurma yolu düzene doğru gider. Bugünkü canlı, can-sız sermaye ile g cl  bir eğitim savaşına bile gireriz.

Köy Enstitülerinin eninde sonunda köyleri birey olarak ele almaktan kurtulamayan tutumu, önce kısırlığı, sonunda da yıkılışı getirmiştir. O kuruluşların orta ve yüksek eğitimi önliyen aksaklıkları da yaratıcı unsurların kaynayıp gitmesi-ni sonuçlamıştır.

Salt ilk öğretimle yetinmek, sandığımızdan çok daha kötü bir yola girmek demek olur. Köy ve el sanatı, modern ekim tekniği, bir oran içinde orta ve yüksek öğrenim olanağı ge-tirmiyen düzenler, yurt düşmanı yobaz yayınları için kalaba-lık yardımcı orduları hazırlar.

B

1) Halka y nelmiyen sanata benim aklım ermez. Bu alanda çok l f söylenebilir, ama hepsi de benden önce s ylen-diği için burada tekrarına yer yoktur. Sizin "erhap işi" dediğiniz, "Mutlu azınlık" a yönelmiş sanatçılara oldukça basit,

oldukça da yeni bir açıklama yapayını: Büyük kalabalıkları hedef tutınıyan bütün çabalar, bir kez, yayılma olanağını yitirir. Yayılınıyan bir sanat eseri kalıcılık niteliğini de elden geçirir. Kalıcılık, sanatın ve sanatçının önde gelen ereği, vasfı, ögesi olduğuna göre, soylu çabaların en soylusu olan bir insanca gücü biz kendi ellerimizle soysuzlaştırmış olmaz mıyız?

"Bu yolu tutan sanatçılar geri dönemiyeceklerine göre.." diyorsunuz. Dönerler, dönerler.. (Bundan önce yazdığım şiirler benim değildir, onları unutunuz) diyebilen birisi, pekâlâ daha doğru, daha verimli yola da dönebilir. Dönmezse kendi bilir. Unutulma bahasına ayak direrse, olumlu yolda yürüyenlerin ve onları izliyen yenilerin sillesiyle silinip gider. Nasıl bir yenilik aramaları mı gerekir? Büyük kalabalıkları peşlerine takanların yüzyıllardır uyguladıkları tipte bir yenilik.

2) Dil yüzünden ortaya çıkan ikilik bence daha önemli. Dil yenilenmesi akımına bizler, halka daha çok yaklaşma amacıyla girdik. Atatürk'ün düşündüğü de, işin anlamı da buydu. Halk kalabalığı arasında yüzyıllardır yaşayan kelimeler, deyişler dururken, yabancı dillere başvurup el açmak yersizdi. Ama bugün, belki de rahmetli Ataç'ın aşırılığı yüzünden, bu amacı büyük ölçüde aşanlara rastlıyoruz. Düşünceme göre, Fransızca'dan Lâtince kelimeleri ayıklama niyeti ile bu gibilerin tutumu arasında pek ayrıntı yok. Olacak iş de değil. Günün birinde elde avuçta anlamsız, güçsüz birkaç bin kitaptan başka şey kalmaz. Er geç halkın bildiği, sevdiği, tuttuğu yabancı kelimelere döneriz.

Öyle sanıyorum ki, aşırı dilciler, dilimize yerleşmiş yabancı kelimeleri gereği gibi tanımıyorlar. Tanısalardı üçünü, beşini, onunu tek Türkçe kelime ile karşılama yolunun bizi dil çöllerine sürükleyeceğini anlıyacaktı. Azıya kaçanların genel olarak liselerde Arapça ve Farsçayı hiç okumamış olanlar arasından çıkması da bunu kanıtlar. Öte yandakiler, yani arı dili, Türkçenin zenginliğini bozmadan kullananlar, Dil Kurumu'nda bile çoğunluğu teşkil ediyorlar. Bir de aşırı ayıklama yanlılar arasında dilciliği meslek tutmuş olanlar var ki, Atatürk'ün mirasından pay koparmanın yolu budur sanıyorlar. Sayıları da, tutumları da sözgelisi edilmeğe değmez.

Kim ne derse desin, rahmetli Ataç'ın bozduğunu yapacak gücte, Türkçeyi zenginleştireyim derken fakirleştirenlere söz

geçirecek çapta, oturaklı bir dilciye ihtiyacımız var. O da günün birinde ortaya çıkacak elbet.

TEOMAN, Sabahattin

A

Bu yılki soruşturmanızın toplum düzeni bölümünü, göğsümü iyice şişirdikten sonra, adınızın başına uzun bir "Ah..." koyarak yanıtlamağa başlamaktan kendimi alamadım.

Ah... Sayın Nayır!.. Bu ülkenin aydınları, hangi güne değin birbirine bu türlü soruları sorup, hep o ütülü yanıtları alacak? Ben bezdim. Bir süredir okumuyorum bu türlü yazıları. Değiş ayrıntıları dışında birbirinin benzeri bu yazılar.

Bu günedek biz yazdık, biz okuduk, uygulama erki olanlar aldırmadı. Bu kez de kendi kendimize gelin güvey olacağız.

Bu yüzden kısa söylemeyi yeğliyorum:

Her şey, kişimizin uygarlığa yönelme gücünü edinmesine bağlı. Bunun için yeniden yuğurulup biçimlenme zorundayız. Buna, son yirmi yılı Atatürk'le aydınlanmış yüz elli yıl yetmemiştir. Dış-yağrı'dan korunmak için ayırdığımız paradan daha çoğunu iç-yağrı'dan korunmak için harcamamız gerek. "Kendi koşullarımız, olanaklarımız gözönünde tutularak" değil, bunlar ille aşılarak, zorlanarak bu sonuca varmalıyız.

Bunu anlayıp tüm gerçekleştirmedikçe, kıyametedek, hem de bugünkünden beter bir durumda kalmamız alın yazımızdır. İlkin bu gerçek anlaşılıp benimsenmeli; buna gerekli davranışın düzenlenmesi kolaydır. Kolay olmasına kolaydır ama, tozdan dumandan ferman okunuyor ki...

B

1) "Halkla yeni sanat akımları arasında önemli bir uyumsuzluk olduğu" tartışma götürür bir konudur, çok geniş bir soruşturma yapılmadıkça tanıtılamaz.

"Yeni sanat akımı" deyiimi de kaypak ve yanıltıcıdır. Yabancı yazında hiçbir yeni sanat akımı dili bozmamıştır. René Char'ın şiirinde Fransız dili kurallarına aykırı bir davranış yoktur. Bu yüzden bizdeki "Numaralı" akımları "yeni sanat akımı" deyiminden ayırık tutmak gerekir. Bunlar ne "yeni", ne de "sanat" tır. Bunların dışında bir köklü, gerçek yeni sanat vardır.

Bundan başka "halk" ve "sanat" deyimleri karşılaştırılırken de bir gerçek gözden kaçmamalıdır: Herkes içki içmediği gibi, herkes sanatla da ilgilenmez. Halkın sanatla ilgilenen kesimi, yukarıda sözünü ettiğim "köklü, gerçek yeni sanat" dan uzak, hiç olmazsa "alabildiğine uzak" değildir.

Sanat, her çağda bir "erbab işi" olmuştur. Halkın bu işten anlar, hoşlanır bir kafa yapısına ulaşmış olması, mutlu azınlığın çoğunluğa doğru büyümesi, Caliban'ların Prospero'laşması gerek. Budur insanlığın amacı.

Yaşasaydı da ustamız Ataç bu soruyu yanıtlasaydı. Kim bilir kimleri ne kerte kızdırır da kıs kıs gülerdi.

2) Dil için de öyle derim. Gerçek yeni edebiyatçılarla okur arasında "bir ayrılık" bulunduğu kolay savunulup tanıtılamaz. Bu türlü sanatçılar dilde arıtma, yenileme işini ustaca yapıyorlar. Yeni sözcükleri sevdirmesini bilerek sunuyorlar. Bu ölçüde geriletici bir davranış her şeyi kaybettirebilir. Lâtin yazısının alınması işini bir yıldan on yıla kadar yayarak yapmak isteyenlere Atatürk, "Bu iş ya şimdi tam olur, ya da hiç olmaz." demiştir.

Dil işimizde yenilik benimsenmesi de Atatürk'ün iç-tezliği ile yürütülmelidir. Edebiyatı izliyen halk yeni dile ısınmıştır. Bir kesimimiz için bu dil henüz yazıdadır, onunla konuşmuyoruz. Ama gün geçtikçe bu dil ile konuşan gençler çoğalıyor. Umutlarımızı kırmayalım. Sanatçılarımız "okurların sindirim gücüne göre" davranıyorlar. Aldığımız yol azımsanamaz. Hızımızı kesmiyelim, tökezleriz.

TONGUÇ, Engin

A

1) Atatürk ilkelerine ve yurt yararına uygun bir yönetimi kavuşmak için sadece yönetim sistemini şu veya bu şekilde değiştirmenin yeterli olacağını sanmıyorum. 1946 ve 1961 demokrasi denemelerinde birbirinden çok farklı siyasal sistemler uyguladığımız halde, sonuç her ikisinde de devrimlerin ve Atatürk ilkelerinin tehlikeye düşmesi olmuştur. Bozukluk, sistemlerden çok, halkın cahil, politikacı ve aydın çoğunluğunun yeterince ülkücü ve erdemli olmayışındadır. Kısacası ulusça demokratik eğitimden yoksun olmamızdadır. Demokratik eğitim, herkesi sadece okur-yazar yapmak demek değildir, toplumun her katmanındaki vatandaşın kişiliğinin demokratik bir

toplum düzeni içerisinde olumlu bir etkenlik gösterebilecek şekilde yoğurulması demektir. Bu şart yerine getirilmedikçe, demokrasinin hiçbir türünde süreli bir başarı kazanamayız. İnancıma göre, rejim dâvası, her şeyden önce bir eğitim dâvasıdır.

Eğitim sistemimizde böyle kökten bir değişmeyi gerektiren oluşumu bugünkü koşullarımız içinde nasıl başarabiliriz? Bunun için bütün Atatürkçülerin birleşerek seslerini duyurabilecek siyasal bir güç haline gelmeleri gerekir. Bu kişilerin 1946 dan bu yana siyasal partilerimiz içinde yeterince temsil edilmemişleri, siyasal çekişmelerin ülkücüleri iğrendirip uzak duracak kadar çirkin hesaplarla yöneltilmesi, ekonomik gücü olmıyanların siyasal hayata sokulmakta çektikleri zorluk, bir yığın düşünürün türlü karalamalarla lekelenerek düşünce ve siyasal alandan uzakta tutulmaları, Atatürkçüleri yeterli bir siyasal güç haline getirememiştir. Bu durum, siyasal düşünce hayatımızda bizi rejim buhranlarına kadar sürükliyen bir kısırlığa sebep olmuştur.

Yurtta Atatürkçü topluluklar olarak bugün elde kalan, gençlik, basın ve ordunun siyasal alandaki gerici ve çıkarıcılara göstereceği tepki o kadar şiddetli olmalıdır ki; Atatürkçüler yurdun ana sorunlarını politika alanına getirebilsinler.

Bu Atatürkçü toplulukların zora dayanarak değil, iyi organize edilmiş bir çalışma ile, insan haklarına saygılı bir düzen içerisinde de bu derece etkili olabileceklerine inanıyorum. Bundan sonra, yapılacak iş, cahili aydını ile bütün ulusa demokratik bir eğitim vermeğe girişmek olmalıdır. Demokratik rejimin gelecekteki asıl güvenliği, Atatürkçülerin yaratacağı bu yepyeni vatandaş kişiliğidir.

2) En kestirme yoldan ulusal bir eğitimi kendi koşul ve olanaklarınıza göre gerçekleştirebilmek için yürünmesi gereken yol, 1936 - 1946 yılları arasındaki eğitim seferberliği sırasında bulunmuştu. Bu yol, şu veya bu kişinin usundan doğmuş bir fantezi değil, bu alanda yüzyılı aşan çalışmaların ışığında yapılan deneyler sırasında, ulusumuzun kendine has özellikleri, tepkileri, davranışları bilimsel bir şekilde gözlenerek çizilmişti. Bunun içindir ki, bu sonuçlar, yabancı bilim adamları tarafından (yüzde yüz Türk ve yalnız geri kalmış ülkelerin değil, uygar batı ülkelerinin birçoğunun içinde bulundukları eğitim buhranlarına bile çözüm olabilecek nitelikte) görülmüştü. Bu yoldan yürünseydi, yukarıda söz konusu ettiğim

demokratik eğitim ulusa verilmiş olacaktı.

Bugün eğitim alanında içinde bulunduğumuz bocalama, yol bulunamamış olmasından değil, bulunmuş yolu görmek istemememizdendir.

Yapılması uygun olan iş açıktır: Bitmek bilmeyen yabancı uzman incelemelerini ve komisyon toplantılarını bir yana bırakarak Dünya eğitim-bilim tarihine geçmiş 1936 - 1946 ilkelelerini iyi niyetle benimsemek ve o çağa kıyasla bugün çok daha elverişli olan ekonomik olanaklarımızın ışığında bir daha gözden geçirerek hemen uygulamaya girişmek. Böylece usun ve sağduyunun gösterdiği yola zaman yitirmeden girmek.

Ama o zaman, süslü lâf etmenin rahatlığını, iş yapmanın alçakgönüllülüğü ve ülkücülüğün dikenli yolu ile değiştirmek gerekecektir ki, bir türlü göze alınamıyan da budur sanırım.

TÖR, Vedat Nedim

A

1) Türkiye'de, tarih boyunca yapılagelen demokrasi denemeleri hep bir çıkınaza girip saplanıyor. Siyasal yapımız demokrasi aşısını bir türlü tutmuyor. İlle Atatürk devrimlerine sahne olalıberi, partilerarası yarışma, gerici bir "oy avcılığı" ile soysuzlaşıyor.

Bu durum karşısında, tek parti rejimine mi dönelim, yoksa, bir üçüncü alternatif mi arayalım? Yani tek parti diktatoryasını ve çok partili batılı demokrasyları körükörüne taklit etmeden, bizim gibi az gelişmiş, ümmisi bol, demokratik geleneklerden yoksun ve üstelik devrimler geçirmiş bir milletin gerçeklerine uygun, yine çok partili, yine hür seçimli, fakat oy avcılığını mümkün olduğu kadar önleyici ve partilerarası rekabeti bir ehliyet ve hizmet yarışı halinde asilleştirici bir sistem mi yaratalım?

İşte üniversite ve Kurucu Meclis Anayasa Komisyonlarının meseleyi böyle koyarak, yani taklitçi, ithalâtçı tutum yerine, araştırmacı, yaratıcı bir davranışla yalnız bizim için değil, dünya nüfusunun üçte ikisini teşkil eden bütün az gelişmiş milletler için de örnek bir Anayasa ve örnek bir seçim kanunu hazırlamaları gerekirdi. Çünkü, bütün az gelişmiş milletlerin ortak problemi bu demokrasi krizidir. Hemen hepsinde, Avrupa taklidi çok partili denemeler iflâs ediyor. Ve sonunda askerî "darbe-i hükûmet" ler düzenleyici faktör olarak işe

karışıyor. Bu bir nevi "kanuniyet" arzeden durumdan kurulmak, ancak bir üçüncü alternatif bulmakla mümkün olmaktadır.

Madem ki, soruyorsunuz size bu üçüncü alternatif hakkındaki düşüncemi kısaca anlatayım:

Bütün az gelişmiş milletlerin kurtuluşları, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmalarına bağlıdır. Bu, onların ölüm kalını dâvasıdır. Bu da sadece bir bilgi ve teknik işidir. Onun için kalkınma problemleri üzerinde esaslı araştırmalar yapılacak ve bunları sistemli plânlara bağliayacak yerli ve yabancı uzmanlardan kurulu partilerüstü bir "plânlama dairesi" ni Anayasa'nın içine bir "bağımsız kurul" olarak yerleştirmek gerekirdi. Bizde bir "plânlama dairesi" kuruldu ama, Başvekâlete bağlandı. Yani, er geç yine bir "kapı kulu organı" olmaya mahkûm edildi.

Milletin bütün kalkınma problemleri böylece yüksek yetkili, partilerüstü bir kurula verilmekle, partilerin oy avcılığı biraz frenlenecektir. Hiçbir parti, oy kapabilmek için millete artık öyle ulu orta vaadlerde bulunamayacaktır. İktidara gelen parti veya partiler de plânın tatbikini kontrol edeceklerdir. Millet de kurtuluşu ve kalkınması için nelerin, ne kadar zamanda yapılması gerektiğini bilerek partilerin hizmet kabiliyetleri hakkında hükmünü verecektir.

Partilerarası rekabet de yine bu sayede, bir ehliyet savaşı haline geleceği için, artık arkasında çok oyu olan, fakat gerçekte hiçbir kalitesi ve değeri olmıyan meydan hatiplerine, palavracılara değil, ekonomi, finans, eğitim, kültür, hukuk, sosyoloji, teknik gibi siyasetin çeşitli kollarında ihtisas ve tecrübe sahibi kimseler makbul sayılacak ve aranılacaklardır. Böylece, lâf ebeliğinden başka bir işe yaramıyan, parazit partici tipi artık toplumumuza musallat olamayacaktır.

Bu konuda daha birçok şeyler söylemek isterdim, fakat yerinizi fazla doldurmamak için bu kadarla yetiniyorum.

2) Biz ötedenberi Maarif dâvasını sadece bir "öğretim işi" olarak ele aldığımız için yıllardır, bunca emek ve sermaye yatırıma rağmen, yine de bir alay Osmanlı tipi kalem efendileri yetiştirmekten başka bir şey yapamıyoruz. Oysa ki, bizim bol bol yaratıcı ve yapıcı insanlara ihtiyacımız vardır. Köylere gönderilen "tek" öğretmen toplum düzeninde kendisinden beklenen değişiklikleri yapamıyor. Yalnız kalıyor.

Ya toplum şartlarına o da uyuyor, yahut da topluma küsüp kahroluyor.

Öğretim ve eğitim işlerimizde toptan bir devrim yapmak zorundayız. Köyün statik ve geleneksel ortamını değiştirebilmek için, eski Osmanlı metodu ile hareket ederek kız-erkek köy çocuklarını bölge bölge büyük "çiftlik-okullar" içinde devşirmeliyiz. Onlara bölge ihtiyaçlarına göre ileri ziraati, ileri hayvancılığı, ileri yemişçiliği, balıkçılığı, konserveçiliği, makineçiliği, ev yapmasını v.s. kısaca, bir köyün kalkınması için gerekli bütün teknik hünerleri ve bilgileri vermeli ve bu arada da onlara okuma, yazma, hesap ve diğer bilgileri öğretmeliyiz. Yoksa, sadece bir müddet sonra unutulmaya mahkûm klâsik ilkokul bilgileri ile köy toplumu üzerinde bir değişiklik yaratamayız. Bütün çocukları böyle yepyeni bir eğitim disiplinininden çıkmış köylere gidecek öğretmenler, kendilerini artık "yalnız" hissetmiyecekler ve kendilerini anlıyan, kendilerini tutan, kendilerini destekliyen kız-erkek yüzlerce gencin arasında bulacaklardır.

Ayrıca, üniversitelerimizi de gerçek üniversiteler, yani memleket ihtiyaçları için, memleket problemleri üzerinde düşünen, araştırmalar yapan müesseseler haline getirmenin zamanı artık gelmiştir, sanıyorum.

B

1) Güzel sanatlar, her zaman, toplum içinde bir elit'e hitabederler. Halk sanatlarının hem alıcısı, hem de yaratıcısı ayrıdır. Fakat gel gör ki, bugünkü sanat eserlerini elit zümre içinde bile anlayıp tadan pek az. Bu, yalnız bizim değil, bütün dünya elitlerinin kaygısı..

Resim olsun, heykel olsun, şiir veya müzik olsun, sanat eseri o kadar sübjektifleşmiştir ki, "mâna şairin karnında" deymi tam bugünün sanat eserleri için söylenmişe benzer..

Suratsız ve anlamsız sanat eserlerini anlamış gibi görünmek bir nevi "snobluk" oldu. Onun için aydınların çoğu bir ikilik içinde: İçlerinden eseri yadırgıyorlar, fakat dışarıya karşı da anlamış gibi görünüyorlar..

Tam bir hiçliğe ve yokluğa doğru yönelen dünyamıza küsen sanatçının böyle kaplumbağa gibi içine çekilmesi belki anlaşılır bir olaydır. Ama bence, toplum için büyük bir tehlikedir. Çünkü sanatçı, böylelikle, kendisini "lüzumsuzlaştırmış" oluyor. Bırakın geniş halk yığınlarını, aydın kişileri bile çok-

luk sarmıyan böylesine ruhsuz, kalpsiz ve bir matematik formülü kadar kuru ve katı bir sanat anlayışı, insanın yüksek heyecanlanma, yüksek haz duyma ihtiyacını karşılayamayacağı için, hayvancı içgüdülerinin esiri, korkunç ölçülerde ben-cil, saldırgan ve kolaycı bir gençliğin yetişmesine yol açıyor.

Üstelik, "suratsız sanat" bizim için bir yenilik de değildir. İslâmi sanatta da "suratsızlık" asıldır. Nasıl ki, "sakal" da bizde bir avant garde değil, tam tersine bir gericilik âlâmetidir. Bizde avant garde olan suratlı sanat ve bıyıksız surattır.

Bugünkü suratsız tabloları, bizde en mütaassıp softalar bile yadırgamazlar. Tam tersine, 'işte, tam müslüman sanatı' diye beğenirler. Sakallı gençlerimizi de softalar "bizden" diye bağırmasına basarlar! Demek ki, bizim avant garde'ımızla Paris'in avant garde'ı aynı olmamak gerekir. Eğer tabii, sanatçının ve sanatın toplum içinde bir rolü olduğunu kabul ediyorsak...

Suratsız, mânasız, melodisiz sanatların da artık bütün dünyada modası geçmeye başlamıştır. Onun için yaratıcı sanatkar, her yerde olduğu gibi, bizde de ne yapılması gerektiğini kendisi bulacaktır.

2) Bilim ve teknik terimlerinde yeni kelimeler yaratılmasını, hattâ uydurulmasını anlıyorum. Sanat eserlerinde "anlam" zararına yeniliği doğrusu pek kavriyamıyorum. Yaşayan köklerden yapılan bütün üretmeler kolaylıkla tutuyor. Halkın dilne girmiş olan kelimeleri atmayı lüzumsuz buluyorum. Meselâ, "akıl" sözcüğünü Türkçemizden nasıl kovabiliriz?

TÜTENGİL, Cavit Orhan

A

1) Türkiye'nin Batılı bir toplum olmasının koşulları Atatürk Devrimleri ile hazırlanmıştır. Yurt yönetimi bu ilkelerin ışığında ve Batılı bir toplum olma amacıyla dürüstlikle ele alındıkça rejim buhranına düşülmesi önlenabilir. Ne var ki, Atatürk Devrimleri nasıl, aydın bir azınlığın yukardan aşağı doğru gerçekleştirdiği bir hareket olmuşsa, Devrimlere karşı halk kütlelerini yekindiren tutum da gene aydın bir azınlığın kişisel çıkarları yararına ve yukardan aşağı yönetilmektedir. Devrimleri bölüp parçalama çabaları da "cahil çoğunluk"tan değil, hep "aydın azınlık"tan gelmektedir. Şu halde, aydının

sorumluluğu ve karakteri konuları rejim buhranında küçüm-senilmiyecek bir yer tutmaktadır.

Türkiyede demokrasi de, öteki az gelişmiş ülkelerde örneğini gördüğümüz gibi, sosyal bir muhtevayı gözetmek zorundadır. Feodal bir topluluğun izlerini silmek için ister istemez otoriter olmalı, sınırlandırıcı ve eşitlik gözetici bulunmalıdır. Ülkenin insan ve madde kaynaklarını toplum yararına ve en verimli bir biçimde iktisadî kalkınmanın hizmetinde bulunduracak plânlı bir çalışma yurt yönetiminin ayrılmaz bir parçasıdır. Halk için bir siyasal eğitim okulu olması gereken partiler sınıf yapısının temel görüşleri üzerine dayanmalı, parti disiplini çıkarıcı davranışlara fırsat vermemelidir.

Sözün kısası, demokrasi adını verdiğimiz "halkın, halk tarafından ve halk için idaresi" bir amaç olarak değil, yurt gerçeklerinin gerekli kıldığı doğrultudaki bir yönetimin aracı olarak anlaşılmalıdır. Bunun dışında kalan her şey bir ayrıntı olmaktan öteye gidemez.

2) Çoğunluğu yurt yönetiminde bilinçli ve söz sahibi yapmak, bunun için de bilgi ve karakter eğitimini kütleye götürmek gerekmektedir. Yeni yollar bularak imkânlarımızı daha etkili bir hale getirmeli, kütle eğitimi yöntemlerini denemeliyiz. Eğitimi bir süs olmaktan çıkarmadıkça, üretici insanın ve ödevlerini bilen iyi yurtdaşın köyde kentte, kabiliyeti ölçüsünde eğitim ve öğrenim nimetinden faydalanmasını sağlamadıkça, daha da önemlisi, eğitimi iktisadî kalkınmanın gerektirdiği amaçlara ulaştırmadıkça güçlüklerimizden kurtulamayız.. Fakat, yaygın bir inanç halinde bulunmasına rağmen baş düşmanımız cehaletimiz değil, iktisadî geriliğimizdir. Daha çok verimli çalışmak için eğitim örgütü kendine düşeni başarmazsa siyasal buhran kapı komşumuz olarak kalacaktır. Şu noktayı, bir daha ve açıkça belirteyim ki, siyasal buhranın baş sorumlusu ve tertipçisi cahil halk kütlesi değil, ona kişisel çıkarı uğruna bir rol oynatmayı tasarlayan sözde aydındır, kara aydındır. Bu sebeple "aydın eğitimi" konusu "kütle eğitimi" konusundan daha gerekli görünmektedir. Eğitimdeki baş meselemiz ise, demokrasi anlayışımıza uygun bir eğitim siyasetinin tesbitidir.

UYGUNER, Muzaffer

A

- 1) Son yıllarda karşılaştığımız rejim buhranı, büyük ölçü-

de, halkımızın eğitilmemesi sonucudur. Büyük ölçüde dedik. Çünkü mürekkep yalamış bazı kişilerin de eğitim görmemiş çoğunluktan daha az zararlı olmadığını belirtmek istedik böylece. Mürekkep yalamış bu gibi mollaların amacı, halkı aydınlığa çıkarmamak, köstebek misali uyuduğu kovuklardaki uykusuna devam etmesini sağlamaktır. Halkı, bu yüzyıllarca süren uykusundan, doğu tembelliğinden -son yıllardaki bazı çabalarla da- uyaramadık bir türlü. Yaşadığı ve molların yaşatmakta ayak dirediği bu bitkisel hayatta fikirlerden çok inançlar, görenekler yol gösterici olmaktadır. Eğitim, bazı fikirler aşilar kişiye, bu bitkisel hayattan kurtulmak için bazı fikirleri uyan-dırır kişide. Fakat, ekonomik bakımdan kalkınmamış, ağaların boyunduruğundan kurtulamamış kişi gene de silkinip kurtulamaz. Bir yandan eğitirken bir yandan da ekonomik özgürlüğünü sağlamak gerek. Aksi halde, halk, kişi çıkarları için oyun-cak olmaktan ileri gidemez.

Bütün bunlar için uzun zaman ister. Bugün için demokra-tik ilerleyişi durdurmamak amacı ile, aşamalı bir oy verme sistemi uygulanabilir memleketimizde. Aşamalı oy verme siste-mi ile, öğrenim durumuna göre verilecek oy hakkını tanımlamak istiyoruz. Okuyup yazma bilmeyenlerle yüksek öğrenimini yapmış olanlara ayrı oy hakları tanınmalıdır. Okuyup yazma bilmeyenlere bir oy hakkı tanındığı takdirde ilk, orta, lise ve yüksek öğrenim yapmış olanlara iki, üç oy hakkı tanınmalıdır. Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçiminde ise belirli bir öğre-nim yapmış, sözgelişi en az ortaokulu bitirmiş olanlara oy hakkı tanınabilir.

Bu biçim bir demokrasi olur mu, olmaz mı? Tartışılabilir bu konu. Bir halk yönetimi olan demokrasinin uygulanışı her memlekette aynı değildir zaten. En demokrat olarak tanınan memleketlerde bile bazı kayıtlamalar görülmektedir. Sözgelişi, İsviçrede kadınların oy hakkı yoktur. ABD. nde senatörler nü-fusa göre değil de her Eyalet için eşit sayıda seçilirler. Bu ör-nekleri daha da çoğaltabiliriz. Bugünkü koşullara göre bizde de aşamalı oy verme sistemi uygulanabilir. Okuyup yazma ora-rının çok düşük olduğu, ekonomik bakımdan da geri olan mem-leketimizde bundan daha etkili sistem olabilir mi? Okuyup yaz-ma bilmiyen son kişinin 60 yıl önce öldüğü Danimarkada böy-le bir demokrasi düşünülemez elbette.

Madem ki amaç olarak batı uygarlığını seçtik, ona varmak için böyle bir yoldan gitmemiz gerek. Aksi halde bitkisel haya-

ti sürdürmekten başka yol yok. Atatürk, bir konuşmasında şöyle diyor: "Medenî olmayan insanlar, medenî olanların ayakları altında kalmağa mahkûmdurlar." Ayaklar altında kalmağı hangi Türk ister? Hepimizin isteğı olan yükselmek, ayaklar altında kalmamak ideali de bir an önce batı uygarlığına ulaşmakla mümkün olabilir.

Kanımız odur ki, particiliğın kişı çıkarlarına âlet olmaması için halkı eğitmek ve ona ekonomik özgürlük vermek gerekir.

2) Bir zaman başlanmış olan eğitim seferberliğinde yeni bir atılış daha yapmalıyız. Yüksek öğrenimini bitiren her genci bir yıl için köye göndermeli ve köyde faydalanmanın yollarını aramalıyız.

Halkı ekonomik özgürlüğe kavuşturmak için de eğitim şarttır. Gizli işsizliği eğitim ile önleyebiliriz. Her işgücü ünitesinin bir iş sahibi olması ne güzel bir şey, bir sonuç olur. ABD, nde nüfusun yalnız % 10 kadarı tarımda çalışır ve geri kalan % 80 nüfusu da besler. Tarımda mevcut fazla işgücünü başka alanlara aktarmak, onları bağımsız kişiler yapmak eğitim ile mümkün olabilir. Bence sihirli bir anahtardır eğitim. Bu yüzden, her araçtan, her olanaktan faydalanıp eğitmeliyiz halkımızı. Halk da bunu bekliyor artık.

B

1) Bana öyle geliyor ki, sanat her zaman uzak kalmıştır halktan. Dedelerden kalma kuralların ve göreneklerin dar çemberi içinde, Yahya Kemal'in deyimiyle "dar hendesinde" kalmak sanatçının yapmadığı, yapamayacağı bir iştir. Yeniyi arayıp bulmak, yeniyi yaratmak, güzeli ardından gitmek sanatçılara vergidir. Doğanın gizlerini çözümlemegi, doğa-üstü varlıklar yaratmağı, güzeli güzel olmayandan ayırmağı sanatçı becerebilir ancak. Sanatçı, çabasının karşılığını hiçbir çağda alamamıştır toplumdan. Sanatçının değeri, ölümünden çok sonra anlaşılmıştır. Her zaman ve her çağda böyle olmuştur bu. Yaşarken değeri bilinen mutlu sanatçıların sayısı ne kadar azdır.

Sanatçı ileri atılır. Zamanla bu ileri atılışa yetişir halk. Ama bu kez yeni bir sanatçı atılır ileri. Bunun da değeri sonraları anlaşılır. Bu yüzden, gerçek sanatçı daima "alıcısız" kalmıştır, benim bildiğim. Büyük çoğunluk hep sanatçının ardından yürümüştür. Çok az hallerde sanatçı ile çoğunluk birlikte yürümüş ise de ileri geçememiştir.

2) Bizde bir de dil yönünden ayrılma var. Bu ayrılma bugüne özgü bir olay mı? Divan edebiyatının, Tanzimat edebiyatının dili çoğunluğun dili mi idi? Elbette, hayır! Bugünün sanatçısı halkın dilini kullandığını, halkın anlayabileceği bir dil kullandığını söylüyor. Hangisi doğrudur bunun? Şu bir gerçek ki, dilinin kullanıldığı söylenen halk bu sanatçıları, okuma bilmediği için en başta, zaten okumuyor. Yarım yamalak okuyanlar dili anlamadıkları yaygarasını koparıyor. Gerçekten okuyanların ise bir şikâyeti yok. Ama ne kadar az bunların sayısı.

Fakat, gene de diyeceğim ki, "okurların sindirim gücü gözönüne" alınmalı, "daha ılımlı bir yol" tutulmalıdır dil bakımından. Çünkü, zaten kendine özgü bir dil, soyut bir anlatış yaratmağa çalışan sanatçının, bir de yeni sözcüklerle ortalığı körduman etmesi iyi olmuyor kendisi için. Bu hususta karar vermek gene de sanatçıya düşmektedir.

YAŞIN, Özker

A

1) Atatürk ilkelerine sınıksıya bağlanmakla bütün güçlükleri halledebiliriz. Ancak Atatürk ilkelerine bağlanmak, bu ilkelerin bütün vatandaşlar arasında yayılmasını sağlamak, Kemalizmi *"tepesi yerde temelleri havada ve her an devrilmek tehlikesi içinde bir Ehram"* durumundan kurtarmak için en erken zamanda bir "Atatürk Enstitüsü" kurmalıyız. O ilkelere açıklamasını yaptıktan sonra memleketin şartlarına uygun düşecek demokrasi şeklini bulabilir, particiliği şimdiki perisalığından kurtarabiliriz.

2) Bence geçirdiğimiz siyasal buhranın asıl nedenini yalnız "halkımızı eğitmekte çok geç kalışımıza bağlamak" doğru olmaz. Bu başka sebeplerden biridir ama tek sebep değildir. Geri kalışımızda dinsel, psikolojik ve sosyal sebepler de vardır. Sonra aramızdan sözde eğittiğimiz, Batı ülkelerinden yüksek okul diplomaları almış niceleri çıkıyor ki, adını yazmasını bilmiyen ama yine yurdu yüceltecek gerçekleri anıyabilen vatandaşlardan çok daha zararlı oluyorlar yurtyönetiminde... Geçirdiğimiz siyasal buhranı bu diplomalı kültürsüzler yaratıyorlar. Diyeceksiniz ki şayet Ulusumuzu eğitirsek, diplomalı kültürsüzler kötü emellerini gerçekleştirecek kalabalıkları peşlerine takamazlar. Doğru. Ancak, "en kestirme yoldan" gidilecek bir

ulusal eğitim yine gedikler verecektir. En iyisi, eğitim işimizi "kestirme yoldan" yapmak yerine "normal yoldan" giderek tamamlıyalım. Çünkü yıllar var ki hep "kestirmeden" gideceğiz diye yerimizde sayıyoruz...

B

1) Sanatın alabildiğine halktan uzaklaşıp sizin deyişinizle "erhap işi" haline gelmesine hiçbir zaman taraftar olmadım. Bence halkı bayağılığa düşürmeden gerçek sanat eserinden zevk alacak olgunluğa ulaştırmak için, mümkün olan yapılmalıdır. Büyük kalabalıkların anlayacağı bir sanat yaratıcısını ölümsüzleştirir...

Her yenilik başlangıçta muhakkak yadırganır. Ancak zamanla bu "yadırgama duygusu" kalkar. Oysa bizde meslekten olanların bile anlamadığı, anlamıyacağı bir sözde yenilik yapmaya kalkışanların durumu ortadadır. "İkinci yeni" akımının tutmayışı bu tip çalışmaların sonunu göstermiştir.

Sanatçıların "halkın yadırgamıyacağı nasıl bir yenilik aramaları" gerektiğini biz nasıl bilelim, nasıl söyleyeyim? Güçlü sanatçı bulur yolunu... Güçsüz sanatçı sözde yenilik getiriyorum diye kısa bir süre göz boyar. Neticede unutulur gider..

2) Yeni edebiyatımızdaki dil yenilenmesine taraftarım. Ancak aşırılığa gidilmesine taraftar değilim. Zannedersen dil konusunda Varlık Dergisi "ılımlı bir yol" tutmuştur. Bu yolu beyeniyor ve aynı yolda gidilmesini uygun görüyorum.

YÜCEL, Tahsin

B

1) Bizim ülkemizde, halkla sanat arasında hiç bir zaman bir uyuşma, bir yakınlık olmamıştır bence. Ancak halk şiirleriyle halk türkülerle, bir de son zamanlarda alaturka şarkılar ulaşabilmiştir halkımıza. Bununla birlikte, önceki kuşak sanatçılarının bizim kuşak sanatçılarına kıyasla daha çok alıcı buldukları söylenebilir. Ama bugünkü Türk sanatçıları, ülkemizdeki okur-yazar oranı göz önünde bulundurulunca, çünkü sanatçılar kadar alıcı bulamıyorsa, bunun sebebi halktan uzaklaşmaları değildir. Öyle ya, biçim sorunları bir yana bırakılırsa, yeni kuşağın bütün sanatçılarının, örneğin bir Yahya Kemal'e kıyasla Türk halkına çok daha yakın oldukları söylene-

bilir. Görünüşte halktan uzaklaşan sanatçılarımız yanında, halkın diliyle halkın duygularını, halkın sorunlarını açık açık işliyen sanatçılarımız da var. Ama onlar da aynı ilgisizlik çemberiyle sınırlanıyorlar. Bugünkü Türk sanatçılarının alıcı bulamamalarının sebebini, bu sanatçıların yetersizliklerinde aramak gerekir bence. Ekin bakımından ulusça geriyiz ama yabancı dil bilen, iyiyi kötüden, güzeli çirkinden ayırabilen, düşüncesini bilen yurttaşlarımız düne kıyasla çok artmıştır. Bu mutlu artışın sanatımıza geçici olarak zararı dokunmuştur. Yurdumuzda sanatla ilgilenenlerin önemli bir kısmı, bugün besinini dışarda aramakta, dışarda bulmaktadır. Çünkü Türk sanatını, Türk sanatçısını aşmıştır, geride bırakmıştır. Bu düşüncemi yadırgıyacaklar bulunabilir, ama ben düşüncemin kanıtlarıyla yıllardır karşılaşp durmaktayım.

Bu sorunu dünya ölçüsünde ele alırsak, suçu gene yeniliklere yükliyeemeyiz. Öyle ya, en aşırı yenilikleri yapanlar bile, oldukça geniş bir okuyucu, dinleyici, seyirci kitlesi bulabiliyorlar. Ne var ki yüzyılımızın gittikçe gelişip yayılan teknik ilerlemeleri insanları kolaylığa alıştırıyor. Batılı kişilerin çoğunluğu belki de sinemayı tiyatroya, plâğı kitaba yeğ görüyor. Ama içlerinde sanatla, sanat sorunlarıyla yakından ilgilenenler de çok. Unutmamalı ki sanat, gerçek sanat her zaman bir "erhap işi" olmuştur, erhapların sayısısya düne göre çok yüksektir.

2) Okuyucularla yazarlar arasında dil bakımından bir ayrılık bulunduğu yadsınamaz elbet. Ama bugünün uygarlığına ayak uydurabilmemiz, bugünün uygarlığını anlıyabilmemiz, izliyeabilmemiz için dil devriminin bir zorunluk olduğu da bir gerçek, şu son bir buçuk yıl içinde, azıcık bir çabayla, dil devriminin küçümsenmez bir hız kazandığı da bir gerçek. Bu hızın sürdürölmesi gerekir bence, ama ölçüyü kaçırmamak, daha doğrusu bulmak için, dili bir bilim konusu olarak, bilimsel bir görüşle ele almak gerekir sanıyorum. Ama buna hiç birimiz yanaşmıyoruz.

Ş İ İ R L E R

Nuri Abaç: Gravür

YOLCULUĞUMUZ

Çağrıldık seviler sonrası
menekşeler yerde -
Suçsuz arınmışlığı günlerin
- kuş tüylerinde -
Ayçiçeği gözlerinde ses karanlığı
Zeus'un korkusunda bulutlar
- utancı maviliğin -
Kıskanç çılgığında Hera
Kan acısında bıçak zinası
Pencereler açık kalacak hep
Perdeler rüzgârlı
- yağmurlu bekleyişlerde -
Unutacağız

Doğan ACAR

G Ö M Ü

Düşlerimin gömüsü saçların
Dağıtır upuzun bir sıkıntıyı ansınınca
Ellerimi koyduğum yeri bilirim, güzün geldiğini
Yıkıntıma inanmam, geçmişlerim hep masal;
Hasta bir çocuk gibi üşüdüğüm gecede
Yalnızlığın gecesinde saçların
Tek sığınak umusuz bunaltıya.

Mehmet AJLAN

F A D İ M E

Kurtuluşa yönelen kağıdı gıcırtısında
 Mermiler gülleler
 Yüreğinde inan yüzünde mut
 Açılan güller

Dünden bugünden yarına
 Yeşeren umut
 Köylerde kentlerde dağca
 Yükselen anıt

Ağrılı beller güçlü omuzlarla
 Boz tarlalarda ısır
 Buğday kokusu göğse açılmış avuçlarda
 İrgat aşk ana

Estersin elbet
 Bir uçtan bir uca Anadolu'da
 Mut umut bereket
 Senden yana

Dünden bugünden yarına
 Şavkıyan umut
 Yiğitçe dağca anaca
 Büyüyen anıt

Sadiye AKAY

MUTLU GÜNLERİN ÇAĞRISI

Bu senin esintili denizlerinin suları
 Böyle bol köpüklü ayak uçlarıma vurup duran.
 Unutulmuş nice gemilerin şarkısı deniz diplerinde
 Ve senli anılardır martı çılgınlıklarında çoğalan.

Sonu gelse diyorum artık susmalarınızın.
 Bilsen, tedirginliğimi bu koyup gitme aylarında.
 Bir yosun örneğin koptum çok önce kıyıda
 Olmuyor, dost geçinmek balıklarla.

Bırakıp koyverdim kendimi akıntısına suların...
 Ötelerde bir yer varmış bize Tanrı'dan sunu,
 Belki o mutlu günlerin çağrısı uzak ülkelerden
 Orda güneş, orda hava, orda su...

Faruk AKÇA

KURUNTU

Bitirmek gerek bir an önce
 Hiçbir şey eksik kalmasın
 Ha şunu göreyim ha bunu derken
 Kırılır kolun kanadın

Koşun başlar mavilikte
 Sığmaz evrene daralırsın
 Açılır faltaşı gibi
 Gözlerin kulakların

Oraya koş buraya yetiş
 Kıl üstünde düştün düşeceksin
 Ekmeğin suyun umulmaz tadında
 Urperir öyle ellerin

Hep o kurt kemirir içini
 Hep o kuruntu yatağa girince
 Her şey tamamlanmıya görsün
 Bir telâş alır bir düşünce

Nahit Ulvi AKGÜN

KOCA AYDINLIK

Salıverir boşluğa kendini yıldızlar
Kızlar halay - halay,
Aydınlanıverir yüce evren
Bensiz edemez yaratıklar.

Benim sesimdir göklerdeki
Çın-çın öten sevinçlerle,
Bir yel olurum bazan
Eserim ana sütü gibi ak
Mutlu geleceklere.

Şimdiyse Nisan bulutlarım
Sonsuzluğa ulaşıyorum yeryüzünden,
Boşanıyorum üstünüze gürül-gürül
Yunup- arınıyor kötülerden yurdunuz
Benimle açıyor goncalar yedirenk
Işıklar kaplıyor yaşlı toprakları
Güllük-gülistanlık Türkeli baştanbaşa
27 Mayıs sabahları.

Cemal AKIN

İÇTEN - DIŞA

Dururken ayaklar yürür
Yürürken eller
Aşıksanız eğer
Hem ayaklar yürür
Hem eller.

Turgut AKINCI

TANRIYLA ALIŞ VERİŞ

Hep ben mi taşıyacağım
 Ağırlığınca yükü başımda
 Hep benim sahnelerimde mi
 Oynayacak aktörler
 Yapma Tanrım
 Duyguları terazine vur
 Eşit olsun kederler
 Bana sevincin azını ver
 Razıyım, ama
 Kederin ölçülüsünü isterim.

Cahide AKINTÜRK

SEN VE BEN

Biz ki böylesine berrak karşılıklı
 Esirgemeksizin elden geleni
 Ama gene de olmuyorsa gönlümüzce
 Üzülme
 Demek ki olmuyor

Akıl AKSAN

N E Y E ?

Dön geri
 Kalireden yitikliğe el açmak neye?
 Bir acı yeşilliği var ki karanlığın
 Kapa gözlerini, görme onu, alma ellerine
 Donukluğu, susmuşluğu para etmez evrenin
 Mutluluğu yaşamak varken mezara gömmek neye?

Dön geri

Bir tren yolculuğundan arda kalan çığlık
Saçlarına taktığım çiçeği unutma sakın
Herşeye yeniden başlıyorum seninle
Kapkara suçluluğumu unuttum artık
Yamaçlardan akan sellere tutkunum bilmelisin
Yalnız da olsam suçlu da olsam mutluyum artık
Al tut ellerimi ellerinle
Ellerimin doyumsuz kıvancını görmelisin.

Rahmi AKSEKİ

★

S E N

Ya da Mehmetlerden biri -

Yanık türküleri ceviz yapraklarından ovaya
Gönlümden geçerek giden
Katıksız sevgilerden masal çocuğu.

Sen

Dağ ve kır kokan akşamında meltemlerin
Yol gözleyen anaların kuzusu

Sen

Bakraçta süt, petekte bal
Bozkırların esmer delikanlısı

İçli okul şarkılarında yazar hâlâ

Filiz-filiz duyguların

Ve bir damla gözyaşında birikir anıların sızısı.

Sen

Toprağın kaderi su kenarında

Yıkanmış yeşillerce alımlı, selviler gibi üzgün

Bağların bahçelerin kurdu.

Salkımlar üzüme durmayınca

Çiçekler badem olmayınca dalında,

Dökülen yapraklarca üzgün.

Sen

Boş yüreklere sevda aşısı
Işıklı bakışları gözümde tüten
Çiçeği burnunda taze fidansın.

Titrerim üzerine titrer -

Sen gönül ufkumda ilk ve son umut
Gözlerinle gecelerime şafaksın.
Getir yedi ülkeden güneşleri teker teker
Gözlerine bakıp: utansın.

Temiz dudaklarında dağ çiçekleri gülümser
- Alnıma koy -

Dağ pınarları kaynaşır gözbebeklerinde
Berrak sular yıkamış yüzünü esmer
Rüzgârlı güneşlerde.

Ellerin bereket, toprak kadar sıcak
Bileklerin keskin kayalarca sert
Bırak avuçlarında kalsın ellerim
Ben yıllardır Anadolu'ya hasret.
Ben iman dolu göğüslere hasret
Bırak yüreğini dinlesin başım
Anadoludan sesler çılasın kulaklarımda
Abdullah-Ahmet-Mehmet.

Sen, dalımda-kolumda can, canevimde kan olup
Damar-damar vücudumda akansın.
Uzat toprak kokan ellerini uzat
Sen herşeyinle Anadolu, heryeri Mehmet
Kendini Ulus'una adayansın.
Al başımı göğsüne koy
Özlemim ateşinde yıkansın.

Özdoğan AKTAR

ÇOCUK BAHÇESİ

Uzakta, çok uzakta bir yolda
İncecik bir ip ayaklarımıza dolanırdı
Yarısı kararmış bir yüzdü hiç görmediğim
Biz ikimiz beklerdik durmadan eski bahçelerde
Düşlerimizde bir salıncak; sallanırdı

Oyunları bir döner dolapta kalmış
Bir atlı karıncada kalmış giysileri
Luna parkın kıyısında bir ağaç
Esrik bir ezgi dallardan dökülen
Eteklerin havalarda savrulup gittiği

Bunca çocuk gülüşlerinin eskiyip durması
Nice pencerelere uzanır bir yerlerden
O beyaz perdelerden uykulara
Kıştan kalma bir yangındır şimdi daha çok
Umutsuz bir yaşama durumudur ötelerden

Biri anasını yitirmiş havuzun kıyısında
Yeniden babasını yitirmiş biri
Bebegin gözlerinde ıslıl ıslıl umut
Korkulu bir ağıt yüzünde
Çekip gitmişler bahçelerden oyun günleri

NELERDEN SONRA BİR GÜN

Gitme kal diyeceğim nelerden sonra bir gün
Unut kahrettiğim şarkıların tümünü
O saçlar hep öyle yana düşsün n'olur
Yine o saçlarda uzun uzun sevgim
Yine o plâklarda bizim şarkılar
Yine o çayır kokan gecelerde büyüyelim
Sabaha karşı bir kâğıt bir kalem
Yine biz o şiirleri sevelim
Yine aşık desin elâlem

Gitme kal diyeceğim nelerden sonra bir gün
Seni bir güney ilinin sıcacık ellerinden öpeceğim
Seni bir güney ilinde yaşıyacağım bilki
Seni bir güney ilinde öleceğim
Şarkılar dur etme diyecekler
Ama ben dinlemeyeceğim
Seni bir güney ilinde yaşıyacağım bilki
Seni bir güney ilinde öleceğim

Geceler ağır-aksak inecek korkudan
Yıldızlar beynime dökülecek
Belki pişman olacağım nelerden sonra bir gün
Belki nelerden sonra çekip gideceğim
İşte o zaman seni değil
Bomboş caddeleri düşüneceğim
Bomboş caddelere yağmur yağacak
Yüzün ince-ince düşecek kaldırımlara

Benim bir elimde içki, bir elimde sigara
 Bomboş caddelerde cırılçıplak
 Bomboş caddelerde seni düşüneceğim

Öldüğümü kimseler duymayacak!

Recai ALTINEL

S E V İ S İ Z

Birer birer unutuldu
 o dev şarkıları çocukluğun
 yeşili gök kuşağının
 sokak oyunlarının başıboşluğu
 sınırsız özgürlüğü komşu bahçelerin
 Unutuldu
 mutluluğu çocukluğun

Sevisiz yaşantılara kaptırdık kendimizi
 puding taşından bir yüreğimiz var artık
 yalnız nefrete duyarlı
 Gökkuşağının yeşili boş
 sokak oyunları
 özgürlük
 Mutluluk
 uzak bulutlar ardında kaldı

Büyüyor
 göz göze gelmişlerin yanılmışlığı
 Büyüyor
 karanlığı anlamsızlığın

Günel ALTINTAŞ

A H A...

Aha dedi yol gösterdi, yürüdük
Uzakları etti yakın.
Öyle insancıl, öyle eyimser, sıcak
Bir ses o... Aha dediği zaman
Dağ taş düz olur, umutsuzluklar ırak.

Ve doğduğumuz ilk günden o ses
İçimizden dışa parıltısı
Büyür, dağılır, ısır halka halka
Tüm karamsarlıklara karşı
Eyiliği, güzelliği gösterir aha...

Ne varsa evrenimizde karşıt
Karaya karşı ak aha.
Ayrılıklara, sayrılıklara, karanlıklara
Yüreklerde sevgileri yeşerten
Bir güç var onda.

Korkularımı kara ağları içinde
İstekleri boğan, korkulara
Ve hırslara yaşadığımız süre
Gem vuran
Erdemlik, yücelik, insanlık onda.

Onda ruhu tutsak etmek isteyen
Çemberlerin dışındaki özgürlük,
Duymak onu bırakmak birşeyler kendimizden
Erdemlik, yücelik ve insanlık adına.
Aha ölüme rağmen ölümsüz olmak aha...

Gülâğzı'ndan (II)

ÖZLEM ÜSTÜNE

Ay ağustos Midilli uzakta
 Ayvalık'ta Gülâğzı'ndayım gene
 Herşey yerli yerinde
 Herşey onca güzelken
 Bu densiz duyarlık da ne?

Değil açıkça değil ama gizliden gizliye
 Bir şey var duyarlığımı besliyen,
 Yeni mutlular güleçler arasında
 Oyuncağını yitirmiş çocukcasına
 Beni enikonu ağlamaklı eden.

Başkaydı onlar, daha dündü nerdeyse,
 Tatlı mı tatlı dudaklarında
 Başka türküler başka biçim gezen
 Nerde onlar onlardaki "hava"
 O bambaşka "hava" nerde...

Değil açıkça değil ama gizliden gizliye
 Birşey var duyarlığımı besliyen
 Herşey onca güzelken
 Oyuncağını yitirmiş çocukcasına
 Beni enikonu ağlamaklı eden.

YAŞ KIRK, YAŞ

Hep onları düşünüyorum, ilk on, ikinci on, üçüncü on
 Kırk yaz günü hep aynı yerden kalkan tren
 Sevimli bataklıklarda sarı zambak
 İlk onda, ikinci onda, üçüncü onda
 Bir çocuk var ki
 Ha uzandı, ha uzanacak...

Yaş kırk, yaş

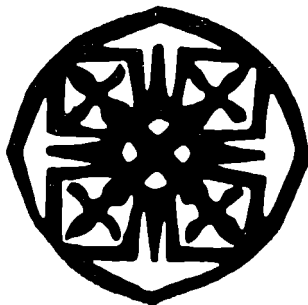
Dönmedi yankısı ilk çığlığımın, ses yok öteki başlangıç-
 Hitit incirlerinde bu kaç kezdir kurudu güneş tan
 Kaç kezdir her değişmesi hani sondu batık gemilerde deniz
 Bir karanfil açtım ya hani sondu

Yaş kırk, yaş

Şimdi serin bir düşünmek bilinmezdi ilk onlarda
 İlk yirmilerde anlaşılmazdı bu ezik ben
 Üçüncü ondu ilk gül bahçelerinde güz tadı sonsuz
 Yorulmuş gibi bir akşam eski çağlarda,

Yaş kırk, yaş

Adnan ARDAĞI

DÜŞLERİMDEKİ GERÇEK

bilmem hiç ağladınız mı akşamları ayın onüçünde
hiç güldünüz mü uğurlu gecelerde sessiz
hiç seviştiniz mi yapraktan yoksun dallarda
biriyle sonbaharda bilmem hangi parkta

sonra yemin ettiniz mi elleriniz içiçe
bir kaya oyuntusunda fırtınalı havalarda
dallar yeşerirken...
çocuklarınızı kurdunuz mu

gündüz yaşadığınızı uyudunuz mu uykularınızda
çakan şimşekle yemininizin aydınlığını
sonra yıldırımla birlik
öbürlerini yıktığını
gördünüz mü?

Çetin ARMAĞAN

BU KENTİN VAPURLARI

Haziranlı seviler üstüne kuruyorum bütün düşlerimi
Tirenlere koşuyorum el sallıyorum vapurlara
Bir güzel mora boyuyorum Sahilparkı akşamla
Bir güzel oynuyorum filmleri yeni baştan

İnsan yüklü Muratlı Caddesi
Sevgiler kucak kucak eller el el dolu
Kendimi bilmekten çok seni biliyorum
Gözlerin çam kokuyordu biliyorum
Mutluluklar öncesi vapur düdüklerinde
Seni arıyorum

Sırılsıklam şarkılar çıkarıyorum kadehlerden
 Allahsızcasına umutlarımı yitiren
 Oysa Sahilparkın camlarını kırmalıydım
 Taşlamalıydım vitrinleri
 Kancık çıktı bu kentin vapurları

Saat yirmidörtlü caddelerde
 Acımsı türküler dilime dolanır
 Bir başka sarhoş olunur bu kentte
 Bir başka ağlanır

Mithat ARSLAN

S A K I — S A K İ N

Benim bu yoksulluğum yok mu
 Bu sokak sokak evsizliğim
 Serseriliğim kimsesizliğim
 Senin yüzünden

Benim şu gurbet kalışım yok mu
 Kaderin oyuncağı oluşum
 Bu verem bu hastalığım
 Senin yüzünden

Benim bu çektiklerim yok mu
 Ah bu çektiklerim
 Hanlarda kaldırımlarda

Senin yüzünden
 Benim bu kan kusuşum yok mu
 Bu pembe bu kızıl
 Aşk mı sevda mı kimse bilmez
 Senin yüzünden.

Hüseyin ARUK

B A H A R

Günler günü ilk defa gözkırpmışım insanlara
 Olanca yokluğuyla içimin
 İlk defa sarhoş olmuşum
 Düşlerimde köpüklü çılgın şarap
 Şiir yazmak için
 İlk defa geceyi beklemişim
 Çılgıncasına caz dinlemişim
 Zenci dostlarım olmuş
 Bu mevsim bahar.

Sevgi ASAL

MESUT İNSANLARIN SONATI

İnsanlar bana bu kadar acıdılar işte
 önce başlar eğildi yumruklar arasında
 dudaklar gerildi gözler kelimeler filan
 sonra halka halka sigara dumanları üflendi havalara
 sonra kötü kötü konuşuldu "efkar mısın nesen"

İnsanlar bana bu kadar acıdılar işte
 bütün kadehler dudaklarda kaldı acı
 parmaklar kalem tutmadı kibrit tutmadı sallandı
 kapı aralıklarında gördüler bir pencere camlarında
 içerdi denildi gece gündüz denildi gençti denildi susuldu

İnsanlar bana bu kadar acıdılar işte
 ayrılmalar zordu sıkıcıydı içirirdi adama
 gündüz çiçekçi dükkânları doluydu gece içkici dükkânları
 şerefime kadeh kaldırıldı nutuklar atıldı meyhanelerde
 büyüktüm
 bir içkiye bir fıstığa davrandı elemli insanlar vah
 o beyaz peynirlerde ben yokum

İnsanlar bana bu kadar acıdılar işte
 sinema biletleri yerleşti sevdalıların ceplerine usuldan
 sonra terzinin borcu düşünüldü kasabın borcu bir süre
 randevucu kadınların telefonları çevrildi
 sonra ben yoktum artık ben hiç olmamıştım
 kafa kafaya verip gülüşüldü

M. Alâeddin ASNA

K A P A L I

Caddeye bakan pencерem kapalı
 Kapım kapalı
 Ben kapalıyım
 Gel beni sana aç tezelden
 Nefes alayım.

Derdimi unutsam
 Aynalarla aramız düzelse
 Gel arabuluculuk et bize Tanrım
 Aşk güzelse.

Nefesim kördüğüm donuk-sıcak
 Ortasını bulamadım yaşamanın
 Put gibi durma uzaklım
 Çıkar bu karamsar üçgenden beni
 Azıcık kaldı aklım.

Şu camların tozunu al
 Yüreğimin yağını daha da erit
 Canımın sarı anahtarı sen
 Şimdi biraz iyimiyim ne
 Vay sen misin gelen.

Ben unutmayı silmişim
 Belleğimden.

M. Sami AŞAR

M U N

*Bir Allaha ısmarladık değişin vardı
en güzeli gel-değişlerin*

Haram aylarda bir gün
İçimde mektuplar dolusu özlem
Çekip evinize gelsem

Ellerinde günah çiçekleri
Dudaklarında haram incirleri
Haram incirlerin en irisi
Açsan kapıyı.

İbrahim ATLIHAN

DENİZ ŞARKILARI

IV

Sevmek için bu deniz o ölümsüz maviyi
Sıcak isteklerin düşsel anlarında
Nasıl çıldırtan bir dengede anlatılmaz
Sessizliği öyle kutsal tapınaklarca

Sevmek için bu deniz yeni umutlarla
Mutlu yaşantıları bir yürekle tertemiz
Kardeşleri iyilikleri güzellikleri
Yaşamak hızla sevmek için bu deniz

V

Bulunmaz mavilerden bunca yeşillerden
Sesinde anılarımın o suskun sesi
Günlerdir kurduğum düşlerim benim
Belki güzelleyen böyle denizi

Köpükler ufacık göğsünde martıların
 Susadıkça o kızgın güneşi içen
 Sallantıları kaygısız yüreğimde
 Aştır doludizgin gelen denizden

Cevdet ATMACA

GECE ŞİİRLERİ XV

Bir dal kımıldasa sen sanacağım,
 Bahçelerden nefesin gelecek,
 Ürpertecek yapraklarla yüreğimi meltem,
 Yavaşça geçip gidecek.

Bir yıldız kaysa niyet tutacağını,
 Bir niyet sayısız niyetler içinden,
 Aydınlık bir yol uzanacak sonsuza doğru
 Gecenin göklerinden.

Yılmaz AYBAR

P A

Ben
 Taptaze terlerin
 Övgüsündeyim
 Çamura karışmış
 Taptaze terlerin...

Nevzat Sami AYGÜVEN

CAN SIKINTISI

Ağaçları rüzgâr kovalar
 Yollar adamsız up-uzun
 Odalar akşamdan sarhoş
 Sallar bir sıkıntı insanı.

Yıldızlar dizilmiş boncuk boncuk
 Herbiri bu dünya kadar
 Sıkletini ben taşıyım
 Boşluğunu dört duvar.

Gergef gibi gerilmiş hava
 Yaprığın iğnesi güne batmaz!..
 Yağmurun hışırtısı başlar
 Yorganı açar-açmaz.

Yırtamam bunaltıcı havayı
 Çıkamam vakitsiz aradan
 Yumruklar gözlerim cansız eşyayı
 Alamam öcümü ışıktan.

Faruk AYTEMİZ

MET... CEZİR...

Kimi met der,
 Kimi cezir.
 Anlaşılan ikisinin arası
 Bir ikindi veya gece yarısı.
 Bir verip bir alırken dalgalar
 Can gelmiş tenime konar...

O gün bu gün
 Bir kez met
 Bir kez cezirdir esen.
 Burcumu deşen
 Bir alıp bir verirken ben
 Koynuna alıp oyuncak eden...

Beki L. BAHAR

YAĞMURDAN KAÇAN ÇOCUK

Tazecik yağmurlar yağıyordu gözlerinden
 Bir ıslattı beni bir ıslattı beni
 Kaçtım da kurtuldum
 İliklerime dek üşüyecektim az kalsın

Muhittin BALKAN

ANKARANIN GECELERİNDEN BİRİNDE

Dün gece bu saatler bu sokaklarda
 gökteki tüm yıldızlar sarhoşlara gülümsüyor,
 ve kör bir it taksi altında eziliyordu.
 Dün gece bu saatler bu sokaklarda
 geçen zaman insanlardan çıldırasıya kaçıyordu.
 Sarhoşlar yıldızlar kadar özgür,
 çöpçü içini boşaltmaktan,
 it ezilmekten mutluydu.
 Saat yirmi dört sularında sokaklar ve ben
 el ele göz göze ağlaşıyorduk.
 Dün gece bu saatler bu sokaklarda
 bir külçe geçen zamanımdan üç saat daha yitirmiştim.

Çınar BATU

ADSIZ KIYI

Bir uzak, karanlık kıyıda
 Çağıldar sular her gece.
 Kayanın, kumsalın açığında
 Gelir denizler uç uca.

Bir büyük günün eşğinde
 Buluşur ölenler gizlice,
 Uzakta o ışık dönemecinde
 Sevişir güzeller doyunca.

O uzak, karanlık kıyıda
 Gelir denizler uç uca.

Selâhattin BATU

Nazif Kayagil: Desen

SONBAHAR EZGİSİ

Caddelen liseli kızlar geçiyordu
 “medeni hukuk”u usulca kapattım
 imtihanmış paraymış etiketmiş
 inadına bir sigara yaktım

örneğin dedim şu dünya
 bir boşlukta döner de döner
 şu yağmur şu hınzır eylül yağmuru
 adamı büsbütün deli eder
 peki insanlar peki insanlar
 hangi akla hizmet eder

düşünüp düşünüp içlendim

saniyeler dakikalar saatler derken
 Günler su gibi akıyor kardeşim
 bir yanda ders kitapları bir yanda kalbim
 şaşırdım KALDIM

Ataol BEHRAMOĞLU

DEVİRİM OTELİNDEYDİM HER ZAMANKİ GİBİ

Ne güzel yerleştirmişsin bavulumu
 Herşeyi düşünmüştün, tertemiz
 Tedirgin mi o işbilir ellerin şimdi
 Sıcaklığı yanağında mı son öpüşümün hâlâ
 Sızlamağa başlayınca göğüs uçların
 Yaz bana

Macit BENİCE

S U Z A N N A

Bir kutsal zehir kattım bütün yaşamalara
Selâm çılgın gözyaşına, selâm zehir sevince
Gözbebeklerimde tuz buz oldu dünya
Suzanna

Sarı, mor çılgınca dansediyordu
Bir al bir yeşil yanıyordu fener
Ve ipsi bir yağmur
Bütün evreni tarıyordu

Bütün soru işaretlerinin
Nida işaretinin ucundaki noktalar
Bütün o kahredici düğümler
Bir kutsal zehirde eridi

Gel! Gözbebeklerimin billurlarında
Bir çıplak dünya yarattım
Bir ipsi yağmur
Bir bakir hışırtıdan

Bir yeşil bir al yanan fenerin altında
Bir berkin zehirin tadı dilimde
Gözlerim bir bir sarhoş
Bir şey çarpar: tik, tak, deli divane
Suzanna, Suzanna

Yağmur çözdükçe çözdü saçlarını
Işıklarda tarandıkça tarandı

Bütün yokluklara senin varlığını
 Benim kahroluşum dolmuş
 Gece yarıyı aştı
 Suzanna,
 Gel! bir dünya yaratsın
 Çırıl çıplak
 Bir ipsi yağmur
 Bir bakir hıştırdan
 Bir de çamurun kokusunu aldım
 Gel gözlerindeki pırıltıyı kat
 Dudağındaki tuzu
 Sıcak vücudunu bu ıslaklığa
 Tamam olsun etme
 Suzanna

Patma M. BERKKAM

YALNIZLIK SENFONİSİ

Yalnızlık mutluca, yalnızlık güzel
 Umurumda değil aydın sabahlar
 Gönlümce yalnızlık, bir ömre bedel
 Yalnızlığı tatmamak, neye yarar

Buğulu kentlerin dedikodusu
 O ağlamaklı, o sonsuz yolculuk
 Çığ gibi dağlardan düşmek korkusu
 Tümünden kutsalca yapa-yalnızlık

Değmez bu yaşantı ölünceye dek
 Bırakın yakamı insan kerdeşler
 Paraymış, şöhretmiş sizin olsun tek
 Bana yalnızlığını verin yeter...

Ahmet BİLÂL

M A N K E N

Mum merhem petek petek
 Kaynatıldım donduruldum şakacıktan
 Ölçüldüm
 Biçildim
 İki dirhem bir çekirdek
 Adam oldum şakacıktan

Rüstem BİLEN

KÜSÜK YAŞANTI

Bölük somunlar gibiyim;
 Sofralara çıkamam.
 Saadet erişemediğim doruk,
 Yalnızlığın taşında parçalanmış aynam,
 Geceler koyu, geceler yalnız, geceler soğuk...

Şimdi caddeler ırmak gibi gür
 Sıcaklık yok insanlarda.
 Bir yürek var elimde ürpertili,
 Sular yalnızlığın derin kıyısına dökülür,
 Ya sen nerdesin, ömrümün biricik gülü?

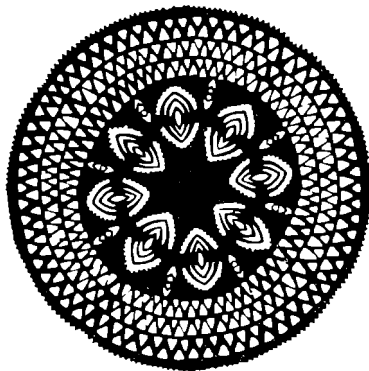
Bir akıntıya düşmüşüm deli-dolaşık
 Kahrolası içkiyi tutmuş ellerim.
 Ben bu sigarayı içmezdim,
 Böyle meyhanelere düşmezdim,
 Ayrılık olmasaydı Nero!

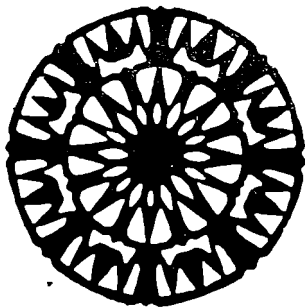
Bu şehirde insanlar ayrıkısı:
 Beni avutmuyor süslü rüyalar.
 Burda kadınlar kuşsu,
 Bizden değil çevrilen sayfalar Nero!
 Beni söyler sana Nero!
 Pencerendeki kurumuş saksı.

Küçük evimizde karanfiller açar mıydı?
 Unuttum, unuttum, ah unuttum:
 Hangi bahçeye açılırdı penceremiz?
 Yolculuğumuzun sonu Nero,
 Böyle uzak şehirlerde nâçar mıydı?

Bir akıntıya düşmüşüm deli dolaşık
 Kahrolası içkiyi tutmuş ellerim.
 Ben bu sigarayı içmezdim,
 Böyle meyhanelere düşmezdim,
 Ayrılık olmasaydı Nero!

Osman BOLULU

ATAÇIN ÖVÜLÜŞÜ

Yoksul bir yazın'ın karanlıkları içinden
 Böylesine parlak yedi renkli çırağını kaldırıp
 Bize en iyiyi en güzeli gösteren
 Ey kuşağımızın en büyük övgüsü
 Babasının peşinden giden çocuklar gibi
 Koşuyoruz senin izinden
 İçimiz sevgi dolu

Senin yazılarından öğrendik ey ustam
 Yaşama sevincini tatlı armağanları ey ustam
 Ey bize baba öğüdü veren
 Her gün yeniden anlıyoruz gerçekliğini

Yurdun dört bucağından
 Köylerinden kasabalarından yıkılıp çökmüş şehirle-
 Değil ağzından dolan bir sarnıç rinden
 Derinden kaynıyan pınarlar gibi
 Gelenlerin dillerinde senin adın senin türkülerin
 Yaraşır tanrılara böylesine sevilmek sayılmak

E. Sezai BOZDOĞAN

AŞKI ARIYORUM

“Tanımadığım sevgilime”

Yıllar yılı uzak kaldım senden
 Sevgilim.
 Yıllar yılı sevdim seni.

Uzaktan çok uzaktan sesini duydum.
 Öylesine yakındın ki o an bana
 Elin elime deydi.
 Kalbinin atışını duydum
 Hayalini kucakladım sevgilim.

Bugüne dek hayalinle yaşadım
 Bugüne dek tanımadığım seni
 Sevdim, sevgilim.
 Yaşamının ne tadı var sevdiğim.
 Sen yitik olduğun anlarca

Gel artık
 Öylesine arzuluyorum ki seni evrende
 Acı çektirme artık sevgilim bana,
 Ellere dudaklarına dokunabileyim
 Sevebileyim bundan böyle seni
 Yitirdiklerimizi unutalım
 Tanıyalım bundan böyle birbirimizi

Yıllar yılı uzak kaldım senden
 Sevgilim.
 Yıllar yılı sevdim seni.

Unver BODUROĞLU

S A B I R

Koruğun sabrıdır asmadaki üzüm,
Her bardak dolu-taşar damla damla.
Yeter ki kırağı çalmasın çiçekleri
Nar kızarır dalında zamanla.

Kökten yapraklara doğru
Bir ağır yürüyüşü vardır özsuyunun.
Bet-bereket getirir evrenime
Sabırla kütür kütür çatlayan tohum..

Osman Kaya BÖRÜTEÇİNE

Raphaello: Üç peri

BÖLÜK YAŞANTI

Unutulmuş kentlerin duraklarına eğiliyor yorgunluğun
 Gizli maceraların oynaklığında sabah-sabah
 Doyumsuz sevgilerde büyüyor ellerinde bakamıyorum
 Böyle el-etek mi alınır acı sulara sebepsiz
 Daha ben kendi kendimi toplayamıyorum

Tutsak öyküler yığılıyor günlerine anlatamadığın
 Sana adanmış türküleri söylemez oluyorum
 Toy duyguları bitiremiyor bunca şiirler
 Nice yakarışlarda bulunsak ta Tanrı'ya
 Gözlerimize dökülüyor bilinmedik geceler

Üç dua yakımı raslantılarda küçülüyoruz
 Can-evimize sallanıyor uzak iklimli karanlıklar
 Düşsel çağrılarda, çoğalsa da dudaklarımız
 Bölük-pörçük ağırlar tırmanıyor eklemlerimize
 İki yanımıza düşüyor kollarımız

Günaydınlar açılıyor günlerimize zehir-zakkum
 Tüm caddelere savruluyor bakışlarımız kan-revan
 Bir türküyle seslenmek istiyoruz yokluğumuza
 Büyülü tutkular yapıyor yakamıza iki-el
 Daha bir sığınıyoruz kabuklarımıza...

Abdülkadir BULUT

YOKLUĞUN VAR

Tan, açılmış dağlara
 Sordum
 Dönmedi cevaba dağlar
 Güllenmediler
 Dillenmediler.

Gökyüzü, söz açmış kanatlara
Sordum
Bir şey söylemedi kuşlar
Susuştular
Uçuştular.

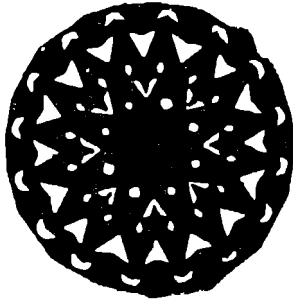
Irmak, kıyısına bir şey öğretmiş
Çizmiş şeklini suya
Köpükler düğüm düğüm
Dönüverdiler
Sönüverdiler.

Uyandım yeşil yapraklarla
Sorguyum dal dal
Yok bir anahtar renklere
Sezilmediler
Çözülmедiler.

Mevsim, elinde bir kalem
Dilinde bir söz
Anlamın ortasında'yım
Geçemiyorum
Seçemiyorum.

Sen, renklerimin isteği
Dileği kapılarının
Yolumda türküleşiyorsam da
Olamıyorum sen
Olamıyorsun ben.

İbrahim Zeki BURDURLU

S O N N E T

Aslanlı gerinişim uzaktı sıkıntıdan
Dağlarıma kaçarken ulusların artığı
Bir lokmacık ekmeği sevgiyle uzattığı
Kılıçlı sarhoşluğun geriye döndüğü an

Kuzey rüzgârı dolar şehre açık balkondan
Gezer Büyükayının geniş gökte yıldızı
Sevgisiz adamların yalnız ışıklı yazı
Bırakır geceleri uzakta umudundan

Güçlü kartallarındı boşlukta dolanırdın
Atlayıp ötesine yaşamak gibi yarın
O gölgeli vadide beyaz atlar severdim

Krallık ülkelerim sevgiye atılmada
Akşam yeşilliğiyle vurunca sıkıntıma
O eski krallığın düşlerine dönerdim

Atilla BÜYÜKTUNÇAY

LA BOHEM

Çapa gibi tırnakları vardı gecenin kipkirliydi.
 Ensemi bir atlıkarınca gıdıklıyordu.
 Sırılsıklamdı pabuçlarım yama içinde
 Duman içiyordum Arnavut kaldırım sokaklarında
 Çapa gibiydi tırnakları gecenin kipkirliydi..

Kırık panjurları sallıyan poyrazı umursamazken
 Kimdi o saatte çocuğunu emziren kadın?
 Yorgun bir salepçinin nefesi gar duvarı dibinde?..
 Çapa gibiydi tırnakları gecenini kipkirliydi..

Duman içiyordum Arnavut kaldırım sokaklarında
 Ve sabahçı kahvelerinde uykuyu sakız gibi çiğnedi-
 Zaman seni aradığımı ancak biliyordum!.. ğim

Fethi S. CANDAS

YAĞMUR YORUMU

Boşsanız, üzgünseniz, kitap okumuşsanız
 Bu yağmur canınıza-canınıza yağacak,
 İçinizden bir şeyler sağacak.

Bir sudan kırbaç yüzünüzde, gözlüklerinizde;
 Karanlık, yapışkan bir kırbaç ensenizde
 Yılan gibi dolaşacak.

Çocukluğunuzun evlerinde leğen-tencere
 Sıralayacaksınız akan yerlere;
 Tıtır-tıtır dolacak.

Bütün kadınlar, korkan kadınlar
 Sizi yardıma çağıracaklar;
 Sebep yağmur olacak.

Kumruları göreceksiniz nasıl tüneler,
Yağmur altında boynu kısık düşünürler;
Yükleri sımsıcak.

Boşsanız, üzgünseniz, kitap okumuşsanız
İnsanlar, zengin-yoksul koşacaklar umutla
Sinemalara, aydınlık evrenler bulmağa..

Şahin CANDIR

GİZLİ YENİLGİ

I

Üstünü açıversem gizli yenilgilerin
Bir küçücük gölgeden ürker serçe kuşları
Gizli bir el zorluyor öne eğik başları
Biz burda kalacağız şehirleri gönderin.

Çocukları uyutsun esenlik masalları
Bir yere ulaşmıyor, ne olsa ellerimiz
Yalnız orda açar kırmızı güllerimiz
Niçin kat ettik böyle en dikenli yolları.

Seviler önümüzde uçları pembe beyaz
Gizli bir kurt yemese, çekilmese özsuğu
Ya da sussa bilgiler, ya da kör olsa duyu
Neden bu ince düşü evdekiler anlamaz.

Ben seni seviyorum ama benden önceki
Ben nerde bekliyeyim bu sokaktan geçerken
Susmalar ötesinde bir kelime kaçarken
Gösteriyor dört yanı öyle bir pencere ki...

Müşür Kaya CANPOLAT

EVRENSEL AÇLIĞI O

Kuğulu aklıklarda ağırlarda
 yorgun ve dinç çağlardan uzar elleri
 yenildiği yerde duyunun usa
 o işte uzayların soluksuz boşluğu
 kanyine düşünmelerin batağında
 evrensel açlığı o

Işık düşüncesinde yitirdiği
 aradığı o masal hızında gerçekleyin
 olumsuz güçlerin korkunç uzaylarında
 durduğu durmadığı onlayın
 değil tutkularında sanmadığı o
 kaçınıcı çağların sorduğu
 mutsuzluğunda evrensel yalnızlığın
 evrensel açlığı o

Fikri CANTÜRK

BARIŞÇIL.

Bir yağmur sabahında uykulu,
 Gel vur pencereme beyaz güvercin..
 Avuç avuç düş sana sevgi dolu,
 Avuçlarımda düş göreceksin.

C. CEM

D U V A R

Uzar kapkara geceler ölü çağlara doğru
 Işığın, yıldızın görmediği.
 Yoksul insanlar sürünür duvarların ardında
 Acı türküler gibi ezik, sancılı
 Doğmamış günlerde saklı belki de
 Ölümcül karanlıklarda beklediği.

Susuz topraklarla çatlamış umut
 Dökülmüş bozkır mağaralarına çoluk-çocuk
 İlkel çağlarda ağlayan
 Anaların, genç kızların söylediği savaş türkülerini boşuna
 Gelmemek üzere gitmiş bir kez
 Körolası mutluluk.

Yıkılmaz duvarların ardında insanlar
 Söyler acı türküsünü zamanın.
 Kayan bir yıldız ışısa doruklardan
 Kaybolur karanlığında duvarların.

u

Faik Sabri CEYLÂN

A Y S U

Sevincimden tan ağartısını bekledim
 Işıldayan gözlerini, saçlarını parıltısını gördüm
 Bu tutku gecenin ıslaklığında yaktı içrimi
 Yanıksı türküler vardı dudaklarımda.

Usumu alıp götüren diri bakışlarınız var ya
 Sevilerimi ilettim alacakaranlıklarda
 Mor zambakların bittiği yerde dinle türkümü.

Dağınık dünyamın içinde gün ışığının
 Dağıtıyorsun ışıklarını renk renk, bulut bulut
 Sevilerin, zamanın ışığı ile dolsun denizlerime
 Yoksa, dağlarda bayırlarda açan güllerin uçan kuşların
 Ovalarda çimlenmiş yeşilliklerin anlamı kalır mı?

Yaklaş AYSU ılık sevilerinle yaşantılarıma
 Şiirler söylemek istiyorum aşkımızın bittiği yerden.

Turgut ÇAKIR

KÖR YAŞANTI

Yol yok geçitlerde
 Köprüler kurtulmuş
 Bir kesik aydınlıktayız
 Kime dönsek şikâyet
 Kime dönsek yanıltı
 Bu kaçınıcı yaşantı böyle
 Bir tedirginlikten öbürüne
 Kaçınıcı daraltı ölçüler çizgisinde
 Kaçsak tenhalara
 Didişmesinden kalabalığın
 Bulsak dualarla dolu beyazlığı
 Kurtulsak
 Yıkılan dayanakların sesinden
 İliklenmese üstümüze bitimleri
 Anlaşılmaz sonuçlar içinde günlerin

Şükran ÇAPA

T A Ş A

Bir elim var,
Veririm taşa
Vermem sana.
Minimini dostum, minimini vay!

Bir başım var,
Vururum taşa
Verinem beşe.
Minimini halkım, minimini vay!

Mediha ÇINAR

K A N D O K U

Temmuz Ağustos sıcaklarında bukadar yanmadım
Sana yandığım kadar
Gevrek oluşum
Gelişip boy salamayışımdandır
Şukadar yıl var görüneyeli birbirimizi
Fotoğraflarda eskidik
Bir acılı türküyüm bak dile düşmüş
Küllenmiş anıların ateşinde
Benim sana yandığımı tandırlarda ekmekler söylesin

Arif COŞKUN

A R M A Ğ A N

Sana masmavi bir gök gönderiyorum
 Gözlerinin renginde - anılardan
 Yığın yığın bulutlariyle
 Bir yuva özlemlerimizde tüten

Sana tüten dalları gönderiyorum ilkbahardan
 Türkiyemi kokla emi?
 Çiğdemleri, rüzgârda sallanan kimsesiz otları
 Bir de dallarda açan gözlerimi.

Abdullah Edip ÇİTÇİ

BEN VE DOSTUMUN ŞAPKASI

Allah'ın sesini kimse duymuyordu orada,
 Rüzgârlar taş kokularıyla doluydu.
 Suçsuz bir insan olmaktı suçum.

Halbuki gökyüzü inadına duru, inadına yorgun;
 En karanlık yıldızlar ölüyor önümde.
 Eller sallanıyor bana doğru, gölgesiz.

Tünellerden bir soğuk rüzgâr esiyor gizlice;
 Avuçlarımda bir güneş eriyor yavaştan;
 Dalgaların tek tek boğuluşunu görüyorum.

Bir kahraman değil, bir insanım ben,
 Kurban olanları olumsuzluktan kurtarmışım;
 Zaman, şimdi hafif hafif ılık çalmaktadır.

Yaşadığım günler senindir, sana vereceğim.
 Onları ister kullan, ister eskiciye sat.
 Yalnız, bakışlarım beyazlaştığı zaman
 Benim için şapkanı çıkaracaksın, dostum.

Narman Demir ÇINAR

İ K İ B İ R

Her gece
İki ölü her gece yavaşcacık,
Dokunur bir ölüye.

Yılan değil, çiyen değil orada
İki ölü bir ölüyü kokutur,
Yeşil eder türküsün.

İki ölü
Düşünemez
Bir ölü.

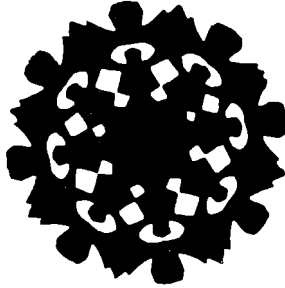
Acı çeker kuşlar dallarda erken
İki ölü bir ölüyü anlamaz
Yeni öpenle uzak.

İki ölü
Bir ölüyle
Sevişir.

İki ölü bir ölüden ötecek,
Verdiğine, yıldız yıldız,
Aldığı.

Çiçek açar nar ağacı düzlerde
Atlar geçer oradan,
İki ölü bir ölüyü doldurur.

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

BİR UMUT DAHA

*"Ve aynı deniz değil bu gece
rüyasında gördüğümüz"
Saint John Perse*

Bir kara yağmur yağmakta asfaltlara,
Nekadar yansa boş cıvalı lâmbalar.
Sanki bir çamurlu gölde,
Güneşte yağlı mandalar.

Otomobiller.. otomobiller..
Bana inat, bana küfür.
Sanki yine ben çiğnendim bu şehrin her semtinde,
Hep eter, kan, tendürdiyot her taraf..
Sanki adresini kimsenin bilmediği bir hastaneye,
Harıl harıl hepsi beni götürür.

Nilüfer nilüfer çiğnenmiş, gitmiş
Gölün gördüğü rüya.
Bir sıçan ölüsü gibi kokuyor
Bir yerde dünya.

Zeki Ömer DEFNE

YALNIZLIK SOFRASINDA BİR ERZİNCAN

En güzelinden kan tutuyor bardağınıza akşam
 hadi, yalnızlık soframıza buyrun
 karlıdır aşılmaz Erzincan dağları
 gökler gibi efkârlıdır

Pul pul kanatlarına dayayın başınızı
 hiç bitmiyen bir ağrıya
 Kemâh geçidinde salkım saçak umudunuzla
 sigaranız bir anlamı şaraplar
 durgun ve تنها darağaçlarına

hadi, yalnızlık soframıza buyrun
 karlıdır aşılmaz Erzincan dağları
 gökler gibi efkârlıdır

Öksel DEMİR

YAŞ ELLİ

Bütün şarkılar hoşuma gidiyor artık
 Bütün türküler. Ve hele,
 Bu sabah gülyüzlü bir anı
 İki sevgi yumağım torunlarım kucağında
 Ankara radyosundan dinlediğim bir türkü...
 Okuyan, göz aşınalarımından biri,
 Sahibinin sesi eski bir plâk.

Her şey hoşuma gidiyor her şey,
 Eskisinden fazla seviyorum hayatı,
 Görünen, görünmeyen ne varsa dünyada gözle,
 Bir yoldaki iniş-yokuş,
 Bir çocuğun ağlayışı, gülüşü,
 Bir zenginin insanca yaşayışı
 Ölüm - kalım, her şey hoşuma gidiyor her şey,
 Eskisinden fazla seviyorum hayatı...

Biliyorum, mevsim S o n b a h a r ,
Yaş elli.
Ne var Allaha şükür,
Bir dağın en yüksek noktası gibidir bu yaş,
ZARO gibi üçte birindeyim yolun.
Beyaz, bembeyaz düşüncelerim
İki sevgi yumağım kucağında bu sabah
Ve güler yüzlü bir anı
Aşkla, şevkle çarpıyor, çarpıyor yüreğim...

Sabri DİL

ÇENGELLİ İĞNE

Gülüyor herşey aynalarda
Kulaklarımda Hera'nın korkunç sesi
Bir çift göz kuşkulu
Beni sevilerimden uzak tutar.

Boşuna konuşmalar yeminler
Gözlerdeki yaş soğansuyu
Deveye hendek atlatmak örneği
Sabır taşı olsa çatlardı
Gerçek yerini yalana bırakmış.

Mutluyum herşeye karşın
Ak güller gibi açılır yüreğim.

Sevim DİL

M A V İ S İ Z

Yum gözlerini isteğimce
Bırak ellerindeki beyazlığı!

Ateşin yakıcı özelliğini
Unuturum sen varken.

Bu delişmen gökyüzü
Bulutlu, katı, taş!

Yetersizliği en korkunç düşlerin
Beni iter sonsuzlara, aşka.

Yedi veren güllerisin sen!
Bir korku uyanacak dudaklarında.

Bir ateş attım en irisinden
Gözlerce ürkünç bir geceye.

Biz böyle mi uçardık?
Yüzeysiz göklerde.

Senin ellerindir çıldırtan, ak
Ya canlılığı aşkın dudaklarda ?...

Şahinkaya DİL

U S A N T I

Gözlerimi ellerine verebilsem,
 Sevdüğimizin ağırlığınca yıllanmış
 Üç günlük anılarımızı içsen,
 Yüzünün kırmızılığına bakarken
 Taş kesilsek öylece.
 Bir suç işlese
 Serserice, insanca!

Matematik bağlarla birleştik!
 Birbirimizi kaybedeceğiz;
 Duygulardan arınmış kişiliğimizi
 Bulduğumuz gün.
 Ben, bağlarımızın arasında
 Erimek isterim, seninle,
 Tek başıma özgürlük değil...

Yavrucuğum,
 Bırakalım bu oyunu,
 Yüreğimiz kaldırmaz bizim,
 Çorabını dizinden bağlamış
 Aşağılık kadınlarca...
 Kapısı çalınmaz
 Gecekondularımıza dönelim!
 Bırakalım toplum kurallarını
 Kızkulesinden, ya da Ahırkapı fenerinden
 Denize adasınlar kendilerini

B İ L M E Z S İ N İ Z

Şimdi ilerlerde bir yerler kararır
Bir ak duman çıkar gökyüzüne
Başını ellerinin arasında tutar birisi
Birisi kızarmış gözlerini siler

Dağların tepesinde o ıssızlık yok mu
Yarım ağırlar gibi iner dağların karnına
Oralarda mutlu kişiler kalakalmış
Unutulmuş bir yönleri var insanların

Keçiler taşlarda ağaç diplerinde
Uğultuya benzer yaşaması köylerin
Şu anda çıralar tutuşmuştur evlerde
Çocuklar serilivermişlerdir yerlere

Siz bilmezsiniz bu ağrıyı hanımlar beyler
Siz burnunuzun ucunu görmezsiniz
Taksim Beyoğlu Ulus Kordon
Pardon siz bizden misiniz

Siz bilmezsiniz bir çocuk ağlar şimdi
Kır toprakların ta yüreğinde bir eli
Yüzünde acılar durur boğulur
Ellerinde kocaman yağız bir meme

Siz bilmezsiniz şimdi buraları
El kadar gökyüzü yüce dağlar
Bir kadın sabahla yün eğirir
Çocuklar dolanır ayaklarına

Suların bulunmadığı yerde ter konuşur
 İnsanlar durur kocaman kocaman
 Dağlarda yama yama bacaksız ekinler
 Güneşin bağrında yanar kavrulur

Siz bilmezsiniz efendiler beyler
 Ak bedenli bir okul ta oralarda
 Başında bir düşünce adamın biri
 Konuşur durmadan konuşur

Gözlerinde bir ısıltı var adamın
 Elllerinde ölçülü biçili şeyler var
 Solgun yüzlere karşı adam
 Dikilir karşısına bütün bir çağın

Maksut DOĞAN

BİR ŞARKIDA YAŞAMAK

*Bir şarkıda yaşamak
 Öbüründe ölmek mi*

Seni beklemiyecek kadar yorgunum
 çalma kapımı akşam akşam
 boşuna durma
 ben kaçınıcı İsayım yıkımdan kurtaracak
 böyle yalvarma

Denizlerimi bile unuttum
 ellerimi aynalardan kaçırdım sonra
 bir akşam treninde vazgeçip yalnızlıktan
 inmeyi düşündüm üşümüş zambaklarla

Bir şehir yetiştirdi ardımdan ve hiç gitmedi
karanlıktan çizilmişti yolları
her yerde seni gezdim - seni gördüm
tutup yorgunluktan yattığım zaman
kapıda duruyordun

Bu eller senindir - al git - istemem
sevgiye bile açılmaz artık kapım
zorlama boşuna boşuna durma
belki bir İsayım kendimi yıktım
neden öldüğümü sorma

Özcan DOĞRUÖZ

ÖNCESİ BİR KARANLIK, BİR KARANLIK

"Sois sage o... ma douleur"

Sizi vurdular mı hiç?
Beni vurdular.
Bir bozkır kentinde, bir minarenin gölgesinde
Tam üç yerimden.

Siz aç kaldınız mı hiç?
Ben bilirim kaldım.
Tam tanrının üç gününü...
Çocuk bahçesinin kapısında bir çocuk vardı,
Soluk, mavi gözlü.
Elinden simitini çaldım...
Güldü çocuk... çocuk çocuk güldü.

Sizin bileklerinize kelepçe vurdular mı hiç?
 Benim vurdular.
 Tüm suçluluğum neydi? Siz biliyor musunuz?
 Ben bilmiyorum.
 Bir kanlık avluda bir avuç güneş vardı,
 Ellerimi uzattım ısınsın diye.
 Öylesine çoktu ki umutsuz eller.
 Tutup benimkileri
 Bir darağacına astılar.

Sizi meydanlardan, sokaklardan kovdular mı hiç?
 Beni kovdular.
 Bir tanıdık yüze, bir dost bakışa
 Canımı verirdim, inanın.
 Bir gün ağlamak isterdim de doyasıya
 Toplayıp gözyaşlarımı
 Derin uçurumlara attılar.

Edip DÖNMEZ

H O C A

Merkebe ters biner
 Nasrettin Hoca
 Yüz binenler
 Gülsün diye

Nezhun DURU

YENİ YILIN EŞİĞİNDE ESKİ GÜNLER

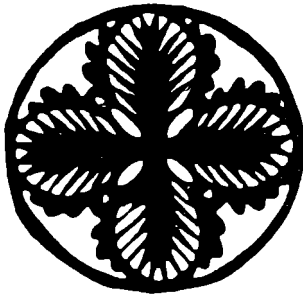
Gökkubbeyi dolduran
O eski sesler, eski bulutlar
Şimdi bir ırnakta çağlıyor

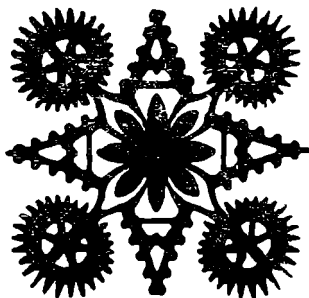
Sen unuttun gittin bizleri
Bir akşam üstü
Eski baharların yaprak mahşeri
Acı rüzgârların önünde ağlıyor

Gözlerim kapalı giriyorum geceye
İki yanıma düşen ellerimi
Eski kızlar bağlıyor

Vurulmuşum birkez sana
Ölünceyedek
Delik deşik yüreğimi
Eski aşklar dağlıyor

Baki Süha EDİBOĞLU

NESİ VAR OYUNU

Seninle bir akşam
Balkonda
"Nesi var" oynamıştık.
O akşam;
Saçların buram buram sarı
Gözlerin mas-mavi
Dudakların çatlak çatlaktı.

Sana "Tuttuğumun sarısı, mavisi
Çatlak çatlak bir şeyleri var" demiştim.
Önce "kedi" sonra "halı" demiştin
"Bilemedin demiştim.

Öfkeyle yanağımı çimdikledin,
Parmakların ıslandı
Ve sonra sen de ağlamıştın.

O akşam;
Tanrı da dahil, her şey vardı tuttuğumda
Ve bütün tuttuklarım Sende!.

İhsan Nuri ELÇİ

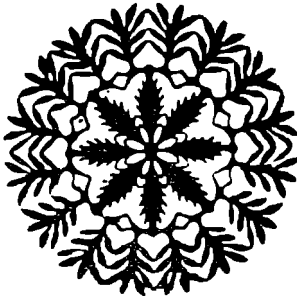
BEKÂR ODASI

Bekâr değil köpek yatmaz içinde,
 Oturduğum odanın.
 Gene de hayâlleri Avrupa'da, Afrika'da, Hindi-çin'-
 Cebi delikse de,
 Gönlü zengin bir adamım.

Tavanıyla tabanı da sayarsam,
 Odamda tam altı tane duvar var.
 Bütün eşyam:
 Kırık bir karyolayla,
 Sigara dumanı,
 Yerden tavana kadar.

Bazan şöyle düşünürüm de...
 Karışmadığım halde etliye sütlüye,
 Yine hem dostum var hem düşmanım.
 Onlarsız yap desen yapamam hani...
 Hattâ bitince yeniden alırım parayla.
 Hem hüznün dolarım,
 Hem teselli olurum,
 Güler yüzlü düşmanım sigarayla.

Giray ELMALI

S E N F O N İ

I. Sonat

Altında o küçük yol
Tepede asma köprü
Hep öğle vakitleri
Yavaşlamıştır zaman
Birdenbire bir tren
Çarparak nabızları
Birkaç saniye süren
Sessizliği kovalar

Papatyalar üstünden
Koşar koşar kaybolur
Sürünün köpekleri
Tren geçtiği zaman
Hep öğle vakitleri

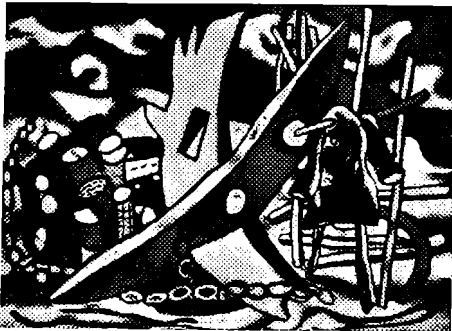
Tıpkı bu gümüş gibi
Altında o küçük yol
Asma köprüsü üstte
Yol boyunu bekliyen
Telgraf direkleri
Hareketsiz, asılı

Ben orda doğdum işte
Senelerce yaşadım
Şimdi artık her yerde
Bir tren bekliyorum
Sessizliğe daldığım
Zamanların içinden

TUT ELİMDEN

Bir tek umudum benim
 Ak badanalı minarem
 Yedi kat göğsü eren
 Başka nem var ki oğul
 Başka ne var ki oğul
 Gayrı eylemen
 Bir tek umudum benim
 Cennet, burda cehennem
 Bana umut getir aydınım
 Bana soğanla ekmek
 Bana su bana toprak
 Bana yaşamak

Melih ERÇİN

Fernand Léger

SEVMEK KAÇMAK DEĞİL

Okullar dağılmıyor mu akşam üstleri
 Kızlar geçmiyor mu gözlerimden
 Her ak yaka seni çiziyor caddelere
 Her kara önlükte ellerini buluyorum
 Sen serin sabahlarda duruyorsun ama
 Ben yağmur damlalarına sığınıyorum.

Yağmur damlalarında olmak nasıldır bir düşün
 Düşün bakalım seni her gün bulmak nasıldır
 Çekip gitmek diyemiyorum hep senin yüzünden
 Bilge sokağına varamıyorum üst-üste ölmek için
 Yokluğun yanıyor bu dumanlı köşelerde
 Gün geçtikçe biraz daha tükeniyorum.
 Açılmamış sevgilerde.

Anladım, habersizce girmiyeceksin odama
 Gizlenip de -ben kimim- demiyeceksin
 Ak yakalı kızları görünce duvarlarım yıkılacak
 Yavrusunu yitirmiş kuşlar örneği çırpınacağım
 Herkes evlerine gidecek ben sokaklarda kalacağım
 Karanlık durur mu, çökecek özlemlerime ağırlığına
 Gölgeni telefon direklerinde bulacağım.

Okul şarkıları başlamıyor mu kaldırımlarda
 Kızlar geçmiyor mu gözlerimden
 Yağmur damlalarına sığınıyorum.

Ö Y K Ü

Dağ başında bir bitki
 Amanın ne bitki
 Dal-dal
 Çiçek-çiçek
 Maviye çalar kırmızıya yeşile
 Hele eflâtuna

Kır yolunda bir türkü
 Amanın ne türkü
 Alev-alev
 Böcek-böcek
 Düşleri alır getirir
 Hele hele tutkuları

Dudaklarda bir ılık
 Amanın ne ılık
 Mutluluğa
 Sonsuzluğa
 Masallara yakışık
 Hele hele sevilere

Orhan ERDİVANLI

AĞIR BİR ZAMAN

Gemiler uğrağında bir geçimlik yol
 Dağ sularıyla geçitleri tıkanmış
 Ve içinde kötü uğraşlarla yoğun
 Daracık bir odaydı orada zaman.

Meşelerden kopan uğultuyla birlikte
 Gölgelelerin artık suya indiği o an,
 Yüreğimden masanın ortasına düşen bir gölge...
 Demek derdim böyle günler için anılar
 Anılarla sürerdi orada zaman.

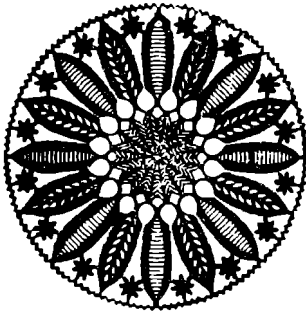
Acılar çimlenirdi dudaklarımda
 Bir silkinişle kırılırken düşsel dalgalar..
 Akşamın perdesine çizilen gölge
 Ve gölgenin gerçeği tüm sıkıntılar
 Sıkıntılarla çoğalan bir andı zaman.

Dağlardan gelen sesle değişirdi su
 Yalnızlığın güçlüğüydü orada zaman
 Yiterken günlerin tükettiği umutlar
 Büyürdü kişinin kan uykusu.

Çin masalları anlatırdı geceleredek
 Her kuşkuyla dolu bir handı zaman
 Uğrağı kıt uğrayanları yorgun.
 Kır bahçesinde solgun çiçeklerle
 Bükülmüş boynunda sılayla vurgun.

Bir çizgiydi orada geçen dakika
 Dakikalar dakikalara kırgın.

İçi kötü uğraşlarla dolu
 Daracık bir odaydı orada zaman
 Ağlamak çizilirdi dudaklarıma
 Ak ufka gölgeler düştüğü zaman.

U Z U N A C I

ellerimde ellerinin aklı
günlerden gecelere sakladığım
bir güvercin kanadı bildiğin
değince yüreğime ansızın
mutluyum ama değil

değil bu sokakların sonsuzluğu
martıların denizlerde uçuşları değil
ne sustukça tükenir yalnızlık
ne içilince ölümsüzlük suları
değil işte değil

ellerimde ellerinin aklı
yüreğimde o bitimsiz yokluğun
bu hepsinden ayrı işte
günlerden gecelere büyüyen
yalnızlık içimde bıraktığın

KOCA FARLAR GİBİ

— *Djamila Bendjema'ya* —

Ne siz geleceksiniz, o gün ne de ben,
Çıplak ayaklar nilüferler üstünde.
Sen daha beter, daha alımlı benden,
Yeryüzünü dolaşacağız bir günde!..

Ayaydın bir gece, sabahlar ve sonra
Ürkek öpüşlerinle uyanacağım..
Sımsıcak, upuzun altın saçlarında
Birden yerini bulacak dudaklarım.

Bir salkım üzümsün ılık yaz yellerince
Sende bulacak yüreğim mutluluğunu.
Darmadağın o deniz köpüklerince!..

Koca farlar gibi gözlerin, bil bunu
Bir yaz günü dikilecek gözlerime;
Bir buhurdan gibi saracak ruhumu!.

Abdullah Rıza ERGÜVEN

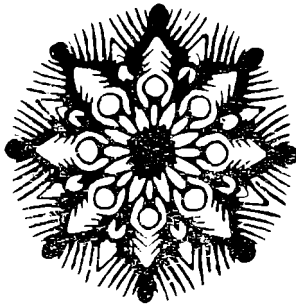
SONSUZ ÇAĞ

Ben gerinin karşısında
 Sıkılmış yumruklardayım.
 Kara tahtalarda ak tebeşir
 Halkımın içinde inanç
 Okulların üstünde bayrağım.

Yaşarım destanlar boyunca
 Kocatepe'de, Aslıhanlar'da
 Kızaran namlulardayım.
 Ölmedim, ölmedim ki ben
 Ben Atatürk'üm, sağım.

O kadar uluyum, dağım
 Başım bazan bulutlu
 Bazan ışıklar içinde
 Gelecek kuşakların alınına vurmuş
 Ben sonsuzdaki çağım...

Yüksel ERKEKLİ

O T

Kimi vakit, kimi adam öldürür;
Adam var ikisini de beceremez.
Yaşar da ot gibi bana mısın demez,
İçin için kinle, hasetle çürür.

Sana bana benzer saksıda ıtır,
Buruk arzularla kurumağa mahkûm!
Dağ başında rüzgâr, denizlerde kum,
Ot dediğin bozkırlara yakışır!

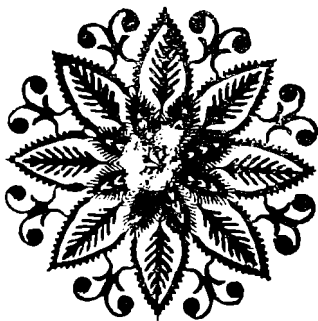
Kuzey sabahlarının donuk hüznü
Çökerken sırtına binlerce damın,
Allahın kırında bir ot olmanın
Ölümsüz hiçliğini düşündünüz mü?

Kimi başakta, kimi kavruk ve naçar
- Ot olacağına insan kılığında -
Ferman dinlemiyen dağ yalnızlığında
Bilgeliğin beyaz çiçeği açar.

İcap eder bakarsın ölüvermek
- Bizimle ölüm yok, ölümle biz yokuz -
Başımıza gelmeden korktuğumuz
Ot misâli tohum, meyva, döl vermek!

Belki de daha iyi şehirden uzak,
Yüz üstü bırakıp sevdiklerini,
Ayrık otu, çayır, deve dikenini,
Bozkırlarda bir başına ot olmak!.

Nüzhet ERMAN

K A R I M A

Küçük
Korkak
Ufarak

Bir adamın
Karısısın sen

Ben
Yumurtanın
Kabuğuyum
Akıyım
Yarısısın sen

Biliyor musun
Evren benim
Ben evrenim
Bu evrenin
Yarısısın sen

Ö T E D E N

Duyular kaybetti azizliğini
 Gülmeyi hatırlamıyoruz
 Bıktık hayal dallara tutunmaktan

Daha uzak masal güzelliklerin ötesi
 Yaşamıyoruz galiba
 Ölümü düşünmediğimizden

Coşkun ERSÖZ

B U İ N S A N L A R I N

Mutluluk dayayıp döşediğin evde
 Güneş her öğün bölüştüğümüz yemekte
 Havasında eksilmeyen sevincimiz
 Edirnedен Karsa kadar her yerinde
 Her şeyinde bu insanların irili ufaklı
 Türküsunde çizgisinde öyküsünde
 Tancığım karış karış vatan saklı

M. Celâl ERTUGAY

BEN MUHTAR OLAMAM

Oturtacak nerem var konukları
 Şehre inecek hani param
 Balım peteğim yok yedirecek
 Fukara adamım ben aslanım
 Muhtar olamam.

Utanmak işime gelmez combam
 Yüz mü kalır dosta düşmana bakacak
 Çifttime çubuğuma kim bakar yalnızım
 Bilmişliğim yok ilmühaber yazacak
 Yok dede yok ben mühürü alamam.

Sağol dayı öyle şeyde gözüm yok
 Dilemiş beğenmişin sözüm yok
 Bende varlık öte yandan karı yok
 Sürünür giderim böyle zararı yok
 Yazan yazmış bozarı yok.

Koru kesilmiş köprü yıkılmış kardaş
 Yollar bozuk dilerim ama
 Zengin olayım derken sefil olamam
 Emmim, koçum, hısımım, tosunum
 Vezir olayım derken rezil olamam
 Kusura kalma muhtar olamam.

Süreyya ERYAŞAR

Wilhelm Morgern: Desen

M E K T U P

Biz,
 Yine bildiğin gibiyiz...
 Elde var, avuçta yok,
 Yarı aç, yarı yok...
 Bazen de öylesine neş'eli,
 Yani orta şekerli yaşayıp gidiyoruz..

Eğer sen,
 Gelecek gibi değilsen;
 Hani ben de yalan söylemesem
 Mahalle çocuklarına,
 Bizim Kocaoğlan
 "Çıkmaz ayın son çarşambası"na
 Gelecekmiş desem...

Cahid ETİKAN

K A R A D İ K E N

"Bu yol mezarlık kokar
 Geçme buralardan,
 Ne olur geçme Ayşe
 Kara diken takılır ayaklarına"

Aysız, ıslak bir gece
 Mezarlık kokan yoldan geçti Ayşe
 Kara diken takıldı ayaklarına
 Gelmedi bir kez daha
 Tâa, uzakta...
 Bir kerpiç evde
 Bir oğlan
 Ağladı
 Tek başına...

Erhan ETİKER

O ŞEHİRDEN KOPMAK YA DA SEVMEK

Uzakları düşünmek geldi bu akşam içime. Sen geldin
 O şehirden kopmak ya da sevmek
 Deniz rengi anılarda bölük börçük
 Olumsuz şeyler düşürdüm usuma

Bir SENSİZ yaşam başladı bu kez. Bir bitmiyen. Bir acılı
 Sevgisiz, yapyalın anlıyamıyorum
 Oysa bir gidiş işte bu. Doluyum. Ağlıyamıyorum.

O şehirden kopmak ya da sevmek işte şimdi
 Kentlerden kentlere böyle ansızın
 İlkelden bugüne olumsuz gitmek
 Söyle ne yapmalıyım?

Anıların en güzelini o kentte yaşıyacağım
 Özlemin yatacak içimde. Aylarca
 Belki SEN diyeceğim sana. Belki O. Kimbilir...
 O şehirden kopmak ya da sevmek
 Seveceğim.

Bu kente gelmemek vardı belki.
 Gelmemek. Elimde olsa
 Gözlerimi yummamak. Seni yitirmemek
 Tüm yaşamları koyup bir yana, sencil anılarda beklemek

Seni kucaklıyacağım akşamları. Biliyorsun
 O şehirden kopmak ya da sevmek
 Onikinci saatlarında yolmak yapraklarını takvimlerin
 Sonra gelivermek sana. Akşamların birinde

Çılgık çılgık bağırarak karanlıkları gecelerin
Özlemin. Odamın dört köşesinde. Odalarda
En az her akşam bir başka SEN
Bir başka kaçmak dolduracak düşlerimi
Ve ben bir başka SANA geleceğim

İlk sevdiğim gün gibisin bu akşam
O şehirden kopmak ya da sevmek
Bom-boş yaşamlardaydım oysa daha dün
Şu kekrek şu olumsuz tadı ayrılmaların
Kaldırım taşlarında anılar. Birlikte ağladığın

Ergun EVREN

MUTLULUK

Delinmez karanlıklardan öte
Karanlık güneşler arkasında mutluluk
Sarıçiçekler evrenine
Yeşil bulutlar üstünde yolculuk

Ercan EYÜBOĞLU

Ç A Ğ R I

Bu yalnız benim derdim değil,
Sanırım ki, hepimizin hepimizin.
Bu yüzden söyleyin bana,
N'olur insan kardeşlerim.

— Yıllar varki çekişiriz,
Durmadan, dinlenmeden.
Güneş değil, hava değil, su değil,
Nedir bu bölüşemediğimiz.

Su ıslatır, ateş kurutur
 Aynı güneş ısıtır, ısıtır hepimizi
 Kişiyi saran kendi havası
 Toplumu toplum yapan ne varsa toprağında.

Gelin dostlar bırakalım eski düşünceleri,
 Kuşkuları, kaygıları, birbirimize karşı olmayı,
 Yaşamak elimizde yanyana, beraberce,
 Barışa ererek önce kendi içimizde.

Namık GÖKÇAY

★

A K S E V İ

- Sevgili K.....'e -

Aşkın dolar yüreğime pırıl-pırıl
 Ak sevilere hepten
 Tutkular yağar çisil-çisil gün bitimi
 Delişmen gözlerinden.

Bir yel eser gönlüme püfür-püfür
 Tüm sıp-sıcak anılar yüklü
 Esrik bir türkü dolaşır dudaklarımda
 Yaşamlarla mutlu.

Ali GÖKYER

★

O Z A M A N

Biri çıkarsa birgün
 Daha yakın
 Bana kendimden;
 Ah! İşte o zaman
 Korkarım ölümden...

Tülin GÜÇLÜ

M A S A L

Bir kız varmış seneler evvel

Saçı uzun aklı kısa

Bir kız

Seni severmiş

Bir kız

Yeşili severmiş severmiş yaprağı

Gönül dolusu

Eski sevdalarının tutkunluğuna inat senin

Bir kız

Seni severmiş çiçeği burnunda

Bir gün

Küp cadısı çıkagelmiş cinler ülkesinden

Ansızın

Yolmuş yapraklarını hep gözlerinden kızın

Düşlerinde tüm yeşiller solmuş

Demir âsâ demir çarık

Geceler boyu içi ezik

Gözleri ıslak geceler boyu

Düşlerini birbirine ekler olmuş

“Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine”

Diyemezsin masalcı baba

Görüyorsun sonumuzu

“Bir varmış bir yokmuş”

ELLERİ

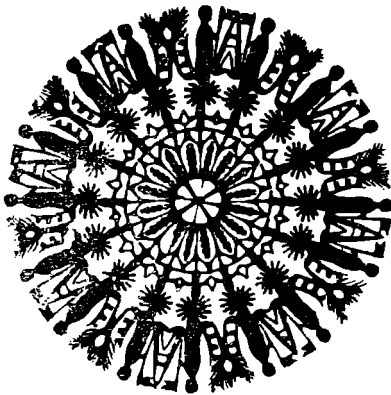
Bir çift ince el bağıladı
 Bu gözlerime yalnız şarkıları
 Gitti gideli gecelerimden
 Bıraktı bırakalı bana yolları
 Bir kuş bile geçmez gökyüzlerimden

Sen neyse ne trencisin
 Kaderin düğümlemektir yolları
 Çözmek demir demir ayrılıkları
 Neyse ne sen trencisin kardeşim
 Bir de bana bak yıllar yılı
 Yol yürü yol git bagaj yap bagaj çöz
 Şimdi bir de onun elleri

Dinar'da bir öğle vaktiydi
 Onu hatırladım yudum yudum
 Baktım gökyüzünde bir yağmur
 Bu yağmuru getiren elleriydi

Bir çift el gezinir
 Kaderimin bahçesinde şimdi
 Gitti mi ortalık zifiri karanlıktır
 Ne gülüşler
 Ne hıçkırıklar
 Müflonlu terliği köşede ağlamaklı
 Mavi bir yalnızlık içindedir
 O bir çift el yok mu o
 Bir de mavi terliklerin ayakları
 Bıraktılar mı gecelerimi yarı
 Çıktılar mı kapımdan

Günlerim gecelerde o zaman
 Gecelerim gecelerde
 Dört yanım zifiri karanlıktır

Ş İ İ R

Yumuk avuçlarını iyi sık
 Uçmasın parmaklarının arasından
 Gerçekliğine inanmadığın
 Yalan olmasını da istemediğin
 Rüyan

Yumuk avuçlarını iyi sık
 Yitirme güvercin sıcaklığını
 Kadife yumuşaklığını
 Yitirme

Yumuk avuçlarını iyi sık
 Batsın ellerine parmakların
 Sık iyi sık avuçlarını
 Gerçeğin dikenleri kanatsa da
 Rüyanın gülü kaybolmasın

Nadir GÜL

KANDIRILAN BİR ÇOCUKLUKTA MASAL

Uzak çağlardan süre gelen bu türlü yaşamak
 Yaz ayları içim hep karaltılarla dolu
 Kıyamadığım bir şeydi o akrepleri öldürmek
 Ve olmadık biri çıkmış karşımıza
 Ben çocuğum demiş oturmuş yüreğimize

Bayramlar sabah uykularını yitirmiş
 Ezanlar gelir kulaklarıma ak güvercinlerle
 Artık paydos esneyen horozlara

En güzel elbiselerimi giyerim senede birkaç kez
 Arife akşamları sabun kokar annemin bozmaları
 Mumdan mevsimsiz meyvalar
 Topaçlar ve çemberler asılı duvarlarımızda
 Bir çatlak eldir ki hep aynı dizlerimizde
 Bu çocukluk yalancı erdemlerle kaplı
 Ben geceleri uyuyamazdım
 Mart ayları tepemizde kediler

Ali Ersin GÜNÇE

Y A B A N C I

Omuz omuza yaşadığımız bu yerde
 Nedir insanlara uzaklığım?
 Nedendir,
 Her akşam vakti böyle
 Ağlamaklı olduğum?

Umurumda değil,
 Rüzgârın sevdalı hali
 Çiçek açmış ağaç,
 Bu çevre
 Ve baharla gelen arzular.

Nedir insanlara dargınlığım,
Nedendir
Her akşam böyle
Taş kesildiğim?

Nâzan GÜNTÜRKÜN

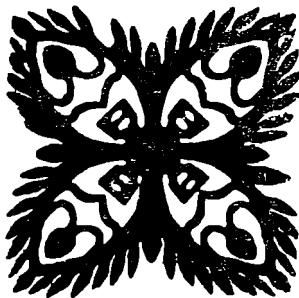
SEĞİT ALO'NUN MUSKA YAZIŞINI ANLATAN Ş İ İ R D İ R

Bu hasta üç günlük gelin
Alo bir baktı iki baktı
Sonra çıkarıp memesini
Diliyle güzelce ıslattı.

Bir başka neşe vardı Alo'da
İşte hakikî muska diyordu
Bense hep düşünüp durdum
Acaba içinden ne geçiyordu

Şehvetin kucağında Alo
Muskayı yazdıda yazdı
Göbeğe dek dayandı kalem
Göz göze geldiler bıraktı.

Her akşam yeniden yeniden
Silinip yazılmalı diyordu
Bir baktım kızarmış Alo
Arzular içinde kıvranıyordu.

LEYLÂKLARDA YİTİRDİĞİM

Ah! O güzelim bahar akşamları
Kahredici gerçekler ötesinde kalan mutluluk
Günbegün anılarca uzaklaşan ufuk
Yöremde duyulmıyan leylâk kokuları.

Delicesine mandolin çaldığım geceler
Sonra sen, çocuk masallarımın perisi.
İlk düşlerimin unutulmaz sevgilisi.
O yunmuş, o arınmış düşünceler

Toplar atıldıktan sonra, kimsesiz
Terkedilmiş sokaklarda çaldığım ıslık.
Ah! O büyük, o dost yalnızlık
Nerelerdesiniz?

Bir şey var yitirdiğim leylâklarda;
Yaşanmamış anılar kadar güzel..
Tüm aydınlıklara, mutluluklara bedel.
Hayır değil, değil Tanrılarda!..

Ataol GÜRUS

Ö Z L E Y İ Ş

Bir bulut dolaşıyor gökyüzünde
 Bir kuş uçuyor başucumda
 Nefesi;
 Habersiz anılardan derin.
 Deniz meltemle güreşmekte
 Ve selviler altı
 Bir yar bahçesi kadar serin.

Mavi gök,
 Dalgalı deniz
 Ve alabildiğine bütün diyarlar boş
 Yemyeşil fındık bahçeleri
 Şimdi özleyiş çağrısında sarhoş

Soluk benizli insanlar gibi
 Sürüklüyor beni bir sarı yaprak
 Sallanan dallar kadar özlüyorum anıları
 Masa başında
 Ağlıyarak.

Ahmet GÜVEN

MASAL ANI

Geçerler her biri bir korsan limanından
 Altın kanatlarıyla yalnızlığın kuşları.
 Silerler o taptaze mutluluğu masallardan
 Açık gözleriyle devanaları.

Hep ölü toprağında birleşir umutlar
 Serpilse üstlerine devanaları kör.
 O mutlu masal diyarında at oynatanlar
 Dönerler evlerine en sonunda çok şükür.

Yaşar içimizde hâlâ o uzak masallardan
 Altın kanatları ile yalnızlığın kuşları
 Ama sular bulanık, bahçeler perişan
 En hoyrat eller kırmış içimizdeki dalları.

Ruşen HAKKI

GÜLİZAR'IN SEVDİĞİ

Gülizar'ların semti Güzelyalı
 Evleri çividi mavi
 Duvarları gömme dolap
 Tabanları tekmi halı

Gülizar'ın gözleri de mavi
 Yeni-yeni esmekte kavak yelleri
 Ya roman okur ya şarkı söyler
 Pıt-pıt eder yüreğinde bir sevi

Gülizar bir evin bir kızı
 Üstünde en pahalı giysi
 o sinema benim bu sinema senin
 Ağzında bir Amerikan sakızı

Gülizar'ın sevdiği lise öğrencisi
 Futbol oynar dans eder
 Artistleri tek-tek bilir
 Su dökemez eline erkeklerin birisi

Mehmet HAŞMET

F R E N

Karlı gecelerde küçük istasyonlardan
Geçip giden trenlere bayılıyorum
Tül perdeler ardında kadınlar gülüyor
Tutup pencerelere tırmanıyorum

Bir şiir söylüyorum sonra bir şarkı
Sonra oturup ağlıyorum
Sonra iyice kafam kızıyor
"Sokaklarda mızıkâ" çalıyorum

Bu kente her gece yağmur yağıyor
Ve ben her gece yeniden ölüyorum
Bu tren oraya gidecek saklamayın
Ne derseniz deyin ben binıyorum

Atâ HAYDAR

BÜTÜN YOLLAR ROMA'YA ÇIKAR

Termopil geçidinde bir ağaç
Doğu Sibirya'da bir ayı
Deveci dağlarında bir yığın kar
Veya Çekerekli Salih Dayı
Hep aynı şeyi duymadalar

Türküleri aynı makamda hep
Hicaz hüzzam acemaşiran
Hep aynı tonda sesleri biliyorum
Tenor altosoprano bariton
Bütün nağmeleriyle hayatı çağırmadalar

Hep aynı Leylâ'yı seviyorlar
Esmer kumral cüzzamlı
Hep aynı ülkede yaşıyorlar
Estonyalı Meksikalı Siyamlı
Kızların gözlerinde sevgi aramadalar

Aynı şeyleri arıyorlar akşamlara dek
Kükürt soğan kestane plâtin
Yekvücut olmuş terliyorlar
Tatar Çingene Lâtin
Yaşama özlemini duymadalar

Aynı tabloyu çiziyorlar aynı sehpa
Rembrant Bedri Rahmi Gogen
Aynı araçları kullanıyorlar
Yağlı boya sulu boya füzen
Var gayretleriyle yeşili yaratmadalar

Termopil geçidinde bir ağaç
Doğu Sibirya'da bir serçe
Deveci dağlarında bir yığın kar
Veya Trabzon'lu Fadime Teyze
Yüz metre yarışında ölümden kaçmadalar

SEN BENİM HİÇBİR ŞEYİMSİN

Sen benim hiçbir şeyimsin
 yazdıklarımдан çok daha az
 hiç kimse misin bilmem ki nesin
 lüzumundan fazla beyaz
 sen benim hiçbir şeyimsin
 varlığın yokluğun anlaşılmaz

Galiba eski liman üzerindesin
 nasıl karanlığıma bir yıldız olmak
 en fazla sonbahar otellerinde
 dudaklarınla cama çizdiğin
 üniversiteli bir kız uykusu bulmak
 yalnızlığı öldüresiye çirkin
 sabaha karşı öldüresiye korkak
 kulağı çabucak telefon zillerinde

Sen benim hiçbir şeyimsin
 hiçbir sevişmek yaşamışlığım
 henüz boş bir roman sahifesinde
 hiç kimse misin bilmem ki nesin
 ne çok çılgınlıkların silemediği
 zaten yok bir tren penceresinde

Sen benim hiçbir şeyimsin
 yabancı bir şarkı gibi yarım
 yağmurlu bir ağaç gibi ıslak
 hiç kimse misin bilmem ki nesin
 uyukumun arasında çağırdığım
 çocukluk sesimle ağlıyarak

Sen benim hiçbir şeyimsin

Attilâ İLHAN

Y İ T İ K A Ş K

Dokunma bana,
 Bir çocuksu ağlıyacağım
 Bin defa yalnızım, bin defa deli
 İçimi Aşk Tanrısı Eros'a verdim
 Kahrımdan. Dışım la yaşıyacağım.

Öpme beni.
 Yıldızları uyutacağım
 Bütün evren uyuyacak gözlerimde
 Mutluluğum gerçekler ötesinde
 Yıldızları bir bir koparıp sana
 Çelenk yapacağım.

Gülme bana,
 Umutlarım tüm ölü gecelerde yitik
 Türkümü yeşile, maviye söyledim.
 İpince parmaklarım çam kokan saçlarında yine
 Seni bir çocuk gibi uyutacağım.

A. İNAL

K İ Ş G Ü N E Ş İ

Tanrım, şükürler olsun sana
 Kadrini bilmeliyim bu kış güneşinin
 Kuşlarla bulutlarla dallarla
 Fakiri hastası memnun
 Verdiğin bunca nimetten
 Memnun cümlesi kurdun kuşun

Yılanlar böcekler kuşlar
 Bir saadet türküsüdür tutturmuşlar
 Yılanlar böcekler kuşlar
 Sırtımda güney kuşlarının sıcaklığı
 Gerin bedenim gerin
 Otların yaprakların çiçeklerin
 Kavak yelleri esiyor başlarında
 Otların yaprakların çiçeklerin
 Cümlemizi düşünen sen.
 Eksilmesin sevgin yüreğimizden
 Kadrini biliyoruz bu kış güneşinin
 Çok görme verdiğini yarattıklarına
 Tanrım şükürler olsun Sana

Özbek İNCEBAYRAKTAR

MUTLU SEVİ

Meltemlerle gelecektin
 En çitlenbikli zamanlarda
 Gözlerindeki o anlamsız bakışlarında
 Yaşamaların en güzelleri
 En olumlusu mutlulukların

Yoktu sevilerin tatlı düşleri hiçbir şeyde
 Yoktun sen, senin güllerin yoktu artık
 Bir bitmiyecek yolun ortasında
 Bütün dişiliği dudaklarının

Sen benim yeminimdin
 Kor dudaklarına ak dişlerimle yazdığım.

Erol İNCİOĞLU

İHTİYAR

Yumuşak bir minder gibi bağdaş kurmuşum ya karanlığa,
 Ara sıra aydınlanırım ya yarı karanlıklı,
 Çıplak ampullerin ışığınca, solgunca, dertlice,
 Saçlarım allanır ya, saçlarım parlar ya,
 Işıklanırım ya kendimce mutlu?
 Anılar geçiyordur işte o süre karanlıktan..
 O yarı karanlık; onların aydınlığı
 Mindere yerleşmeli..

Bir arkadaş yüzü.. sen
 Sonra iki.. biri ben
 Ellerimiz mürekkepli, tepemizde çıplak ampuller, önümüz-
 de kâğıtlar
 Kâğıtların üstünde saçlarımız tel tel
 Ben somurtuk, çıplak ampullerin ışığınca, solgunca, dert-
 lice

Sen acunun en sevimlisi
 Ben kendimce mutlulu, yarı karanlıklı
 Sen özlemlı, güneşli yollar gibi aydınlıklı.
 Keşki soraydım sana: "Sıkılmaz mıydın yarı karanlıkta?"

Yumuşak bir minder üstünde ihtiyarladım ben
 Yüzüm anılara dönük, yarı aydınlıklı.
 Güneşli yollarda arayıp bulmalı seni.
 Sana sorular sormalı; kendimce mutlulu, yarı karanlıklı
 Güneşli yollarda arayıp bulmalı seni..

Nevin İŞLEK

UMUT ÖTESİ

Erişilmedik tutkuların ak eşiklerinden
 Çocuksu gülüşlerle el uzatmışlıklar
 Bir masal kahramanları ulaşılmadık
 Tüm uzanışta gecelerce kaçışlar

Çürümüşlük kokularında bir iyimserlik
 Umut yüklü bulutların yeşil gülüşlerinden
 En dik güneşinde Ağustos'un bir uyumuşluk
 Seviler ötesi yığınla unutmmuşluk

Üstün İZAT

TUFANDAN SONRA

Ve Tanrı... Bakışlarını yarattı geceden
 Kaç kez çiçekler açtı mevsimler boyu,
 Kaç arpa boylarında yükseldi güneş,
 Dünyamız dönüp durmada mevsimler boyu.
 Bir Mayıs sabahı gözlerinde başlayan tufan
 Bir evren getirdi çağlar sonrası avuçlarıma,
 Nefesin yaşam demekti inançlarıma
 Yeniden oluşlardayım müjdeliler boyu..

Akşamlarca yıldızlar ısıdı, yıldızlar soldu
 Çocuklar doğdular, öldüler kaderlere dek.
 Hep bu yeşillik içinde bekleyişim bugüne dek
 Nurlar içinde uzanacak karanlıklardan,
 Ve Tanrı... Ellerini yarattı pişmanlıklardan
 Göksel arınmalardayım yağmurlar boyu..

Umut verdi, unutmalar verdi acılar sonrası,
 Yitmeler, özlem içinde bulmalar verdi,
 Buluşmalar dedi anılarda istekler boyu,
 Cemreler düşüyordu usul usul aydınlık sabahlara
 Ve Tanrı... Kalbini yarattı sıcaklıklardan
 Isınıyorum, kavuşmıyacak güneşler boyu..

Mübeccel İZMİRLİ

Ö Z L E M

— Gültür'e —

Bu, sancılı ikindilerle beraber gelirsin
Gözlerinde en dilber geceleri İstanbul'un
Ah.. bu benim huyum kurusun işte
"Güzelsin" diyemiyorum
Ben bunu diyemedikçe sen inadına güzel oluyorsun
Şehzadebaşı'nda bir ara sokakta hergün
Beni bırakıp, yabancı bir akşamla beraber gidiyorsun.

Ben bu İstanbul'u her zaman boşuna suçlamışım
Aslında en büyük suçlu benim -ya da sen-
Dudaklarında gülüşlerin cenneti olmasa mahvolurdum
Sen kurtardın beni bu kudurmuş sevgilerden.

Gece lâmbalarının yoksul ışıklarında düşlerim yanıyor
Seni her baharla yeniden yaşıyorum.
Belki Fatih'te durakta bekliyorsun şimdi
Yanaklarında püskül püskül pembeler gülüyor
Ben İstanbul oldum seni gözlüyorum
Tutuşmuş sevgilerle bu sancılı ikindilerde
Ben İstanbul oldum seni özlüyorum.

Turan KALAYCIOĞLU

O P 3

Çocuğun ilk ağlayışı gibi
yaşamaya yakınız
gözlerinde insanların perişanlığı var
ne olur benden saklama gözlerini
gözlerinde insanların perişanlığı var
gel beraber ağlıyalım yaşamının olumsuzluğuna
biz ağlarsak sevişiriz
acılarımız azalır gözbebeklerimizde ki
çocuğun ilk ağlayışı gibi yaşamaya yakınız

Bir akşamüstü güneşler kır çiçeklerini parçalıyor
bir deniz duruyor aya karşı
ufkumda denizler bitmiyor
denizleri yırtmak istiyorum ufkumda
oraya gitmek
crada insan öldürüyorlar
suçsuz insanları
denizler gözlerinde ki insanların perişanlığı getiriyor ak-
lıma
bitmiyor ki bu acı denizlerle

Son güneşle beraber
hakkımız yeniyor
seçiyoruz ölümü
sevmem geceleri çocukluğumdan beri zaten
verin elinizi korkular
nasılsa geceler suç ortağımız
işte ya da böyle
ertesi günler ilk güneşi karanlıkta özlemek
sen de bilirsin ya
son güneşle beraber
ne yapacağını şaşırmış yalnız kalacak bir adam

Dur ağlama
 çocuklar ağladığını görmesin
 şarkıları duymuyor musun
 seni şarkılar söylemiyor ki
 duymadılar ki seni ninnilerde
 dur ağlama
 çocuklar görmesin gözyaşlarında insanların kaderini
 yum gözlerini öl
 nasıl olsa birazdan yaşıyacağız
 maviler gelecek dudaklarında bir sigarayla
 yeşiller yeniden gülecek alışkanlığına yaşamanın
 gökyüzü düşecek üstümüze
 bir çocuk ilk defa ağlıyacak

Avni KALINÇINAR

GÜN VURDU GÖK SANDALINA

I

"Bu onu sürükliyen neydi yanlış yollara
 Bir inecek yolcu vardı dönmeliydi
 Döndü seni gördüm sen'an.

Simsiyah bakışlarındaki anlatamadığım
 Yazılmamış mektupların
 Mutlu yarınların penceresi içe dönük
 Ezgilerin susup dinlediği çağlar boyunca
 Ve Tanrısal akşamlarda dolaşan dilden-dile

Ellerini öpmeliydim deniz kokulu parmak uçlarını
 En yüce şiirleri okuyordum gözlerinden
 Poseydon eteklerine sarmıştı tuzlu damlacıkları
 İlâhların saati miydi seni gördüğümde
 Okşayan gülmelerle evreni boyuyorduk
 Yaşamak belki içindeydi kilitli parmakların
 Ellerini ellerimden çeksen ölürdüm

II

Çıralar yakılmış bahçelerde ilk ışıklar gecikecek
Ardından bakarken çıraların
Gözlerim senin gözlerine benziyecek.”

Durgun suların ağlatamadığı gece ucunda yaprakların
Masal ülkelerine yelken açınca ışıklar
Deniz fenerleri söndüğünde
Gök saltanatı başlarken
Yarı-karanlık dudaklarından öptüğüm
Dalgaların erişemediği kuytu sahillerde

Sazının kopunca telleri ozanın
En içli türküsünü söylediğinde
Yeni gün başlayana dek dinlediğim parmak uçlarımda sen
Sabah güneşiyle aydınlanırken kıyılarda

Venüs'ün gönlünce dolaştığı yeşil koylar
Dağlardan kopup gelmiş rüzgârın kekik kokulu
Sararken büyülü kollariyle omuz başlarımızdan
Avuç içlerine yazdığım üç heceli Tanrım
Yokedemediğim boşluklara savrulurken dudaklardan

Gök bizi alınca bulutlu sandalına
Gelecek gecelere adanmışken gözlerin
İlk ışıklar oynasırken taptığım en güzel yerlerinde
Çiğ düşmüş saçlarından binlerce öptüğüm
Gün ışıkmış yollarda ardından baktığım
Işıklar yanında gitmektedir
Yalnızlığımın üstüne filiz verince günler

TURFANDA ÖLÜM

Raylara akıttım gözyaşlarını
 Sevilerden öte
 Ilık yeller aldı saçlarımı
 Vagon pencerelerinde
 Ekinler tavşanlanmıştı yol boyu
 Ola ki bahardı mevsim
 Aşk yaşantılarına özgü
 Gecenin karanlığında izlediğim
 Yakamozlar yapışkanlığınca ıslak
 Mantar koktu burnuma usulca
 Kekik koktu karpuz koktu çam koktu
 İçim dolu dolu gözlerim yaş yaştı hani
 Sevilerden ayrılmak soluksuzca
 Yalın yapıldak yollarda garipsi bir özlem
 Tanıdık yitik çehrelerden ayrı
 Ölüm değil de ne demekti

Timur KARABULUT

AĞLAMA ELLERİ

Akasya ağaçları tazeledi beyazlığı
 Varlığın tamamlanmışlığın nerde?
 Al bunca geri tepen günleri
 Deniz, o bildiğimiz deniz işte.

Yağar Kadıköy'e bir mutlu yağmur
 Aldılar götürdüler seni.
 Bir buldum Dolmabahçe rıhtımında
 Aldılar götürdüler seni.

Bir o sandalyede dostluk vefa
 Garson rakı getir.
 Sıcaklığın çok uzaklarda
 Üstümde üşüme gülleri.

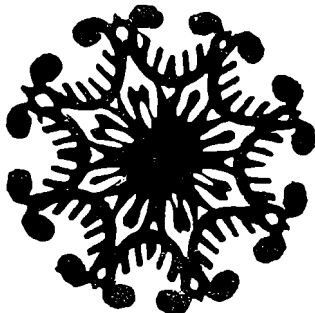
Bu altın sarısı son ışık
 Boğulan gözlerini arıyor.
 Bastı karanlık o gün bu gün
 Aldılar götürdüler seni.

Beklemek bunca zamandan sonra
 Bir rüzgâr esecek geleceksin
 Çok gördüm saman yelini
 Aldılar götürdüler seni.

O bildiğin özgür cadde
 Akşam üstü, ışık seli.
 Oturduğum o masa o sandalye
 Konuştuğum o masa o sandalye.

Kapanır içime dünya
 Boğazımda ağlama elleri.
 Alıp gözlerini kaçsam uzaklara
 Gemiciler gemiciler nerdesiniz.

Hüseyin KARAKAN

UMUT GEMİSİ

Bir gemi, bir gemi daha kalktı limandan
 Tüm kapanmalarda hep aynı sonuç
 Ne var ki gelecek beklenilenden
 Hergün daha korkunç

Bir gemi, bir gemi daha kalktı limandan
 Mavi bir gök utanması akşamların getirdiği
 Bilmem kaçınıcı enlemde soluk alıp-verir
 Aşk, umut, sevgi

Bu kaçınıcı gemidir böyle kalkan
 Doludizgin akışında zamanın
 Size bir dünya çizeyim
 İnsin perdeleri pencerelerin.

Ertuğrul KARAKOÇ

DUALI DUMANLAR

Bir sigaram, bir de ben
 Masada başbaşa düşünürüz
 Konuşuruz, susarız
 Bazı dalarız. Tanrıya uzanır sigaramın dumanı
 Uzanır uzanır, seslenir..
 Dua ederiz..
 Bir sigaram bir de ben

Nursen KARAS

A S K E R O C A Ğ I

Ben Karadeniz uşağı
 Dursun oğlu Temel Elibol
 Hoşbulduk Asker Ocağı,
 Merhaba'na Sağol!

Başüstüne onbaşım, Peki
 Biz Horon'a uymuş adamız.
 Ne demek Sol, Sağ, bir, iki
 Ayak mı uyduramıyacağız.

Yaprak kıpırdayamaz, esemez yel
 Uçamaz kuş
 Hemşerim hizaya gel,
 Esas duruş!

Ha teftiş, tatbikat, atış,
 Ha düğün, dernek, bayram.
 Bir sardı bir sardı beni bu iş
 Asteğmen ağabeyim, Yüzbaşı babam.

Hergün çizilen üçgen:
 Eğitim alanı, derslane, koğuş
 Bir rütbede ki erişilmeyen
 Yüzbaşıya tekmil veren çavuş.

Anılar yumak yumak büyümüş,
Artık bir ömür yeter bana.
Nöbet için bölünen düş,
Kaşık çaldığım karavana.

Ben Karadeniz uşağı
Dursun oğlu Temel Elibol
Emrin başüstüne Asker Ocağı,
Merhaba'na Sağol!

Ömer KAYAOĞLU

BAHARDA HASRET

Nar kandan kırmızı
Bal çiçekten sarı olsun
Yer yeşil gök mavi
Göğe uzanan ağacın dalı olsun.

İnsan sudan ucuz
Ömür az, ölüm olsun
Yeter ki gökte uçan kuştan
Uçmağa özenen gönlüm olsun.

Ağaçlar domur domur
Esen bahar yeli olsun
Olsun da baharda gördüğüm
Komşu kızının eli olsun.

Edip KEMAL

ADIM — ADIM

Her güz yağmurunda
 İzlemi çıkar ayaklarımın;
 Çıplak,
 Korkunç.
 Son adımlayışlar evreni
 Parkeler korkunç,
 Basışlar müthiş.
 İzlerin yaklaşması ölüme,
 Toprağın aç bekleyişi
 Korkunç.
 Merteklerin uzanışı
 Bir top et için,
 Toprakların küreklenişi
 Bir yığın kemik için;
 Bir tek buğdaydan faydasız
 Gömülmek,
 Korkunç!.
 Suçumuz insan olmak,
 Yaratılışımız müthiş,
 Ölüşümüz korkunç,
 Korkunç!.

Kâmil KEMAL

Y A Ş A M A K

Bu bahar ülkesinde
 Kar için için
 Sen düşlerimde erirsin.

Sızılı bir yara öncelik
 Çok acı erken doğmak.
 Varsa yıllar yılı ayrı yaşamak.

Dil aynı,
Başka başka duyulanlar.
Didinir boşuna bunca insanlar.

Yaşanır dışında isteğimizin,
Bir solukluk yaşama kıvancı
Bitmiyor içimizin.

Umurumda değil
Dumanı, karı mevsimlerin.
Açmışım kollarımı beklerim.

Eşref KILINÇ

GECE'YE ÖVGÜ

Bir dirhem et misali geceler
Bin ayıbımızı örten
Biz geceleri olmıyan ülkelerde neyleriz
Ki sıksanız
Geceler boşalacak gözlerimizden...

Ayhan KIRDAR

BİR SEN OLMAK

Bir sen olmak umutlarımın başı
Salt yalnızlığıma ilk taşı bir sen atmak
Bir senle getirmek ilkyazları
Karamsar karanlıkları bir senle bozmak

Bir sen anılamak yaşam boyu
Delifişek istemlerime bir sen bulmak
Bir senle değişmeliydi saçlarımın rengi
Bir senle yaşam boyu yaşamak

Bir sen düşünmek evrende yaşlı
Bir sen mavi tutkularıma elçi
Bir senle çiğdem çiğdem kokmalı yörem
Bir senle başlamak erden düşlerime ilk nöbetçi
Mehmet KIYAT

ANAMA MEKTUPLAR

V

Yalnız sıra değil, ana değil
Unuttuklarım.
Anlattığın masallardan
Bir peri padişahının kızı aklımda
Bir de keloğlan.
Kalanları unutmuşum.

Bütün yakınımam zamandan
Yarış atı gibi giden yıllar
Altın anılarımı almışlar.
Olan olmuş...
Olanları unutmuşum.

Takvim yapraklarında dostlarım
Derde düşünce anarım.
Kırk yıllık hatır sadece fincanlarda
Ne anılar kusurlu, ne ben
Sam yelleri gibi geçen
Zamanları unutmuşum.

Geceler boyu uykularımın ortağı
Ölümsüz, güçlü romanlarda
Kovuşturduğum hayran
Eserlere sığmayan
Kahramanları unutmuşum.

“Unutmam” unutulmuş türkülerde.
Uğurlanan, uğurlıyan dillerde
Beni unutma - seni unutmam...
Boş avuntu gönüllerde.
Yalanları unutmuşum.

“Nasıl özledim bilsen”
“Bir bayram çıkıp gelsen...”
Beni özlemedi sanma.
Sılam, toprağım, suyum...
Arzulamaz olur muyum?
Yolları unutmadım amma
Bayramları unutmuşum.

Yıllardır gurbette ne aradığımı
Mutluluk mu, aşk mı, para mı?
Nerede güldüğümü, neden ağladığımı
Unutmuşum anacığım
Unutmuşum yaşadığımı.

Mevlût KOCA

S E V İ

Islatır ak uykularını sevilerin
Deniz öncesi bir sevi
Serin yamaçlara değen bir bulut
Sıcak alnına değen bir el gibi.

Sevi şarkıları kıpırdatır tüm anıları
Sevidir gemileri iten,
Sevidir bir ucundan ısıtan dağları.

Sevginle sular yükselir, yürür
Bir sıra deniz gözüdür evinin üstünden
Derin yumuşak;
Gözlerin
Çimene bakarken yeşil, denize bakarken mavidir.

Sen giderken
Sevi gülleri başlar terlemeğe
Eteklerinde özgür ülkelerin tutsak kuşları
Oturur gün bitimine.

Kemalettin KOÇ

D E Ğ İ Ş M İ Y E N

Uyur uyanırsın aynı burukluk
Nereden bakarsan kendi yiizün
Hükmün geçmez geçip giden çağa
Bir oyundur oynanır durmadan
Arasında geceyle gündüzün.

Gezer dolaşırsın aynı görüntü
 Gelmiş oturmuş gözbebeklerine.
 Kirli bulanık birtakım resimler
 Konuları hep yoksulluk üstüne.

Dalar düşünürsün hep o dev
 Tutulmuş bütün kapıların yolların
 Çabalar durursun karanlıklarda
 Kızıl kan içinde düşüncelerin.

Tanrım nedir bu değişmiyen?
 Zehirli bir bıçak gibi saplanmış
 Bir ince sızıdır ki tükenmez
 Boğazımızda düğümleli kalmış.

Ahmet KÖKLÜĞİLLER

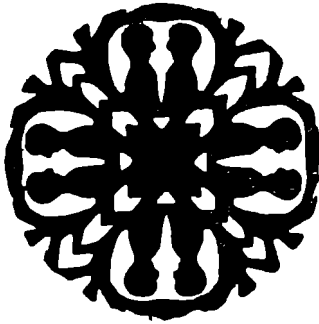

ANILAR OLMASIN

Narrantsula gün seninle doğar aydınlıkta,
 Büyür alev alev dudaklarımda anıların.

Mavili gecelere sesleniyorum Narrantsula
 Denizlere, seni kaybettiğim mevsimlerden.
 Kan kokan, irin kokan bu sokaklarda
 Kirli eller uzanır ellerime
 Seni unutmak için
 Ellerimi pancurlardan asacağım.
 Zavallı ölü yüzlerde seni yitireceğim
 Kıyılarda dalgalar, kumsalda ay
 Narrantsula çizecek
 Ve ben yıllarca sonra hiçliğinde eriyeyeceğim.
 Narrantsula,
 Gün doğduğu zaman aydınlığında
 Seninle öleceğim.

M. Eşref KÖSEOĞLU

İKİ ÇİZGİ

Bir kadeh içince Bekir
 Adının (B) sini düşürdü masaya
 Ben soyadımın (K) sını
 Bir kızdı buna Cavidan
 Bir kızdı
 Ama görseniz Cavidan ne kızdı
 Küstü döndü arkasını
 Yürüdü gitti diümdüz
 Sallıya sallıya çantasını

Biz de kızdık
 Zaten üçümüz bir yerde çok
 İkimiz azdık

Sorun
 Bekir anlatsın sonrasını

Mahmut KURU

K İ M B İ L İ R

Kim bilir benim bir sevdiğimi
 Bir adı Antula, bir adı Birgitta
 En ışıklı gecemin
 Bir zenciyle geçtiğini kim bilir
 Bir İstanbul'un arka sokağında.

Sonra gelip annemin
 Beni evlendirdiğini güzel bir kızla
 Bir kızım, bir oğlum olduğunu
 Gülen resimlerini sakladığımı cüzdanımda,
 En güzel şiirlerimi yazdığımı
 Onlar için,
 Kim bilir, kim ilgilenir bin yıl sonra.

Zeki KURUCA

S E R S E R İ

Alabildiğine sarhoş adam
 Sallana sallana yürür kaldırımlarda
 Çamurla savaşırken zavallı ayakları
 Baykuşlar şarkı söyler çok uzaklarda

Alabildiğine uzayan kaldırımlarda
 Bir nara işitirim sokaklardan
 Bağıra bağıra bir şeyler söyler dudakları
 Belki de çok yorulmuştur zavallı adam
 Fakat terk edemez kaldırımları...

Esrarlı adam,
 Cebinden çıkardığı şişeden
 Birkaç yudum daha içer
 Ve...
 Yaslanır bir çam ağacına.
 Sessizlikle boğulan sokakta
 Sonra hıçkırıklar duyulur
 Bağıra, bağıra ağlar zavallı adam
 Sonra bir şarkı mırıldanır gönlünce
 "Gözün kör olsun felek" diye bitirir
 Ben böyle mi olmalıydım der ardından.

Dalga dalga yankı yapar uzaklarda sesleri
 Çaresizlik içinde bir yatar, bir kalkar adam
 Yine dolaşır uzun bir zaman
 Serseri... Serseri...

Erdal KURUMU

E Y L Ü L

— *Daima uzak olana* —

Sarı halkalar çözülmekte bir bir hafızamızdan;
 Bin yılın insanları dolaşmakta çevremizde...
 Dağılan birliklerinde bir ince hüzün,
 Ağaçlar yaşlı... Eylül düşünüyor içimizde!..

Kararsız kuşlar... Heyecanlı kuşlar;
 Hiç farkında olmadan göğe konmuşlar!..
 Sarı gölgeler sularda baygın...

Ey dönüp dolaşan sonsuzluğu bir karar,
Yine son karar Eylûl'de biten yol...
Çocukluğumuz ağlıyor geçmişimizde!..

Ağaçlar yaşlı... Eylûl düşünüyor içimizde!..

Ahmet Ncsim KURÇER

BEN İSTANBUL DELİSİYİM

Kimi Atkestanesi sever
Kimi gökçe erikleri
Ben İstanbul'u severim anam
Kalabalık kahpe İstanbul'u
Geceleri

Sabahı mahmur kızıoğlan kız
Kuşluğu tembel öğlesi uyuşuk
İkinci vakti kitapça düşüncülü
Akşamı
Etekleri belinde sıfır numara aşifte
Picadilly yosması Montmartre gülü

Gecesine köleyim kulum
Meyhane tüter caddeleri sokakları
Neonu vitrini yaşamak alabildiğine
Rakısı şarabı aşk kokar sevda kokar
Çimeni apartımanı burcu burcu yatak
Kaldırımları yedi rengini süzer güneşin
Toz eder duman eder şair yiirekleri
Ben İstanbul delisiyim anam
Orospu çocuğu orospu İstanbul
Geceleri

Nesrin MÂVİ

YANIK YILGI

Sana karşı yürüyeceğim, köprüler önünde vurula-
caksınız

Sular çekildiğinde
Yaban hayvanlarının saçtığı yıldıza
Yüzümü ırmaklara karşı koyacağım
Baharat taşıyan kervanlar iletsin sesimi
Beni, doğulardan batıya nakış nakış
Kurşunlar tükenince ay aydınlığında güzün
Haksızlığa karşı kor sırtın
Erkeksin, korkmazsın
Tanrı vebasını yollasa düşlerine
Kapını döğse korkunç gülüşler
Çünkü gözlerin maviye benzer

Avcılar yay kursunlar, Türkmenler çadır kursun
Dağ başları dursun
Onbinlerce solgun yüz senin kurtarışınla
Kıyıları oyalı sesin sularda tufan
Gözlerim över seni
Ben sana kalkanım
Dile doğumlar yapayım, ağırlı
Kokun kokular içinde kral
Yiğitler içinde en yiğit, diz çök, andıç
Öyle yanmış ki yüzün öyle işte
Soyun çabuk, omuzlarını görmeliyim.

K O Ş U

Korkum
 Büyümüş çığ gibi
 Karanlığın acısını duymuşum
 Aydınlığa yönelmiş insan adımlarında

Uyumuşum
 Kurttan kuştan önce
 Uzamış tembelliğim; geriye, ileriye
 Uzamış tembelliğim kuştüyü yastıklarda

Kim
 Gelip geçmişse
 Kim yaklaşmışsa çevreme
 Ezip geçmiş beni, ezip geçmiş pare pare

Bu
 Işık benim değil
 Ben yapmadım bu makineyi
 Sökük dikmek üzere dışardan alıverdim iğneyi

Alıp
 Uzatmışım vakti
 Zaman saatlerde yorulunca
 Uyanmışım daha dağlar ağarmadan

Ellerim
 Gözlerim, başım
 Bir büyük hızla koyulmuş çalışmaya
 İnsanım, elbette dünyamı düzene koymak ödevim

Alın
Terimin
Damlalarında
Gülen ışıık; aydınlatır çevremi

Daha
Daha güzel
Daha mutlu yaşamaya doğru
Yönelmişim gücümü kuvvetimi

Daha
Daha çok
Yaklaşmalıym beni geçenlere
Bu koşu yaşamak ve mutluluk üstünedir

İbrahim MINNETOĞLU

Muhammed Vatansever

YAĞMURLARDAN ÖTEYE

Ve, bir gün yağmurlar yağacak
 alabildiğine yaşlarla.
 Tasalar toprağı öylesine emecek
 öylesine emecek ki?..
 evreni tümüyle mutlu
 tümüyle başkalaşmış kılacak.

Sonra sen,
 kuşlar örneğı cıvıltılarla
 oturacaksın baş ucumda.
 yaşam üstüne, güzel üstüne
 bir şarkı tutturacaksın.
 Delicesine sıkacak kolların boynumu
 ve umud yüklü ellerinde
 belirecek çocuklarımız bir bir.

Günler tükenir, devir tamamlanırken
 bir yağmur ki boşalırcasına bardaktan,
 dökülecek üstümüze alabildiğine yaşlı
 alabildiğine ıslak.

Ve iki yığın ötesinde mutluluk
 kalacak büsbütün yaşayanlara.

Abdullah NEFES

M E L Â N K O L İ

Ne zaman denecek dersiniz, ne zaman?
 Bu ardı arası kesilmiyen yağmur,
 Ve bu kış günleri ne zaman tükenecek?
 İnsanın boğulacağı geliyor.

Hasretiz haftalardır gökyüzüne,
Bir parça maviliğe hasretiz.
Nerede o parlak ufuklar,
Ve o güzelim güneş nerde?

Kuşlar bile geçmez oldu semalarımızdan.
İnsan nerdeyse çıldıracak bu kasvet içinde.
Dünya, sanki bizi hapseden geniş bir zindan.
Kimde bir parça neşe var, kimde?

Öylesine bir boşluk var ki içimizde,
Anlatılması güç.
Bir bezginlik duymadayız yaşamaktan,
Acı ve korkunç.

Bir gariplik içinde geçmede günler.
Saatler bizi mıhlamış gibi duvarlara.
Allahım biraz mavilikle biraz güneş ver,
Kavuşalım, kavuşalım tekrar baharlara.

Çiçek açacak mı dersiniz yine erik ağacı
Bahçemizde sessiz, sessiz.
Acı günler yaşıyoruz velhasılı, acı,
Ruhsuz kaldı gövdemiz.

Haşim Neczi OKAY

K Ü Ç Ü K L Ü Ğ Ü M

İşte küçüklüğüm
 Şu duvarın ardında
 Şu yatağın altında
 Pencereden gözüken
 Ağacın dallarında

Zavallı bebeğimin
 Kırılan bacağında

Tülâ-y ORTAÇ

CENNET BAHÇELERİNDEKİ GİBİ

Yaşamak var
 Yer yerinden oynarcasına
 Ayak-ayak

Yaşamak var
 Gökyüzü delinircesine
 Baş-baş

Yaşamak var
 Işıl-ışıl
 Yepyeni doğmuşçasına

Yaşamak var
 İçler acısı
 Öyle günahlıcasına

Ş. Avni ÖLEZ

AK IŞIKLARDA GEÇENLER

Bir korkusu var içimde
Boşuna zorlamalarda anlatamam;
Çöküyor elime, ayağıma ağırlığı
Adımlarda uyuyamam.

Eski ağırları oluyor insanın,
Uluyan köpeklerce karanlık;
Git, devir masalarda kilolarca
Sonlu, bulanık.

O halde inmeli gecelerin içinden,
Ağlamalı soluk başlarında çeşmelerin;
Sormalı kopuk gülüşlerinin sırrını
Ak ışıklarda geçenlerin.

Yüksel ÖNEM

I

Bir kız tanıyorum,
İçi çöl çiçekleri gibi kurak;
Dudaklarında buğusu arzuların
Dokunsan ağlıyacak.

Bir kız tanıyorum,
Yiğitliğince korkak;
Dişi yalnızlığını bir gece
Tırnaklariyle boğacak.

II

Kalmadı burukluğu içkilerin
 Özgürlük kavramım benden uzakta
 Gözlerinin sonsuzluğunda dinlenen göziim
 Ürkek yıldızlar gibi iki nokta.

III

Bir kız tanıyorum,
 Erir göktaşınadek parlak
 Gözlerinde hayalim
 Boğulurum sanıyorum maviliğinde.

Mustafa ÖNEŞ

YAĞMUR ALTINDA İSTANBUL

Yağmur altında Beyoğlu
 Kandilli, Üsküdar, Kalamış
 Yağmur altında gezmek bu şehri
 Karış, karış

Her adımında duyduğum derin haz
 Sular sızarken şakaklarımdan
 Yağmur altında yerler ıslak
 Çamurlu biraz

Islak saçaklar altından geçenler
 Eşarplı, şapkalı, baş açık
 Bambaşka güzel şimdi bu şehir
 İncecik minareler sisli ufukta
 Gülen, düşünen, seven sevilen insanlar
 Yağmur altında

Esen ÖRNEK

BUNLAR SENİN ELLERİN VE SONRASI

I

Gökler mi boşanıyor aydınlığından
Toprak mı açılıyor böceklerle bir
Ya evrence yürekler evrence sevgiler
Gördüklerim bunlar değil.

Utanma ellerinden
Kaldır başını Dağlarca;
Şimdi daha sıkı, daha
Tutun gözlerimdeki ışığa.

Esenliğin, özgürlüğün
Gerçek kıvancın içindir; durduğum nesillerle
Yoksa, yüce değil yaşamak
Bin kez ölürcesine...

II

Bir türkü başladı dudaklarda
Ululardan ılı yücelikten yüce
Göğün, denizin pırıltısı
Evrenin şavkı vurmuş yüzlere

Dal gövdelerdeki nefes
Salkım, salkım sokaklar
Yiğitlerimle yürüyor tek ses.
Göğüsler dolu.
Olur mu böyle olur mu...
Özgürlük soframda ekmek

Özgürlük su
Özgürlük damardaki kan
Bir çılglık gözlerinde HÜRRİYET
Meydan meydan...

Ak duvarlarımda kurşunlar
Bilim basamağında ökçe izi
Ya ussuz simsiyah el,
En temiz yüzdeki.
Kuğu boynun dik, doru
Alnında güllerin en alı
Kar göğüslerde bayrağım, namlıya karşı....

Bu eller senin ellerin övün, güven
Bu eller senin ellerin tertemiz arı.
Bu eller senin ellerin çocuğum
Kaldırdı karanlığı...

Işıl, ıslıl yanım yörem.
Sınırlar boyu saadet
Seninle duracak kurallar.
Çağların üzerindesin artık
Ardından geliyor zamanlar...

M. Rasim ÖRNEK

SÜRÜCÜ ZAMAN AKLIĞI

— Ağrılı gecelerden 27 Mayıs'a, 6 Ocaklara —

I

Tükenir geceler bir zorunlu
 Bir zorunlu sabahlar sürücüsü
 Geceler çekilmez ki
 Ölüm çağırır bakışlarımızı
 Aydınlıktan yoksun günler ardında
 Zindan gecelerini de bilirim ben
 Islak yosunlu ağıtını da bilirim
 Zindan gecelerinin
 Geceler çekilmez ki

Tutsak bedenlerin özgürlüğünü
 Kanlı düşüncelerine gömdü de bir devir
 Mutlu yağmurlara açık göklerimiz ama
 Geceler çekilmez ki
 Ölüm çağırır bizi.

Mutlu anılarımız yitik daha nice gün boyu
 Karanlıklar yankısınca uzay ölümlü bir
 Geceler çekilmez ki gözlerimiz bu
 Ellerimiz bu
 Bu tuzumuz, ekmeğimiz
 Özgürlüğümüz bu.

Göklerimiz kapkara niye ki
Niye ki düşüp-kalkmalarımız acımaklı, anlamlı bir
Özgürlük daha mı ırak yürüdük bunca
Geceler çekilmez ki
Aydınlıktan yoksun günler ardında umut yok.

Kan kan yudumlarımız ama bir güçlü
Donmuş gözkapaklarımızda ağlamaklılığımız
Geceler kayalıklar mı ki
Yankısınca yürekleri kim söktü böyle göğüslerden
Çılgık çılgık ölüm rüzgârları
Geceler çekilmez ki.

II

Tükenir mi
Midelerin doymamışlığında
Özgürlüğün aklı? Dur.. Ama kulca bu,
Tanrıdan ırak.
Aklar gerçeği tüm çabamız erir elbet kötü anlam
Düşüncelerde yuduk aklığını zamanın bu kez
Tükenir mi bencil uslar çıkmazında
Bir özgeci aydınlıklar çağrısı?

Orhan ÖZBEK

BAKAR DA İÇLENİRİM

Bir körpe çömelmiş karşı bahçede
 elinde çapa.
 Tamsiper uzanmış yemyeşil bayıra bir asker.
 Bir kadillâk kıvrıldı kayarak
 İzmit yoluna.
 Kayıtsız Karacaahmet'tekiler.
 Ben
 otobüsün tekerleküstü yolcusu
 bakar da içlenirim sâde.

Bir türkü çalıyor arabanın radyosu
 kıvrak.
 Uzayan asfalta ve Marmara'ya karşı
 oynuyor şoför mahallindeki kızın
 omuzbaşları hafiften.
 Tempo tutuyor ayakuçları
 yanımdaki delikanlının.

Ada'lar görünüyor şimdi uzaktan.
 Büyükada...
 sahillerinde masalar kurulu.
 Ben
 tekerleküstü yolcusu İzmit otobüsünün
 bekârın zavallısı
 bakar da içlenirim sâde
 yakmışım sigaramı.

YAŞAMA İNANCI

Bu gökyüzü bu deniz ve biz
 Coşalım cümbüşü içinde arzuların
 Tomurcukların bahara secde ettiğiinde
 Ellerini ellerimi koyverelim enginlere.

Güzelliğini saklama karanlıklara
 Uzaklar başlıyor bak önümüzden
 Ayrılık saati geldiğinde
 Tren düdükleri acı öter bilirsin.

Şarkılar kapıp kaçmadan seni
 Gel diyorum işte bu en güzel inanç
 Sakladığın yerden al umutlarını.

Sen ve ben ikimiz neresinde olsak bir yerin
 Dünya güzel yaşamak tatlıdır.

Yavuz ÖZDAL

OLUMSUZLUĞUN ŞARKISI

Çizgi çizgi kırık bu akşam
 Gözleri büyüyor insanların bu akşam kurbağa göz-
 Çağrısına lânet ediyorum bin kez leri
 Rakı şişesindeki tadı getiren akşamların.

Bir umut yitiriyorum A'dan H'ye
 Bu akşam bir göz büyüyor, gözlerimden
 Umutlarım bölünüyor umutlara, bir bölü iki
 Kahroluyorum karanlığın örtüsünden.

Oturup bir iyice ağlıyacağım.

Hâdi ÖZDEMİR

U Z A K T A

Penceren iğdelerle örtülü
 İğde kokusuyla yıkanmış odan
 Sen; ömrün bir defa açılan gülü
 Senin kokun gelir hep uzaklardan.

Hasretse; hasreti yüreğimde gör.
 Şarkıysa; dilimde bütün şarkılar.
 Geceyse; geceler içimde büyür.
 Baharsa; istemem ben böyle bahar.

Nurettin ÖZDEMİR

K E S İ K

Körseği düşlerden yundum
 Öp beni
 Ellerimi kestim, şimdi tertemiz
 Sev beni
 Duyusuz kaldım, yaşantım bitik
 Tut beni
 Senle başladım yaşamağa
 Yanıksı ölümden beride
 Yaşa beni.

Birim ÖZGÜR

SENİ ŞİMDİ BAŞKA DÜŞÜNÜYORUM

Ne tuttuysam kuruttum bu ellerle
 Huy ettim adına şiir yazmayı
 Ne ettiysem boşuna G
 öğrenemedim sensiz yaşamayı

Sen öyle büyüksün ki hiç bitmiyorsun
 Adınla başlıyor sabahlarım - GÜNAYDIN
 Seni sevmeli yatmaların tadı bambaşka
 Seni sevmekle tükeneyeğim adını yazmaya kıyamadığım

Bu kaçınıcı gece yarısı bu seni kaçınıcı yaşayışım
 Bu kaçınıcı senden gelen rüzgârlarla uyanışım
 Bu cehennem geceleri sıkıntılı uykularda
 Bu kaçınıcı gözüne yüzüne adına susayışım

Oysa senle ne güzeldim oysa senle ne iyi
 Akşamları gözlerime yağar şimdi yağmurun
 Bir sen vardın seni de telleyip duvaklayıp gelin ettiler

Uzak bir kentin yabancı odalarına götürdüler

O yabancı odalarda bu uzun günler
 Ya mutsuzsan ya ağlamaklıysan ya üzgünsen
 Ya da yorgun argın uykularında
 Üstün açıksa üşürsen

SARHOŞ DEĞİLİM

İçtiğim zaman ağlıyorsam
 Şiirler okuyorsam gecenin sessizliğine
 Başkalarında arıyorsam seni
 Bil ki: Sarhoş değilim.

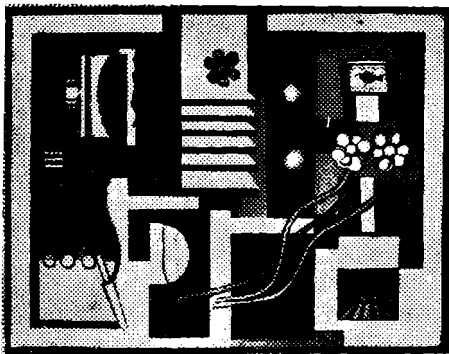
Güner ÖZMEN

★

NEDEN SONRA

Seneler bir hışım gibi geçti Sarıkızım,
 Sen bir ucunda kaldın zamanın
 Ben bir ucunda.
 En parazitli ortamlarda boğuldu seslerimiz
 Dudaklarımızdan kopan dualar Tanrıya erişemedi
 Bir büyük sevgi kayboldu arada
 Nedenini kimseler bilemedi.

Türker ÖZSAYAR

Fernand Léger

KRALLARI ÜZER AYAKLARI

Bir güvercin gelir o dünyalarım güler
 Elmanın şakında üşür yarınız
 Gülü sarısında gözünü sevdiğim
 O ince yapısında
 Üzer kralları ayaklarınız

Saf dudaklarında o nar kırığı
 Dalgın denizlerde bu yıkık gemim
 Tez baharlar gerilir dönüşü peşin
 Bir ölüsü kaldı gülmemin

Çok sabahlar çalar açık penceremi
 Rüyalarım o kuşları gibi arınık
 Ak terkisi denizleri böler atınız
 Yeşilinde tüter güneşin nemi
 Elmanın şakında üşür yarınız

N. Rasim ÖZSOY

KÜLKÖYLÜ MEHMET

"İrfan Tanrıkulu" ya

Marş marş! dediler, yattı bilâder
 Çök! dediler kalktı,
 Tüfengini tüfekliğe astı cem borusunda...
 Lâkin nöbet yerindeydi her sehet
 Bizim Külköylü Mehmet.

Nurettin ÖZYÜREK

M E R H A B A

Ben renksiz acunlar içinde
 Adlandıramadığım
 Sen yeşilimsi dileklerde
 Özgür
 Sen kubbe-kubbe aradığım
 Al Sen'li duygularla taşan yinimi
 Birlikte uzaklara yaban illere götür

Sen ansızın çıkan karşıma tellerde
 Gündüz-gündüz
 Sen kutsal duraklarda
 Önünde eğildiğim
 Sen yıllar-yılı tek başına susuz
 Al sen'siz gerekli bulamadığım erkenimi
 Avuçlarında taşı öpemediğim

Sen bir "La bohem" yaşantısında
 Bakmağa doyamadığım
 Sen tanımsız dakikalarda en belirli
 Merhaba'larla çocuksu
 Sen bakışlarında şefkat-sevgi
 Al ayrılamadığım evrenine özgü bu mutluluğu

Sevisizler içinde bırakma beni

...
 Merhaba merhaba merhaba
 Sen ey en yaban yüzlerde bulduğum havanı
 Sen özgece kentlerin adamı

Mehrizat POYRAZ

A m c a m a
s ö y l e d i ğ i m
k u ğ u l a r

Uzak göllerde. Oraya atlarımız gidemez, annem çağırır beni ben gidemem. Sokağımızın çocuklarını toplayıp taş atarız iyice bir yorgunluğa. Yabansı yılanları soygunculuğa kışkırtırız.

Uzak göllerde. Ki gitmek istesek tabanlarımızda demir eskimez çarıklar olmalı. Kavalını alıp gelmeli amcam akşamın eskimiş kıyısına. Silâhlarımızı sağlamalıyız güneşlerden.

Uzak göllerde. İri, şafak tüylü, kadifelere doğru büyüyen uzun boyunlarla. Ne güzel olur tutmak, o tuhaf duygulu boyunlara dokunmak. Ben hiç görmedim, amcam söylediğim kuğuları.

Ali PÜSKÜLLÜOĞLU

BU ŞEHRİN KADINLARI

Bu şehrin güneşinden olacak
Kadınları anneliklerini unutmuş
Unutmuşlar ayaklarının yerde olduğunu
Her birisi gökten inmiş gibi uçtu uçacak
Bakışlarında aynı yangından bir kaçış
Ve aramızda gül yaprağından perde olduğunu
Unutmuş bu şehrin kadınları

REK

Bu şehrin havasından olacak
Yaşamaya yeniden başlanır her güzelde
Deniz ırak bir anı da olsa bu ülkede
Bakışlarında dalgalandı, dalgalanacak
Şafak söktüren cömert yanaklarında
Dayanılmaz bir çağrıdır yaşamak
Anlatılmaz bu şehrin kadınları

Bu şehrin sularından olacak
Çalkantı verir göz göze gelmek her kalbe
Kadınların menevişli, ürkek gözlerinde
Akar gönülden gönüle derin bir ırmak
Geceleyip kalır insan olduğu yerde
Kimbilir, kimleri nerde boğacak
Anlaşılmaz bu şehrin kadınları

Bu şehrin gecesinden olacak
Yıldızları kadın olmuş gezer sokaklarda
Karanlıkta köpüklenen birer ışık seli
Kaktüs yaprakları gibi yumuşak elleri
Ve yüzleri düşle gerçeğin birleştiği kavşak
İster yaz ortası olsun, ister kışta, karda
Hep bahardır bu şehrin kadınları

Mehmet SALİHOĞLU

AÇIKLARDA CAN ALEVİ

1. *BİL Kİ*

Geçen sabahlardı, başlıyan öğleden sonra
 Artık rüzgârlar eser gayet şaşkınsız
 İlk uğultulu bir kıvanç
 Ardından isteklerin çalkalanışında büyük dalgalar
 Yağmur, tekrar yağmur, bir yağmur daha
 Islak yollara sessizlik
 Ardından sevgili talih;
 Dolu üstüne dolu
 Dolu üstüne yeşillik
 Çamur köpüklü sellerde isteğin ilk ölüleri.
 Saadet yok.

2. *İŞTE*

Uslandı. Ezgiler bir başka oldu
 Değil mi yaş-baş aldı yürüdü
 Öyle; coşuverdi bu deniz, korkarım derinleşiverir
 Sahile hep dön, yok gittiğin yere var, tekrar gel
 Gidememek, eh ne halt edeceksin
 Uzaklara derinine
 Bak Tanrı senin kulaçlarını gösterdi
 Yüzmesini bildirdi sana
 Öyle; coşuverdi köpük köpük
 Sultancığım aman eziliverir ölüverir
 Gideceksin kötü söyletme dedirtme.

3. DAHASI VAR

Peki aldım canımı billûr maviliğe
 Bir koca acun, bir güneş, geceleri bir ay
 Esnemeden su içtim yudumlayıp

Esenlik çağıma değin
 Sepetinden yemiş gibiyim onun meyvelerini?

Salt yaşamak öğütünü okumuştun ya kitaplarda
 Anlamak gördüğün ölüveren canın.

Nasıl olur benim karakollarım
 Adaya, çöl adaya, vahasız adaya varmadan
 Devriyelerimi peşime salıverdiler.

Soluğun kesikti
 Daha içinde kalacak. Yağmur bitmedi.

Tahsin SALTİK

SON YAĞMUR GECESİ

*Anı, hani senin de beğendiğin
 yeşil gözlü bir kız vardı ya,
 bu ona işte.*

Sen bu gece gözlerimde bir ıslak büyü
 sen yağmurlar geçeli dudaklarımda bir tuhaf
 ve unutulmuş liman köşelerinde söylediğim türküyü
 bir anı diye tut bana bırak.

Sen bu gece bardağımda bir eski şarap
sigara dumanlariyle yıkanan çizgili yüzler
çizgili yüzler kadar dost tanıdık
eskimiş mektup yaprakları gibi
hergün süregelen bu yaşamak.

Şimdi ben serserilerin yalnızlığını topluyorum
bu son büyük yalnızlığım olacak
son yağmurlar geçeli bu limanda sıcak
bir sıcak alışamadığım havayla yıkanacağım
alışamadığım köşelerde son sabahlayışım olacak.

Dikmişsin gözlerini şarap bardaklarından
çocukluk türkülerimizi mırıldanır gibisin
bırak yaşadıklarımız bu köşelerde ölsün
bir son yağmur gecesi yerler kurumamışken
gelip beni çocukluğuma götürür müsün?

Alpaslan SANKUR

İ N T İ H A R

Karanlığında kanatları var
Yokluğunda çırpınan güçsüz
Bir adam bir ip bir ip bir adam
Tetik tetikte parmak intihar.

Sökecek gene Penelope örgüsünü
Hiç dönmemiş gemileri Odysseus'un
Yüzyılsız yoğun bir akşamüstü

Şimdi en şaşkın bu ölü sularda
Karanlığın kanatları var
Elim bütün tetiklere doğru
Kuru çiçekler ve intihar.

Ergin SANDER

U Z A Y

Ağlıyan gözlerindir ellerimin içinde
 Bir yaz gecesi uzayda karanlıklara asılan
 Uzak ülkelerin özlemi içimde
 Kuşatılmış büyük kentler gibi her yönden
 Birden basılan

Bir düşünce seninle birlikte dolaşan
 Düşlerimizde gördüğümüz ülkelerin ötesinde
 Dudaklarımızda yakarışlardan fısıldaşan
 Yollarımızın Tanrıya yaklaştığı gün
 Duyulur sesinde

Önce parmaklarımız, yüzümüz, camsı gözlerimiz
 Günlerle bal mumu gibi sararan
 Sonra bir korku gökyüzünü keskin bıçaklar gibi yırtan
 Çakmak çakmak çakan yıldırımlar düşmekte şimdi
 Ülkelerin ötesi Çin'de.

Bizi yıllar yılı güneşin dost ışınları
 Böyle ısıtan
 Gözlerimizde dağların uygarlığı, denizlerin büyüklüğü
 Karaların doğudan batıya uzunluğudur
 Sesimizi yollarda yansıtan

Kimsesizliğimiz saat başlarında çalar
 Karanlıklara, üstümüzden esen rüzgârlara karışan
 Geçtiğimiz yollarda arta kalan
 Güzün dalından ayrılan yapraklar gibi
 Günlerin aydınlığında yitirilen anılar.

İsmail Akı SARAR

GÖK BALIKÇILARI

Seni aydınlığa taşımak için gemiler
Gözden uzak köşelerde yosunlara gizlisin
Sevilmez bir akşamdır her gittiğin...

Ya durup bakışı göğsü onların
Elleri hep arkada kalır
Ya düşleri onların...

Ve her gelişin bir sabaktır.

Teoman SARIKÂHYA

ÖZGÜ ŞARKILARDA SEN

Yarı iç ağrısında yaşantılarımız
Bilirsin özlemlerin yoksunluğunu
Yanı sıra bir başka topraktır savrulan
Bir mutlu yağmur başladı salkım saçak
Hani ıpslak doğardı dağın ardından gün
Özgü bir deyişin vardı, bana kıyacak...

At, karanlıklardan öte bu yitikliğini
Ezildi bir avuç içinde kaygılar
Sevilerimiz bir başkaydı ve yaprak yaprak
Üşür mü havada bulut bunu bilemem
Deniz mavi mi, yeşil mi bu seni algılar
Duyabilsen, bir an anlatabilsem...

Ne düşünebildiğini insanların yapayalnız
 Garipsiliği gözlerimde ezgilerin
 Giden özdenliğimizdir bunu bilmelisin
 Bitmemiş mısralarımda yarı şarkılar
 Hangi tem çağırır bu yıldızları
 Eridi gözlerimizde bulut, sen gülmelisin...

Ali SERT

TUT BENİM ELLERİMDEN

I

Tut benim ellerimden yoksa İstanbul tutacak
 En güzel maviye uzanacak ellerim
 Bir yağmur yağacak İstanbul'a korkuyorum
 Tut benim ellerimden

Bir yağmur yağıyor İstanbul'a ellerim üşüyor
 Kadir Ağa sokağından geçiyorum sen yoksun
 Tanrı değil arsız bir el sağıyor bulutları
 Ağaçların duldaları sensin diye koşuyorum

Kocaman bir evren dönüyor başucumda
 Yıldızları bir bir senin için topluyorum
 Akşamları ellerim soğuksa
 Bil ki Aksaray'larda ölüyorum

Akşamları yağmurlar yıkıyor asfalt caddeleri
 Tüm kirlerinden arınıyor İstanbul
 Uzattığım ellerim değil yağmur sonrası bir gökyü-
 Tut benim ellerimden züdür

İsmet SEZER

(× + 1)

Sen yasak sıcaklıkları düşle
 ömrün boyu
 ev sıcaklığı yasakken bunca kişiye
 üşüyeceksin

Tok tay coşkunluğu
 özgür alabildiğine damarlarında senin
 ekmeğe satılık şu kadınlar
 sevişebilecek misin

Sen dev aynalarına köle yıllar yılı
 elini uzatsan göğsüne erersin
 ben özgür dertleri sen boyu
 boy ölçüşecek misin

Sennur SEZER

BİR BEKÂR AĞLIYACAK YALNIZLIĞINDA

— İşte yıkıldı güneş çavuşkoru üstüne
 Gene bir İsa akşamı başlıyor çok yaşanmış
 Adem, bir sigara yak! Yalnızlıktır kapını çalan! —

Gene iki elin iki şakağında oturacaksın
 Bekâr bakışlarla bekâr odanın penceresine
 Alışılmış bir çarşaf gibi başında karanlıklar
 Bir samanyolundan yürüyeceksin
 Gene sessizlik yağacak gökyüzünden yıldız yıldız
 Gözlerinde uzaklar-düşüneceksin.

Bir şeyler duyacaksın anlatılması güç
 Bir şeyler.. örümceklerin odana işlediği
 Türkülerin ağladığı-şarkıların gülmediği
 Bir şeyler uykusuzluk olup konacak düşüncene
 Zaman yürümiyecek dört döneceksin yatakta
 Bir şeyler seni senden koparacak öylesine.

Ay dökülecek iğde dallarından ipil ipil
 Yıldızlar oynaşacak, horozlar ötecek anlamsız
 Bu senin sultan bekârlığın böyle sürüp gidecek
 Nice ay dökülmeleri nice rüzgârlarla sarmaş-dolaş
 Ama sessizliğin kılı kıpırdamıyacak
 Kavramlar, korku duvarları, odalara çekilmişlik
 Yalnızlığın bir yıldızla düşüp kaybolmıyacak!..

Mehmet Adem SOLAK

GİZLİ RESİMLER

Sana bağlılığım bir geçmiş gibi senden geliyor
 Ölümünden öte yaşadıklarını inkâr edebilir misin
 Tüm sevgiler bile sende tek kalırken
 Çokça yaşamak seni
 Ne demek bilir misin

Bir gün dıştan bakanlar da beni ölmüş görecek
 Duy ki o zaman hep öyle kalacağım
 (Bu son resmimdir seninle çekilmiş)
 İçden öldükçe her gün biraz daha
 Başkalaşacağım

Geçtikçe toprakların altından aklım
 Böyle çekilmiş son resimler görünür
 Herkesten gizlenmiş
 Bir kalp köşesinde
 Öğünür

Muhteşem SÜNTER

Ç İ L E

Sen ben çekerim bir ucundan
 Onlar yüzler
 Sen ben çekeriz
 Yine tükenmez

Yaşarım işte öyle
 Yağmurlu havalardan daha çok
 Islak topraklara doğru

Bilmem hangi dönenceden
 Hangi bir iklimin sözde insanlarıyız
 On yaşar yüz yaşar
 Ölürüz senle ben

Sen ben çekerim bir ucundan
 Gittikçe uzar gider
 Değil işte onlar yüzler
 Neden

Mete ŞAM/LG/L

CEZAYİR MENEKŞESİ

—Mutluluk, demiştin, Bekir Öztürk —

Düş sarı-nokta yüreğime
 Afrika güneşi
 Bu mor tedirginliğimi dağıt biraz
 Isıt yeşilimi
 Damar damar yayıl içime
 Yetsin duvar diplerine sığındığım
 Yetsin bu kapkara utanç
 Altın ve fildişi tutsaklığım

Bir rüzgâr essin atlas dağlarından
 Tüm menekşelerin kardeşliğine
 Göğüs göğüs çoğalan bir rüzgâr
 Arınmış, mutlu, beyaz
 Uzak berberi köylerinden
 Yaşanmış büyük acıların sonrasında
 Ve sevinçten ağlanacak kadar gerçek
 Ama sensiz Cemile Bupaşa unutulmuş
 Ama essin, essin tek

Kim demiş Cezayir Fransa'nınmış
 Ve neden Fransa Cezayir'in değil
 Bu karanlık, tesbih böcekleriyle çoğalan
 Bu çirkin geceler Paris'in düşünde
 Biskra'da yıldızlar türkü söylüyor
 Ama tınmıyor, anlamıyor Avrupa'da
 Şövalyelerin çocukları
 Nedir bu kapkara, kocaman kilit
 Cezayir Fransa'nınmış

Ben bir menekşeyim
Kokusuz, dargın
On milyon parçaya bölünmüşüm
On milyon parçamda on milyon yürek
Onların yürekleri taş
Onlar sevmiyorlar menekşeleri
İstemiyorlar M'sini morun
Bir kırık çizgiden ötesini
Bu bir aptallık ki bilgece
Tüm anıtlarda pırıl pırıl bir aydınlık
Gece, Atlas dağlarında gece...

Burhan Garip ŞAVLI

Fernand Léger: Kadın başı

İSTANBUL DEDIĞİN...

İstanbul'dan söz açma ikide bir
Adını etme bana
İstanbul dediğin bir hain şehir
Sürüm sürüm süründürür insanı
İnim inim inletir
İstanbul'dan bıktım usandım.

İstanbul'dan söz açma ikide bir
Adını anma sakın
Karaca kızları bir nazlı gelin
Sarışınlar dersen bir başka ama
Neyleyim iki gözüm cânım efendim
Suyu havası zehir
Sürüm sürüm süründürür garip olanı
İnim inim inletir
İstanbul dediğin bir hain şehir.

İstanbul'dan söz açma ikide bir
İstanbul'u övüp durma
Taşı toprağı altın deme İstanbul'un
Taşı toprağı altın olmak şöyle dursun
Elindeki avucundaki bile erir
Çırılçıplak ağaç gibi kalırsın.

MUSTAFA KEMAL'E MEKTUP

Toros'lardan selâm sana Mustafa Kemal
 Kır çiçeği, çam kokusu, kekik kokusu
 Yiğitçe çarpıyor yine yüreğim,
 Deli rüzgârlar başımda...

Yıllarca evveli düşünüyorum
 Usuma yer etmiş anıların var
 Duman, duman dağlar gibi dimdik
 Aydınlığa özgürlüğe koşuyorum
 Bu dünyadan selâm sana Mustafa Kemal
 Vatanı özgürlüğü, seni sevdik...

Yeter bir çakmak ateşi
 Parlayabiliriz birden
 Selâm yazabilirim Mustafa Kemal
 Yosun kokulu uzak denizlerden

Karadeniz yine dalgalı Mustafa Kemal
 Korkmayız, örneğin sensin.

İnanma söylenenlere yalan, yanlış
 Vatanın toprağı, havası, suyu
 Işıklı gökler, ağaçlar, kuşlar
 Tanık olsunlar bu sözlerime
 Süpürürüz bulutları gökyüzünden
 Özgürüz dedik, deriz ya...

Yeter bir çakmak ateşi
 Parlaya biliriz birden
 Yüce dağlar gibi başımız dimdik
 Selâm sana, saygı sana Mustafa Kemal
 Özgürlüğü, vatanı, bir de seni sevdik...

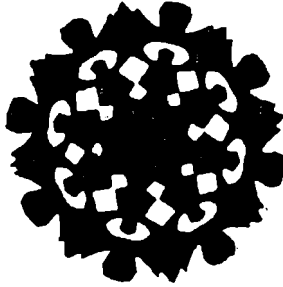
IŞIKLI NOKTALAR

Sen birşeyler katıyorsun evrene ozan olarak
 Sesin karışıyor büyük uğultuya
 Bir devrim sürüp gidiyor ve dört ana öge
 Diyelim hava, diyelim ateş su toprak -
 Sürdürüyor sıcaklığını damarda kan olarak.
 Günlü geceli bir bütün akıyor molasız
 Günlü geceli bir bütün, güzel devam, sonrasız.

Bir kadın soyunur gibi çoğaltan sevişmeye
 Bir karanfil en değiştiriyor tenhada
 Sorular çemberinden kurtuluyor merak,
 İlk-yaz havasında çiçek tozları uçuşur gibi
 Gerdekli vakitler vuruyor yaşamana;
 Yaşaman uzuyor, her günün bir intihar olsa da
 Sende çarpıyor, senden öncekilerin kalbi...

Doğumla ölüm arası ha yakın ha uzak
 Işıklı noktalardan bir çizgi dünyada;
 Yol da, yolcu da sen olduğuna göre
 Gideceksin... Bir kadın sana gebe kalacak:
 Çünkü su, duruyorsa göl; akıyorsa ırmak
 Ya da bulut bulut ağıyorsa göğe
 Yağmur olup bir kez daha yağacak..

Hasan ŞİMŞEK

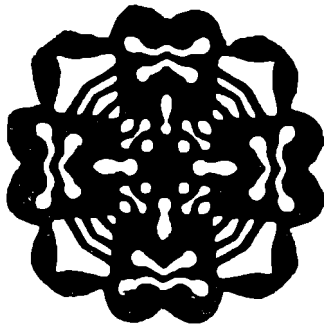
A Y R I L I K L A R

Boşluklar, bana karşı, sonsuz
 Arada ayrılıklar, kocaman
 Aç, susuz
 Çivilenip kalmışım olduğum yere...
 Tanrı kulları ayıplar beni
 Gidemem burdan ötelere...

Arada ayrılıklar
 Boşluklar kocaman!
 Boşuna dağıtma kara saçlarını
 Ellerini götürme dudaklarına
 Yasaklar var, çaresizim
 Yalan söyliyemem sana
 Kaldır bakışlarımı üzerimden
 Gücümü yitirmişsin bunca yıl artık
 Bir şey gelmez elimden.

Aşılmaz bu büyük duvar
 Boşuna dağıtma kara saçlarını
 Ellerini götürme dudaklarına
 Arada boşluklar... Ayrılıklar...

Çetin TAFLIOĞLU

Ö L Ü N C E

Sansarlar ölünce çiçek olurlar
 Külleri sabaha karışır
 Dereler dalgınlığa karışır
 Uslanırlar, yıkanırlar
 Beyaz kargalar, terli haydutlar.

Ölünce kim yaslanır tüylerine
 Saydam elmalarını kim uzatır
 Ay belki diner, kar belki ölür
 Ölünce akşam olur, çiçek olurlar
 Seslerinin kanaması ağaçlarıdır.

Ağaçlara doğrudur ülkesi koruların
 Koyu bir mezardır sansarlara
 İslanmış darağaçlarıdır belki
 Belki öldükten sonra sansarlar
 Otlarda unuturlar gölgelerini.

Ülkü TAMER

SENİ BULUP ÇIKARDIM

Seni bulup çıkardım en sonunda
Türlü sevinçler özlemler içinden
Ayakların incecik dağ yolunda
Bir pencereden bakıp bakıp gülen
Minnacık çocuklar büyür koynunda

O dergiler resimler arasından
Bak seni bulup çıkardım ilk peşin
Ey gözleri bir çıra gibi yanan
Çağılışıyla hızıyla güneşin
Çırılçıplak yatağıma uzanan

Bak seni bulup çıkardım kadını
Şarapların yıllandığı mahzenden
Gözlerin nasıl büyüyor anladım
Bir şarap gibi imbiğe süzülen
Yılların ötesindeydi sevdalarım

Seni bulup çıkardım her buluttan
Maviliğin gerisindedir dedim
Tüm kötülüğü bir anda unutan
Sevinci dipdiri ayakta tutan
Ellerini eğilip öpemedim

Seni bulup çıkardım en sonunda
Türlü sevinçler özlemler içinden
Ayakların incecik dağ yolunda
Bir pencereden bakıp bakıp gülen
Minnacık çocuklar büyür koynunda

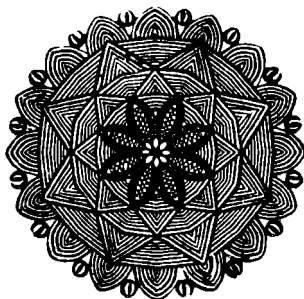
Mesut TARCAN

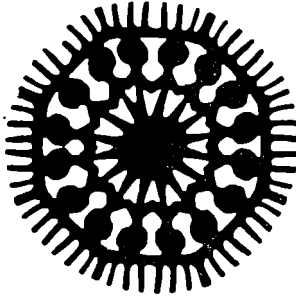
Ç İ Ç E K

Bir gün sonu odada
 Yeşilimsi buğulu güzel
 Misk kokusu buram buram tüten
 Bir çiçek vazoda
 Hafiften hafiften
 Köşede bir masa oyun oyuncuları
 Sonra bir kadın
 Eski tozlu bir tablo gibi
 Çerçevesi kırık
 Mat yüzünde çizgileri perişan

Çiçek zehirliyor odayı
 Hava bir dumansı ağır duruk
 Oyuncular kendi kaderlerinde yitik
 Kadın için için ağlıyor
 Dışarda ışıklar yandı
 İçerde yoğunlaşan, bezginlik
 Yavaşça titreşen loş gölgelerde
 Bomboş sağır bir duyu asılı
 Başlamakta işte soluksuzluk
 Çiçek zehirliyor odayı

Nuri TARHAN

HELE BİR DOĞSA DA GÜNEŞ AYDINLANSA GÖZLERİ MAĞARALARIN

Şimdi o, eleme içinde dağılan bozulan pazar yerlerinin ak-
samları
Gözleri karanlığa ama gövdesi aydınlığa uzar kıskançça
uzar aydınlığa
Gece kara kara esner açık kanatlarından sonsuzluğa pen-
cerelerin
Bekler ha geldi, gelecek ha bekler istekle usanmadan uzak-
lığa.

Şimdi o, uyur uzaklarda çok uzaklarda sıcak seviler öz-
lemleri
Onun sıcaklığı benim ama benim sıcaklığım onunla
Benim sıcaklığım onunla ama kara mağaraların kara ay-
dınlığı mağaraları ısıtmaz
Biraz güneş, daha biraz güneş mağaralara
Hele bir doğsa da güneş aydınlansa gözleri mağaraların.

İbrahim TEKELİOĞLU

E L L E R İ N

Yoksun bakışlarında, ellerine düşkünüm
 Bir ııslak gecede bir rüzgârıa dolaştım
 Yağmur tanelerinin buğulaştığı yerde
 Gözlerim görmez oldu... İşte başladı aşkım...

Nefes kesen uzaklık, dile gelen yakınlık
 Tutkunum ellerine, ellerin tatlı, ılık.
 Ellerin aşkım benim, ellerin emellerim.
 Ellerin belki sende en çok sevdiğim yerin.

Gel, elele gidelim; gel, elele uzağa
 Gel, beraber gidelim, seninle son durağa...

Terliyen parmakların, aşkımın göz yaşından
 Ellerin daha güzel, güzel bakışlarından
 Ellerin ellerimde, seninim ben seninle
 Dudaklarım iz yaptı, ellerinin renginde.

Ellerin avucumda bir kor gibi sımsıcak,
 Eğer şüphe edersen, ellerim tutuşacak.
 Ellerin sedef gibi, pamuk gibi, kar gibi.
 Ellerin aşıkların tapındığı yâr gibi.

Dudaklarıma dokun, saçımı tel, tel ayır
 Ellerinle aşkımı tart, incele ve ayır,
 Ellerin ver bana, onları ölçüyorum,
 Ellerin sevdim ben, ben seni istiyorum...

SENDE ISINMAK

Uçsuz bucaksız kırlar üşütür beni
 yokluğunda bir kuşluk vakti
 dağarcığım, çentikli sopam
 istemez misin seni anlatsın
 doğan güne
 kır çiçeklerine

İstemez misin dönüp geleyim bir gün
 dişi güzelliğine sığınmak için
 yoksul adamlara su verdiğini söylediler
 doğan günle patlıyan kır çiçeği
 istemez misin seni anlatsın
 kırdaki kalan yolcuya
 çoban ateşlerine

İ. Hakkı TIMUR

BAYRAM KEDERİ

— Cezayir çocuklarına —

Gene eski karanlıklardan eski sesler var
 Eski taşlar gene
 Eski yosunlar
 Bulutlar uzak yoksul illere

Aç köpekler gezer insanlar arasında
 Aç köpekler gibi insanlar
 Işığın dokunulmuş bu insanların duymaz
 Yalancı mabutlar gibi ulular

Bir tabak ortasında dünyanın
Kurdeleli kurdelesiz kişiler gider gelir
Bu tabakta bayram şekeri
Bu tabakta zehir

Işıksız ülkelerin bayram salıncakları
Orda susmuş çocukların şarkıları
Al giymez kızlar gelinler yeşil giymez
Unutmuş gülmeyi gözleri dudakları.

Ahmet TOPTAŞ

BEN YALNIZLIĞIMDA BULDUM KENDİMİ

Öpüp öpüp başıma koydum yalnızlığımı
Ak düşüncelerimi serdim akşamlara
İnsanlar telâşlı
İnsanlar sel gibi caddelerde
Ben ellerime aldım kendimi
Yalnızlığımda arıyorum

Meydanlar caddeler içre bir özgürlük
Katıksız ak katıksız mutlu
Dilim dilim böldüm yalnızlığımı
Karanlıklarım ısıdı bütün
Ben yalnızlığımda buldum kendimi

Güneşi çekip odama getirdim
Dörde ayırdım birer mevsim
Masada bahar perdelerde yaz
Kışı çekmeceye sakladım
Sonbahar kapının eşiğinde

Sonra bütün günahlarını topladım İnsanların
Penceremi açtım mutluluk aktı yüreklerine
Yalnızlığımı istediler veremedim

Dilim dilim böldüm yalnızlığımı
Karanlıklarım ısıdı bütün
Ben yalnızlığımda buldum kendimi

Mustafa TÖZEN

B E N

Uzak bir yıldızın aydınlığıyla
Uzak bir yıldızın sığağıyla yaşıyorum
Ben tohum ekili topraklar üstünde
Bereketini biliyorum
Isınmanın ısınmanın
Ben tohumların patlayışı gibi
Suyun uzanışı gibi toprakta
Geriniyorum

Ben şimdi Hindistan'da Klimanjora'da
Ben Paris'te Otello'yu oynuyorum
Tuleytule'de şarap içiyorum
Kastanyetler dinliyerek
Ben tohum ekili topraklar üstünde
Bereketini biliyorum yaşamının
Ben burda ben her yerde
Uzak bir yıldızın aydınlığıyla
Uzak bir yıldızın sığağıyla yaşıyorum

Baha Galip TUNALIG/L

YENİ GÜNEŞLER BULMAK

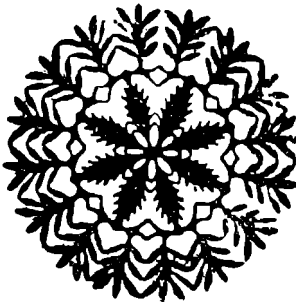
O iyi günlere doğru uzayan
O iyi evlere yeni güneşlere
Yenmek bizi saran duvarları
Çok zor oluyor bu şehirlerde.

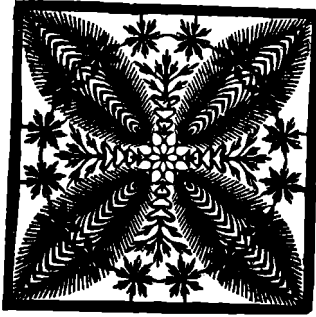
Konuşmak için kısa bir süre
Ne kadar çok şey veriyoruz
Daha başlarken bu yorgunluk
Ve belki iyi günler diyoruz.

Yoksulca sevişmeler kadar
Bozan durduran günlerimizi
Kaçak ve korkak yaşamalar
Değiştiriyor sevgilerimizi.

Yorgun sular gibiyiz önce
Ürkek ve sakınan bakışlarla
Kavuşmak için bütün gücümüzle
Yeni güneşlere o iyi günlere.

Oktay TUNCER

TA SENİ BANA GETİREN DÜŞÜNCE

Tüm aşamaları geçti birden
 Sestin, soluğun, gülüşlerin
 Ellerin ısı getirdi ellerinden
 Al bu görüntüyü vur ötekine bir,
 Üç, beş, on, yüz, üçyüz, bin...
 Uyumazlığım, tıpkılığından gözlerinin.

Kalemin sivri ucundasın elimde
 Saatin birindesin
 Göz kapağımın içinde.
 Boşuna bunca ayrımlar
 Sağa, sola dönmelerimde
 Az sonra düşümdesin.

Bilirim bu dudaklar senin
 Yapma gezegenler gibi çevremde
 S harfinden bakıyorsun işte
 Mavidesin, mordasın
 Konuş bekliyorum
 Ta burdasın.

Cahit TUNÇER

GÖKÇE MUTLULUK

Benim gözlerim
Karanlıklardan koptu
Çirkinliklerden koptu benim yüzüm
Kuyularca suskun dudaklarım
Ellerim üşümüş

Benim de gözlerim, ellerim, ayaklarım vardı
Mutluluğu arıyordum
Ap-ak, sıcaksı
Bir mutluluğum oldu benim de
Mutsuzluktu benim mutluluğum
Gökçeydi...

Her sabah gökçe mutluluğum büyüyordu
Gözlerimde
Daha gür, daha güçlü...

Büyüdü, büyüdü gökçe mutluluğum
Dünya kadar, uzay kadar oldu
El kadar kaldı
Benim buruk, kırık yeşilim

Benim gözlerim
Karanlıklardan koptu
Çirkinliklerden koptu benim yüzüm
Kuyularca suskun dudaklarım
Ellerim üşümüş..

BİTMEZ BU YOL

İsli bir gök altında
 düşmekte sessiz titrek damlacıklar
 kalbimin iniltileriyle süslü bir geceye

hani sen gülerdin ya melekler köşesinde harbiye par-
 kının
 yaprakları dökülen bir sonbahar dururdu gözlerinde

ve hüznün baharından gelen bir rüzgârda şimdi
 gelin çiçekleri tomurcuklarını dökmekte avuçlarıma
 ve sallanmakta tekrar yalnız kalmış salıncaklar

hani ellerinin bir hali vardı okşadığım
 bu gökyüzüne doğru zambak gibi açan
 bu bazen göz yaşlarımı silmek için
 bu bazen göz yaşlarımda boğmak için

ve bitmiyen bir yolda yapraklar
 çiçeklerin hüznüyle başıboş sürüklenir.

Erhan TUNAY

G E L İ R

Doğmuşuz, ölmüşüz kime ne sanki?
 Yıllardır yaşadığımız dün gibi gelir
 Bir solmuş, ufalmış gül gibi gelir
 Ufukta kaybolan güneşin rengi

Bir güçlü eldir alınyazımız
 Karadan, denizden yel gibi gelir
 Ne bulursa alır götürür
 Ölüm karanlıklardan sel gibi gelir

Cavidan TÜMERKAN

BANA GÖSTER BENİ

Bu kadar acı söyleme
Ayrılık bilirsin ölüm gibidir
Gel, bir aydınlık ki sabahlar
Gel, yağmurlardan korkuyorum

Korkuyorum gecelerden, düşüncelerden
Korkuyorum alaca karanlığında sabahların
Ellerinden atıvermişsin dünyamı
Dünyamı getir bana, gel

Yastığımın bir ucuna sen koy başını
Yatağımın yarısında sen yat
Al bu kötü düşünceleri başımdan
Dönüşü olmıyan bir yere fırlat

Gel,
Yeşilin yaprağa gelişi gibi
Gel, gör halimi

Ekmek gibi, su gibi özledim seni
bahar gibi, aşk gibi özledim seni
Bilir misin yıllardır yitirdim kendimi

Gel ne olur gel
Sabah olsun akşam olsun
Bana göster beni...

UZAK KENTİN ÇAĞRIŞIMLARI

İlkönce sokaklar beniledi acımsı özlemlerle
Yapılar uyandı en ağır uykularından
Toprak gerindi ve kutsal bir ışıkla çatladı tohum

Düştü alanlara bir bir anılar

Sonra taşıtlar homurdadı uzaysal yürek çarpıntılarında

Güneş artık bilinen güneş değildi fakat
Aydınlatı doğa-dışı çağrışımlarla
Uzak kentin beyinde sızlayan en gizli yeri

Sonra deniz köpürdü hiç ölmeyen ruhlarında
Yedi doruk üstünde yedi meşale bir altın köprü
Birleşti en sonunda bir uzak gezegende
Kafataslarından ayrı yaşayan düşünceleri

Aşk vardı taş yerine kurdukları anıt-yapıda
Beş yapraklı yoncalarda beşgen gönül yasası
Özdeksel tutkulardan evren evren ötede
Yıldızlar öpüşse de yıldızlarla menekşeli düşlerinde
Biri yönelince somut aydınlığa bin yıl geriden
Öteki ışık hızıyla soyut karanlıklara kaçardı

Yalnız uzak kent bilirdi bu eski serüveni

Kars'tan önceyi düşünüp onları hatırladı
Fırtınalı havalarda şimşekle her vuruluştta
Bir dokunaklı şarkı kalmıştı belleğinde
Onu her yolcuya tekrarlardı:

"Aşkı aşkların en temizidir
Çünkü seni hiç görmeden sevdim."

Osman TÜRKAY

M İ S A F İ R

Güzel misafir gitme
 Mutluluk getirdin evime
 Dualaştı sofram
 Bu gece kal gitme
 Ay kapımda
 Sandal boş deniz köpüklü
 Palmiyeler yıldız yıldız
 Şarkılar başladı dinle
 Sana adadım tüm varlığımı
 Gitme nolur misafir
 Gözlerime bir bak
 Al ellerimi
 Sımsıcak

Müveddet TÜRKUĞUR

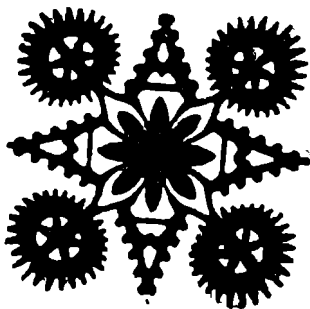

K A R

Uykumu bölüyorsun kar yağınca saçının akşamına
 Güvercin göğsünde yorgun afrikanın tamtamlarını görü-
 yorduk
 Aynaların korkunç çıplaklığı yataklarda saçların uzuyor
 Ölüyorduk sevinçten vahşi kuyularında alkolün

Kar yağıyor birinci zaman bitkilerini uyandırıyoruz
 Öptük sinsice geceyi soğuktu
 Etinin aklığında aç savaşçıları kanımın
 Metlerin mızraklarıyla aşka girdik

Ercüment UÇARI

KADINLAR BALÂDI

Karanlık sokakların boyalı kadınları
Eski bir ezgi dudaklarında titreyen
Küfreder gibi elleri üşümüş
Belirsiz ışıklarında gece fenerlerinin.

Mutluluk arayıp açık kapılarında evlerin
Yeşil gözlerinde yine ağlamak
En bilinmiyen bir ölüm bekledikleri
Tranvay rayları kadar soğuk ve acı.

Beyaz günlerin unutulduğu uzak bir kentte
- Suzan olmasa bile belki başkası -
Satmaya ellerindeki yadigâr giysileri
Baykuşların öttüğü pazar meydanlarında.

Kaldırımlar boyunca aradıkları evren
Yalan gülmelerinde öylece
Sarı odalarda sevişmelere tutsak
Sarhoşsu düşleriyle eksik umutları.

A. Hamdi UÇKAN

L E Y L Â

Duymadıysa bırakıp gitmiştir
Yok odalarda gözleri
Tutulu sokak başları gölgelerle
Gündüz oyunu kapılarda saklı

Eski plâklarda şarkılar Leylâ
Leylâ en süslü vitrinlerde saklı
Boşalmış kalabalık yerleri çarşıların
Küçük bir rüzgâr oynuyor meydanlarda

Elleri düşmüş geceler gibi ansızın
Uyanmış pazar sabahları başka
Delikanlı ışıkları sokaklarda
Bakmış pençerelerde bir sürü Leylâ.

Nevzat UÇKAN

S A L I N C A K

Görürsen salıncaklarda çocuklar
Masallarla ninnilerle
Uyurlar uyanırlar sarı saçlariyle
Odalar dolar boşalır sokaklar
Çarşılar adam almaz
Görürsen salıncaklarda çocuklar

Yürür salıncaklara ölüm sinsî
Ak kokular içinde susar analar

H. Vasfi UÇKAN

M E Y D A N

Heykeliyle dertleşiyor bir garip meydan
 Bir şeyler anlatıyor ona kendi dilince
 Yalnızlığı azap veriyor sesler kesilince
 Uzağından geçiyor ürkerek zaman

Bırakalım yaşasın biraz kendi dışında
 Varlığını tehdit eden bir dünyadan kaçarak
 Yatıyor heykeliyle her gece çırılçıplak
 Nabzını sayarak yıldızların atışında

S. UMRAN

Y Ü R E Ğ İ M

Az daha dayan yüreğim
 Az daha...

Şöyle rahat ol biraz
 Korkuları kov gitsin
 Yüz çevirme köylerden
 Sen yiğitsin.

Bana umutlarını anlat
 Sıcaklığın gibi
 Alnımda aklığın parlсын
 Senden duyulsun sevgi.

Az daha dayan yüreğim
 Az daha...

Ahmet UYSAL

O N L A R

Çağırdım işte yorgun sabahlarımı
 Ya da koyup gitmişliğini bir kızın
 Esmerliğini kumrallığını
 Daha neler neler
 Kızıoğlankızlığını çağırdım sonra

Herhangi bir yerde çok süreli
 Belleri yirmibir ölçüyü geçemiyen
 Onları diyorum siz onları bilirsiniz
 Örneğin Ayten'i Bedriye'yi Sever'i bilirsiniz
 Ekonomik kuralları bir türlü düşünemiyen

Onlara kalırsanız yalnız unuttukları var
 Oysa bilmek önemli değil duyup dinlemek gibi
 Sonra bu konuda daha söylenecek sözler de var
 Bir de diyorlar onlardan onlara ne
 Adam Smith'i bilmemek kadar

Onların en bilgisi Aylâ en güzeli
 Hani hiçbir sevişmekte çekimser kalamıyan
 Okudukları bir yana Lysis üstüne Eros üstüne
 Açmıyagörsün ağzını
 Atıp tutar herkesin bilmesi gerekene

Diyeceğim şu ki sözüm ona
 Boşaymış yazdığı kitapların
 Bunca didinmeler yazıp bozmalar boş
 Çıkarlar kapılardan dışarı onlar
 Bilmediklerini bilmiyorlar

Ö Ğ R E T M E N C E

Kara tahta, tahta değil
Tebeşir bir başka güç.
Birleşir zihinlerde:
Bir, iki, üç...

Sıralar, sıra değil:
Eşyanın en akıllısı.
Zaman zinciri içinde,
Bir Ali-Baba halısı...

Değil dört duvar sınıf.
Dünyalar onda gizli.
Gelip dile söyler yurdum:
Kars, Edirne, Denizli...

Kırk çift göz değil bakan,
Kırk kaynağa akan su.
Dolaşır sessiz sessiz,
Bir kardeşlik duygusu...

Rahat yatağımda değil,
Tek dileğim gözlerimi
Sınıfta öğretmence yummak.
Ve yavrularımın sevgisi
Üstümde dalga dalga bayrak...

Sermet Sami UYSAL

V A R Y A

Şimdi sınıflarında okullarımın
 Aç kafalarını doaygunluğa dönüşü varya
 Varya bilisizliğe, geri geri gitmişliğe savaşımız
 Töresiz yaşamlardaki aksıvanışlara kıvancımız var-
 ya

Dolu beşiklerdeki tombul uygarlığın
 Anaç memelerine sarılan ellerimiz varya
 Varya toprak evlerde kök salan filizlerimiz
 Yarınına umut bağladığımız büyümemişlerimiz var-
 ya

Şimdi sınıflarında okullarımın
 Katıksız işliyen çarklarımız varya.

Mustafa UZ

H E L E

Bu kentin akşam üstleri böyle değilde hele
 Bu özlem hergünkü değil
 Bu duraklarda ağlayışım?
 - Eli-an itip bir yana -
 Nedensiz.
 Paralel caddelerde
 İç içe yürümüşüz
 Habersiz

Neon lâmbalarını ürküten aydınlığında sezilerin
Işımalıydı caddeler

Gözlerini görmeliydim önce
Durmalıydı kanım
Ve ayaklarım.
Bir mutluluk damarlarımda.
Gözlerimi görmeliydin
Erimeliydi ellerin gözlerimde
Ellerin ıpslak
Ellerim... Sımsıcak...

Ama çekip gitmişsin bu kentten
Geldiğin gibi

Korkulu
Ürkek
Ve
Koyu bir ağırlık şimdi avuçlarında
Üç-beş saatle eskittiğin umutlar...

Maksimum bir özlemde:
Durdu yüreğim
Doldu bulutlar.
Ve
Islak bir gri şimdi iliklerimde
Bu kentin yağmurları böyle değildi hele
Ağrılı - sessiz.
Paralel caddelerde
İç içe yürümüşüz
Habersiz.

K A R A N L I K T A

Böyle başımı getiren sana
Işığa örülü demir geçitler
Sonra rüzgâr sesi, su
 gitmiş gemilerin bıraktığı
 beklemeler.

“Konuş biraz her şey susunca...
Kim bu? Karanlığı gönderen, götüren
 her akşam dolan sinsi
 hür mü? dalkavuk ya da zorba
Kim bu? dolaşan arkamızda.”

Acılarla ölümlerle korkulu
Gözlerini arıyorum karanlıkta
 gün yanığı, tuzlu, ıslak
Ellerin şakağında mı, bir renkli
 çiçek mi o uzakta?

“Konuş biraz her şey susunca...
Neden gittin, bilmiyorum, o
 kuytularda ağır gölgelerle geçen
Sen misin, değil misin?
Çağırınca ürkek kaybolan.”

O L U M S U Z L U K

İşte mutluluk inancımı koyuyorum
 Nurtopu sevgileri koyuyorum ortaya
 Özlemler içre gelişkin dilekleri bir bir
 Tutup insancıl barışları koyuyorum
 Olmuyor

Tüm umut kapılarını örtük buluyorum
 Nice ışık-yolu varsa tıklalı
 Kapkara yasaklar ardına itilmiş dirlik-düzen
 Tutamaksız buluyorum- olmuyor
 Ölesiye direnmişliğimi kaba-güçlere
 Çekip gitmiyor boğuntusu yöremizden

Bu diyorum kitaplı-şiiirli insanca
 Sarmaş-dolaş olmak üzgürlük düzeyinde
 Veryansın ediyorum bildik havaları baştan
 Dörtbir yanlardan aşkı-sevdayı
 Kardeşlik oluyorum-gel bu canımı al
 Dostluk oluyorum haraç-mezat
 Çırılçıplak dikiyorum köşebaşlarına
 Olmuyor

Ne ki bu hoyrat yellere savrulmuşluğumuz
 Balta olmuşluğu bencilliğin- vur ha vur
 Çentik çentik özleri tüm dayanakların
 Hep bu yüzden dalbudak korkular içimizde
 İtilmesi kakılması yararlıının güzelin
 Erdemlerin boş-boş salınışı bulanıklarda
 Bu yüzden sürekli kanuykusu güçlerimizin
 Olmuyor anam-babam ha deyince
 Yitmiş ki öylesine kişilikler olumsuzlukta
 Ha deyince olmuyor

Abdüllâtif M. ÜNSAL

AĞIR - HAFİF

ağır kurşunlar gibi kafam
yüreğim rüzgârlar gibi ha uçtu ha uçacak

ben gündüzleri gezip tozup
Muğla yaylalarında
arasıra madem taşıyan adam
akşam oldu mu
içime gözyaşları gelir oturur
beynimi bıçaklar oyar

sonra o sarı saçlı çocuk baba diye
sarıldı mı boynuma
hızla yaşamak yollarına saparım

gülmekle ağlamak arasındır artık
hem yavaş hem yumuşak
yaşamak için aldanmak güzel ve iyi diye
kulaklarımı uzak ve yakın sesler tırmalar

İsmet ÜSTEK

BİRİNCİ MASAL

Şimdi o kentlerin suskunluğunda
Birtakım insanlar güneşe karşı
Alınlarında gamın kederin yükü
Gülüşlerinde bir ekmek kokusu

Gelinlik kızlar da var içlerinde
Türküsüz yaşamlardan bıkip usanmış
Bir çağrı beklerler günün birinde
Kaçası bir sızı acunlardaki

Şimdi o kentlerin sokaklarında
Geçen düşler değil kağnılar belki
Bitimsiz bağrılarında en büyük ezinç
Tekerleklerinde yitik bilmem ne çağı

Bu bir yaşamaktır zehir-zemberek
Çocuklar oyuncak diye çamuru bilir
Analar çapa peşinde
Babalar kahvededir.

Demir almış bir evren ileri doğru
Gidiyor kaptanı ilim ya`da fen
Büyük işler büyük sözlerden önce
Varıyor rıhtıma her alını terli

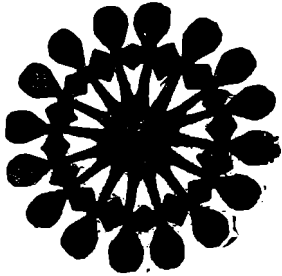
Bir gün bu kentlerden siz de geçmelisiniz
Göreceksiniz,
İçinizde kalacak aşk dediğiniz,
Acı bir gerçeğin aynalarında,
Yüzünüzü doyası seyredeceksiniz.

Hilmi ÜSTÜN

DÖNÜLEMEZ

Bazan rüyada gibi kendi kendime
 Annem derim şimdi gelir belki
 Sonra bir ateş düşer içime
 Annem istese de gelemes ki

E. Faik ÜSTÜN

SENİ DÜŞÜNÜYORUM

Seni düşünüyorum yitik akşamlarımda
 Bilmiyorsun nasıl, nasıl yaşıyorsun içimde anlamıyorum
 Damarlarımda dolaşan ılık ılık kadınsı sıcaklığıyla
 Böyle benden habersiz

Gökteki yıldızlarım oluyorsun pul pul
 Deniz maviliklerinde seni buluyorum
 Seni bir kere daha seviyorum yalnızlığımla.

Kemal VOLKAN

ILIK PIRILTI

Sen denize bakıyorsun, martılara
 O deniz, martılar benim
 Bin yerde açan - zamansız
 Bin çiçektir gözlerim

Yıldızlar diyorsun uzak, yalnız
 Karanlık dağlardaki çoban ateşleri
 Tüm ölümler, göz yaşları, sevinçlerde
 Ara, bul beni

Ben varım veya yoğum
 Diyelim, garip bir otum rüzgârda
 Duy beni ne olur duy
 Şu sonsuza giden bulutlarda

Ben güzelim veya çirkin
 Som mermerde konuşan
 Sıyrılmış günahlardan; heveslerden
 Duy beni bazan

Halim YAĞCIOĞLU

HAVAİ MELODİLERİ

Siz görmediniz, ben karanlığın gözlerinde ateş yakıyordum
 Bir yandan ateş yakıyordum, bir yandan ağlıyordum, siz
 görmediniz

Bir sevmişliğim vardı, canımı yakıyordu, oysa siz ağla-
mağa değmez diyordunuz
Güzel değildi, - belki de güzeldi -, yurdumun karanlık yer-
leri, siz görmediniz

Ay ısımasında dağlar vardı, çıplak mı-çıplak
Kuru ot sarılığında bozkırlar vardı, ölü mü-ölü
Uzaktınız, canınızı yakmıyordu sizin, göz yaşlarıma değ-
mez diyordunuz

Ben kaç sefer yitirdim umudumu, kaç sefer buldum
Bir sevmişliğim vardı da ondan, gidip gidip geri dönüyor-
dum

Bu toprakları alıp alıp avuçlarıma, diken dolu toprakları
Siz gidin ben kalacağım
İşte giysilerim sizin olsun, işte ısıtılmış yemekler
İşte yurdumun karanlık yerleri, işte ağlamış gözlerim, işte
dilim, kurumuş

Aydınlıklar gelecek diyorum size, yurdumun güzel aydın-
lığı, tatlı aydınlığı

Tutki ay tutulmuş.

Siz gidin, iyi yaşantılar için, alıp kendinizi göz yaşlarımızı
unutun

Akşam olunca, serinlik çökünce, yaşamak karanlıklar al-
tına dağılınca

Işıklı İtalyan şarkıları söyleyin sokaklarda
Sevi içinde ısıtın güzel kızları, ellerinden tutup ateş gece-
lere götürün

Ya düş, ya gerçek, ya da ikisi birden
Siz gidin, alıp kendinizi, siz gidin, buralar böylece kalsın
Açın radyolarınızı, ay ışığı altında, sonuna kadar, hep
Havai melodileri çalsın.

Hayri YALÇIN

GEL, BERABER AĞLIYALIM

Gel, beraber ağlıyalım sabah olmadan
Damla damla bir zehir karışsın kanımıza
İnsanları affedelim, yaşamayı sevelim
Sonra insan yaratıldığımıza, zavallılığımıza
Gel, beraber ağlıyalım.

Biz seninle en iyiyiz, en güzeliz bu dünyada
Oysa bizi her gün aldatıyorlar değil mi
Öyleyse gel, bir başka dünyaya gidelim
Kurtar bu yalnızlıktan ellerimi
Gel, beraber ağlıyalım.

Hatırla tekrarı bir ömre bedel dakikaları
Gerçek olmıyan bütün hayallerimizi düşün
Biz de bir yerde insanız, ne diyelim
Hep böyle bıçağın kemiğe dayandığı gün
Gel, beraber ağlıyalım.

O ayrılığın, kederin hüküm sürdüğü
O zamanın ilerlemediği gecelerde
Söyle kime yalvaralım kimi bekliyelim
İşte böyle çaresiz kaldığımız yerde
Gel, beraber ağlıyalım.

Ne aradık ne bulduk bu yeryüzünde
İnan sevdiğim bizi aldattılar
Sonunda yapayalnız kaldık, neyliyelim
Gel, dünya duruncaya kadar, ölüme kadar
Gel, beraber ağlıyalım.

Umit YAŞAR

BİLSEN ANLARDIN BENİ

O büyük ılığı duymadın
 Kulakların sağır senin
 O büyük aşkı duymadın
 Kalbin sağır senin
 O öpüşü duymadın
 Dudakların sağır senin.

Servetini masaya sürmüş kumarbazın
 Bir an sonraki sevinç veya yıkılışını
 Bilsen anlardın beni
 Can çekişen balıkların ağlayışını
 Tanımadığı bir limanda sarhoş gemicinin yalnızlı-
 Bilsen anlardın beni. ını

Hani bütün kemanlar çaldığı an
 Hani uğurlanan yolcunun ardından
 Hani imtihan kapısında beklediğimiz zaman
 Bir buruk duygu sarar yüreğimizi
 Hani unutup kendimizi
 Sıyrılırız murdar karanlığımızdan
 O kutsal dakikayı
 Bilsen anlardın beni.

Aşkla başlamış evliliğin ilk gecesi
 Gebe kadının kocasına müjdesi
 Kısa bir zaman için mutlu günler
 Önce düğünler sonra ölümler
 Zamanla insan yaşlanır elbet
 Yatılı okula giden çocuğunuzun
 O isteksiz vedâsındaki şikâyet

Nasıl kahreder sizi
 Zencilerin kutuplardaki şaşkınlığını
 Eskimoların ekvatördeki perişanlığını
 Bilsen anlardın beni.
 O büyük çığlığı duymadın
 Kulakların sağır senin
 O büyük aşkı duymadın
 Kalbin sağır senin
 O öpüşü duymadın
 Dudakların sağır senin

Duysan anlardın beni...

Özker YAŞIN

ANILARIN ÖTESİ

Yaşamakla yaşamamak arasında
 Anılar var yıldızlar gibi.
 Düşsel dünlerin boşluğunda
 Karmaşık anılar var
 Anıların ötesinde ne var?

Düşünmekle düşünmemek arasında
 Anılar yığılmış göklere dek
 Bir sürü yaşantılar içine
 Serpilmiş anılar var,
 Anıların ötesinde ne var?

Duymakla duymamak arasında
 Anılar var hoş, anılar var boş.
 Gülmekle gülmemek arasında
 Acı anılar, tatlı anılar var,
 Anıların ötesinde ne var?

Ahmet YAVUZ

GECEDE ÇAĞRIŞIMLAR

Küçük avcunda biten yıldızlar
 Sonra o canavar solumları trenlerin
 Düşümün en gerçek tutkularında
 Yine o senin trenlerin.

Gece bir avcı gibi çevirdi dörtyanımı
 Batı yolları keskin virajlarda
 Kurt kuş çırpınıyor dört bir yanda
 Zaman sonsuz ve hâkim.

En tutkulu anında sevilerin
 Gece bir bıçak gibi girdi aramıza
 İn sahile uzak yollu dağlardan
 Mutluluk gelsin artık yöremize.

Gece, bir avcı gibi çevirdi dört yanımı
 Zaman sonsuz ve hâkim...

Yahya YELKEN

SARI SAÇLARIN DİYOR DA BİR DAHA DEMİYORUM

Sarı saçların diyor da bir daha demiyorum
 Bir yarım adamım sensiz yaşamalarımda
 Kızgın lâvlarla çevrili yanım-yörem
 Ama ben üşüyorum baksana, gözlerim bulanık
 Bir kopuk başağrısı gibi kımıldar dudaklarımda
 Sarı saçların diyorum da bir daha demiyorum

Sarı saçların diyor da bir daha demiyorum
Yorgun nehirler gibi dalgalı-sıcak
Yalnız kalmalardan o kadar bitkin
Yalnızlığım bir demir çember benzeri bileklerimde
Beyin hücrelerimde bir kaos gibi kimsesizliğim
Sen de olmasan diyorum, ceplerimde resmin de olmasa
Kaderin elinde dizgin
Sarı saçların diyor da bir daha demiyorum.

Sarı saçların diyor da bir daha demiyorum
Utanmış beraber gezmelerden gözlerin, kızarmış
Kirli deniz akşamlarında tepinir sivri bıçaklar
Yok elimizden tutup aydınlığa çıkaracak bizi
Aşk yüklü rüzgârlar gibi telâşlı mutlu
Tuzlu su lâlelerince gergin dudakların
Bir güney gecesinde göçmen kuşlar bölüşmeli sevincimizi
Sarı saçların diyor da bir daha demiyorum.

Sarı saçların diyor da bir daha demiyorum
Leylak kokularında aramak ellerini
Ayak bileklerini okşamak gün ortasında
Anlamadığım bir dille konuşma diyorum sana
Bölünmüş uykularda unutamamak sensiz bırakılmaları
Kalkıp bir sigara yakmak
Hınçla gebertmek yokluğunla geçen zamanı
Sarı saçların diyor da bir daha demiyorum
Yorgunluğun duruşundan belli
Yürü sımsıcak yatağına, ben gelmiyeceğim
Güneş bir daha seninle ışımalı tutkulu saçlarında
Kopkoyu, karanlık çağrısını unuttuğum vakit suların
Sarı saçların diyor da bir daha demiyorum.

UZANIR YÜCELERDEN O DEV YÜREKLİM

Uzanır yücelerden o dev yüreklim
Bütün karanlığımızı birden götürür
Bütün mutsuzluğu, acıyı, gözyaşını
Düslere önce Mustafa Kemal'i getirir
Kaldırır Türkiye'min eğik başını.

Önce Mustafa Kemal'dir O, dağ taş
Yine Dumlupınar'la uyanır düşüncelerde
Doğrulur Kuvayi Milliye kutsal örtüsünden
Özgürlüğe Mustafa Kemal'le varılan yerde
Ne varsa Mustafa Kemal türküsünden.

Sonra Atatürktür O, Mustafa Kemal'lerle ölümsüz
Hep Atatürk'tür bir yeni evrim gerekse
Gerekse ölümler, yokluklar, acılar
Kocatepe'den yeter Mustafa Kemal gözüксе
Kuşanır kılıcını o dev gücle ordular.

Uzanır yücelerden o dev ellim
Alın ellerimi der, vurun karanlığa bir daha
Vurun geriliğe yiğitlerim, yavrularım
Artık korkuyla uyanmasın kimse sabaha
Okuyun yeniden ne demişse buyruklarım.

BÜYÜK SEVGİ

Tanrının selâmı üstüne olsun ey Demokrasi
Bir bahar gibisin içimde taze
Her zaman yeşil
Dört mevsimde bir değil
Adem'den beri var gibisin.

Bir sen kaldın dostlarıma anlatamadığım
Çünkü sen
O geniş atmosferinden çıkamazsın
Kocaman masalar önünde el-pençe divan durup
Daracık odalara sığamazsın.

Ama bütün bunlara karşı özentisiz
Göçüp gideceğim bu özlem içinde bir gün
Bir taş dikecekler başıma: Hüvelbaki
Burada yatan
Gönlünde büyük bir sevgi yaşatan
Bir küçük adam.

Mehmet Şazi ZEREN

Dünya Şiirinden Yılbaşı Kokteyli

Derleyip çeviren :
L. Sami AKALIN

J a p o n

MAVİ DENİZDE

Mavi denizin kıyısında
Yatıp duruyordu öyle
Kaza artığı demir bir tekne
Pashı mı pashı, eski mi eski ama.
İstiridyenin biri
Yapışıp kalmıştı böğrüne.
Tepesinde martının biri
Dönüp duruyordu,
İkide bir
Göz atıp atıp tekneye
“Hımmm...” diyordu;
“Bu tekneyi görmüşlüğüm olacak...”
“Tamam tamam..., görmüştüm ben bunu.”
(Bir Allahın kulu çıkıp ta hani
Evet evet, görmüştün, yahut
Hadi canım sen de
Nereden görecekmisin, demedi.)
Neyse...,

Martı gene
 Dön babam dön
 Aklı-fikri hep
 Görmüştüm..., görmemiştim...,
 Derken küüüt edip seninki
 Tekneye bir güzel toslamasın mı...;
 Ne kafası kaldı, ne gagası,
 Kendi de paaat denize.
 (Bir Allahın kulu çıkıp ta hani
 Başını çevirip buna bakmadı bile.)

Kitagawa FUYUH/KO
 (1900 -)
 (K. I. - F. R.)

Ç i n

YALVARIRIM SANA

Yalvarırım sana Chung
 Efendimsin, beyimsin
 Dadanma böyle bizim köye
 Kırma bizim söğüt ağaçlarını
 Ben kim, seni sevmek kim
 Ödüm kopuyor anamdan babamdan
 Şey yani... aşlını ararsan
 Chung, seviyorum seni ama
 Şu anamın babamın söyledikleri
 Yenir yutulur söz değil ki...

Yalvarırım sana Chung
 Efendimsin, beyimsin
 Atlayıp durma bizim duvardan
 Kırma bizim dut ağaçlarını
 Ben kim, seni sevmek kim
 Ödüm kopuyor bizim yeğenden
 Şey yani... aslını ararsan
 Chung, seviyorum seni ama
 Şu bizim yeğenin söyledikleri
 Yenir yutulur söz değil ki...

Yalvarırım sana Chung
 Efendimsin, beyimsin
 Dadanma böyle bizim koruya
 Kırma bizim T'an fidelerini
 Ben kim, seni sevmek kim
 Ödüm kopuyor söz olur diye
 Şey yani... aslını ararsan
 Chung,seviyorum seni ama
 Şu onun-bunun dedikodusu var ya
 Yenir yutulur söz değil ki.

(Anonim)
 (E. D. Edwards)

K o r e

DOST ÖZLEMİ

Hey kardeşler, hey bacılar,
 Yıkılmış duvarlar dibinde
 İki büklüm çöküp oturmuşken
 Söylediğim türküyü siz de
 Duyuyor musunuz, duyuyor musunuz?

Hey kardeşler, hey bacılar,
 Şu kırık buhurdanda

Titrek ellerle yaktığım
 Ödağacının kokusunu acaba
 Alıyor musunuz, alıyor musunuz?

Hey kardeşler, hey bacılar,
 Gözüyaşlı dikilmiş beklerken
 Surların dışında böyle
 Gönlünüzdeki yer için özlemle ben
 Görüyor musunuz, görüyor musunuz?

Lee Kwang-Su
 (P. P. Hyun)

H i n d (Sanskrit)

A K Ş A M

Bak nasıl sevgilim şimdi
 Güneş suya vuran ışıklarıyla
 Başladı batı ufuklarında yeni yeni
 Altın bir köprü uzatmaya.

Eğik dallarda tünemiş tavuskuşları
 Tutup tutup içiyorlar sanki
 Günün o ölgün ışıklarını
 Altın kesilinceye kadar yelpazeleri.

Artık nilüfer de kapanıyor,
 Ama büyük bir isteksizlikle
 Acaba arı gücendi mi diyor
 Kapıyı örttüm diye teşrifine.

Parlak güneş arabasını çeken atlar
Gergin boyunlar, sallanan yeleleri
Ve sorguçlarıyla uzakta görünüyorlar
Okyanus karanlığında günü boğar gibi.

Gün battı uykuya daldı gökler
İşte her ihtişamlı yol böyle son bulur
Ne kadar yüksekse çıkılan tepeler
Düşüş o kadar derin uçurumdur.

Batıda kanrengidir ılık lekeleri
Ve esmer bir kızılıktır sönen uzaklarda
Buğusu üstünde bir pala sanki
Uzanmış kalmış savaş meydanında.

Görüş yanılıyor artık her yerde
Çevremizde, önümüzde, ardımızda
Gecenin sinesi örtüyor sessizce
Dünyayı büyük, siyah bir karanlıkla.

Başlıyor gülen ay yükselmeye
Işıkla irkiliyor dalmışken dünya
Ve ısrarla didikliyor didikliyor gece
Döküyor göğün sırlarını ortaya.

Ayın parmakları kımıldatıyor
Gecenin kuzguni saçlarını yer yer
Tertemiz zambaklar gözlerini kapatıyor
Konsun diye aydan yüzüne öpücükler.

(Kalidasa'dan)

(A. W. Ryder)

A c e m

MECNUN VE ŞEMS

Sevdi Mecnun nice sevda ile Leylâ'yı
 Ama Leylâ bırakıp gittiği gün tek kaldı,
 Şems-i Tebrîz -ne garip- kendine âşıktır
 Ama kendinde bulup gördüğü şey TANRI.

Şems-i Tebrîzî
(Puran Singh)

T ü r k

GEL BİZE BUYUR BİZE

Gel bize kim olursan
 Kim olsun buyur bize
 İster dinsiz imansız
 Putperest ol isterse.

Ümitsizlik meclisi
 Değil dergâhımız ki
 Nice bozsan tövbeni
 Gel gene buyur gene.

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî
(1207-1273) (L. S. A.)

A r a p

TANRI'NIN YÜZÜ

Her varlığın nihâyeti hiçtir... çöker, ölür.
 Tek saltanat nihâyetedek hep ömür süren
 Yalnızca Tanrı'nındır. Ancak odur kalan.
 Bir öyle şan-şeref ki ezelden değişmemiş,
 Yalnız onun bu devce güzellikle ihtişam,
 Bir öyle ihtişamla cömertlik ki şaşmamış.
 Her varlığın nihâyeti hiçtir... çöker, ölür,
 Yalnızca Tanrı'nın yüzüdür devrolup giden.

(Anonim)

(E. Arnold)

Y a h u d i

GECE, YILDIZLAR, ATEŞBÖCEKLERİ

Bir masal anlattım minicik oğluma
 Uyudu kaldı.
 Herkes bilir minicik çocukları
 uyutmak için
 Onun-bunun anlattığı masalları.
 Bir varmış, bir yokmuş
 Bir tane minicik kuzu varmış
 Bu minicik kuzu sık ormanda
 Yolunu kaybetmiş.
 (Zavallı, zavallı kuzu.)
 Sonracığıma, oraya bir tane kurt gelmiş,
 Ama bir tane aç kurt ha...
 Minicik kuzunun yolunu kaybetmesi,
 Kurdun aç kurt olması da eldebir tabii.
 (Zavallı, zavallı kurt.)
 Gece, yıldızlar, ateşböcekleri
 Bir baba olarak, yıldızlar
 Ateşböcekleri ve minicik çocuk arasında
 Ne kalıyor artık bana yapacak?..
 (Zavallı, zavallı kurt.)
 Yavrucuğum, iyisi mi sen uyu da
 Yıldızlar ve ateşböcekleri arasında
 Görme bari benim yüzümü.
 (Zavallı, zavallı minicik kuzu.)
 Ne kadar da uzaklarda kaybettin yolunu
 Ne kadar da içine daldın ormanın.
 (Zavallı, zavallı çocuk.)
 Uzaklaş kurt, uzaklaş
 Yatağından

Oğlumun.
 Bakma kurt, bakma öyle
 Boğazına
 Oğlumun.
 (Zavallı
 Zavallı
 Kurt.)

H. Leivich
 (1888 -)
 (J. Sloan)

R u s

G Ö Z Y A Ş L A R I

Vurdumduymaz dünyamızın
 Sayıdan saygıdan uzakta
 Keyfince döndüğü sıralarda
 Vakitli-vakitsiz, geç-erken
 Karanlıkta, gözlerden saklı
 Anlatabilmeden öte dökülen
 Gözyaşları... insan gözyaşları...
 Ama dinmeksizin dökülen
 Bu, sonbaharda gecenin geç saatleri
 Ardı-arası kesilmiyen
 Bitmiyen tükenmiyen
 Uzun bir yağmur sanki...

Fiyodor Tiyuçev
 (B. D. - A. Yarmolinsky)

L â t i n

ELEŞTİRMECİLER VE AŞÇILAR

Okuyan, dinleyen hoşlanıyor eserlerimden
E bazı yazarlar hazmedemiyorlarsa n'apalım yani
Eşe-dosta ziyafet çekince ben, aşçılar değil
Konuklar övsün diye beklerim yemeği.

Martial

(J. Harrington)

Y u n a n

CİMRİ İLE SIÇAN

Cimri Asklepiades bir sabah -tesadüf bu ya-
Evinde bir sıçanla karşılaştı

Ve şöyle nutuk attı sıçancığa:

“A iki gözüm sıçancığım, acaba senin

“Ne işin var ola ki buralarda?...”

Fıkır fıkır güldü sıçancık ve

Şu oturaklı cevabı kondurdu ona:

“Yiyecek-içecek umduğum yok senden,

“Topu topu yatacak bir yer, hadi hadi korkma.”

Lucilius

(D. Fitts)

I s p a n y o l

ÜÇ TEHLİKE

Hep okuyup-üflemeli adam
 Gemiye binmeden önce
 Asker olunca iki sefer
 Evlendiği gün üç kere.

*(Anonim)**(H. Ellis)**I t a l y a n*

A S K E R L E R

Biz
 Sonbaharda
 A
 ğaç
 lar
 da
 ki
 Yap
 rak
 lar
 ka
 dar
 Ö...mür...lü...yüz...

*G. Ungaretti**(G. Cambon)*

A l m a n

SESSİZ SAAT

Kim ağlarsa dünyanın biryerinde
 Kim ağlarsa -ama birşey yokken-
 Bana ağlar bana.

Kim gülerse geceleyin biryerden
 Kim gülerse geceleyin -ama birşey yokken-
 Bana güler bana.

Kim dolaşır durursa dünyanın biryerinde
 Kim dolaşır durursa dünyada -boşuboşuna ama-
 Banadır yolculuğu.

Kim ölürse dünyanın biryerinde
 Kim ölürse dünyada -ama birşey yokken-
 Benim yüzüme bakar.

Rainer Maria Rilke
(J. Lemont)

F r a n s ı z

Y A B A N C I
 (Mensur Şiir)

— Ey anlaşılmaz adam, söyle bakalım, ananı mı
 daha çok seviyorsun, babanı mı, bacını mı, kar-
 deşini mi?

- Ne anam var, ne babam, ne bacım, ne kardeşim.
- Arkadaşlarını mı?
- Öyle bir kelime kullanıyorsun ki bugünlerde artık benim için bir anlamı kalmamıştır.
- Peki vatanını mı?
- Ne enini-boyunu bilirim, ne de nerede olduğunu.
- Peki, güzelliğe ne diyorsun bakalım?
- Bayılıyorum ona... Tanrı gibi... ölümsüz...
- Hım..., altına ne buyrulur?
- Sen Tanrı'dan ne kadar hoşlanmıyorsan, ben de altından o kadar hoşlanmıyorum.
- E peki, neyi seviyorsun en çok öyleyse, ey yabancıların antikaşı?
- Bulutları seviyorum bulutları... bulutlar ki geçerler giderler... üstümüzden... o görülmedik güzellikteki bulutları...

Charles Baudelaire
(S. Merrill)

İ n g i l i z

DİRDİR AVRAT VEYA SEN İŞİN SONUNA BAK

Dırdır bir karı almıştı benim ahabaplardan biri
Geldi anlattı bana bütün başına gelenleri;
Dedi "Karı değil a, kudurmuş delinin biri benim avrat."
"Vah vah, birader," dedim, "işte bu çok berbat."
"Yooook, pek öyle değil," dedi, "çünkü onun sayesindeydi,"
"Ev-bark sahibi oluşum, üstelik para, arâzi."
"Yaaa, bu iyi işte," dedim.
"Yooook, pek öyle değil," dedi.

- "Çünkü ben mahkemeye verdim kayınbiraderi,"
 "Kayınbirader de beni mahkemeye verdi,"
 "Ben kaybettim davayı; bastık yani tongaya,"
 "Paraların da gitti hepsi mahkeme masrafına."
 "Yaaa, işte bu çok kötü," dedim.
 "Yooook, pek öyle değil," dedi.
 "Eh, karar gereğince ev ona kalıyordu,"
 "Ama borçlanıyordu bana seksen Yorkshire koyunu,"
 "Koyunlar da hep semiz, hep esash olacaktı haaa,"
 "Oooo," dedim, "işte bu çok iyi senin hesabına."
 "Yooook, pek öyle değil," dedi.
 "Aldık almasına ya koyunların hepsini,"
 "Teker teker kelebeğe tutulup gebermezler mi..."
 "Yaaa, işte bu çok kötü,, dedim.
 "Yooook, pek öyle değil," dedi.
 "Eh," dedim, "bari yüzeyim şunları da,"
 "Doldurup yağlarını meşeden bir fıçıya,"
 "Kış için erzak olur, eritir eritir yerim."
 "Eh bu öncekilerden daha iyi," dedim.
 "Yooook, pek öyle değil," dedi.
 "-Şükür-, beceriksiz bir arkadaşın yardımıyla,"
 "-Koyunları yüzüp te yağını eriteceğiz hani ya-"
 "Ateş sıçradığı gibi kızgın yağın üstüne"
 "Kükürtlü kibrit gibi tutuştu bizim hâne,"
 "Yandı bitti kül oldu..."
 "Yaaa, işte bu çok kötü," dedim.
 "Yocok, pek öyle değil," dedi;
 "Sen işin sonuna bak, çünkü:"
 "Yanan ev benim dırdır avradın tepesine çöktü."

(Anonim)

A m e r i k a n

RICHARD CORY

Ne zaman inse Richard Cory kasabaya,
 Gözlerimiz kaldırımdan ona dikilirdi:
 Kibar adamdı vesselâm saçından tırnağına,
 Övülmüş te yaratılmış, boy-bos aslan gibi.

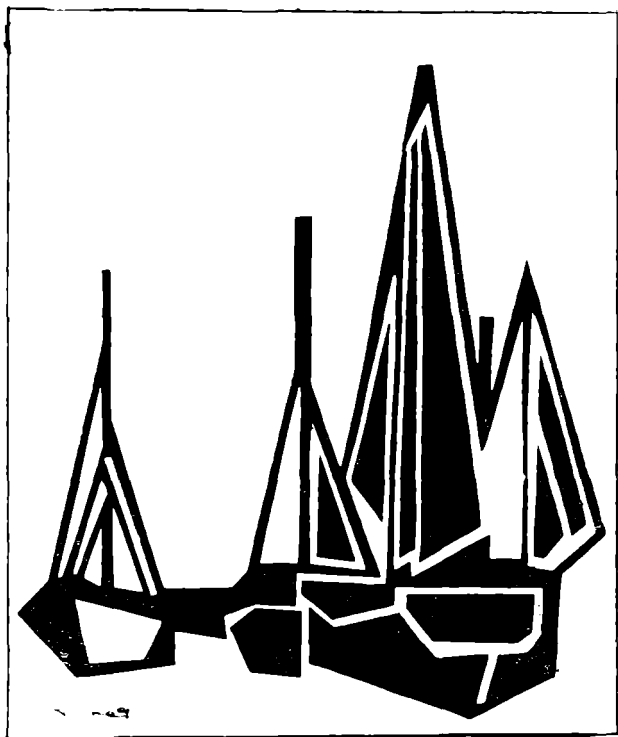
Kılık-kıyafet, çeki-düzen hep yerliyerinde,
 İnsan adam, konuşsa ağzından bal akardı;
 Gönüllere heyecan verirdi bir "günaydın" dese,
 Yürürken gözler onda, millet ona bakardı.

Zengin adamdı, Kârun gibi mubarek,
 Esaslı yetişmişti her türlü incelikte;
 Ne varsa onda vardı bizi imrendirecek
 Ah derdik, biz olsaydık ya onun yerinde.

Gelzaman, gitzaman; ışık için biz işte-güçte,
 Gursakta ot yok, lânetle ekmeği şunu-bunu;
 Sessiz bir yaz gecesi Richard Cory de
 Çekildi evine, dayadı beynine kurşunu.

E. A. Robinson
 (1869 1935)

HİKÂYESLER

Tanju Üner

ALPSAL, Aysel

KIZGIN KUMLAR

Düşüncelerim, plâjin güneşi emmiş kızgın kumlarında yitip.

Hiçbir organının sahibi değilim. Hücrelerimin bile. Her biri benden kopmuş olmanın özgürlüğü içinde mutlu.

Bense, ne mutluyum, ne de mutsuz.

Sıcak, duygusuz bir kum tanesiyim ben. Denizin asırlarca döğdüğü, kocaman sarp bir kayadan öğüttüğü, küçücük bir kum tanesi.

Asırların ötesinden, eteklerime vuran dalgaların serinliği doluyor içime.

Önümde sonsuzluğa dek uzanan simsiyah bir deniz çalkalanıyor. Ben, koca sarp kaya, taş gözlerimi saran derin bir kayıtsızlıkla ta uzaklara bakıyor, boyuma yaklaşan güçlü dalgalara meydan okuyorum.

Denizin uğultusuna yalnız martıların sesleri karışıyor. Martılar beyaz kanatlarını ıslak, yapış yapış bir hüzünde çırpıyorlar. Hüzün aralıksız kabaran dalgalarda, çığlık çığlığa esen rüzgârda.

Hüzün, sarp gövdeme yapışmış, yeşil yosunlardan damar damar yüreğime sızıyor. Hüzün dalgalardan da güçlü. Biliyorum. Dalgalar değil ama bir gün beni bu hüzün eritecek, yokedecek.

Ürperiyorum.

— Deniz ne oldu?

Ertuğrul'un sesi, denizin uğultusunu bastırıyor. Hücrelerimi kumlardan tek tek topluyorum. Başımı kaldırıyorum. Ertuğrul'un korku ve kaygıyla örülü yüzünü görüyorum.

— Ödüm patladı, diyor. Bir şey oldu sandım.

Saçlarımı karıştıran eli, omuzumdan kollarıma iniyor. Gü-lüyorum. Yüzümü elinin üstüne koyuyorum.

Selma yanıma uzanırken:

— Deniz öyle güzeldi ki, diyor. Hayli açıldık. Ertuğrul'la Kenan yarıştılar. Mehmet'le ben de hakem olduk. Görsen ne

yarış, ne yarış. Ertuğrul motör, Kenan tek kürekli kayak. Sorucu anla artık.

Cümlesinin sonunda, sesindeki kırıcılığı yumuşatmak için olacak, gülüyor. Ama sinirli gülüşünden bile küçümseme dökülüyor. Yan gözle Kenan'a bakıyorum. O da karısının gülmesine katılıyor. Kızıyorum. Höf! Ne anlayışsız. Selma yüzüne karşı alay ediyor da bana mısın demiyor! Ne adam be!

Zaten oldum olasıya Kenan'a kızarım. Çocukluğundan beri herkes işletirdi onu. Teyzemin oğlu olduğunu söylemeye utanırdım. Ne yapayım, derdi hep, insanların söylediklerinden başka türlü düşünebileceğini kavrayamıyorum.

Kavrayamazmış! Hıh! Kavrayamaz ya! İşine gelmez de ondan. Böyle güvenli, kimsenin yıkamayacağı bir mutluluk içinde sırtıp yaşamak varken, her olayın ardındakini aramak da neymiş! Çevresine çekmiş bir mutluluk duvarı, şüphenin tozu bile geçmiyor kendi yanına. Belki de bilerek yapmıyor bunu. Yaradılışı böyledir.

Yaradılış, maradılış, aklını almaz benim bunu. Herşey bu derece ortada olsun da, sen serin serin otur. Olacak iş değil.

Benim bildiğim, hayat, rézilce aldatmalar ve aldatılmalara kördüğümü. Ya aldatacaksın, ya da buz gibi aldatılacaksın. Çıkar yolu yok bunun. Pis şey ama n'aparsın yaşamamanın kuralı bu. Her mutluluk bir oyun ve düzen üstüne kurulu. Zavallı mutlu, beklemediği bir gün, önünde ardına dek açılan pencereden herşeyi görüp mutsuzluğun kara dibine tepetakla düşer. Enayi yerine konmuş olmanın utancı da caba.

Hem de ne utanç. Önümde açılan her pencereden sonra kendimi nasıl tophıyabildiğime hep şaşarım. Dayanıklı bir nesneden dokunmuşum anlaşılan. Kolay kolay yıkılmıyorum. Yıkılmıyorum da ne oluyor sanki!

Kulağımın dibinde Kenan'ın kalın, boğuk sesi:

— Uyudun kaldın mı kuzum? Biz denize gireceğiz, sen yine gelmiyor musun?

— Biraz daha güneşleneceğim.

Selma, boğuk sesiyle:

— Ben gidiyorum, diyor. Kimsenin nazım çekemem.

Aldırma, diye göz kırpıp karısının ardından koşan Kenan'a da kırtarak yürüyen Selma'ya da bozuluyorum. Ertuğrul'a:

— Sende git, diyorum.

Arkalarından bakmıyorum bile.

Bir süre yanımda konuşan kızları dinliyor, anlattıkları kişilerden örülü bir hikâyeye kuruyorum kafamda. Canım sıkılıyor sonunda. Bir daha Selma'yla bir yere gitmiyeyim, diye düşünüyorum.

Kalkıyorum. Yürürken kumlar ayağımı yakıyor.

Deniz de kumların üstü gibi kalabalık. Top oynayanlar, de-

niz şakaları yapanlar yüzenlerden fazla. Sular göğsüme gelene dek yürüyorum. Birden bırakıyorum kendimi. Vücuduma sarılan serinlikte hafifliyorum.

Biraz açıldıktan sonra, arka üstü uzanıveriyorum sulara. Oh kekâ! Gözlerim göğün, kollarım denizin mavisiiyle sarılı. İki mavilik arasında kurulu mutluluk beşiğinde sallanıyorum. Dünya her şeye rağmen pek fena sayılmaz, diye düşünüyorum. Deniz ve aşk üstüne bir melodi mırıldanıyorum.

Birden sulara gömülüveriyorum. Çırpımiken, gözlerimi kırıştırarak bana bu şakayı yapanı görmeğe çalışıyorum.

Nermin'miş. Bizim Leslie Caron Nermin. Çekik yeşil gözleri yaptığı şakayla bağdaşmayan bir anlamla bakıyor.

— Seni burda göreceğimi hiç sanmıyordum, diyor. Yüzünü tam görene dek yanıldım sandım.

— Yanılmamışsın. Ben benim, diye gülüyorum. Kenan'lar ve Ertuğrul'la geldim.

— Ertuğrul'la nişanlandınız değil mi?

— Yok canım, nerden çıkardınız bunu. Onları kaybettim. Şöyle bir bakındım, bulamadım.

— Ben gördüm. Sağdaki kayığın arkasındalar.

Allahaismarladık, deyip dalıyor. Yüzü tuhaf.

Gösterdiği yara yüzüp kayığa tutunuyorum. Basıyorum. Su göğsümde. Ön tarafa geçiyorum. Ertuğrul'la Selma'yı görüyorum. Kenan yok. Nermin'in yüzündeki anlamı hatırlıyorum. Nermin de Selma'nın yüzme bildiğini bildiği için bu öğretme pozundaki sarılmayı yutmamış.

Gökyüzüne bakıyorum. Atılmış pamuk gibi ak ak bulut-cuklar duruyor başımızın üstünde. İki martı denize dalıp çıkıyorlar. Birinin ağzındaki küçük balık düşüyor.

Kenan görseydi bu manzarayı ne düşünürdü acaba? O ne düşünürse düşünsün. Düşüncesinin de, kendisinin de canı cehenneme. Benim gördüğüm.. Ne sersemim... İlk şaşkınlığını geçtikten sonra yüreğim atışını hızlandırdı. Ne var ki, ortada yeni bir şey yok ki. Hep eski hikâye. Ben aldatmadığıma göre... Olacağı buydu. Karşılarına geçip de ağzı bir karış açık onları seyretmenin ne anlamı var? Yoo, kıskançlık falan duyduğum yok. Hiçbir şey duyduğum yok. Yüreğimin atışı mı? Ona boş ver. Serserinin biri o. Öyle olmasa böyle delirmiş gibi çırpınıp durur mu? Hıh. Benim de aldırduğım var da sanki ona. Ne o, ne de başkası umurumda değil.

Sessizce çekip gitsem mi? Yoo! Düşünmekle caymam bir oluyor. Bir süre daha duruyorum kendimi belli etmeden. Mutlu. kıvançlı kahkahaları boynuma dolanıyor. Dolanıyor... Sıkıyor bayağı. Ama aldırmiyorum. Ben aldırmiyorum ben. Kırıksadım artık bunları. Olaylar beni etkilemiyor. Etkilemiyor biliyorum ama, yine de gülmeleri kalın bir halat gibi boynu-

ma sarılıyor. Şaşıyorum. Hele şu yüreğimin deliliğine de ne demeli? Boş ver. Tedirginliğimin nedeni belli. Şunlara bak-sana bir kez. Yetersiz oyuncularla sahneye konmuş bir güldürü seyrediyor gibiyim. Gülemediğim için de tedirginim. Hepsi bu işte. Başka bir nedeni yok bunun.

Biraz daha yaklaşıyorum yanlarına. "Merhaba çocuklar," diye sesleniyorum. Yüzlerindeki şaşkınlık öylesine belirli ki, elimi uzatsam çizgi çizgi yakalayacağım. Şaşkın, korkmuş, hareketsiz duran iki insana bakıp gülüyorum. "Devam edin, diyorum. Oyununuz çok eğlenceliydi, devam etmeye değer."

Yüzerek uzaklaşıyorum oradan. Yüreğim sessiz atışlarını denizin derinliklerine yolluyor. Kollarıma sarılan denize: "Tatısalanma adaşım, diyorum. Ben alışığım buna. Yaa! Ne sandın sen? Ağlıyacağım falan filan. Değil mi? Yok öyle şey. Biz bu hayat denilen haytanın ne mal olduğunu öğreneli epey oldu. Anladın ya. Onun için tınmam. Kazık atan ister sevgili olsun, ister arkadaş, isterse hiç tanımadığım bir yabancı olsun. Farketmez. Hepsi viz gelir bana. Ama madem böyle, sen niye aldatmıyorsun diye aklından geçer. Değil mi? Allah kahr etsin, yapamıyorum adaşım. Kimseyi aldatmak gelmiyor elimden. Bir aldattığım var. O da kendim. Bak bir de dominöneri seni aldatmağa uğraşıyorum. Gülme. Biliyorum yutmuyorsun. Ben de yutmuyorum yaa... Ne yaparsın. kendi kendime yutuyormuşum gibi gösterinem gerek. Yoksa senin kumlarına sarılıp bir daha yukarı çıkmamalıyım. Ya işte böyle adaşım. Şimdilik hoşça kal."

Elim kumlara değince sığa geldiğimi anlıyorum. Kalkıyorum. Su diz kapağında bile değil. Dalgınlığıma gülüyorum.

Ayağıma batan kızgın kumların üstünde yürürken, aldatmanın da kendine göre bir tadı olmalı, diyorum. Bir daha sefere ben de deneyeceğim.

Plâj şemsiyemizin yanına gelince bir an gözlerim düşüp ve kabineye koşu koşu gidip giyinen hayalimin peşine takılıyor. Yoo, hayır. Ben onun ardından gitmiyeceğim. Kaçmak bu. Şu saçmasapan günlerin geçmesini beklemekten bile kaçınıyorum da bundan mı kaçacağım. Haydi sende!

Oturuyorum. Avucuma aldığım kum tanelerinin parmaklarımın arasından dökülüşüne bakıyorum. İşte ömrüm de, bu kum taneleri kadar birbirinin eşi, bunlar kadar anlamsız günler yığını. Ömrümü de böyle avuçlamak, yerlere çalmak istiyorum. Ömür denilen şu nesnenin kum tanesince bile değeri yok gözürnde.

Bütün oyunları birbirine benziyor. Aşkları bile. Hepsinin başlangıcında bir ömre yetecek mutluluk ve sevgi bulduğumu sanıyorum. Sanıyorum da ne oluyor. Hiç. Hep sanmakla ka-

lıyor. Şaşıtığım, umudun canıma yapışmış gibi bitmek için, onun çıkmasını beklemesi.

Hepsinin sonunda, beni zaman zaman tedirgin edecek, git-tikçe anlamını yitiren bir sürü tatsız anı yığılıp kalıyor avucumun içinde. Hepsi de birbirine karışıyor. Hep aynı hikâyeyi yaşıyorum. Hep aynı pis hikâyeyi. Her son, ilk başlangıca bağlanıyor. Kişiler bile aynı sanki.

Bıktım artık bu hiç değişmiyen hikâyeden. Bıktım. Anladın mı BIK-TİM. Bıktım diyorum sana. Anlamıyor MUSUN?

— Deniz ne oluyorsun kuzum? Herkes sana bakıyor.

Başımı kaldırıyorum. Nermin. Kimseyi görmüyorum. Hiçbir ses kulağıma erişmiyor. Bağırığımı biliyorum. Yanıma oturan Nermin'e:

— Hepsinin canı cehenneme. Hepsinden tiksiniyorum, diyorum. Kalk git burdan. Kalk git.

Nerminin, "Seni anlıyorum. Üzülmeye değmez. Kendini boşu boşuna harcıyacaktın. Zaten sana baştan da demiştim." diyen sesi kulaklarımdan girmiyor. Belki gözlerimle anlıyorum. "Git! Git! Nermin burdan, daha fena olacağımı burda kalırsan." diyorum yavaş bir sesle.

Kalkıyor. Yüzüme bakan gözlerinde üzüntü diken diken.

Ardından bakıyorum. Benim için üzüyor. Üzülecek bir şeyim yok ki benim. Yok bir şey. Yalnız... Geçti o da. Budala gibi ağlıyorum. Ne var ağlıyacak sanki. Kumların üstüne uzanıp yüzümü kollarımın üstüne koyuyorum.

Nerminin kendini harcıyacaktın, lâfı dolaşıp duruyor kafamın içinde. Bunu baştan da söylemişti. Harcıyacak mışım. Sanki kiminle ve neyle geçerse geçsin, günler harcanmış olmuyor mu? Ben pişman değilim. Zaten ne gelir elimizden, bize verilen günleri harcamaktan başka.

Hiçbir şey düşünmemeliyim. Hiçbir şey. Ertuğrul dönene kadar kendimi toparlamalıyım. toparlamalıyım.

Gözlerimi sıkı sıkı yumuyorum. Her şeyi atıyorum kafamın içinden. Her şeyi. Bir tek deniz kalıyor kafamın içinde. Adaşım.

Kocaman dalgalar sarp gövdemce aralıksız vuruyor. Vuruyor. Dalgalar yalnız. Dalgalar kimsesiz!

Martılar kanatlarını kapkara bir yalnızlıkta çırpıyorlar. Yalnızlık dalgalarda köpük köpük. Balıklar da pul pul.

Deniz yalnızlığı içinde kükrüyor.

ARDAĞI, Adnan

SİZ GİTTİKTEN SONRA

Sevgili anneciğim,

Tren ayrılana kadar arkanızdan elimi salladım. Sen ağlıyordun anneciğim. Kardeşinle göz göze geldiğim zaman içimden bir şeylerin aktığını ve boğazımın bilemediğim bir yerine gelip durduğunu duydum. O, gülümsemeye çalışıyordu. Hemen sana baktım. Dudaklarını ısırıyor ve seni yolcu etmeğe gelmiş arkadaşlarına teker teker elini sallıyordun. Babam arkamdaydı. Rengi o kadar solmuştu ki, gözlerini yalnız sana çevirmişti. Treniniz gözden kaybolana kadar elini salladı. Sonra dakikalarca treninizin uzaklaşmasını seyretti.

Arkadaşların babama, "Allah kavuştursun" dediler. Bana da söylediler.

Babam işine gitti. Arkadaşlarıyla eve döndüm. Kapının altından gazeteler atılmıştı. Onları sen ancak yatağında okumaya vakit bulabilirdin. Gazeteleri aldım. Radyonun altındaki masaya koydum. Ev o kadar sessizdi ve her şey o kadar anlamını kaybetmişti ki, ne yapmam gerektiğini düşündüm. Senin terliklerin kapının kenarındaydı. Bir yıl onları kullanamıyacaktın. Elime aldım. Sıcaklığı daha gitmemiş gibi geldi bana. Usulca yerine yerleştirdim. Yatak odanıza girdim. Babam yatağını olduğu gibi bırakmıştı. Seninkinde ise bir kırıklılık yoktu. Ne kadar güzel yapmıştın yatağını. Babamınkini düzelttim. Seninki kadar olmadı. Artık ev işleri bana kalmıştı. Sandığın üzerinde kardeşimin şapkası duruyordu. Kardeşim onu çok severdi. Oradan mutfığa geçtim. Uzun bir yolculuğa çıkmak üzere hazırlanmana rağmen. bütün bulaşıkları yıkamıştın. Hepsi bir kenara dizilmişti.

Bir şeyler atıştırıp okula gitmeliydim. Canım hiçbir şey yemek istemedi. Önlüğümü giydim. Okula gittim.

Akşam, arkadaşarımla eve döndüm. Kapıda bisiklet duruyordu. Kardeşim onu gitmeden önce iyice silmişti. Biliyorsun, bana beş dakika için vermezdi. Arkadaşlarımla bisikletleri vardı. Ben ona yalvarırdım. Sonunda, bak, derdi. beş dakika izin sana. Yolu kenarına oturur, daha beş dakika olmadan, haydi in bakalım. derdi. Şimdi bisiklete istediğim kadar binebilmek elimde. Ama nedense canım istemiyor. Yarım saat sonra babam işinden döndü. Hiç yapmadığı, ya da ender yaptığı şeyi yaptı. Beni öptü, nasılsın kızım, dedi. İyiyim ba-

bacığım, dedim. Üşümüyorsun ya? diye sordu, hayır, dedim.

Elinden çantasını bıraktı. Sigarasını yaktı. Ve duvara ilıstirdiğın kâğıdı okumaya başladı. O kâğıda sen, hava gazını yatarken kontrol etmemizi, en son yatanın bir diğeriinin üzerini örtmesini, ütü yaptıktan sonra, fişi prizde unutmamamızı, iki günlük yemek yapıp bıraktığını ve onları ısıtarak yememizi, daima üşümiyecek şekilde giyinmemizi, dışarı çıktıktan sonra, kapının iyi kapanıp kapanmadığına bakmamızı yazmıştın. Babam o kâğıdı okuduktan sonra, gözü radyonun önünde duran resmine çevrildi. Öylece kaldı. Nefes bile alamıyordum. Sonra pencerenin önüne gitti, tıpkı trenin arkasından bakar gibi, uzaklara baktı.

Ortalığı süpürdüm. Bıraktığın yemekleri ısıttım. Sofrayı kurdum. Karşılıklı masaya oturduk. İkimiz de susuyorduk. Babam, şimdi Türkiye'yi terketmek üzereler, dedi. Sesimi çıkarmadım. Onun hep sizinle meşgul olması beni hem sevindiriyor hem de üzüliyordu. Sesinde bir titreme vardı. Onun için gözlerine bakamıyordum. Baksaydım, ya onun ıslanmış gözleriyle karşılaşacak, ya da o benim ağlamak üzere olduğumu anlıyacaktı. Lokmalar boğazımdan aşağıya gitmiyordu. Yemek bitince kalktık. Babam ilk defa tabakları mutfığa taşıdı. Sıcak su hazırdı. Hemen bulaşıkları yıkadım. Sen öyle yapardın, babama kahvesini getirdim. Biliyordum şekerli kahveyi severdi. Teşekkür etti. O gece erkenden yattı. Kardeşimin yatağı boştu. Gece daha karanlık geldi. Biliyorsun, yatmadan önce yataklarımızda babamdan gizli Pekosbil okurduk. Babam yattıktan ve bize uyumamızı söyledikten sonra, bir süre beklerdik. Kardeşim hemen kalkar, ışığı yakar ve geç vakitlere kadar kitap okurduk. Onun yatağı senin düzelttiğin gibi idi. Yalnızlığı çok yadırgadım. Uzun zaman gözlerime uyku girmedii.

Sevgili anneciğim, şuramda bir ağrı var, bir türlü gitmiyor. Ağlasam açılır mıyım acaba? Dışarıdan, arada bir geçen otomobillerin sesi geliyor. Çok zengin olursak alacağımız otomobilin Mercedes olmasını isterdin. Ama bu gece daha iyi anlıyorum ki, en büyük zenginlik birarada olmakmış.

Sabah kalktığım zaman babamı gitmiş buldum. Kendi kendine çay yapmış ve bir dilim ekmeğe yağ sürerek yemiş. Önlüğümü ütüledim. Aklımda yazdıkların. İşimi bitirdikten sonra fişi prizden çektim. Okula giderken kapıyı iyice kapadım.

Akşam eve döndüğüm zaman, babamı balkonda otururken gördüm. Evin önündeki çocukları seyrediyordu. Kardeşim de onların arasında olurdu. İyi biliyorum ki, kardeşini düşünüyordu. Sonra beni gördü, öyle güzel gülümsedi ki, onun memnun oluşuna sevindim. Kapıyı açtı. Beni öptü. Ben de

bütün gücümle ona sarıldım. Nasıl oldu, bilmiyorum, birden kendimi ağlar buldum. Sanki ağlamak içimden boşalıyor ve ben ağlamama engel olamıyordum.

Babam hiçbir şey söylemedi. Hemen yüzümü yıkadım. Üzerimi değiştirdim.

Yemekleri ısıtmak üzere mutfığa giderken, babam çağırdı.

Bu akşam lokantaya gitmek ister misin, diye sordu. Olur dedim.

İlk kez büyük bir lokantada yemek yiyordum. Beyazlar giyinmiş garsonların babamın önünde eğilişlerini görünce, babamı daha yaşlı buldum. Hoşuma da gitmedi değil. Bana listeyi uzattı. Ne yemek istersin kızım, dedi. Listeye baktım. Neler yoktu. Bir türlü seçemiyordum. Şiş köfte olsun, diyebilirdim.

Babam da şiş köfte istedi. Masada sevdiğim hardal da vardı. Güzel bir salata geldi. Sonra pilâv yedim. Pilâvı bitirince garson elindeki listeyi bana tuttu, tatlı bir şey ister misiniz, diye sordu. Babama baktım. Başını salladı. Listedeki burma tatlısını gösterdim. Babam sadece kavun yedi. Sonra yemeği bitirince hesabı istedi. Garson bir tabağın içinde hesap pusulasını getirdi. Babam cebinden bir yüz liralık çıkardı, garsona verdi. Ayrılırken, babam bozuk paralardan tabağa yüz elli kuruş bıraktı. Garson teşekkür etti.

Siz burada iken, birlikte geçtiğimiz caddelere gece soğukla gelmişti.

Üşüyordum. Babamın koluna girdim. Hatırlıyorsun değil mi anne, seninle olduğumuz zaman hep sana yapışırdık. İki tarafında bizler, öyle yürürdük. Şimdi babamlayım. Ama ona sana sarıldığımız gibi sarılamıyorum. Bunu çok kez düşündüm. Nedendi bu? Seni daha çok mu seviyorduk? Ama, hayır, biricik babamın sevgisi daha başka. Bir türlü çözemedim anne. Belki bir gün, benim de çocuklarım olduğu zaman anlayacağım.

Mektubun ertesi günü geldi. Postacıya kapıyı ben açmıştım. İngiltere damgalı mektubunun üzerindeki yazını hemen tanıdım. Babam odasında kitap okuyordu. Babacığımı, annemden mektup var, dedim. Ona verdim. Birlikte okuduk. Ona canım diye hitap etmen o kadar hoşuma gitti ki. Babam, otele yerleştikten sonra sokağa çıkışınıza ve vitrinlere yapışışınıza o kadar güldü ki. Hele kardeşimin, bana bunu da alırken mağaza sahibinin İngilizce konuşması karşısında alınaktan vazgeçmesine bayıldı. Rahatınızın iyi olmasına çok sevindik. İçimizin yumuşadığını duydum. Sesin evimizin içinde imiş gibiydi. Biraz sonra odaya tekrar girdiğimde mektubunu tekrar babamın elinde buldum. Yeniden okuyor ve gü-

lüksüyordu. Bana, baksana kardeşine, dedi. Mağaza sahibi İngilizce konuşunca alacağından vazgeçmiş.

Sevgili anneciğim, bu mektubumu babamdan gizli atıyorum.

Öyle sanıyorum ki, babamın ve benim mektubumu aynı zamanda alacaksın.

Bizi hiç merak etme. Boş kalan evde bütün gücümle babama yardım etmek, ona sizin uzakta oluşunuzu duyurmamak için çalışıyorum. Benim ağladığıma bakma. Dedim ya, elimde olmadan ağladım. Derslerime çalışıyorum. Bu yıl orta okulu pekiyi derece ile bitirmeye gayret edeceğim.

Senin ellerinden, kardeşimin gözlerinden öperim.

Biricik kızın

E. Ç.

N o t Siz gittikten sonra İngilizceye kalktım. Dokuz aldım.

Edward Hartwig: Fotoğraf

AŞÇI, Abdullah

M A L İ N G Ö Z Ü

Şu birinci, şu ikinci çizik; karıları, çoluk çocukları başlarında kışladıkça, bizim banka memurlarının iki yakası biraraya gelmez. Memur kısmı, bankada, yazar-çizer, gelenin-gidenin ağız kokusunu çeker, içtiği çayın-kahvenin parasını bir eksik vermek için, akşamüstü kahve ayakçisiyle kırk kere çekişir; karısıysa, gelsin yiyeyim, dikilsin giyineyim, ele-güne gösteriş yapayım sevdasıyla kocasını, kocasının aylığını hiç düşünmez. Bari çoluk-çocuk ayrı telden çalmasa. Memur evlerinde kırılan kırıldığı, dökülen döküldüğü yerde kalır. Bunca yılın odacısıyım, memur karıları arasında kadın kadıncık evinde oturanına, çocuklarını yetiştirenine, efendisinin emrini oynayanına rastlamadım. Arzum, kursağımda kalacak bu gidişle. Tencere-kapak örneği, birbirine denk karıkoca eksik değildir ya, daha buralara düşmedi böylesi.

Bankada dışarı işine hep beni koşturduklarından, vakitli-vakitsiz, girip çıkmadığım memur evi kalmamıştır. Zili çalıp: "Hâfız" dedim mi, açıl susam hesabı, kapalı kapılar aralanır.

Neler görmüşümdür evlerde. Bereket sıkıdır ağzını. Bil-diğimi başkası bilse, sır verip ser vermiyeyim, diye, erir, sızar, dal olur, ince hastalıktan hastanelere serer postu.

Bankada cinimdir, memur evlerinde salak. Kadınlar, göğüs-bağır açık, çıplacık bacakla azıcık daha karşımda konuşsun diye, anladığımı anlamazdan gelirim. "Hâfızın domuzu, domuzun hâfızı" denince de, çenemi ceketimin yakasına gömer, gülüveririm.

Memur evlerinin dışarda görülecek binbir işi çıkar; gazo-cağı bozulmuştur, ayakkabıların topuğu düşmüştür, çamaşır-cı kadın bulunacaktır, çarşı fırınında kurabiye kızartılacak, yatağın-yorgamn pamuğu atılacak, kış odunu yazılacak, reçele kavanoz, peynir kurmağa damacana aranacak, boş içki şişeleri, birikmiş gazeteler satılacak, sobalar, bozular temizlenecek, islenen yerler badana edilecektir. Bütün bu işlere ben bakarım. Yalnız bunlara mı? Evlerdeki eksike-gediğe, kadının titizliğine-pasaklılığına, sabah mahmurluğuna, öğle yorgunluğuna, ikindi diriliğine de ben bakarım.

Her adımda ak pembe dizkapaklar, uzun sabahlığın eteklerini sıyırmaz mı, soluğum sink! öldüm! memur karısının ayaklarına atılasım, topuklarına, terliklerine, bastığı yerlere

burnumu süresim gelir. Güne isteksiz başladığı, dağınık saçından-başından, uykulu, sarı yüzünden bellidir. Öğle vakti masaya tabak, kaşık korken sinirinden mırıldanır durur memur karısı da, karnını doyurup kap-kacak yıkadı da, aynanın önünde allığını-pudrasını süründü mü, cap-canlı oluverir. Aynadaki yüzünde, saçlarının dökülüşünde yeni güzellikler bulunca, zevkten dört köşe olur. Komşu evlerinde tanıdık çekiştirilmez de, ne yapılır bu saatte, Allahaaşkına?

Karısındaki değişimleri benden öğrenmeli memur kısmı. Ağzım da sıkıdır üstelik. Önemli şeyler bilirim ya, o değillikten dururum hep. Bilgim, meraktan, gördüklerimi unutmaktan birikmiştir.

Sabahları, öğleleri, ikindileri, vakitli-vakitsiz, evlere gitmesem, sıkıntıdan patlarım, kiblemi şaşırırım. Küfür doğururum sessizce. Ayak işlerine alıştım yıllardır.

Yerlimizden iki memurun ev halini bilmem. Yabancılarinkini kitap gibi okurum. Kitap-mitap hecelediğim yoktur ya, lâf olsun.

Evinin kenefini görmeden yeni gelen hiçbir memurun karısına iyi not vermem. Düşünceler hanesi açık kalmalı hani. Memur da, akşamüstü kahve ayakçısıyla çekişiyorsa: "İş yok bu herifte!" derim. "İnançsız, bencil, Rabbenâ Hep bana diyen takımından, açıkgöz enayinin biri. Kaptırmıştır yuları karısına, müdüre yaranmak için bankada kendisi yağcılık yaparken, karısı, evin demir parmaklıklı balkonunu süpürecek, yoldan gelene-geçene çıplak bacaklarını gösterecektir." dediğim şıp! çıkar. Memur, masasında, dağ deviriyormuşcasına pozlar takınıp kurumlanırken, ben, evde, kadına bakıp yutkunuyordum, şu memlekette kimler yiyecek bu karıyı diye düşüncelere varıyorumdur. Böyle lokmalar harcım değildir. Nasibim, çıplak bacaklara, etek gölgesi düşmüş ak pembe tenlere bakıp göğüs geçirmektir. Yangınlığımı, geceleri, cvimde söndürürüm. Dil-ağız vermem ya, sezinler karım bir şeyler, sormaz. "Her Allahın günü bıktım senden Hâfız!" der. Hâfız falan değilimdir aslında. Bu adı, bana, müdürün yaşlı analığı takmıştır.

Yeni geldiklerinde kadının namazcı olduğunu bir görüşte anlamıştım. İkinci üstü kamyonu eşya indiriyordum. Ezan duyuldu o sıra. Baktım kadıncağız abdest alıp durur, bir kuru: odaya mantosunu sermiş namaz kılıp durur. Boşalıp gider gitmez kamyon, terim-imerim soğumadan, sıra bu sıra, dedim, abdest alıp namaza durdum. Sonra şapkamın sert güneşliğini hiç öne getirmeden denkleri çözüp odalara eşya taşıdım.

Şapka numarasını çarşı esnafından kapmıştım. Çoğu, namaz kıldığını, Tanrının yolunda olduğunu âleme göstermek

için, camiden çıktıktan yarım saat sonra bile, kasketinin güneşliğini, hep yanda tutardı.

Müdürün analığı, nasıl hâfız, dedi o gün, hâfız olup çıktım. Memur karıları, benden konuşurken, kocalarına: "Hâfız mahçup" falan derler ya, inanmam. Kadınlar da inanmaz söylediklerine. İnansalar, suçüstü yakaladıkları zaman, çapkınca: "Ah sen! Hâfızın domuzu, domuzun hâfızı!" derler mi bana? Demezler.

Aylığıma katlanıp yerime geçmek isteyen ne açığızler çıkar ya, çaktırmam dalgamı kimseye. Sorulduğunda, memur milleti gibi, isimden yakınırım.

Ayağına tez adamımdır bankada. Kulağım aynı anda bütün memurların dudak tıptırtısını, kalem tıkırtısını alır. Şu iş var bize git, densin diye, dört dönerim. Müşteriler bastırmadan memurların sabah çaylarını, kahvelerini söyler gelirim. Kimin, neyi, nasıl içtiğini, hiç unutmam. Memur kısmı, sabah sabah işe sarılamaz. Masadan masaya spor lâfı edilir. Şu takım, bu takımı yenmiştir, öbürüyle berabere kalmıştır. İlkokuldan başka okul yüzü görmediğimden boyunbağı, ütülü pantolonlu efendiler gibi maç yârcılığına aklım yetmez. Yatsaydı karar kılar mıydım odacılıkta, efendi sırasına geçerdim. Memurlar gibi hızlı gazete okusam. spor yazılarını hep karnıma katacağım ya, beceremiyorum. Memur karılarıyla o haftaki futbol maçlarından konuşsam! Bir dert ki...

Bugün evlere gönderilmezsem diye, her sabah kurdeşen çıkarırım. Kalem tıktıklarına hiç seğirtmek istemem. Öteki odacının koşmasını beklerim. Biri: "Hâfız, bizim evde şu iş var" demeli ki, içim ıssın. Bazı kere vakit öğleye iki saat kala hâlâ bir yere gönderilmemişsem, dalgam çakıldı mı acaba! diye kuşulanırım. Yüzlerini araştırırım memurların. Kimi çalışmakta, kimi çalışıyor görünmektedir. Çalışıyor görünenlerin önlerindeki kâğıtlar, imzalarla, çizgilerle dolar, dü-rülüp bükülüp sepete atılır. Bankada bir kadın memur, yani liseden ayrılmış bir kız memur bulunduğundan erkek memurlar, birbirlerine, müşterilere, müdüre asık suratlı görünmek zorundadırlar. Liseden ayrılmış kız memur da, kara parlak satan göğüslüğüyle ciddi ciddi oturacak, aşk mektubu yazsa bile, kimseye sezdirmiyecektir. Arada bir Kredici Nazmi beyle iki çift lâf ederler. Onlar masadan masaya fısıldaşırken kolların bölmede, kız memurun ipek ince kara saçlarının örttüğü minik kulak memelerine dalar giderim. Yakışıklı bir bekâr memur gelse, şu kızı nikâhlayıp kurtarsa bankadan, gazocakları bozulsa, gitsem evlerine, seyretsem her yanını, derim.

Bir kalem tıktıkı piç eder düşümü, uyanırım, işime seğir-

tirim. Üstümde Nazmi beyin sert bakışı, benimle masaları dolandır.

Kredici Nazmi bey, kısa boylu, şişman, kırk yaşlarında, üç çocuk babası, kumara düşkün, spor toto hastası bir adamdır. Kendisi gibi şişman, iri göğüslü, güzel gözlü bir karısı vardır Nazmi beyin. Evine her gidişte bir hoş hallere uğrarım. Boğazımdan beynime doğru bir ateş yürür, iliklerim cıvıyır. Hele o önde, ben arkada, evlerinin merdivenini çıkarken kadının tombul baldırlarına yapıştırmak, tutuna tutuna ellerimi yukarılara çıkarırmak, gücüm-kuvvetim kesilince, basamaklardan yuvarlanıp kafam çarpıla çarpıla en tatlı ölümle ölmek isterim. Başka memur evlerinde Nazmi beyin karısının havailiğinden söz açılır sık sık. Aylığının üç yüz-dört yüz lirasını kumara, totoya yatıran Nazmi beye hem kızılır, hem acınır. Nasıl olsa süsüne harcamıyacak mı kadın paraları, Nazmi bey de yatırım yapıyor, denir. Bu yatırım, arasıra kendi kocalarının cebine girdiği için, sevinirler bile öteki memur karıları.

Liseden ayrılmış kız memur, gerçekten acır Nazmi beye. Karılarını kötü yola iteliyen, kocalar değildir sanki. Böyle derin meseleleri ne bilir kız kısmı! O, acısın, masadan masaya Nazmi beyle konuşsun!

Kredici Nazmi beyle kız memur, fısıldaşıyorlardı. Kollarım bölmede, karşıdan, kızın çekme burnuna, yavru kuş ağzına, ayva tüyü yanaklarına, ipek ince kara saçlarının altından arada bir görünürken kulak memelerine dalmıştım. Birden bankanın günlük gürültüsü sustu. Sağ elinin yalnız işaret parmağıyla değil, zangır zangır titriyen tüm koluyla beni gösteren Nazmi bey, şöyle haykırdı: "Bakın arkadaşlar!" dedi. "Şu namussuzun meymenesiz suratına bakın... Ne görüyoruz?... Alçaklık, fitneçilik, yalan, dolan... Neci bu herif?... Bir odacı... Bankada en düşük ücretli adam... Ne iş görür?... Ortalık temizler, masaların tozunu alır, pencere camlarını parlatır... Bu adam, içerisi aydınlık bankamızda bir yüz karasıdır... Başka ne iş görür?... Bir kâğıdı, bu masadan şu masaya götürür... Daha başka?... Evleriimizin ufak-tefek işlerine yardım eder... Bu Hâfız, evlerimizde kullarımıza yardımcı olacağına, kocalık işlerimizde bize yardımcı olmağı kurmaktadır... Mutfağında kocasına öğle yemeği hazırlıyan, akşama ne vurarayın diye çıkmaz düşüncelere saplanan karılarımızı, çürük tahtaya bastırmak için dolaplar çevirmekte, orta okulda okuyan, on üç on dört yaşındaki kızlarımızın entari altında yeni tomurcuklanan göğüscüklerine, o çıkasica, yeşil, yılan gözlerini dikip yutkunmaktadır... Bu sabah bizim

evde ne yapmıştır bu Hâfız, biliyor musunuz?.. Habersizce merdiven çıkan karıma saldırmıştır... Sonra mı?.. Yediği tekmeyle, çaputtan bir bebek gibi, aşağılara yuvarlanmıştır... Bana, şehirde, kumarcı deniyorsa, karımın günahına giriliyorsa, tek nedeni, bu Hâfızdır... Gündüzleri evlerimizde, yuvasına bağlı karılarımızda ayrılanı kabartan bir azgın bu adam... Karısı, bu adamdan yakınmaktadır... İşte Hâfız... Masasında kendi halinde çalışan kız memur arkadaşımızı, az önce, çıkasica, yeşil, yılan gözleriyle yedi bitirdi... Bu ırz düşmanı, bankadan, evinden, evinin bulunduğu sokaktan, sokağının bulunduğu mahalleden, mahallenin bulunduğu şehirden, bir kelimeyle memleketten atılmalıdır... Tâ ki, başka Hâfızlar türeyip..."

Bir kalem tıktıkıyla silkindim, vezneye seğirttim. Günlük uğultusu içinde banka, hâlâ, bir giren-çıktan tekkesi.

BALABAN, Memduh

G Ü C S Ü Z A D A M

Dalgaların rıhtıma belirli aralar boyunca bütün güçleriyle çarpmalarından çıkan hırçın sesler, denizin bir sınıra vardığında bu sınırı sonunda aşamamanın doğurduğu kızgınlığının belirtisi gibi geldi adama. "Ne denli geniş de olsalar, sınırları vardı denizlerin de... Denizlerse, sınırlanmak istemezlerdi belki."

Yaradılışın denizlere bürünen biçimiyle, kendi çukurluklarının içinden kızgınlıkla köpürerek aşıp taşmak istemesinin sınırları vardı işte.. Rıhtımın taşlarına çarpan dalgalardan ileriye atılan suların, sokağın yarısına dek gelerek güçleri azalıp tükenecek, yeniden bu sular kendi çukurluklarına çekileceklerdi. Doğanın kızgınlığında bile, kendi sınırlarının belli bir ötesine geçememek gibi bir düzen vardı. Bu düzen yarın. öbür gün güneş açınca yeniden sağlamca kurulacaktı. Denizler sulardı, karalar da topraklar. Suların, toprakları binlerce yıl uğraşa uğraşa bir parça yemeleri, sınırlarını birazcık aşmaları çok önemli olay sayılıyor; kitaplara geçiyordu. Öylesine sağlam bir düzendi bu. Bu düzen binlerce yıllardan bu yana değişmiyordu, değişmiyecekti de.. İnsanlarsa bu sağlam düzendeki önemli anlama başçeviriyorlar, kendi çukurluklarına kafalarını gömüyorlar, uyuyorlar, çevrelerini göremiyorlardı. Ya da, doğadaki bu belirli, sınırlı düzen içinde tıpkı şimdi denizin şu kendi çukurluklarında duyduğu aşıp taşmak isteği gibi, insanlar kendi çukurluklarının içlerinde boşuna aşıp taşmak, bu düzeni zorlamak istiyorlardı. Oysa, içinde bulundukları düzenin belirliliğini, sınırlılığını unutuyorlardı hep; öleceklerini unutuyorlardı, öleceklerdi... "Biz insanlar yaşamayı, sevmeyi, birbirimize sokulmayı da böylece unutuyoruz; kendi çukurluklarımızın içinden aşıp taşmayı bir başka çukura kavuşmak için değil, o çukuru da boğmak için istiyoruz; kendimizin de tükeneceğini hiç düşünmeden.. Oysa şu deniziyle, şu yeliyle doğa hırçın da olsa, durgun da olsa bir gerçek."

Rıhtım boyunca yürüyen adam feylesofça bir üzgüntüyle bunları düşünüyordu. İçti mi feylesoflaşmıştı. İçmeden de öyle bir görünüşü vardı ki, dairede ona, "Feylesof Ahmet Bey" diye takılırlardı. Belki de ona öyle takıla takıla feylesoflaşmıştı adam. "İnsanlar bir adamı anıyamayınca alaya alırlar onu; tabak gibi kendisini ortaya koyacak kadar alık olmadı-

ğından ona kızdıkları için." diye feyiesofça düşünür, yorumlardı Ahmet Bey, kendisine öyle takıldıklarında. Ses çıkarmazdı hiç. Çünkü alıklarla başa çıkılamıyacağını da "bilirdi"

Soğuk ayaza kesmiş, adamın yüzünü yakıyor, dağlıyor; ensesine çarpan yel kulaklarını kavuruyordu. Paltosunun yakasını kaldırdı. İçinden vuran rakının sıcaklığı, dışarının soğukuyla çarpışıyor; bu çarpışmada kafası iki yanlı mengeneye sıkıştırılmış gibi şakaklarından zonkluyordu.

Deniz inip kalkıyor, inip kalkıyordu. "Kusabilsem.. Kusasınam ama.. Kusmak zorunda kalmaktan da iğreniyorum; kusmaktan da. Kusamam ama. Şimdiye dek hiç kusmadım. Eulantımı içimde yaşadım hep... Anasında o şimdi. Evet, evet; anası gene beni çekistiriyordur sağlama. O sarhoş herif, diye başlamıştır çoktan. Arada sırada iki kadehçik; anaya göre ben sarhoş herif. Vah, yazık oldu sana kızım. Kızı, onun romatizmalı bacaklarını uğmalı hep.. Bu balkonların gerisinden saldırıyor ikimize. Kızını yenebildiği için beni de yenebiliyor. Herkes de beni yenmenin yolunu buluyor. Kaynanam için de bu yol kızından geçiyor. Benim oğlan da onların arasında bir büyükanasına, bir anasına bakıp: Anneannemle annem kimi konuşuyorlar acaba? diye içinden soruyordur. Kendi çukurundan taşan güçlü kaynanam, bizim çukurumuzu da dolduruyor. Annem diyor ki.. Evimizde karımın dilinden düşürmediği bu. Evimizi doldurup boğuyor bu: Annem diyor ki. Ziya ne dedi Barba'dayken: Ne yahu, bir sıkıntın mı var Ahmet? dedi. Yok yahu, dedim. Boşver, dedi. Boşveriyorum, dedim. Bak, ben boşveriyorum; dedi. Bak, dedim, ben de boşveriyorum. Boş şeyi gösterdik, dolusunu getirdi Barba. Barba'dan çıktıktan sonra Ziya çıtıptı karısının koynuna girmek üzere ayrıldı. Ayrılırken, sen gelmiyor musun? dedi; yok dedim; ben biraz yürüyeceğim, dedim. Ne o, seninki yok mu? dedi. Yok, dedim; anasında o.. Haa, dedi. Hı, dedim. Benimki de anasından dün döndü, dedi. Haa, dedim, hı, dedim. İyi geceler, güle güle; sana da.. Üşürsün ama; üşümem sen bana bakma. Hadi cyvallah. Eyvallah... Açıklamak istemediğim şeyi bir daha sormıyacak denli anlayışlı adam şu Ziya.. Ben de sormam ona, anlatmak istemezse bana.. Belki bundan anlaşıyoruz onunla öyle çok konuşmadan. Sezgilerimizle birbirimizi anlıyoruz. En iyi anlaşma da böylesi belki.. Anlatsak ikimiz de küçüleceğiz."

Deniz yutamadığı rıhtımları kusuyordu boyuna.. Gök kapkaranlıktı. Yel, rıhtım boyunca bir engele uğramadan adamı yalayıp yalayıp geçiyordu. Denize inen sokakların birinden iki karaltı belirdi; birbirine yaslanmış iki karaltıydı bunlar. Ahmet'in gittiği yönün ilerisindeki bir başka sokağa sapıp silindiler. Yellin uğultusuna bir çocuk ağlaması karıştı. Ka-

rıştığı bu uğultuya, belki de karanlıkla dalgaların seslerine gömülen Ahmet'in dalgınlığına çabucak yenildi.

Ahmet'in, adım attığını bile sezemeyecek denli dizleri kesik kesikti. Sanki arkadan vuran yelin sürüklediği bir yaprak gibi, yelin uğultusuyla dalgaların seslerine uymuş, sürükleniyordu. "Sanki bütün yaşayışım boyunca sürüklenmedim mi? Tıpkı şimdiki gibi.. Boşuna, amaçsızcasına.. Karanlığa doğru, karanlıkta bir gidiş oldu bu.. Hay koca Ziya.. Bir sıkıntın mı var, diye sordu bana.. Sıkıntının kendisiyim ben be.. Şu dalgaların rıhtıma vuran boşuna ama hırçın sesleri var ya; onlar benim kafanın çukurluklarına vuran boşuna ama hırçın sesler işte.. Şef ne dedi bugün ben odasına girerken: Ceketini ilikle, dedi; sert sert. O şef müdürün adamı, diyorlar. Doğru şef diye geldi, başımıza oturdu. Oysa, sen şef olursun artık Ahmet Bey, diyorlardı bana; bizim eski şef Ankara'daki dayısının yanına gidince.. On bir yıl emek vermişsin bu işe sen, diyorlardı. Yeni şef müdürün adamı, müdür aldırış onu buraya diyorlar ya, ben tüm ilgisiz görünüyorum söylenenlere.. Ceketinin düğmelerini iliklemeyi unutmuyor o benim gibi; unutanlara da kızıyor. Saygısızlık mı benimki? Hayır. Sabah, karısının asık suratından evden çarpılmış olarak çıkan bir insancığın dalgınlığı, dağınıklığı, toparlanamayışı.. Oysa ben şef olsaydım.. Karşımdaki memurlarını insan olarak anlamıya.. Öff.. Kıskançlık mı benimki? Hayır. Şef olsaydım, aylığım biraz artacak, karıma yılda bir manto yerine iki.. Ben yalnız bunun için, karımın yüzünde bana ufacak bir gülümseme görebileyim diye istiyordum. Öff, öff.. İçim bulanıyor güçsüzlüğünden. Ceketinin düğmelerini ilikle.. Yok, hayır, hayır; şef de olsaydım, bende bunu başkasına söyleyebilecek güç yok; hayır. Ben kendimi güçlendirmek için kimseyi küçültüp güçsüzleştiremezdim; hayır; güçsüzlüğün ne olduğunu ben biliyorum çünkü. Ceketinin düğmelerini ilikle. İlikleee.. Ahk herif, unutmaya saygı göstermeyi, der gibi. İlikledim. Kafanın çukurluklarına vuran hırçın ama boşuna sesleri gene duydum. Yalnız ben duydum o sesleri. Çünkü o sesleri şefime duyuracak gücüm yok benim. Belki şefim sezip o sesleri duyabilir diye hemen, kurumakta olan bir derenin güç işitilir şırıltılı sesiyle: Özür dilerim efendim, çok özür dilerim, dedim, üstelik; ceketimi acele acele iliklerken. Sınırlarından taşmak isteyen denizin boşuna da olsa, hırçın gücü yok bende. Kendi çukurlukları içine çekilmek zorunda kalmış, başka sularla beslenip güçlenebilmek şansı olmıyan, bu yüzden kurumakta olan, can çekişen bir derse gibiymi ben. Şefime güçlükle duyurduğum şırıltılı ses, can çekişen bir adamın son gücünü toparlayıp, son soluğunda, kendisinden sonra yaşıyacak olanlara tatlı gelecek sözler söylemesi gibi hoş a gidecek sözler.. Ölümün güçsüzlü-

günden doğan sözlerin güçlülerinin hep hoşlarına gittiğini, bu iki yüzlü, tiksindirici gerçeği kavramış bir adamım ben. Evet, evet, öyleyim. Kavradığım bu gerçeği sırası geldikçe kullanıyor, hoşla gitmeye çalışıyorum işte. Gene de beceriksiz olmayım ki, bir türlü kaynanasının hoşuna giden bir adam olmayıyorum işte.. Evet, evet; ben hiç sevmediği kaynanasının hiç değilse o gün için belki gözüne girebileceğini düşünerek, yeni duyduğu romatizma ilâçlarını koşar adım kaynanasına yetiştiren bir damat, böylece kaynanasının gözünden karısının yüreciğine girmek isteyen zavallı bir kocayım. Sevgiyi bile dosdoğru yönetebilecek gücten yoksun bir erkeğim. Belki de sevgi yönetilmesi için en fazla güç isteyen konulardan biridir; bilmiyorum. Neyin daha fazla güç istediğini bilemeyecek denli bu güç konularının yabancısıyım ben. Bir sıkıntın mı var? Hay koca Ziya.. Sen benden başka türlü müsün?.. Boşver ha? Evet, boşveriyorum herkesler gibi; yaşamam da bomboş oluyor işte böylece. Ürkek, korkak, bomboş bir yaşama.. Buna da yaşamak denirse..”

Kendi dumanlı kafasında, yelin savruk, dalgaların inip kalkan hırçınlıklarıyla arada bir ışıqlanan ıhtımın koyu karanlığında kapalı bir denge kurmaya çalışan adam, arkadan gelen, nasıllığını birden anlıyamadığı birtakım sesler duydu. Bu sesler, yelin uğultulu anaforuna kapılarak benliklerini yitirip, tek bir ses dalgasına geçiyorlar, bu tek sesli dalga, o uğultunun içinde ufanıp dağılıyordu. Anlıyamadı önce.. Anlıyamadı ama belirsiz bir sezgiyle başını geriye döndürdü.

Otuz, kırk metrelik bir derinliğin karanlığında bir şeylerin koştuğunu sökebildi. Durakaldı. Ne olduğunu kavrayamadı önce.. Koşuşan bu şeylerin bir sokak lâmbasının altına yaklaşımlarını bekledi biraz. Yelin dağıttığı sesler arasında bir de köpek havlaması işitiyordu şimdi. Çok geçmeden, ısığa vuran bir çocuğu görebildi; koşuyordu çocuk. Bu kez, çocuğun neden koştuğunu anlıyamadı. Bunu anlamaya çalışırken çocuk gene ışıktan sonraki karanlığa daldı ama çocuk yaklaşıyor, karanlıkta da seçebiliyordu onu artık. Bu sırada ışık bölgesinde iri bir köpek belirdi; o da koşuyordu. Anladı ne olduğunu: Çocuk, kendisini kovalıyan köpekten kaçıyordu. Köpeğin sekiyor gibi koşması Ahmet'in dağınık dikkatinden kaçamıyacak denli bellirliydi. Çocuk iyice yaklaşıyordu. On, on iki yaşlarında, üstü başı derli toplu bir çocuktü. Yanına geliyordu çocuk.

Ahmet bağırarak sordu: “Ne oldu? Ne diye koşuyorsun?”

Çocuk da Ahmet'i görmüştü. Koşmasını kesmeden soluk soluğa:

“Amca, amca,” diye bağırıldı; “köpek, köpek kovalıyor. Kuz köpek o.”

'Kuduz mu?' Ahmet şaşalamıştı.

"Kuduz, kuduz, evet."

Çocuk yanına geldi Ahmet'in; Ahmet'i geçti; koşuyordu gene; köpek de havlıyarak yaklaşıyordu.

Ahmet birden büyük bir ürküye kapıldı. Çocuğun korkusu, kuduz sözü, kuduz sözüyle gazetelerde okudukları arasında kuruverdiği köprü, havlıyarak gelmekte olan köpeğin iriliği; deminden beri yürüyerek bulanık kafasıyla kurmuş olduğu kapalı dengenin karanlığına birden giriveren bu yabancı ögeler, Ahmet'in düşünme yetisini o an için sıfıra indirivermeye yetti; o da çocuğun arkasından çılgın gibi koşmaya başladı. Her an, iri köpeğin elbette iri olacak köpek dişlerini bacaklarında duyacağını sanıyordu şimdi. O dişler üstelik pantolonunu da parçalıyabilirdi. Oysa, geçen ay yaptırmıştı bu giysisini: Ha bu ay yaptırırım, ha bu ay yaptırırım diye diye iki yıl bekledikten sonra.. Görecek olanı güldürmeden önce köpeği daha çok havlatan bir kaçış-kovalayıştır başlamıştı şimdi.

Yalpalya yalpalya olsa da, çocuğa göre çok daha iri olan adımlarıyla doğrusu iyi koşuyordu Ahmet. Çocuğa yaklaşıyordu. Köpek de her ikisine gittikçe yaklaşıyordu. "Bir ayağı köpeğin total mı ne? Sektiğini gördüm." diye düşündü Ahmet koşarken. Ama işte köpek de yaklaşıyordu. Kendisi de şimdi çocuğun yanına varmıştı. Yan yana koşuyorlardı. Çok geçmeden Ahmet arayı açmaya, çocuktan da uzaklaşmaya başladı. Çocuk nedense, belki de korkusundan dizleri kesiliyor, iyi koşamıyordu hiç. "Oysa, ben'den iyi koşabilmesi gerek çocuğun. Mahallebi çocuğu bu." Evet, çocuktan uzaklaşmak demek, köpekten kurtulmak demektir. "Ben şu ilerdeki sokağa varınca köpeğe çocuk kalıyor. Köpek.. köpek çocukla uğraşır. Ben kurtuluyorum. Köpeğe çocuk kalınca.."

Bu sırada çocuğun bağırdığını işitti:

"Amca, amca; beni bırakmaaa..." Çocuk acı acı yardım istiyordu kendisinden.. Ahmet'in ayakları dolaştı; az kalsın düşüyordu. Dizleri kesildi onun da. Soluk soluğaydı üstelik. Handiye tıkanacaktı. Durdu.

Kafasının çukurluklarında bir aşma, taşma duydu Ahmet. N'olursa olsun, çocuğu öyle bırakıp kaçamazdı. Hayır, hayır; kaçamazdı öyle.. Bekledi çocuğu. Hem bu arada biraz soluk alabilirdi, yoksa tıkanacaktı; göğsü körük gibi inip kalkıyordu. Çocuk çok geçmeden yanına geldi; elinden yakaladı çocuğu; birlikte koşmaya başladılar şimdi. "Köpek total olmasaydı, çoktan yakalanmıştık ya.. Gene de nasıl kaçacağız, bilmem. Ben tıkanıyorum; çocuk da hanım evladı, belli üstünden başından, o da iyi koşamıyor. Bu çocuğun işi neydi geceyarısı sokakta?.. Ben de neler düşünüyorum şimdi?.."

diye kafasından bunları geçiren Ahmet'in babalık damarları kabarak gene de çocuğa sormaktan kendini alamadı; solu-ya soluya, sordu:

"Senin.. senin ne için vardı bu saatte sokakta?"

Çocuk da soluya soluya: "Teyzemlerdeydin. Aynı.. aynı sokaktayız. Onlardan çıktım. Bizim eve giderken.."

"Rastladın köpeğe?"

"Evet."

Çocuğa, köpeğin kuduz olduğunu nerden biliyorsun? diye Ahmet'in sorması gerek değil mi? Hayır, daha sonra sormak zorunda kalacağı bu soruyu ya sarhoşluğundan, ya kafasının bulanıklığından, ya da düpedüz korkusundan sormayı düşünemedi. İnsanlar ayık kafalıyken, bile ne gerekli soruları sormayı unuturlar, bir bilseniz; sonra da döğünüp dururlar. Hayır, Ahmet bu soruyu değil, çocuğu, belki de kendisini güçlendirmek için: Şu sokağa varalım bir, diyeceği sırada, o sokağın başındaki ışıktaki bir bekçi belirdi. Bekçi bunları gördü. Ahmet'le çocuk da bekçiye gördüler. Biraz sonra da bekçinin yanına vardılar; durdular.

Bekçi: "Niçin koşuyorsunuz?" diye anlamamış anlamamış onlara sordu. Oysa bekçi görmüş, anlamıştı. Bunu anlıyan Ahmet, birden durumun gülünçlüğünü kavradı. Çocuk da iki adamın arkasına gizlenmiş, gene de korkuyordu; koşmaktan soluk soluğaydı. Ahmet'e de bir dokunsalar oracığa yığılıverecekti. Başı da dönüyor gibiydi.

Bekçi sorusuna karşılık beklemeden: "Gel Çomar, gel buraya." diye, artık yanlarına gelmiş köpeği yanına çağırıyor.

"Bundan mı kaçıyorsunuz?" diye sordu bekçi. Kalın kalın gülüyordu. Köpek ise bekçinin bacaklarına sürtünerek şimdi gerçekten değil de, yalancık, yalancık havlıyordu Ahmet'e bakıp bakıp. Köpek kendisiyle alay ediyor gibi geldi Ahmet'e. Çocuğa dönerek:

"Hani kuduzdu?" diye başını iki yana sallıyarak sordu.

Çocuk süklüm püklüm duruyordu. "Öyle sanmıştım." diye bildi. Ama sonra şunları ekledi: "Ağabeyimi de ısırılmıştı bir köpek, böyle iri. Serum yapmışlardı ona." Ağabeyinin kanlar akan bacakları gözlerinin önüne geldi gene.

Bekçi de gülüyordu boyuna. "Hah, siz bunu kuduz mu sanmıştınız da, öyle koşuyordunuz? Yahu, bu bizim mahallenin total Çomar'ı.. total bir köpek.. Ne korkarsınız bir total köpekten?" Ne korkarsınız bir total köpekten, derken de özellikle başını Ahmet'e çevirmişti; sen hele, koskoca adam, dercesine. Ahmet gürlütle çıkan soluklarından büsbütün utandı.

Çocuğun korkusu da geçmişti; araya girdi: "Ama kovalıyordu beni. Ben söyledim amcaya kuduz diye. Öyle sandım

beni kovalayınca. Ama da elimden tutup beni köpekten kaçırıyordu."

Ahmet kafasındaki çukurluklarda gene bir aşma, taşma duyuyordu. Çocuğun sırtını, yanağını okşadı.

Bekçi de gülmesini kesti. Anlamıştı adamlar çocuğun korkularını: Kimse kendini kuduz köpeğe ısırtmak istemezdi elbette. Ama bir de kendisinin bekçilik gururu vardı. Yılların verdiği bu haklı gururla söylev verir gibi yüksek, ama ağır bir sesle:

"Her köpek kuduz olur mu? Kuduz köpek çok yaşamaz ki zaten: Ya kudurarak ölür, ya da öldürürler onu. Sonra benim mahallemde kuduz köpek yaşamaz; bekçisiyim ben buranın şu kadar yıllık. Burası bekçisiz mahalle değil. Sonram, köpek kuduz da olmasa, kovalar. Çünkü: Kaçınca kovalar köpek.. Kovalayınca da kaçır köpek. Kaçmamak gerek. Köpeklerin huylarıdır bu. Unutmayın bunu."

Ahmet bu yaşlı, babacan bekçiyi de seviverdi. "Sağolasın bekçi baba!" sözleri kendiliğinden dökülüyordu ağzından. Rakının sıcaklığını duydu içinde Ahmet.

"Kovalayınca kaçır köpek.. kovalayınca kaçır köpek.. Kaçmamak gerek.. Kaçmamak gerek..."

Ahmet şimdi tersyüzü geri dönmüş; yelin dikine dikine yürüyerek dalgaların seslerine, yelin uğultusuna karışan yarı sesli, yarı sessiz kahkahalarını ata ata uzaklaşıyordu. Ama sonra sonra bu kahkahaları boğazında düğümlemeye başladılar. Çünkü kafasını şimdi bir şey kurcalamıya başlamıştı. "Çocuk beni çağırmasaydı da ben duracaktım oracıkta belki dinlenmek için. Çocuğa yardım için değildi o benim durmam. Yok, hayır, o hızla daha koşabilseydim boşverirdim çocuğa falan. Öyle mi? Yoksa gene durur, çocuğu bekler miydim?" Ahmet'in artık çözemiyeceği bu düğüm kahkahalarını da boğazında düğümleyiverdi sonunda.. Oysa, bu düğümü çözebilseydi de, koşacak durumda da olsa salt çocuğa yardım düşüncesiyle durabileceğini anlamış olsaydı.. Hayır, işte bunu anlayamayacaktı. bu düğümü çözemiyecekti. Oysa, bu düğümü çözebilseydi.. Geçen gün bir yerde okumuştı: Küçük bir olay bazan bir insanın bütün gidişini başka bir yöne çevirebilir, diye.. Bu küçük olayda onun gidişini değiştirebilecek, başka yöne çevirebilecek hiçbir özellik, hiçbir nitelik yoktu; hayır. Koşarlarken çocuğa köpeğin kuduz olup olmadığını sormayacak denli yoğun korkaklığı da handiyse inanacağı yalancı kahramanlığının cabası olmuştu üstelik. Sessiz sessiz boynu bükük yürüdü artık evine değin. Yalnız bekçinin sözleri kafasından çıkmadı: Kovalayınca kaçır köpek.. kaçmamak gerek.

O gece de düşünde, nedense hep köpekler kovalayan bekçiler gördü Ahmet.

BENEKAY, Yahya

B Ü Y Ü K O Y U N

Rasime nine, demir bastonuna dayana dayana, az bir yokuşla tırmanılan tümseğin üstündeki kahvenin önüne çıktı. Durdu; ardına kaykılıp bir eliyle belini bastırdı. Bağıra bağıra:

"Ooof. Tangrı boynunu vursun haram kazak, gene kumara oturmuştur." dedi. Bakındı bir iki çevre yanına ama ortalıkta kimseler yoktu.

Bağırmasına devam etti:

"Herkesler düğünün güreşindedir de benim davar kapanmıştır kara kahveye."

Önünde boylama uzanan kahveye, penceresine doğru sokuldu. Solundan gelen ışığa elini tutup gözünün üstüne siper ederek camdan baktı. Bakmasıyle de:

"Menariif, Menarif çık kâfir saldat, çık! diye daha bir bağırdı. Pencereye vurdu. Sonra ardına bakmadan çıktığı yerden tümseği indi, yürüdü

"Anne, anne!" diye seslenerek genç bir adam telâşla yetiştirdi ardından.

"Anne, ne var? Dursana."

Rasime nine durmadı. Oğluna bakmadan:

"Ne bolacak, sen kumar oyna. Ne bolacak Abdarraham, total dört buzağının dördünü de obur'ga (1) kapatmış." dedi.

Menarif ağıza alınımıyacak bir küfür bastı. Başını iki yanına sallıyarak, köyün ortasından geçen çok geniş yoldan, belediye doğru yürümeğe başladı. Bir karış kalınlığında varlı toz toprağı sürüye sürüye, yere bakarak gidiyordu. Uzak-tan, köyün öbür ucundan, ardından doğru bir gürültüdür geliyordu. "Güreş dağıldı, allalem, bayrağı koç'u hangi köy aldı ki?" diye düşündü. Sonra, "Hey Yarabbi, eller düğünde biz kumarda, tuuu." dedi ve gene küfretti. Hem şu köy korucusu Abdurrahman akayın işi yok mu idi ki, tutup buzağların dördünü de obur'a atmış. Bu bahar vakti her yer gök ekin-di. Bir karışık otlak yoktur ki. şimdi. Ne etsindi garip buzağılar?

(1) Obur: Başkalarının ekinlerinde yakalanmış hayvanların kapatıldığı yer.

O kadar bu düşüncelerde idi ki, arkasından gürültüyle gelen bir otomobile az daha çığnenecekti.

Çocukların otomobilecilik oynarlarken, genizlerini kısıarak kazır gibi çıkardıkları o çatlak ötüşleri andıran bir kornayla yana sıçradı. Üstü açılmış, körüğü arkaya toplanmış bu otomobil, içine kurulmuş birkaç adamı aynı hızla ileriye, Marin'in kırçırma'sının (2) önüne götürdü.

Tiğkeşi: "Haydin el ele verelim
Romenlik duyguları olanlar
Çevirelim kardeşlik horasını
Toprakları üzerinde Romanyanın"

Menarîf bakakalmıştı. Günlerden pazar olduğu için Romenler kırçırma'nın önünde toplanmış hora tepiyorlardı. Otomobil durunca oyun da durmuştu.

Menarîf gene kendi derdine daldı.

Altı yedi yüz metre yürüdü yürümedi, belediye binasının yanına vardı. Buzağılar, belediyenin avlusunun yol kenarındaki bir köşesinde, üç yanı kerpiç duvar üstü açık ufacık bir çevirmede idiler. Dördüncü duvar yerine de aynı zamanda kapı gibi açılıp kapanan, aralıkla çakılmış beş altı kalın köknar direğinden yapılmış bir çit vardı. Menarîf dolu dizgin gelip eğildi ve iki direk aralığından daldı. Bu obur'a kapatılmalarına sebep olan, kimbilir hangi tarladan âlelacele kursaklarına doldurdukları ekinleri ağızlarına çıkarıp çıkarıp geverek yatan buzağılardan dördü de birden fırladılar. Menarîf koşup kovalayıp hırsıyla birisini tuttu, çekti yıktı ve sürüyüp kapıya getirdi. Kapıda kilitli kocaman bir kilit sallanıyordu. Hem açmayı da düşünmedi. Buzağıyı, kapının en alt aralığından sürükledi çıkardı. İkinciyi, üçüncüyü, dördüncüyü de öyle yaptı. Kara sayak urubası tozlanmıştı. Kapının önünde dineldi. Üstünü başını düzeltti. Tozlarını silkti.

Belediyenin önündeki, köyün içme suyunu veren, "Tatlı kuyu" dan su almağa gelmiş kadınlar, çocuklar, gülüşerek Menarîfi seyrediyorlardı.

Herbiri bir ayrı yöne dönmüş, neye uğradıklarını anlıyamadın, az ötesinde, dikili duran buzağıları gürültüyle kovaladı Menarîf. Buzağılar gitmek istemiyorlarmış gibi ağırdan aldılar. Bu seferi yerlerden taş aradı, toprakları avuçladı; taş bulamadı. Hırslandı. Daha bir gürültüyle buzağılara doğru koştu. Onlar da dağılıverdiler. Biri ters yönde kaçtı. Menarîf küfrederek ardına düştü. Yetiştı. Buzağı ansızın ters döndü ve öbürlerine doğru koştu.

Birden bir gürültü koptu. Menarîf de herkesler gibi elin-

(2) Kırçırma: (Romence) meyhanes.

de olmadan o yana döndü. Marin'in kırçırma'sının önü karışmıştı. Bir iki adam köyün dışına doğru kaçıyordu. Ardında da beş altı adam. Bir de bağırıyorlardı. Kovalıyanlardan biri kaçanların sonuncusuna yetişti, vurdu. İkisi de düştüler. Bir kaynaşma oldu. Yetişen ikinci, üçüncü de çullandı. İçlerinden biri kalktı gene kaçmağa başladı.

Şimdi iyi seçiliyordu; kaçanlar üçtüler. İkisi çok ilerdeydi. Üçüncü de o yuvarlanıştan sıyrılmış, boyuna koşuyordu. O ara otomobilin de çalıştığı ve tozatarak kaçanlara doğru gittiği görüldü. "Sırba mare" (3) adını da verdikleri pazar oyununu için toplanmış halk da eilerine ne geçirdilerse, otomobilin ardından fırlattılar. Bir kısmı da koştu. Demeğe kalmadan otomobil o kaçanlara yetişti, duraladı; önce arkadakini, sonr öndekileri aldı ve o yoldan Karamurat köyüne doğru çıktı gitti.

Marin'in kırçırması Menarif'in bulunduğu yere bağırışmalar anlaşılamıyacak kadar uzakta idi. Ne olmuştu? O adamlar az önce otomobille yanından geçmemişler mi, gidip orada durmamışlar mı idi?

"Bu Moldovanlar iyice azıttılar." diye mırıldandı Menarif. Buzağılar da durmuş az ileride bakıyorlardı. Menarif gene kızdı, bağırdı. Koştı, kovaladı. O alabaş gene saptı, kaçtı. Öbürlerinin yanına getirinceye kadar bir hayli kovalastılar. Sonra bir daha daldı buzağılar, bu seferi onlar da biraz ilerde bulunan eve doğru koşmağa başladılar.

Menarif kaldı. Kırçırmağa doğru yöneldi. Yürümeğe başladı. Romenlerin tekrar sırba oynamağa başladıkları görülüyordu. Hiçbir şey olmamış gibiydi. Menarif belediyenin önüne gelince, Bulgar Yorgo Matos'un iki oğlu ile karşılaştı. Kırçırmadan dönüyorlardı.

"Ne bu kaynaşma?" dedi Menarif.

Oğullardan büyüğü anlattı:

"Domnu Menarif (4) otomobille Köstence'den üç Bulgar geldi. Köyünüzde Türkiye'ye göçecek bir Türk ailesi varmış, evi tarlası satılmış, almak istiyoruz, o sebeple geldik dedilerdi. Demeğe kalmadan Pani fırladı: "Pis Bulgarlar, defolun gidin. Bu köye hiçbir yabancı giremez daha. O pis Tatarlar da defolup gitsinler Türkiye'ye, bıraksınlar bizim topraklarımızı. Onların tarlasını evini bizlerden başka da hiç kimse alamıyacak. Hem o mallara hiçbir alıcı da çıkmıyacak, çıkarmıyacak." dedi. Bulgarlardan biri: "Ne oluyor, paramızla değil mi?" diyecek oldu. Demesiyle Pani, adama şırrak etti bir tokat yaptırdı. Adama da karşılamak istedi. Üşüşüverdi-

(3) Sırba mare: *Büyük sırba, büyük hora (Romence).*

(4) *Bay Menarif.*

ler çevrelerine. Zor kurtulup kaçtılar. Kovalıyanlar da Pani ile Toma'nın çocuklarıydı. Kaçabildiler bari adamcağızlar."

Menarif durdu kaldı. Başka da sormadı. Eli ayağı kesilmişti. Geri döndü, isteksiz isteksiz yürümeğe başladı. "Pani, pls kazak, pis sürgün daha dün geldi köyümüze sahiplik taslamağa başladı." diye geçirdi içinden.

Moldovan'ın güneyinde, Oltenya'ya kadar Baragan'da, Dobruca'nın kuzeylerinde bölgelerdeki ayaklanmalarda, boyarlara karşı ayaklanmalarda, çil yavrusu gibi, Romanya'nın çeşitli bölgelerine dağıtılan Romenlerden bir kısmı getirilmiş Karatay köyüne yerleştirilmişti. Bunlar, kendilerine "veteran" (5) adını vermişlerdi. Geldikleri günden beri köye bir gayrılık sokmuşlardı. Köyde Bulgarlar, Sırplar, Nemçeler de vardı. Bunlar Türklerle kardeşçe geçiniyorlardı. Ama bir ucu Romenlerin bir ucu da Türklerin mahallesinde bulunan ilgi telleri -Türklerin bütün iyi niyetlerine rağmen- boyuna geri liyordu. Akort etmek için değil, tek taraflı olarak bir çocuk aldırılmazlığı ile mahsus gerilen bir telin de önceleri ölçüye sığmayan sesler çıkaracağı, sonra günü gelip kopacağı tabii idi.

Bu duruma en çok içerliyenlerden biri olan Menarif, ayaklarını bir karış kalınlığındaki tozlara batıra batıra, araba izlerini boza dağıta, nereye baktığı belli olmadan yılırırken, bunları düşünüyordu.

"Pani, domuz gâvur." dedi gene.

Gerçekten de o günlerde Ağaçayak İbrahim efendi, Türkiye'ye göçmek için hazırlanmağa başlamıştı. Evini, tarlasını satılığa çıkarmıştı. Kendi cemaati pek alıcı değildi. Bu, bir kaderin tabii sonucu idi. Bir oluştu bu. Bütün sular aşağılara doğru akar, ve sıfır metreye varır, durur. Amacı odur. Doğa'nın kendisine çizdiği yönlerde akarak belirtilmiş yerde toplanmak. Bu kıpırdayış ilk değildi. Kırım'dan kalkmışlar Türkeli niyetine gelmişler. Dobruca'ya konmuşlardı. Ya Kırım'a? Bir itiliş değildi. Bir enerji akımı, bir oluşun kıpırdamadan güçlerini oradan oraya yürütüşü değildi. Bu, zerrelere o büyük oluş'a doğru yuvarlanması, kaderin çizdiği yolları durakları bir bir aşıp aynı kaynaktan çıkıp toplanmış o büyük sonuca doğru bir kayışın dış görünüşü idi.

"Ak Toprak" dedi Menarif. Hep duyuluyordu, Dobruca'nın birçok köylerinden Türkiye'ye göçler başlamıştı. Hep, en uygun bir zamanı kollayıp sıcacık yüreklerde yatan o çok eski tohum uyanıyordu.

Menarîf tekrar Abdurrahim efendinin kahvesine geldiğinde büyük bir kalabalık buldu. Güreş dağılmış, Karataylılarla birlikte civar köylerden gelmiş delikanlılar ve pehlivanlar oturmuşlar, güreşenlerden, güreşçilerin aksayan yönlerinden söz ediyorlardı.

Menarîf selâmsız sabahsız girdi kahveye. Masalardan birinde oturan kardeşi Yusuf ayağa kalktı. Otur anlamında işaret etti Menarîf, o, gene oturmadı. Menarîf öfke karışık bir üzüntü ile birden:

“Eyy akaylar” (6) dedi. “İşte gâvur değil mi? İşte! Olacağı bu idi. Bir zamanı geldi, derim ben. Derim ben ama bir başıma bir bok yiyemem. Sonra da Menarîf konuşuyor, dersiniz. Konuşur ya. Konuşmasını mı?”

Ağzını burnunu köpürterek konuşuyordu. Damdan düşer gibi başlamasıyla herkes ona dönmüştü. Dışarıdakiler de içeriye doluyordu.

Begali Necip: “Ne o Menarîf akay, ne olmuş gâvura?” dedi.

“Ne olacak,” dedi Menarîf, “kendi kendilerine veteran diyen domuzlar var ya onlar. Demin olanları hangi müslüman görse benim gibi konuşurdu. Bulgarlar geldi Köstence’den bir otomobille. Hem de prima (7) marka Mercedes otomobille en zenginlerinden. Gittiler Marin’in kırçımalarının önünde durdular. Kazaklar tam sırba oynuyorlardı. Pezevenkler tam Oltenya’dan en birinci kemanecilerden bir de kemaneci getirmişler, Bulgarlar, ağaçayak İbrahim efendinin satılık malını işitmişler, alacaz demişler onlara sormuşlar. Vay sen mısın bunu diyen. O domuzların başı var ya, Pani kazak, o sırrak bir tokat. Bir daha bir daha Bulgara. Gözlerimle gördüm, taa vadraset’a (8) kadar kovaladılar. Zor kaçtı Bulgarlar. Yorgo Matosun çocukları anlattı konuşulanları. Ama, dedim ya, olanları ben de gördüm.”

Çıt yoktu.

Birden köy korucusu Abdurrahman akay girdi. Daha ayakta bulunan Menarîf’e doğru hırsıyla yürüdü. Sapı kısa fakat sırtını çok uzun ‘tobilgi’ dedikleri kırbacını kaldırıp vurmağa da yöneldi. Yusuf atılıp tuttu.

“Kim oluyorsun ki sen o benim arpa tarlasından tutup kapattığım buzağıları amentasını (9) ödemededen obur’dan çıkarıp koyverdin?” diye de bağırdı korucu.

(6) Akaylar: (Tatarca) beyler, efendiler, adamlar.

(7) Prima: Birinci (Romence).

(8) Vadraset: Romence vedere de sat. köyün hemen dışı anlamında.

(9) Amenta: Romence ceza.

Bir kavga başladı başlayacaktı. Başlamıştı da; Yusuf, Menarif'in kardeşi önledi.

Herkes birden korucuya dönüp: "Dur bakalım, dur! Bırak şimdi bir yana buzağıları da, otur dinle." dediler.

Menarif titriyordu. Ağırına gitmişti bu saldırış. Çöküverdi. Haksızdı, bir nizamı karşı gelmişti. Ama hesaplaşmanın yeri mi, zamanı mı idi şimdi? Sustu kaldı.

"Eee Menarif sonra ne oldu kardaşım?" dedi Abdullah akay.

Menarif konuşmak istermiş gibi doğruldu, konuşamadı. Dirseğini masaya, başını da avucuna dayayıp durdu kaldı.

Abdullah akay: "Menarif, haydi oğlum, söyle bakalım bir sonra ne oldu?" diye ısrar etti.

Herkes Menarif'e bakıyordu. Korucu da şaşırılmış bir halde bir yere çömelivermişti. Menarif biraz yatışır gibi olduğunu anlayınca, kıpırdadı, başını doğrulttu:

"İşte," dedi. "İşte, iki Tatar biraraya gelip de bir meseleyi konuşamaz. Kazakların bir sürü domuzu daha geçen gün bayırın üstündeki mısır tarlama girdi. Korucu Abdurrahman efendi nerede idi? Bereket gördüm de elimde dirgen, koşa koşa gittim, birinin de leşini tarlanın içinde bıraktım. Yetişmeseydin domuz millete tarla mı dayanırdı. Menarif'in dört buzağısı arpa tarlasına girmişmiş. Girer. Nerede otlasın? Bu vakitte bir karış boş otlak mı var? Mesele kazakların domuzlarının bile sürüsüyle liber (10) dolaşmasında. Bulgarlar, bizlerden birine ait satılık mallara alıcı çıkıyor. Hem de taa Kösence'den. Pani: "Pis Tatarlar, siktirip gitsinler Türkiye'ye, onların mallarına kimse müşteri çıkmıyacak, çıkarmıyacak, bedavadan bizlere kalacak." demiş. Bulgarları taşla, tomarla kovalamış. Kıcına giyecek donu yok domuzların. Bu ne demektir ey cemaat? Ey müslümanlar?"

Olay bütün oradakileri aynı önemli ilgilendirdi. Düğün için civar köylerden gelen Türkler de sokuldular.

Abdullah akay ayağa kalkıp: "Gidin Akif efendiyi çağırın biriniz. Yusuf haydi oğlum sen var." dedi. Sonra: "Ben de Menarif gibi düşünüyorum. Bugün de sırasıdır diyorum. Tam da kırçımada topluca bulundukları gün." diye ilâve etti.

Köydeki Türk toplumunun başı Akif efendi de geldi. Konuşuldu. Kararlaştırıldı.

Güneş Mecdiye yolu üstünde bir sarı lira gibi sallanıyordu. Çocuklar toprak yolda yalınayaklarını hiç kaldırmadan beş

on santim, beş on santim ilerleterek yürütüp trencilik oynuyorlardı. Birkaçı da evlerinden aşırıdıkları -at arabalarının demirbaşı- kızılçık saplı kamçılarla atçılık oynuyorlardı. Sığırlar dönüyordu. Kendiliklerinden, ya da ardlarında çocuklar, kadınlar olduğu halde sokaklara sapıyorlar, evlere doğru dağılıyorlardı. Sallana sallana yürüyen ineklerden bazıları, durup, bütün üyelerini gevşeterek ıkına ıkına pisliyorlardı. O şey de toprak yola pattadak düşünce, küçük bir toz bulutu kaldırıyor, yarı yarıya gömülüp gidiyordu. Atçılık oynayan çocuklardan biri hızla giderken bu taptaze sığır boklarından birine bastığı oluyor; o zaman birden duruyor, topuğu üzerinde toplar gibi birkaç adım yürüyor, sonra, yere toprağa çıplak ayağını sürte sürte temizliyor, bir koşuda uzaklaşıp gidiyordu. Kibleden doğru, kanatlarını yorgun argın sallayıp gelen bir leylek, hepsi tek katlı kerpiç evlerin damlarına değerek geçti. Bir sığircık sürüsü toplanıp dağılan yüzlerce kara nokta topluluğu gibi alçala yüksele görünüp kayboldu.

Sonra, güneş, köyün doğusuna doğru ince bir meyille yükselen yamaçındaki evlerin badanalı duvarlarında, bir an için, daha bir beyazlık, tek tük camlarda da birer sarı leke koyup kayboldu gitti. O zaman, bütün görünüşler gerçek renklerini uçurup ak, ya da kara ikiye ayrıldı; sonra da gündeğusundan doğru hızla basan bir koyuluğun içinde yavaş yavaş erimeğe başladı.

Akşam olmuştu.

Abdullah akay. Marin'in kırçımalarının kapısını usulca açtı, başını uzatıp içeriye baktı. Hemen girdi. Kapıyı kapatıp vardı tezgâhın önüne dikildi. Tezgâhtar Mitika: "Poftim domnu Abdullah" (11) dedi. Abdullah akay başını salladı. Oturanlara baktı. Hacıemin, Begali Necip, Yusuf bir masaya oturmuşlardı. Önlerinde litrelik ağaç maşrapalar vardı. İçiyorlardı.

İçerisi kızarmış et, sucuk kokuyordu. Kötü, sert bir duzman genzi yakıyordu.

İğne atsan yere düşüniyecek gibiydi. Romenler, pazarlıklarını giymişler, gürültüyle içiyorlardı. Tavandan bir metre kadar sarkmış bir zincirin ucundaki çengele asılı ve gecede bir teneke gaz yakan, kocaman, karpuz şişeli bir lâmba ortalığı iyice aydınlatıyordu.

Sıkıştırılıla sıkıştırılıla pek küçülmüş, tezgâhın önündeki bir meydancığın ortasında dikilmiş, başında siyah fotr şapka-

sı, üstünde işlemeli ve eteği dizlerine kadar düşmüş, beli kuşakla bağlı, gömleği, gene işlemeli, kısa yelekli ince, uzun boylu bir adam keman çalıyordu. Bir de güzel çalıyordu. Kalın, öküzler gibi böğüren bir ses de uymuş, çaldığına eşlik ediyordu. Bu Pani idi. Görünüşe göre kemancı, Pani'nin başında, Pani için çalıyordu.

Abdullah akay, "bir tsuyka" (12) dedi. Mitikaya. Yarım litrelik bir şişe ile bir kadeh kondu önüne. Hızla bir kadeh içti. Döndü, sırtını tezgâha dayadı. "Bizim ahbap çavuşlara kaldıysa iş ohooo." diye geçirdi içinden. Hacıeminin, Begâli Necibin, Yusufun masasına baktı. Onlar da içmeyi kesmişler onu seyrediyorlardı. Ne işi var, gibilerden Abdullah akaya bakıyorlardı.

Oysa ki, onlar kırçımaya kavga çıkarmak için gelmişlerdi. Bir pundunu getirip ortalığı karıştıracaklardı. Karatay köyünün Türk erkekleri de dışarıda bekleyip kalmışlardı. Ara uzayınca Abdullah akay: "Ben gidip bir bakayım." demiş gelmişti.

Abdullah akay bir kadeh tsuyka daha içti. Güleç güleç kemancıya baktı. Kemancı durmuştu, yayını aşağıya sarkıtmış, yorgun ve bezgin çevresine bakınıyordu.

Abdullah akay birden, kemancıya: "Zi Osman Paşa." (13) dedi. Birden sustu ortalık. Kemancı Abdullah akaya baktı. Anlamamıştı. Abdullah akay daha bir yüksek tekrarladı: "Zi Osman Paşa."

Ortalık daha bir susmuştu.

Pani ayağa kalktı. İki adında Abdullah akayın yanına geldi. Dev gibi idi. Ağzına burmuna karışmış bıyıkların: elinin tersiyle o yana, bu yana itip, dağıtıp, silip:

"Mal Turcule nu este aici Turçiya." (14) dedi. Ansızın da Abdullah akaya bir tokat vurdu Vurmasıyla da Begâli Necip birden ayağa kalktı, gaz lâmbasına, daha baştan özel surette ceketinin koluna yerleştirdiği, sakladığı ucu topuzlu çokmar dedikleri kısa sopasını çıkarıp vurdu.

Şangırrrr etti bir, ortalık ve birden kırçıma zindan kesildi. Kesilmesiyle de bir bağırtı koptu.

Önce içerdekiler başladı Abdullah akay daha o dakikada çokmarını Pani'nin başına oturtmuştu. Hacıemin, Yusuf, Begâli Necip de öyle; çokmarlarını rastgele sallıyorlardı. Bir bağırtıdır almıştı ortalığı.

(12) Tsuyka: Romenlerin pek ünlü erik rakısı.

(13) Osman Paşayı söyle.

(14) Hey Türk burası Türkiye deşil.

İçerdekiler olanlardan şaşırmış, kapılara koştular. Ama çıkan, ya bir çokmar, ya dirgen, ya kürek, ya bakraç yiyor yuvarlanıyor, alelacele toparlanıp kalka kalkmaya kaçıyordu.

Zaten kırçımının hemen çevresinde bulunan Türkler içerdeki şangirtıyla ışığın söndüğünü görür görmez, kapıları, pencereleri tutuvermiştiler.

Akif efendi: "Amman arkadaşlar, amman çocuklar, başlarına vurmayın." diye bağııyordu boyuna.

Menarîf, gece, sandığına taze ot doldurarak bağladığı arabadan atları çözmüş, sulamağa götürmüştü. Kocaman avlularının yol kenarına gelen bir yerindeki kuyudan, çıkırıkla su çekip tahta yalağa boşaltıyordu.

Başlarını burunlarına kadar yalağa sokan iki atın ikisi de, birden, kulaklarını sivriltilip başlarını kaldırdılar, yola doğru baktılar. Menarîf de baktı. Kuyunun hizasında üç atlı durmuştu. Bir gedikli çavuş ile iki jandarma idi.

"Heyy Türk." diye bağırdı çavuş.

Menarîf:

"Buyurun domnu Major" (15) dedi. Sonra Romence bir konuşma oldu.

"Bir Allahın kuluna rastlamadık mahallenizde. Ne oldu bu akşam?"

"Ben bilmem domnu Major. Ben şimdi geldim. Atları otlatmağa götürdümde gece."

Çavuş cevaba kızıp atını mahmuzladı, üçü de hızla uzaklaştılar.

Dobruca geceleri ıslaktır. Bir çayır çimen gibi yolların toprağını da ıslar. Ne kadar iz kalmışsa kalsın, toprağa ilk basanın izi taptaze çıkar. Kalıp gibi. Ayak, tekerlek.

Bugün yollarda, ilk, jandarmaların atlarının izi çıktı. Daha o kadar sabahtı.

Jandarmalar Marin'in kırçımına doğru gittiler. Geri döndüler. Belediyenin az berisinde, büyük yola çıkan bir sokağın hemen başında bulunan, Akif efendinin evinin önünde durdular. Ev, köydeki pek çok evler gibi kocaman bir avlunun ortasında idi.

Çavuş atından inmeden iki kanatlı çok büyük avlu kapısına yanaştı, kapıyı tekmeledi.

Jandarmalar Nahiyeden gelmişlerdi. Karatay da onların görev bölgelerinde olduğu için köyü kapı kapı bilirlerdi.

"Domnu Akif." diye bağırdı çavuş.

Hep çekilen gemlerin acısından atlar boyuna oynuyorlardı yerlerinde.

Görünen kimse yoktu.

Çavuş bir daha bağırdı. Atlar habire oynayıp duruyorlardı. Sağ sağırlarında asılı kılıçlar sallanıp özengiye çarpıyor, şakırdıyordu.

Çook sonra Akif edendi dış kapıya yüz metre kadar uzaklıktaki, yeni badanananmış gibi pıldır pıldır, evinden çıktı. Geldi. Kapıyı açıp:

"Hayırlı sabahlar domnu Major, hoş geldiniz." dedi. Dedi de sormalarına vakit bırakmadan:

"Sizleri gece yarısından yola düşürecek kadar değildi bu iş yahu. Ufak bir şey oldu. Meyhanede tabii. Biz topu topu iki kişi idik; Begali Neciple ben." diye ilâve etti.

Akif efendi öyle idi: Her çok usta güdücü gibi ilk çıkışı kendisi yapardı, yapınağa çalışırdı hep.

"O kadar kişinin başını gözünü tek ikiniz mi yardımınız? Ya meyhanenin kapılarını kim kırdı?" dedi çavuş.

"Kendileri." dedi Akif efendi.

"Nasıl kırarlar?"

"Domnu Major, biz içerdeydik. İçiyorduk. Kavga çıktı. Kolonistleri bilmiyor musunuz? Çatacak birini arayıp duuyorlar. Önce maşrapaları attilar. Biz de okkalık şişeleri fırlattık. Sonra da dışardan hücum ettiler, kapıları da onlar kırdı."

Akif efendi, kaşla göz arasında uydurmuştu bunları. Kavga bildiğimiz gibi bitince, Akif efendi cemaati toplamış: "Sabah vakti bir müslüman görünmesin sokakta." diye tenbihlemişti. Sonra da içlerinden iki ihtiyarı Bükreş'ten gelecek gece ekspresiyle Köstence'ye, avukat Salim efendiye göndermişti. Durumu anlatacaklar, başsavcıyı göreceklerdi.

Kırçırma dedin mi, bu, idam cezası olmıyan memlekette, akan sular dururdu. Tsuyka derler şarap derler yapılanları onlara yüklerlerdi. Adam öldürenleri kaya tuzu ocaklarına çalışmaya gönderirlerdi. Sık sık çıkarılan genel aflarla da kurtulur gelirler, ölenler de öldükleriyle kalırlardı.

Olayı, Akif efendi ile kavgada başı yarılan Begali Necip akar üzerlerine alacaklardı.

Öyle de oldu.

Romenlerden on altı kişi yaralanmıştı. Sabahına erkenden dokuz on arabaya dolmuşlar, doğru Köstence'ye, Valiliğe gitmişlerdi.

İş birden büyütülüyverdi. Romanya'nın en büyük sabah gazeteleri, DİMİNEATSA, CURENTUL, UNİVERSUL olayı; "Doğruca Türklerinin İsyanı" başlığıyla yazdılar.

Vali bizzat kalkmış gelmişti Karatay köyüne. Bu halim

selim, bu, yasalara, kurallara en büyük saygıyı gösteren Türkler de mi isyan ediyorlardı?

İşin bu kadara varacağı kimsenin aklına gelemezdi. Türk cemaati bilmezlikten geliyor ve yükü iki kişi kabullenmekte direliyorlardı.

Bir başka olay da yardımcı oldu: Aynı gece Cuma Camii'nin hahları çalınmıştı. Türkler bunu Romenlerin yaptığını ileri sürüverdiler.

"İşte, düşmanlıklarını nerelere vardırıdılar." diyorlardı.

Sonra, çaresiz, Akif efendi ile Begali Necip akayı bir at arabasına koyup, jandarmaların eğiğinde Köstel köyündeki karakola götürdüler.

Necip, bançosunu da almayı unutmamış, işi biraz da deliliğe vurarak arabada ters oturmuş, hem çalmış, hem gitmişti. Babası Begali efendi de: "Bak bak, sen şu boksoya." deyip kendini tutamıyarak gülmüştü aıkasından.

İş Köstence'den halledilmişti zaten. Türkleri bilenler olayın gazetelerin şişirdikleri gibi olamayacağını belirtiyorlardı. Senatör Alimaniştianu açıkça Türkleri tutmuş, onları savunmuştu:

"Ne yapmışlar sanki, bizimkiler gibi zenginlere mi saldırmışlar? Mallar mı yağma etmişler? Irzlara mı tecavüz etmişler? Ne olmuş yani? Kavga etmişler, şereflerini, varlıklarını korumuşlar.

Akif efendi:

"Onlar altmış kişi. Biz iki kişi olduk mu işi baştan kazandık demektir. Köstence'de kaybetsek bir dâva da Yaş'ta açarız. Orada da kaybetsek Bükreş'te. İki kişi dünyanın öbür ucuna da sürükleseler gideriz. Ama onlar altmış kişi birden pek gidemezler." demişti.

Kavgaya karışmış Romenlerin Köstence'deki mahkemeye gidenlerinin sayısı daha ikinci oturumda yarıya düşmüştü.

Akif efendi ile Begali Necip akayı iki gün Köstel karakolunda tutmuşlar, elleri kelepçeli, Köstence'ye götürülürlerken de gelen emir üzerine ilk durakta, Murfatlar'da serbest bırakmışlardı.

Dâva uzadı. Köyde işler, ilgiler oluruna döner gibi oldu. Hattâ Akif efendi bir başına gitti Marin'in kırçımasında oturdu. Tsuyka içti. Yaz ortasında tsuykanın en iyi mezesi lâhana turşusu da buldurdu Marine. Ama meyhane hep boş oldu. Vardan bir iki kişi de Akif efendi gidince çıkıp giderdi.

Ama bir gün bakıldı ki olmayacak, bir pazar sabahı Marin'in kırçımaları önünden bir yürüyüş başladı. Veteranların

altmış da topluca beriye, Türklerin mahallesine doğru geliyorlardı.

Türk mahallesinin bitip, Romen mahallesinin başladığı yerde evi bulunan Menarîf, gene, kuyuya getirmiş atlarını, suluyordu. Baktı ki, bir buluttur geliyor kuzeyden doğru. Bir sürü ki ardında da adam boyu toz kalkmada.

"Habibeee! Atlara bak." diye bağırdı karısına Menarîf, ardına bakmadan çıktı yola. Hazır kuyuya gelmişken, su götürmek niyetiyle getirdiği kovayı da bir eline aldı gelenlere doğru yürümeğe başladı; mahsustan, tatlı kuyuya gidiyormuş gibi usul usul.

Topluluk gelmiş gelmiş, belediyeyi, tatlı kuyuyu geçmiş, tam, Akif efendinin evine sapan sokağın hizasında durmuştu.

Menarîf sadece duygularıyla onlara bakarak, kuyuya gidiyormuş gibi, yanlarından geçti. Görmezlikten geliyormuş gibi yaptı.

Tam o sıra birkaç ses:

"Buna dimineatsa domnu Menarîf." dediler. (16)

Ossaat altmışı birden gürlledi:

"Buna dimineatsa domnu Menarîf."

Menarîf zangadak durdu. Önce hep öne dönük dineldi. Yıllarca süren bir saniyelik bir duruştu bu. Sonra hemen döndü:

"Buna dimineatsa domnîlor." (17) dedi.

Sonra bir söyleşidir başladı.

"Biz yurttaşız."

"Biz kardeşiz."

İş belli olmuştu. O ara içlerinden biri:

"Domnu Akîf'le görüşmek istiyoruz." dedi.

Demesiyle de sesler:

"Domnu Akîf'le görüşmek istiyoruz."

"Biz yurttaşız."

"Biz kardeşiz."

Menarîf önlerine düştü. Az gittiler Akîf efendinin evinin önüne geldiler.

Menarîf:

"Akîf efendi." diye bağırdı.

Sonra, çok az sonra da Akîf efendi göründü kapıdan. Hiçbir şey yokmuş, hiçbir şey olmamış, hiçbir şeye merak etmiyormuş gibi geldi. Dış kapıya çıktı.

"Menarîf, sen misin?" demeğe kalmadı:

"Buna dimineatsa domnu Akîf." diyen bir patlama oldu.

Ossaat:

(16) Hayırlı sabahlar bay Menarîf.

(17) Hayırlı sabahlar baylar.

"Buna dimineatsa domnu Akif."

"Biz yurttaşız."

"Biz kardeşiz."

Akif efendi mavi gözlerini, içlerine sindirilmiş ve en küçük bir fırsatta, en küçük bir gücsüzlük karşısında dinsiz imansız saldıracığına hiç şüphe olmıyan, fakat şimdi bir yaramaz çocuk gibi zorla, dövülerek uyutulmuş, bir yenilgeyle bastırılmış hınçlarının gölgelediği yüzlerinde içten mi, dıştan mı olduğu pek belli değil gülümsemeleri, dostluk gösterisinde birbirleriyle yarışan bu altmış adama dikti. Ne demesi gerektiğini pek iyi bilen bir insan davranışıyla:

"Buna dimineatsa Domnilor." dedi.

Demesiyle de bir bağışmadır oldu:

"Biz kardeşiz, meyhanede her şey olur."

"Biz yurttaşız."

"Biz kardeşiz."

"Meyhanede her şey olur."

"Her şey olur."

Ardından kovalarla ufak oyma figürlerle şarap getirdiler. Maşrapalarla içtiler.

Alkol kana yürüyüp de, sinirleri gevşeterek, içlerde hapsedilmiş duyguların fırlayıp çıkabilecekleri gediklerin açılmasının mümkün olabileceği anın gelebileceğini sezinleyen bir ihtiyar Romen ortaya atıldı birden:

"Kardeşler, haydin kardeşlik hora'sına, büyük oyunumuza." diye bağırdı.

O pazar sabahı, Türk mahallesinin Romen mahallesiyle karıştığı yerde. sınırda, bir iki Türk kadınının uzaktan evlerinin kapılarından seyrettikleri ve sadece ikisi Türk, altmış iki kişilik kocaman bir halka, el ele tutuşmuş bir oyunu oynuyor, bir o bir o ayaklarını önlerine önlerine sallayıp az az gidip ağır bir hora'yı çeviriyor, bağıra bağıra türküsünü çağırıyordu:

"Hay sı dım mına şı mına

Çey ku inima Romını

Sınvırtım hora frıtsiyey

Pe pımıntul Romınıyey" (18)

(AK TOPRAK'tan)

CELEN, Meral

ÖYLE DURAN KIZ

Hâlâ o şaşkınlığın, yıkılmışlığıyla gözümün önündesin. Dar-madağın saçların gözlerini örtüyordu, susuyordun. Betiklerin ellerinde, başın önüne düşmüş, kimseleri görmüyor, duymuyordun. Tek başınaydın acunda, korkunç bir yalnızlık içindeydin. Sırtın duvardan kireçleniyor, aynı yerde kıpırdamadan durmanın verdiği acı topuklarını sızlatıyordu. Bir aralansaydı dudakların, bir şeyler söyleseydin, erinçleşecektin. Bekliyordum. Yorulmuştum. Ama seni bırakıp gidemezdim ki! Tek şey vardı kafanda, burgu gibi oyuyordu beynini! NEDEN?

NEDEN mi? Kim bilir? Sen bilmezsen, onu dinlemeden kaçmışsan; susarsan, hep susarsan neden mi? Kimseler bilmez, susarak sorma durmadan.

Korkunç bir yıkılmaydı bu, biliyorum. Ayağının altından her şey kayıyor, tutunacak bir şey bulamıyordun. Onu, öyle bir yere koymuş, öylesine yüceltmiştin ki, görmek bile istemiyordun artık. Şimdi de, yıllar yılı mutlanmağa, güclenmeğe çalıştığın o duygunun, bir anda, dudaklar arasından çıkan bir tümceyle yıkılmasının bilincine varmak istemiyorsun. Ya bunu uzatmayı, ya da kendini kandırmada bir başka yol bulmayı deniyorsun!

Onu neden ille bir Tanrı gibi gördüğünü anlıyamıyorum. Tanrı tanımazlığın sende bıraktığı boşluğa koymuştun sanki. Bir haksızlık yaptığını bilmeden yaptın bunu. Bilse, belki de bağışlamazdı seni! O, acunda ne ilk, ne de son doğan kişiydi, yapamazdın. Senin-benim, bütün kişiler gibi, küçük-küçük, aradabir de büyük şeylerde çelişkiye düşerdi belki. Seni searken, sevdiğini sanırken, birden susabilirdi. Evlenirdi de... Sen de, nedensiz bir susuşun, onu yitirmenin acısını sürdürürdün durmadan. Bir neden bulup oturtamazdın susmasına. Bulduklarını beğenmezdin... Kocaman, büyük, onun haklı olduğu nedenler gerekirdi! Yoksa susar mıydı, yazmaz mıydı, söylemez miydi?

Oysa onu yakından tanıımıyordun... Tedirginliğiniz, yalnızlığınız, özlemlerinizi bir kâğıdın üstünde gidip geliyordu! (Sen küçük yerlerin küçük kızı! Onu tüm yitirdikten sonra bile, her şeyi sürdürebildin bugüne dek!)

Arada unuttuğun, düşünmediğin oldu. Ama bir yerde bakıyordun, canlı... Yaşıyor... Bir bakıyorsun ölü. Bunlarla hep

kendini kandırıyordun, kendini yitirip yeniden kendini buluyordun. Sonra da ölüyordun...

İyice tanıımıyordun. Birbirinizi yememiş, tüketmemiştiniz. Her şey, en güzel olduğu yerdeydi bıraktığınızda... Senin erinç olduğu yerde o tedirgin, senin üzgün olduğu yerde o mutlu; senin ağlamaklı olduğu yerde o aldırılmaz olmanuştu ki... Hiçbir ortak yaşamınız yoktu. Kin duymamıştın, kapılar çarpılmamış, bağırılmamış, bıkmamıştınız birbirinizden. Hep söyledim sana bunları. Aldırmadın...

"Susmasının nedeni olmalı, önemli bir nedeni..." dedin hep.

(Onun sözünü ederken nasıl da dolardı gözlerin...)

Günlerinin onunla dolu olduğu geceler hiç uyuyamazdın. Arada, tedirgin dalışlarında hep onu görürdün. Gidiyordun, çiçekler vardı ellerinde... Sonsuz yollar, sonsuz aralıklar, tükenmez kapılardan geçip ulaşacaktın... Son kapıda bir de bakıyordun hiç, çiçek kalmamış elinde, teker teker dökülmüş yollarda. Çiçeksiz gidemezdin, dönüyordun. Topluyordun bir bir, gözlerin yerde arıyordun hep. En son çiçeği aldığı anda tüm kapılar kapanıyor, en büyük kapının dışında kalıyordun. Sesini duymuyordu kimseler. Yumruklarının gürültüsü eriyip gidiyordu boşlukta, sağırdı herkes...

Uyandığında yıldızlar parlıyordu gökyüzünde, senin gözleminde yaşlar... Sesin falan çıkmıyordu, ip gibi iniyordu, yastık ıslanıyordu, çeviriyordun. Varlığını anlamak için, karyolanın soğuk demirlerine ellerini sürüyor, dudaklarını ısırtıyor, yeniden mutsuz düşlerin içine düşüyordun: Karşı karşıyadın onunla, konuşmuyordunuz. Tek isteğin gözlerini bulmaktı. Buluyordun arada bir. O zaman büyük bir mutluluk, erişilmez bir erinçlik sarıyordu seni. Ama bir de bakıyordun o değildi, ya da oydu da duvarları delip uzaklaşıyordu gitgide. Sesin soluğun çıkmıyor, usun duruyor, kalbin yavaşlıyordu. Gidiyordu... Yitiriyordu bir sisin ardında... Sen kalıyordun olduğu yerde. Her şey bütün korkunçluğuyla başlıyordu yeniden...

(Onu aramıyorsun, dedim sana kaç kez... Mutluluğu, erinçliği, kendi kendini arıyorsun. Çiçekler düşmezdi elinden yoksa, o durup dururken başkası olmaz, yitmezdi sislerin arasında...)

Uyanıyor, saatini arıyordun karanlıkta. Görüyordun. Tik-taklarını dinliyor yaşadığını anlıyordun.

Yeni düşlerde, yeni çabalarla ona varmak istiyordun hep. Ama çıktığın merdivenlerin sonu gelmiyordu bir türlü. Yoru'yor, dinleniyor, atılıyordun... Çıkıyordun durmadan...

Uyanıyor, uzun basamakların yorgunluğunu kalbinde dinliyordun. Çarpıyordu deli deli, soluk alamıyordun.

Bikez şöyle dedin:

"Uzaktaydım ondan... Seviyordu, öyle yazıyordu... İnani-

yordum... Yalan yazmasının hiçbir nedeni yoktu... Hiç zorlamadım, sormadım. Birden sustu, yazınadı artık. Yitirdim..."

(Daha neler söyledin!..)

Uzaktaydım ondan! Her şey burda başlayıp, burda bitiyor! Bunu anlamıyorsun işte! Susmasına belirli bir neden aradın gündün. Yakıştıramadın hiçbirini, boşlukta bıraktın. Belirli bir nedeni olmadan da susabilirdi... O son karşılaşmada senin sıkıldığın gibi sıkılıvermiştir birden. Oysa, vardı NEDENİ, tanı o sırada evlendi... Çelişki?.. Evet çelişki... Tutarsızlık?.. Evet tutarsızlık... Şu anda hiçbir şeyin bilincine varamazsın, zorlanma kendini... Belki yarın... Bir yarın olsa...

Beş yıl sonra onu ilk gördüğünde hiç şaşmamıştın. Tanımıştın birden. Durgun olduğun günlerden biriydi. Duyguların, bilinç altının karanlık diplerinde uyuşup kalmış mıydı neydi?.. "Sizi bir yerden tanıyorum!" dediğinde, hiç alınmadın. Eskiden bakmaktan korktuğun gözlere, dik dik bakıyordun. Üç-beş dakika konuştunuz. Çoluk çocuğa karıştığını öğrendin. Her şey önemsizdi artık... Yoluza gittiniz.

Ama ikinci karşılaşma ne korkunç şeydi!.. Baktın, gördün, tanımadın. Otobüse bindi o, sen basamaktaydın. Birden aydınlandı her şey. Bilinç altı tüm baskılarından kurtulmuş, tüm eski duyguların canlanmış, sarmıştı benini... Bir adım daha atmanın sorumu kimin olacaktı? Konuşamazdın. (Konuşacak bir şeyin de yoktu üstelik...) Geriye dönmek çok acı olacaktı sonra... Birtakım karşılaşmaların hazırladığı bir oyuna düşemezdin. Atladın basamaktan, dolmuşlara koştun... Acıdan kaçtın...

(Bir babayla nasıl soğuk alabilirdin aynı yerde?)

Bütün bütün yittiğini biliyordun. Kendini yitirmiş gibiydin, onu bulsan kendini bulacaktın, o ölse sen ölecektin biliyorum... (Neden sanki, o kadar yücelttin onu?) Şimdi de kendi kendini yargılıyorsun, korkunç bir inatla, kıpırdamadan, ağlamadan, kaskatı...

Günlerce sustun. hiç konuşmadın, anlatmadın bana. Utanıyordun, bir suçluluk kaplamıştı yüzünü, gözlerini, dudaklarının çevresindeki çizgileri... Dersler sıkıyordu seni... Küçük öğrencilerle baştan savma konuşuyor, bir ödev duygusunun alışkanlıklarını yerine getiriyor, sivri topukların üstünde durmadan didiniyordun. (Onu düşünemiyecek kadar yorulmak istiyordun...) Onu, bir babayı görmenin suçu büyüktü... Duygulanmak, korkmak, kaçmak bağışlanamazdı. Eziliyordun kendini... Sinirli, tedirgin, dalgındın... Gözlerinin altı mor mordu, uyuyamıyordun. Düşler, çiçekler, sisler bitmişti artık... En küçük gürültüde gözlerin açılıyor, uzun uzun çıtırdıları dinliyordun. Gecikmiş ayak seslerinde, onun tanımadığın ayak seslerini izliyor, sonra her şey uzaklaşıyordu. O büyük yalnız-

lığında tüm acılar büyüyor, çekilmez oluyor, kıvranıyordun...
(Yine de susabiliyordun!)

Bazı geceler yağmur yağıyordu. Camların buğuları ardından ip gibi iniyordu. O zaman sokaklara fırlayıp iyice ıslanmak, başını göğe kaldırarak yağmuru içmekten güçlkle alıkoüyordun kendini. Damın bir yanından tıp tıp damlalar düşüyordu yüreğine. Sürekli seslerin, gök gürültülerinin, şimşeklerin büyük aydınlığından yorganın altına büzülüyor, kendi kendini ıslatıyordu...

Her şey gibi o da geçiyordu...

Küçük, kırık pencerenin basmalarını aralayıp bakıyordun. Karanlıkta yollar parlıyor, ulu çınar ağaçları mutlu mutlu soluklanıyor, canlı canlı kıpırdıyor, küçük küçük sallanıyordu. Çınarın karşısında, kendini değersiz, aptal buluyor, kızıyor-dun.

Saate bakıyordun dört... Az önce ikiydi oysa...

Bazen tek başına deniz kıyısına iniyordun. Yel uçuruyordu eteklerini, saçların yüzünü dövüyordu, geri geri gidiyordun... Soluğun kesiliyor, gözlerin, aralık göz kapaklarının arasından ne kadar az görebiliyordu! Dışarda ıslak bir iskemle bulup, kahvenin dışında oturuyordun. Şaşıyorlardı, aldırımıyordun. Yürüyüp denize gidebilirdin... (Gidebilirdin de...) Soğuk işlemezdi artık sana, üşümezdin, deniz sıcak geliyordu... Sonra ağır ağır evine yollanıyordun, odanın kapısını kapatabilmek için...

Söylemeliydin bana, anlatmalıydın. Anlıyordun, seziyordum ama tam olarak bilemiyordum ki... Sana "yaz" derdim, sonra istersen "yırt" Bir süre sonra okumak bile istemezsin belki, çok acı gelir... Belki de gülünç, çok gülünç gelecekləri için yırtmanı isterdim. Bana, kendine, kimselere diyemediklerini yazar, saçmalar, karalar, ne istersen yapardın. Boşalırdın biraz, erinçleşirdin. Onca yükü gördün onu oysa! Dopdolydun.

Hiçbir şey bilmiyordun daha, öğrenmek de istemiyordun. Bir çizgiden öte, her şey değerini yitirmişti.. Ama kurtulmanın için o köşe başı gerekliydi. Yıkılacaktın, öyle duracaktın, topukların sızlıyacaktı, boşlukta kalacaktın.. Ama gitmen gerektil.. Sakınamazdın...

Seni kim tutup o vollara çekiyordu, onu kim getiriyordu, birden köşede karşılaşıyordunuz. Duruyor, bakıyordunuz. Susuyor, hep bakıyordun. Büyük, çetin, aşılmaz bir kapı vardı aranızda. Kapalıydı.

Gitmek istedin. (Karşındaydı oysa).

Bırakmadı.

Konuştı.

Uzun yılların acılarını deşmeyi gereksiz buluyordun sen, söyledin.

Duymadı.

Anlatıyordun. Dinlemiyordun, bilincine varamıyordun tüm-celerin. Sıkılıverdin birden. Onu görmeğe, duymağa başladın. Bir kişiydi, adamdı, herkes gibiydi. Bir de yalanını yakaladın. İnsanca bir yalan söylemişti!

Kapı aralanınağa başladı. Büyük bir şaşkınlık içindeydin. Bütün bunlar düzenlenmiş, yapma bir oyun gibiydi, oynuyordunuz. Birdenbire ortaya çıkan ikinci bene bakıp, tanımağa çalışıyordun kendini.

Gitmek istedin yeniden, içtendin.

(Oysa yıkılmışlığını uzatmak istiyordun bilmeden. Ondan ayrılınca her şey yeniden başlayacaktı, biliyorum. Son tümceyi söylemeliydi artık, sen de sormalıydın. Ne zaman evlendiğini sordun.)

Birden köşe falan kalmadı, kapı kalmadı aranızda. Tüm kapılar açık olsa neye yarardı? Yağmurlar boşuna yağmıştı... Çınar aptal bir mutluluğu tadıyordu.. Yastık boşuna ıslanmıştı.. Boşuna susmuştun bana, suçlamıştın kendini.

Neden onu dinliyordun hâlâ?

Yürüyüverdin!

Seslendi. Bu ses onun sesi miydi ki? Görmek istiyordu, NEDEN?

Yürüdün geldin. Yaslandın bana, başını omuzuma dayadın. Gözlerin deli deli parlıyordu, ateşin vardı sanki. Dudakların kurumuş, sözcükleri unutmuştun. Gözlerini kırıyor, diyeceklerini bir sıraya koymağa çalışıyordun.

"Tam o sıra evlenmiş anlıyor musun, dedin, bana yazmaz olduğu zaman işte..."

Sonra gittin duvara dayandın, gözlerini yere diktin. Sağların dağılmıştı. Betikler durmadan kayıyordu ellerinden. Sırta kireç içinde kaldı. Tam üç kez zil çaldı, üç kez çocuklar girip çıktı sınıfa. Seni hep öyle gördüler.

Kıpırdadın bir ara, anlamsız anlamsız baktın yüzüme. (İnsanlara olan inancın yitmişti, bana oymuşum, seni ben kandırmışım gibi bakıyordun.)

"Ben anlıyabilirdim bunu, dedin, uzaktaydım, çok uzaktaydım... Yazabilirdi, söyleyebilirdi. NEDEN sustu?"

Yine kaldın.

(Islak iskemlelerin, düşlerin, uykusuzlukların içinde kendini çok gülünç, çok aptal buluyorsun. biliyorum. Yine haksızlık ettiğini anlatmıyım sana... Gülünç değilsin, aptal değilsin, hiçbir şey bilmiyordun... Belki bunca acı gerekliydi! NEDEN mi?)

Seni durduğun yerden çekip çıkarmak istiyorum, yürüme-

lisin. Her şeyi bırakmalısın orda. Kıpırda; bana, kendine yardım et biraz. Otobüse binmeyiz istersen, çiçekçilerin önünden geçmeyiz... Babaları görmez, köşe başlarına giden yolları seçmeyiz... Elimi tut yeniden, koluma gir, omuzuma başını daya. Seni oradan sökmeliyim.

Bir yarın olsa...

Neden hâlâ orada kocaman bir NEDEN sözcüğü gibi duruyorsun, neden?

Muammer Vatansever: Desen

DAĞCI, Cengiz

YAMAÇTA ÜÇ ÖLÜ

Gökyüzü ağarırken kalktılar. Düşlerinde de yol yürümüşlerdi sanki; başları göğüslerine düşük, yola doğru yürüdüler. Yolu iyice kurutmuştu geceleyin tarlanın yüzünden esen kuru rüzgâr, rahat ve sakindi yol, ancak geceleyin geçmiş kamyonların izleri çirkin ve ölümsü bir sessizlikle duruyorlardı yolun sırtında ve onlar, ömürlerinin sonu bu izlerin sonundaki büyük bir bilinmeze bağlı olduğunu görüyormuşlar gibi, bakarlarken izlere, yüzleri dün de, dünden önceki günlerdeki gibi asık ve somurtkan oluyordu. Doğu ufku iyice kızarmıştı, gökyüzü açık ve berraktı ve güneyden ılıkça bir yel esiyordu.

İki er çukur kazıyordu yamaçta. İkisinin de kolları dirseklerine dek sıvalıydı, alınları terliydi, ak kollarında kan damarları beliriyordu yeşil yeşil, dağınık saçları yer yer terli, alınlarına yapışık, yüzlerine ise acı bir küskünlük tünemişti. Ama niçin? Bilmiyorlardı. Ötekiler de bilmiyorlardı, teğmen de bilmiyordu; hayata değildi elbet küskünlükleri, ölüme de değildi, ölü olan onlar değildi ki! Yaşıyorlardı ya hâlâ, dün akşam yemişlerdi ya yemeklerini, uyumuşlardı ya, ceplerinin köşelerinde birkaç çekimlik tütünleri de vardı üstelik ve savaş... Ah savaş! Tükür de geç savaşın, ölümün, kan ve gözyaşları üstünden! Yeter ki teğmen, tabanlar çatlayıp kanamağa başladığı sırada, bir Suvorov edasıyla: Kıta dur! İşeyin yamaca! Rakınızı için!.. Sonra gene yürürsünüz! demesini bilsindi.

Ama gene de bir küskünlük beliriyordu işte yüzlerinde. Çalışıyorlardı sessizce. Biri arada duruyordu, gözünün ucuyla ötekine bakıyordu, öteki ses soluk çıkarmayınca, burnunu sümkürüyordu, sonra elini arkada pantolonuna silip işine devam ediyordu. Çukurdan atılan toprak, kara ve ağırdı, yolun ortasınadək yuvarlanan kesekler çetin bir sessizlikle yoldaki kamyon izlerini örtüyorlardı.

Askerler ağır adımlarla yamaçtaki çukura yaklaştılar, çukurun az uzağında durup yola yuvarlanmış toprak keseklerine baktılar ve orda, hayatın gerçekten saçma bir şey olduğunu

nu görmüşler gibi, kimi başını eğdi, kimi sırtını çukura ve ölümlere çevirerek sigaralarını sardılar.

Teğmen de yoldaydı şimdi. Yolun ortasında, kamyon izleri üstünde duruyordu. Sağlam bir duruşla duruyordu. Elleri arkasına bağlıydı, başı dikti ve açık, iri gözlerinde yılmaz bir gücle az ötede sigaralarını içen askerlerin başları üzerinden bakıyordu. Doğu göğü daha da ağarmıştı ve solda, gecenin yorgunluğunu sırtından henüz atamamış ekin tarlası güneşi bekliyordu. Ormansa, uyanıktı. Kalın, ihtiyar meşelerin tepelerinde hafif bir yel hışırdıyordu.

Uzun uzun durdu orda teğmen, sonra gözlerini yola indirdi, ayakları dibinden geçen kamyon izlerine baktı, sonra arkada kemere asılı çantadan askerî haritayı çıkardı, sağ dizine çöktü, sol dizi üstünde tuttuğu haritaya dikkatle bakarken, çavuş gelip teğmenin yanında dikildi:

— Çukur hazır, teğmenim! dedi çavuş.

Teğmen ses çıkarmadı, çavuşa da bakmadı, ancak çavuşun bu sözleri üzerine olacaktı ki, ayağa kalktığı gibi sağlam adımlarıyla yamaçtaki çukura doğru yürüdü.

Çukur hazır. Derindi çukur. Çukur rütubet kokuyordu. Yamaçta yatan üç ölüyü bekliyordu çukur. Çukurdan atılmış toprak, onların bildikleri, bir zamanlar sevdikleri sıcacık, dost toprak değildi. Açtı, renksizdi, soğuktu. Hastaydı âdetâ. Onlar da toprakla ilgisiz, yola, yoldaki kamyon izlerine bakıyorlardı ve kendi ömürleri bu izlerin sonundaki büyük bir bilinmeze bağlı olduğunu görüyormuşcasına, bakarlarken, izlere yüzleri dün de, dünden önceki günlerde gibi asık ve somurtkan oluyordu. Askerdiler ama! Çile de, söğme de, bilinmezlik de yabancı sayılmazdı onlara, öyle ki, geçerken teğmen yanlarından dudaklarında hafif tebessümler belirliyordu, biri ötekinin böğrünü dürtüyordu, ya da biri daha uykulu gözlerini uğuştururken, öteki burnu altından homurdanıyordu, ama neye homurdanıyordu? Kimbilir! Belki yola, belki de teğmene, kendi alınyazısına belki; yaşamak için doğmuştu çünkü, oysa hayat onu bağrından koparıp buraya atmıştı, burdaysa toprak soğuktu, açtı, yabandı, yol da yaşantısızdı, ancak kalbindeki sızı gene de o kadar acı sayılmazdı, çünkü yaşıyordu ya hâlâ, savaşabilirdi ya, savaşmak için iki eli vardı ya hâlâ ve geçerken teğmen yanlarından elleri gücleniyordu, tüfeklerini daha bir gücle sıkıyorlardı, sıkacaklardı elbet, daha bir gücle sıkacaklardı, çünkü güçsüz olurlarsa, teğmenin de, yolun da onlar için zâlim ve amansız olacağını biliyorlardı üstelik.

Ya, biliyorlardı üstelik! Ölüm de geçtikleri yollarda onlara yoldaş olunca, ama öylesine yakın, onlarla, onların yanbaşılarında adım adım yürürken yamaça, çukura, kamyon izlerine tükürür de geçerlerdi, tükürür de geçerlerdi yola, çukura, kamyon izlerine, yeter ki iki el gücle sıkabilsindi tüfeği ve tabanlar çatlayıp kanamağa başladığı sırada, ilerde yürüyen şu teğmen bir Suvorov edasıyla: Kıtı dur! İşeyin yamaça! Rakınızı için!.. diye bağırmasını bilsindi, onlarsa o zaman yorgunluklarını unutup, yürürlerdi gene adım adım sonsuz yollarda ve ilerde teğmen, yanbaşılarında dost ölüm, yüzleri tassasız ve şen, bir zamanlar ataları, yere yıkılmış bir Tatarın kellesine nasıl tekme sallamışlarsa, onlar da kambur hayatın suratına silleler atarak yürürlerdi adım adım, yoldaki kamyon izlerinin ötesindeki apaydın sabahın kucağında uyuyan karanlık bilinmeze.

Gözleri sönmüştü teğmenin, ama öylesine sönmük, yamaçta yatan üç ölüden biri oydu sanki. Yürüyordu ağır ağır, kolları yanlarına sarkık, başı dik, gözleri kuru, yüzü ap-ak, ama öylesine ap-ak, arkada kalmış tüm yamaçlarda kalpleri durmuş, kanları akmış, elleri soğumuş, solukları tükenmiş ölülerin yüzleri gibi. Ufuk al aldı ama teğmen bakmıyordu ufka, bakmak istemiyordu belki, çünkü cesetleri gömünce yola koyulacaklardı gene, ve yürüyeceklerdi gene dün de, dünden önceki günler boyunca yürüdükleri gibi, ufka doğru umutsuz yolda.

Askerler yolun kıyısına çekilmişlerdi.

Teğmen, yamaçtaki çukura yaklaştığında başlarını kaldırıyorlardı askerler, gözlerini açıyorlardı ve daha demincek çukurla da, yamaçta yatan ölülerle de ilişisiz bakışları üzerinde bir ısıltı belirliyordu ve orda, teğmenin sönmük ve donuk gözlerinin baktığı yerde, onlar için soğuk ve ölü bir hayat parçasının canlandığını görüyorlardı gibi, içlerinden geçen hafif ürpertiyle birbirlerine sokuluyorlardı.

Güneş de doğuyordu ufukta. Zayıf ve soğukça ışınları çukur topraklarının üzerine uzanırken, uçak uğultuları çalındı kulaklara. Az daha sokuldular birbirlerine. Orman sessizdi, yol sağırdı, güneş doğuyordu doğuda ve askerler sorumlu bakışlarıyla birbirlerinin yüzlerine bakıyorlardı ve uçakların madeni uğultuları göğün gök göğsüne vurup, ormana yaklaştıkça önce biri, sonra öteki, daha sonra öbürleri başlarını kaldırmıyor, garip ve ürkek gözleriyle uçakları arıyorlardı.

Teğmenin gözleri de gökyüzündeydi şimdi. Görünmüyorlardı uçaklar henüz, ama uğultular ormanı kuşatmıştı artık.

Teğmen: "Yaklaşıyorlar..." dedi içinden ve gözlerini askerlerden yana çevirdi. "Ölüm var yüzlerinde, ama ölü değiller." diye düşündü ve başını gene de kaldırdığı zaman uçakları gördü.

Gruplar halinde uçuyorlardı. Rahatça uçuyorlardı; askerlerse, uykularında olağanüstü bir rüya görüyormuşlar gibi, sessizce, şaşkın gözleriyle uçakları izliyorlardı.

— Tatarı bak! dedi biri.

Öteki, sert ama biraz da korkuyla gölgeli gözlerini teğmenin omuzlarına dikti, uzun uzun baktı, sonra dişleri arasından konuştu:

— Hayvan Tatar!

— Ölüler ne umurunda onun!

Başlarını gökyüzüne kaldırdılar gene.

— Bunlar Messerschmidt'ler, dedi biri.

Öteki yavaş bir sesle cevap verdi:

— Sanmam. Bunlar Heinkel'ler...

... Öyleydiler işte. Ama insandılar, her insan gibi saftılar, biraz da ahmaktılar, belki kötüydüler, olmasalardı ölümle boğaz boğaza geldikleri anda dahi tıpkı üzerlerinden şu geçenlerin karşısına çıkana: *Sind Sie ein Pole? Busse? Yude?* dedikleri gibi, bunlar da bir Herrenvolk tavrı takınıp: *Polak k ti? Yevrey! Mojet bit Tatarin? Hohol ili Turok?* diye sormaz da ölümlerdi ekmeklerini paylaştıkları öteki yoldaşları gibi.

Teğmenin üç-beş adım uzağında üç ölü yatıyordu sırtüstü. Üçü de aynı boydaydı, üçü de zayıftı ve üçü, üç kardeşmiş gibi, cansız yüzlerine vuran güneşin soğukça ışınlarında, birbirlerine benziyorlardı. İkisinin gözleri yumuluydu, ancak üçüncüsü, şaşkınlığında donakalmış gibi, gözlerinde bir can parıltısıyla göğe, gökyüzünde uçan uçaklara bakıyordu.

Hasan, kimsenin dikkatini üzerine çekmeksizin teğmene

doğru ilerledi, ama teğmene varmadan biri kolundan tuttu, onu durdurdu:

— Nereye? dedi adam, yavaş bir sesle.

Hasan başını teğmenden yana attı.

— Boş ver! dedi adam. Bırak dursun durduğu yerde. Uçaklara nasıl, merak ve ilgiyle baktığını görmüyor musun?

— Görüyorum, dedi Hasan.

— Âlâ. Sen de bak!

— Uçaklara mı?

— Uçaklara ya. Güzel ha! Güzel uçuyorlar.

— İhı, dedi Hasan ve başını gökyüzüne kaldırdı.

— Güzel ve korkunç, dedi adam.

— Korkunç mu? diye sordu Hasan.

— Değil mi? dedi öteki.

— Korkunç tabii.

— Ama güzel.

— Güzel değil, korkunç! dedi Hasan.

— Ben bundan çok daha korkunç ölüm gördüm. Bu ölüm güzel ölüm!

— Güzel ölüm olur mu hiç?

— Olur ya. Bak hele! Kanatları ıslı ıslı.

— Ölümün güzeli yok!

— Ya açlıktan ölenler. Babamın ölümünü hatırlıyorum
931 de. Kafası öylesine şişmişti ki... Ya da sürgün! Bak hele, kanatları ıslı ıslı. Böylesi daha iyi. Sen Tatar mısın?

— Evet.

— Kırımlı mı?

— Kırımlı. Demircili.

Adam gözlerini uçaklardan ayırdı, bakışlarını Hasan'ın yüzüne doğrudu:

— Şehir mi o? Köy mü?

— Köy, dedi Hasan.

— Bir daha söyle hele şu köyün ismini.

— Demirci. dedi Hasan.

Adamın dudaklarında hafif ama, candan bir gülümserne belirdi. Hasan'ın yüzüne bakarak:

— Putperest bir isim, dedi. Benim dilimin harcı değil.

Hasan da güldü.

— Sizin yurdun toprağı güzelmiş, dedi adam.

— Evet, dedi Hasan, hâlâ gülümsüyor.

— Havası deniz kokuyormuş, vadilerde bahçeler uzuyor-

muş boy boy, dağların yamaçlarında zümrüt gibi bağlar varmış yeşil yeşil.

— Toprağı güzel bizim yurdun. Denizi güzel, bahçeleri güzel; insanları da güzel bizim yurdun. Savaş bitsin de gel gör... Demirci'ye gel, konuğum ol benim.

— Öyle mi?

— Elbette öyle.

— Tuhaf bir adamsın sen ama, dedi adam.

— Neden? diye sordu Hasan.

— İltir görüyorsun beni. Tatarsın da üstelik!

--- Tatarsam ne olacak?

— Hiç.

— Elbette hiç. Bak hele, sen uçaklara bakıyorsun değil mi? Ben de bakıyorum. Gözlerin gökyüzünde değil mi? Benimkiler de. Canın uçak uğultularında değil mi? Benimki de! Korkuyorsun değil mi? Ben de! Biliyor musun neden?

— Neden?

— Savaş insanları birbirine bağlıyor da ondan.

— Köylüyüm dedin demincek,

--- Köylüyüm tabii.

— Oysa akıllıca konuşuyorsun. Senin şu Dem... Dem...

— Demirci.

Evet; orda insanların tümü senin gibi mi?

Hasan düşündü. Hayli düşündü. Sonra omuz silkti ve:

--- Bilmiyorum, dedi.

--- Bilmiyor musun?

— Hayır.

— Neden bilmiyorsun?

— İnsanoğlu Demirci'nin yamaçlarındaki kayalıklar arasında otlayan bir keçi sürüsü değil ki! Belki benden biraz başkadırlar. Belki çok başkadırlar. Ama kötü değillerdir.

Ne zaman çıktın Demirji'den?

— Beş yıl oluyor nerdeyse.

--- Savaşa girdin mi hiç?

— Girdim.

--- Pervomaysk'ta mı?

— Pervomaysk'tan önce, Slutsk, Berdiçev, Pinsk, Krasnoye, Tarnopol... Aleksandriya.

— Yara falan?

— Yok.

— Hiç mi?

— Kurşun, kör. Mermi, kuduz. Uçak, çoğu zaman sarhoş.

Hasan sustu. Az sustuktan sonra başını yamaçta yatan ölülerden yana attı:

— Allah bilir ya, bize almışlardır belki nişan, ama onlar öldü.

- Belki, dedi adam. Ve gözlerini gökyüzüne kaldırdı.
- Güzel uçuyorlar.
- Korkunç, dedi Hasan.
- Savaştan sağ çıkmak istiyorsundur.
- Evet.
- Tatlı bir ömür sürdün Demirji'de herhalde, yaşamak istediğine göre.
- Hayır. Daha çok acı.
- Acı mı?
- Acı. Sen de biliyorsun bunu, ben de, ötekiler de. Demirci'ye dönüp karıma ve çocuğuma hayatın ne kadar tatlı ve sevimli olduğunu söylemeği isterdim ama.
- Bak hele, ne güzel uçuyorlar.
- Korkunç.
- Ama güzel.
- Güzel değil korkunç.
- Ben bundan çok daha korkunç ölüm gördüm. Bu güzel! ölüm. Kanatları ıslı ıslı.

Sessizdi etraf. Ölü gibiydi. Ama ölü değildi. Yalnız çukur ölüleri bekliyordu. Askerler gökyüzüne bakıyorlardı, orman susuyordu, başaklar güneşin ışınlarında ısınıyorlardı, tarlanın öbür kıyısındaki saman damlı evin avlusunda ise köpek havlıyordu kopuk kopuk ve uçaklar ormanın üzerinden geçip ısıltılı kanatlarında ölümü başka yerlere götürüyorlarken, onların sürekli uğultuları altında süregelen hayat sürüp gidiyordu her zamanki gibi ve ölüm ne kadar yakınsa, hayat da yakındı onlara, çünkü uçaklar ormandan uzaklaşırlarken, gözlerini gökyüzünden ayırıyorlardı, gülümsüyorlardı, mutlu mutlu ve tüfeklerini omuzlarına alarak yola çıkıyor, teğmenin emrini bekliyorlardı.

Teğmense hâlâ gökyüzüne bakıyordu. Belki ölümü görüyordu orda, belki de Saniye'nin ısıltılı gözlerini, çünkü yamaçtan indiği zaman onun da gözleri içinde garip bir ısıltı vardı.

Hasan'ın üç adım uzağında durdu teğmen. Hasan'a, sonra, demincek Hasan'la konuşan adama baktı ve yüzünün ifadesini bozmaksızın başını yamaçta yatan ölülerden yana çevirdi:

— Gömünüz! dedi.

Yamaça doğru yürüdü Hasan, adımlarken de başını çevirip adama seslendi:

— Ne duruyorsun ya orda? Duymadın mı?

— Gömecek miyiz? diye sordu adam.

— Gömeceğiz tabii! dedi Hasan.

— Hoş. Gömelim! dedi adam.

— Ötekiler de gelsinler kürekleriyle!

İkisi küreklerinin üstüne oturmuş, sigara içiyorlardı.

— Kalkın haydi! Gömelim bitsin, güneş iyice kızdırma-
dan önce!

Uzun boylu, hantal, kalın kemikli adam tembelce ayağa kalktı, avuçlarının içine tükürdü, küreğin sapını sıktı.

— Haydi kalk!

— Biz açtık, ötekiler gömsünler! dedi, yerde oturan adam.

— Kalk, kalk! Tamamlıyalım işi! Yarıda bırakırsak seva-
bımızı ötekilere ulaştırır Tanrı! Hem çukuru kapatmak kaz-
mak kadar zor bir iş değil!

Soldaki ekin tarlasının yüzünden esen rüzgâr, tamamen kesilmişti, sıcak artıyordu havada ve yoldaki rütubetli to-
praktan ölü bir koku çıkıyordu. Kürekli askerler de çukura
yaklaştılar. Hasan, çukurun kıyısında durmuş, yamaçta bir-
birlerinin yanında yatan ölümlere bakıyordu. Dalgın ve ciddi bir
tavırla bakıyordu ve bakarken içinden: "Geceleyin onlarla,
onların yanında yürüdüm..." diyordu. Sonra elini kalçasına
vurdu ve hâlâ ölümlere bakarak: "Yazık!" diye homurdandı.
"Yazık!" dedi gene içinden. "Suçsuzdular... Nasıl olsunlardı
suçlu? Yanıbaşımda yürümüşlerdi geceleyin. Elleri nasırlıydı
onların da, nasıl olsunlardı suçlu? Çizmeleri delik değikti, yo-
lun çukurlarında su birikintilerine batıp çıkıyorlardı. Tütün
kokuyordu bıyıkları, solukları soğan kokuyordu, nasıl olsun-
lardı suçlu? Nasıl! Ekmeklerini böle böle, baka baka yiyorlar-
dı ekmeklerini..."

Ötekiler de çukurun kıyısında durup çukura baktılar.

— Toprak nemli ve ağır, dedi biri.

— Dipte azıcık su birikmiş, dedi öteki.

— Su onların umurunda değil ki!

— Benim cesedimi böylesine balçıklı toprağa yatırmayın
çocuklar, ölürsem!

Hasan iki adım geri çekildi. Gözlerinde bir küskünlük var-
dı. Ama yüzü donuktu. Kımıldamıyordu. Taş kesilmiş gibiydi.
Orman ağaçlarının tepeleriyle göğün arasında bir yere baki-
yordu.

— Benim cesedimi böylesine balçıklı toprağa vermeyin ço-
cuklar, diyordu adam gene.

— Ölürsek...

— Kışadek ölmeyelim çocuklar.

— Ölmeyelim toprak donmadan önce.

— Yamaçta bırakın böylece...

Dinlemiyordu onları. Donuktu Hasan. Yalnızdı. Kimsesizdi. Sonra... Ama niçin? Kimbilir niçin! Burnunun kanatları gerildi, gerildi de titredi yaban bir kurdun burnu gibi, çeneleri sıkıldı, dişleri gıcırdadı, yüzü buruştu acı br ağrıyla, gözlerinin içinden şimşekler çıktı; ama niçin? Kimbilir niçin? Belki ölüm korkusu vurmuştu burnuna, belki hayat ak yeleli yağz bir at gibi doludizgin geçip gitmişti gök boşluğuna bakan gözleri önünden, nedense titriyordu bütün bütün, karşısında duran ölümü hayattan, hayatı ölümden ayırmak için kapışacak bir adam gibi. Sonra döndü, yola indi, yolu hızla geçerek tarlaya atıldı.

Hasan, tarlanın kıyısında dizüstü çökmüş, iki eliyle çeke çeke topraktan sarı ekinleri çıkarıyor, çıkardığı ekinleri dizleri önünde yığıyordu.

Kucak dolusu çıkardı. Ekinleri kolları arasına alıp ayağa kalktığı zaman içi rahatlamış olacaktı ki, ağır ağır ama sağlam adımlarıyla yolu geçerek çukurun kıyısında durdu.

Ötekiler sorumlu bakışlarıyla Hasan'a baktılar. Hasan, onların bakışlarındaki tereddüdü dağıtmak istemiş gibi, yavaş bir sesle:

— Toprak ağır ve nemli. Ekin döşiyelim altlarına, dedi.

Ekinleri çukura bıraktı, ölümlerden yana dönüp eliyle getirin işaretini verdi, sonra kendisi de çukura indi.

Çukur rütubetliydi, soğuktu, ama umurunda değildi Hasan'ın, çünkü dizleri ve elleri arasında sarı ekinler, ekinlerin köklerindeki taze, yumuşak, dostça toprak, çukurun rütubetini de unutturuyordu Hasan'a. Özenerek çalışıyordu ve, nedense, kendinden memnun, cesetleri yatırmak için çukurun dibine tarlada yolduğu ekinleri döşüyor değil de Demirci'nin bütün tarlasında devşirip güneşte kuruttuğu altın sarısı bütün yapraklarından demetler yaptığını hissediyordu. Çünkü, orda da böylesine mutluydu. Çünkü orda da tarhlarda, bütün saplarının köklerinde toprak böylesine sıcacıktı, böylesine dostçaydı. Rütubetli değildi çukur! Soğuk değildi çukur! Ooooff! Kendisi de şöyle sırtüstü uzanır, yüzünü ekinlerle örter, ciğerlerinde onların köklerinden gelen toprak kokusuyla uyurdu; uyurdu yıllar boyunca, uzun yıllar boyunca, süreğen hayat sürdükçe uyurdu burda sırtüstü.

Yukarda biri seslendi:

— Hey, Tatarın! Tı gotov?

— Gotov! Gotov! dedi Hasan, hâlâ iki eliyle kuru ekinle-
duvar diplerine sıkıştırarak.

Gotov? diye sordu yukardaki adam gene.
Gotov!.. Getirin hele!

Ötekiler çukurun kıyısında durunca Hasan ayağa kalktı.
Yukarıda üç ölü yatıyordu. İkisinin üstündeki çamurları
kuruyup kaskatı kesilmiş çizmeli bacakları görünüyordu yal-
nız, ama üçüncüsü, bir an önce çukurda yatmak istermiş gibi,
başı çukura sarkıktı ve orda, çukurun içerisinde Hasan'ı gö-
rünce şaşkınlığından donakalmış gibi, iri ve açık gözlerinde bir
cam parıltısıyla Hasan'a bakıyordu.

Hasan kollarını yukarıya doğru kaldırdı, ölünün omuzla-
rını kavıadı!

— Dikkat edin be çocuklar, dikkat edin!

— Davran be! Davran! Ötekiler yolda.. Teğmen bizi bek-
liyor!

— Âlâ. Ama ağır... Dur hele! İyice... Ha! Şimdi bırakın!..

Bilmiyordu sanki onun cansız olduğunu. Kolları arasın-
daydı. Başı omuzunun üstüne düşüktü. Kucak kucağa, tıpkı
hayattaymış gibi, hayatın lûtfu olan garip bir sevgiyle, iki
mutlu insanca, sarmaş dolaş çukurun dibine düştüler.

Ölünün yanbaşıda durdu Hasan. Ölünün yüzüne baktı.
Bir yerde görmüştü onu. Daha önce, yıllar öncesi görmüştü
onu bir yerlerde. Belki her yerde; geçtiği tüm yollarda, yatıp
kalktığı tüm evlerde görmüştü onu. Köylerde, şehirlerde, tren-
lerde... her yerde! Lyov'da, kapı arasında durmuş. paltosunun
yakası ensesine kalkık, asfalt sokaklara düşüp patlıyan iri iri
yağmur damlalarını seyreden o değil miydi? Ya da Ruman'-
da, kerpiç fabrikasının yanından geçen yolun kıyısındaki ah-
şap duvarın dibinde Ukrayna kızlarını nasıl da sıkıştırırdı du-
vara! Ukrayna'lı kızların yanakları al aldı, gözleri iri iriydi,
dişleri porselen gibi ıslıl ıslıldı, kocaman memeleri vardı Uk-
rayna'lı kızların ve onları duvara sıkıştırıp ateşli dudakları-
nı öptüğünde ölüm ve ötesi nedir? Bilmiyordu, kendinden
geçmek nedir? Bilmiyordu, varolmak nedir? Bilmiyordu.

Hasan, ölünün yüzüne bakarken gözlerinin rengi birden-
bire değişti. Başını göğsüne eğdi, alt dudağını ısırды, garip ga-
rip güldü.

— Haydi be, davran! diye bağırıldılar yukardakiler.

— Kar yağsın göğsüme lâpa lâpa.

— Kar yağsın göğe bakan açık gözlerimin üstüne...

- Kara kirpiklerimin üstüne kar yağsın baharda badem çiçekleri gibi ak ak.
- Böylesine balçıklı toprağa vermeyin çocuklar..
- Yamaçta bırakın ak karlar içinde.

Hasan'ın gözleri uzak bir yerdeydi. Görmüyordu onları. Şakaklarından, alnından sızan terleri iri eliyle sile sile ayağa kalktı.

— Terledin. Ağır mı? diye sordu yukarda biri.

— Ağır, dedi Hasan.

Kolları üstünde çukura indirdiği cesetten daha ağırdı sesi. Terli alnından, taş gibi katı ve soğuk şakaklarından terleri sızıyordu damla damla. Yüzü sapsarı kesilmişti. Ağır, hamarat kollarının kara kılları diken dikendi. İçinde tuhaf bir boşluk vardı. Gözleri çukura kaçmıştı. Işıltısızdı gözleri. Soğuktı çukur. Rütubetliydi çukur. Korkunçtu. Ölüm vardı burda. Soğuk, renksiz, çirkin ölüm vardı burda. Korkunçtu, korkunçtu, korkunçtu ölüm! Çabucak çıksındı artık burdan. Üstü kapatılındı ölümün. Soğuk, ağır, nemli toprakla kapatılındı üstü ölümün, iyice bastırılındı, gelen geçen görmesinde burda ölümün yattığını. Duymasmdı; geçsindi burdan göğe, ekin tarlasına, ormanın yeşiline baka baka, güle güle geçsindi, ılık çala çala geçsindi burdan. Çirkindi ölüm! Korkunçtu ölüm! İnsanoğlu için değildi ölüm!

Çukurun dibinde üç ölü yatıyordu. Üçü de aynı boydaydı, üçü de zayıftı ve üçü, üç kardeşmiş gibi, çukurun loşluğunda birbirlerine benzliyorlardı. İkisinin gözleri yumuluydu, ama üçüncüsü, şaşkınlığında donakalmış gibi, iri açık, cansız gözlerinde bir cam parıltısıyla çukur duvarına dayanmış bir halde duran Hasan'a bakıyordu.

Hayli durdu Hasan, orman ağaçlarının tepelerine baktı, gökyüzüne baktı, sonra eğildi ve ölülerin çamurlu bacakları arsından iki eline iki tutam ekin aldı. Susuyordu hep. Yüreği de susuyordu, canı da susuyordu, ekinleri niçin aldığını da bilmiyordu, çukurda niçin durduğunu da bilmiyordu; kendisi de bir ölüydü sanki. Neden sonra yukardakiler tekrar bağırıştılar ve kulağına genç teğmenin sesi çalındı. Teğmenin sesi hayli uzaktan geliyordu ama tüm seslerin içinden geçip Hasan'ın ta yüreğine sokuluyordu:

“— Dua et!” diyordu teğmen Hasan'a.

“— Dua mı?” diyordu Hasan.

“— Dua elbet!” diyordu teğmen.

"— Bilmiyorum ki!" diyordu Hasan.

"— Dua et, dua et!" diye zorluyordu teğmen.

"— Bilmiyorum ki teğmenim! Bilmiyorum ki!" diyordu Hasan.

"— Dua et diyorum sana, dua et, kalpazan! Bildiğin gibi!" diyordu genç teğmen.

"— Bildiğim gibi mi teğmenim?" diye soruyordu Hasan.

"— Bildiğin gibi... Dua et ve çukurdan çık!"

"— Tanrım, Tanrım, Tanrım... Sen yaratmışsın insanoğlunu, Tanrım. Görüyormuşsun onu her yerde, hissediyormuşsun onu her anda. Yardımını da esirgemiyormuşsun ondan, taksiratını da affediyormuşsun, Tanrım. Ömrü bize Sen verdiğin gibi ölümü de Sen vermişsin, Tanrım. Onlar ölü işte... Günahlı mıydılar, değil miydiler... Sen bilirsin Tanrım... Ama insanoğluna günahsız olmak zor. Günahlı iseler... Canlıyken onlarla yürüdüm. Duydum kaç kere bu toprağın, bu toprak üstüne ektikleri ekinlerin hasretini çektiklerini. Günahlıdır belki. Hoş... belki günahlıdır. Affet Tanrım.."

İki elinde tuttuğu ekinlerle onların yüzlerini örttü Hasan, çukurdan çıktı.

Uğultular işitilmiyorlardı artık, yel tamamen kesilmişti, ağaçlar donmuşlardı sanki, ekinler ise azıcık güneşten yana yatmışlardı ve etrafa çökmüş derin bir sessizlik içinde orman da tarla da yolu dinliyorlardı.

Asker yoldaydı. Taburun on adım kadar ilerisinde teğmen duruyordu, rengi gittikçe ağaran ufka bakıyordu. Uzun uzun baktı teğmen, sonra döndü ve elini kaldırdı:

— Marş! Marş!

Yürüdüler gene. Dün de, dünden önceki günler boyunca yürüdükleri gibi. Ağır ağır. Sessizce. Arkada, beli azıcık bükük, başı göğsüne düşük, etli ve canlı bir soru işaretli gibi, yolun kenarında Hasan duruyor, yamaçta üstü nemli toprakla kapatılıp bastırılmış mezara bakıyordu. Güneş hayli yüksekteydi, tabur gittikçe uzaklaşıyordu ve askerlerin ayak sesleri uzaklaşıp işitilmez oldukça ormanın kıyısındaki ağaçların dalları arasında kuşlar cıvıldaşıyorlardı şen şen, civil civil.

Derken neredense uçarak bir ardıc kuşu geldi, Hasan'ın on adım kadar uzağında yola kondu, başcağızını sağa çevirdi, sola çevirdi. Hasan'a baktı ve gene uçarak yamaçtaki mezarın başı ucunda duran miğferin üstüne kondu, ötimiye başladı. Ancak o zaman Hasan'ın içi rahatlamış olacaktı ki, kuşa bakarken dudaklarının uçlarında hafif, ama hoş ve tatlı bir gülümseme belirdi ve dönerek kendisinden bir hayli uzaklaşmış bulunan askerlere doğru yürüdü.

DIKMEN, Nebahat

M U T L U L U K L A R I

O küçücük ahşap evdekiler sevinç içindeydiler o sabah. Hani o pencerelerinin önünde renk renk sardunye saksıları dizili, daracık yüzlü, cumbalı, sefertası gibi evdekiler. Kapıların açılıp kapanışından, evin hanımı Zekiye hanımın telâşla gidip gelen topuklu terliklerinin tıkırtılarına, büyük oğlanın ışılgına, kızın çaçaça'larına kadar belli oluyordu bu. Hattâ o luysuz, yaramaz küçük oğlan Memet'le çatık kaşlı beybaba Nuri beyin bile gülüyordu yüzleri. Sabahın o erken saatinde tıka basa karnı doyan Pamuk bile bu sevince katılmak ister gibi keyifle oynatıyordu kuyruğunu. Her günkü sıkıntılarından, üzüntülerinden kurtuluvermişlerdi birden bütün bir aile. Piyangodan çıkan bir küçücük ikramiye renk verivermişti hayatlarına. Topu topu beş yüz liracıktı oysa ellerine geçen ve o beş yüz lira ana baba, büyük oğul, küçük oğulla kızın keyiflerini yerine getirmeğe yetmişti. Yetmişti de artmıştı bile.

Sonuna kadar açmışlar radyoyu işte. Kız ayna karşısında süsleniyor. Küçük oğlan Memet paralarını sayıyor. Hem traş oluyor, hem de gevezelik ediyor büyük oğlan. Pencere önündeki köşesine kurulmuş kahvesini içiyor beybaba Nuri bey. En keyifli anlarındaki gibi arada bir şöyle bir tek attığı zamanlarındaki gibi filân "karıcığım" dedi karısına tatlı tatlı. Zekiye hanımı filân bıraktı da "eline sağlık karıcığım" dedi, "pek güzel olmuş kahven," dedi. Ta sabah sabah başına bağladığı o eski çatkıyı elinin tersiyle düzeltiverdi şöyle bir, anne Zekiye hanım; bir on beşlik taze gibi fıkırdayıp civeleşiverdi: "Bey" dedi, "beyciğim âfiyet olsun, bal şeker olsun beyciğim." dedi. Kimbilir hangi artiste benzetti de ayna karşısında kendini hatırına geldi kızın. "Sinemadaki film değişmiş." dedi. Ooh nar gibi kızartmıştı anacığı ekmeklerini, şap diye öptü anasının yanağından büyük oğlan. Ve hepsi de piyangodan ellerine geçen o paranın sevinciyle mutlu bir güne başladılar böylece. Ana, baba, büyük oğulla kıza yüz ylrml-beşer lira düşmüştü. Küçük oğul da hepsinden aldığı o bol harçlığı ceplerine koyup hoplaya zıplaya tuttu okulunun yolunu. Büyük oğlan fakülteye, kız çalıştığı bankaya, baba daire-sine gittiler arkadan da. Hem sefertası dolsun diye bekle-

memişti bile hiçbirini. Bu öğlen de dışarda yiyiverin yemeğinizi demişti çünkü anne.

Anne Zekiye hanım arkalarından bir bir topladı ortalığı. Temizlik yapacaktı baştan başa bütün evde. Pencereleleri açtı önce, yerdeki bir iki ufak kilimi silkeledi. Bir güçlüydü, bir keyifli dağları devirirdi nerdeyse. Başladı süpürmeğe. Ne iyi olmuştu piyangodan çıkmıştı da şu para. İlk işi yarın bir berbere gidip boyatmak olacaktı saçlarını. Erkenden ağarmıştı da saçları, olduğundan daha yaşlı görünüyordu. Bitişik Emine hanımla karşıkı Hatçe hanım bile bir tutuyorlardı kendi yaşlariyle yaşını. Oysa o daha yeni gelin geldiğinde mahalleye koca çocukları vardı ikisinin de. "Kulakları cınlasın Fatma hanımın" dedi. "Tevekkeli yaşlandım der dururdu boyaları gidince saçının" Lime limeydi pabuçları da. Tamir edilecek yeri kalmamıştı artık. Bir de pabuç almalıydı. Faraşın içine aldı çöpleri. Su koydu leğene; tahtaları ovacaktı. Aklına geliverdi. Arkasına giyecek bir paltosu yoktu Memedin. O eski paltosunu bozup pantolon yapmıştı geçenlerde. Yarın, öbürgün kış bastırınca paltosuz n'apardı Memet? Aybaşını zor ediyorlardı baba kız çalıştıkları halde. Daha odun parasını yeni vermişlerdi nasıl alabilirlerdi palto? Adaam sende! Oğlu, Memedi, bir tanesi soğuktan üşürken masraf etmeğe kendine ne lüzum vardı? Pek âlâ tamir ettirip idare ederdi daha bir zaman o pabuçla. Saçını da berbere boyatacağına kendi boyardı kına alıp. O parayla palto alacaktı Memede. Ne de yaraşırdı. Kurban olsundu uğruna anası. Vurdu tahtaya fırçayı vurdu vurdu. Ağarmıştı orası.

Bankada câri hesaplar kısmında çalışırdı kız. Bütün gün içi içine sığmadı bir an önce geçse zaman diye. Bir yandan çalıştı, fırsat buldukça konuştu arada bir de duvardaki o koca saatle kolundaki arasında mekik dokudu durdu gözleri. Öğle yemeğinde bir ara "şu karşıkı lokantaya kurulayım" diye düşündü ama vaz geçti; ne lüzum vardı masraf etmeğe? Sandüviçle ayranla da pek âlâ doyururdu karısını. Akşam tatilde herkesten önce fırladı sokağa. "Ayten hanım pek aceleci bugün" diyordu arkasından veznedar Ahmet bey. Doğruca çarşıya koştu. Bayılırdı mağazaların vitrinlerine bakmaya. Hele cebinde parası olunca daha tatlı oluyordu bu. Tekrar tekrar dolıştı bütün çarşığı. Çok sık olmak istiyordu arkadaşı İnci'nin nişanında. Bir kaç kumaş peyledi önce. Sonra kararını verdi. Kösedeki büyük mağazanın vitrinindeki mavi kumaş en güzeliydi. Girdi mağazaya. Yakından bakınca vitrinde görüldüğünden daha bile güzeldi kumaş. Üç metre kestirdi. Kırk liradan yüz yirmi lira ediyordu üç metresi. Paketini aldı. Keyfine diyecek yoktu. Umdüğundan da sık olacaktı İnci'nin nişanında.

Büyük oğlan dersten sonra kantine gitti Nuran'ı aradı.

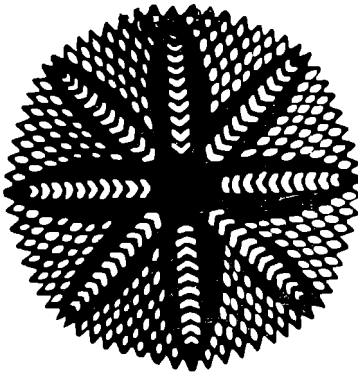
Nuran orada arkadaşlarıyla beraberdi ama bakmıyordu bile ona. "Kendini beğenmiş, şımarık" dedi. Oysa "birlikte gezelim" diyecekti. "Mari'yi ararım ben de" dedi. Telefon etti Mari'ye. "Buluşalım" dedi, "akşama". "Buluşalım da paralı tarafından eğlenelim kırkda bir de biz." Ufacık tefecik cana yakın bir Rum dilberiydi Mari. Terzilik yapıyordu. Bayılırdı Çetin'e "pasam" diye diye. Ama gelemiyecekti akşama. Dikişleri vardı yetiyecek ertesi güne. Tâ ne zamandan müşterilere söz vermişti. "Yarın akşam" dedi "yarın akşam pasam". "Olur" dedi Çetin "yarın akşam". Kapadı telefonu. Arkadaşlarıyla çıkıp bira içerdii o da o akşam. Mari'le buluşup eğleneceklerdi ya nasıl olsa yarın akşam.

Öbür dersleri o kadar iyi değildi ama matematiği pekiyiydi Memedin. O gün, o, matematik dersinde de gene sınıfta herkesten önce o yapmıştı problemleri. Tam aferin alıyordu öğretmeninden, sıra arkadaşı Altan parmağını kaldırdı. "Öğretmenim Memet şeker yiyor" dedi. Memet hem defterini gösterilmiyordu Altan'a hem de yediği şekerlerden vermiyordu. Kızdırmıştı Altan'ı. Açtırdı Memedin ağzını öğretmen. Sahiden şeker vardı ağzında. Tarçınlı, baharlı, kırmızı kıpkırmızı kocaman bir akide şekeri hem de. Akıllı çocuktur Memet ama ne şekeri yutacak zaman bulmuştu, ne de çıkarıp atacak. Kızdı, söylendi öğretmen. İlk okulun üçüncü sınıfına gelmiş çocuklardı onlar şeker yenilir miydi derste? Ayıp değil miydi? Ve iki ders cezaya kaldı ayakta Memet. Okul tatil olunca ancak ceplerindeki, çantasındaki şekerlere, fıstıklara, çikolatalara kavuşabilirdi. Oysa bütün paralarını onlara vermişti daha sabahdan.

Beybaba Nuri bey o gün o koca defterlere geçirirken hesapları her günküden farklıydı. "Bir şeyler var beyamcada bu gün pek keyifli" dedi karşısındaki daktilo kız. Servis arkadaşı Murtaza bey kıs kıs güldü. "Yoksa bir hayırlı kısmet mi vardı kıza?" Sivri sakallı Fahri bey "bir mirâs mes'elesidir belki" dedi. Muhasebeci Şevki bey "adamakıllı traş da olmuş" diye takıldı. Ve hepsi o gün şakalaşıp durdular Nuri beyle. Ama Nuri bey, öğle yemeğinde yıllardır süregelen alışkanlığın aksine o küçücük sefertasını çıkarmayıp "dışarda yiyeceğim yemeğimi" diyince şaşıra kaldılar hepsi de. Gerçekten bir şeyler vardı Nuri beyde. Önce karşıdaki büyük lokantanın yolunu tuttu Nuri bey. Ama pek pahalı olduğunu söylerlerdi oranın vaz geçti. Köşedeki küçük muhallebici de daha az çekici değildi oradan. Girdi muhallebiciye. Mis gibi kokuyordu içerisi. Garsona "bir çorba" dedi "yağlı tarafından". Bir de tavuklu pilâv istiyordu canı ne zamandır. Üzerine de kaymaklı ekmek kadayıfı yedi. Ne iyi oluyordu güzel yemek yemek. Adamın ağ-

zında tadı kalıyordu bir zaman da. "Bir efelik yaptık tam olsun" dedi. Bir elli kuruş da bahşiş bıraktı hesabı görürken garsona. Ama vazgeçiverdi hemen. Yazık değil miydi elli kuruşa birden. Yavaşça çekti yirmibeşini. Yok yok canım ne lüzum vardı bahşişe. Öbür yirmibeşi de çekti aldı arkadan. Bir kürdan aldı kürdanlıktan. Çıktı muhallebiciden, daldı kalabalığın içine. Piyangodan çıkan o parayla akan kısmını yaptıracaktı damın. Yarın öbürğün bastırırverirdi yağmurlar. Hele bir de kar yağarsaydı.

Ve akşam evlerine döndüler hepsi de gene. O bağırış çağırışları, o kahkahaları, o fakir küçük evin incecik duvarlarından sokaklara taşdı durdu gene. Piyangodan çıkan o parayla neler yaptıklarını, neler yapacaklarını anlattılar durdular birbirlerine. Başka başka yollarda, başka başka gayeler uğruna yerini buluvermişti bütün o para. Rüyaları bile o kadar başkaydı ki birbirinden hattâ. Gece rüyasında kürkler, mücevherler içinde görürken kendini kız, deniz kıyısındaki o güzel beyaz eve sahip olmuş görüyordu kendini belki de rüyasında beybaba Nuri bey.

DEMİRSEREN, Bedî

K Ö Y Ü N Ö C Ü

Eve suçlu bir çocuk gibi girdim. Elim boş, kafam boş, gözlerim boş. O sıra İhsaniye'de ezan okunuyordu. O sıra Toros'lardan yavaş yavaş Mersin'e akşam iniyordu.

Sedirin üstünde yorgun bir el dolaşüyor. Çay fincanına biraz rakı döktü; bir tabağa da vitası donmuş patates yemeğinden koydu, getirdi.

"Başlamalı ufaktan," diye düşünüyorum. Yaşamamız yıllar boyu bu deyimden içinde dönüp duruyor. Becerebildiğim tek konu beklemek. Her şeye boşvereceğim: Aç, üşümeli, yalnız geçmiye; son sözü söylenmiş, bitmiş geleceğe. Yeter ki gürültü olmasa... gürültü. Karıma:

"Çocukları ağılatma," dedim. Onun da karnı burnunda. Kişiyi döğer gibi yürüyor. İki çocuğu bir yana kıvrırverdi uyudular; ama yemek yediler mi bilmem?

"Otur karşıma" dedim. "İki lâf edelim, beni çekistirelim örneğin."

Karım döndü baktı. Onun bu susan gözleri adamı çileden çıkarır.

Bütün umudum kapıda. Loş odadan sonra, koridorun bitiminde, karşımda duruyor. Cam kanadına karımın üç kere daralmış basma entarisini gerdik. Karagöz perdesine benziyor. Gece oldumu, içinde sayısız gölgeler oynayıp durur. Çoktandır sinemaya gitmiyorum artık. "Bir de ses olsa,.. diyorum. Havanızı değiştirecek. Elimde çay fincanı, gözüm orada. Bekliyorum. Perdeye sanki eli sopalı bir gölge yapıştı, duruyor. Okadar iri ki: "Böylece kapıdan geçemez," diyorum. "Zili çalsa ya artık." Ama oralı değil.

"Kapıyı it, açıktır."

Kanadı araladı, eşikte yan duruyor. Elinde saz oyuncak gibi yoksun. Bu kapı ona göre yapılmamış bir kere.

"Abbas," diye bağırdım. Buyur bakalım, geç söyle, geç koça oğlan."

Elindeki sazı yanına bıraktı, karşıma sedire oturdu. Zift karası iki güzel göz çocukların kıvrılıverdiği köşede, susuyor. Karım belini tuta tuta bir çay fincanı daha getirdi, önüne koydu. Abbas:

"Zahmet ettin yenge," dedi.

"Boşver zahmeti. Sen anlat bakalım."

"Geleyim diye köye haber salmışsın abi."

"Ha! sana bir iş buldum."

Neş'esi kaçtı, alını kırıştıverdi hemen. "gecede elli kâğıt," dedim. "Alaturka seanstan sonra bir saatçık saz çalacaksın."

Anlamadı, yüzüme bakakaldı.

"Burada Akdeniz pavyonu yok mu canım. Ali beyin hani. Herifler yenilik diye akıllarını yitirecekler, yeni numaralar istiyorlar. Yarın akşam için hemen başlasın dediler." Sustum çaresiz. Anlattıklarım ilgilendirmiyordu onu. "Çalarsın değil mi?"

Çay fincanını elinde evirip çeviriyor, gözleri salçası donmuş patates yemeğinde: "Çalarım abi, çalarım; ama yıl var ki köyde elimi saza sürmedim."

"Heriflere senin için (Yastıman) la çalarmış dedim."

Çay fincanını aceleyle kafasına dikti, kılı kıpırdamadı.

"Abi, çocuklar uyanmaz ya?" diye sordu.

"Niye uyansınlar be, karınları tok, sırtları pek."

Bir yavuklu gibi sazı kucağında aldı. Mızrap, tellerde şöylece bir dolaştı. Karanlık yüzlü odaya seslerin en güzeli, uzun havalara yakın, yol gösteren deyişler, gezinmişler yayıldı. Hafiften bir türküye başlamıştı: "Neyleyim ney-le-yim ben böyle yâ-ri."

Karım bir yanda, ben bir yanda dalıp gittik. Unuttuk geçmiş olanları. O, üç yılda üçüncü çocuğuna gebe değildi; bense bir bunak. Tellerin o seslenişi boyunca daha çok, çok şeyi unuttuk..

Bakıyorum kapıdaki karagöz perdesine sayısız gölge birikmiş, sazı dinliyorlar. Kanadı ardına kadar açtım; ürküp dağılıverdiler. Abbas çalışıyor boyuna çalışıyor. Karını başını göğsüyle bir olmuş karnına dayamış yavaş yavaş ağlıyor. Çay fincanında kalan rakıyı hırsla içtim. Sonra fincan elimden tabağın içine düştü. "Allah kahretsin şu dünyayı. Ne biçim yaşam bu be! Namussuz boyuna döner salt." Gözlerimi görmesinler diye kapıya çıktım. Kıyıda köşede unutulmuş Abbaslar için karanlığa küfretmem bir yana elâleme rezil olacağız bu gözlerle...

Toros'lardan yavaş yavaş Mersin'e akşam iniyordu. İhsaniye'de ezan okundu. Yorgun bir el sedirde her zamanki soframı hazırlıyor. İçim kabardı, taştı taşacak. Bütün umudum kapıda. "Abbas bir haftadır görünmedi;" diye düşünüyorum. O sıra kapıyı itti ve içeriye girdi. Elinde saz yok, sedire ilikti. Nedense gözlerini bizden kaçırıyor. Karım, nefesi daralmış orta-

larda dolaşiyor. Bir çay fincanı getirdi Abbas'ın önüne koydu.

"Sağol yenge, bu akşam içmem yolcuyum."

"Yolcu mu? hayrola?"

"Ne bilem işte." Gözleri tasasız, elleri dudakları tasasız hep gülümsüyordu:

"Köye iki günlüğüne varıp geleceğim. Herifler zor koyuverdiler zati. Halk sana alıştı ister diyorlar."

"Köyde ne yapacaksın?"

"Dört beş çuval iskam vardı abi, onları bir okutayım. Memişe yüz kâğıt borcumu vereyim üstüne yattı demesin."

"Bir de köyü göresin, seninkileri..."

Başını utançla eğdi.

"Görmesen edemezsin," dedim.

"Edemem abi, bilirsin." dedi. "Halil'in evi boş, rakı desen bol, tavuk, yumurta çok." Ve kalktı gitti.

Sedire uzanmıştım. Bütün gece boyunca Abbas çalmıyordu; ama ne kadar kendimize yeterliyiz işte. Yeterlik mutluluktan da güzel. Karım gözlerime gülüyor; dayanılmaz bir çağırı bu. Başımın gelmişiz yaşamamın daha genç, daha güçlü.

"Yok Abbas. sazi rehin aldılar," diyorum. "Dönmen için."

Gene Toros'lardan Mersin'e akşam iniyordu. Karanlıklar görebildiğim dünyayı alıp götürmüştü. O sıra İhsaniye'de ezan okundu. İçime boğası bir sıkıntı çökmüş, bütün umudum kapıda:

"Abbas köyden daha dönmedi. Ama döner, dönerse de uğrar" diyorum.

Kaç gündür onun geldi gittisiyle kaygılarımı, tasalarımı unutmuştum. Baktım bizim karagöz perdesine sığmıyan gölgesi orada beliriverdi.

"Abbas." diye seslenmemi kalmadı kanadı ayağıyla araladı. Zor yürüyordu. Oda kapısına dayanmak istedi, kötü sallanıyordu, sarhoştan beter.

Tozlu bağ yoluna yatırmışlar, sonra da üstüne bir inek sürüsünü salmışlardı sanki. Okadar perişandı. Yüzüne baktım: Karasarı rengin üzerinden bir de korku geçmişti. Ama görünür en ufak bir yara izi taşımıyordu. Salt ağzına, biçimli dudaklarına kıyasıyla vurmuşlardı. Dişler, patlak dudak etleri arasına karışmıştı, pembe pembe duruyordu. Artık konuşmuyordu. Birinci istekleri buydu. İkincisi: Bana titriyen iri esmer ellerini uzattı. İki elin ilk üç parmağı önce sert bir şey altında ezilmiş, sonra da burulmuştu. Şişmiş kütük gibi olmuştu...

Dudaklarımı ısırıp sustum. Onun konuşabilen tek yeri o zift karası gözleri gözlerimde. Bakışlarında çektiği acı hâlâ duruyor. Herifler işlerini iyi görmüşler: Sessiz, ama acı. Şiş parmakları yanına sarktı, kapıya öylece yaslandı.

"Yengeni gördün mü?" dedim. "Ağabeyin vurulduktan sonra, bu ara?"

Gözleri kıvılcım kıvılcım yandı; bakmaya korktum.

"Onu alasin diye teklif ettiler, değil mi?" Başını acıyla sanki "Sus" der gibi silkti.

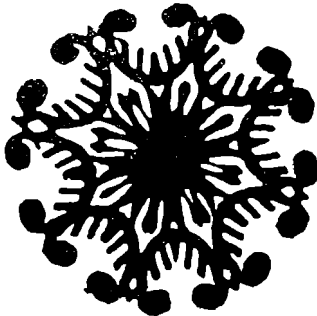
"O zengin, O güzel, kişi bakmaya kıyamaz; ama kötü olmuş... Gel aile namusunu kurtar" dediler. "Yoksa biz... Cevap veremezsin, saz da çalamazsın. Köye döneceksin Onlara."

Önce, konuştuğum gözleri gülmek istedi; sonra iki damla yaş karasarı yanaklarına süzüldü. Yaşları silmek için elleri kalkmadı ve geldiği gibi sessizce çıktı gitti. Onu bekliyorlardı...

Gece bitti, gün ağırıyor.

Önümde boşalmış bir çay fincanı ve bir tabaka nohut yah-nisi... Yüzüm ıslak cama dayalı, bekliyorum...

İhsaniye'de sabah ezanı okunuyor.

DURSUN K., Tarık

Ö L Ü G Ü Z

"Üşüyor musun?" dedim.

"Üşümüyorum hiç.." dedi.

Yalan söylüyordu, ikimiz de biliyorduk bunu. Elini tuttum; o canlı, o atar sıcaklık, almış başını ağır ağır gidiyordu. ellerimden kaçırdı.

"Üşüyorsan..." dedim.

"Üşümüyorum, hiç üşümüyorum" diye dayattı, ellerini

Sustuk. Başucumuzda ince uzun bir ağaç vardı, karanlıkta koyul koyul ağarıyordu. Her yanımız sonbahardı. Toprak çürümüş yaprak kokuyordu. Yağmur uzak uzak bir yerlere düşüyordu, görüyordum. Serinliği -soğukluğu değil ama-, yapışkanlığı; usullacık ayaklarımızın dibinde geziniyordu; ellerimi ze oturuyordu.

"Hiç yıldız yok, ne kötü.." dedi.

"Yağmur yağıyor da ondan.." dedim.

"Ama buraya yağmıyor ki.."

"Ötelerde bir yerlere yağıyor.."

Nereye yağıyor, diye sormadı.

Ağaçtan bir yaprak döne döne düştü. Alacakaranlıkta ikimiz de gördük, baktık. Başını çevirdi, gözlerimi arandı. Yalnız, akçıl bir parıltı -içlerinde- iki de bir çakıyordu. İnce soluğu bana kadar ulaşıyordu. Gülümsedim, gülümsedi. Dudakları ayrıldı, gözlerindeki çakan akçılık kesildi, yayıldı. Kolumu omuzuna attım yavaşça, kendime doğru çektim. Karşı koymadı. Saçlarını tuttum, uzak yağmurun doyumsuz kokusu, ayırım ayırım nemi saçlarındaydı. İçini çekti. Daha çok sokuldu.

"Beni seviyor musun sahiden?" dedi.

Oysa bunun hiç yeri yoktu, biliyordu.

"Evet.." dedim.

Başını hafifçe kaldırdı.

"Sahi söylüyorum" dedim, eğilmi, ağzından öptüm. Islaktı, yumuşacıktı, sıcacıktı.

Çabuk kaçındı. Alt dudağını dişleri arasında sıkarak:

"Birileri görür.." dedi. "Görüverirler.."

"Görmezler.."

Durdu. Gözleri düşen yapraktaydı.

"Ne düşünüyorsun öyle " dedim.

"Düşünmüyorum" dedi. "Bakıyorum.."

"Neye bakıyorsun "

"Şu demin düşen yaprağa. Ne güzel bir yaprakmış.."

"Ama artık dalında değil.."

"Öldü diyorsun yani "

"İnsanlar da ölüyorlar, n'olacak?" dedim.

"Ama bu yaprak.."

Çocuktuk. Yine güldüm.

"Niye böyle şeyleri düşünüyorsun ki? Anlamıyorum hiç.."

"Bana çok dokundu da.."

"Ne? Yaprak mı?"

"Yaprak.."

Ne diyeceğimi bilemeden yüzüne baktım. Çevremizdeki karanlık hızla artıyordu. Artık gözleri yoktu, gözlerindeki o çakmak akçılık yoktu.

"Hadi kalk.." dedim. "Gidelim artık.."

"Sevdim burasını.." dedi.

"Öyle ama saat kaç oldu baksana.."

"Kaç oldu?"

Eğildim, baktım ama göremedim.

"Epeyi olmuştur.."

Mantosunun önünü dizleri üzerinde birleştirdi.

Ayağa kalktım, bekledim.

Oturuyordu.

"Ben daha oturacağım.." dedi.

"Üşürsün sonra. Hava serin.."

"Ben hiç üşümüyorum.."

Öksürdü.

Yanına oturdum.

"Bak gördün mü, üşüyorsun işte.." dedim.

Sinirlendi. Sesinden anladım bunu.

"Gıcıkta e.." dedi. "Niye inanmıyorsun bana? Üşümüyorum dedim, üşümüyorum işte.."

Üstelemedim. Bir cigara arandım, buldum. Gördü.

"Bana da ver bir tane.." dedi, elini uzattı, bekledi. Verdim.

Yakarken:

"Kaçta gitmen lâzım?" diye sordum.

"Hiç gitmiyeceğim artık.." dedi. Cigaradan arka arkaya büyük soluklar çekti. Başını döndürdü.

"Neyin var senin bu gece?"

"Birşeyim yok.." dedi.

"Var. Niye sinirlisin peki birşey yok da?"

Omuzlarını kaldırıp indirdi. Parkın ağzındaki lâmba ansızın yandı.

"Hiç.." dedi.

Ayakkaplarının burunları sivri sivriydi. Üç dört parmak yukarısında deri bitiyor, ayak parmaklarının dokuncalı, yürek kaldıran araları başlıyordu.

"Söylemeyecek misin?"

"Neyi?" dedi.

Hiç yoktan sıkılıverdim. Kötü, tatsız bir oyundu oynadığımız. İç buran bir yanı, dokunduğu yeri dağılıyordu. Acemi acemi oynuyorduk. Cigarayı fırlattım, attım. Yaprığın az yanına düştü. Dumanı uzadı.

Pardesümün yakalarını kaldırdım, gitmeye hazırlandım.

Anladı. Cigarası elindeydi. İçmiyordu artık.

"Sen gitmek istiyorsan git.." dedi.

"Peki ama.."

Sözümü kestti hemen.

"Beni düşünme. Çocuk değilim.."

"Değilsin tabii ama.."

"Madem gitmek istiyorsun.." dedi.

İçimi çektim.

"Bunu da nereden çıkarıyorsun şimdi?"

Döndü. Işık yüzüne gelip gelip vuruyordu uzaktan. Bir yanı aydın beyaz, bir yanı esmer karanlıktı.

"Biz birbirimizi sevmiyoruz.." dedi.

Şaşırdım. Sıkıntım, bunaltım, tedirginliğim uçamadı, kaldı.

"Sevmiyor muyuz?"

"Sevmiyoruz tabii. Sen beni bile sevmiyorsun. Bunu biliyorum iyice artık.."

Ağzımın kıyısı seyirmeye başladı. Gülmek istedim, gülemedim.

"Öyle bile olsa.. Hay Allah, neler de söylüyorsun? Şaka ediyorsun herhalde.."

Cigarasını yere attı, çabuk çabuk ayakkabısının sivri buruyla ezdi, ayağa kalktı. Ellerini mantosunun cebine soktu.

Hiç birşey demeden oturduğum yerden onu seyrettim.

"Gitmiyor muyuz?" diye sordu.

"Gitmiyoruz.." dedim.

"Neden gitmiyor musunuz?"

"Nereye gideceğiz ki?"

"Bilmem.." dedi. "Şöyle biraz yürürüz köprü üzerinden. Sonra..."

"Yapma, görürler sonra.." dedi.

"Kim görecekmış?" dedim, güldüm.

"Sonra?"

"Sonra ayrılırız.." dedi.

"Burda otursak olmuyor mu yani?"

"Sıkıldım ben oturmaktan. Yürümek istiyorum.."

Kalktım. Sonbaharı ça yanınıza kattık, yürüdük. Çürümüş yaprak kokusu da -eksilmeden- ardımız sıra geliyordu. Kapıya doğru gelirken ilerdik top ağaçlardan yapraklar dökülmeye başladılar. Görmezliğe geldim, ama gördü bunu. Önden gidiyordu, durdu. Yanına gelmemi bekledi. Ben de durdum. Öyle çıplak ağaçlara bakıyordu. Kolunu tuttum, yavaşça:

Gidelim mi?" dedim.

Hiç sesini çıkarmadı, yürüdü.

Parktan çıktık. İlk yağmur damlası, düştü düşecek bekliyordu.

"Yürüyelim mi? Yağmur yağacak galiba.." dedim.

"Çok mu yağar yağarsa?"

"Bilmem.." dedim.

"Yağsın.." dedi.

Kolundan çıkmadım. Ağır ağır yolu indik, koruyu tuttuk. Denizin üstü kırış kırıştı. Yağmur küçükten atıyordu. Kendi haline bıraktım. Biz köprüye vardığımızda yağmur daha da arttı. Yalnız yağmur yağıyordu, bütün dünyaya yağıyordu. Karanlığa sarınmış, acılı, sessiz soluksuz yağıyordu. Saçları ıslanıyordu. Yüzü gözü yağmur taneleriyle doluydu. Duymuyordu.

Köprüyü bitirdiğimizde büyük saatin altında durduk.

"Yağmur başlamış.." dedi.

"Evet.." dedim.

"İslanır mıyız?"

"Bilmem. Islanmayız belki.."

Neonlar kıpkırmızıydı, cam göbeyi maviydi; tanıdık, ama yoz bir renk maviyle kırmızı arasına giriyor, bıçak gibi bölüşüyordu renkleri.

Elini uzattı. Tuttum.

"Daha yürüyelim" dedi. "Olmaz mı?"

"Yürüyelim.."

Başka hiç konuşmadık. Yağmur dinmedi. Neonlar değiştiler, kırmızılar, maviler, kötü, anlamsız renklere girdiler çıktılar. Bir köşeye geldik, yeşil neonla karşılaştık. Bulanık, gövermiş, keskin bir yeşildi. İçim ezildi.

Tam o kötü yeşilin altına geldi durdu. Direğe sırtını verdi, yaslandı. Sokuldum. Yağmur hep yağıyordu.

"Gidecek misin hemen?" dedim.

Bakmadı.

"Gidecek misin?" dedim.

"Ha?" dedi, gözlerini çevirdi, tanımamış tanımamış baktı.

"Saat kaç oldu?"

"Ona geliyor.." dedim.

"Geç olmuş.." dedi. "Sen ne yapacaksın bu saatten sonra?"

"Bilmiyorum. Belki bir yerlere uğrarım, bir iki kadeh bir-
sey içerim.."

"Sonra?"

"Sonra yatarım herhalde."

Güldü. Islak saçlarını düzeltti.

"Yarın n'apacağız?" dedim.

"Yarın mı?"

Kelimenin anlamına bir türlü varamamıştı.

"Yarın.." dedim.

"Hiç.."

"Yine.."

Sözümü kesti:

"Hayır. Gelmeyeceğim.." dedi.

"Gelmeyecek misin?"

"Gelmeyeceğim.."

Dikine dikine bakıyordu.

Aynı sıkıntıyı duydum içimde. Baş kaldırmış, ellerime, el-
lerimden yüzüme yürüyordu. Karıncalanmayı duyuyordum.

"Peki.." dedim.

Sustuk. Gitmedi. Gitmedim.

"Bana kızmıyorsun ya?"

"Kızmıyorum.." dedim.

"Darılmadın da de'mi?"

"Hayır. Darılmadım.."

"Hiç mi?"

"Hiç!.."

Yeniden saçlarını düzeltti, ellerinin ıslaklığına, yağmurlaş-
mışlığına baktı. Kısık kısık:

"Çok iyisin.." dedi.

Yarım güldüm.

"Sana öyle geliyor.." dedim. "Değilim aslında.."

Karşı koydu.

"Yok. İyisin, iyisin" dedi. "Biliyorum bunu.."

"Peki" dedim..

Yine sustuk. Yağmur hızını çoğalttı. Yeşil ışıktaki hiç bitme-
yecekmiş gibi uzun çizgili yolun asfaltına yağıyordu.

Uzandı, pardesümün ceplerine sokulu iki elimi de çıkardı,
avuqladı. Artık soğuk değildi, üşümesi dinmişti. Küçük, çocuk-
su, ateşli ellerdi. Parmak uçları atıyordu.

"Bana sakın kızına, n'olursun ama.." dedi.

Ellerimi çekmedim, bıraktım. Eziklik, sabanını derin derin sürüyordu. İçim iki yana devriliyor, sabanın yırlak ağzından kurtulamıyordu.

"Kızmam.." dedim.

Ellerimi sıktı. Parmaklarının yumuşak eti üstüste bindi, kavuştu.

"Aramazsın de'mi beni hiç?"

Mahsustan:

"Aramam.." dedim.

"İstemiyorum zaten.."

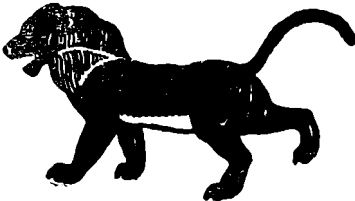
Durdu. İnadına yüzüne bakmıyordum.

"Arayacaksın da n'olacak hem.." dedi.

"Aramam, aramam.." dedim.

Ellerini çekti. Çekerken ağırdan ağırdan soğumaya başladığını duydumdu.

Başka birşey konuşmadı. Bu kez iki eliyle topladı saçlarını. Yürüdü. Asfaltı geçti, köşeyi döndü, yokuşu ince ince inmeye başladı. Ardından öyle baktım. Kıpırdamadım hiç. Canım korkunç cigara içmek istiyordu. İçsem içerdim. Benim için çocuk oynacağı birşeydi. Ama içmedim. Hiç içmedim.

DUYGULU, Behiç

ÇAĞIMIZIN ÇOCUKLARI

Selim aradı dediler hemen çıktım evden. Yalnızdım. Kocaman bir YALNIZ. Yalnızlık masal geliyordu bu güne dek. O kadar ki konuşmalardan, oyalanılardan kaçıyordum. "Konuşulacak bir kişi yok bilemezsin bu ne zor, her şeye katlanacağım ama bu yokluk dayanma gücümü alıyor, yok buna katlanamayacağım" diye yazanlara kızardım. Arkadaşlarım birer birer çekip gidince konuşmaların, gece uzun uzun gezinmelerin yalnız boş bir oyalanma değil, boşalma, sigorta olduğunu anlayacaktım.

Akşam üzeri bunları düşünerek Selim'e giderken kimseyi görececek halde değildim. İçime girmiş söyleniyordum. homurdanıyordum, küfrediyordum. Hiç bir kızı, kadını karşınıza alıp konuşamazdınız ki. Acılarınızı, sevinçlerinizi dökemezsiniz ki. İlgi tuzakları çıkardı karşınıza olsa olsa. O düzmece sanat, kitap, ileri olma ilgileri. Altından pis pis evlenme istekleri sırtan bu ilgilerin daha iyisini göremediğinizden ister istemez tuzacağına düşerdersiniz. Ya da düşmez homurdanırdınız böyle. Erkeğinden girer kadınından çıkardınız.

Dayısına gelmiş Selim. Ben de oraya gidiyorum. Kapı önüne oturmuş kadınlar beni görünce yol açtılar. Dar uzun koridoru geçince avluya çıktım. Avluda bir mutfak, iki oda. Selimle sarıldık hemen, dayısı, "nasıl oldu bu?" diye gelmeme şaşıtı, sitem etti.

"Demek böyle Selim Bey!" dedi oturduğumuzda dayı alayla.

"Öyle dayı" dedi Selim, "çok ciddiye alıyorsun hayatı. Çekiver kuyruğunu bir dürüst sen mi kaldın dünyada. Arkadaşlar edin, kadınlara, kızlara bak."

"Ee daha var mı, bak hele şuna. Sen ben olmayacağız da kim dürüst olacak?"

"Ama yoruyorsun kendini, hastalanıyorsun bak! İçine kaplanmak sana yaramıyor, eğrileri düzeltmeye çalışman yaramıyor, isteklerini gemlemen yaramıyor. Herkes kalles. Birbirine kazık atmak için yarışıyor, sen de bunlara uy, kalles karşı kalles ol hiç olmazsa, kahırılanma. Kadın denince de bu komşumdur, bunun babasıyla konuşuyoruz, şu mahallemizden deyip birtakım gereksiz yasaklar yaratma. Biraz sorumsuz ol."

"Ol! Ol! Gel de ol bakalım. Ben kendimi daha düzeltmeye çalışıyorum sen bozmamı öğütlüyorsun. Hem seninle tartışmaya girecek değilim şimdi." Gülmeye başladı, ayağa kalktı gülmesine devam ederek, "biz nasıldık eskiden ha?" Selim'e benim başımı avuçlayıp birbirine yaklaştırdı, kendisi de eğildi üç baş birleşti, "böyleydik değil mi?"

"Evet, evet ama otur" dedi Selim.

Sözü başka tarafa çevirmek için Selim de ben de olan gücümüzü harcıyorduk. Bu güç de ahım şahım değildi ya. O bana durmaz,

"E ne var ne yok bakalım?" diyor, bense dayısına:

"Hatırlıyor musunuz İstanbula geldiğimde ben size geldim, siz hep evde olurdunuz. Selim ırkçıydı o zamanlar, onunla uzun uzun tartışırdık. Sonunda dışarı çıkar geç zamanlara dek dolaşır dururduk?"

"Hatırlamıyorum. Hiç bir şey hatırlamıyorum. Şu hastalığın en kötü tarafı unutkanlık. İlim adamları aciz, bir şeyin yok oğlum diyorlar. Oysa var. Var ya anlamıyorlar. Hocalara gidiyorum onların da faydası yok. Ama Tanrı, Tanrı, onun varlığını kabul etmek gerek, onun büyüklüğü bu hastalıkta daha iyi anlaşılıyor."

Bir ara kapı önündeki kadınlar, çocuklar, dayıyla, Selimle, yakınlıkları olanlar doluyor odaya. Dayının annesi de var onu yakalıyor ayağa kalkıp, bize yaklaştırıyor, "biz nasıldık eskiden, böyleydik değil mi, söyle böyleydik?" Dört baş birbirine değiyor, kolları üçümüzü sarıyor.

"İyi ama dayı buna ne lüzum var şimdi, ikide bir bunu tekrarlıyorsun?"

Seslenmiyor, oturuyor. Konuyu gene değiştiriyoruz. Biraz sonra gezinmeye çıkıyoruz Selimle.

"Görüyorsun ya" diyor, "yalnızlığın ettiklerini. Hayatında eğlence yok, kadın yok, arkadaş yok, düşlerini gerçekleştirememiş. Başlangıçtanberi çepeçevre imkânsızlıklar hiç değişmemiş bu güne dek."

"Anlıyorum, yalnız böyle olumlu kişilerin, şimdi sevgi çocukluğumuzda hayranlık duyduğumuz, gıpta ettiğimiz kişilerin bilimde aradıkları faydayı bulamasalar da hocaya gitmeleri, orada bulacakların sanmaları canımı sıkıyor. İlerlemekte olan bir kafa için bu tehlikeli bir çıkmaz."

"Hangi ilerleyen kafa? Bu kafa bozuk plâk gibi tekrarlıyor. İlerleme düşlerde kaldı. O şimdi bazı bilim adamlarına göre vesveselerini ama gerçekte sıkıntılarını dinleyecek, söyledikleriyle onu tatmin edecek birine arıyor. Bilim adamları dediği de ün yapmış doktorlar. Bu adamların o kadar işleri var

ki bunu ele alıp uğraşamazlar. Ya para kazanmaktalar, ya da bir sürü işler içinde oradan oraya koşmaktalar. Freud ya da çağdaşları gibi sabırlı deneyciler gerek."

O böylelerini bulamadığı gibi olmadığına da inanıyor. Arıyor, arıyor, arıyor. Hocalara düşmüş yolu, bir de onları deneyeyim demiş olsa gerek. İmkânlarına onlar daha uygun olduğu için daha çok onların üstünde şimdi."

Konuşa konuşa parka gelmişiz. Oturup çay söyledik. Hava rüzgârlı. Bizim gibi daha birkaç kişi var koca parkta. Rüzgâr masa örtülerini yere attıkça uykulu bir garson koşup toparlıyor.

"Yoruluyoruz dostum" diyor Selim. "Dürüst bir maddi hayat, dürüst bir manevi hayat, sonra da namussuzların hangi alanda olursa olsun bizi germemesi için savaşmak, kafamızı doldurmaya çalışmak, günlerimizi boş geçirmemek yoruyor bizi. Bir de umutlar... Umutlar..."

Çayımı karıştırırken, "biliyor musun" diyorum umutların birer birer yitmesi yorgun bir yolcunun yola devam edebilmesi için kıymetli yüklerini birer birer atmasını hatırlatıyor bana. Ama biz yorgun da olsak bu yükleri atamıyacak kadar inatçı mıyız ne?.."

"Taşıyacağımız yükü bilmeliyiz. Bundan fazlası, insan gücünü aşan, zararlı bir ihtiras, bizi nereye götüreceği belli olmayan bir ihtiras! Madem bilinçle gidiyoruz tesadüfleri kaldırmalıyız."

"Belki haklısın. Kafanın; yaratılışın, alışkanlıkların, ihtirasların üstünde olması. Ama hangi eğitim, hangi önderler kafalarımıza bu gücü verdi? Biz önce öndersiz bir toplumda bulunuyoruz. Öndersiz, desteksiz olamaz mıyız, yollarımızı kendimiz bulmak! İyi ama duruk bir toplumda, ortamda, çölde biz Amerikayı bin kez keşfedip bin kez kaybediyoruz. Kafamıza yumruk yemiş gibi bin parça oluyoruz her gün. İlgilerimiz darmadağın. Hayvanlar gibi zorunluyuz buna. Akrabalar, tanıdıklar para kazanırken içinde bulunduğun çevre. Herkesle ilgileneceksin. Oysa ilgilerimiz, ilgilenmek istediklerimiz ne kadar başka. Yedek oksijen tüpleri ceplerimizde oksijensiz gezegenlerdeyiz sanki. İstediginde bir yere kapanıp, bir yere kaçıp sarmaş-dolaş yaşamak zorunda olduklarından kurtulabiliyor musun? Ama istiyorsun. Biz dünyamızdan, gerçeklerden kaçıp havalarda dolaşmak istemiyoruz fakat bu basit, tekdüzen, gayretleri çarkta criten, değirmen taşları altında kalmış buğday taneleri gibi un-ufak eden topluma da dayanamıyoruz. Bunun için esen rüzgâra sinirleniyoruz, fazla bir kelimeye kükürüyoruz. Bunun için sinirlerimiz..."

Selim hak verir gibi tasalı tasalı başını salladı. "kalkalım" dedi.

Parktan caddeye çıktık. Kimseye görünmemek için kuytulardayız. Biz böyle, bir caddeyi aynı gecede kaç kezler geçtik, aynı köşeleri kaç kezler döndük. Köşebaşlarında ayrılmak niyetiyle durur, konuşmayı bitiremez, ihtiraslarımızı bitiremez, yeniden caddelere, oradan sokaklara dalarız.

Biz dağbaşlarında ilkel usullerle yakılan birer odunuz. Yanıyoruz, yanıyoruz, kıymetli gazlar uçup gidiyor, geriye kalan bir parça odun kömürü.

Ya da biz hep tedirgin olmak. hep aramak, verilenleri, görülenleri beğenmemek için daha ana rahminde lânetlenmişiz.

Sabah! O büyük taş. Beş altı saat sonra bizi dişleri arasına alıp yeniden öğütmeye başlayacak.

Eyvah sabah! Pis ciğ ışıklar. Kuytulara sığınamadan yakalayıp bizi yeniden çarmıha gerecek.

Titiano Fragman

ESKİN, Nesim

ÖLÜLERLE DİRİLER

Mezarlıktaki sıralardan birine oturmuş, kimi ağlaşıp sızlayan, kimi dertli dertli düşünen insanlara bakıyorum. Usumdan türlü şeyler geçiyor, ölüm geçiyor, babam geçiyor. Ölmüş. İpte asılı, gözleri dışarıya fırlamış, dili sarkık. Yüzündeki sert çizgiler daha da karanlıklaşmış gibi. Buna inanamıyorum. Babamın intihar etmesine usum yatmıyor. Olabilir mi? Olmuş işte... Ölmüş. Biraz sonra getirecekler. Saate bakıyorum; oniki. Demek bir saattir bekliyorum burada. İçimde tuhaf bir duygu var. Sabırsızım. İş çabucak bir bitiverse diyorum. Bu ölümler ülkesinden bir gidiversem. Sol yanımda oturan kızkardeşime çeviriyorum başımı. Başında son model şapkası, dudaklarında ruj. Yüzü solmuş. Gözlüklerinin ardından bakan gözleri bulanık. İçim acıyla burkuluyor birden.

Karşımdan bir cenaze geçiyor, omuzlar üzerinde sallana sallana. Arkada, ölenin ailesi, akrabası, eşleri, dostları. Karşıdaki binaya götürüldü, namazı okundu, sonra yine omuzlar üzerine alınıp son mekânına bırakılmak üzere yola çıkıldı ağır ağır. Bilmem kaç tanesi geçti bunun gibi, Yanımızdaki sıralar dolup dolup boşaldı. Giden ağıhyanların yerine başka ağıhyanlar geldi. Ama babamı getirecek kara otomobil gelmedi.

— Merhaba! Başınız sağ olsun! dedi bir ses. Baktım; Yoel, teyzemin oğlu. Bizimle el sıkışıp yanımıza oturdu.

— Ne zamandan beri bekliyorsunuz? diye sordu.

— Bir saat oluyor, dedim. Geciktiler.

Esefle başını salladı:

Nasıl yapabildi bu işi.. Eceline kalsaydı daha ölmezdi o.

— Ölmezdi, dedim, bünyesi sağlamdı.

— Kader, dedi Yoel. Elden ne gelir. Ölümün böylesi yazılmış onun da alınına.

Burnundan konuşuyormuş gibi sesi bir tuhaf çıkıyordu. Yüzü biraz sararmıştı.

— Neyin var? Hastasın galiba?.

— Evet. Bademciklerimin yine şişmiş. Üç gündür yatıyorum.

Birden, kalabalık içinde annemi gördüm. Bizi arıyor olmalı. Kızkardeşim gidip onu çağırdı. Yanımıza yaklaşıırken,

baktım gözleri kızarmış, dudakları titreyip duruyor. Yüzündeki kırışıklar artmış gibi. Sıraya otururken:

— Ne vakit getirilecek? diye sordu.

— Bilmem. Bekliyoruz, dedim.

Kızkardeşim:

— Bana onbirde demişlerdi, saat bir oldu, dedi.

Yoel:

— Gidip sorayım, dedi, hahamlar elbette bilir.

Gitti. Biraz sonra döndü:

— Saat üçte getirilecekmiş, dedi. İki saat daha beklememiz lâzım.

Cebimden sigara paketini çıkardım; birer tane yaktık. Anem dalgın:

— Kendisini bir gün asacağını bana söyler dururdu hep, diye mırıldandı. "Saçmalama", derdim, "maşallam gül gibi geçinip gidiyorsun. Unutma ki, daha kötü durumda olanlar da var." Bir gün, artık nasihatlerimden bıkmış olacak ki, kızdı: "Hanım, hanım," dedi, "görüyorum, halimden hiç te anlamıyorsun. Sen yalnızlığın ne demek olduğunu bilmez misin? Küçük odamda sürünüp duruyorum tek başıma. Hasta olup yatmam, bir kaşık su koyan olmaz ağzıma. Yemeğimi pişiren, çamaşırlarımı yıkayan yok. Dizlerimde ağrı, belimde ağrı. Bir gözüme de perde indi. Hayat mı bu? Ölüp kurtulmaktan başka çıkar yolu yok. Karar verdim artık; kendimi asacağım. Zaten geç bile kaldım. Yirmi yıl önce yuvamız yıkıldığı zaman yapmamalıydım bunu." Sustu, gözlerinde biriken yaşları mendiliyle sildi:

— Bize geldiği zaman eski günleri anar, dertleşirdik. O giderken de bir tuhaf olur, ağlardım. Acırdım çünkü.

Bu sırada otobüs geldi. Bir anda hısım akraba kadınlarla doldu her yanımız. Beni görür görmez kaşlarını çattılar. Sonra söz birliği etmişler gibi bana bağırıp çağırmaya başladılar. Benim gibi evlât olur muymuş. Babam sayrılar yurdunda yatmış da ziyaretine gitmemişim. Hiç olmazsa, sayrılar yurdundan çıktıktan sonra kardeşimin evine gidip onu görseymişim. Beni büyüttmüş, emek vermiş. Kardeşimin kahvesine gidip onu sormak bir şeye yaramazmış. Bilmem daha neler de neler. Kafam kazan gibi, ne söyleyeceğimi şaşırmış bir durumda aralarında kalmıştım. Bir kurşun yağmurudur gidiyordu. Bir değil, beş değil, on değil, belki yirmi kadın demediklerini komuyorlardı bana. Şakaklarım zonklamağa, yüreğim çarpmağa başlamıştı deli deli. Üzerine benzin dökülmüş ateş gibi parlardım birden;

Yetişir yahu! Sizi mi dinliyeceğim hep?! diye bağırdım. Buraya kafamı ağrıtmaya geldiniz her halde. Yoksa hepiniz birden üzerime çullanmazdınız. Kendi derdim kendime yetmiyormuş gibi bir de sizin dırıltılarınıza mı kulak asayım.

Annem beni susturacak oldu:

— Ayıptır, oğlum. Onlar senden büyük. Bırak konuşsunlar. Ben yine aynı sertlikle:

— Asıl onlara ayıp. Suçsuz, günahsız yere bana bir sürü, olmayacak lâflar yağdırmaları yakışık alır mı? Yengem, kafalarını iyice doldurmuş.

Kadınlar mırıldana mırıldana dağıldılar. Bir sigara yakıp sırtımı duvara yasladım. "Oh olsun" diyordum içimden. "Sizlere böylesi yaraşır. Beni ısırılır ceviz sandınız." Ağabeyimin evine gitmiyordum. Yengeme kızgındım çünkü. Ağabeyimle boyuna, yoktan yere kavga çıkarır, zindan ederdi dünyasını. Bağırır, çağırır, küfür, beddua eder, paylar, ağabeyimse sesini çıkarmaz, her dediğine boyun eğer, onun her arzusunu yerine getirmek için epey uğraşıp didinirdi. Kısa boylu, zayıf olan kardeşim, iri kıyım karısının karşısında pek gülünç kalırdı. Hele yatakta falanca işi yaptıkları aklıma geldikçe midem allak bullak olurdu. Gülmem de tutardı bir yandan.

Bir kara otomobil gelip ölü yıkama odasının kapısına dayandı. Pencerenin kenarında kardeşimi görünce seğirttim. Babamın, üzerinde upuzun yattığı sedye otomobilden indirilip ölü yıkama odasına sokuldu. Babamı son bir defa görmek isteği uyandı içimde. Onu sarıp sarmaladıkları beyaz örtüyü araladım. Ağzı az aralık, gözleri kapalı, sapsarı bir yüzle uyuyor gibiydi. O uyuduğu zamanlarda kaç kez onu seyretmiş, horultularını dinlemiştim. Fakat şimdi ne soluk alıp vermek, ne horultu. Kardeşim, bu sararmış, bu cansız, bu soğuk yüzü eğilip öpmek için çırpındı. Ağlıyordu. Onu kollarından tutup zorla dışarı çıkardık. Orada bulunan bir çeşmeden su içti, yüzünü yıkadı. Yoel, böyle anlarda söylenile söylenile asırlık bir resim gibi eskimiş, yıpranmış, tatsız bir sözü tekrarlardı:

— Ne yaparsın, ölüm Allahın emri; ölenle ölülmeyiz.

Kardeşimin bacanağı Şelomo:

— Bir de erkek olacaksın be! Ne ağlıyorsun? Ağlamayı karılara bırak, dedi.

Sıraların bulunduğu yere geldik. Kadınlar da ağlaşmaya başlamışlardı. Teyzem Batya'nın kocası:

— Onlara bakma sen, dedi. Babana. mı ağlıyorlar sanıyorsnu; herkes kendi kerdine ağlıyor.

Kardeşim:

— Niçin, niçin yaptı bunu, dedi. Eceliyle ölmüş olsaydı neyse...

Bir başka cenaze geçiyordu. Şelomo cenazeye bakarak:

— Ben hayattayken rahat yaşıyayım da ölünce beni nereye isteseler, nasıl isteseler gömsünler, dedi. Yaşamak dediğin yeryüzünde; ötesi fasafiso.

Teyzem Batya'nın kocası:

— Dünya yıkılsa umurunda olmaz, dedi.

Gerçekten öyleydi. Yaşı elliden fazlaydı ama hiç te o kadar göstermiyordu. Tellim gülümser, iri vücuduyla heybetli heybetli yürürdü. Gözleri fıldır fıldır döner, etrafına ilgiyle dikkatle bakardı. Hele kızları, genç kadınları öyle bir süzmesi vardı ki... Ben bile onun yanında solda sıfır kalırdım.

Selomo, teyzemin kocasına döndü, tatlı tatlı gülümseyerek:

— Senin gibi ağlayıp sızlayarak zehir mi edeyim hayatı kendime, dedi. Sonumuzu görüyorsun işte: Bir avuç toprak.

Teyzemin kocası sesini çıkarmadı. Uzun boylu, zayıf, hastalıklı bir ihtiyardı. Güçlkle ayakta durduğunu görüyordum.

Yoel:

— Ne çok ölü var, dedi. Ardı arası kesilmiyor.

Kardeşimin komşusu:

— Yarısı cumartesiden kalmıştır, dedi.

Sıra babama gelmişti. Ölü yıkama odasının kapısı yanında toplandık hepimiz. Çok geçmemiştir ki kapı açıldı ve babam seydenin üzerinde dışarı çıkarıldı. Onu, dört kişi omuzlarımızda taşıyarak namazı okunmak için musalla taşının bulunduğu binaya götürdük. Giriş kapısının karşısına düşen duvarda iri harflerle "Allah verdi, Allah aldı" ibaresi yazılıydı. Babam, kefenine sarılıp sarmalanmış, sessiz sedasız yatıyor. "Şimdi birden dirilip te yattığı yerde doğruluverse ne olurdu acaba?" diye usumdan geçiriyorum. Belki de kendisinden geçerek yanık sesiyle Tivrattan âyetler okuyan şu irikıyım haham bile kara cübbesinin etekleri uçuşa uçuşa tüymeye bakacaktı. Hattâ korkusundan düşüp ölebilirdi de. Kimbilir kaç ölünün namazını kılmıştır şimdiye dek. Bin mi? İki bin mi? Beş bin mi? Olabilir ki daha çok. Muhakkak sayılarını kendisi de bilmiyordur. Mezarlıktaki bu işinden memnun mudur bilmem. Ya mezar kazıcılar? Bir arkadaşım vardı, mezar kazardı bütün gün. İşi buydu. Günün birinde işinden erken döndü. Hastaydı, titriyordu. Önce beş ay kadar evde yattı. İyileşmeyince sayrılar yurduna götürüldü. Orada bir kaç ay kaldı. Bir umut yolu görülmeyince de yine eve getirildi. Mezarlarını kazdığı ölüler gibi sapsarı bir yüzle, upuzun yatardı yatağında. Geçimlerini sağlamak için karısı giderdi işe. Arkadaşım, iyileşip işe başladığından üç yıl geçmişti ki çalışmakta olduğu kâğıt fabrikasında kolunu omuzuna kadar makinenin dişlerine kaptırdı. Onbeş gün ölümle pençeleşti, sonra öldü.

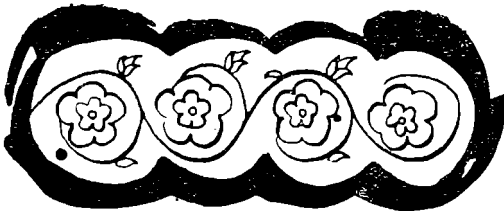
Namaz bitmişti. Babamın cenazesini kaldırıp tozlu yola çıktık. Babamın ağırlığını sağ omuzumda duyuyordum. Yürüdükçe sedye gıcırdıyordu. İrili ufaklı bir sürü mezarların arasından geçiyorduk. Birden arkamda bir ses:

— Aceleniz ne? Biraz daha yavaş! diye bağırdı.

Babam söylemiş gibi irkildim, içim bir tuhaf oldu. Yürüyüşümüzü yavaşlattık. Sağ omuzum ağrımaya başlamıştı. Bütün kuvvetimi o yana verdim. Sedyeyi önden taşıyan kardeşime baktım; cılız ve kısa vücuduyla zorlukla yürüyordu. Ona acıdım birden. Sedyeye boyuna gıcırdıyordu. Bu gıcırtıyı bir bebe ağlamasına benzettim nedense. En önde haham yürüyordu, kendinden emin adımlarla ağır ağır. Yol bir türlü bitmiyordu. Gıcırtı gitgide artıyor, bebenin ağlaması yükseliyordu.

Yol kaç dakika sürdü bilmem. Haham, nihayet yeni kazılmış bir mezarın yanına yaklaşıp fatihaya başladı. Mezarın içinde bir adam vardı. Üstü başı toz toprak. Babamın cesedini aşağı kaydırıp yatırdı. İki yanına tuğla dizdi. Bu sırada ağabeyimle annem yırtınırcasına ağlıyarak yere kapandılar. Kızkardeşim de sessizce ağlıyordu. Bense orada put kesilmiş, mezarının yaptığı işi gözlerimle izliyordum. Kendimi ne kadar zorladıysam bir türlü ağlıyamıyordum. İçimden gelmiyordu. Ben de kapanıp mezarına, haykırarak desem ki: "Babacığım! Bizi bırakıp ta nereye gidiyorsun?." Hayır; pek tatsız bir lâf. Hem gülünç. Gidiyor işte... Bir daha dönmemek üzere gidiyor. Ne diye sorayım öyleyse. Hoş, sorsam da yanıtlamaz ki. İştinmez çünkü, soluk almaz. Soluk alsa burada işi ne onun. Peki ne diyeyim? Bir şey demek lâzım. Halbuki ben ağzımı açamıyordum. Ağlıyamıyordum da. Baktım, mezarına toprak konuyor. Herkes bir iki kürek atıyor üzerine. Bu kolay şeydi. Ben de öyle yaptım. Bakışlarım gitgide büyüyen tümsekte. Babam işte burada yatıyor. Dipdiriye şimcli cansız. O da çürüyecek diğerleri gibi, böceklerle yem olacak. Sade bir iskelet kalacak bir zaman sonra. Ne korkunç bir gelecek..

Babamı, gözleri dışarıya fırlamış, yüzü mosmor, dili sarkık, boynuna geçirdiği ip te asılı görür gibi oluyordum. Başım dönüyor, ürperiyordum. Artık göremeyeceğim onu. Yalnız resimlerinden dertli dertli bakacak bana cansız cansız. İçimde bir yer sızlıyacak acı acı. O vakit belki de ağlıyacağım.

HACIHASANOĞLU, Muzaffer

G Ü N A H

*"Yeğîn at yorulur gönül yorulmaz,
El kıızı bulunur, kardeş bulunmaz"*

"Ben adam mıyım? İnsan mıyım ben?" diyordu Şükrü. Bastığı yerin farkında değildi o gündenberi. O gece uyuyamamıştı. Her dalışında ağabeyisi boğazına sarılıyordu; iki eliyle sıkıyor, sıkıyor, nefessiz bırakıyordu kendisini; tam boğulacağı anda uyanıveriyordu. Boğsa da kurtulsam diyordu kendi kendine. Sağdan sola, soldan sağa dönüyor, tam dalacağı sırada Galip:

— Sen, gardaşım, sen yaptın bu işi... İl, ilden ummazken. Seninle gardaş olacağıma yılanlarla gardaş olsaydım... Kurtulamazsın elimden.

Tekrar çöküyordu boğazına. Bir defasında ağlayarak uyanmıştı. Kendisini pencereden atıvermeyi düşünmüştü. Sağ kalmazdı aşağı düşünce.

Galip bırakıyor, Şerife geçiyordu karşısına; her zamanki haliyle öyle gülerek... Soyunuveriyordu karşısında. Bir şey yapmıyordu ona ilkin. O sataşıyordu:

— Korkak! Korkak! Hani ne oldu Şerifen? diyordu.

Odunluktan kaptığı meşe sopasıyla dögmeye başlıyordu. O bembeyaz, kar gibi vücudu mosmor ediyordu. Vururken:

— Kahpe, hep senin yüzünden oldu. Ağama ben bu iş yapacak mıydım? diyor, ağlıyordu. Şerife cansız düşüyordu önüne; bu defa öpüyor, öpüyordu...

Horoz sesleri duyulurken evden fırlamıştı. Karşılaşmak istememişti kimse ile. Akşama kadar orada burada dolaşmıştı. Zihninden çıkaramamıştı bir türlü. Kabahat kendisinde miydi? Şerifede miydi? Eğer o yüz vermeseydi, eğer karşısında şıllıklık etmeseydi bu iş olmazdı. Birdenbire vazgeçiyordu: "Hayır, hayır... Suç benim. Haberi bile yoktu kızın. Gidip sarılıverdim. Bile, bile, isteye, isteye gittim. Bulamadım. Aradım.." diyordu. Tökezliyor, duraklıyordu. "Ama o da istiyordu. İstemeseydi bırakıvermezdi kendini. Debelenirdi; kurtulurdu elimden." Bu düşüncelerle o gün de, başka günler de تنها yerlerde dolaşmış durmuştu.

Şerife bir şey olmamış gibi davranmıştı kendisine. Öteki-
lerin birisinin de haberi yoktu. Yalnız içinden bir ses: "Sen
insan değilsin! Namussuz! Sen bir canavarsın! Sen öl!" diyor-
du.

Galibin yüzüne bakmaktan çekiniyordu. O, buna başka mâ-
nâlar veriyordu.

— Lan oğlum, sende bir haller olmaya başladı. Aşıklık mı
çekiyon ne? Derdini demiyen derman bulamaz...

— Yok ağa...

— Di oğlum, varsa benden başkasına mı diyecen?

Ona diyecek başka bir şey vardı: Diyemezdi... Anası da
aynı şekilde halini beğenmiyordu:

— Oğlum yimeden içmeden kesildin? Ne oluyor? Diyiver
bi zorun mu var?

— Yok ana...

Hepsi de bir şey olduğuna, Şükrü'nün söyleyemediği bir
şey olduğuna kani idiler. Bereket ki onlar bu suallerini her şe-
yi bilen Şerifenin yanında sormuyorlardı.

Yakup bile:

— Ağa, efkârlısın bu günlere. Eğer bi kız neyi kaçırıl-
caksa Yakubu da unutma demişti.

Yakup kendisini çok severdi. Başka kız mı yoktu dünya-
da? Niye bu işi yapmıştı. Nalbantoğluymdu koskoca... Kimin kı-
zını istese verirlerdi. Öyleyken kardeşinin karısını...

— Ne o lan? Gelinini uydurmuş ermeni gibi ne düşünüp
duruyon?

— Hiç Tevfik ağa...

— Delirenlerin çoğu hiç yüzünden delirdi, ölenlerin çoğu
hiç yüzünden.

— Ne olsun istiyon?

— Ne isteyim. Hani bi zorun varsa hallediverelim.

— Eksik olma Tevfik ağbi.

Günlerden Cuma idi. Vaiz dinlemişti. Hâfız Mustafa gü-
nahkâr kulları yeniden birer birer cehennemin kapısından içe-
ri yollamıştı. Bütün camidekiler kendisini merakla, korkuyla
dinlemişlerdi. Hâfız Mustafanın suratı günahlardan bahseder-
ken en korkunç şeklini alıyordu. Sesi bu dünyadan değil, öteki
dünyadan geliyordu sanki; öylesine derinden, öylesine boğuk
çıkıyordu.

Zinadan bahsediyordu. "Değil bir başkasının karısına, kı-
zına bir şey yapmak, kem gözle bakmak haramdır, günahtır;
böylelerinin yeri cehennemdir." "Bu işin düşüncesi bile günah-

tır. Bir hatun kişi, erkeğinden başka bir er kişiye saçının telini gösterse o kadın cehennemliktir..”

Şükrü etrafına şöyle bir bakmıştı; çoğu cehennemlikti. Fakat hepsi de derin bir hürmetle dinliyorlardı hocayı.

“Hoca efendi, bi dakika beni dinle. Ben cehennemliğim, cehennemlik olmasına. Ya içimdeki kurt cezaını cehennemde çekmek için beni bırakmıyorsa. Ya şimdi cezalanacaksın, cezalan diyorsa. Bırakıyor musun beni, gendi gendimi öldürmeye... Günah! O da günah!” deyivermek geçmişti Şükrünün için-den.

“Böyle kadınlar taşla gömülürlerdi, reçmedilirlerdi eskiden...” demişti Hâfız Mustafa.

“Reçmet, taşla evvelâ kızını, kim bilir belki karını da. On-dan sonra...” demişti Şükrü.

Kalabalık camiden çıktığı zaman hepsinin de suratında cehennem zebanilerinin elleri dolaştığı belliydi. Fakat biraz sonra aydınlanmışlar, günlük işlere dönmüşler, suratları değişivermişti.

— Düzeni tamamladın mı Nafiz ağa?

— Yooo amcanın ne gezer. Kereste nerde?

— Hasan ağa oğlanı sünnet ettiriyormuş. Gayri bi düğün isteriz.

— Başımıznan beraber ağa. Gaçılır mı...

Hâfız Mustafanın taşları yalnız Şükrünün bağrına birik-mişti sanki. “Değil bir şey yapmak, kem gözle baksa bile...” Ya kardeşinin karısı olursa... Cehennem, orada, çok uzaktaydı. Fakat kendi cehennemi kendisini kavuruyordu.

Ağabeysiydi... Ağabeysinin nâmusuyla oynamıştı. Belki çok iyi bir adam değildi ama ağabeysiydi. Çocukluğunda kendisine haksızlık ettiği zamanlar olmuştu. Büyük olduğu için elinden parasını, çakısını aldığı. eşeğe kendi binip yaya yürüttüğü olmuştu. Fakat başka birisi kendisini ağlatacak olsa, yetişir kurtarırdı ellerinden. Gücü yetmezse o da ağlardı beraber. En son kavgada herkes kenardan seyrederken gelmesiyle beraber atılmıştı yardım için; halbuki kavgadan korkardı; kardeşini ağzı burnu kan içinde görmeye dayanamamıştı. Bu adamın namusuyla oynamıştı. “Ölmeliyim ben...” dedi.

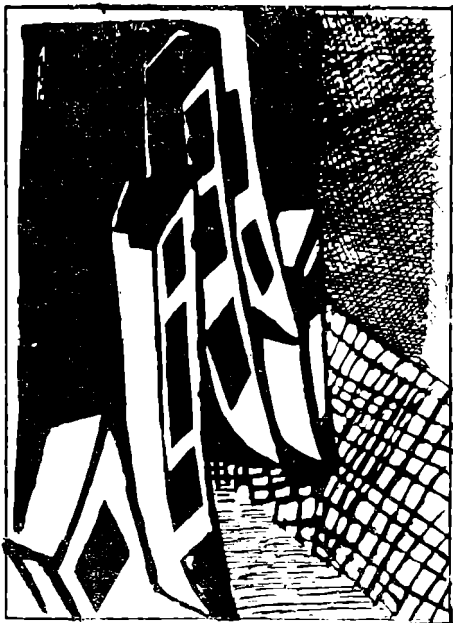
Belki kendisinden başkasıyla da yapıyordu bu işi. “Ben ilk yabancı mıyım? Şimdi de iftira ediyom. Zorla yoldan çıkardım. Öylece geçip gidecekti belki... Ya mayasında varsa...” dedi.

“Mayasında varsa...” düşüncesi zihnini çeldi. Bundan sonra olsun ihanet etmemeliydi ağabeysine. Ölürken bildirmeliydi

onun namussuz olduğunu. "Başkasını da ortak ediyosun suçuna zorla..." dedi.

"Ya mayasında varsa... Hayır, hayır onu ele vermeyecekti. Peşinden gitmişti; aramıştı, kendisini. Sonra güzeldi. Daha bir müddet rahat yaşamalıydı. "Ya mayasında varsa..."

Evlerine geldi. Nasıl geldiğinin farkında değildi. Avluya girdi. Güneş batmak üzereydi. Ahıra girdi.

Tanju Uner

HÜNALP, Ayhan

VAPUR DÜDÜKLERİ

En güzel dünya çocukluğumuzda kalmıştı. Artık onu bir daha bulamaz, o dünyayı yeni baştan kurup yaşayanlardık. Bir küçük şey sevinmemize yetişebilirdi. Bir siyah göğüslüklü sevgiliye, kalabalık bir otobüse bilet almak, eve dönülen geç saatlerde pencereden sokağa bakan bir küçük kızın başı, bir dörtyol ağzında bir küçük gülümseyiş, üç santimetre karelik yüreğimizi fethedebilirdi. Annemizin tabağa iki patates kızartmasını açıktan caba olarak koyduğu, babanızın aylık harçlığınıza bir ikibuçukluğu eklediği vakit dünyalar bizimdi. Arrivederci Roma'yı, Adie Lizbon'u her duyuşumda bir kibrit fazla çıkmazdım. Van Gogh'un sandalyasında açık bırakılmış bir kitabı, sönmüş bir piponun yanına oturttuğum resme her dalışında böylesine unutkan olmazdım. Bir gün çıkmagımı, bir gün beremi, bir gün pipo karıştıracağımı kaybetmezdim. Yeni çıkmış bir dergi, güzel bir film, iskeleye gelen bir gemi, mahalleye taşınan bir komşu, camide namazı kılınan bir ölü, ayağı kayıp yere düşen bir adam, iyi dönen bir topaç, bulutlara kafa atan deli bir uçurtma, dominoda bir bağlama, tavlada bir mars, yetişebilirdi bize. Çok istemesini öğrenmediğimiz o günlerde elimizdekilerle yetinebilirdik. Raphael'den Corgio'ya, Watthau'ya, Orhan Veli'ye, Sait Faik'e, Cahit Sıtkı'ya, Ziya Osman'a kadar bir yığın sanatçının otuz yaşını güç belâ aşabilecek öleceklerini bilemezdik.

Kuruluşundan bu yana yer yer yüzünde değişen hiç bir şey yoktu. Her akşam zil çalan bir iskeleden kalkmak üzere olan bir vapura koşuyordum. Pencere kenarında bir yere ilişip, insanlara arkanu dönerek, demirli gemilere baka-baka, köprüden kalkan esas vapurumun aktarmasına yetişip-yetişemeyeceğimi hesaplaya-hesaplaya, biletçi Ruşen Hakkı efendi ile iki çift söz ederek Üsküdar'a geliyordum. İskeleden "Basın" deyip bilet vermeden çıkarken, bazı insanların, çilekeş ve yetim mesleğimize bu küçük hakkı bile çok gördüklerini, yağ içindeki trençkotuma bir tüccar hasutluğu ile baktıklarını görüyordum. Oysaki kıskanacak neyimiz vardı? Nakil araçlarına para vermeyen gazetecilerdik. Hapishaneye giderken de araçlara para vermiyorduk. Bizi kıskananlar evlerinde oturmaktan netice kan-

serine tutulurken, mahpushane çeşmeleri de gazetecilerle dolup taşıyordu. Kuzguncuk yollarına düşerken bütün ışıklar, bütün aydınlık günler arkamda, karşı sahilde seninle birlikte kalıyordu. Hilton renkli ışıklar içinde yüzerken, Ruff parfüm kokularına yumulurken denizi tarayan Boğaziçi vapurlarının projektörleri arasında pipomu yakıyordum. Daima yorgun bir gün daima çekismeli ve kallesçesine bir savaşımdan dönmenin bezginliği ve kırıngınlığı içindeydim. Akşam üstlerini dolduran konuşmalarımız, kavgalarımız, evine bırakışlarım da olmasaydı, liman ağzındaki şamandıralar, iskelelere yapışmış deniz anaları ve yosunlar kadar yalnız ve garip olurdum. Benim olmayışının, arkadaşlığımızın ne olduğunu bile anlayamayışımızın güzelliği ve büyüklüğü içindeydim. Kuzguncuk vapurunda, eve dönülen akşam üstlerinin yolcuları içinde, arkaya fırlatılan bir saçın, bir magazine kapaklanmış esrarlı bir genç kızın çekingen ve kaçamak bakışları arasında en güzel ışıklarına bürünen yalılara baka-baka eve dönerdim. Param olduğu zamanlar anemle babama iki-üç mandalina, yarım kilo elma almak yetiyordu. Hiç bir akşam yalnız yemekten kurtulamadan, konuşarak, gülüşüp-çğlenerek bir yemek yiyebilmekten daima mahrum olarak tek başıma sofraya çöküyordum. Yalnızca ana-baba tarafından beklenilmenin, bir küçük kadınla ekmeğini paylaşamayışın kasıklarım ağrırken, baba demesini beceremeyen bir küçük çocuk gülümseyişinin saadetini duymadan, bir yastığı uzun saçlı bir başla bölüşmenin mutluluğuna ermeden, radyoda güçlükle bulunabilen kaybolmuş bir şarkı ile yalnızca okuyup-yazma ile hayat geçmiyordu. Geceler bitmiyordu. Yürümü-yordu. Sökmüyordu. Karşı sahillerdeki insanların yaşamağa başladığı saatlerde, soğukluğundan korkulan bir odaya kapanıktan, yorganı başıma çekip saatlerce uyuyamamaktan acaba bugün atladığım haber oldu mu diye huzursuzlanmaktan usanıyorum.

Bütün didinmeler, talebeliğin ümit dolu günleri, bilinmeyen ve hiç bir zaman varılıp kavuşulamayan büyük dağların ardındaki çiçekler gibi bizim olmadan, avuçlarımızın arasından kaybolup gidiyordu. Yaşadığımız hayat hiç bir şeyin farkına varmadan, hiç bir şeyi gönlümüze demirlemeden, dizli-ne vurulamayan bir atın hırçınlığı, deliliği içinde alıp başını gidiyordu.

Dileklerimizin dışında kalan, bizi dört yönümüzden kısıvrak bağlayıp tutsak eden, bildiğimiz ve düşünebildiğimiz gerçeklerin dışında kalan bir şey vardı. Arzulasak da, bir çok şeyi eski güzelliği ile, eski büyüklüğü ile bulamayacağınızı, eski zevklerimizi alamıyacağımızı biliyordum. Deniz kenarındaki

o kahveye artık gidemezdik. Çaylarınızı arap garsondan isteyemezdik. Bir tahta iskenlede bir kocaman duvara baka-baka birdenbire akşamın oluverdiğini görerek şaşırarak günlerimiz öylesine arkada kalmıştı ki. Ayaklarımız istese de artık o kahvenin yolunu tutamazdık. Ve öylesine yorulduk ki, onu yeni baştan sarıp, yeni baştan düzenlemeğe gücümüz kalmadı. Üstümüzden silindirler geçermişçesine yorgun ve bitikiz.

İŞLEK, Nevin

İKİNDİ GÜNEŞİ

Somyasının kuşkulu gıcırtiları en sonunda kesildikten, bütün-bütüne kesildikten sonra - ne bitmez-tükenmez bekleyiştii o... -, ikisi de soluklarını tutup - onun soluklarını duyabilmek için kendi soluklarını tutup -, kulak-kabarttılar. Oraya, köşeye. Onun somyasının öldüğü köşeye. Neyse, artık konuşabilirlerdi; soluklar uzun, düzgün sürelerle yol alıyordu somyanın üzerinde.

"E-ee, demek kararını verdin," diye başladı Öteki, yatakta Arkadaş'ından yana dönerek.

Arkadaş'ına daha şimdiden herşey olup-bitmiş gibi geldi. Herşey olup-bitmiş, çekip-gitmiş... Birden, ayakları buz-kesti.

"Evet ama..." dedi. titrek bir fısıltıyla aynı yataktan.

"Ama'sı ne?"

Ayaklarını ısıtmak amacıyla üstüste koydu, kendine doğru çekti ve dirseklerinin üzerinde doğrulup oraya baktı. Köşeye. Sokağın lâmbası, o çok kalın perdelerin ardından bile aydınlatılıyordu orayı.

"Ne olurdu, şu lâmba sönmüş olsaydı bu gece," dedi. "Hiç olmazsa bu gece, bir gecelik için olsun sönmüş olsaydı."

"Ama sen nasıl olsa kararını verdin," dedi Öteki. "Öyle değil mi? Gündüzün, bahçenin arka tarafında uzun-uzun konuştuk biliyorsun, senin için o tek çıkar-yoldan başka çıkar-yol bulamadık ve sen de "evet" dedin o tek çıkar-yola. Öyle dememiş miydin?"

"Arka bahçede ne hoş konuştuk sâhi... uzun-uzun... Tıpkı senelerce önceki gibi... uzun-uzun..."

"Evet, senelerce önceki gibi uzun-uzun... Yalnız, senelerce önceki gibi boşuna değil; gerçeğe, pekâlâ olanaklı mutlu bir gerçeğe bağlayabilmek için sürdürdük konuşmamızı bugün orda."

"Biz konuşurken güneş sırtımızı tatlı-tatlı ısıtıyordu bir yandan... Ne hoştu... Tıpkı senelerce önceki gibi... Zaten, hergün ikindiye güneş orada, arka bahçede çok hoştur."

"İyi ama, o güneş burada kalacak," diye hatırlattı Öteki, Arkadaş'ına "Burada, bu evin arkasındaki bahçede. Uzaklar-

daki güneş daha parlak, daha kızgın! Buradaki gibi ihtiyar sırtlara: yaraşır ikindi güneşlerinden değil!..”

Dirseklerinin acısını belli-belirsiz duyarak, kararsızlığı hâlâ orada, lâmbanın aydınlattığı köşeye dikili gözlerinde:

“Görüyorsun ya,” dedi, “karanlıkta bile görebiliyorum onu.”

“Uyuyor...” dedi Ötekî. “Yoksa uykudayken bile korkuyor musun ondan?”

“Uykudayken bile,” dedi. “Geceyarıları güzelim bir düş ya da imgelerimin arasında gözümü açacak olsam, ilkin onu görürüm orada. Köşede. Onu bütün-bütün unutmuşken ilkin onu. O vakit, gözlerimi çarçabuk gene kapatırım.”

Dirseklerini indirdi, kollarını başının altında kenetleyip, tekrar uzandı yatağa.

“Hep şu lâmba yüzünden,” diye mırıldandı dalgın-dalgın. “Hattâ bana öyle geliyor ki, o lâmba oraya salt onun köşesini aydınlatmak için konmuş, sokağın köşesini değil.”

“Haydi ama, uzun-boylu konuşmanın sırası değil şimdi. Uzun-boylu çok konuştuk seninle, senelerdir... durmadan konuştuk.”

“Hem de böyle yanyana, aynı yatakta, aynı köşeden tedirgin. Tıpkı şimdiki gibi.”

“Tıpkı mı? Tıpkı mı?” diye bağırdı Ötekî - solukları, nasıl da somyanın üzerinde unutup! “O vakit onbeş yaşındaydık! Ve uzun konuşmaya ne uzun vaktimiz vardı! Oysaki...”

“Ah, niçin hatırlatıyorsun?”

“Karanlığa saklanmadan “evet” diyebilmen için. Gözlerini kapatmadan. Aydınlighta.”

“Anlıyorum... Sokak lâmbasının aydınlığında.”

“O kadar güç mü?”

“Çok güç... güç... Ne de olsa ann...”

“Sus, söyleme o sözcüğü... İkindide bayağı umutluydum. Sevindirmiştin beni.”

“Ne kadar iyisin... Benim için, hiçbir çıkarın olmadan...”

“Öylemi sanıyorsun? O uzun konuşmalar ikimize hiçbir kâhntı bırakmadı mı sanıyorsun? En kötüsü - dikkat et! en yücesi demiyorum! -, birbirimize karşı ölünceye kadar sürüp-gidecek bir sorumluluk payı. Hâlâ o uzun konuşmaları tatlı-tatlı sürdürebileceğimizi sandığın yerde. Fakat o uzun konuşmalar çoktan bitti! Şimdi yirmiyedi yaşındasın!”

Uzun bir sessizlik oldu. Hani nerdeyse yirmiyedi yıl kadar uzun bir sessizlikti bu. Ve, öyle de derin ki, somyanın kaçamak bir-iki gıcirtısını bile duymadılar. Bittiğinde, telâşla solukları aradılar. Soluklar, daha bir telâşla yetişti somyanın üzerinden; uzun, düzgün, süreli aralıklarla.

“Doğru konuşuyorsun,” dedi, içini çekip Ötekîne. “İylliği-

mi istiyorsun, anlıyorum. Ama çok güç, bana hak ver, annem ne de ol..."

"İşte bu olmadı, o sözcüğü söylemeyecektin. O sözcüğü yaşamından silmediğin sürece, kurtaramayacaksın kendini. Orada, yâni burada takılıp kalacaksın. Yoksa... bilmem ki, çok geç mi kaldım?.."

"Ne olur, bana hak ver!"

"Evet, galiba geç kaldım. Bugün, gündüzün, arka bahçe de korkuyla sezinler gibi olmuştum hafiften, şimdi daha iyi anlıyabiliyorum... demin, "anne" dediğinde..."

Soluklar, "anne" sözcüğüne elinde olmaksızın kulak-kesildi. Somya tekrar, elinde olmaksızın gıcırdadı.

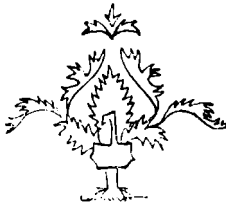
"Evet, ben geç kaldım. Bugün orda, henüz hazırladığın, kurduğun, sıraladığın - kimbilir bu evcil işleri de ne kadar özenle, mut veren bir alışkanlıkla eylemişsindir kavanozların hemen yanbaşıda dertleştığımız sıra, senin de en az o kavanozların içinde tatlı-tatlı ısınan turşular, reçeller kadar hoşlandığını sezinledim ikindi güneşinden. Ne yazık, geç kaldım... Yoksa koyup bırakmadığın bir "anne" değil, hayır! Koyup bırakmadığın, ikindi güneşi. Fakat ne olur, yanılt beni! Yalvarırım, senden beklediğim o tek sözü son defa, kesin olarak ver bana! Haydi, gerisini sen hiç düşünmeyeceksin, haydi, bu sana son gelişim ve son uyarımım!"

Soluklar - ki solukların yerine soluklardan başkası da olsa dayanamazdı artık - ,

"Kuzum," diye patlak-verdi ordan. Köşeden. Somyanın üzerinden. Yolculuk nereye? Bana da anlatsanıza!"

Öteki - Arkadaş'ının yerine yalansız, Öteki - , hıçkırdı, yatağa, Arkadaş'ının şaşkın, korkmuş varlığının yanında yüzüköyun kapandı,

"Hiçbir yere," dedi. "Hiçbir yere."

KEMAL, Edip

A Y Ş E

Trenin penceresi yarı açıktı. Dışarıda Mayıs güneşi yeni yeşeren otları, ta uzaklarda gözüken tek-tük ağaçları, çıplak tepeleri ısıtıyor, bir hoşluk veriyordu dağıldığı her yere.

Bir yükselen, bir alçalan telefon tellerine, bu görünüşleri seyrederek gibi, kır kuşları konmuş ötüşüyorlar, sonra birinin uçmasıyla ötekiler hemen onun peşi sıra giderek bir anda kayboluyorlardı gözden.

Başımı içeri çevirdim: Hemen karşımda, genç olduğu belli, fakat zamanından evvel çöktüğü anlaşılan bir kadın vardı. Köylü idi. Eteğine soluk bir eteklik, üst tarafına, bir çok yeri yamalı, yırtık, ceket giymişti. Omuzlarına aldığı kalınca bir örtüyü sarınıyordu boyuna. Havanın soğuk olmamasına rağmen üşüyor olacaktı.

Yanında dokuz, on yaşlarında bir kız çocuğu vardı. Annesinin bir kolunu tutmuş, hiç ayrılmayacakmış gibi sokuluyordu yanına. Arada annesine çevirdiği gözlerinde iki damla yaş, düşmek için sebep arıyor gibi, parlıyordu.

Kızla konuşmak isteği doldurdu içimi. Ona doğru eğildim:

— Nereye gidiyorsunuz kızım?

Onunla konuşacağımı sanmadığı için bir an konuşmadı. Sonra, gözlerimin üzerinde durduğunu görerek, ince boynunu yana doğru eğdi. Ve:

— İstanbul'a der anam.

Gözlerini annesine doğru kaldırdı. Bu kere tutamamıştı gözlerinde tomurcuklanan ıslaklığı. Onlar güneş yanığı yanaklarından aşağı süzülürken, annesine daha çok sokuldu.

— İstanbul'a gitmek istemiyor musun?

Benim konuşmak istediğimi anlamıştı kendisiyle. Bir anda kurudu gözlerindeki ıslaklıklar. Annesine yeni bir göz atarak:

— Ben anamsız duramam. Sonra Zeynep de yok.

— Kim Zeynep, kardeşin mi?

— Bacım benim.

Siz neden gidiyorsunuz? Dursa idin köyünde.

— Beni isterlermiş zengin birleri. Bubam mapusta, yok bize bakacak kimsemiz. Ama bubam çıkınca geleceğim hemen.

Zaten muhtar anama: yakında gelir, af var orman yakanlara, demiş.

— Orman mı yaktı baban?

— Hı... Orman yaktıydı. Sonra bizim düşmanlar söylemişler jandarmaya. Tuttular ossaat bubamı. Ne olur yakınca? Dolu bizde orman. Bubam didiydi: Bizim köyde Memet Aga diyl bir rilerl var, hep tarlaları ormanmış. Orman olmasaymış o kadar zengin olamazlarmış zaten. Köyün yarısı onların.

Orman yaktı diye, babasının hapsedilmesini bir türlü anlıyamıyordu. Hiç ağaç için insana kıyılır mı idl?

İylce alışmıştı bana. Boyuna konuşuyordu: İsmi Ayşe imiş. Onların köyünden çok kız gönderirlermiş İstanbul'a. Bir çoğu gelmezmiş geri. Ama o gelecekmiş. (Bunu tekrardan bir çeşit haz duyuyordu). Zeynep'siz duramazmış.

Annesini gösterdim:

— Nesi var annenin?

Hasta. Dermanım yok, der bubam gittiğinden beri.

— Çok oldu mu gideli baban?

Sekiz ay.

O sırada kadında bir kıpırdama oldu. Zor açtığı gözlerini kızına çevirerek:

— Canım Ayşe, acıkmışsındır. Sabah da yemedin pek. Aç çıkını, bir şeyler ye.

Ayşe, yanında duran bir çıkını açtı. İçinden çıkardığı bazlamaçların birini dürerek uzattı annesine. Zayıf elini uzatarak aldı kadın. Kız, birini daha hazırlayarak, şöyle bir baktı yüzüme. Ne söyleyeceğini anladım, ve:

— Ben yedim Ayşe, sen ye.

Kırılmadan başını salladı ve yemeğe başladı elinde bazlamaçı keyifsizce.

Biraz ilerimizdeki köylülerin telâşla, ceplerini, cüzdanlarını karıştırarak bir şeyler aradıkları görülüyordu. Biletçi geliyor, demişti, dışarıdan gelen biri.

Biletçi kapıdan girerken, hepsinin ellerinde biletleri onu bekliyorlardı.

Adam bizim önümüze gelince bir durdu. Biletlerimizi uzatırken bakınıyordu bile yüzümüze. Gözlerini biletini uzatan Ayşe'ye dikmiş kızgın kızgın:

— Bana bakın, siz burayı lokanta mı, yoksa çöplük mü sandınız? Ne o yerdeki paçavra?

Yere düşmüş bir bez parçasıydı gösterdiği. Dövecekmiş gibi bir adını attı ileriye doğru.

Ayşe, bir yardım ister gibi baktı yüzüme. O alışmamıştı böyle sert konuşana. Gözlerinin titredliğini gördüm. Zavallı Ayşe, alışmalıydı artık böyle bağırmalara.

Biletçiye döndüm:

— Neden bağıırıyorsun çocuğa, nedir ki yaptığı? Herkes yiyor yemek, görmüyor musun?

Yedikleri yemeğin artanlarını toplayan köylülere gösterdim. Anlaşılan yalnız kimsesizlere kabarıyordu öfkesi.

— Beyim, diye konuştu alçak sesle. Görseniz, tren boşalınca yerlere pislikten bakılmıyor. Söylemesem bırakır gıderler her pisliği.

Biletlerimizi zımbalıyarak, köylülere doğru yürüdü. Bizim yanımızda iyice gösteremediği sertliğini, köylülere gösterdiği duyuluyordu.

Ayşe'ye baktım: Tamamını yiyemediği bazlamacı sarıyor du çıkına. Gözleri yaşlı idi. Arada başını kaldırarak minnetle baktığını görüyordum. Yerdeki ufak bezi alarak yemek çıkınının kenarına sıkıştırdı. Çıkını gene eski yerine bırakarak annesine sokuldu. Uykular gibiydi kadın; duymamıştı belki biletçi ile olanları.

— Ayşe, dedim, gideceğiniz yeri biliyor musunuz? İstanbul büyük yerdir.

— Anam bilir. Anam her şeyi bilir. Hem bizi bekleyecekler trenin durduğu yerde.

Akşam iniyordu yollara. Bıraktığımız tarafta kızılık sarımsı göğü.

Ayşe buğulu gözlerle anlatıyordu:

— Çok güzeldir köyümüz. Epey ev vardır. Hemen köyün alt tarafından bir su geçer. Çeltik eker bu suyla, köylü. Bir güzeldir ki o sularda oynamak. Altı ay tarlalardan eksilmez su. Herkesin tarlası yoktur. Çoğu ortakçıdır köylünün.

Bizim iki ineğimiz vardı. Bubam mapusa düşünce sattık birini. Çok lâzım oldu o zaman para. Evdeki ineğin bir danası var. Zeynep bana: (Sen gelmeden büyütürüm onu) dedi. Zaten, o sattığımıza benziyor biraz.

Annesi, yan tarafa doğru yaslanarak, uyumağa başlamıştı. Ayşe, onun üstündeki örtüyü iyice sardı her yanına. Sonra eski lâstik pabuçlarını yukarı aldı. İki elini koltuklarına sıkıştırarak, büzüldü annesinin yanına.

Hava kararmış, pencereden giren rüzgâr dolduruyordu içeriyi. Çocuğun üşüdüğünü düşünerek pencereyi kapattım.

Erken saatte girdi tren gara

Herkesin hazırlığına Ayşe de katılmıştı. Giyeceklerinin sarılı olduğu bir bohçayı düzelterek hemen önüne koydu. Yemek çıkınını annesine verdi. Sonra beklemeğe başladı..

Tren durunca beraber indik Ayşe ile. Sonra annesinin inmesine yardım ettik.

Kalabalıktan, önce şaşırın kadın, topladı kendini biraz sonra. Koynundan bir kâğıt çıkararak bana uzattı:

— Bey, şuna bakıver. Bizi bekliyecekleri yer bunda yazar-mış.

Kâğıdı okudum... Bohça elinde, beni dikkatle inceleyen Ayşe'ye:

— Haydi Ayşe, tut annenin elinden gidelim. Sizi dışarıda beliyorlarmış.

Yavaş yavaş çıktık gardan.

Ayşe, sanki yabancı değil, her gün gelip geçtiği yerlermiş gibi, rahat, yanımsıra yürüyordu. Her davranışında olgun bir kişi hâli göze çarpıyordu. Başı yerde, gülmüyor, somurtmuyor, sanki: kaderime razıyım, diyordu.

Garın kapısında bekleyen biri vardı. O da, yaşadığı büyük şehire uymağa çalışan, giyimiyle gene de belli olan, bir köylü idi. Genç değildi, ama yaşlı da değildi. Ayşe ve annesini görünce yanımıza yaklaştı. Onlara:

Siz misiniz den gelen?

— Hı, dedi kadın, biziz.

Adam, Ayşe'nin elindeki bohçayı aldı, ve:

— Haydi gelin ardımdan.

Koşareasına, kalkmak üzere olan vapura, yürümeğe başladı. Ayşe ve annesi de yürüyüşlerini ona uydurmağa çalıştılar.

Yanımdan ayrılırlarken hiç konuşmamışlardı benimle. Yalnız Ayşe, hemen ağılyacağa benzeyen gözleriyle baktı gözlerime. Her şey vardı o siyah gözlerde. Umutsuzluk, acı, yalnızlık... Adamın arkasından koşar gibi giden Ayşe'ye baktım.

Şimdi aynı yaşlarda bir kız çocuğu hem oynuyor, hem de yolu gözleyerek, babasının gelişini görüp. annesine müjdelemek için sabırsızlanıyordu.

KEMAL, Orhan

F İ L İ Z

Önceleri hiç de içkici değildi babası. Çift atlı bir arabası vardı. Unkapanı deposundan kömür taşırdı uzak uzak. Ter, ter, toz toz, kara kara ama taşırdı, kazanırdı. Ter, toz, karalar içinde dönerdi evine, yorgun. Dokuz yüz kırk üçlerde bir bekçiden düşürdüğü kocaman Rozvelt'lerini çıkarırdı sokak kapısının eşiğinde oturup. Pamuk pamuktu parmak araları, terden vıcık vıcık. Bir de kokardı ki... Aldırmazdı annesi. Kocaman leğende soğuk su getirir, erkeğinin turşumuş ayaklarını yıkarken öğürmezdi şimdiki gibi. Öğürmezdi, çünkü adam ekmek parası, et, domates, patlıcan parasından başka altın bilezik getirirdi karısına, küpe getirirdi, Beyoğlu fotoğrafçılarındaki resimlerini çektirirdi Rita gibi, Marilyn gibi; Tepebaşı bahçesinde, Kazablânka, Cumhuriyet, tâ Beyaz Park'lara götürürdü; Beykoza paça, Emirgâna keten helvası yemeğe, çay içmeğe götürürdü.

Filiz o zaman boynunda Fani gibi irice bağlı kırmızı mendil, ağız kenarında hiçbir zaman yanınıyan sigara, bacağına beyaz dikişli daracık mavi pantolon, mavi pantolonun cebinde Atom'un verdiği, demiri paslı sustalı... Sahi, Atom vardı o zaman'ar! Bu mendil, bu sigara, bu beyaz dikişli mavi pantolonu bir Fatih sinemasında küçük balıkçı kızı Fani'den görüp imrenmişti de, Atom satın alıvermişti ona sattığı gazetelerden kazandığı paralarla!

"Atom âbi"ydi ilk zamanlar, sonraları "Sevgili Atom", daha sonra da "Atomcuğum!"

Ne oğlandı be!

Okula Orta ikiden bir tekme. Sabahları erkenden fırlardı evden, bâyiden deste deste gazete, çın çın öttürürdü cigaradan kalınlaşmış sesiyle İstanbul sokaklarını. Filiz el yüz yıkarken pencereden görürdü gelişini. Yüzünü çabucak kurular, babasına, annesine, küçük kardeşine çaktırmadan merdiveni gölge gibi inerdi. Atom ordadır, avuçları para dolu:

"— Var mısın?"

"— Nereye?"

"— Sinemaya!"

"— Varım ulan!"

"— Doğru konuşsana, hergele.."

"— Sensin!"

Mahallede hiçbir kız böyle konuşamazdı Atom'la. Ne hiçbir kızı? Oğlanlar da. Sıkı mı? Atomdu o be, Atom! Baba, ana hak getire, amca, dayı, hala, teyze... Bir kocakarısı vardı ama, haminne filân değil. Kocakarı. Yatağını serer, toplar, yiyeceğini önüne kor o kadar.

Atom'a hiç kimse yan bakamazdı mahallede. Bir, Filiz! Filiz "Hıyar!" derdi, "Aptal!" derdi, "Enayi!" derdi, "Taş arabası!" demişti bir gün. Geceleri Vatan caddesi asfaltı kıyısında ağız mızıkasıyla Samba çalar, Ça ça ça çalar, Tin tin tini mini hanım çalar, asfalttan fırtına gibi gelip geçen pırıl pırıl taksilere bakıp basardı ardılarından gamatoyu. Ne diye onun da bunlardan bir tane olmasın? Olmuyordu işte, olmuyordu. Olsundu, olsundu da Filizi içine, haydi volta volta! Nereye? Ne bilirdi Filiz nereye gideceklerini? Amma da hiyardı. Olsun, kolaydı. Giderlerdi işte bir yerlere. Deniz deniz, gemi gemi, duman duman bir yerlere. Güneş kan kırmızı devrilirdi apartmanların ardında, deniz kıyısındaki kocaman fiçilerin arasına sarhoş denizciler tavlarlardı. İ'ani gibi. Sarhoş denizciler, ağızlarında pipo, bilmedikleri dille tütün tütün kokarak asılırlardı Filiz'e. Ne bilecekler Atom'un sıkılı yumruklarını. Uzun uzun, kalın kalın, sakal sakal olsunlar isterse. Atom'du o be, Atom!

Ama şimdi çok uzaklarda kalmıştı bütün bunlar. On üç yaşın buzlu cam ardında. On yedisindeydi şimdi. Ne boynunda Fani'ninki gibi kocaman mendil, ne ağzında hiçbir zaman yanmıyan cigara, ne de bacağına beyaz dikişli daracık mavi pantolon, demiri paslı sustalı. Artık babası da o eski günlerin eve yorgun dönen, ter kokan, annesine bilezik, küpeyle dönen babası değil. Annesi haftalığı yetmiş liraya terzi yanında çalışan işçi. Ne Kazablânka, ne Cumhuriyet, ne Beyaz, ne Emirgân. Keten helvasının bile tadını unuttular. Sokakta kocaman kocaman adamlar "Yavrum" diyorlar Filiz'e, "Evlâdım" diyorlar, "Yeyim, ıssırıyım şekerim!" diyorlar. Yanından hızla geçen dolmuş ya da kamyonet şoförleri pencereden yarı bellerine kadar sarkıp, hızla geçişin rüzgârına karışan, anlaşılmaz küfürler savuruyorlar. Birinde koskocaman, pırıl pırıl mavi bir hususi yanında yavaşladı, inceltilmiş bıyığıyla genç bir beyefendi "Buyurun" dedi, "Gideceğiniz yere kadar götürüyüm küçük hanım!"

Bir baktı, öyle bir baktı ki...

Pırıl pırıl hususilerin, inceltilmiş bıyıklı beyefendilerinden korkuyordu. Tepebaşı bahçelerinde şarkı okuyan, Beyoğlu bar-

larında dans eden, o biçim, ağzı cigaralı kadınlardan olmak istemiyor. Babası da istemiyor bunu, annesi de. Haminnesiyle dedesi, teyzesi, dayı, amcalarının da istemeyeceklerini biliyor. Olmıyacak. Çalışacak ama. Babası çalışmıyor. Arabasıyla atlarını sattı, yediler. Şimdi annesi çalışıyor. Yetmiş lira haftada. Yetmiyor. Ayda iki yüz lira ev kirası. Taa beşinci katta, daracık, bir oda bir mutfak. Terkosu yok, banyosu yok, yakın günlere kadar elektriği bile yoktu. Annesinin kazandığına babasının atlarıyla arabasından aldığı paraları ekliye ekliye bu günlere geldiler. Bundan sonra? Bundan sonrası kış, kıyamet. Odun yok, kömür yok, soba yok...

"— Ben de çalışırım babacığım, büyüdüm artık!

Adam bakmıyor. Köşesinde dağınık gibi oturuyor. Sakalı uzamış, sarı bıyığı sarkmış yanlara.

"— Ha babacığım? Çalışırım değil mi?"

Adamın öfkeli bakışı:

"— Nerde çalışırsın?"

"— Gazetede ilân var. On yedi yaşında bir sekreter arıyor-muş bir kitapçı. Bakın, işte gazete!"

Adam gazeteye bakmıyor bile. Elinin tersiyle itiyor:

"— İstanbul'da on yedi yaşında o kadar çok kız var ki!"

Ama dinlemiyor. Var yok. Ertesi gün gizlice bir mektup. Postaya gizlice. Kimbilir, belki de... Çünkü Emel abla da çalışıyor. Haftadan haftaya elli lira kazanıyor. Ekose eteklik almış taksitçiden, yün ceket almış, çaçaça pabuçlar almış. O da belki girer kitapçının yanına, haftada elli lira. Otuzunu eve, yirmisiyle... Ama o çaçaça pabuçları sevmiyor. Ekose eteklik, kan kırmızısı yün bir ceket, bir de... Utanıyor, öyle utanıyor ki! Ama kim ne bilecek? Mahalleye girerken siler dudaklarını, tırnaklarının ojesini kazır. Bir gün teyzesinin rujuyla... Annesinin değil de babasının haberi olsaydı!

Üç gün sonra bir postacı:

"— Bayan Filiz!"

En alt kattaydı. Yanında Emel abla.

"— Efendim?"

Postacı, kaşlarında yorgunluk, kasketinin siperinde fiyaka:

"— Siz misiniz?"

"— Evet."

"— Buyurun."

Aldı. Yanakları al al oldu birden. Bir mektup. Kimden? Emel abla güldü, çapkınca:

"— Seni senli."

Büsbütün gağırdı:

"— Ay vallahi değil."

Yırttı mektubu, anladı. Hımm. Unutmuştu, vallahi de, bil-lâhi de unutmuştu. Demek çağırılıyordu? Demek haftada elli lira, ekose eteklik, kan kırmızısı yün ceket?

Elinde mektup, merdivenleri deli gibi çıkmağa başladı:

"— Anneee, anneciğiiiiim!!!"

Günlerden pazardı. Anne çamaşır yıkıyordu. Leğenin başında öfkeli.

"— Anneeeee, anneciğiiiiim!!!"

Soracaktı ona bas bas bağırmaı. Ne var, ne oluyordu?

Filiz içeri alev alev girdi:

"— İsim oldu anne, bak mektuba!"

Mektup okundu. Akşam baba eve ağzı hafifçe şarap kokulu dönünceye kadar belki yüz kerre okundu. Baba kayıtsızdı gene:

"— Çayı görmeden paçaları sıvama!"

"— Niye babacığım?"

"— Alındığın belli mi? Senin gibi bakalım kaç tane Filiz'le karşılaşacaksın yarın!"

Gerçekten de. İrili ufaklı o kadar çok Filiz gelmişti ki. Az kalsın ağlıyacaktı. Teker, teker, sert sert süzdü. Boyalı, boyasız dudaklar, siyah, mavi, elâ gözler de onu süzüyorlardı sert sert. Ağlıyacaktı az kalsın, kaçacaktı hattâ birinde. Tam kaçacaktı, yanakları pençe pençe kırmızı, genç irisi mal sahibi geldi. Yanında bir arkadaşı. İnceltilmiş sarı bıyığıyla hususilerinin direksiyonlarındakiler kadar şık, çapkın. Gözlerinin Filiz'e takıldığını sandı. Ürktü. Ne diye bakıyorlardı? Anlamıyor değildi ama, gene de anlamak istemiyordu. Haftada elli liranın hatırı için gelmişti buraya. Çalışacak, bir hafta sonunda elli lirasını alıp...

"— İsimlerinizi, adreslerinizi yazdırdınız mı kâtime?"

Bütün kızlar yazdırmışlardı. Filiz çevresine bakındı.

"— Peki" dedi mal sahibi. "Gidin evlerinize. Durum size sonra mektupla bildirilecek!"

Filiz de kızlar kalabalığına karışmıştı ki:

"— Sen gel küçük!"

Gitti:

"— Ben mi?"

"— Evet."

Adını, soy adını, mahallesinin adını, evinin numarasını sor-du, inceden inceye, uzun uzun yazdı, sonunda:

"— Sen hemen işe başla!"

dedi.

O günden sonra:

"— Küçük!"

"— Efendim?"

"— Şu kitapları rafa koy!"

"— Küçük!"

"Küçük, küçük, küçük..." Bir gün birden tepesi attı:

"— Ben küçük değilim!"

"— Ya?"

Büyüküm ben!"

"— Nerden belli büyük olduğun?"

"— Kimlik cüzdanımdan!"

Kimlik cüzdanından belli olmaaaz..."

Ya?"

"— Bak daha bunu bile bilmiyorsun..."

Yapayalnızdılar dükkânda. Pençe pençe yanakları daha da kızarmıştı, soluyordu. Bir zamanların Atom'u gibi ama, Atom'un ağzı şarap kokmuyordu ki!

"— Bırakın beni!"

"— Hani büyüktün?"

"— Büyüküm tabii. Bırakın!"

—
"
"

Bir kurtulup kaçma, bir kovalama Kitaplar, kitapların araları. Kapı da açık değil Allah belâsını versin. Yolu kesmiş. Geliyor, üstüne geliyor, ağır ağır. Bağırır, kim duyar? Depo. Yığın yığın kitaplar. Bağırmasa. Peki ama...

"— Ne istiyorsun benden?"

"— Hiç."

Vallahi bağırırım!"

"— Duymazlar ki!"

"— İstemiyorum, istemiyorum..."

Ayağının önünden kocaman bir fer geçti. Unuttu adamı bir an, bir çılgılık. Yakalandı. Peki ama, sonra? Dekolteleri içinde arsız, ağzı cigaralı kadınlar geçti kafasından, Atom geçti. pırıl pırıl hususiler geçti, denizler, denizlerde duman duman vapurlar geçti.

Sonra günler,

haftalar,

aylar geçti!

KORAY, Yaman

K Ö M Ü R T O Z U

Katar istasyona hızla girdi. Önünde ittiği koca hava kütesi ray boyunca kâğıtları uçusturan, tozları savuran ufak bir fırtına yarattı. Frenler sıkıldı, bütün tekerlekler hep bir ağızdan bağıldılar. Daha gidecekmiş sanılırken, tren birden durdu. Vagonlar birbirlerini dirseklediler. Lokomotif ohlamaya başladı.

Ateşçi ocağa bol bol kömür attı, karıştırdı. Akşamın alaca karanlığında, kızıl kızıl yanan, irili ufaklı bir çok kömür parçası, iki rayın arasına dökülüp, parlamaya başladı.

Lokomotif, katarıdan ayrıldı, yüz metre kadar ileri, o acı, kocaman bir devekuşunu hatırlatan, uzun boyunlu tulumbanın altına gitti: su almağa. Arkasında, yerde, ateşten bir iz, yanan bir köpük kaldı.

Su deposunun altında, korlar, ufak bir tepecik yaptılar. Sonra lokomotif, geri geldi. Katara bağlandı. Kasketli adamın biri, ışıklı bir işaret salladı. Koca kara makine, beyaz, keskin bir çığlık atıp ileri doğru bir hamle yaptı. En sondakının kışkırtmasıyla, bütün vagonlar direnir, gerilediler. Lokomotif bir hamle daha yaptı. Vagonlar, baştan sona doğru, yavaş yavaş pes dediler. Kaderlerine uyup, kara makinenin kendilerini istediği gibi sürüklemesine, bir kere daha razı oldular.

Yer yer pencerelerden vuran sarı ışıkla delinmiş bu koca siyah şerit, gitgide hızlanarak, takırdıyarak söylenerek, gıcırdayarak küfrede ede çekilip gitti. Sesler azaldı, azaldı, kayboldu.

Sade yerde, iki rayın arasında, gittikçe solan, hafifleyen. ölen bir ateş, sönen bir ışık, silinen bir iz kaldı...

Su deposunun dibindeki, artık iyice sönmüş, kömür yığınının yanında karşılaştılar. İkisinin de ellerinde, delik bir gaz tenekesi, sırtlarında eski bir torba vardı. İkisi de ayrı istikametlerden, aynı izi takip ederek, birbirlerine doğru gelmişlerdi. Kurulu bir makine gibi, aynı hareketleri yapa yapa, eğile doğruyla, parmakları elleri yana, yana, sönmemiş korları, gaz te-

nekesine, soğumuşları torbaya atarak, her büyük parçada sevinçten içleri titreye titreye ilerlemişlerdi.

Sırtlarındaki yükün artmasıyla, kalplerindeki hafiflemişti.

Karşı karşıyaydılar şimdi.

İkisi de aynı koca parçayı nişanladıktan sonra birbirlerini farketmişlerdi.

İkisinin de, karanlıkta büsbütün büyümüş görünen, kocaman kara gözleri vardı. Bir çok fakir çocukların, ince, sarı yüzlerinin tek ziyneti, o kara, hülyalı gözlerden...

Onbir yaşlarında görünüyordu, yapağılaşmış, kıvrıkcık saçlı oğlan. Kız, daha ufaktı, on yaşında ya var, ya yoktu. İki örgü halinde, arkasına sarkan siyah saçlarının ucu, kömür torbasına girmişti.

— Hey, dur bakalım be... dedi oğlan, büyük parçaya uzanan kıza. Hadi bas buradan. Burası benim yerim...

Kız başını kaldırdı, oğlana baktı. Hâlâ, kömüre uzanmış, duruyordu. Sonra, yavaş yavaş elini çekti.

Hareketsizdi ama, sanki her tarafı titriyordu. Ağzını açar gibi oldu. Gözleri daha kocamanlaşmıştı.

— Defol, dedi oğlan. Amma da yapışkansın be. Burası benim.

Durdu. Kıza baktı. Övünmek ister gibi:

— Ben, dedi... ben üç nüfus geçindiriyorum. Git bakalım buradan.

Kız, yavaş yavaş çekildi. Zorlukla kaldırdığı tenekesinin üstüne eğile eğile, biraz ileri gitti, rayın kenarına oturdu. İnce ince, ağlamağa başladı.

Oğlan, bir müddet, onu farketmiyormuş gibi, keyifle iğildi kalktı, kömür topladı. Hafif bir de türkü tutturdı. Duymuyordu bile, kızın ağlamasını. Ama yavaş yavaş, sevinci, keyfi azaldı. Türküyü kesti. İğilip kalkmaları ağırlaştı. Kıza bakmıyordu ama, biliyordu. Oradaydı, saçları torbanın içinde, oracıkta oturmuş, ağlıyordu. Bir ara durdu. Dinledi. Sonra kendine kızıp, hızla işe sarıldı. Üç parça topladı. Gene durdu. İğildi, bir parça daha aldı. Ağır ağır, kızın oturduğu yere doğru gidiyordu. Tam önüne gelince, kömür tenekesini, bir hışımla yere koydu. Kömürler, birbirlerine ve tenekeye çarpıp şakındılar.

— Kız, dedi oğlan, ne ağlıyorsun kız? Ağlama be.

Kız başını kaldırmadı, daha sesli, daha kuvvetli bir ağlamadır tutturdı.

— Bak, dedi oğlan. Bak sana ne vericem!

En büyük kömür parçasını çıkardı. Uzattı.

— Bak, buna bak bir. Ağlama artık. Al bu senin olsun. Hadi al. Ağlama be.

Kız başını kaldırdı, baktı. Sonra gene iki büklüm, yüzü dizlerinin üstünde, iki yandan ellerile örtülü, her hıçkırıkta çifte saç örgüsü, kömür torbasının ağzında oynaya oynaya, ağlamağa koyuldu.

— Nasıl istersen, dedi oğlan.

Kalktı, kömürü, tenekeye, tak diye attı. Düşündü. Gene içildi.

— Ben, dedi; ben çok kömür topladım. Ağlama artık, gel onları bölüşelim ha. Susucân mı ha? Hadi bölüşelim onları.

Kız başını kaldırdı. Hâlâ kocamandı gözleri. Bu kara gözlerin pırlıltısı, iki sıra, bütün yüzde akıyor gibiydi.

— Git, dedi oğlana, titrek dudaklarile. Ben senin kömürünü istemem.

Elinin tersile, yüzünün yaşını sildi. Burnunu çekti. Kalkmak ister gibi bir hareket yaptı. Sonra birden, yüzükoyun, rayın üstüne kapanıp, bütün gücüyle, bütün hırsile, dünyadan intikam alırcasına, sarsıla sarsıla ağlamaya başladı.

Oğlan titriyordu. Mıhlанmış gibiydi yerine. Dayanamadı, eğildi. Siyah saçları hafifçe tutup, kömür torbasından çıkardı. Kızın birden, sarsılması kesildi, öylece kaldı.

Ne olur, dedi çocuk; arkadaş olalım seninle. Kardeş olalım. Ne olur, ağlama. Gel, kardeş olalım seninle. Her zaman için, ha? Gel hadi.

Kız yavaş yavaş doğruldu. Ağlamıyordu. Gülüyordu, ıslak ıslak.

— İsmin ne senin? dedi oğlana. Benim, Ayşe.

Yıldızlar tepelerinde parıldadı. Saatler geçti. Onlar, oracıkta, rayın bir kaç metre gerisinde, her tren geçişinde bağıra bağıra, konuştular. Sonra kalktılar. Kömürleri bölüştüler. Elele tutuştular, ilerlere doğru, gittikçe daralan rayların yanında, gittikçe küçülen, birbirine bağlı iki karaltı halinde, uzaklaşıp gittiler.

Bir köşe başında ayırıldılar. Eve varınca, oğlan hemen yatı. "Varsın nüfus dört olsun!" diye düşündü. "Ben ona da bakarım. Ben erkeğim!"

Garip bir titreyiş vardı içinde. Sonra uyudu.

Kız yatınca, başına yamalı örtüyü iyice çekti. "Yalnız değilim!" Diyordu. "Artık, yalnız değilim. Beni bir koruyan, bir seven var. Yalnız değilim, Allahım!"

Allah? Hakkında fazla bir fikri olmamasına rağmen, Ona "şükretmek" lâzım geldiğini hissediyordu.

Gülüyordu, örtünün altında. Hıçkırık hıçkırık. Sonra teşekkür ediyordu Allaha, boyuna kımıldıyor, küçük, ince sesler çıkarıyordu. Yalnız, yapayalnız, zayıf, zavallı bir varlık değildi o. "Şükür Allahım, şükür sana!"

— Uyusana artık kız, dedi; anası. Ne oluyorsun? Yatağı birbirine kattın.

Yamalı örtü kımıldamayı kesti. Altındaki küçük vücut ise, sabaha kadar saadetinin büyüklüğüne kendini kaptırmış, ses çıkarmamak için parmaklarını ısıra ısıra, Alish'ini düşündü. güldü, ağladı, şükretti.

Alish, sabahleyin, sapanını alıp kuş vurmağa çıktı. Akşamı hatırladıkça, içindeki o ne olduğunu anlamadığı titreyişi duyuyordu. Kendine sokulan, yardım bekliyen, o zavallı, zayıf varlığı düşünmek, hele o iki oynak, siyah saç örgüsünü, kocaman, ıslak gözleri görür gibi olmak, ona tuhaf bir zevk, git-tikçe artan bir neşe veriyordu. ıslık çalıyordu. Sırıyordu. Şarkı söylüyordu.

Alish, kuş vuramıyordu. Her nişan alışta, nedense taşı atmayı uzatıyor, gülüyor, kuşun gagasını daha öfkeli öfkeli vurup temizlemesini seyrediyor, bir ıslık çalıyor, kuş uçunca da omuzunu silkip, taşı cebine koyuyordu.

Yavaş yavaş, farkına varmadan, dere kenarına geldi. Ufak bir serçe, kovalıyordu... belki de Ayşenin "Ben sabah, dere boyunda, çamaşır yıkayacam" dediğini hatırlamıştı...

Biraz ilerde, kızı görünce, sapanı cebine soktuğu gibi, "Ayşe!" diye bağıra bağıra, çalıları kırıp, dalları çiğneyerek o tarafa koştu.

Kız güldü. Çamaşırları sudan çıkarıp, silkti.

Gerideki kamışların dibinde oturdular. İkisi de konuşamıyorlardı. Bir kurbağa, cop diye suya atladı. Bir yusufçuk, havayı kese kese, sigzaglar çizerek geçti.

— Bak, dedi Alish, sapanıma!

İleriye bir ardıç konmuştu. Taşı çıkardı oğlan.

— Yapma, ne olur... diye yalvardı kız, vurma onu. Kana-yacak. Ağam da hep kuş vuruyor, bildircin! Koca çifte ile... hem kan oluyorlar. Ne olur, at o elindeki şeyi, kır at.

Oğlanın kolunu tutuyordu.

Alish kıza baktı. Kocaman gözlerine. Kız, Alish'in kıvrıcık saçlarına baktı. Alish sapanı kırıp, suya attı. Suyun üstünde, sapa, yavaş yavaş gitti. Ardıç uçu.

Ayşe, çocuğun, zayıf, ince kollarındaki küçük adele yumacıklarının oynayışını seyrediyordu.

— Ne kuvvetlisin sen, dedi. Nasıl ağaçları kırıyorsun! Sen her şeyi yaparsın!

Alish utandı, yere baktı. Bir iki yutkunduktan sonra:

— Senin de saçların ne güzel!.. dedi. Ne olur... açar mısın onları?

On yaşındaki kızın, kansız yanakları pembeleşti.

Titrek ellerle saçlarını çözdü. Onbir yaşındaki oğlan, ona bakıyordu. Birbirlerinin ellerini tuttular. Yemin ettiler. Her zaman birbirlerinin olmağa, her zaman birbirlerinin kalmağa, hep.. daima.. beraber yaşamağa.

Güneş yükseldi. Derenin dibindeki sarı köpükler, balonlar kopup, suyun üstüne çıktı. Çekirgelerle, karşı kayalardaki cırcır böcekleri, bütün güçleriyle cızırdadılar.

Onlar; minnet ve acıların, vaktinden evvel olgunlaştırdığı bu iki küçük insan, bu iki kavrık cüce, hep öyle elele oturup, birbirlerini seyrettiler. Koca, kara gözlerden, ruhlar birbirlerine aktılar, karıştılar, birleştiler.

Öğleyin dönerlerken, oğlan kızın, pek de iyi yıkanmamış çamaşırlarını taşıdı. Bir domates tarlasından geçtiler. Oğlan, domates topladı. Güneşin ısıttığı domates çekirdeklerini pırtlata pırtlata, yediler. Gülüştüler.

Köşe başına yaklaşıncı:

— Dinle, dedi Aliş. Benim bildiğim bir yer var, kömür için! İstasyondan üç çeyrek uzak. Ateşçi almış, hep oraya gelince, ocağı karıştırıyor, tarla orası, anlıyor musun tarla! Benden başka da kimse bilmiyor. Akşama gelir misin benimle oraya ha? Bol bol toplarız, olur mu. Yorulursan, oturur, dinleniriz.

— Olur! Dedi Ayşe.

Köşe başında ayrıldılar.

Kız ayaklarını sürüye sürüye, eve döndü.

Oğlan, koşa koşa gitti evine. Kapıya bir tekme vurdu açtı.

— Hadi ana, hadi, yemek be... açlıktan ölüyoruz! Diye bağırdı.

Akşam, köşe başında buluştular.

— Al, bu sana! Dedi oğlan.

Epey zaman evvel, yolda bulup sakladığı, bir camı çatlak, güneş gözlüğünü, kıza uzattı.

Kız utandı, kızardı, sevindi. Gözlüğü alıp, göğsüne soktu. Biraz yürüdüler.

— Ben de bunu senin için almıştım; dedi kız. Acaba hoşuna gidecek mi? Ağamındı.

Pash, kocaman, bir oyuncak-tabancayı uzattı.

— Yuf be! Dedi Aliş. Ne güzel bu be. Amma da kızsın. Bak ne güzel oldu.

Tabancayı beline soktu.

— Teşekkür ederim Ayşe.

İkisi de yere bakıyorlardı. İkisi de sevinçten taşıyorlardı. İkisini de, bir düşünen, seven vardı.

Üç çeyrek saatlik yola doğru yürüdüler. Kız, kendisini koruyacak birini bulunca, sanki daha zayıflamıştı. Bırakıyordu kendini.

— Yoruldum Aliş! Dedi, yarım saat sonra.

Aliş, iki gaz tenekesine, sonra kıza baktı. Hepsini taşıması imkânsızdı.

— Sen, dedi; otur sen burda. Ben, bak şu karşı ağaçların yanına gidiyorum. Sen dinlen... o zamana kadar, tenekeleri doldurur gelirim...

Oğlan gitti. Kız bir taşın üstüne oturdu, baktı. Oğlan, arkasına dönmeden, yavaş yavaş gidiyordu. Kollarını her sallayışında, tenekenin birini tabancasının uzun namlusunun ucuna, biraz da gururla, fiyakayla vuruyor, her adımda, karşıkı ağaçların karaltısına biraz daha karışıyordu.

Yıldızlar vardı tepede. Kız gene şükretmek istiyordu. Ama saadetten, sevinçten, yorgundu âdeta. Gözlüğünü çıkardı. Sevd, okşadı onu. Takıp, yıldızlara baktı. Hepsi, sönmüş gibiydi. Gözlüğünü eline aldı. Çatlak camın üstünde parmaklarını gezdirdi. Yalnız değildi! Evet, hiçbir zaman yalnız kalmıyacaktı artık. İleriyi düşündü. Neler yapacaklardı, ikisi! Belki ufak bir sandal alır, balıkçılık yaparlardı... Aliş... Kahraman, kuvvetli Aliş. "Her şeyi yapardı o!"

Gene şükretmek istedi. Bir şey vardı içinde. Şükredemiyordu. "Allah anlar!" diyordu. "Ben şükretmesem de, Allah anlar!"

Bir çığlık duydu.

O da, bir çığlık atarak, ayağa fırladı.

Gözlük elinden düştü, ikinci camı da kırıldı. Ekspres geçiyordu: Bacasından, küçük cinler gibi kıvılcımlar fırlata fırlata, homurdana homurdana, bütün gücüyle haykırarak... Vagonlar birbiri ardına, Ayşe'ye göz kırparak gittiler...

Ayşe gözlüğe baktı. Kırık camlar dökülmüş, boş bir çerçeve kalmıştı. Ağlamadı Ayşe, çerçeveyi aldı, göğsüne soktu. Gene o taşın üstüne oturdu. "Aliş şimdi, tenekeleri doldurmuştur..." diye düşündü; "geliyordur..."

Bekledi. Vakıf çok ağır geçiyordu. Dinlenmişti ama, gene de yorgun gibiydi. Kalktı. "Onu yolda karşılarım." diye.

Ağaçlar ne uzaktı. Aliş gelmiyordu. Nerde kalmıştı Aliş? Her taraf sessizdi. Ayşe koşmağa başladı. Koşt, nefes nefese kaldı. Gelmişti işte ağaçlara. Aliş yoktu. "Şimdi bir yerden çıkar, beni korkutur!" diye düşündü.

Aliş, onun Aliş'i! Na işte, şu çalının arkasındaydı muhakkak. Yavaş yavaş sokuldu. Birden çalının arkasına geçti. Yoktu Allş. Korktu. Avazı çıktığı kadar bağırdı: "Aliş, nerdesin Aliş, Aliş?.."

Kimse yoktu. Hiç ses yoktu. Sade raylar arasında, ağır ağır sönen, ateşten iz vardı. Ayşe, nereye gittiğini bilmeden, hat boyunca yürüdü.

Birden durdu.

Garip bir şey vardı yerde.

Yıldızlarla, rayın arasındaki ateşin ölgün ışığında, zorlukla seçilebilen bir şey!

Kara bir parmak, göğü gösteriyordu sanki.

Ayşe eğildi. Ortasından kıvrılıp bükülmüş, namlusu göğe dönmüş, koca kara tabancayı tanıdı. Ayşe anlamamıştı. Tabancayı almak için uzandı. Eli garip bir şeye değdi. Yumuşacık bir şey. Sıcacık bir şey. Bıraktı tabancayı, onu aldı Ayşe... Kaldırıp yıldızların ışığında baktı.

Şekilsiz, yuvarlak bir şeydi bu. Avucundan taşıyordu. Birden Ayşe, Ağasının tavşan saçmasıyla vurduğu çullukları, o delik deşik olmuş etleri düşündü.

Anlamıştı Ayşe.

Taze et, kanlı et. Aliş'in eti!

Attı elinden eti, Ayşe. Bağıramadı. Haykırpı ağlayamadı. Koştı. Düşe kalka, eve doğru koştı... Koştı.

Kulübesine gelince, kendini yatağa atıp, çekti çulunu başına Ayşe.

Yapayalnızdı gene, iyi biliyordu. Yapayalnızdı, zayıf ve zavallıydı. Evet, kimsesi yoktu onun. Hiç kimsesi. Minicik, küçüktü o bu dünyada.

Birden boşandı. Küçük yumruklarını yere vurdu, vurdu. Yazmalı çul oynadı, kımıldadı, sıçradı.

— Ne kıkırdıyorsun gene kız? dedi anası. Hem nerde kömürler, ha?

Yamalı örtünün altından sadece iki göz göründü.

— Yok! dedi Ayşe. Bugün kömür yok ana... Yarın iki te-nekeyle gidip, dolu getireceğim!..

Çulunu gene başına çekti. Kıvrıldı.

Sözünü tutup, tenekeleri dolduracaktı yarın.

Aliş'in tarlasının yerini biliyordu ya...

LEVENT, Numan Ali

KÖR HASAN'IN OĞLU

Önce gözlerim karardı. Arkadaşlar alıp bir zeytin ağacının altına götürdüler. Birtakım gölgeler gözlerimin önünde uçuyordu. Sonra yavaş yavaş bu gölgeler kayboldu. Kalktım, dağarcığımı sırtıyarak arkadaşlarla davarın peşinden gitmeye hazırlandım. Güneşin batmasına az kalmıştı. Bu vakitlerde hayvanlar, yeni olgunlaşmaya başlayan haruplara koşarlar. Sağ bacağımda ve kolumda bir karıncalanma hissettim. Sonra birdenbire yere yıkılı-yıkılıverdim. Arkadaşlar tekrar koşuştular. Eve getirdiler, yatırdılar. Zeamet köyündeki hükümet doktoruna haber iletiler. Doktor geldi, iğne yaptı, ilaç verdi, bazı tavsiyelerde bulundu ve gitti.

Hafifçe sağa çarpılmış bir yüz, tutmıyan bir el ve sağ yanıma taşımak gücünden yoksun bir bacak. Bu kadar olsaydı öpüp başıma koyacaktım, minnetle. Ama değildi. Katiyen konuşamıyordum. Hayvan seslerini andıran birtakım sesler çıkarıyor, ne olduğunu ben de anıyamıyordum. Pencereden dışarısını gözlüyordum. Uzanıp giden, şu karşıki tepenin ardında kaybolan boş, cırtlıçplak tarlaları... Kırk beş yıl bu tarlalarda çelik-çomak oynamış, çift sürmüş, davar gütmüştüm. Kırk beş yıllık düşüncelerimi ve hayallerimi bu topraklarda bıraktım. Ve ben, o halimle, onları pencereden gözlemek zorunda kaldım.

Zorlu. Fakat en çok, ziyaretime gelen arkadaşların ve tanıdıkların ağlamaklı bir sesle: "Geçmiş olsun, bugün daha iyisin ya?" demeleri gücüme gidiyordu. Bana acıdıklarını, fakat bir şey yapamadıklarını her halleriyle belirtmek istiyorlardı. Eskidenberi, bana acındığını görmek beni deli ederdi. Fakat şimdi bu çarpık yüzlü, sağ tarafı tamamiyle tatile girmiş adam, ne diyebilirdi, dill ağzında dolaşıp dururken. Kadere boyun eğmek şarttı. Her şeye evet demek kolaydı ama bir şeye asla!

Hastalığım evin gelirini de kesmişti. İyiliğimde davarını güttüğüm total Ali, hastalığımдан bir hafta sonra günlüğümü kesmişti. Evimin bir kurusluk geliri dahi olmadığını düşündükçe içim parçalanıyordu. Eş dost, ziyaretlerinde sigara, biraz un, zeytin, yağ, tarhana, bulgur... getiriyordu. Bu değirmenin öylece dönmiyeceğini biliyordum. Dönmesini de is-

tediğim yoktu zaten. Çünkü ele el açacak bir duruma düştüğümü görmek ağrıma gldiyordu.

El çekilip gittikten sonra, tuhaf duygular sarıyordu beni. Bu halin daha uzun müddet devamını istemiyordum. Hükümet doktorunun ilâçlariyle tavsiyelerinin beni eski halime getiremeyeceğini biliyordum. Ama yine de içimde bir ışık parıldamakta inat ediyordu. Bu ışığın zayıfladığı anlarda kafama korkunç düşünceler üşüşüyordu. En çok masada duran bıçağa saplanıyordu gözlerim, böyle anlarda. Çocuğumun okulda, karımın dışarda. işte olduğu anlarda bıçak benim dünyamı pekâlâ değiştirebilirdi. Sivri uçlu bıçağı kalbime saplamak, bilek damarlarımı kesmekle bu işi kolaylaştırırdı. Öylesine düşüncelere sekiz yıl önce Londra'ya, çalışmaya gittiğim zaman saplanıyordum.

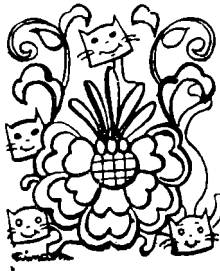
Bir büyük lokantada bulaşık yıkıyordum Londra'da. Sigaramı yakmak için kimseden ateş istemiyordum. İngilizce "su" demesini bile bilmiyordum. Bir büyük kalabalığın içinde tek başımaydım. Konuşacak birini bulmak için geceyi beklemem gerekiyordu. En mühimi, İngilizlere bulaşık yıkayıcılığı yapmak iyi bir şey gibi gelmiyordu bana. Arkadaşlarım: "Zamanla alışırsın" diyorlardı. Benim içinse Kıbrıs'a dönmekten başka bir yol yoktu. Bir gün bu havaya alışacağıma, kazandığımın yarıdan fazlasını ev kirasına, türlü vergilere vererek Londra'da mutlu bir hayat süreceğime katiyen inanmıyordum. Fakat karıma ve çocuğuma bıraktığım üç dört kuruş parayı da dönüş masrafı olarak kullanmak da istemiyordum. El benimle eğlenirdi sonra, "Londra'ya gitti de on para kazanmadan, elde olanı biteni de yiyerek geldi." derdi. Boşa koyuyorum dolmuyor, doluya koyuyorum almıyordu. Bu düşünceler altında en çıkar yol olarak, cilette bilek damarlarımı keserek kendimi öldürmek çıkıyordu karşıma. Ama hayatını bana adanmış olan karım ve Allahın bana emanet ettiği çocuğum bunu nasıl karşılardı? Buraya geldim miydi, duruyordum. "Kör Hasan'ın oğlu dayanamadı. kendi kendini öldürdü" demez miydi el? Başka ne diyebilirdi ki? Dolandırıcı değildim, bundan ötürü birinin beni temizlediğini söylesinler. Kumarcı değildim, kumarda her şeyimi yitirdikten sonra hayatıma kıydığımı söylesinler. Kadın peşinden koşmazdım, bir kıskanç tarafından öldürüldüğümü söylesinler. Bu, düpedüz hayata dayanamamaktı. Vazgeçtim.

Hastalığımın ilk günlerinde yine aynı düşünceler üşüştü üstüme. Yine de bazen, böyle düşündüğüm oluyor. Ama düşünmek de kâfi gelmiyordu. Bakınız şu sağ bacağımı katliyen katlanmıyor. Sağ elimse ancak deyneğimi kavriyacak bir gücü taşıyor. Konuştuklarımın çok az bir kısmı anlaşılıyor. Yı-

ne de geçmiş günlere bakıyorum da bugüne şükrediyorum. Bir gün Çatoz'lu Abdülkerim Hoca, camide, ölümle bizim her şeyi yitirdiğimizi, arkadakilerinse sadece bizi yitirdiğini söylemişti. Düşünüyorum da hak veriyorum. Bunun için bana göre ölüm, iflâs borusunun çalması gibi bir şeydir. Ama kişiöğlunun elinden bir şey gelmemek; bazen, birisi acısa da bir sigara verse, ya da bir kahve ısmarlasa diye düşünmek... Beni için için yiyen budur.

Biliyor musunuz, bunun en kestirme yolu, dediğim gibi, kafayı kesip atmak. Ama bunun için de şu güneşe, şu toprağa, her şeye "Allahasımarladık" demek lâzım. Ancak bir nokta ürkütüyor beni. Bunu yapmak hastalığa dayanamamak demek değildir. Bu, hayata dayanamamak demektir. Benim, bir vatandaşın kendi kendini öldürdüğünü haber alacak gazeteler, buna mutlaka bir kulp arıyacaklardır. Bakın geçen gün adamın biri vuruluyor. Bu haberi veren gazete, haberin sonunda şu cümleyi ekliyor: "Maktulün meşhur kumarcılardan olduğu haber verilmektedir." Bu, bu adamın ölümüne üzülmeysin, kumarbazdı, varını yoğunu kumara yatırıyor, karısına ve çocuklarına bakmıyordu; öldüğü iyi oldu, bir mikrop temizlendi; demektir. Oysa, benim için olsa olsa, "adı geçenin şu kadar yıldanberi hasta olduğu bildirilmektedir." diyecekler. Buy-sa yukarıda dediğime geliyor. Hayata dayanamadı, kafasını kesti, gitti demeğe geliyor. Şu katlanmıyan bacak, şu ancak deyneğimi kavıyacak güce sahip el, çıkardığı seslerin çoğu anlaşılınıyan ağız bu yenilgiyi kabullenmiyorlar.

Daha yaşayacağım.

NOYAN, Berkuk

R E H İ N

Ali Güngör, elleri pantolonunun cebinde, pencerenin önüne dikilmiş gelen geçeni seyrediyor, bir taraftan da kötü kötü düşünüyordu. Vaziyet hakikaten düşünülmeyecek gibi değildi. Bir aydır, hasta yatan karısı bugün yarın doğurmak üzere idi. Doktor, ilaç, otomobil masrafı elinde avucunda bir şey bırakmamış, ayın daha on beşi olmadan sağa sola borçlanmaya başlamıştı.

Gece vakti yatağından kaldırılan doktor on kâğıttan aşağı adım atmıyor, şoförler, gece zammı, bekleme zammı, uzakta yakındı, filân derken tekerleklerin her dönüşünü nerdeyse bir kuruşa getiriyorlardı. Eskiden, doktorların daha az para düşkünü olduklarını, öyle yakın yerlere vesait istemeden yürüyverdiklerini düşündü, içini çekti. Çekti ama şimdi bunları hatırlamanın ve bu iç çekmenin parasızlığa bir faydası olmadığı da muhakkaktı.

Ali kafasını zorluyor, nereden para bulabileceğini araştırıyordu. Nihayet, bütün tanıdıklarını gözönünden geçirerek sonunda Hüsnü'de karar kıldı. Onun evi vardı. bir katını kiraya veriyordu, üstelik bekârdı da.. "Babam da nereden bulmuş bu soyadını," diye aklından geçirdi, "hani halime bakınca alay eder gibi bir şey, görüp göreceğimiz bu işte.. sefâlet." Sonra şapkasını kaptığı gibi Hüsnü'yü bulmaya gitti.

Vâka Hüsnü fena çocuk değildi ama para lâfı olunca, canı sıkıldı, başını kaşıyarak:

"Vallahi kardaşım, dedi, vaziyet bildiğin gibi değil, elimdeki üç beş kuruşla evin yanındaki arsayı aldım, üstelik evi de tamire kalkıştım, para değil ya, borcum bile var." gibilerden susuz derelerden su getiren sözlerden sonra:

"Ama, dedi, sana bir akıl verebilirim, yani para bulacak bir akıl" ve ona az bir faizle ödünç para veren zahireci Hafız Ömer efendinin dükkânını tarif etti.

Ali, ümit kapılarından birinin kapanmasına mukabil bir diğerinin açılmasından memnun, Hafızın dükkânına yollandı.

Burası, zahire pazarında büyücek bir dükkândı, yazıhane arka taraftaydı, katlanmış kepenklerin yanında, mısır ve fasulya dolu birkaç çuval, çivilere asılmış çul, yular, yem torbası gibi şeyler, tahta, büyük bir ambarda kepek ve un var-

di. Anlaşılan Hafız Ömer esas meşleğini maskelemek için kendini zahireci gibi gösteriyor, mamafih bunda muvaffak da oluyordu.

Ali çekinerek yazıhaneye girdi.

Ağına bir av düşmesini bekliyen bir örümcek gibi yazıhanenin bir köşesindeki masa arkasında büzülmüş uyuklayan Hafız, canlandı, kalın camlı, kulaktan atma gözlükleriyle Ali'yi dikkatle bir süzdü, sonra, tetkikatından memnun, ona yer gösterdi.

Seneler senesi o böyle nicelerini görmüş, bu işin kurdu olmuştu. Bir bakışta karşısındakinin ne kıratıda bir adam olduğunu anlar, yürüyüşünden, sesinin ahenginden, yüzünün ifadelerinden ihtiyacının derecesi hakkında bir hüküm çıkarır ve konuşmayı buna göre idare eder, faizi ona göre isterdi. Adamına göre mütehakkim, adamına göre mütebasbıs bîr hâl alır, mamafih avını mutlaka ağına düşürürdü. Dedik ya, insan sarrafı idi Hâfız.

Karşılıklı oturunca Ali Güngör para istiyeyeceği adamı şöyle bir tetkik etti: Görünüşe göre, Hafız, uzun boylu bir adamdı, zayıftı, haddinden fazla uzun, kuru bir yüzü, çipil mavi gözleri vardı. Keçi sakalına benzer seyrek, kırılmış bir sakal çenesinin ucunda sallanıp duruyordu. Kıyafeti pek babayani idi, hattâ buna eskice denilebilirdi. Başında, herhalde evde bile çıkarmadığına Ali'nin bahse girişebileceği, şapka ile külâh arası siyah bir İnadiye vardı.

Ali baktıkça, bu yüzü hatırlar gibi oluyor: "Acaba nerede gördüm?" diye düşünüyor, bir türlü bulamıyordu. Sonra, birdenbire kitaplarda, mecmualarda rastladığı Şeytan'ın karikatürlerini hatırladı ve bu benzeyişe son derece hayret etti. Hakikaten şapkanın ve sakalın daha da uzattığı Hafızın yüzü, o kadar Şeytan'a, daha doğrusu görmeye alıştığımız resimlerine benziyordu ki...

Sükûtun uzamakta olduğunu görünce, konuşmak lüzumunu hissetti:

"Efendim, dedi, sizi rahatsız ettim, ısınım Ali, Ali Güngör, (...) de memurum. Sizi rahatsız etmekten maksadım.."

Hafız elini kaldırarak Ali'nin sözünü kesti:

"Sebebi ziyaretiniz malûm, zati ihtiyacı olmıyanlar bizi arayıp sormazlar. Eh.. Allaha şükür, biz de elimizden geldiği kadar herkesin derdine derman olmaya çalışıyoruz."

Hafızın sesi de bir tuhaftı, âdeta bir kuyudan gelir gibi, derin bir sestir bu.. Hafızın bu nazik bahsi kendiliğinden açmış olması, tereddüt içinde bunalan Ali Güngör'ü büyük bir sıkıntıdan kurtarmıştı:

"Eksik olma Hafız efendi, Allah sizden razı olsun." Filân gibi bir iki beylik cümle sıraladı.

"Sana kaç para lâzım, evlât?"

Ali'nin aklından yüz elli lira geçiyordu ama, nedense diyemedi:

"Yüz lira kadar bir şey.."

"Peki." Hafızın yüzünün kılı bile oynamadan, yüz lira verneye razı olduğunu görünce Ali, yüz elli lira istemediğine pişman oldu, ama artık iş isten geçmişti.

"Ne zaman iade edeceksin?"

"Vallahı Hafız amca, toptan veririm dersem yalan olur. Malûm ya, biz memur adanuz, bütün gelirimiz maaştan ibaret, onun için taksit bağlarsak, aydan aya öderim. Tabî senet..."

Hafız, ikinci defa Ali'nin sözünü kesti:

"Yooo.." dedi, "benim senede, sepete aklım ermez, buz gibi liraları ver, yerine kâğıt al.." Ve. birdenbire bütün ümitleri kırılmış olan Ali'ye bakarak:

"Rehin verebilir misin?" diye sordu. Ali, para edecek eşyaları, taksitini daha yeni tamamladığı radyoyu, karısının baba yadigârı bir iki parça mücevherini aklından geçirdi:

"Veririm," dedi, "bir çift elmas küpe, ama yanımda değil. Getireyim." Eve gidip vaziyeti karısına anlattı. O ay başı değilse bile gelecek ay rehinden kurtarıp getireceği vadiye küpeleri alıp geldi.

"Buyur Hafız efendi.."

Hafız maldan anlar bir halle küpeleri ışığa doğru tuttu, evirdi, çevirdi, sonra yüzünü ekşitti ve hareketlerini endişe ile tâkip eden Ali'ye:

"Biçimi eski, ancak alacağın para kadar eder." dedi.

"Amma yaptın Hafız efendi, paranın bol zamanında üç yüz liraya alınmıştır."

"O eski hikâyeye.. sen şimdiki değerine bk. Bu zamanda para nerde para? Haydi bilemedin yüz yirmi diyelim. taş çatlasa on para fazla veren olmaz."

Ali içinden: (Adam sende, küpeleri satmıyorum ya!" diye düşündü, Hafızla münakaşa etmeyi tehlikeli bularak, hattâ:

"Belki... Tabî sen daha iyi anlarsın." diye bir de Hafızı koltukladı.

Anlaştılar: Bu ay hariç, iki ayda ödenmek şartıyla Hafız yüz lira verecek, faiziyle birlikte yüz yirmi lira alacaktı. Tabî paralar ödenince küpeler sahibine iade edilecekti.

Aslına bakarsanız yirmi lira faizi Ali de çok bulmamıştı. İhtimal daha fazla isteneceğinden korktuğu için... Velhasıl, iki taraf da yaptığı işten memnundu.

Hafız kalktı, cebinden bir deste anahtar çıkardı, yan tarafına gelen büyük bir kasanın kapağını ihtiyatla bir karış kadar açtı, emniyetsiz bakışlarla etrafı kolhıyarak, elini kasaya daldırdı, ve bir tomar para çıkardı, kasayı yine acele acele dikkatle kilitliyerek paraları Ali'ye uzattı.

Ali nedense, paradan çok, Hafızın uzun parmaklı, zayıf, mavi damarları görünen titrek ellerine dikkat etti.

Gelgelelim, evdeki hesap çarşıya uymamıştı. Sağa sola olan ufak tefek borçlarını, bakkalın, kasabın, ev sahibinin hesabını gördükten sonra, Ali, elinde avucunda kalanın Hafıza verilecek taksite kâfi gelmiyeceğini anladı. Zahire pazarının yolunu tuttu, ezile büzüle Hafızın karşısına dikildi. Borçlulara has, o mahviyetten ziyade riyaya kaçan hallerle, küçülmüş ve şahsiyetini kaybetmiş sesiyle vaziyeti anlattı.

Hafız, kaşlarını çattı, seyrek sakallarını uzun uzun karıştırdı, ama nedense bir şey demedi:

"Pekâlâ, insan hali bu... Olur, ama gelecek ay tamamını getirirsin."

Ali, içinde büyük bir ferahlık ve bir aylık mühletle Hafızın yanından ayrıldı, hem yürüyor, hem de: (Yahu kime bahsini etsem şu Hafızı kötülüyor, halbuki ne mübarek adam. Zati dünya böyledir, insanlar birbirini çekemezler. Kimse, kendinden daha iyi bir insanın mevcut olabileceğine inanmaz. Ama o Hafızı kötüleyenlerden, aleyhinde şöyle böyle diyen, gaddarlığından, ev ocak yıktığından bahsedenlerin hiçbirisi de adama on para vermez) diye düşünüyordu.

Mamafih işler aksi gitmekte devam ediyordu. Doğum olmuş, bir kızı dünyaya gelmişti. Anası kurtulmuştu ama bu sefer çocuk hasta idi. Memeyi zorla alıyor, gece sabahlara kadar ağlayıp bağınıyordu. Çocuğun feryadına uyuyamıyan Ali Güngör, yatakta bir yandan bir yana dönerken bile hep Hafıza borcunu nasıl ödiyeceğini düşünüyordu.

Masraf kapısı kapanmıyordu ki... Yine doktor, yine ilaç, kışlık odun, kömür falan derken Ali'nin iki yakası bir türlü bir araya gelmiyordu. Tabii o ay başı da Hafızın dükkânının yolunu tuttuğu zaman pis pis düşünüyordu.

Hafız, vaziyeti öğrenince geçen seferki gibi uysallık göstermedi:

"Bana bak, evlât," diye başladı. "Sonra bana şöyledir, böyledir derler. Ama sen borcunu ödemezsen, ben ne yapayım? Bu yaştan sonra elimizle verip ayağımızla arıyacak, alacak peşinde koşacak halimiz de yok..." Sonra, ultimatomu verdi:

"Bak, nereden bulursan bul, buluştur. Akşama parayı tamamla getir." dedi.

Ali, sağa baş vurdu, sola baş vurdu, yok.. yok. Girdiği çıkmazdan bir kurtuluş yolu bulamayınca, dönüp dolaşıp yine Hafıza geldi:

"Etme, eyleme Hafız efendi, ben borcunu bilen adamım, ama memurluk... Zaten elimize ne geçiyor ki? Karı hasta, çocuk hasta, her şey ateş pahası... Vallahi geçimden âciz kaldım, sen halden an'lar adamsın." diye yalvardı.

Kurnaz herif önce inad etti, Ali'yi iyice üzdükten sonra, her dediğini yapacak kıvama geldiğini, ona parmaklarının arasındaki bir balmumu gibi, istediği şekli verebileceğini kestirdiği anda, yeni şartlarını söyledi:

"Bana bak, aslını ararsan rehin yandı demektir. Ama ben, bu namussuzluğu yapacak adam değilim, bana helâl para lâzım, Allahtan korkarım, faizi tazeleyiveririz olur biter. Ne kalmıştı borcun? Yetmiş lira mı? Eh... İki ayda ellişer liradan ödemek üzere yüz lira borcun olur, tabii parayı öder rehini kurtarırsın."

Kazaya rızadan başka çare kalmadığını gören Ali, buna da eyvallah. dedi.

Ne ise, uzatmuyalım, bu hâl böylece bir sene sürdü. Bir türlü borcunu ödeyemiyen Ali, yeniden tazelenen faizlerle ağır bir yük altında gibi eziliyordu. Bu işe çok canı sıkılıyor, yavaş yavaş o iyi sandığı Hafızın tatlı diline nasıl aldandığını, nasıl bir oyuna düştüğünü anlıyordu. Herif, düpedüz soyguncunun biri idi. İnsanın, taksitle canını alır gibi yavaş, yavaş ve bir sülük gibi kanını emiyor, ağına düşürdükleri, elinden bir daha yakasını kurtaramıyordu. Demek, söylenenler doğru idi de o aptallık etmiş, anlayamamıştı.

Üstelik bir de karısının, küpeler için ara sıra sızlanması onu büsbütün zıvanadan çıkarıyordu. Karı: "Hani, diyordu, iki ayda küpelerimi getirecektin? Nerdeyse yıl olacak. Komşular arasına kulaklarıma doğru bakmıyorlar mı, vallahi içime fenalık geliyor."

Hele bir gün büsbütün yelkenleri açtı: "Muhakkak sen bu küpeleri sattın" diye tutturdu, yemin şart hiçbirisi para etmedi. Kadın: "Ah, babacığım, mezarından kalk da bir bak, verdiğin yadigârları bile bana lâıyk görmediler, senden kalanları satarak beni soyup soğana çevirdiler." diye feryada, bay-

gınlıklar geçirmeye başlayınca Ali, evden öyle bir fırlayış fırladı ki...

Üç beş arkadaşını dolaştı, yalvara yakara beşer onar lira topladı. Gümüş cep saatini sattı, parayı tamamlayarak o an için dünyanın en mesut insanı halinde Hafızın yazıhanesinin kapısından bir gülle gibi içeri girdi:

"Ne kadar benim borcum?.."

Hafız, bu gelişi hiç beğenmemişti. Ama renk vermedi, bir defter açtı, hesabı pekâlâ aklından bildiği halde, güya aramış gibi yaparak biraz vakit geçirdi.

Ne hin oğlu hindi o... Böyle ne badireler atlatmış, Ali gibi nicelerini görmüştü. Böyle zamanlarda yumuşak davranmak, oyalamak, fırtınanın geçmesini beklemek lâzımdı. Ve öyle de yaptı, önündeki defterin yapraklarını birkaç defa ileri geri çevirdikten sonra, kendince münasip zaman gelince:

"Altmış lira." dedi.

"Yaaa... Hâlâ altmış lira ha... Halbuki bir senedir her ay otuz kırk lira para veriyoruz. Ne bitmez borçmuş bu?" Bu sözler biraz dikçe söylenmişti. Ama Hafız altta kalmadı. Şöyle bir toparlandı, değişik bir sesle:

"Yani?.." diye sordu. "Bir şüpheli mi var? İşte oğlum defter, al, bak."

Ali, elinin tersiyle istemez der gibi bir işaret yaptı, cebinden çıkardığı paralardan altmış lira sayarak adamın önüne attı:

"Al paranı."

Hafız önce parayı aldı, dikkatle cebine yerleştirdi, sonra birdenbire celâllendi:

"Ne o? Köpeğe kemik mi atıyorsun? Yazık be... Biz de güya iyilik yapıyoruz, âlemin derdine koşuyoruz, insan olan bunun kıymetini anlar..." Sesini biraz daha yükseltti: "Hem iyilik yap, hem hakaret gör. Dünyada insanlık kalmamış be... Vallahi insanın, töbe edeceği geliyor, bir şey değil ne olursa muhtaç, iyiliğe lâyık birkaç zavallıya olacak."

Hızla kalktı, kasayı açtı, yine o şüpheli bakışlarını Ali'den ayırmıyarak küpeleri çıkardı:

"Al emanetini... Haydi, uğurlar olsun."

Ali küpeleri aldı, bir müddet tereddüt içinde kaldı. Şu herifin söylediklerine karşı bir cevap vermeden giderse, mağlup olduğunu kabul etmiş olacaktı. Ve muhakkak ki Hafız peşinden uzun uzun bakacak, sinsî bir gülüşle: "Hay enayi hay, yolduk kazı." diyecekti. Onun için:

"Hafız efendi," diye söze başladı, "senin deftere aklım ermez ama, ben hesabımı bilirim. Aldığım yüz lira için bugüne kadar verdiğim faiz yüz otuz liradır. Dikkat et, yüz lira ana

paraya yüz otuz lira faiz... Bu ne insafa sığar, ne insanlığa. Bizi yolduğun yetmiyor gibi, bir de iyilikten, yardımdan bahsetme." diye, kendince çok ağır saydığı, efendice sözler söyledi.

Derken efendim, Hafız bir kabardı, bir kabardı ki, Ali bile şaşırdı. Boynunun damarları parmak gibi şişmiş, mavi gözlerini fıldır fıldır döndürerek, elini kolunu sallıyarak:

"Vay utanmaz vay," dedi. "Ulan ben sana en dar zamanında yardım ettim be... İmdatına koştum. Ben vermeseydim kimden on para alabilirdin? Ha?.. Söyle, kimden alabilirdin? Bu zamanda insanın eline tırnak diye yüz lirayı sayacak adamın alnını karışlarım."

Sesi öyle kuvvetli çıkıyordu ki, Ali, gelen geçen duyacak, dükkânın önüne birikecek sandı, başını çevirip dışarı baktı. Çok şükür herkes kendi âleminde idi.

"Sonra sıkılmadan bir de hakaret ha?.. Bana bak, ben parayı yerden toplamıyorum, üç beş kuruş alıyorsak bu benim hakkımdır."

Bu âni feverandan şaşırmış, afallamış olan Ali, ne yapmak lâzımgeldiğini hâlâ kestirememişti. Yumuşak bir sesle: "Anladık.. hakkındır." dedi.

Karşısındakinin yumuşadığını gören herif, büsbütün azıttı. Yumruğunu masaya vurarak, âdeta avaz avaz:

"Elbette hakkımdır." diye tekrarladı.

O zaman nasıl oldu, Allah bilir, önce Hafızın gazabından, bağırıp çağırmasından fena halde yılmış, şaşırmış olan Ali, yavaş yavaş kendine geldi, sağ elinde tuttuğu küpeleri sol eline geçirdi, ve:

"Bağırma be.." diye seslendi. "Anladık işte, hakkındır..." Sonra, elinin geniş bir hareketiyle ve bütün kuvvetiyle Hafızın suratına bir tokat indirdi. Yazıhanenin boşluğunda top gibi çınlayan bir sestten sonra, boş bir çuval gibi olduğu yere yıkılan Hafızın üstüne doğru eğildi:

"Al.. bu da hakkındır. Anamın ak südü gibi helâl olsun." Ve arkasına bakmadan çekip gitti.

SABİT, Selim

ÇOCUKLUK ARKADAŞI

"Tarcan, beyin bavulunu 39 numaraya çıkar..."

Sarışın bir baş, mavi gözler, yamalı pantolonlu ufak tefek bir delikanlı vardı karşımda.

"Verin bavulu bey abi, üçüncü katta odanız."

Bu ses değil ama ad, saç, gözler yabancı değildi bana. O mu, değil mi? diye arkasından merdivenleri çıkarken düşündüm.

Küçük küçük kareli güzel bir pantolonlu, siyah önlüğüyle sarışın bir ilkokul öğrencisi doldurdu kafamı. Çok sevilen, çalışkan, neşeli bir çocuk. Adı da Tarcan y'ne... Hattâ bu adın ona neden verildiğini de biliyordum. Babası onun doğumu sırasında sinemadaymış. Tarzan filmi oynuyormuş. Dönüşünde oğlu olduğunu öğrenince filmdeki "Tarzan gibi" kuvvetli olması dileğiyle ona "Tarcan" adını koymuş. Adının tam ona uygun olduğunu, biz bütün arkadaşları kabul ediyorduk. O can katıyordu arkadaşlarına. Tarzan gibi kuvvetli olacağını da, birçok olaylarla belirtmişti bize. Çok sevdiğim ilk arkadaşımdı. Hattâ belki de ondon sonra, sarışın, mavi gözlü insanları sever oldum.

Merdivenler bitmek bilmiyordu. Soluk alışının gittikçe hızlandığını, yorulduğunu anlıyordum. Ağırdu bavulum, o ise güçsüzdü belli ki. İlk katlarda yer olmayışına, onu yorduğuma üzüldüm. Üç kat çıkmıştık ki, salonun ucunda 39 numarayı gördüm. İkimizden aynı anda:

"Tamam." dedik ve sözümüzün beraber çıkışı bizi güldürdü.

Bavulu kapının önüne bıraktığı zaman, yorgunluğu kalmamıştı sanki. Elimden anahtarı aldı, kapıyı açıp kenara çekildi. Benim içeri girmemi bekliyordu.

Pembe boyalı küçük bir odaydı. Kapıda fazla bekletmeyecek kadar sevimliydi. Küçücük masa, dolap, sandalye, ayna gibi eşyalarıyla diğer otel odalarına benziyordu belki, ama açık pencerelerde görünen bir ova, yeşil bahçeler arasına sıkışmış, sevimli evciklerin manzarası ayırtıyordu burayı. Bu şehir, Tarcan'ı tanıdığım şehir değildi. Çok uzaktı orası şim-

di. Yine de bana oradaymışım gibi geliyordu. Hem de kendimi Tarcan'ın yanından ayrılmak istemiyen, geçmişteki çekingen çocuk sanıyordum. Aynı mahallede oturur, ailece de tanışmışlardık onlarla. Hep Tarcan'a benzemek isterdim. Hattâ, babama Tarcan'ın kareli gri pantolonundan bana da yaptırması için ıylvarmışım. Bulamamıştık aynısını, ben ısrar edip diretince epeyce azar işitmişim. Çocukluğumun Tarcan'la beraber geçen yılını çok iyi hatırlıyorum. Birbirine benziyen diğer yıllar arasında bir yıldız gibiydi. O şehirden ayrıldıktan sonra Tarcan'dan hiç haber alamamış, bugüne dek de o adı taşıyan kimse görmemişim. Ona burada, bu şekilde rastlamağı ummuyordum hiç. Oydu, çocukluk arkadaşımı ama, konuşmalı mıydı acaba?

Bavulu odaya aldı, durakladı. Bahşış bekliyordu benden. Tam böyle bir sırada konuşabilir miydim onunla? Aşağıdayken kendimi tanıtmadığıma pişman oldum. Ben kâtime oda sorarken o yanımdaydı. Burada bir işçiydi belli ki. Eğer kâtip kimlik cüzdanımı almayıp da, adımı sormuş olsaydı, bütün işler kendiliğinden düzelecek, o da beni tanıyacaktı. Ne olursa olsun, şimdi de konuşmalıydım onunla.

"Adınız Tarcan'dı galiba? Sizi tanıyor gibiyim..."

Şaşırdı birden. Hattâ heyecanlandı. Gitmek ister gibi kapıya baktı.

"... Kütahya'lısınız değil mi? Halil beyin oğlusunuz."

"Şey, ben mi? Ben oralı değilim. Yanlışsınız var ben, ben burayım. Babam yok benim."

Kapıya doğru yürüdü. Şimdi ben şaşırmıştım. O sanmıştım. Yine de anıyamadım hareketini. Benim çocukluk arkadaşımı, sevgili Tarcan'dı o, gidiyordu, "değilim" diyordu.

"Durun." diye seslendim.

Sesim sertti. Durdu, baktı bana. Ne diyeceğimi şaşırdım. Elimi cebime soktum, para çıkarıp uzattım:

"Şunu alın bari..."

Döndü, yaklaşıp aldı parayı. Alışmadığı bir bahşışti. Belki de birkaç günlük ücreti kadardı. Sevinmedi de, kekeleydi:

"Tanıdınız beni bey abi, ama n'olur Kütahya'ya gidince habama beni gördüğünüzü söylemeyin. Tanıştıyorsunuz madem, onu seviyorsanız beni söylemeyin, çok üzülür burda çalıştığımı öğrenirse. Evden, Kütahya'dan kimse burada olduğunu bilmesin. Dönemem artık oraya, n'olur..."

Koştı sonra, merdivenlerde kayboldu. "Tarcan dur." deyişim cevapsız kaldı. Arkasından aşağı indim, bulamadım.

Diğer günler de bu ufacık şehirde onu boşu boşuna aradım. Otele işine dönmesini bekledim durdum...

SEYDA, Mehmet

DEVREK'Lİ EMİNE

Zonguldak Devrek şosesinin üzerinde, 30. kilometredeki çukur içinde gömülü bucağa resmi yazışma "Beycuma" der, yerlisiyle köylüler, "Çukurcuma". Sıtmalık, havası ağır, hele sabahları yivış yiviştir. Esinti yalnız tepelerde. Öyle ki, kışın azıtan yel, yukarılarda ağaçları ta kökünden sökecek olur, fundalar korkuyla ürperir. Bucakta yaprak kımıldamaz.

Şosenin sağına soluna ufak köyler serpilmiştir ayrıca; en kabası 15 evlik. Direk kamyonlariyle otobüsler geçerken, uzak-tan uzağa havlıyan köpekler, duyurur oralarda insanların barındığını. Kimi peşine takılır arabaların, ürer, köy sınırına değin kovalar. İl'in çarşamba ve cumartesileri kurulan pazar yerine birkaç tavuk, mevsimine göre; odun, meyva, torba yoğurdu, yumurta taşıyan köylüler daha alacakaranlıkta boşanırlar yola. Beycuma'dan öncesi Zonguldak'a, ötesi Devrek'e.

Mısır-buğday ekili toprakların kuşattığı 30 evlik Çağlar köyü ise, bir küçük yamaca yaslamıştır sırtını; şoseye bir saat bir çeyrek içerde, Devrek'e iki saat. Karşı meşelikten durup bakıldı mı, olduğundan çok daha geniş görünür, hem de büyük. Evler, birbirinden avlular, bahçe çitleriyle ayrılarak oldukça geniş bir alan üstünde gelişigüzel yayılmıştır çünkü.

Hasan'ın maden ocağındaki ölümünü, herkesten önce, Devrek'e bir iş için inip Jandarma Komutanlığı'na uğrıyan muhtar, "Yandımların Mehmedağa" duydu. Çağlar'a da o duyurdu zaten. Köyünden bir asker kaçağını yakalatmak için uğramıştı. Ufa gibi yerden kaçıp gelmiş, "buba" sının evinde gizleniyor. Komutan eski. muhtar eski. Tanırlar birbirlerini. Biraz hoş-beşten sonra:

"İyi ki geldin Memetağa.." dedi komutan. "O düzrü artık avucumuzda, sağol. Bir de kötü haberim var; ocakta kaza olmuş gene, sizden biri ölmüş."

Kaynı da ocaktaydı. "Kim?" diye sorarken yüreği ağzına geldi muhtarın.

Masanın üstüne karıştırdı komutan. "Dur hele. arıyoruz!" O kâğıdı bırakıp ötekini aldı:

"Hah, işte burdaymış.." deyip okudu: "Ramazan oğlu Hasan. Tanır mısın?"

"Hı, bildim bildim.." dedi Muhtar. Başını salladı: "Yazık olmuş. Çıkanda, Nüfus'a da uğrasam mı biyol?"

"Uğra. Bak. Belki evrakı gelmiştir."

Gelmisti, evet. Köye vardığında Hasan'ın küçük kardeşi Topal Hüseyin'i, kaynatası Kâmil Dayı'yı buldu. Durumu anlattı, baş sağlığı diledi Muhtar.

"Ecel," dedi, "geliyom der mi?"

Başta Emine, Topal Hüseyin'le Kâmil Dayının anlamsız bir kuşku sardı yüreklerini, gün yitirmeden (Asma Ocağı) na gidip, Başmühendise çıktılar. Doğru mu? Doğruymuş. Ölünün öteberisini geri alındı. Kendisi gömülmüş, çoktan. Kanları kurumuş, bir çıkından Hasan'ın 86 lirası çıktı. Bitişikte, eşyayı, bu makbuzla eksiksiz veren genç memur, sıkı sıkıya öğütledi bunlara:

"Benden duymuş olmayın; kim ki ocakta ölür, Şirket, onun yakınlarına para öder. Zonguldak'ta, iskele başındaki Merkez Yazıhanesine gideceksiniz. Biz burdan yazıyı yazalı iki hafta oldu. Orada Personel Şefi Yaşar Beyi bulun. Kendinizi tanıtın, anlaşıldı mı? Size para verirler."

"Allah razı olsun senden efendi.." dedi Kâmil dayı yol gösterene. "Tuttuğunu altın etsin. Âmin!" Topal'a döndü: "Duydun ya, hadi gidek!"

Kolundan çekeledi. Ama Topal Hüseyin pek bir şey anlamamıştı bundan. Kulak ardını kaşıyıp durdu:

"He? Neymiş, ne diyo o efendi?"

Kâmil Dayı dışarıda açıkladı:

"Diyo ki oğlum, ocakta biri öldü müydü, hısım ve de akrabasına para virirlermiş. Onu diyo.. Bu hesap, kadınlar, Gülsüm ebeyle bizim Emine para alacak. Tez varalım ki, nerde kaldınız, biz parayı dağıttık dimesinler."

Bir duvar dibine çömelen Emine, önüne baka baka onları gözlüyordu. Kavuştular.

Kâmil Dayı, avucundaki çıkını kızına verip vermemeği düşündü epeyce. Verse, kaynanasına, Gülsüm ebeye kaptırır. Belli bir şey. Vermese, Hüseyin gördü, yarın öbürsü gün, (Bak sen şu işe. Doğru bir adam belliyorduk, ölmüş hakkı yedi!) denir. Neden sonra, yolda giderlerken, uzattı çıkını:

"Al gızım. Bu senin. Say da öyle al!"

Babasının eline doğru ürkek, ister-istemez, bir göz attı kadın. Çekiniyordu. Hüseyin'e karşı utancı vardı, gizliden.

Sesi titredi:

"Ney ki buba?"

"Hasan'ın parası. Senin didik. Biriktirmiş fukara.."

Bir şey demeden çıkını çözdü, dürülü paraları koynuna soktu Emine. Çaputu usulca, yol kıyısına bıraktı. Böylece, Ha-

san'dan başka konular üstünde, o da tek-tük, konuşarak yürüdüler. Taş kapıdan içeri daldıklarında, odaların birinden çıkıp ötekine giren koltuğu dosyalı dosyasız bir alay memurun durumu serseme çevirdi onları. Topal Hüseyin'le Emine, hem şaşırmış, hem sıkılmış, Kâmil Dayının ardına sinmişlerdi. Oradan, kaçamak kaçamak bakıp duruyorlardı. Emine'yi ter bastı. Güvençleri Kâmil Dayı, gençliğinde Devrek'te mahalle bekçiliği yapmış, akli bu çeşit işlere tümünden çok yatar elbet.

"Şöyle kıyıda durun, çekilin, ben konuşurum.." deyip yaşlıca bir memurun önünde dikildi hem de. Kasketini eline almış, danışıyordu: "Başkâtîp efendim, beğim... Ocakta ölen oğlumuzun tanzimatını almağa geldik emme, nirden alacağız? Diyiver bağa. Sevabından.."

Dik dik baktı adam. Kafasıyla, koridor ucundaki kapıyı gösterdi:

"Tazminat değil mi? Şurdan.."

Yürüdü geçti.

"Bizim aradığımız Başkâtîp o mu ki Dayı?"

Hüseyin anlamağa çalışıyordu.

"Sus ol, aklın ermez, garışın.." diye tersledi Kâmil Dayı. "O ossun olmasın, değişmez. Eskerde onbaşıya çavuşum deyincek angaryaya gitmezsin emme, ne bilecen sen. Ne bilin!"

İlerledi. Ceketini paçasını, düzelttikten sonra, vurdu kapıya. Tokmağı döndürdü, iteledi, baktı. Bakmasıyla çekmesi bir oldu. "Fesuphanallah!" diye mırıldandı. "Herif eğleşti biziyle.." Eğleşmese asit fenik kokulu, oturaklı kenef kapısı açacak değil ya. Onun yanbaşındaki odaya yürüdü. (İster min bu da..) Üstü camlı bir masanın gerisinde gözlüklü, yumurta gibi cascavlak birisi. Daha ufarak masalarda çalışan üç memurun en yaşlısıyla konuşuyor:

"Demin Muhasebecinin yanındaydım Nizamettin bey. Oradan Muhaberata uğradım. Bir haber işittim, kimse duymasın, aramızda.. Bizim Şirket, sizlere ömür, gidiyor. Etibank satın alacakmış, ocakları bundan sonra devlet işletecekmiş."

Nizamettin bey çok şaşı:

"Yok canım, nasıl olur?"

Ötekiler de kulak kesildiler.

"Neden olmasın efendim!" dedi gözlüklü. "Ankara'dan iki bey geldi bu sabah, şimdi Misafirhanedeler, yarın da ocakları gizeceklermiş. Kompresörlere, lâvvarlara bakacaklar; tursusu çıkmış mı, çıkmamış mı? Birisini tanırım.." -içini çekti- "kadrolarda birtakım değişmeler olacak, yüzde yüz. Ama biz, ne de olsa, bu işlerin içinde pışmış tecrübeli memurlarız. Hiç

zannetmem ki.." -mendiline gürültüyle sümkürdü- "zannetmem ki.. bize de yol görünsün. Hayır!.."

Büyük adamlar konuşurken araya girmenin yakışsızlığını birçok örneklerle bilen Kâmil Dayı, durup bekledi bir süre. Sonra, usul usu', masanın ucuna doğru sokuldu, hafif yollu öksürdü. Öksürmesiyle adam sıçrayıp ona döndü:

"Ne istiyorsun? Sizden rahat yok mu?"

Diyeceklerini unutupveren Kâmil Dayı, yitirdiği sözleri sanki tavanda görecekti. Gözleri tavanda, dudaklarını oynattı. Daha çok kızdırdı:

"Ne istiyorsun be adam, dilsiz misin? Çabuk söylesene!"

Kâmil Dayı son bir çabayla derlenip toparlandı:

"Müdür beyfendi.." dedi, adamın yüzüne bakıyordu. "Asma'da ölen Ramazan oğlu Hasan'ın bendeniz kayın pederiyim. Gızım la rahmetlinin bilâderi dışarıda eğleşiyorlar, zâtınızdan, müsadenniz olursa, tanzimat isteyorlar. Bendenniz Devrek'te bekçiykene..."

Servis şefi, çıplak başını kaşdı bir süre. Demin konuştuğu memura baktı:

"Evet Yaşar bey, ocaktan kâğıdı geldi. Kartabın içinde bugün imzaya götürdünüz!"

"Ha.. şu!" dedi Yaşar bey. "Hemen gelecek ne vardı?" diye çıkıştı Kâmil Dayıya. "İnsanın iki ayağını bir pabuca sokarsınız. Boyacı küpü değil ki bu! Dur bakalım, daha Hukuk Müşavirimizin mütalâası alınacak, bekle. Size verilecek parayı ancak ondan sonra tesbit edebiliriz. Hem, kaza sebebi de doğrudan doğruya damadının dikkatsizliği. Böyle odun herifler yüzünden Şirket boyuna zarara giriyor. İşin yoksa tazminat öde.. Bakalım Etibank ne yapacak gelince? Yabancı sermayeli şirketiz diye ses çıkartamıyoruz. Neyse.. On beş gün sonra gelin!"

Akşamın ileri saatlerinde köye vardılar. On beş gün sonra, dördü birlik -bu kez aralarına Hasan'ın anası Gülsüm ebe de karıştı- yeniden şehre indiler. Kâmil Dayı elindeki yağlı kasketi düre büke kapıdan görünür görünmez Personel şefi tanıdı onu. Yumurta biçimi kafasına bakan aldanır. Bir gördüğünü seksen yıl geçse unutmazdı. Bıyığını çığniyerek:

"Geldin mi?"

"Geldik Müdür beyfendi, sayende.."

Şef, elindeki bir tomar kâğıdı çekmecesinin içine özenerek yerleştirdi. Çekmeceyi kilitledi. Anahtarını yelek cebine attı. Gözlüğünü gözlerinden çıkardı. -Çıkarınca maymuna döndü.- Göz kapak uçları kırmızı kırmızı. Camlarına hohlayıp bir güderi parçasıyla onları ağır ağır sildi, adamakıllı parlattı.

Sonra yeniden taktı. Oh! Kâmil Dayıya, yeni parlatılmış camların ardından değil, üstünden bakıp:

"Erken geldiniz," dedi. "Evrakınız tamam, bir (İhmal-i fennî raporu) noksan. Yarın gelin!"

Kâmil Dayı, kasketini eliyle göğsüne bastırıp yalvardı:

"Amanın.. Kulun kölen olayım Müdür beyfendi. Bizim köy çoh ırak. Gün doğmaya çıktık, aha hinci gelebildik. Sen bilin!"

Personel şefi, düşünceli düşünceli çattı kaşlarını. Biraz daha düşündü:

"Pekâlâ, pekâlâ.." dedi. "Öğleden sonra gelin."

Kâmil Dayı buna razıydı. (Sen bilin, sağol!) diye mırıldandı. Bir asker selâmı çaktı, geri geri gidip çıktı dışarı. Kasketini başına geçirirken, bekleyen kadınlara:

"Gidek.." dedi. "Öğleden sonra vireceklermiş."

Gülsüm ebe meraklanmıştı bayağı:

"Ne vireceklerini söylediler mi, ne virirler?"

Kâmil Dayı, kafasını sallayıp:

"Orası bilinmez gayrı.." dedi. "Üç mü olu, beş mi olu? Damadının hakkı neyse onu virirler. Heç tasa etme. Burada hak yimezler. Bura da bir çeşit hükûmat kapısı."

Çarşayı geçtiler. "O tomofiller, o trenler, o galabalık." Gülsüm ebe, "Yağcılar" dan pullu bir yemeni aldı gelinine. Kendisine kına. Karınları acıkmıştı. Demiryolu serilip işletmeye yeni açılacak İstasyonun bir yanında, kıl torbadan saman yiyen eşekle heybelere gözcülük eden Topal Hüseyin'in bulunduğ yere vardılar. Oncağız da usanmıştı beklemekten.

"Aldınız mı?" diye sordu.

Kâmil Dayı bet bet baktı:

"Adama himen para virmezler. Para bu!"

Gülsüm ebe dünden bazlama yapmıştı. Soğanı katık edip karınlarını doyurdular. Saat alafranga iki buçuk sularında yeniden iskele başına döndüler ki, "Müdür beyfendi" daha gelmemiş. Gelişi gidişi, kapıcısı söyledi, yukardaki büyük müdürlere görçymiş.

"İyi, pek güzel. Aha şuraya girek.." diye parkı gösterdi Kâmil Dayı. Girdiler. Emine sıraya ilişir ilişmez (Vışış..) de-yip ayağa fırladı. Gülsüm ebe, (Şona bak hele, n'oluyun kız?) diye payladı. Emine sıkıldı. Yanıbaşında Hüseyin. (Bişey yok ana) dedi ya, sıra ucundaki çivi kötü batınıştı bir yerine. O-turmaktan cayıp çömeldi. Gülsüm ebe:

"Hasan'ın parasıyla bi eşek alırız.." diye konuştu. "Hüseyin Devreğe odun götürür."

"Ne diye eşek alacağınız?" dedi Kâmil Dayı. "Bi inek almalı bence. Süt virir, yoğurt yaparsın. Hem de buzağılar.."

"Hangi buğaya çektirecen? On gayime istiyormuş Mihtar."

"Buğası da bataydı, kendi de."

Emine dinliyordu. Şubat'ta bu hava zor bulunur. Tatlı bir güneş, ılık ılık. Önlerinde deniz, yel yok, kendiliğinden köpüklenip duruyor. Emine denizden yana bakıyordu, dalmıştı.

Kâmil Dayı, "öteden ağrı" Personel şefinin gelişini gördü. "Davranın, geliyo.." dedi bunlara. Adam öfkeliye benziyordu. Hışım ile koltuğuna oturdu. Zile basıp kahve söyledi. Ardı sıra Kâmil Dayı da içeri damladı.

"Sana yarın gel dedik be herif!" diye parladı Şef. "Bıktım usandım seni burnumun dibinde görmekten. Yapışkan at sineği! Dur biraz, hemen çekilme.. Ben bağırır çağırırım, sen ne bakıyorsun. Nizamettin bey, Nizamettin bey! Şunun evrakını ver bana." -Uzatılan kâğıtları aldı, tek tek açtı. Baktı. Durdu. Düşündü.- "Hım, evet evet.. Benim sana söylediğim gibiymiş; kabahat damadında. Hani, Amele Birliği Cüzdanı nerde? Hani, Aile Cüzdanı nerde? Evlenme Cüzdanı nerde? Hani anasının, karısının cüzdanları?"

Ömründe hiç bu kerte ters birisine çatmamış Kâmil Dayı iyice şaşırdı, bunaldı. Eliyle öteberisini yoklayıp istenilenleri uzattı. Ter içinde kalmıştı.

"Sen nesi oluyorsun?"

"Kimin beğim?"

"Elinin körü. Hasan'ın.. Hasan'ın nesi oluyorsun?"

"Gayın pederiysin beğ!"

"Öyleyse senin burda ne işin var! Sen çekil başımdan, kadınları çağır bana."

Kâmil Dayı, Gülsüm ebeyle Emine'yi getirdi. Masanın önünde dizildiler. Personel şefi gözlüğü ile oynayıp bir zaman da onları inceledi. Emine utancından kızardı. Nasıl bakıyordu bu er kişi böyle kendine? Kara kıvrıkcık kirpikleri titriye titriye aşağıya düştü. Şefse, Gülsüm ebenin üstünde karar kılarak yüksek perdeden konuştu:

"Kadın!" dedi. "Oğlunun ölümünde Şirketimizin bir suçu, ya da kusuru yoktur. Şimdi sizlere, Hukuk Müşavirimizden gelen mütalâayı okurdum ama, hem vakit alır, hem siz bir şey anlamazsınız. Buna hacet görmüyorum. Akli başında bir insana benziyorsun. Ölüm, Ramazan oğlu Hasan'ın kendi ihmal ve dikkatsizliğinden hâsıl olduğu cihetle, mevzuatımız, bu gibi ahvâlde murisin yakınlarına tazminat itasına müsait değildir." -Öksürdü.- "Ancak, sizin de vaziyetinizi gözönünde tutan Şirketimiz, başka bir talep ve iddiada bulunmayacağınıza dair.." -Öhhö, öhhö.- "Şu ibranamayı imzalamanız şartıyla, size bir yardımda bulunmağı kabul ediyor. Sana otuz lira, geliline de altmış lira veriyoruz. Şu kâğıdın altını imzalayın bakalım!"

Alacak-verecek kalmadığını anlatır belgeyi ters çevirip kodu önlerine. Sürdü. Bu okkalı sözlerden Gülsüm ebeyle Emine, yalnız, kendilerine verilecek para tutarını kavrayabildiler. Kâmil Dayı, aklı sıra, kadınların hakkını koruyacak oldu:

"Az degal mi beyfendi? Bize dimişlerdi ki.."

Gelgelelim işte bu söz, zaten ağzınadek dolu su kabını taşırmağa yetti. "Müdür beyfendi" köpürdü, yumruklarını sık-tı, küt küt masaya indirdi:

"Daha konuşuyor musun?" diye gürledi. "Hiç vermeseydik ne yapacaktınız? Çıldırmaq isten değıl.. Hepiniz nankör adamlarsınız, nankör! Şirket olmasa hepiniz aklıktan ölürsünüz be.. Buraya oluk oluk para akıtıldı. Gene de sizlere yaranamadık. Giderayak başımızın derde girmesini istemiyoruz, yoksa, para yerine hava alırdınız. Bana kalsa size on para vermem!"

Gülsüm ebenin ödü koptu. Arkadan yavaşça Kâmil Dayının ceketini çekti. Belli olmaz, cayıverirlerdi.

"Şimdi bu parayı alıyor musunuz, almıyor musunuz?"

Kâmil Dayı, işi biraz sezinler gibi olmuştı. Gülsüm ebenin çekıştirmesine bakmadan dayattı:

"Emrin başımız üzerine.. Velâkin az. Abokat tutsaydık herhal daha çoğunu alırdık. Emme gene de izin ver, para galsın, biz gidip bi danışalım."

Bunu beklemiyen Şef, burından soludu, ağzından pofladı.

"Ya.." dedi. "Maaşallah, katır gibi inadin var. Ben şimdi gideyim, yukarda Teknik Direktörle konuşayım, inadinızı anlatayım da görün gününüzü. Bakın bakalım bunu da alabilecek misiniz?"

Kâğıtları topladığı gibi fırladı gitti. Kadınlar afallamıştı. Gülsüm ebe:

"N'ettin, n'ettin?" yollu çıkıştı Kâmil Dayıya.

O da, masalardakilere duyurmamağa çalışarak:

"Hele dur, hele dur.." diye mırıldandı.

Beklediler. Personel Şefi yukarıda Teknik Direktörün odasına değıl, Muhaberat Servisine girmişti. Mendiliyle alnını, başını, ensesini siliyordu. Orada, dosya memurunun yanında bir süre oturdu. Cigaralar içildi, dereden tepeden konuşuldu. Yaşar bey, Şirketi nasıl koruduğunun duyulmasını, anlaşılmasını, bilinmesini isterdi. Her pazarlıkta yukarı çıkar, Hukuk Müşavirinin biçtiğı fiyatla kendi verdiğini açıklar, gösterirdi. Gene öyle yaptı. Biraz sonra aşağıya indi. Yol açtılar, oturdu.

"Kaza sırasında lâmbası yanında yokmuş.." dedi. "Lâmbası. Lâmba olmayınca her şey olur ocakta. Şimdi anladınız mı?" -Yaptığı açıklama tüm pürüzleri silmişcesine rahatladı. Gevrek gevrek güldü.- "Şansınızdan, Teknik Direktörümüzün

esref saatine rastladınız. Karısına yetmiş beş, anasına elli lira vermeğe razı oldu." Balmumu gibi yumuşayıp: "Haydi, şuraları inzalayın da gidin vezneden paranızı alın!" dedi.

Kâğıttaki pulların üstünü gösteriyordu. Gülsüm ebe mühür kazdırmıştı. Kâmil Dayı, Emine'ye istampayı gösterdi:

"Barnağını şoraya buluştur, beyefendinin didiği yere bas.." dedi.

Topal Hüseyinle Kâmil Dayının mısır tarlaları bitişikti. Her ikisi de köyün kuzeyine düşüyordu Üç yıldır aradaki çiti kaldırmışlardı. Birlikte ekiyor, ürünü birlikte alıyorlardı. Kâmil Dayının kocamış boz eşeğini de birlikte kullanmaktaydılar. Hasan'ın ölümü bu ortaklığı bozmadı. Topal Hüseyin sakatlığına sakat ya, çalışkan çocuk. Artık kocayan Kâmil Dayıya da odun yaracak, tarla sürecektir, hem de parasız çalışacak biri gerek. Anasının kumasıyla oldum bittim geçinemiyen Emine, gene kocasının evinde kaldı. Tut ki, ölmemiş. Kızı bir kez gelin ettikten kelli başından bir boğaz eksilen babası da razı. Ağız açıp bir şey demedi. (Varsın kalsın Gülsüm ebe..) diyordu. (Gız, yanınızda, bizdekinden irahat.)

Hasan elden gidince, evin idaresi büsbütün Hüseyin'e geçti. Sakatlığından ötürü, askerden bir yılda tezkere almıştı. Bu bile yeter. İçki bilmez, kumar oynamaz, cigara kullanmaz. Emine'ye, eh, taze gelirken şimdi dul. Söylemez etmez, ama canı da erkek çeker. Gülsüm ebe becerikli. Ayı ayrı işleyip gönüllerini denk düşürdü birbirine. Ağustos ayının sıcağında, mısırlar toplanırken oldu bu iş.

Kâmil dayı üç gündür sıtmadan yatıyordu. Millet dışarıda terler, o yorgan altında titrer. Hüseyin'e yardıma gelmişti Emine. Tarlanın ortasında, boylarını aşan yaprakların arasında, Hüseyin Emine'ye yaklaştı geriden. Şalvarı çekiverdi. Kadının gırtlığından boğuk bir gülüş çıktı. (N'ediyon Üseen?) diye kaçınağa yeltendiye de, Hüseyin onu zorlu tutmuştu. Koyvermeden, gözlerine baka baka: "Gaçma. Bu iş olacak Emine?" dedi.

Kadın debelendi. "Etme. Tabanını öpem, vallaa gorecehler. İrezil olacağız koye. Etme!"

"Bana varacan mı?"

"Varacam emme burda olmaz, gorecehler."

Topal Hüseyin dinlemedi gerisini. Dallarını hışırdatarak çekti, yengesini sırtüstü yıkıverdi yere. Gayrı Emine'de de ses soluk kesildi, sustu. Yapraklar pıtırıyordu. Saplarıyla birlik sallandılar, açıldılar, düzeldiler.

Dört yıl geçti aradan.

Hasan'dan çocuğu olmamıştı Emine'nin, Hüseyin'den de

olmadı. Kısırlığı yüzünden daha yıpranmamıştı. Daha köyde adı geçiyordu. "Yandımların Memetağa" nın oğlu Niyazi haber salmakta, görüşmelerini istemekteydi el altından. Nedir ki, Emine ona da, başkalarına da karşı-kodu. Yollanılan beşi birliği, bir çift pabucu, yün çorapları geri çevirdi. "İrazı ossam bu beşibirlik bende kalır mı ki? Kalsa da ırazı değilim. Üseene söylersem hır çıkar, kan dökülür. Susuyom emme, bi daha bana bişey yollamasın, istemem!" dedi.

O zaman, ileri geri konuşmağa başladı Niyazi. "Namıs kim, o kim? Yutturup duruyo herkeşe. Gahpenin çocuğu olu mu? Olmaz. Döl dutar mı? Dutmaz. Var anla. Gözü şunun bunun erkeğinde. Aha dün gece tuzcu Rüştünün damından çıkarkene gördüm." Birçok uçkuru gevşekleri de inandırdı bunlara. Babası Devrek'ten marangozla duvarcı ustası getirtmiş, yeni bir ev yaptırtıyordu. Emine su taşırken, yapının önünden geçiyordu. Fitili onlara soktu. "Koydekiler az geldi, size gırıtıyor. Su mu taşmazdı, hamaratlığı duttu gahpenin!"

Emine'nin oduna gittiği bir kuşluk zamanı, meşelikte kadına pusu kurdular. Emine adamların niyetlerini anlayınca bastı çığlığı. Neylesin ki, batıya doğru esen yel, sesi köyün öte yönüne götürdü. Adamın biri, sesini kessin diye başına sopayla vurdu. Öte yandan, suç ortağını yüreklendirmek için, (Hadi ülen, hadi!) diye homurdandı. (Bağırp çığırın garı tez yola gelü.. dut, sıkı dut. Goyverme. Vay anasını avradını..)

Kadının kesik kesik feryatlara ara vermediğini görünce, saçlarından çeke çeke meşeliğin içine sürüdüler. Emine'nin karşı koyuşundaki inat, onları korkutup kızdırıyordu. Madem o yolun yolcusu, bu çığlıklar nesi? Birisi ağzını tıkarırken, öteki şalvarını çekti. Herifin elini ısırды Emine, ötekini de tekmeledi. Hem incinir yerinden. Adam can acısıyla içi yanarak, başına bir sopa daha indirdi. Ve artık Emine hiç kıpırdamadı.

Kadını öldürdüklerini anlayınca, akılları başlarına geldi. Savuştular oradan. Savuşmadan önce, duvarcı ustası, kendilerini ele verecek izleri sözüm ona yoketti. Büyük bir dal keserek yerleri süpürdü. İlk bakışta, kavganın nerede başlayıp nerede sona erdiği belli olmuyordu böylece.

Gövde sıcaklığını yitirip soğumağa yüz tutunca, koltuk-altlarındaki kılların arasından, gömleğin kıvrımlarından bir iki bit ortaya çıkarak ölüyü bıraktı. Çıplak ayaklarına, iki tutamı kopmuş saçlarının kökündeki artık akınıyan pıhtılaşmış kana, kara sinekler konup kalkınağa başlamıştı yalnız. Sol yanı çürük yüzünde, ağız alabildiğine açıldı. Sırtüstü yatıldığı yerde, sağ omuza doğru büyüğü hafiften. Entarisi yukarı doğru sıyrılmıştı. Hırpalanmış, yırtılmış şalvarının şurasın-

dan burasından, donuk bir beyazlıkta, bacakları görünmekteydi. Ara sıra sırtı şöylece yalayıp geçen sıcak yel, bodur bir çalıya takılı, Ebcesinin Zonguldak'tan alıp getirdiği kıyıları oyah ak yemenisini sallandırıyordu.

. Saat yirmi üçe beş kala, yoğun, hemen hemen akıcı bir su kitlesi gibi soğuk, ağır bir sisin içerisinde, Devrek'ten Beycuma'ya dik büküntülerle inen yolun başından ilk kamyonun gürültüsü duyuldu. Bir ışık huzmesi sırtın ta tepesinde donuk donuk parladı. Yolun kıvrıntılarına uyan kamyon, Bucağa paralel geldi mi, bu ışık, cnli bir kama gibi boşlukta uzamakta; dikine geldiği zaman, da ortası daha açık renk iki beyaz yuvarlak gibi görünmekteydi. Sanki bir kalınca buz parçasının ardından, karanlıkta, elektrik feneri sıkılıyordu. Ortallığı bir sistir basmış, iki üç adım yaklaşmadıkça kimse kimseyi görmez olmuştu. Yirmiye yakın direk, kamyonunun peşi peşine, ağır ağır inişleri bucağın tek sokağını sıyırdı uykusundan. (Kamyonlar göründü!) dediler.

İlk gelen araba "Çardaklı Kahve" nin önünde durdu. Jandarma Karakol Onbaşı, üstü tahtasız, kilimle örtülü tabutu kahveden çıkarmalarını söyledi. İki kişi, onu uçlarından kolayca yakalayıp yol kıyısına koydu. Topal Hüseyin şoförün yanına sokuldu. Çekingendi:

"Ağaç! Bir mevta var. Zonguldağa, hastaneye gitcek.."

"Varsa n'apalım!" diye terslendi şoför. Evine geç kalmış ve canı sıkılıp duruyor.

"Hanı, tabutu direklerin üstüne kosaydık götürür mün diyeceğdim?"

"Sevaptır koçum.." diye söze karıştı Gülsüm ebe. "Otobos almadı da, zabahtanberi kamyonları gözledik."

Adam, başını çıkartıp (Tabut nerde?) diye sordu, isteksizce baktı. Dinlemek gerekmez, cinayeti hepsi daha Devrek'telerken duymuşlar. Dorukhan'dan geçen yolcu anlatmış onlara. Jandarma herifleri ta Ereğli'de enselemiş. İnkâr etmişler başta, suçu birbirlerine yüklemişler, sopayı yiyince bülbul kesilmişler. Sözde, Muhtarın oğlu azdırasıymış kendilerini.

"Şimdi öbür arabalarla Kolbaşı gelir. Ben kendi başıma cenazeyi alamam anacığım. O al derse alırım.." dedi.

Biraz sonra öteki arabalar da geldiler. Yol boyu dizildiler. Lâmbalarını söndürdüler. Kolbaşı, şoförler, ördekler -kacak bindirilen yolcular- aşağıya atlayınca esneyip gerindiler. Dizleri, burunları donmuştu çoğunun. Havanın pisliğine ana avrat dümdüz gittiler. Kolbaşı:

"Böyle, saat ikide güç varırız şehre.." dedi. "Birer çay içelim de aklımız başımıza gelsin. Kolum kanadım tutmuyor soğuktan!"

"Bir cenaze var Emin efendi.." diye duyurdu onbaşı. "Otopsiye gidecek."

"Çağlarda öldürünüşler hani, o mu?"

"O!"

(Tuzcu Rüstü'nün...) yollu başlayacakken, gözü Topal Hüseyin'e ilişip sustu Kolbaşı. Kocasını total, kıskançmış üstelik. Şu kısaca boylu, soluk yüzlü, bıyıkları düşük çocuk olacak. Yürürken sağa sola yatıyor. Kadını da övmüşlerdi gayet. Yedi köyün güzeli, tüm köyün ortak malıymış.

"Kilimi kaldırın da görelim!" dedi.

İkinci kamyon lâmbalarını yaktı. Hüseyin karısının yüzünü açtı. Bir koku bir koku. Geriye çekildiler. Kadının suratı korkunç. Mosmor. Ağır kahkahadan katılmış gibi. Kolbaşı daha çok bakamadı. Az öteye seslendi:

"Osman, senin arabana al bunu!"

Gülsüm ebe, Kâmil Dayı, Topal Hüseyin, bir iki yardımcı, tabutu 17 numaralı kamyonu, direklerin üstüne çıkardılar. Yardımcılar çekilince kendileri de kıyıya iliştiler. Şoför arabanın çevresini dolandı, lâstiklere baktı.

"Sıkı durun, düşmeyin!" dedi. "Ölüm, kaşın gözün arası bu yol'arda."

Kâmil Dayı: "Yo.. düşmeyiz!" dedi. "Allah senden razı olsun!"

Gülsüm ebe: "Bismillâhırrahmanilrahim.." diye mırıldandı. "Hayırlısı senden." Çatkısını kaşlarına dek indirip bir dua'ya başladı. Topal Hüseyin azıcık hafifler gibi olmuştu. İçini çekip tabutun ucuna yapıştı. Kâmil Dayı elinden düşürmediği tesbîhlî hızlı hızlı çekmeğe koyuldu.

Kamyonlar yeniden yola çıktılar. Yirminci kilometrede arabalardan birisinin freni bozuldu. Yarım saat onu beklediler.

Ereğli Kömürleri İşletmesi'nin "Merkez Atelyesi" ne daha gelmeden, beton köprü'nün dibinde Emine'yi aşağı indirdiler. Uykuya dalmış, ıssız şehrin sokaklarında, Kâmil Dayı; sabahçı kahvelerine uğrayıp, onu Memleket Hastanesine taşıyacak iki hamal aramağa gitti.

Önce o korkunç gürültü... Tir tir titreyerek sokuldum deme. Nasıl da görmüştük yıldırımını? Birdenbire, denize tıpkı resimlerdeki gibi düşmüştü. Öyle parlak, kırık kırık ucu, tıpkı ok! Deniz bir aydınlandı, bir kısa, kısacık süre. Sapsarı ışıklar ucunda kaldı deniz. Ve bitti.

Dudakları arasında bir şeyler mırıldandı dedem, bana döndü:

— Bu yıldırım işte, dedi, korkma, geçti artık...

Sonra o büyük yağmur. Pencere camlarından akan küçük derecikler. Karşılar görünmez olmuştu...

Şimdi yıldırım düşmez ki... Dışarda kar yağıyor sabahtan-beri. Yaşlı kadın gitmeden nasıl söyledi. Çirkin, dişsiz, kara ağzından bir bir döküldü sözler.

— Senin yattığın bu yatakta üç gün önce bir kadın öldü. Tam bir hafta can veremedi.

Benim yatağında ölmüş... O da bu zili kullanmış, bu düğmeye dokunmuş, bu demirlere tutunarak doğrulmuş.

Ne olmuş ölmüşse?!. Hepimiz öleceğiz... Hiç ölüden korkulur mu?..

İşığı söndürmemeliydim.

Bu ses ne? Pat pat pat. Kiremitlere çinko gibi bir şey vuruyor. Biraz uyuyabilseydim. Böyle kıpırdamamak, hep aynı yana yatmak da ne yorucu. Ama kimildayamam sancım tutar.

Sonra kadın, bana, baktı baktı.

— Sen iyileşirsin, gençsin, üzülme, dedi.

Kızını çekistirdi, oğluna kötü dualar etti. Şiş, şiş, mosmor bacakları on misli büyümüştü. Çenesine doğru kıvrılmış burunun altındaki ağzı... Of ne korkunç kadındı...

Gözlerim yoruldu böyle kapalı tutmaktan. Açamam. Karanlığı, yalnızlığımı görmek istemiyorum. Odama bir damla ışık sızıyor. Kadife gibi elliyebilirim karanlığı.

Pat pat pat... Ne olur bu ses dursa...

Ne var korkacak? Burası hastane, her yatakta birileri ölmüştür.

— Sen iyileşirsin. İğrenç, derisi pathyacak gibi gerilmiş

bacaklarını karyoladan sarkıtmış bana bakıyordu. Ya kokusu!..

Bütün gece uyumadı. Portakal yedi, oturağa oturdu, pis bir hasta. Acımıyorum ona. O da bana acımadı. Yoksa ölen o muydu?

Karıştırıyorum ikisini. Yarın olsa bir soracağım. Yok, yok deli derler bana. O bu sabah taburcu oldu.

— Bir hafta can verememişti.

Yarın hiç olmayacak mı? Korkuyor muyum yoksa?

Elimi bir parça uzatsam aydınlık olacak. Uzatamam, sancım tutar. Dostlarının, arabasına bindiğim şoförlerin, doktorların, hastabakıcıların acıdığı sancı. Bıktım artık. Bana acıyan gözlerden, kımıldıyamamaktan bıktım.

Sancı yüzümde resim gibi. Görüyorlar, bakıyorlar sancıma.

Odamda biri var. Rüzgârdır... Rüzgâr giremez odama. Her yan sımsıkı kapalı. Birisi ağır ağır dolaşüyor odamda. Gece yüzüme yapışıyor, korkuyorum.

— Sen iyileşirsin, sen iyileşirsin...

Yastık sırlıslıkla. Başım sular içinde, boğuluyorum. Sulara gömülü başım. Pat pat pat... Bir de bu ses, deli edecek beni. Kolumu uzatsam, aydınlık hemen yanımda. Ya dokunursa, kemikten elleriyle elimi tutarsa!.. Uzatamam elimi, sancı saatlerce sürer. Odada dolaşiyor. Ak başörtüsü, upuzun boyuyla odada dolaşiyor. Gözlerini kapamış. Bakmıyorum, ama görüyorum.

"Yaklaşma bana, yaklaşma bana!" Sesim boğazımda düğümlü.

— Kalk yatağımdan.

O mu söyledi bunu, ben mi düşündüm!

Yok yok odamda kimseler yok. Başımın yarısı yorganın dışındaydı. Saçlarıma dokunursə? Belki tutuyor. Ölülerin dokunması duyulmaz ki...

Dedem:

Korkma kızım, bu yıldırım, demişti.

Deniz ıpışık olmuştu. Çok yıllar geçti aradan.

Korkmuyorum, hiç korkmuyorum. Biraz elimi uzatsam, zili çalabilirim, ışık yanar. Ama yatağımanın önünde şimdi. Diz çökmüş. Kemik elleri yorganımın üstünde, uçurum ağzından fısıldıyor:

— Sen iyileşirsin, sen iyileşirsin.

Boğazım ateş, terler yapış yapış.

— Anneciğim!..

Ben bağırmadım, benim sesimle bağırdı birisi. Kolumu nasıl uzattım, nasıl aydınlandı ortalık!

Ama sancı yüzümde resim gibi. Ak odamda yapıyalmızım.

Yanıbaşımda küçük, kırmızı güller bana şaşkın şaşkın

bakıyorlar. Sabahleyin getirmişti. Küçük, kırmızı güllerin beni hep koruyacak biliyorum, hep yanımda olduğunu biliyorum; mutluyum. Gözlerimden yaşlar boşanıyor. Tıpkı yıldırımından sonraki o büyük yağmur gibi. Yıllara önce deniz bir aydınlanmıştı...

Gece bitmeden sabah olur hastanede. Önce bir kapı açılır aşağılarda birde. Sonra sesler çoğalır, koridorlarda gidip gelmeler başlar. Bu saat sağlam kişilerin sabaha karşı en tatlı uykusudur. Hastalar umutla açarlar gözlerini. Ya da acıların kapatmadığı gözlerin sabahıdır bu. Umudunu yitirmedikçe yaşar hasta. Ak başlıklı hemşireden umut, doktorlardan umut, ilâçlardan umut, kapıdan her gidenden umut..

On yedi yaşındaki kalp hastası güzel Oya:

Siz ameliyat olup iyileşeceksiniz, ben bir çember içinde yaşayacağım. Koşamam, biraz sesle gülemem, azıcık yerim, o da hiç tuzsuz. İnanın böyle bir çember içinde, bütün ömrümce...

Bütün ömrünce mi?

Böyle bir şey yokmuş küçük Oya. Seni sevdikleri için, acıdıkları için çıkarmıyorlar hastaneden. Öyle genç, öyle güzel-sin ki.

— Hayır, diyorum, daha ne iyileştirme yolları vardır. Sen de iyileşirsin.

Fethiye'li Zeynep, Çanakkale'li Feriha, hepiniz iyileşeceksiniz.

— Lösemiden kurtuluş yok mu? Yok yok, Allah isterse.. İstemiyor.

— Öyle konuşmayın.

— İstemiyor işte, baksana, gün günden kötüleşmiyor muyuz?

— Bir gün... Hiç belli olmaz.

— Susun, susun diyorlar ikisi bir ağızdan, bize aldınmayın. Üzmeyin bizim için kendinizi.

Şaşıyorum, ikisi de yiğit bu kızların... Şimdi nerelerdesiniz? Soramam ne oldular diye. Ben o kadar yiğit değilim.

Arada bir kırmızı renkli küçük paketler götürüyor adamlar kollarının altında. Pencereyden görüyorum. Karşıda, Karacaahmet yoluna doğru. Küçücük bebekler toprağa nasıl koyarlar sizi! Tıpkı yere düşmüş oyuncak gibisinizdir. Ağzınızda belli belirsiz bir gülüş, aralık kalmış gözlerinizle tıpkı yere düşmüş taşbebekler gibi. Kıyamıyorum size. Sizi, toprağa değil, yıldızlara yollamak istiyorum..

Yarın sancım dinecek, aylardır çektiğim acılar yarın bitecek. On beş gün sonra evimde olacağım.

Beni bağışlayın, küçük Oya, Zeynep, Feriha, beni bağışlayın. Siz de iyileşeceksiniz. Hele en büyük bomba bulunsun, siz de iyileşeceksiniz.

Gözlerim aralandı, annem kapıda sisler içinde. Sonra her şey yok oldu. Yanıyorum, üstümde yüzlerce kilo. Birileri elimi tutuyor. Bakıyorum, yitiyorlar.

— Gözünüz aydın.

Neden aydın? Yanıyorum ben.

— Bir damla su!

— Yarına.

Yine sesler uzaklaştı. Uzaklarda biri ağlıyor. Ağzımı lak pamukla siliyorlar.

Gözlerimin arasında, doktor:

— İşte, diyor, her şey bitti artık, sapasağlamsınız.

— Sağol doktor, öyle iyisiniz ki... Kalbim öyle dolu ki hepinizle..

Evim ne kadar renkli. Bu köşeyi, bu divanda oturmayı. yoldan geçenleri, satıcıları, mahallenin yaramaz çocuklarını ne kadar özlemiştim. Öyle mutluyum ki... Yanımda uyuyan kedimin, ipek tüylerini okşuyorum. Kırmızı güllerimi, vazoya kendi ellerimle koydum.

Beni bağışlayın Fethiye'li Zeynep, Çanakkale'li Feriha, küçük güzel Oya. En büyük bomba bir gün yapılacak...

TECİRLİ, Mustafa

Y A K I

Yanar günün bunaltıcı sıcağı çökmüştü ovaya. Bir yandan ateşlemişler de yanıyor gibi ortalık. Topraktan ak bir alaf çıkararak yanıyor gibi pul pul. Ova durgun. Arada bir duyulur duyulmaz, gün doğu yanından hafif bir yel fisiltisi yekiniyor. Yeşil ot, suda ezilmiş ot kokusuna benzer bir koku. Toprak yeşil ot kokusuyla karışık sıcak bir hava yalayıp geçiyor adamın yüzünü.

Üç buçuk dönüm, ya var ya yok. Sarı bir tarla. Sarı tarlanın her yanı biçilmiş ekin firezleri dolu. Biçer çekerin geveleyip attığı buğday sapları dolu. Saplar top top, sıra sıra uzayıp gidiyor ötelere. Sarı tarlanın sağ yanında, altı yüz adım ilerden bir yeşillik başlıyor. Yeşillik gerilere uzayıp yayılıyor. Çeltiktir bu. Gözünü sevdiğim bereketli Çukurova toprağının yeşil denizi. Bereket denizi. Arada bir yeşil fisilti ile gelip geçen koku bu yandan, buradan olsa gerek.

Sarı tarla buğday ekili. İki buçuk dönümlük buğdayın azı kalmış. Gerisi biçilmiş. Deste yapılmış. Bir kısmı da orta yerdeki dört direkli haymanın yanı başına bilezik yapılmış. Avşar Ali'nin sarı tarlası bu. İki buçuk dönümlük sarı tarlası. Tarla komşuları birlik olup tarlalarını biçer dövere verdiler. Ali'ye de dediler: "Biz biçer döver getiriciyik kardaş. Gel sen de gir içimize."

Ali'nin aklına yatmadı bu:

"Ben tarlamın betini bereketini biçer döver sokup da kaçırmam." dedi.

Şimdi ne oldu. Ötekiler silip süpürdü tarlalarını. Ali çalışıyor. Elliklerini geçirmiş ellerine, orak sallıyor. Boyuna biçiyor. Karısı da yardım ediyor. Ha bugün, ha yarın doğuracak. Olsun. Gene de işten kalmıyor. Şelek çekmekten geri durmuyor.

Sarı tarlanın ortasında, ak bir gerdanda kara bir ben misali duruyor haymanın gölgesi. Üstüne kellesi koparılmış ekin sapları atılmış. Saplar seyrek seyrek. Bundan ötürü öğleyn güneş tepedeyken ala bir gölge düşürüyor altına.

Haymanın direğine sırtını dayayıp oturmuş kadın var gücüyle vurdu bacağına. Parmaklarının arasında bir şeyler öfelledi. Eline baktı, kızıl, kıpkızıl kan parmakları.

"Tanrı canını alasıca, dedi, göz göre göre adam alacak.

Körolası. Buldun şurda iki lokma kanım kalmış. Onu da sen em ölek, kurtulak."

Sinekler dönüyordu. Gene birisi bacağında ezilen sivrisineğin kan bulaşığına kondu. Kadın seslenmedi. Durdu, baktı sineğe. Birden can havliyle elini öyle bir indirış indirdi ki, şırak etti. Sivrisinek elinin altında ezilmişti. Orayı ovuşturdu. Bu sese yanbaşımda şapkasını yüzüne örtmüş yorgun yorgun uyuyan Aşar Ali uyandı.

"Ne o, dedi, ne o kız?"

Kadın ovuşturduğu yeri gösterdi.

"Canavar, dedi, can düşmanı. Gündüz gözüynen adam alıyor. Yarsalar haberin olmaz seni."

Aşar Ali:

"N'edek, neyleyek avrat, ölek mi?"

"Var mı neylemesi. Görmüyon mu ettiğini çeltiğin. Buna can dayanır mı? Gâvur askeri gibi sinek yapıyor. Öldürür bu bizi. Arpa ek, dedim şu tarlayı sana. Şimdiyedek ardını önünü alır yaylaya çıkardık. El yaylasına göçtü."

Aşar Ali yerden aldığı bir buğday sapını geviyordu.

"Öyle, dedi, el yaylada."

"Ağ sulu pınar başlarında."

"Yeni yıla ölmezsem."

"Gene mi?"

"Öldürmezse."

Usuldan yekindi. Bacaklarını açıp yavaş yavaş gerindi, esnedi. Beli kütür kütür etti.

"Kalk, dedi, başlyak. Çoğu gitti, bir gayret edek."

Kadın kalktı. Birden:

"Uyy... Uyyy..." diye yere yığıldı. "Öldüm anamınını..."

Yere çömelmiş, eliyle karnını kavramıştı.

Aşar yetişt, başına dikildi:

"N'oldu sana bre kız." dedi.

Kadın çömeldiği yerde bir eliyle karnını tutmuş, bir elini yere destek yapmıştı.

"Sancı," dedi. "sabahtan beri içimi kemirip duruyordu. Demedim sana. Dişimi sıktım. Dayanamaz oldum kalan."

"Niye ilkin demedin ocağı yanasıcının kızı?"

"Geçer sandım."

"Kurtulacak mısın yoğsa?"

"Bilmem."

Yüzü sararmış. Gün yanığı, esmer. yamalı yüzü sararmış. Kehribar sarısına dönmüş tümünden. Gözler ak ak dönüyor. Fersizleşmiş.

Dayanılmaz bir acı içinde gene:

"Uyyy..." dedi. "Uyy Allah."

Yere kapaklandı.

Ali:

"N'edek şimdi kız?"

Kadın yattığı yerden:

"Git, Döndü dezzeme git. Halimi anlat. Uyy... Uyyyyy..."

Ali:

"Sık dişini."

"Döndü dezzeye git. Böyle böyle de. Bizim avrat de. Sancılandı de, gelsin. Yörü."

Kadın kıvranıyordu yerde. Debeleniyordu, firezlerin, sapların içinde. Elini attığı firezler topraklı topraklı kopup geliyordu. Can havliyle tutam tutam yoluyordu.

Ali:

"Avrat," dedi, "ben seğırtir giderim şimdi Döndü dezzeciğe. Dayan sen. Al bir çabutta ağzına gev. Ben gelenedek gevedur. Acı duymazsın o kadar."

Ali koşuyordu. Biçilmiş ekin tarlalarının içinden koşuyordu. Uçuyor gibi. Gözlerinin önünde sarı bir dünya dönüyordu...

Döndü karı:

"Vay körolmuyasın Ali, kurtulmuş taman."

Eğilip baktı. Bebek usuldan bağıırıyordu. Ali getirdiği leğeni haymanın direğine dayarken başını çevirdi. Kıpızın kana bulanmıştı kadının kuşaktan aşağısı.

Döndü karı:

"Git," dedi Ali'ye, "sen öte git. Ben şunun eşini düşüre-yini."

Kadın bir bez gevip duruyordu ağzında. Solup gitmişti. Yüz göz tere batmış. Toprak yapışıp çamurlaşmış yüzünde. Kınalı gür saçları saman çöplerine belenmiş. Yattığı yerden ıhlıyarak doğruldu. Ölüce:

"Ben düşürdüm eşini dezzem."

"Hele kalk, kalk ayağa bir."

Kadın sınıadı kendini, cansızdı.

"Kalkmam," dedi, "can yok bende Döndü dezzem."

"Hele kalk sarım."

"Yok dezzem, kan can yok bende Döndü dezzem."

Döndü karı, yan tarafta kadının baş örtüsünün arasında vengildiye bebeği eline aldı. Kara saplı bir bıçakla göbeğini kesip düğümledi.

"Ali," dedi, "ğâvur Ali. oğlun oluk, oğlun."

Bebeği, kıpkızıl et parçasını o yana bu yana sallıyordu.

"Oğluma da maşallah, kuzuma da maşallah, vezir olur inşallah. Gülüme de maşallah..."

Ali sarı dişlerini göstererek gülüyor.

Döndü karı türkü çağırır gibi bir gaydayla söylüyor:

"Gülüme de maşallah, yavruya da maşallah, çüççülü çüççülü maşallah."

Yerde yarı doğrulmuş kadına baktı.

"Benim büyüyesice ergenim," dedi, "sarı gelinceğizimi ne hallere soktun böyle."

Ali leğeni getirdi. Su koydu içine. Döndü karı kesik kesik vengildiyeen bebeği dizinin üstüne yatırdı. Cebinden çıkarttığı bir bez çıkını açıp leğene boşalttı. Ali'ye:

"Karıştır şu tuzu." dedi.

Bebeği evlri çeviri çimdirdiyordu. Çimdirdirirken de:

"Hı, benim ergenim, ananı ne hallere soktun, hı, ergen kuzu." diyordu.

Ali:

"Döndü dezze?"

"Hıı."

"N'edek şimdi?"

"Hele sakalı ağarasıcaya, n'edeği var mı? Oyna, yuvarlan, şapkanı göve at. Oğlun oldu."

Gülüyordu Ali. Dişlerini ısıldatarak gülüyor. Ağzı kulaklarına varıyor.

"Sarı gelinimi çalıştırma artık."

"Olur."

"Eve götürürsün yatar iki üç gün."

Bebeği türlü bezlere sardı. Kadını haymanın gölgesine çektiler. Türlü beze sarılı bebeği yanına koydular.

"Yatsın bu burada," dedi Döndü karı. "Ben gelenedek ayrılma başından sarımın. Verme su isterse."

Yatan kadının başucuna geldi. Baktı, güldü, eğildi.

"Ebesi sevsin ıccık," dedi. Bebeği aldı. Haymanın altında dönmiye başladı.

"Kuzuma da maşallah, delağnnı olur inşallah..."

Getirip, usuldan yerine koydu. Ali'ye:

"Ayrılma başından avradın ha, ekinini batırırım. Can bu. Taze gelin çalınır sonra." dedi.

Yatan kadına döndü:

"Şimdi, şimdi bir yakı yaparım hatın kızım sana. Aha şimdilik. Yaparım bir yakı, içiririm. Arı sili eder içerini. Berklştirir. Tazelenir canın. Aha şimdi gider yaparım."

Yürüdü. Seke seke, bir çocuk gibi yürüdü. Kendi kendine bir gayda tutturmuş, duyulur duyulmaz bir türkü söylüyordu.

İvo ANDRIÇ

N O B E L 1 9 6 1

OLUYAK'TA YANGIN

Bir zamanlar, ermiş yüzlü bir yolcunun, Oluyak köylüleri için' "Tanrı onlara zenginliği verdi ama her çeşit belâyı da birlikte." dediği rivayet edilir. Eskiden böyle olunca, sonrasında varın siz düşünün! O gün bu gün, ermişin sözlerini çürütebilecek en küçük bir kanıt yok ortada.

Oluyak, yücelere tünemiş bir köydür. Bir uçurumun kıyısında kurulmasaydı, yüksek bir yaylada bulunduğu söylenebilirdi: Tıpatıp, yüksek bir ovanın üstündeki bir tepeyi andırır. Çoğunlukla tek katlı, öbür köy evlerinden daha az dağınık evler, bir eksen gibi köyü ikiye bölen Kara Dere'nin boyunca toplaşmışlardır daha çok. Köylüler, evlerini, yerin sarplığı yüzünden üst üste kurmuşlardır; köy, derenin iki kıyısına, uçurumun aşağısıyla doruğuna doğru daraldığı için, uzaktan bakılınca, çok eski bir tufanın bir dev dalgasının bu tepeye fırlatıp batırıldığı bir kadirgaya benzer.

Yol, köyün ortasından dik iner aşağı; kocaman kayalarla sarp tepelerden aşip kayalıklar arasına sıkışmış Drina'ya doğru yılan gibi kıvrılır gider. Köyden inmek iki, çıkmak da üç saat çeker. Kara Dere, paralel iner yola; daha doğrusu, kayalardan öylesine derin çağlayanlar yaparak dökülür ki, tekrar toprağa ulaşmadan yağmur olur, çiğ olur, kaybolur yer yer. Suyun etkisiyle taşlar, kaya yosunu gibi kara bir kabukla örtülüdür. Suyu içilmez bu derenin; çocuklar, bunu, daha yürümeye başlar başlamaz öğrenirler. Yalnız uzakta bulunuşu, kenarda köşede kalışıyle değil, daha başka özellikleriyle de öbürlerinden ayrılır; önce, çevresindeki topraklar verimlidir. Yükseltiden otürü, yulaf bir yana, tahıl pek yetişmez, ama daha iyi cinsten yetişir. Hele meyvesine diyecek yoktur, meyveler içinde de ceviz. Oluyak, genç, yaşlı ceviz ağaçlarıyla çevrilidir. Bazı yıllar köylüler, Vişgrad pazarına, öbür köylerin topundan daha çok ceviz getirirler.

Her şey Oluyak'ta iyi biter, insanlar bir yana. Yerlisi kısa boylu, eğri bacaklı, geniş ama biçimsiz sırtlı olur; upuzun elleri, ezik burunları, yassı yüzleri, küçük kara gözleri, anlam-

sız ama ısrarlı bakışları vardır Oluyak köylülerinin. Boyunları uzundur, tabana doğru, gövdeyle ayrılmaz bir bütün halinde birleşmek üzere genişler. Pazarda, başka köylerden gelmiş yüzlerce köylü arasında, Oluyak'ınkiler kolayca seçilir. Köylülerinin durumu, onları, sık sık çıkıp inmek zorunda bıraktığı için apayrı yürüyüşleri vardır. Vücutlarının ön kısmı arkaya kaykıktır.

Katı yürekli, kuşkulu, az konuşan, binde bir şarkı söyleyen, durmadan çalışıp para biriktiren kimseler olarak tanınırlar. Eski bir inanca göre, Oluyak'ta kim doğarsa, kusurlu doğar. Bu köyden olup da, boynunda uru, elinde, ayağında bir sakatlığı bulunmayan, kısaca Tanrı'nın ters yanına rastlamayan yoktur.

Ama bu kartal yuvasının kısa boylu, sağlam adamları; öbür ülkelerin insanlarından, başvurdukları hileleri, işe dayanıklıkları, o yabanıl, sessiz güçleriyle kesenkes ayrılırlar. Bu köydeki tarla çalışmaları, öbür köylerdekinden hem daha çeşitli, hem daha ustacadır; meyveleri, yalnız doğal nitelikleriyle değil, aynı zamanda hazırlanmış şekliyle de üstündür, pazarda pazarlık etmezler, mahkemelere düşmezler. Fiatları indirmedikleri gibi, ne derlerse onu zorla kabul ettirirler. Tuhalm ki, mahkemeye düştüler, o zaman, dâvalarını sonuna dek savunur, her ne pahasına olursa olsun kazanırlar. Özellikle, aralarında evlenmeye dikkat ederler. İşte bu yüzden, iki kişi arasındaki akrabalık derecesi belirtilemedi mi, "Oluyak soyundan geliyor" demek âdet olmuştur.

Yaşlılar, Alman'ların, İkinci Dünya Savaşında, Oluyak bir yana, bütün Bosna'yı işgal ettiklerini söylerlerdi. Bu şaka da bir gerçek payı da var, çünkü köy, o sırada, hemen hemen yok gibiydi: Avusturya'lıların gelmesinden az önce yanmıştı. Eakin nasıl.

İçlerinden biri, Sarajevo'ya gidip okullarda öğrenimini yapmış, sonra da bir papaz okulunun müdürü olmuştu.* Oluyaklılar için binde bir rastlanan, olağanüstü bir olaydı bu. Babası gibi okumuş, öğrenimini bitirmiş oğlu, Mostar'a yargıç olarak verildi. Oğlu, uzak köyde kalan yakınlarıyla bağlarını, babasından daha iyi sürdürdü. Mostar yargıç, sıcak bir yaz günü, çoluk çocuğuyla, doğduğu köyü ziyarete geldi. Karısıyla kendisi, bu vesileyle, Muderizović'lerin en zengin delikanlısını; Mostar yöresinin en güzel, varlıklı bir kızıyla evlendirmeyi akıllarına koydular. Köyün ihtiyarları, hattâ delikanlının ailesi, uzak, yabancı bir dünyanın insanıyla bu birleşmeyi uygun bulmadılar; ama kararlı yargıç, tasarısını, sonbahar gelir gelmez uyguladı.

Mostar'lı güzel kız Oluyak'a getirildi. Evlenecek delikanlının küçük erkek kardeşiyle, gelinin yakınlarından biri de

bu yolculuğa katılmışlardı. Yol, kızı çok yormuştu. Öğleden sonra, Drina'nın kayalık, yalçın yatağı boyunca giderlerken, nehrin yeşil, derin, korkunç sularının yıkadığı bir atın beyaz iskeleti tıpkı masallardaki gibi- olağanüstü ülkelere varmadan, göksel kıvançları tatmadan önce görmek zorunda kalınan tüyler ürpertici sahnelerden biri gibi geldi ona. Ama Drina'dan Oluyak'a doğru, güneşin sıcaklığıyla tuğla rengini almış dik patikayı tırmanmaya başlarken, bu çetin yolculuğun sonunun, başlangıçtaki gibi korkunç olmayacağını ummak istiyordu. Aldanıyordu. Daha ertesi gün, Drina'nın safra yeşilliğindeki sularını, kayalık yatağını, bir gün önce geçtiği sarp yolu aramaya başladı. Ev, kocası, çevresindeki insanlar, her şey, herkes korkunçtu; anlatılamıyacak, tanımlanamıyacak kadar korkunçtu.

Mostar'a dönecek olan yakınına uğurlarken, gözlerinde yağ yoktu ama, umutsuzca inliyordu:

"Selâm... Evdekilerin hepsine selâm!"

Delikanlının atiyle birlikte, Oluyak'ı dünyadan ayıran koyu karanlıklara gömülüşünü seyretti uzun uzun.

Çevresine şöyle bir bakması, burada yaşıyamıyacağını anlamasına yetiyordu. Ölüm tepesine dikilmiş değildi elbette, ama nasıl yaşıyacağını da bilemiyordu. Acıdan çökmüş, ezim ezim ezilmişti, başına geleceği ne bilsindi, felâket uzak değildi, iyice hissediyordu bunu.

Mostar yargıcı, böyle genç bir kızı evlendirmeyi aklından geçirdiği zaman, kendi köyüne hangi gözlerle bakmıştı acaba? Yeni gelin, kocasından iki, Oluyak'ın en uzun boylu kadınından da üç baş uzundu. Dal gibiydi, güçlüydü, Oluyak'lılar bodurdu, hantaldı. O çevikti, gülec yüzlüydü, Oluyak köylüleri asık suratlıydı, hiç mi hiç konuşmazlardı. O dansı seviyordu, türkülerini seviyordu, öbürleriye yalnız işi, onulmaz bir karamsarlığa gömülmekten hoşnuttular. O, giyime kuşama düşküncüydü, kendine dikkat ediyordu. Neylersiniz ki, evin öbür gelinleriyle baldızları, kötü gözle bakıyorlardı onun bu alışkanlıklarına, şaşırıyorlardı.

Adım başında karşılaştığı bu anlaşmazlıklar, genç kocasının kalabalık ailesiyle bütün köy halkından gittikçe uzaklaştırıyordu onu. Eve akşamları geliyordu kocası. Gücü yerinde bir adamdı, esmer yüzü erken belirmiş kırışıklıklarla doluydu. Boynu aşağı doğru genişliyor, omuzlarında kayboluyordu. Kuşku, üzgün bakışları vardı. Uzaktan, ne zaman kocasının kokusunun yaklaştığını duysa, içi ürperiyordu. Toprak kokuyordu, ağıl kokuyordu, kesilmiş süt kokuyordu. Tek bir söz söylemeden, bir düşman gibi sokuluyordu yanına... Yine bir düşman gibi ayrılıyordu yanından. Aralarında olup biten-

leri bir karanlık gece biliyordu, bir de ağzı kilitli kadıncağızın alnının kara yazısı.

Evin pencereleri dağa bakıyordu. Avlu, Oluyak'taki, çevresindeki her şey gibi iniş aşağıydı. Genç kadın başını kaldırıp da sonbaharın mavi göğüne, yaban güvercinlerinin ağır aksak uçuşuna ne zaman bakacak olsa, Mostar yakınındaki bereketli ovayı anımsıyor, tek bir sözcük söylemeden, gözyaşlarını içine akıta akıta hemen ağlamaya başlıyordu.

Meyveler dallarında olgunlaşmıştı, köylüler var güçleriyle çalışıyorlardı. Yılın bu mevsiminde Oluyak, kaynaşan bir arı kovanına benzerdi. Bütün köy halkı, çocuklardan tutun da ihtiyarlara kadar herkes, hemen hiç konuşmadan, küçük-lükte öğrendiği bir düzene göre çalışıyordu. Bu çirkin, bu ufak tefek insan soyu, zamanı unutturcasına, canına kıyarcasına, en kabasından en incesine her türlü işe eyvallah diyordu. Meşalelerin ışığında, gecenin geç saatlerine dek çalışıyorlardı. Dar gömleklerinin önü, küçük şiş karınlarından ötürü daha bir kısalan iki yaşındaki çocuklar, yerdeki ezik elmaları toplayıp tıpış tıpış geliyor, hayvan yavrularının içgüdüleriyle, yitirmekten korkarak, cendereye atıyorlardı. Sanki görünmez meyve bahçelerinden, at sırtından, öküz arabaları, ya da sadece insan sırtında, yük yük meyveler geliyordu. Reçel yapmak için küçük elmaların içinde ezildiği kayın ağacından büyük bir cendere bekliyordu onları. Avlularda, bakır kazanlarda erik reçelleri hazırlanıyordu; meyve kurutma yerlerinden buhar tütüyordu buram buram. Kaldırılan ürünlerden hiçbirisi ziyan olmamalıydı. Her ürün titizlikle toplanmıştı, her şeyden ustaca faydalanılmalı, her şey değerine gitmeliydi.

Bütün köyden, bir meyve kokusu, sımsıcak bir meyve özü kokusu dağılıyordu yana yöreye. Özellikle çok ceviz vardı. Köyün gelirinin büyük kısmı bu cevizlerden geliyordu; en büyük titizlik de onlara gösteriliyordu. Kadınların işiydi bu. Onlar kurutuyor, kırıyor, harman yapıyor, keçi tüyünden geniş yorganlar üstüne cevizleri koyup ayırıyorlardı. Ustaca eziyor, Oluyak'ın o ünlü "çengel" lerini dikkatle hazırlıyorlardı: Kabuksuz, ama bütün bütün cevizlerle kuru eriklerin yan yana, daha doğrusu bir erik bir ceviz olmak üzere dizilmesinden meydana gelen uzun halkalardı bunlar.

Bu dayanıklı, sessiz kadınların arasında Mostar'lı genç kadın, hep iki büküm duruyordu. Öbür kadınların, uçları dörtköşe parmaklı, cevizlerle, meyve özleriyle yarılmış, çatlamış geniş, kısa elleri, onun daha yeni kesilmiş yuvarlak tırnaklı güzel ellerine dokunuyordu yanlışlıkla. Bir şey söylemeden de -Oluyak'ta kadınlar bile az konuşurlar- köylülerin elleri kin kusuyordu, Oluyak kadınlarının canlılığı tükenmiş gözleriyle onun o kocaman kehlbar renkli gözleri karşılaşıyordu arada

bir. Mostar'lı beceriksizdi, dalgındı, işe veremiyordu kendini. Bu yüzden, kıskançlıklarından, kinlerinden başka horgörülc-rini de çekiyordu üstüne. Bütün gün, bu hışır hışır hışırdıyan serili ceviz denizinde, mutsuz alınyazısını, kaçınılmaz felâketini görüyordu. Geceleyin, Mostar'ın yemyeşil, otlarının kıvançla fışkırdığı ovasını değil de, felâket habercisi, uçsuz bucaksız çölü, kum yerine cevizlerin hışırdadığı, oynadığı çölü görüyordu düşünde.

Sonbahar böyle geçti, ardından da o çekilmez kış. Ve ilkbahar geldi.

Oluyak'lılar, gelini, anası evine birkaç günlüğüne de olsa göndermeyi akıllarından bile geçirmiyorlardı, oysa ki, oralar-da âdetti bu; genç kadının ailesi, Bosna'da ticaret için kentten kente dolaşan küçük erkek kardeşi, ablasını görmek, halini hatırını sormak için Oluyak'a yollamaya karar verdi. Mostar'lı, kardeşlerinin içinde en çok bu kardeşini severdi, hık demiş sanki burnundan düşmüştü: Uzun boylu, yakışıklı, gür sarı saçlı, koyu mavi gözlü bir delikanlıydı bu. Eskiden de onu severdi, ama şimdi, hiç beklemediği bir anda, bir kurtarıcı melek gibi çıkıp gelince; orada, Mostar'da yitirdiği, burada, Oluyak'da bulamadığı ne varsa, kardeşi sanki getirip veriyordu ona.

Oluyak yokuşunda, alacakaranlıkta beliren atının kardeşi olduğunu anlar anlamaz, kıvançtan nerdeyse bayılacaktı, gözleri doldu. Oluyak'ta hiç görülmiyen o kırmızı koşumu farkına varmadan okşuyor, okşuyordu. Akşam yemeğinden sonra bile kardeşinin yanından ayrılmak istemiyordu. Kocasını yanıbaşındaydı, bir cellât gibi sabırla bekliyordu...

Gece ilerleyip de, kocasının uyuduğunu sandığı bir anda, kardeşinin yattığı öndeki odaya usulca kaydı gitti. Kardeşi, odasına dönüp tekrar yatmasını çok üstelediyse de, genç kadın yatağın ucuna, yorganın yanına oturdu, yavaş bir sesle uzun uzun döktü içini. Bu çölde, bu katı, kötü yürekli kaba adamların, bu cücelerin, bu dağ aylarının arasında yaşıyamayacağını söyledi. Kocasının iş yaparken aklı başında, zeki bir insan göründüğünü, ama aslında delinin biri olduğunu, geceleri sanrılar bastığını, kendini, yakınlarını öldürecekler, bütün mallarını alacaklarını gibi bir saplantıdan kurtulamadığını anlattı. Adam, bile isteye, öbürlerinden ayrılmıştı, Mu-derizoviç'lerin ortak büyük evinde değil de, bu ağaçtan kulübede onunla birlikte yatıyordu. Daha ilk gece, yatağın başucuna, dolu bir küçük tüfek asmış, karısıyla arasına kocaman bir saldırma yerleştirmişti. Kıskançtı, ilk bakışta an-

laşılıyordu, bir nedene dayanmıyan, hastalığa varan bir kıskançlık. Aştan gelmiyen bir kıskançlık. İşkence etmenin, yok etmenin o marazlı gereksinmesi. Kocasının kafasından bu yanlış düşünceleri kovmak için elinden geleni yapmıştı, olmamıştı, silâhları gizlemeyi denemişti, ama bu davranışı adamda daha çok kuşku, daha çok korku uyandırmıştı. Bir daha aynı şeyi yapmaya kalkarsa, diri diri yakınakla tehdit etmişti kocası onu. İşte böyle bütün gün çalıştıktan sonra, geceleri yanibaşında kocaman bir bıçakla, görünüşte akıllı, aslında bir deliyle yatıyordu. Gece gündüz ağlıyordu. Gözyaşlarını tutamayınca adamı anası, babası, yeni evliler arasında böylesi üzüntülerin görülegelen bir şey olduğunu kılları bile kıpırdamadan, budalaca söylüyorlardı: Çocuğu oluncaya dek ağlıyacaktı böyle, çocuğu da, kendi sırası gelince ağlıyacaktı.

Bu uzun, heyecanlı hikâyeyi dinlerken delikanlı, sık sık ürperdi. Gürültüler, şakırtılar geliyordu kulağına, ama o, kardeşinin saçlarını okşıyarak, tıpatıp kendi ellerine benziyen büyük, ak ellerini yanaklarında sıkarak yatıştırdı.

"Sevgili kardeşim, biricik kardeşim," diye fısıldıyordu, "beni ya götür, ya da öldür. Kurtar beni buradan!"

Delikanlı bu sel gibi taşan sözlerle, okşamalara karşı direniyordu. Bir karar verebilmek için kendine gelmek, düşünmek istiyordu.

"Bekle, bırak konuşmayı, canım, düşünelim, hele bir yarın olsun. Onunla konuşurum ben. Bekle! Ağlama, korkma!"

Ama o bırakmıyordu onu. Boğulan bir insan gibi sarılıyordu ona.

"Sevgili kardeşim, biricik kardeşim!"

Bununla birlikte, bir duman, bir yanık kokusunu ilk duyan o oldu. Hemen uzaklaştı, ayaklarının ucuna basa basa yöneldi odaya. Sakına sakına, hiç gürültü çıkarmadan tokmağı çevirdi, ama kapı açılmadı. Sessiz sessiz, bütün gücüyle dayandı. Boşuna. Oda içerden kilitlenmişti. Dizleri titremeye başladı. Kardeşinin yanına güc halle dönüp, kapının kilitli olduğunu titriye titriye fısıldadı kulağına. Bir sıçrayışta ayağa kalktı delikanlı. El ele, bir aralık karanlıkta öylece kaldılar. Her ikisi de burunlarına kan kokusunun geldiğini duyuyordu.

Dışarda bir gürültü vardı: Sanki biri pancurun çevresinde dolanıyordu. Delikanlı bu tek pencereye gitti. O da kapalıydı; ağır bir şey dayatılmıştı üstüne. İtmeye çalıştı, olmadı. Pencereden yana şiddetli bir duman kokusu geliyordu. Odadan hızla geçip aşağıdaki bir taraçaya açılan kapıya koştu. Ama bu kapının da arkasına ağır bir cisim dayalıydı, kapı

ancak aralanıyordu, açılmıyordu. Yanık kuru otla gaz kokusunun keskin, boğucu dumanı, dalga dalga içeri akıyordu kapının aralığından. Delikanlı, geçebilecek kadar bir genişlik açmak için, bütün vücudiyle, deli gibi, yüklendi kapıya. Bu sırada, karanlıkta biri; şivri, ağır bir âleti, sessiz, hain bir şimşek gibi vurdu kafasına. Delikanlı, sendeliye sendeliye geri geldi, odanın ortasına yığıldı. Kadın keskin bir çığlık koparıp diz çöktü. Mostar'lı delikanlının boş yere sığmaya uğraştığı aralıktan, arkasında sakladığı kocaman bıçağıyla ufak tefek, dayanıklı Muderizoviç geçti geldi. Gittikçe artan bir hızla odayı dolduran dumanı durdurmak için kapıyı kapadı, anah-tarı geniş kemerinin ta dibine soktu, kolları cansız yatan kardeşinin üstünde, korkudan dili tutulmuş karısına doğru ilerledi.

Aradan bir saat geçmemişti ki, uyku uyuyamıyan ihtiyar bir kadın, alevleri görüp tehlike işaretini verdi. Zengin Muderizoviç'in gecelerini Mostar'lı karısıyla geçirdiği ağaç kulübe, birçok yerinden aynı zamanda yanıyordu. Köy halkı, ellerinde kazıklar, su kovaları, koşuşurken, küçük ev baştan başa alevler içine gömüldü. Kapı ile pencereler içerden kilitliydi. Kilitleri zorlamıya, pancurları kırmaya yeltenenler, alevlerin karşısında çekilmek zorunda kaldılar, çünkü evin içiyle çevresine, küçük aralarla konmuş kuru ot demetleri de yanıyordu. Muderizoviç'i, karısıyla karısının kardeşini adlariyle çağırdılar. Cevap veren olmadı. Ev çatırdıyor, gittikçe alevlerle gömülüydü. Korkudan tüyleri diken diken olan köylüler geri çekildiler.

Ağır, ılık bir lodos çıktı, her an daha bir hızlı esmeye başladı. Yanan kulübe çatıdan kopmaktaydı; rüzgârın önüne katılan tahta parçaları, kıvılcımlarla birlikte, kanat takmış gibi köye uçuyordu. Herkes kendi evine koştu o zaman. Adam-lar çatılara tırmanırken, kadınlarla çocuklar, aşağıdan, el kol işaretleriyle, umutsuz çığlıklarla ateş alan yerleri gösteriyorlardı. Ne var ki, kösküler hızla uçuşuyordu, hem de çoktular. Rüzgâr daha kuvvetle esiyordu, güneşin doğması yakındı çünkü.

O akşam köyün büyük bir bölümü, Kara Dere'nin sağ kıyısındaki bölümü yandı. Kurtarma işinde, yangınla savaş sırasında yaralananlar oldu ama ölen olmadı. Kadınları, çocukları, ihtiyarlarla sakatları kurtarıp derenin karşı kıyısına geçirdiler. Değerli eşya da kurtarıldı. Bakır kaplar, halılar, mobilyalar, âletlerle silâhlar karmakarışık çamurlu çamurlu, büyük bir bahçeye yığıldı. Küçük evde kalan üç kişiyi boşuna bek-

ledi köylüler. Kömürleşmiş kirişlerin arasında yananların kalmıntıları bulundu. Kara, ufak tefek, yanmış olanı, Muderizović'in cesediydi; kızkardeşle erkek kardeşten geriye dağılmış, şekilsiz, kömürleşmiş parçalar kalmıştı yalnız.

Bu felâketten hemen sonra, olayın ayrıntılarına, derinliğine inmek gereğini duymıyan Oluyak'lılar, köyü yeniden inşa için yıkıntıları temizlediler. Savaş patlamayıp da Avusturya birlikleri gelmeseydi, o yaz, hiç olmazsa evlerin bir kısmını yeniden yaparlardı, ama savaş, Oluyak'lılar da dahil, herkesi tedirgin etti, işler altüst oldu. Ertesi ilkbahar gelip de, Bosna biraz huzura kavuşunca, çılgınlaşmış yuvalarını yeniden yapan karıncalar gibi, onlar da köylerini yeniden inşa ettiler.

Evlerin hepsini, ahırları, ambarları eski yerlerinde kurdular. Yalnız, o açıklanamıyan felâketin çöktüğü Muderizović'in kulübesi tekrar yapılmadı. Üstünde evin yükseldiği yayla (Oluyak'ta yaylanın sözü edilebildiği ölçüde) sahipsiz, bırakılmış bir yer gibi, bomboş kaldı. Orada, güneşli günlerde, Oluyak'ın kadınları çamaşır serer, ceviz kuruturlar.

(Çeviren: Orhan GÜRSEL)

KISA BİYOGRAFYALAR

Bu yıllığımızda yazıları bulunan yazar ve sanatçılardan bir kısmının daha biyografyasını sunuyoruz. Gelecek yıllıklarımızda başka arkadaşları tanıtmaya devam edeceğiz.

Nuri Abağ

AKALIN, Lûtfullah Sami

2.11.1924 de İstanbul'da doğdu. Babası Abdülhamit, annesi Fatma Şinas'tır. 1953 de evlenmiştir, iki çocuğu vardır. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi mezunudur. Hâlen Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği yapmaktadır. İlk şiiri 1943 de yayınlannmıştır. Yazıları Yedigün, Varlık, İstanbul, Yeditepe, Hisar, Başkent, Damla, Mavi-Yeşil'de çıkmıştır. Başlıca eserleri *Halit Ziya*, *Mehmet Rauf*, *Erzurum Bilmeceleri*'dir. İki bine yakın çeviri şiiri vardır.

"*Erzurum Bilmeceleri*" adlı folklorik eseri Amerika'da Prof. Archer Taylor tarafından İngilizceye çevrilmiş şekliyle, yazarın "*Türk Bilmeceleri*" adı altında Kaliforniya Üniversitesi tarafından basılacak kitabında yer alacaktır.

AKSAN, Doğan Naci

1929 da, İzmir'de doğdu. Babası Naci, annesi Sabiha'dır. Ankara Mimar Kemal İlkokulu, Elâzığ Ortaokulu, Ankara Atatürk Lisesini bitirmiştir. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Bölümünü 1952 yılında bitirmiş, aynı fakültede 1958 de doktora-sını yapmıştır. 1954 yılındanberi Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Bölümünde asistandır. Yazı hayatına 1949 da başlamıştır. Türk Dili, Varlık, Arayış, Dağarcık dergilerinde yazıları çıkmıştır.

ALPSAL, Aysel

26 Ağustos 1934 de doğdu. Babası Nurl, annesi Zübeyde'dir. Derbesiye İlkokulu, Adana Kız Lisesi, İstanbul Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Hâlen TCDD 7. İşletme Müdürlüğünde avukattır. 1946 da sanat hayatına başlamıştır. Vatan, Varlık ve Yelpaze'de yazıları çıkmıştır. Başlıca eserleri; *Sıkıntı ve Odası*'dır.

AŞAR, M. Sami

2 Mayıs 1932 de Tarsus'ta doğdu. Babası Mehmet, annesi İsmet'tir. 1959 da evlenmiştir, bir çocuğu vardır. Hâlen pamuk tüccarıdır. Sanat hayatına 1952 de başlamıştır. Yazıları Cumhuriyet ve Tercüman gazeteleriyle, otuz yakın sanat dergilerinde çıkmıştır.

AŞÇI, Abdullah

6 Haziran 1921 de Burdur'da doğdu. Babası Ethem, annesi Nünet'tir. Evlidir, iki çocuğu vardır. Haydarpaşa Lisesini bitirmiştir. Hâlen şeker fabrikasında muhasebe memurudur. Sanat hayatına 1935 de başlamıştır. Yazıları Vatan, İstanbul, Yenilik ve Varlık'ta çıkmıştır. *Bekâr Adam* adlı bir hikâye kitabı vardır.

ATMACA, Cevdet

23 Şubat 1927 de Sillistre'de doğdu. Babası Abdurrahman, annesi Huriye'dir. İlk, Orta ve Öğretmen okulunun iki yılını Balıkesir'de, son yılını da Adana'da okudu. 1950 de Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümünü bitirmiştir. 1953 de evlenmiştir, iki çocuğu vardır. Hâlen Balıkesir Eğitim Enstitüsü ve Öğretmen Okulunda Resim-İş öğretmenli olarak çalışmaktadır. 1945 de şiir yazmaya başlamıştır. Yaratış, İstanbul, Ülkü, Kaynak, Salkım, Türk Dili, Yeditepe ve Varlık'ta şiirleri yayınlanmıştır. 1950 yılında Mevlüt Koca ile birlikte. *Umut* veya *Ahval Üzme* adlı bir şiir kitabı yayınlanmıştır.

AY, Behzat

1936 da Mersin'de doğdu. Babası Hakkı, annesi Fatma'dır. 1956 da evlenmiştir, iki çocuğu vardır. Yazı hayatına 1953 de başlamıştır. Varlık, Köy ve Eğitim, Bekçi, Demet, İmce, Elek, Ülke Yeni dergileriyle, Bugün, Yeni Ses, Öncü gazetelerinde yazıları çıkmıştır. Hâlen Emrullah Efendi Okulunda öğretmenlik yapmaktadır. Başlıca eserleri; *Köyden Geliyorum, Başkanın Ankara Dönüşü*'dür.

BENİCE, Macit

1926 da İzmir'de doğdu. Babası Hâzım, annesi Fatma'dır. 1956 yılında evlenmiş, bir çocuğu vardır. İstanbul Üniversitesi Elektrik Fakültesi mezunudur. Sanat hayatına 1945 de başlamıştır. Yazıları Hisar, Türk Dili, Türk Düşüncesi, Devrim Gençliği dergilerinde çıkmıştır. Radyofonik oyunları vardır. Seçilmiş Şiir Dergisi'ni çıkarmıştır. *Kardelen* adlı bir şiir kitabı çıkmıştır. *Kardelen ve Ötesi* adlı kitabı da bu yıl başında çıkacaktır.

BOZDOĞAN, Erdoğan Sezai

29 Ekim 1935 de Adana'da doğdu. İlk şiiri 1948 de Çocuk dergisinde yayınlanmıştır. Sporcudur. Sikletinde Silâhlı Kuvvetler Boks Şampiyonu olmuştur. Hâlen Ankara'da D.T.C. Fakültesi İngiliz Filolojisi son sınıf öğrencisidir. Varlık, Türk Dili, Hisar, Yücel gibi dergilerde yazıları çıkmıştır.

CANDIR, Şahin

1931 de İzmir'de doğdu. Babası Hasan, annesi Emine'dir. 1956 da evlenmiştir, üç kızı vardır. İzmir Misak-ı Milli İlkokulunu, İzmir Tilkilik Ortaokulunu, İzmir İnönü Lisesini bitirmiştir. Yazı hayatına 1952 de başlamıştır. Hâlen Raybank'ta çalışmaktadır. Şiirleri, Şairler Yaprağı, Galeri, Duruluk. Mülkiye, Ak Işık, Durum, Beşgen, Varlık ve İmbat dergilerinde yayınlanmıştır. *Mutlu Dönence* adında bir şiir kitabı vardır.

CEYLAN, Faik Sabri

1 Ocak 1937 de Giresun'da doğdu. Babası Mustafa, annesi Ayşe'dir. İstanbul Sultanahmet Erkek Sanat Enstitüsü'nü bitirmiştir. Hâlen askerliğini yapmaktadır. Yazı hayatına 1954 de başlamıştır. Yazıları Vatan, Yenilik, Güleri, Varlık, Çağrı, Su, Türk Yurdu, Yelken ve Elek'te çıkmıştır.

ÇAPA, Şükran

1925 de Kadıköy'de doğdu. Erenköy Kız Lisesinin ikinci sınıfından ayrılmıştır. Hâlen Özel Yeni-Kolej'de büro şefidir.

ÇELEN, Meral

2 Ocak 1934 de Diyarbakır'da doğdu. Babası Abdullah Zeki, annesi Süeda Emlne'dir. 1956 da Aziz Nesin'le evlenmiştir, iki çocuğu vardır. Taşköprü İlkokulu, Kastamonu orta, Çorum lisesini bitirmiş, felsefe de öğrencidir. Hâlen Karikatür Yayınevinde çalışmaktadır. Sanat hayatına 1955 de başlamıştır. Varlık ve Türk Dill dergilerinde yazıları çıkmaktadır. Başlıca eseri *Güllü Güzel*'dir.

ÇİTÇİ, Abdullah Edip

7 Mart 1932 de Gaziantep'te doğdu. Babası Ali Zeynel, annesi Emine'dir. 1953 de evlenmiştir, bir oğlu vardır. İlk öğrenimini Gaziantep'te Dayı Ahmet Ağa İlkokulunda yapmış, Orta ve Liseyi, Galatasaray ve Gaziantep Ticaret Lisesinde tamamlamıştır. Hâlen manifaturacılık yapmaktadır. 23 Kasım 1957 de 65 yağlıboya tablo ile bir sergi açmıştır. 1948 senesinden sonra yazı hayatına atılmıştır. İlk çevresindeki gazete ve dergilerde yazmış, 1957 senesinde şiirleri Dost, Yelken, Başkent Ankara'da yayınlanmış 1958 den sonra Varlık'ta görölmeğe başlanmıştır.

DEMİRSEREN, Bedii

1924 de Beyrut'ta doğdu. İlkokulu Mersin'de, Ortaokulu Mardin'de ve Liseyi de Adana'da bitirmiştir. Evlidir, bir çocuğu vardır. Hâlen İş Bankası'nda servis şefidir. İlk hikâyeleri Yeni Mersin, Toros gazetelerinde ve haftalık Ürün dergisinde yayınlanmıştır. Varlık'ta ilk hikâyesi 1958 yılında yayınlanmıştır.

DUYGULU, Behiç

1933 de Ödemiş'te doğdu. Kendini bildi bileli ticarî hayatın içindedir. 1950 denberi Ödemiş'te kitapçıdır. Orta ve Liseyi hariçten imtihanla bitirdi. En büyük derdi, kendini tamamen sanata veremeyişidir.

ERÇİN, Melih

20 Ağustos 1919 da İstanbul'da doğdu. Babası Cavid, annesi Saadet'tir. Berna Erçin ile 1957 de evlenmiştir, çocukları yoktur. Öğrenimini Ankara Gazi, Beyrut Fransız İlkokulu, Saint Benoît Lisesi ve Siyasal Bilgiler Okulunda yapmıştır. Hâlen Dışişleri Bakanlığı Enformasyon Dalresi Reis Muavini'dir. 1939 danberi yazılarını çıkmaktadır.

ERMAN, Mehmet Nüzhet

1926 da İstanbul'da doğdu. Babası Ahmet Hamdi, annesi Zeliha'dır. 1947 de evlenmiştir, iki çocuğu vardır. Siirt Gazi İlkokulunu, Afyon Lisesini, Siyasal Bilgiler Fakültesini ve Ankara Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Yazı hayatına 1942 de başlamıştır. Şiirleri Yedigün, Ülkü, İnkılapçı, Gençlik, Millet, Kaynak, Erciyeş, Taşpınar, Servet-i fünün, Dost ve Varlık dergilerinde çıkmıştır. *Yeşil* (1945), ve *A Benim Canım* (1959), isimli iki şiir kitabı çıkmıştır.

ENATA, Muhtar Fehmi

14 Mart 1913 de İstanbul'da doğdu. Fevziye (şimdiki Işık) Lisesinde ve Robert Kolej'de okudu, İstanbul Hukuk Fakültesinden 1936 da mezun oldu. Yazı hayatına 1933 de Robert Kolej öğrencilerinin çıkardıkları "İzlerimiz" dergisindeki yazılarıyla başladı. Sanat ve fikir hayatımıza uzun zaman yararlı hizmetlerde bulunmuş olan Yücel dergisini ve yayınlarını kurmuştur. Hâlen Milli Türk Seyahat Acentesi Müdürüdür. Yücel dergisi ile çeşitli gazete ve dergilerde yazıları çıkmıştır. Evlidir, bir oğlu vardır.

ERTUĞAY, M. Celâl

1933 de Aşkale'nin bir dağ köyünde doğdu. Köy okulunda ilk tahsilini bitirdi. Bursa'da Işıklar Askeri Lisesinde orta öğrenimini tamamladı. Harb ve Ateş Okulunu bitirdi. Hâlen Ordu'da Üsteğmendir.

EVREN, Ergun

30 Ağustos 1936 da Akhisar'da doğdu. Talas Amerikan Orta Okulunu, Mersin Lisesini bitirdi. İki sene hukuk tahsilinden sonra İngiliz Filolojisinde tahsiline devam etmektedir. Hâlen Yedeksubaylık görevini ifa etmektedir. Yazı hayatına 1952 de başlamıştır. İlk şiiri 1954 de Varlık'ta çıkmıştır. Türkiye'nin bellibaşlı dergilerinde şiirleri yayınlanmıştır.

İŞLEK, Nevin

28 Kasım 1936 da Tekirdağ'da doğdu. Babası Osman, annesi Emine'dir. İlk öğrenimini 44 ncü İlkokulda yaptı. İstanbul Kız Lisesi orta bölümünü bitirdi. Lise 1 den ayrıldı. Yazı hayatına 1938 de başladı. Şiir ve hikâyeleri Varlık, Yeditepe, Dost dergilerinde çıktı.

KESK N, Yıldırım

28 Mart 1932 de Erzincan'da doğdu. Babası Sait, annesi Fıtnat'tır. Galatasaray Lisesini, Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Yazı hayatına 1944 de başlamıştır. Tan, Dikkat, Edebiyat Dünyası, Yeditepe, Seçilmiş Hikâyeler, Yenilik ve Varlık'ta yazıları yayınlanmıştır. Başlıca eseri; *Bir Gecenin Beyliği*'dir.

K KL G LLER, Ahmet

1936 da Adana'nın Bahçe kazasının bir köyünde doğdu. Babası Mehmet, annesi Fatma'dır. İlk öğrenimini köyde, orta öğrenimini Düziçi İlköğretmen Okulunda, yüksek öğrenimini de N. Eğitim Enstitüsünde yapmıştır. Şimdi Tuzla-Piyade Yedeksubay Okulundadır. Evlidir, çocuğu yoktur. Sanat hayatına 1957 de başlamıştır. Yazıları Varlık, Türk Dili,  ağrı, Ak ve Damla'da çıkmıştır. *Ağrı U ğen* adlı bir şiir kitabı yayınlanmıştır.

KURU, Mahmut

1928 de Antakya'da doğdu. İlkokul mezunudur. Çeşitli iş kollarında çalışmıştır. Evlidir, çocukları vardır. Hâlen Hatay Defne Hidroelektrik Birliğinde Merkez Büro Kâtibi olarak çalışmaktadır. *İklimden İklime* ve *Taşlı Tarla* adlı iki şiir kitabı yayınlanmıştır.

MİNNETOĞLU, İbrahim

20 Ocak 1920 de Malatya'da doğdu. Babası Muharrem, annesi Hanife'dir. Yedinci İlkokulu ve İstanbul Erkek Lisesini bitirmiştir. 1943 de evlenmiştir, iki çocuğu vardır. 1941 de Yeni Sabah gazetesinde basın hayatına atılmış, bilâhare Her Gün gazetesine ve Dünya gazetesine geçmiştir. Hâlen Yataklı Vagonlar Şirketinde Müfettiş ve Dünya gazetesinde yazardır. Yazı ve şiirleri birçok gazete ve dergilerde yayınlanmıştır. Başlıca eserleri; *İstanbul'un Fethi* destan denemesi,

Kıbrıs Destanı, *Vagon Penceresinden* ve *Ağrı*'dır.

NADİ, Nadir

Cumhuriyet gazetesinin kurucusu rahmetli Yunus Nadi'nin oğlu ve Doğan Nadi'nin ağabeysidir. 23 Haziran 1908 de Fethiye'de doğdu. Galatasaray Lisesini 1929 da bitirdikten sonra, Lozan Üniversitesinde tahsilini tamamladı. Döndükten sonra bir süre Galatasaray Lisesinde sosyoloji öğretmenliği yaptı. Şimdi kendi gazetesi olan Cumhuriyet'te başyazardır. 1936 da Cumhuriyet'te çıkan fıkralarla yazı hayatına başladı. Keman çaldığı ve müzikten iyi anladığı için mü-

zik eleştirmeleri de yapar. Bugün de başyazıları yanı sıra N. imzasiyle müzik eleştirmeleri zaman zaman Cumhuriyet'te görülmektedir. Evlidir, çocukları yoktur. Ötedenberi Cumhuriyet'te çıkan ve ilgi ile izlenen yazılarından bazılarını "Sokakta Giritli Var" ve "Uyarılar" adı altında iki kitapta toplamıştır.

OĞUZCAN, Ümit Yaşar

22 Ağustos 1926 da Tarsus'ta doğdu. Babası Lütfi, annesi Güzide'dir. Eskişehir İnkılâp İlkokulunu, Konya Askeri Ortaokulunu, Eskişehir Ticaret Lisesini bitirmiştir. 1948 de evlenmiştir, iki oğlu vardır. 15 yıl bankacılık yaptıktan sonra, hâlen editörlük yapmaktadır. Sanat hayatına 1941 de başlamıştır. Yazılarının bellibaşlı çıkmış olduğu dergiler Varlık, Hisar, Çağrı, Edebiyat Dünyası, Türke Doğru ve Fıkıhler'dir. Başlıca eserleri; İnsanoglu, Deniz Musikisi, Dillere

Destan, Dolmuş, Aşkınızın Son Çarşambası, Bir Daha Ölmek, Kör Ayna, Beni Unutma, İki Kişiyse Bir Dünya, Karanlığın Gözleri, Çarpıp Şiirler Antolojisi, Akıllı Maymunlar, Seninle Ölmek İstiyorum, Üstiime Varma İstanbul, Sahibini Arıyan Mektuplar, Yeni Dünya Rekoru, Şiirimizde Aşk ve Kadın, Şiirimizde Ölüm, Şiirimizde İstanbul (Tarık Dursun K. ile) dur.

ÖZBİR, Kâmuran

1927 de Eskişehir'de doğdu. İlk orta ve yüksek öğrenimini Ankara'da yapmıştır. 1953 denberi Yeni Sabah gazetesinin Ankara Muhabirliğini yapmaktadır.

ÖZTURANLI, Osman Zeki

1926 da Söke'de doğdu. İlkokulu Söke'de, orta ve liseyi İzmir'de bitirdi. 1951 senesinde İstanbul Hukuk Fakültesinden mezun oldu. Yedeksu-baylığını Ankara'da Askerî Hâkim olarak yaptıktan sonra 1953 senesindenberi Söke'de avukatlık yapmaktadır.

RAMOK, Mustafa Nahit

1914 de Trabzon'da doğdu. İlk ve orta tahsilini Samsun'da yapmış, bilâhare Ankara Ticaret Lisesine devam ederek 1936 da devlet memuru olmuştur. Edebiyatla ilgisi 1930 yıllarında başlar. 1933 ortalarından itibaren takriben bir sene kadar, bir İstanbul gazetesinin Samsun ve havallisi fahri muhabirliğini yapmış, ardından merhum İlhami Safa'nın *Magazin'*ine Samsun'dan röportajlar göndermeğe başlamıştır. 1934 - 1951

yılları arasında, takma adlarla çeşitli dergi ve gazetelerde şiir ve hikâyeleri yayınlanmıştır. 1956 da Yenipınar adlı küçük bir dergiye ilk defa Nesrin Mâvi takma adıyla şiirler göndermiş, ardından aynı adla Varlık'ta şiirler yayınlamağa başlamıştır. Arada öz adı ile de şiirler yayınlar. Evlidir, bir kızı bir oğlu vardır. Hâlen İstanbul'da ticaretle uğraşmaktadır.

SALİHOĞLU, Mehmet

25 Aralık 1922 de Çayeli'nde doğdu. Çayeli İlkokulunu, Eyübsultan Ortaokulunu, İstanbul Erkek Lisesini, İ. T. Ü. İnşaat Fakültesini bitirmiştir. Karayolları Genel Müdürlüğünde yüksek mühendistir. 1937 de evlenmiştir. Şiirleri Türk Dili, Varlık, Yeditepe, Salkım, Dost dergilerinde yayınlanmıştır. *Ağacın Derdi* ve *Duman Duman Üstüne* adlı iki şiir kitabı vardır. Ayrıca bazı dergilerde şiir üzerine, öztürkçe üzerine deneme ve eleştirmeleri çıkmıştır. 1955 yılında T. D.

Kurumu'nun, öztürkçe üzerine açtığı bir deneme yarışmasında, birincilik kazanarak armağan almıştır. 1957 yılındanberi T. D. Kurumu Denetme Kurulu üyesi bulunmaktadır.

SARAR, İsmail Ali

27 Haziran 1925 de Eskişehir'de doğdu. Babası Mehmet Ali, annesi Şerife'dir. Eskişehir İsmetpaşa Okulunu, İstanbul Haydarpaşa Lisesini, İstanbul Edebiyat Fakültesini bitirmiştir. İlkönceleri İstanbul'da Edebiyat Öğretmenliği, sonra Bankacılık, şimdi Ticaret ve Taahhüt işleri yapmaktadır. Sanat hayatına 1939 da başlamıştır. Yazıları; Varlık, Türk Dili, Yazı, İstanbul, Edebiyat Dünyası, Yücel, Çağrı, Zeytin Dalı, Beşparmak, Uyarı, Kaynak, Çığır, Fikirler dergilerinde yayımlanmıştır. Başlıca eserleri *İlk Adım, Yaşamak, Yaşamak İsteği, Yeni Şiir Antolojisi, İnsanlar Konuşuyor, Yurt Sevgisiyle Söylenmiş Destan, Kendi Kaleminden Cemal Gırsel'in Hayatı, Başarıları'dır.*

SARIKÂHYA, Teoman

1933 yılında İstanbul'da doğdu. Babası Halit Rifat, annesi Zekiye'dir. İlk orta, liseyi bitirdikten sonra, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Yüksek Matematik Bölümünde okumuştur. Sonra İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Mimarlık Bölümünü bitirmiştir. Hâlen kendi kurmuş olduğu Proje Bürosunda Serbest Yüksek Mimar olarak çalışmaktadır. İlk iki şiiri 1955 yılında aynı ay içinde Varlık ve Kaynak dergilerinde yayımlanmıştır. Sonra, arka arkaya Varlık, Kaynak, Uyans, Hisar, Şairler Yaprığı, Seçilmiş Hikâyeler, Yenilik, Yeditepe, Pazar Postası, v.s. dergilerde, *Yeni Şairler Antolojisi, Bahar Şiirleri Antolojisi, Genç Şairler Antolojisi, Şiir Defteri* gibi çeşitli kitaplarda yayımlanmıştır. *Kaçmak Gülleri* adlı bir şiir kitabı vardır. *Islak Tay* adlı ikinci şiir kitabı yakında yayımlanacaktır.

SOLAK, Mehmet Âdem

1938 de Kırklareli'nin Kızılcıkdere köyünde doğdu. Babası Enver, annesi Ayşe'dir. Hâlen Pedagoji son sınıfı öğrencisidir. Yazı hayatına 1953 de başlamıştır. Yazıları Varlık, Yelken, Türk Sanatı, Türk Yurdu, Onüç, Pınar, Öğrenciler Sesi, İstikamet, Özveri, Damla, Köy ve Eğitim, Evrim, İmece'de çıkmıştır. "*İçimde Yeşeren Bahar*" isimli bir şiir kitabı vardır.

SÜMER, Dinçer

19 Mart 1938 de İzmir'de doğdu. Babası Şükrü, annesi Sabriye'dir. İzmir Kahramanlar İlkokulu, Namık Kemal Lisesi, Ankara Devlet Konservatuvarını bitirmiştir. Ankara Devlet Tiyatrosu Dram Bölümü sanatçısıdır. *Güne Bakan* ve *Denize Çıkan Cadda* adlı iki şiir kitabı yayımlanmıştır. Ege Üniversitesinin açılış yılında tertiplediği şiir yarışmasında birincilik armağanını kazanmıştır. Tiyatroya 1945 de, şiir ve hikâyeye 1954 yılında başlamıştır. Şiir ve hikâyelerinden başka, senaryolarıyla, radyofonik piyesleri vardır. *Winthrop Palmer* adlı çağdaş Amerikan şairinin bazı şiirleriyle, Agathe Christie'den polisiye uzun iki hikâyesi yayımlanmıştır.

ŞAMİLGİL, Mete

1 Ocak 1934 de Mersin'de doğdu. Elbistan Ortaokulunu, Haydarpasa Lisesini ve Eczacılık Okulunu bitirmiştir. Hâlen TEGE ilaç fabrikasında çalışmaktadır.

TAMER, Ülkü

20 Şubat 1937 de Gaziantep'de doğdu. Babası Tahsin, annesi Fatma'dır. 1961 de evlenmiştir. Robert Koleji bitirmiş, İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsüne girmiştir. Yazı hayatına 1948 de başlamıştır. Yazıları Varlık, Türk Dili, Pazar Postası, Yeditepe'de çıkmıştır. *Soğuk Otların Altında*, *Gök Onları Yanıltmaz*, *Teşekkürler Allah Baba* adlı eserleri çıkmıştır. İngilizceden yaptığı birçok çevirileri vardır.

TEKELİOĞLU, İbrahim

6 Mart 1930 da Antalya'da doğdu. Babası Mehmet, annesi İsmet Hanımdır. 1960 da evlenmiş, bir kızı vardır. Mersin Kurtuluş İlkokulu ile Alanya Hayati İlkokulunda ilk öğrenimini yapmıştır. Antalya Ortaokulunu ve Haydarpaşa Lisesini bitirip 1952 de Harbokulundan, 1954 de İzmir Ulaştırma Okulundan mezun olmuştur. Hâlen Antalya'da Çalışma Bakanlığı İş Müfettişidir. Yazıları Varlık, Türk Dili, Yeditepe, Yeni Edebiyat Dünyası, Hisar, Meşale, Pazar Postası, Kaynak, Nilüfer, Mavi, Devrim Gençleri dergileriyle, Ay Yıldız, Hakikat, Medeniyet ve mahalli gazetelerde yayınlanmıştır. Başlıca eserleri; *İlki, Çocuk Şiirleri Antolojisi* ve *Bum*'dur. Birkaç çeviri şiiri de vardır.

TUNCER, Oktay

1936 da İstanbul'da doğdu. Babası Mustafa annesi Nesrin'dir. Hâlen İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyat Bölümü son sınıf öğrencisidir. Yazıları Varlık, Türk Dili, Yenilik, Yücel, Pazar Postası, Yeditepe'de çıkmıştır. Şiirlerini; *Deniz Kapısı* isimli kitapta toplamıştır.

UYSAL, Halil

1939 da Anamur'un Gürlevik köyünde doğdu. Babası İbrahim, annesi Emine'dir. Gürlevik köyü ilkokulunu, Anamur ortaokulunu, Mersin Lisesini bitirdi. Ankara Üniversitesi Askeri Hukuk son sınıf öğrencisidir. Şiirleri Varlık'ta çıkmıştır.

UYSAL, Hayrettin

1928 de İzmit'in Gündoğdu köyünde doğdu. Arifiye Köy Enstitüsünü bitirmiştir. Beş yıl köylerde öğretmenlik yaptıktan sonra, yüksek öğrenimini İstanbul Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümünde tamamlamıştır. Hâlen Sapanca Ortaokulu Müdür Yardımcısı ve Türkçe Öğretmenidir. Çeşitli dergilerde yazıları çıkmıştır. *Sapanca* adlı bir kitabı vardır.

UZ, Mustafa

1936 da Kadirli'nin Harkaçtı köyünde doğdu. Babası İsmail, annesi Emine'dir. Düziçi İlköğretmen Okulunu ve Necati Eğitim Enstitüsünü bitirmiştir. Hâlen Kilis Kız İlköğretmen Okulunda Edebiyat Öğretmenliği yapmaktadır. Yazı hayatına 1954 de başlamıştır. Yazıları Püren, Yamaç, Başkent Ankara, Çağrı, Hisar, Türk Sanatı, Türk Dili ve Varlık'ta çıkmıştır. İki arkadaşıyla beraber "*Ağır Üçgen*" adlı bir şiir kitabı yayınlamıştır.

ÜNER, Tanju

1938 de Üsküdar'da doğdu. Babası Necdet, annesi Nezahat'tir. Üsküdar'da 19 ncu İlkokulu, Gelibolu Ortaokulunu, Haydarpaşa Lisesini bitirdi. Şimdi Stuttgart'da yüksek inşaat mühendisliği öğreniminde bulunup, Akademi'ye de devam etmektedir. Sanat hayatına 1954 de başlamış olup, resimleri ve hikâyeleri Varlık ve Yaprak'ta çıkmıştır. Stuttgart'da birçok kereler "Genç Sanatçılar" sergilerine katılmıştır.

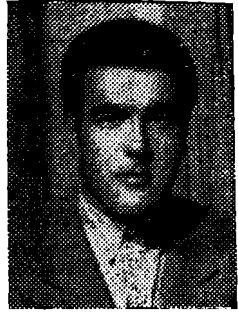
ÜNLÜ, Şemsettin

1928 de Elâzığ'da doğdu. İlk şiirini 1951 de yayınladı. 1953 de Kore'de, 1955 de Amerika'da bulundu. Yüzbaşısıdır.

ÜSTEK, İsmet

1931 de İstanbul'da doğdu. Orta ve lise öğrenimini Ankara'da, yüksek öğrenimini İstanbul Üniversitesinde yaptı. Askerlik görevini yaptıktan sonra, Ankara'da 1 yıl gazetelerde çalıştı. 1956 yılında yine Ankara'da Başkent Ankara isimli fikir ve sanat dergisini çıkarmaya başladı. Üç yıllık devamlı çalışma, kendisini çok yorgun düşürdü, bu yüzden dergisini kapatmak mecburiyetinde kaldı. Yazıları Varlık'ta çıktı.

YALNIZ, Mahir

1908 de İstanbul'da doğdu. Babası Tahir, annesi Şerife'dir. 1946 da evlenmiştir, iki çocuğu vardır. Yazı hayatına 1927 de başlamıştır. Yazıları Yeni Asır Ahenk gazetelerinde, Milli Mecmua, Yayla, Taşan, Dikmen, Hayat, Türk Sanatı, Çınar, Hisar, Ükü, Türk Dili, Çağrı, Sanat Yaprağı, Kaynak ve Varlık dergilerinde yayınlanmıştır. Hâlen Gazi Eğitim Enstitüsü ve Tıp Fakültesi Almanca Öğretmenidir. Başlıca eserleri; *Bu Genç Rüyalarımı*, *Zahariyas Topelius*, *Selma Lagerlöff* (çeviri), *Alman Şiiri Antolojisi* (çeviri) *Şeytan Çekici* (çocuklar için adapte) dir,

YİĞİTLER, H. Zekâi

20 Ağustos 1940 da Mersin'de doğdu. Babası Hâilil İbrahim, annesi Ayşe'dir. 23 Nisan İlkokulunu, Tarsus Ortaokulunu, Akşehir Öğretmen Okulunu bitirmiştir. Hâlen Çapa Eğitim Enstitüsünde öğrencidir. Yazı hayatına 1955 de başlamıştır. Yazıları; Özgörü, Özlem, Anahtar, Yelken, Bugün Gazetesi, Konya Gazetesi, Alan, Beşgen, Türk Dili ve Varlık'ta çıkmıştır. *Mavi Güvercin* adlı bir şiir kitabı vardır.

ZENGİN, Coşkun

1934 yılında Tekirdağ'da doğdu. İlk şiirleri *Şairler Yapracağı*'nda yayınlanmıştır.

TÜRK EDEBİYATI KRONOLOJİSİ

EDEBİYATIMIZDA BELLİBAŞLI TARİHLER

Hazırlayan: Behçet NECATİGİL

VIII. yüzyıl

732-735 Kül Tigin ve Bilge Kağan adlarına *Kök Türk Yazıtları* dikildi.

XI. yüzyıl

1069/70 Yusuf Has Hacib, *Kutadgu Bilig*'i yazdı.

1073/77 Kaşgarlı Mahmut, *Divanü Lûgati't-Türk*'ü yazdı.

XII. yüzyıl

? Edib Ahmed, *Atebetü'l-Hakayık*'i yazdı.

1166 *Divan-ı Hikmet* şairi Ahmed Yesevi öldü.

XIII. yüzyıl

1207 Mevlâna Celâleddin Rumi doğdu (30 Eylûl).

1226 Sultan Veled doğdu.

1247 Hacı Bektaş Veli doğdu.

1250 (?) Yunus Emre doğdu.

1272 Âşık Paşa doğdu.

1273 Mevlâna Celâleddin Rumi öldü (17 Aralık).

1291 Sultan Veled, *İbtidâ-nâme*'yi yazdı.

XIV. yüzyıl

1301 Gülşehri, *Felek-nâme* adlı farsça mesnevisini yazdı.

★ Sultan Veled, *Riibab-nâme*'yi yazdı.

1307/8 Yunus Emre, *Risalet-i'n-Nushiyye*'yi yazdı.

1312 Sultan Veled öldü (11 Kasım).

1317 Gülşehri, *Mantıku't-Tayr* mesnevisini tamamladı.

1320/1(?) Yunus Emre öldü.

1329 Âşık Paşa, *Garib-nâme*'yi yazdı.

1333 Âşık Paşa öldü.

1337 Hacı Bektaş Veli öldü.

- 1344 Kadı Burhaneddin doğdu.
 ? *Nehcü'l-Feradis* yazıldı (1358 den önce).
 1390 Ahmedî, *İskender-nâme*'yi yazdı.
 1398 Kadı Burhaneddin öldü.
 1400 Âşıkpaşazade doğdu.

XV. yüzyıl

- 1403 Ahmedî, *Cemşid-ü Hürşid* mesnevisini yazdı.
 1404 Nesimi öldü.
 1409 Süleyman Çelebi, *Mevlûl'*i tamamladı.
 1422 Süleyman Çelebi öldü.
 1429 Hacı Bayram Veli öldü.
 1431 (?) Şeyhi öldü.
 1437 Sinan Paşa doğdu.
 1441 Ali Şir Nevâî doğdu (9 Şubat).
 1449 Yazıcıoğlu Mehmed, *Muhammediye*'yi yazdı.
 1451 Yazıcıoğlu Ahmed Bican, *Envar-ül-Âşkın*'i yazdı ★
 Yazıcıoğlu Mehmed öldü.
 1453 Ahmed Bican, *Acâib-ül-Mahlûkat*'ı ve *Müntehâ*'yı yazdı.
 1459 Cem Sultan doğdu.
 1466 Ahmed Bican, *Şemsiyye*'yi yazdı.
 1469 Eşrefoğlu Rumi öldü.
 1471 Zâti doğdu.
 1472 Lâmiî doğdu.
 1483 Babur Şah doğdu (14 Şubat).
 1484 Ali Şir Nevâî, *Hamse*'sini yazdı ★ Âşıkpaşazade, *Tarih*'ini yazmaya başladı.
 1486 Sinan Paşa doğdu ★ Hatayi öldü.
 1491 Lâtifi doğdu ★ Ali Şir Nevâî, *Mecalis-ün-Nefais*'i yazdı.
 1493 Tâci-zade Cafer Çelebi, *Heves-nâme*'yi yazdı.
 1495 (?) Fuzuli doğdu ★ Cem Sultan öldü (25 şubat)
 1497 Ahmed Paşa öldü.
 1498 Ali Şir Nevâî, *Muhakemet-ül-Lûgatcun*'i yazdı.

XVI. yüzyıl

- 1501 Ali Şir Nevâî öldü (3 Ocak).
 1506 Mihri Hatun öldü.
 1508 Necatî öldü.
 1512 Mesihî öldü.
 1515 Tâci-zade Cefer Çelebi idam edildi (18 Ağustos).

- 1520 Âşık Çelebi doğdu.
 1524 Hatâyî öldü.
 1526 Baki doğdu.
 1530 Babur Şah öldü (26 Ocak).
 1532 Lâmiî öldü.
 1538 Sehi Bey, şairler tezkiresi *Hest Behist*'i yazdı.
 1540 Âşık Çelebi, Bursa *Şehrengiz*'ini yazdı.
 1541 Tarihçi Âli doğdu.
 1543 Hüdâyî doğdu.
 1546 Kınalı-zade Hasan Çelebi doğdu ★ Zâti öldü ★ Lâ-tifi, *Tezkire*'sini tamamladı.
 1548 Sehi Bey öldü.
 1552 Seyhülislâm Yahya doğdu.
 1553 Kara Fazlî, *Gül ve Bülbül* mesnevisini yazdı.
 1554 Seydi Ali Reis, *Muhit*'i yazdı.
 1556 Fuzull öldü.
 1557 (?) Seydi Ali Reis, *Mir'at-ül-Memalik*'i yazdı.
 1557 Hayalî öldü.
 1561 Taşköprüzade öldü ★ Veysi doğdu.
 1562 Seydi Ali Reis öldü.
 1566 Baki, *Kanuni Mersiyesi*'ni yazdı.
 1568 Âşık Çelebi, *Meşâr-üş-Şuarâ* adlı tezkiresini tamamladı.
 1570 Haleti doğdu.
 1572 Âşık Çelebi öldü.
 1574 Peçevi doğdu.
 1575 Feridun Bey, *Münşeat*'ını yazdı.
 1582 Lâtifi öldü (23 Ekim) ★ Taşlıcalı Yahya Bey öldü.
 1583 Feridun Bey öldü (16 Mart) ★ Nev'i-zade Atayı doğdu.
 1586 Âli, *Menakıb-ı Hünerveran* adlı eserini yazdı ★ Kınalı-zade Hasan Çelebi, *Tezkire*'sini tamamladı.
 1596 Seyhülislâm Bahayî doğdu.
 1598 Hakani, *Hilye* adlı mesnevisini yazdı.
 1599 Tarihçi Hoca Sadeddin öldü.
 1600 Baki öldü (7 Nisan) ★ Tarihçi Âli öldü.

XVII. yüzyıl

- 1603 Ebûlgazi Bahadır Han doğdu.
 1605 Bağdatlı Ruhi öldü.
 1606 Hakani Mehmed Bey öldü.
 1607 Kınalı-zade Hasan Çelebi öldü (14 Mart).

- 1608 Veysi, *Hab-nâme*'yi yazdı.
 1609 Kâtip Çelebi doğdu.
 1611 Evliya Çelebi doğdu (25 Mart).
 1627 Fehîm doğdu.
 1628 Veysi öldü ★ Hüdâyî öldü.
 1631 Hâleti öldü ★ Koçi Bey, *Risale*'sini IV. Murad'a sundu.
 1634 Nev'i-zade Atayı, *Şakayık-i Numaniye Zeyli*'ni tamamladı.
 1635 Nev'i-zade Atayı öldü (10 Ocak) ★ Nef'i öldürüldü (27 Ocak) ★ Nergisi öldü.
 1642 Nabi doğdu.
 1644 Şeyhülislâm Yahya öldü (27 Şubat).
 1648 Fehîm öldü.
 1648 Kâtip Çelebi, *Cihan-nüma*'yı yazmaya başladı.
 1650 Sabit doğdu.
 1651 Peçevî öldü.
 1654 Şeyhülislâm Bahayî öldü.
 1655 Namia doğdu.
 1656 Kâtip Çelebi, *Tuhfet-ül-Kibâr fi Esfâr-il-Bihâr-ı ve Mizan-ül-Hakk*'ı yazdı.
 1657 Kâtip Çelebi öldü (6 Ekim).
 1658 Silâhtar Mehmed Ağa doğdu ★ Kayıkçı Kul Mustafa öldü (1658 den sonra).
 1659 Ebûlgazi Bahadır Han, *Secere-i Terakime*'yi yazdı.
 1663(?) Ebûlgazi Bahadır Han, *Secere-i Türk*'ü yazdı ★ Ebûlgazi Bahadır Han öldü.
 1666 Nailî öldü.
 1670 Nedim-i Kâdim öldü.
 1673 Nabi, *Sûr-nâme*'yi yazdı.
 1674 Neşatî öldü.
 1683 Nabi, *Tuhfet'ül-Haremîyn*'i yazdı.
 1699 Ragıp Paşa doğdu.
 1700 Resmî Ahmed Efendi doğdu.

XVIII. yüzyıl

- 1701 Nabi, *Hayriyye*'yi yazdı.
 1705 Nabi, *Hayrâbâd*'ı yazdı.
 1707 Âşık Ömer öldü.
 1712 Nabi öldü (11 Nisan) ★ Nahîfî, *Mesnevi*'yi çevirmeye başladı, 1730 da bitirdi ★ Sabit öldü (5 Eylül),
 1716 Naimâ öldü.

- 1723 Sılâhtar Mehmed Ağa öldü.
 1724 Osman-zade Tâlb öldü (25 Mayıs).
 1729 Türkiye'de ilk matbaayı kuran İbrahim Müteferrika, ilk kitap olarak *Vankulu Lâgatî*'ni bastı (31 Ocak).
 1730 Nedim öldü.
 1732 Yirmisekiz Mehmed Çelebi öldü.
 1736 Seyyid Vehbi öldü.
 1737 Gevherî öldü (1737 den sonra).
 1738 Nahifi öldü.
 1757 Şeyh Galib doğdu.
 1763 Ragıp Paşa öldü (8 Nisan).
 1768 Haşmet öldü.
 1772 Dertli doğdu.
 1780 Fıtnat Hanım öldü.
 1782 Şeyh Galib, *Hüsni-ü Aşk*'ı yazdı.
 1783 Resmi Ahmed Efendi öldü (31 Ağustos).
 1785 İzzet Molla doğdu ★ Dadaloğlu doğdu (?).
 1796 Esrar Dede öldü ★ Aziz Efendi, *Mıhıyyelât*'ı yazdı.
 1799 Şeyh Galib öldü (3 Ocak) ★ Mütercim Âsım'ın *Burhan-ı Kaatı* çevirisi basıldı.

XIX. yüzyıl

- 1807 Seyrani doğdu.
 1810 Enderunlu Fâzıl öldü.
 1814 Sûrurî öldü.
 1815 Mütercim Âsım'ın *Kamus*'u basıldı.
 1819 Mütercim Âsım Efendi öldü.
 1822 Ahmet Cevdet Paşa doğdu.
 1825 Ziya Paşa doğdu.
 1826 Şinasi doğdu.
 1829 İzzet Molla öldü.
 1831 Türkçe ile ve resmi gazete, haftalık *Takvim-i Vekayi* çıkmaya başladı 11 Kasım).
 1839 Tanzimat Fermanı ilân edildi (3 Kasım).
 1840 William Churchill, *Ceride-i Havadis* gazetesini çıkarmaya başladı (1 Ağustos) ★ Namık Kemal doğdu (21 Aralık).
 1844 Ahmet Mithat Efendi doğdu ★ Âli Bey doğdu.
 1844/5 Hayrullah Efendi, *İbrahim Paşa ile İbrahim Gülşeni'nin Hikâyesi* adlı, Türkçe ilk opera livresini yazdı.
 1845 Dertli öldü.

- 1846 Egref doğdu.
- 1848 Ebüzzlyâ. Tevfik doğdu.
- 1849 Şinasi'nin Paris'e birinci gidişi (4 yıl kadar Paris'te kaldı).
- 1850 Muallim Naci doğdu ★ Şemsettin Sami doğdu ★ Cevdet Paşa, Fuat Paşa ile birlikte, Türkçenin ilk grameri, *Kavâid-i Osmaniye*'yi yazdı.
- 1847 Recai-zade Ekrem doğdu.
- 1852 Abdülhak Hâmit doğdu (2 Ocak).
- 1854 Cevdet Paşa, 12 ciltlik *Tarih-i Cevdet*'i yazmaya başladı, eserini 1885 de tamamladı ★ Fatin Efendi'nin *Hâtîme-tiîş-Şuarâ* adlı son şairler tezkiresi basıldı.
- 1856 Deliktaş'lı Ruhsati doğdu.
- 1857 Aktör Ahmet Fehim doğdu.
- 1858 Şinasi, *Tercüme-i Manzume*'yi çıkardı ★ Abdülmecid, Dolmabahçe Sarayının yanında Saray Tiyatrosu'nu yaptırmaya başladı ★ Beyoğlu'nda Naum Tiyatrosu'nda Ermeni gençleri *Rıyakâr ve Mîseyyip* adında, İtalyanca'dan çeviri Türkçe bir komedi oynadılar (20 ve 25 Mayıs).
- 1859 Şinasi, ilk tiyatro eserimiz, *Şair Evlenmesi*'ni yazdı ★ Yusuf Kâmil Paşa, Fenelon'un *Télémaque*'ını çevirdi ★ Bayburt'lu Zihni öldü.
- 1860 Şinasi ve Âgâh Efendi, *Tercüman-ı Ahval* gazetesini çıkarmaya başladılar (21 Ekim); 25 nci sayıya kadar haftada bir, sonra haftada üç kere çıkan bu gazete 792 nci sayısında kapandı (11 Mart 1866) ★ Şinasi'nin *Şair Evlenmesi*. *Tercüman-ı Ahval* gazetesinde tefrika edildikten sonra kitap halinde çıktı (Aralık) ★ Erzurum'lu Emrah öldü ★ Samipaşazade Sezai doğdu.
- 1861 Dolmabahçe Sarayı Tiyatrosu'nda Türkçe oyunlar oynanmaya başladı (Haziran).
- 1862 Şinasi, *Tasvir-i Efkâr* gazetesini çıkarmaya başladı (27 Haziran) ★ Münif Paşa, ilk dergimiz *Mecmua-i Fünun*'u çıkarmaya başladı (Temmuz) ★ Şinasi, şiir kitabı *Müntahabât-ı Es'arım*'ı çıkardı (Temmuz) ★ Nâbi-zade Nâzım doğdu ★ Nigâr Hanım doğdu.
- 1863 Beyoğlu'nda Şark Tiyatrosu'nda Ermeni gençleri Türkçe bir temsil verdiler (6 Mart) ★ Şinasi, *Durûb-i Emsâl-i Osmaniye*'yi çıkardı.

- 1864 Hüseyin Rahmi Gürpınar doğdu ★ Ahmet Rasim doğdu.
- 1865 Şinasi'nin Paris'e ikinci gidişi (1869 da döndü).
- 1866 Halit Ziya Uşaklıgil doğdu ★ Seyrani öldü.
- 1867 Tevfik Fikret doğdu İsmail Safa doğdu ★ Ali Ekrem Bolayır doğdu ★ Namık Kemal ve Ziya Paşa, Avrupa'ya gittiler (17 Mayıs).
- 1868 Yıkılırıp yeniden yaptırılan Gedikpaşa Tiyatrosu'nda Güllü Agop idaresinde Türkçe temsiller verilmiye başlandı (Ocak) ★ Namık Kemal ve Ziya Paşa, Londra'da haftalık *Hürriyet* gazetesi'ni çıkardılar (Haziran). Bu gazete önce Londra'da, sonra Ziya Paşa tarafından yüzüncü sayıya kadar Cenevre'de çıkarıldı ★ Ziya Paşa, *Zafer-nâme*'yi yazdı ★ Dadaloğlu öldü (?).
- 1869 Ahmet Vefik Paşa'nın Molière'den *Zor Nikâh*'ı ve *Zoraki Tabip* adlarında iki adaptesi ve *Yorgaki Dandini* çevirisi çıktı (Kasım). *Zor Nikâh*, Gedikpaşa Tiyatrosu'nda oynandı ★ Mehmet Emin Yurdakul doğdu ★ Rıza Tevfik Bölükbaşı doğdu ★ Ahmet Mithat Efendi, Mithat Paşa ile Bağdat'a gitti, ilk eserlerini orada yazdı, 1871 baharına kadar Bağdat'ta kaldı.
- 1870 *Pinti Hamit* komedisi yazarı Teodor Kasab, Namık Kemal ve Âli Bey'in de yazdıkları mizah gazetesi, *Diyojen*'i çıkardı ★ Süleyman Nazif doğdu ★ Ahmet Hikmet Müftüoğlu doğdu ★ Cenap Şahabettin doğdu.
- 1871 Şinasi öldü (13 Eylül) ★ Âli Bey'in *Ayyar Hamza* adaptesi, Gedikpaşa Tiyatrosu'nda ilk defa oynandı (20 Kasım).
- 1872 Âli Bey'in, *Kokona Yatıyor* (13 Ocak) ve *Geveze Berber* (Kasım) komedileri, Gedikpaşa Tiyatrosu'nda oynandı ★ *İbret* gazetesi, Namık Kemal ve arkadaşları tarafından çıkarılmıya başlandı (13 Haziran 1872 5 Nisan 1873, 132 sayı) ★ Ebüzziya Tevfik'in *Eceli Kaza* dramı oynandı (29 Kasım) ★ Şemsettin Sami, *Taaşuk-i Talât ve Fitnat* romanını çıkardı ★ Hüseyin Siret Özsever doğdu.
- 1873 Namık Kemal, Gelibolu mutasarrıflığından ayrılarak İstanbul'a döndü (5 Ocak) ★ Ahmet Mithat'ın *Eyvalı piyesi* (Mart), Namık Kemal'in *Vatan Yahut Silistre*'si (1 Nisan) oynandı ★ Ahmet Mithat ve Ebüzziya

Tevfik, Rodos'a, Namık Kemal de Kıbrıs'a sürüldüler (Nisan) ★ Cevdet Paşa, *Kavâid-i Türkiyye*'yi yazdı ★ Mehmet Âkif Ersoy doğdu.

1873/4 Abdülhak Hâmit ilk piyeslerini çıkardı, (*Macera-yı Ask, Sabır-ü Sebat, İçli Kız*).

1874 Ziya Paşa, *Harâbât*'ı; Süleyman Paşa, *Mebâni-i'l-İnşa'yı* ve *Tarih-i Âlem*'i çıkardı ★ Dikran Çuhacıyan'ın Opera Tiyatrosu, *Ârif'in Hilesi* ile temsillerine başladı (Ekim) ★ Hüseyin Cahit Yalçın doğdu.

1875 Ahmet Mithat ilk romanlarını Rodos'ta kaleme aldı, (*Hasan Mellâh, Hüseyin Fellâh*) ★ Namık Kemal'in, *Âkif Bey* piyesi basıldı ★ Çuhacıyan, *Leblebici Horhor* operetini sahneye koydu (17 Kasım) ★ Ziya Gökalp, Mehmet Rauf, Faik Âli Ozansoy doğdular.

1876 Ebüzziya Tevfik'in *Nüümüne-i Edebiyat-ı Osmaniye*'sinin ilk baskısı çıktı ★ Namık Kemal, ilk romanı, *İntibah*'ı çıkardı.

1877 Ahmet Vefik Paşa, *Lehçe-i Osmânî*'yi yazdı.

1878 Ahmet Mithat, *Tercüman-ı Hakikat* gazetesini çıkarmaya başladı ★ Ziya Paşa, Adana Valiliğine tâyin edildi, Adana Tiyatrosu'nu kurdu.

1879 Recai-zade Ekrem, *Tâlim-i Edebiyat*'ını bastırdı ★ Ahmet Vefik Paşa, Bursa'ya Vali oldu (Ocak); yaptırdığı tiyatrodaki Eylül başlarında temsillere başlandı. Tiyatronun çalışmaları, rejisör Fasulyacıyan Efendi'nin yönetiminde, Paşa'nın Bursa'dan ayrılmasına (1882, Kasım) kadar üç yıl sürdü.

1880 Şemsettin Sami'nin *Sefiller* çevirisi çıktı ★ Ziya Paşa, Adana'da Vali iken öldü (17 Mayıs).

1881 Cevdet Paşa, *Belâgat-i Osmaniye*'yi yazdı ★ Ziya Paşa'nın Molière'den, hece vezniyle manzum Tartuffe çevirisi: *Rûşun'un Encâmı* basıldı (2. baskı 1886).

1883 Recai-zade Ekrem, *Zemzeme*'leri çıkardı (1883-1885) ★ Celâl Cahir Erozan doğdu ★ Memduh Şevket Esendal doğdu.

1884 Namık Kemal'in, *Celâleddin Hârzemşah* piyesi yayımlandı ★ Halit Ziya Uşaklıgil İzmir'de *Nevrûz*, sonra da *Hizmet* (1886) gazetelerini çıkardı ★ Gedikpaşa Tiyatrosu, II. Abdülhamid'in emriyle yıkıldı ★ Şemsettin Sami'nin, *Robinson* çevirisi çıktı ★ Ahmet Haşim doğdu ★ Halide Edib Adıvar doğdu ★ Ömer

Seyfettin doğdu ★ Fazıl Ahmet Aykaç doğdu ★ Yahya Kemal Beyathı doğdu (2 Aralık).

1885 Abdülhak Hâmit, karısı Fatma Hanım'ın ölümü (21 Nisan üzerine *Makber*, *Ölü*, *Hacle* adlı şiir kitaplarını yazdı ★ Mithat Cemal Kuntay doğdu.

1886 Nigâr Hanım'ın ilk şiir kitabı çıktı (*Efsus*, I) ★ Recal-zade Ekrem, *Takdir-i Elhûn* adlı tenkid eserini bastırdı ★ Süleyman Nesip doğdu ★ Cemil Süleyman doğdu ★ Emin Bülent doğdu ★ Hamdullah Suphi doğdu ★ Halikarnas Balıkcısı doğdu.

1887 Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde yazarlığa başladı ★ Muallim Naci, *Demdeme*'yi çıkardı.

1888 Mehmet Murat Bey, haftalık *Mizan* gazetesini çıkardı (Ocak) ★ Hüseyin Rahmi ilk romanı *Şık'ı* çıkardı ★ Namık Kemal öldü (2 Aralık) ★ Refik Halit Karay doğdu ★ Abdülhak Şinasi Hisar doğdu.

1889 Şemsettin Sami'nin, *Kamus-ül-A'lâm*'ı çıktı (1889-1898) ★ Samipaşa-zade Sezai *Sergülzeşt* romanını çıkardı ★ Muallim Naci, *Ömer'in Çocukluğu*'nu çıkardı ★ Halit Ziya'nın ilk iki romanı, (*Nemide*, *Bir Ölünnin Defteri*) çıktı ★ Reşat Nuri Güntekin doğdu ★ Yakup Kadri Karaosmanoğlu doğdu.

1890 Nabi-zade Nâzım'ın *Karabîlik*'i çıktı ★ Fuad Köprülü doğdu ★ Orhon Seyfi Orhon doğdu.

1891 Ahmet İhsan Tokgöz, *Servet-i Fînnun* dergisini çıkarmaya başladı (27 Mart, Perşembeleri çıkıyordu, haftalık) ★ Mehmet Murat Bey'in, *Turfanda mı, yoksa Turfa mı?* romanı çıktı ★ Ahmet Vefik Paşa öldü (21 Nisan) ★ Halit Fahri Ozansoy doğdu.

1892 Samipaşa-zade Sezai Bey'in hikâye kitabı, *Küçük Şeyler* çıktı ★ Süleyman Paşa öldü ★ Ruşen Eşref Ünaydın doğdu (18 Mart) ★ Enis Behiç Koryürek doğdu.

1893 Muallim Naci öldü (13 Nisan) ★ Nabi-zade Nâzım öldü (6 Ağustos).

1894 Falih Rıfkı Atay doğdu ★ Âşık Veysel doğdu.

1895 *Malûmat* dergisi, Baba Tahir tarafından çıkarılmaya başlandı (23 Mayıs) ★ Cevdet Paşa öldü (25 Mayıs)

★ Mahmut Yesari doğdu (5 Mayıs) ★ F. Celâlettin doğdu.

- 1896 *Servet-i Fünun* dergisi, Tevfik Fikret'in yönetiminde Edebiyat-ı Cedîdeciler'in dergisi oldu (7 Şubat) ★ Nabi-zade Nâzım'ın, *Zehra* romanı çıktı ★ Âli Bey, *Letafet* operetini yazdı ★ Âli Bey, *Lehçe-tül-Hakavuk*'ı yazdı ★ Recai-zade Ekrem, *Araba Sevdası* romanını çıkardı ★ Yusuf Ziya Ortaç doğdu ★ Salih Zeki Aktay doğdu ★ Eflâatun Cem Güney doğdu.
- 1897 Mehmet Emin Yurdakul, *Cenge Giderken* şiirini yazdı ★ Halit Ziya'nın *Mai ve Siyah* romanı çıktı ★ Ali Mümtaz Arolat doğdu.
- 1898 İlk Türk aktörü Ahmet Necip Efendi öldü ★ Nurullah Ataç doğdu ★ Faruk Nafiz Çamlıbel doğdu.
- 1899 Hüseyin Cahit Yalçın, *Hayat-ı Muhayyeli*'i çıkardı ★ Mehmet Emin Yurdakul, *Türkçe Şiirleri*'i çıkardı ★ Âli Bey öldü ★ Deliktaşlı Ruhsati öldü ★ Peyami Safa doğdu.

XX. yüzyıl :

- 1900 Tevfik Fikret, *Rûbab-ı Şikeste*'yi çıkardı ★ Halit Ziya'nın, *Aşk-ı Memnu* romanı çıktı ★ Faik Âli ilk şiir kitabını çıkardı, (*Fani Töselliler*) ★ Saffet Nezihi'nin, *Zavalı Necdet* romanı çıktı ★ Sadri Ertem doğdu.
- 1901 Tevfik Fikret, *Sis* şiirini yazdı ★ Mehmet Rauf'un, *Eylül* romanı çıktı ★ Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun, *Hâristan ve Gülistan*'ı çıktı ★ Ahmet Suayip, *Hayat Ve Kitaplar*'ı çıkardı ★ İsmail Safa öldü (24 Mart) ★ Kemalettin Kamu doğdu ★ Ahmet Kutsi Tecer doğdu ★ Ahmet Hamdi Tanpınar doğdu.
- 1902 Necmettin Halil Onan doğdu.
- 1903 Suut Kemal Yetkin doğdu ★ Ercüment Behzet Lâv doğdu.
- 1904 Şair Eşref, *Deccal*'ın ilk cildini çıkardı ★ Şemsettin Sami öldü (1 Temmuz ★ Mehçure (1895) ve Hikmet (1898) yazarı romancı Vecihi öldü.
- 1905 Güzide Sabri, *Ölmüş Bir Kadının Evrak-ı Metrukesi* romanını çıkardı ★ Selânik'te, *Çaruk Bahçesi* dergisi çıktı (Haftalık, 43 sayı) ★ Necip Fazıl Kısakürek doğdu ★ Cevat Fehmi Başkut doğdu ★ Selâhattin Batu doğdu.
- 1906 Süleyman Nazif, ilk şiir kitabını çıkardı, (*Gizli Fi-*

ganlar) ★ Sait Faik Abasıyanık doğdu ★ Behçet Kemal Çağlar doğdu.

- 1907 Âsaf Halet Çelebi doğdu ★ Cevdet Kudret doğdu.
- 1908 Hüseyin Kâzım, Hüseyin Cahit, Tevfik Fikret; *Tanım* gazetesini çıkarmaya başladılar (1 Ağustos) ★ Sabahattin Eyüboğlu doğdu ★ Yaşar Nabi Nayır doğdu.
- 1909 Fecr-i Âti'ciler, *Serret-i Fînnın* dergisinde birleştiler (11 Şubat) ★ Cenap Şahabettin. *Hac Yolunda'yı* çıkardı ★ Celâl Sahir'in ilk şiir kitabı, *Beyaz Gölge*ler çıktı ★ Ali Ekrem ilk şiir kitabı, *Ruh-i Kemal'i* çıkardı ★ Ahmet Muhip Dranas doğdu.
- 1910 Ebubekir Hâzım Tepeyran'ın, *Küçük Paşa* romanı çıktı ★ Ahmet Rasim'in, *Şehir Mektupları* çıktı (4 cilt, 1910 - 1911) ★ Hüseyin Siret, şiir kitabını çıkardı, *(Leyal-i Girizan)* ★ Tahsin Nahid'in şiir kitabı çıktı, *(Ruh-i Bikanı)* ★ Cemil Süleyman'ın ilk kitabı, hikâyeler, *Timsal-i Aşk* çıktı ★ Ahmet Şuayip öldü ★ Cahit Sıtkı Tarancı doğdu ★ Ziya Osman Saba doğdu ★ Kemal Tahir doğdu.
- 1911 Selânik'te *Genç Kalemler* dergisi çıkmaya başladı (11 Nisan) ★ Tevfik Fikret, *Halûk'un Defter'i*ni çıkardı ★ Mehmet Âkif, *Safahat*'ın ilk kitabını çıkardı ★ Halide Edib'in ilk eseri, *Harap Mabetler* çıktı ★ Mehmet Behçet Yazar, ilk şiir kitabını çıkardı, *(Ergamın)* ★ İbrahim Alâettin Gövsa'nın, *Çocuk Şiirleri* çıktı.
- 1912 Halit Fahri Ozansoy, ilk şiir kitabını çıkardı, *(Rüya)* ★ Şair Eşref öldü (22 Mayıs) ★ Ahmet Mithat Efendi öldü (28 Aralık).
- 1913 Aka Gündüz'ün ilk şiir kitabı, *Bozgun* ile ilk hikâye kitabı, *Türk Kalbi* çıktı ★ Yakup Kadri ilk kitabını çıkardı, *(Bir Serencam)* ★ Ebüzziya Tevfik öldü (27 Ocak) ★ Bedri Rahmi Eyüboğlu doğdu.
- 1914 Orhan Veli Kanık doğdu ★ Oktay Rifat doğdu ★ Fazıl Hüsnü Dağlarca doğdu ★ Orhan Kemal doğdu.
- 1915 Ziya Gökalp ilk şiir kitabı *Kızıl Elma'yı* çıkardı. ★ Tevfik Fikret öldü (19 Ağustos) ★ Melih Cevdet Anday doğdu ★ Aziz Nesin doğdu.
- 1916 Darülbedayi (İstanbul Şehir Tiyatrosu), Hüseyin Suat Yalçın'ın adapte ettiği *Çürük Temel* oyunu ile açıl-

dı. (20 Ocak) ★ Yusuf Ziya Ortaç, ilk şiir kitabını çıkardı, (*Akından Akına*) ★ Samım Kocagöz, Haldun Taner, Orhan Hançerlioğlu, İlhan Berk, Behçet Necatigil doğdular.

1917 Halit Fahri'nin *Baykus* piyesi oynandı (2 Mart) ★ Ziya Gökalp, haftalık *Yeni Mecmua*'yı çıkardı (12 Temmuz 1917 - 20 Aralık 1923, 90 sayı) ★ Süleyman Nesip öldü (28 Eylül) ★ Tarihçi Mehmet Murat Bey öldü ★ Cahit Külebi, Kerime Nadir doğdular.

1918 Yahya Kemal'in ilk şiirleri *Yeni Mecmua*'da yayınlandı (Mart - Haziran, 8 şiir) ★ Ali Canib'in şiir kitabı, *Geçtiğim Yol* çıktı ★ Faliş Rıfkı ilk kitabını çıkardı; *Ataş ve Güneş* ★ Ruşen Eşref'in, *Dişorlar Ki* adlı kitabı çıktı ★ Hâmit, *Finten'i* çıkardı ★ Faruk Nafiz ilk şiir kitabını yayınladı: *Şarkın Sultanları* ★ *Hâdisat* gazetesinde Süleyman Nazif'in, *Kara Bir Gün* makalesi çıktı (24 Kasım) ★ Yusuf Ziya Ortaç, *Şair* dergisini çıkardı (12 Aralık 1918 - 20 Mart 1919, 15 sayı) ★ Nigâr Hanım öldü (1 Nisan).

1919 Halit Fahri Ozansoy, *Nedim* dergisini çıkardı (16 Ocak - 29 Mayıs 1919, 17 sayı) ★ Yusuf Ziya, *Binnaç* piyesini yazdı (İlk oynanışı: 7 Nisan) ★ Orhan Seyfi ilk şiir kitabını çıkardı: *Fırtına ve Kar* ★ Şükûfe Nihal ilk şiir kitabını çıkardı: *Yıldızlar ve Gölgeleler* ★ Refik Halit, *Memleket Hikâyeleri*'ni çıkardı ★ Tahsin Nahit öldü (12 Mayıs) ★ Salâh Bırsel ve Ceyhun Atuf Kansu doğdular.

1920 Ömer Seyfettin öldü (6 Mart) ★ Sabahattin Kudret Aksal doğdu.

1921 *Dergâh* dergisi çıktı (15 Nisan 1921 - 5 Ocak 1923, 42 sayı) ★ *Yarın* dergisi çıktı (13 Ekim 1921 - 1 Ekim 1922, 44 sayı) ★ Mehmet Âkif, *İstiklâl Marşı*'nı yazdı ★ Ahmet Haşim, ilk şiir kitabı, *Göl Saatleri*'ni çıkardı ★ Şahabettin Süleyman öldü ★ Necati Cumalı doğdu.

1922 Halide Edib'in, *Ateşten Gömlek* romanı çıktı ★ Yakup Kadri, *Kiralık Konak* ve *N'ur Baba* romanlarını çıkardı ★ Reşat Nuri'nin *Çakırsu*, Vakıf gazetesinde tefrika edildi, kitap halinde çıktı ★ Ziya Gökalp, Malta dönüşü, Diyarbakır'da haftalık *Küçük Mecmua*'-

yı çıkardı (5 Haziran 1922 - 5 Mart 1923, 33 sayı) ★ Yaşar Kemal Göğceller doğdu.

1923 Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*'nı çıkardı ★ F. Celâlettin ilk hikâye kitabını çıkardı: *Talâk-ı Seldâse* ★ *Mülû Mecmua* çıktı (1 Kasım 1923 - 15 Haziran 1928, 112 sayı) ★ Oktay Akbal doğdu.

1924 *Türkiyat Mecmuası* çıkmaya başladı ★ Selâhattin Enis, *Zaniyeler* romanını çıkardı ★ Ziya Gökalp öldü (24 Ekim).

1925 Necip Fazıl Kısakürek, ilk şiir kitabını çıkardı: *Örümcek Ağı* ★ Mahmut Yesari'nin ilk romanı çıktı: *Göban Yıldızı* ★ Attilâ İlhan, Arif Damar doğdular.

1926 Ahmet Haşim'in ikinci şiir kitabı, *Piyale* çıktı ★ Faruk Nafiz Çamlıbel, *Göban Çeymesi*'ni çıkardı ★ Ali Mümtaz Arolat'ın şiir kitabı çıktı: *Bir Gemi Yelken Açtı* ★ Ömer Bedrettin Uşaklı, ilk şiir kitabını çıkardı: *Deniz Sarhoşları* ★ Esat Mahmut Karakurt'un ilk romanı çıktı: *Vahşi Bir Kız Sevdım* ★ Ankara'da haftalık *Hayat* dergisi çıkmaya başladı (2 Aralık; 1929 sonlarına kadar çıktı) ★ Talip Apaydın doğdu.

1927 Enis Behiç Koryürek'in şiir kitabı, *Miras* çıktı ★ Necmettin Halil Onan, ilk şiir kitabını çıkardı: *Çakıl Taşları* ★ Süleyman Nazif öldü (4 Ocak) ★ Ahmet Hikmet Müftüoğlu öldü (19 Mayıs) ★ Orhan Seyfi Orhon, *Güneş* dergisini çıkardı (1 Ocak - 1 Ekim 1927, 17 sayı).

1928 Yedi Meşale'ciler, önce *Yedi Meşale* adında bir seçme şiirler kitabı çıkardılar, sonra Yusuf Ziya Ortaç'ın yayınladığı, *Meşale* dergisinde birleştiler; *Meşale* dergisi ancak 8 sayı çıkabildi (1 Temmuz - 15 Ekim) ★ Hamdullah Suphi Tanrıöver, hitabelerini, *Dağ Yolu*'nda topladı (2. cilt, 1931) ★ Edip Cansever, Muzafer Buyrukçu doğdular.

1929 Cevdet Kudret şiir kitabını çıkardı: *Birinci Perde* ★ Yaşar Nabi Nayır, ilk şiir kitabını çıkardı: *Kahramanlar* ★ Kenan Hulusi Koray ilk kitabını çıkardı: *Bir Yüdhem Su* ★ Aka Gündüz'ün, *İki Silâhı Arasında* romanı çıktı ★ Saffet Ziya öldü (25 Temmuz) ★ Fakir Baykurt doğdu.

1930 Peyami Safa, *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu* romanını

çıkardı ★ Reşat Enis ilk kitabını, hikâyeler, çıkardı: *Kılıcımı Sürlüyorum* ★ Halide Nusret Zorlutuna'nın ilk şiir kitabı çıktı: *Gecedan Taşan Dertler* ★ Salih Zeki Aktay'ın ilk şiir kitabı çıktı: *Persefon* ★ Aktör Ahmet Fehim Efendi öldü (2 Ağustos).

1931 Falih Rıfkı Atay, *Deniz Asırı*'yı çıkardı ★ Sadri Ertcm'in ilk romanı çıktı: *Çıkrıklar Durunca* ★ Ercüment Behzat Lâv ilk kitabını çıkardı: *S.O.S.* ★ Mehmet Rauf öldü (23 Aralık) ★ Tarık Dursun K., Cemal Süreya doğdular.

1932 Ankara'da aylık *Ülkü* dergisi çıkmaya başladı (Şubat) ★ Ahmet Kutsi Tecer, şiir kitabını çıkardı: *Şiirler* ★ Behçet Kemal Çağlar, ilk şiir kitabını çıkardı: *Erciyas'tan Kopan Çığ* ★ Ahmet Rasim öldü (21 Eylül).

1933 Hıfzı Oğuz, Ankara'da aylık *Çığır* dergisini çıkardı (Ocak 1933 Aralık 1939, 85 sayı) ★ Hüseyin Cahit Yalçın, *Fikir Hareketleri* dergisini çıkardı (1933 1940) ★ *Yeni Türk* dergisi çıkmaya başladı ★ *Varlık* dergisi çıkmaya başladı (15 Temmuz) ★ Sabri Esat Siyavuşgil şiir kitabını çıkardı: *Odalar ve Sofalar* ★ Cahit Sitki Tarancı, ilk şiir kitabını çıkardı: *Ömrümde Sükût* ★ Bekir Sitki Kunt, ilk hikâye kitabını çıkardı: *Memleket Hikâyeleri* ★ Vedat Nedim Tör, *Kadro* dergisini çıkardı ★ Ahmet Haşim öldü (4 Haziran) ★ Mahmut Makal doğdu.

1934 Memduh Şevket Esendal'ın, *Ayazlı ve Kinacıları* romanı çıktı ☆ Mümtaz Zeki Taşkın, ilk şiir kitabını çıkardı: *Allo Allo* ★ Rıza Tefvik Bölükbaşı, şiirlerini *Serab-ı Ömrüm*'de topladı ☆ Cenap Şahabettin öldü (13 Şubat) ★ *Yücel* dergisi çıkmaya başladı. (Şubat - Ağustos 1956 da 163 sayıda kapandı.)

1935 Sabahattin Ali, ilk hikâye kitabını çıkardı: *Değirmen* ★ Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilk kitabı çıktı: *Havaya Çizilen Dünya* ★ Orhan Seyfi, *Aydabir* dergisini çıkarmaya başladı (9 Ağustos) ★ İbnürrefik Ahmet Nuri Sekizinci öldü (8 Mart) ★ Celâl Sahir öldü (16 Kasım).

1936 Sait Faik, ilk kitabı, *Semaver*'i çıkardı ★ Halide Edib'in, *Sinekli Bakkal* romanı çıktı ★ Peyami Safa, haftalık, *Kültür Haftası* dergisini çıkardı (15 Ocak -

- 3 Haziran, 21 sayı) ★ Necip Fazıl Kısakürek, haftalık *Ağaç* dergisini çıkardı (14 Mart - 29 Ağustos, 17 sayı) ★ Aylık *Gündüz* dergisi çıktı (Nisan 1936 - Haziran 1937, 15 sayı) ★ Samipaşa-zade Sezai öldü (26 Nisan) ★ Mehmet Âkif Ersoy öldü (27 Aralık).
- 1937 Abdülhak Hâmit Tarhan öldü (12 Nisan) ★ Ali Ekrem Bolayır öldü (27 Ağustos).
- 1938 Hilmi Ziya Ülken, aylık *İnsan* dergisini çıkardı (15 Nisan 1938 Ağustos 1943, 25 sayı) ★ Onbeş günde bir *Gençlik* gazetesi çıkmaya başladı (19 Mayıs, 56 sayı ile *İnkılâpçı Gençlik* adını alarak 1 Mayıs 1943 e kadar çıktı) ★ İlhan Tarus, ilk hikâye kitabını çıkardı: *Doktor Honro'nun Mektubu* ★ Samim Kocagöz, ilk romanını çıkardı: *İkinci Dünya* ★ Kerime Nadir'in ilk romanı çıktı: *Hıçkırık*.
- 1939 Ankara'da haftalık *Ohuş* dergisi çıktı (1 Ocak - 3 Eylül, 36 sayı) ★ Halikarnas Balıkcısı, ilk hikâye kitabını çıkardı: *Ege Kıyılarından* ★ Kemal Bilbaşar, ilk kitabı, *Anadolu'dan Hikâyeler'i* çıkardı. ★ Osman Cemal Kaygılı, *Çingeneler* romanını çıkardı ★ *Zavalı Necdet* yazarı Saffet Nezihî öldü.
- 1940 Celâhettin Ezine, *Hamle* dergisini çıkardı Ağustos Aralık, 5 sayı) ★ Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın, *Çocuk ve Allah'ı* çıktı ★ Fethi Giray'ın ilk şiir kitabı çıktı: *Sulha Selâm* ★ Orhon Arıburnu şiir kitabını çıkardı: *Kovan* ★ Cemil Süleyman öldü.
- 1941 Ankara'da aylık *Yurt ve Dünya* dergisi çıktı (1 Ocak 1941 15 Mart 1944, 42 sayı) ★ Milli Eğitim Bakanlığı dünya klâsiklerini çevirtip yayınlamaya, *Tercüme* dergisini çıkarmaya başladı ★ Abdülhak Şinasi Hisar'ın ilk romanı çıktı: *Fahim Bey ve Biz* ★ Orhan Veli; Melih Cevdet ve Oktay Rifat'la birlikte, *Gariip* kitabını çıkardı ★ Bedri Rahmi, ilk şiir kitabını çıkardı: *Yarıdana Mektuplar* ★ Orhan Seyfi Orhon, haftalık *Çınaraltı* dergisini çıkarmaya başladı (9 Ağustos) ★ Ceyhun Atuf Kansu, ilk kitabını çıkardı: *Bir Çocuk Bahçesinde* ★ Ankara'da onbeş günde bir *Dikmen* dergisi çıkmaya başladı.
- 1942 Cevat Fehmi Başkut'un ilk piyesi, *Büyük Şehir* oynandı ★ C.H.P. Roman Mükâfatı'nda Halide Edib'in

Sinekli Bakkal'ı birincilik, Yakup Kadri'nin *Yaban*'ı ikincilik, Abdülhak Şinasi'nin *Fahim Bey ve Bile* romanı üçüncülük kazandı ★ Değirmen dergisi çıktı (Ekim 1942 - Nisan 1944, 12 sayı) ★ Remzi Oğuz Arık, Ankara'da aylık *Millet* dergisini çıkardı (Mayıs 1942 - Nisan 1944, 24 sayı) ★ Hüseyin Suat Yalçın öldü (21 Mart) ★ Selâhattin Enis öldü (11 Haziran) ★ Emin Bülent öldü (29 Kasım) ★ Rüştü Onur öldü (2 Aralık).

1943 Ankara'da aylık *Adımlar* dergisi çıktı (Mayıs 1943 - Mart 1944, 11 sayı) ★ Besim Akımsar, İzmir'de *Kovan* dergisini çıkardı (Ağustos 1943 - Ekim 1947, 36 sayı) ★ Ahmet Hamdi Tanpınar, ilk hikâye kitabını çıkardı: *Abdullah Efendimin Rüyaları* ★ Cevdet Kudret'in romanı çıktı: *Sınıf Arkadaşları* ★ Ziya Osman Saba, ilk şiir kitabını çıkardı: *Söbil ve Güvercinler* ★ Necati Cumalı, (*Kızılçullu Yolu*), Rifat Ilgaz, (*Yarenlik*), Ömer Faruk Toprak, (*İnsanlar*) ilk şiir kitaplarını çıkardılar ★ Kenan Hulusi Koray öldü (23 Mayıs) ★ Sadri Ertem öldü (12 Kasım) ★ İstanbul Halkevleri dergisi, onbeş günde bir, *İstanbul* çıktı (1 Aralık 1943 - 31 Aralık 1946, 75 sayı).

1944 Suat Kemal Yetkin, ilk deneme kitabını çıkardı: *Edebiyat Konuşmaları* ★ Sabahattin Kudret Aksal'ın ilk şiir kitabı, *Şarkılı Kahve* çıktı ★ Faik Baysal, *Serdüvan* romanının yayınladı ★ Âşık Veysel'in *Deyişleri* çıktı ★ *Yaratış* dergisi çıktı (23 Aralık 1944 - 1 Mart 1946, 9 sayı) ★ Mehmet Emin Yurdakul öldü (14 Ocak) ★ Hüseyin Rahmi Gürpınar öldü (8 Mart).

1945 Samet Ağaoğlu'nun *Strassburg Hatıraları* çıktı ★ Behçet Necatigil, (*Kapalı Çarşı*), İbrahim Zeki Burdurlu, (*Toprak İnsanları*) ilk şiir kitaplarını çıkardılar ★ Muzaffer Tayyip Uslu, şiir kitabını çıkardı: *Şimdilik* ★ Osman Cemal Kaygılı (9 Ocak), Halit Ziya Uşaklıgil (27 Mart), Mahmut Yesari (16 Ağustos) öldüler.

1946 C.H.P. Şiir Yarışması'nda Cahit Sıtkı Tarancı birincilik (*Otuz Beş Yaş*), Attilâ İlhan ikincilik, Fazıl Hüsnu Dağlarca üçüncülük kazandı ★ Nurullah Ataç, ilk kitabı, *Günlerin Getirdiği*ni çıkardı ★ Cahit Külebi

(*Adamın Biri*), Melih Cevdet Anday (*Rahatı Kaçan Ağaç*), Oktay Akbal (*Önce Ekmekler Bozuldu*) ilk kitaplarını çıkardılar ★ Cahit Sıtkı, ikinci şiir kitabını çıkardı: *Otuz Beş Yaş* ★ Ömer Bedrettin Uşaklı (24 Şubat), Muzaffer Tayyip Uslu (3 Temmuz) öldüler.

1947 Salim Şengil, *Seçilmiş Hikâyeler* dergisini çıkarmaya başladı (Temmuz 1957 ye kadar on yıl 66 sayı çıktı) ★ İzmir Halkevi dergisi, *Fikirler* tekrar çıktı (Temmuz 1947 - Haziran 1950, yeni seri, sayı 1-36) ★ Ahmet Kutsi Tecer, *Köşebaşı* piyesini çıkardı ★ Suut Kemal Yetkin ile Selâhattin Batu, Ankara'da haftalık *Sanat ve Edebiyat Gazetesi*'ni çıkardılar (4 Ocak - 16 Aralık 1947, 50 sayı) ★ Salâh Birsell (*Dişnya İşleri*), Edip Cansever (*İkinci Üstü*) ilk şiir; Naim Tiralı (*Park*) ilk hikâye kitaplarını çıkardılar ★ C.H.P. Piyas Yarışması'nda Necip Fazıl Kısakürek'in *Sabrtaşı* birincilik, Ahmet Muhip Dranas'ın *Gölgeler*'i ikincilik kazandı ★ Ebubekir Hâzım Tepeyran öldü (6 Haziran).

1948 Avni Dökmeci, Ankara'da aylık şiir dergisi, *Kaynak*'ı çıkarmaya başladı (1 Ocak. Bu dergi Haziran 1956 ya kadar 113 sayı çıktı) ★ İstanbul'da onbeş günde bir *Edebiyat Dişnyası* dergisi çıktı (15 Ocak 1948 15 Şubat 1950, 26 sayı) ★ Cevat Fehmi Başkut'un *Paydos* piyesi oynandı ★ Cevat Fehmi Başkut'un *Küçük Şehir* oyununa İnönü Tiyatro Armağanı verildi ★ Attilâ İlhan, ilk şiir kitabı, *Duvar*'ı çıkardı ★ Kemalettin Kamu (6 Mart), Sabahattin Ali (2 Nisan) öldüler.

1949 Orhan Veli Kanık, Ankara'da onbeş günde bir *Yaprak* dergisini çıkardı (1 Ocak 1949 - 15 Haziran 1950, 28 sayı) ★ Behçet Kemal Çağlar, İstanbul'da haftalık *Şadırvan* dergisini çıkardı (1 Nisan - 25 Kasım, 35 sayı) ★ Orhan Kemal (*Baba Evi*), Tarık Buğra (*Oğlumuz*), Haldun Taner (*Yaşasın Demokrasi*), Turgut Uyar (*Arzu Halı*) ilk kitaplarını çıkardılar ★ Enis Behiç Koryürek (18 Ekim), İbrahim Alâettin Gövsa (29 Ekim), Rıza Tevfik Bölükbaşı (31 Aralık) öldüler. Ankara'da aylık *Hisâr* dergisi çıkmaya başladı (16

Mart 1950 Ocak 1957, 75 sayı) ★ Hüsamettin Bozok, *Yeditepe* dergisini çıkarmaya başladı (1 Nisan) ★ İstanbul'da *Barış* dergisi çıktı (15 Nisan - 1 Ağustos, 8 sayı) ★ Mahmut Makal, *Bizim Köy*'ü yayınladı ★ Faik Âli Ozansoy (1 Ekim), Orhan Veli Kanık (14 Kasım) öldüler.

1951 Aylık *Nokta* dergisi çıktı (15 Ocak 15 Kasım, 8 sayı) ★ Metin Eloğlu, ilk şiir (*Diüdüklü Tencere*) kitabını, Orhan Hançerlioğlu, ilk romanın (*Karanlık Dünya*) çıkardı ★ *Yeryüzü* dergisi çıktı (15 Eylül 1951 15 Mart 1952, 11 sayı) ★ Türk Dil Kurumu, *Türk Dili* dergisini çıkarmaya başladı (Ekim).

1952 Ankara'da *Mavi* dergisi çıktı (1 Kasım 1952 - 1956, 32 sayı) ★ Cemil Sait Barlas, Ankara'da *Pazar Postası*'nı çıkarmaya başladı ★ Vedat Günyol, İstanbul'da *Ufuklar* (sonradan: *Yeni Ufuklar*) dergisini çıkarmaya başladı (Şubat) ★ Salâh Birsel, ilk deneme-çelestiri kitabı, *Şiirin İlkeleri*'ni, Yaşar Kemal ilk hikâye kitabını (*Sarı Sıcak*), Talip Apaydın ilk kitabını (*Bozkırda Günler*) çıkardılar ★ İstanbul'da aylık *Küçük Dergi* çıktı (Nisan 1952 Nisan 1953, 12 sayı) ★ İstanbul'da *Berber* dergisi çıktı (1 Eylül 1952 - 1 Ocak 1953, 9 sayı) ★ Naim Tiralı, *Yenilik* dergisini çıkarmaya başladı (15 Aralık 1952 Aralık 1957, 62 sayı çıktı) ★ Memduh Şevket Esendal öldü (16 Mayıs).

1953 İstanbul'da aylık *Türk Sanatı* dergisi çıktı (1 Ocak 1953 Mart 1959, 69 sayı) ★ *İstanbul* dergisi, ikinci defa çıkınmaya başladı (Kasım 1953 - Şubat 1957, 39 sayı) ★ Başaran (*Ahlat Ağacı*), Nezihe Meriç (*Bozbulanık*) ilk kitaplarını çıkardılar ★ Peyami Safa, aylık *Türk Düşüncesi* dergisini çıkarmaya başladı (1 Aralık 1953 - Nisan 1960, 63 sayı çıktı) ★ Neyzen Tevfik öldü (28 Ocak).

1954 Unesco Türkiye Milli Komisyonu tarafından Ankara'da aylık *Kültür Dünyası* dergisi çıkarıldı (15 Ocak 1954 Haziran 1955, 18 sayı) ★ Nedret Gürcan, Dinar'da aylık *Şairler Yaprak* dergisini çıkardı (1 Mayıs 1954 Haziran 1957, 34 sayı) ★ Tahsin Yücel, ilk kitabı, *Uçan Daireler*'i çıkardı ★ İzmir'de aylık *Varan* dergisi çıktı (Aralık 1954 - 14 Kasım 1955, 12 sayı) ★

Sait Faik Abasıyanık öldü (11 Mayıs).

1955 Oktay Rifat'ın *Karga ile Tilki* kitabı, ilk bu yıl verilen Yeditepe Şiir Armağanı'nı kazandı ★ Sabahattin Kudret Aksal'ın *Gazoz Ağacı* ile Haldun Taner'in *On İkiye Bir Var* kitabı, ilk bu yıl verilen Sait Faik Hikâye Armağanı'nı birlikte kazandılar ★ Yaşar Kemal'in *İnce Memed* romanı, bir bu yıl verilen Varlık Roman Armağanı'nı kazandı ★ Necati Cumali'nin *Boş Beşik* (1949) oyunu, Almanya'da Erlangen Tiyatro Festivali'nde de oynandı ★ Cahit Külebi'nin şiir kitabı, *Yeşeren Otlar*, Türk Dil Kurumu Edebiyat Ödülü'nü kazandı ★ Kemal Tahir (*Sağırdere*), Özdemir Asaf (*Dişnya Kaçtı Gözüme*), Tarık Dursun K. (*Hasangiller*), Fakir Baykurt (*Çilli*) ilk kitaplarını çıkardılar.

1956 İstanbul'da aylık *Esi* dergisi çıktı (Ocak 1956 - Mart 1957, 15 sayı) ★ İstanbul'da aylık *a* dergisi çıktı (15 Ocak 1956 Haziran 1960, 29 sayı) ★ Yeditepe Şiir Armağanı, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın *Âsâ* kitabına verildi ★ Sait Faik Hikâye Armağanı, Tahsin Yücel'in, *Haney Yaşamalı* kitabına verildi ★ Muzaffer Buyrukçu (*Katran*), Fethi Naci (*İnsan Tüklenmez*), Arif Damar (*Günden Güne*) ilk kitaplarını çıkardılar ★ Türk Dil Kurumu Edebiyat Ödülü'nü Ali romaniyle Orhan Hançerlioğlu kazandı ★ Eflâtun Cem Güney, *Acıl Kıldım Acıl* kitabındaki masallarıyla milletlerarası bir armağan aldı ★ Mithat Cemal Kuntay (30 Mart), Cahit Sıtkı Tarancı (13 Ekim), Reşat Nuri Güntekin (7 Aralık),ERCÜMENT Ekrem Talu (16 Aralık) öldüler.

1957 Yeditepe Şiir Armağanı, Behçet Necatigil'in *Eski Toprak* kitabına verildi ★ Sait Faik Hikâye Armağanı'nı Necati Cumali'nin *Değişik Gözle* kitabı aldı ★ Türk Dil Kurumu Sanat Armağanı'nı Sabahattin Kudret Aksal'ın *Yaralı Hayvan* kitabı kazandı ★ Salim Sengil, Ankara'da *Seçilmiş Hikâyeler* dergisi yerine *Dost* dergisini çıkarmaya başladı (Ekim) ★ Feyzi Halıcı, Konya'da aylık *Çağrı* dergisini çıkarmaya başladı (Ekim) ★ Ziya Osman Saba (29 Ocak), Nurullah Ataç (17 Mayıs), Hüseyin Cahit Yalçın (18 Ekim) öldüler.

- 1958 Yeditepe Şiir Armağanı, Edip Cansever'in *Yerçekimli Karanfil* kitabına verildi ★ Salt Faik Hikâye Armağanı'nı Orhan Kemal'in *Kardeş Payı* kitabı aldı ★ 1957/58 Yunus Nadi Roman Mükâfâtı'nda birinciliği Fakir Baykurt'un *Yılanların Öcü*, ikinciliği Yusuf Atılgan'ın *Aylık Adam*, üçüncülüğü Mehmet Seyda'nın *Ne Ekersen* romanları kazandı ★ Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın *Delice Böcek* kitabına; Roman Ödülü, Oktay Akbal'ın *Suçumuz İnsan Olmak* romanına verildi ★ İlhan Berk'in *Galile Denizi* çıktı ★ Asaf Halet Çelebi (15 Ekim), Yahya Kemal Beyatlı (1 Kasım), Aka Gündüz (7 Kasım) öldüler.
- 1959 Yeditepe Şiir Armağanı; Cemal Süreya'nın *Üvercinka* kitabıyla Arif Damar'ın *İstanbul Bulutu* kitabına verildi ★ Sait Faik Hikâye Armağanı'nı Oktay Akbal'ın *Berber Aynası* kitabı aldı ★ Ataç Eleştirme-Deneme Armağanı, ilk bu yıl, Memet Fuat'a verildi ★ Türk Dil Kurumu Hikâye Ödülü'nü *Düşlerin Ölümlü* kitabıyla Tahsin Yücel, Çeviri Ödülü'nü de Eflâtun'dan *Devlet* çevirisiyle Sabahattin Eyüboğlu ve M. Ali Cimcoz kazandılar ★ *Türk Yurdu* dergisi çıkmaya başladı (Mart) ★ Adana'da *Kimsecik* dergisi çıktı (Mart - Ekim, 8 sayı) ★ Ece Ayhan (*Kınar Hanımın Denizleri*), Kemal Özer (*Gül Yordamı*), Ferit Edgü (*Kaçkınlar*), Orhan Duru (*Bırakılmış Birî*); ilk kitaplarını çıkardılar ★ Selâhattin Batu'nun *Güzel Helena* dramının Almancası, Bregenz Tiyatro ve Müzik Festivalleri'nin açılışında oynandı (Temmuz) ★ Hüseyin Siret Özsever (27 Şubat), Bekir Sıtkı Kunt (8 Mart), Müsahıpzade Celâl (20 Temmuz), Ruşen Eşref Ünaydın (21 Eylül) öldüler.
- 1960 Fazıl Hüsnü Dağlarca, aylık *Türkçe* dergisini çıkarmaya başladı (Ocak) ★ Ataç Armağanı, Sabahattin Eyüboğlu'na verildi ★ Türk Dil Kurumu Hikâye Ödülü'nü *İshak* kitabıyla Onat Kutlar, Tiyatro Ödülü'nü *Tanrıları ve İnsanlar* piyesiyle Orhan Asena, Çeviri Armağanı'nı Philippe Soupault'dan *Şarlo* çevirisiyle Teoman Aktürel kazandılar ★ Ahmet Hamdi Tanpınar'ın kitabı *Şiirler* çıktı ★ Nahit Sırrı Örik öldü (18 Ocak).

1961'İN KİTAPLARI

Derleyen Türker ACAROĞLU

(Biten yılın ilk 11 ayı içinde çıkan kitaplardan seçilmiş bibliyografya. 1960'ın son ayında  ıkma  kitaplar da - yıl kaydı ile birlikte isaret edilmiştir.)

EDEBİYAT (100 kitap)

AKINCI (Doç. Dr. Gündüz). - *Türk Romanında Köye Doğu*. - Ankara, Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. 39 s., 250 kr . (Türk edebiyatı serisi: 17).

ALANGU (Tahir). - *Billûr K  k Masalları*. - İstanbul Remzi Kitabevi, 227 s., ciltli, 10 lira.

ANDAY (Melih Cevdet). - *Doğu-Batı*, denemeler. İstanbul, Ataç Kitabevi, 96 s., 3 lira. (Bilgi dizisi: 6).

ATATÜRK (Kemal). - *Atatürk'tin  zel Mektupları*. Derleme ve notlar: Sadi Borak. İstanbul, Varlık Yayınları, 87 s., 2 lira. (Varlık büyük cep kitapları: 185).

ATATÜRK (Kemal). - *Ey Türk Gençliği*, söylev ve demeçlerden parçalar. Haz., ve sadele tiren: Hüseyin Karakan. İstanbul Fatih, P. K. 20. 79 s., 2 lira. ( iir yayınları No. :9).

BALZAC (Honor  de). - *Eug nie Grandet*. roman.  ev.: Tahsin Yücel. Üst., Varlık Yay. 164 s., 4 lira. (Büyük eserler kitaph ı: 32).

BA CILLAR (Seyfettin). - *Altın  a ı ölümün*, şiirler. Üst., Yeditepe Yay. 48 s., 2 lira. (Yeditepe yayınları: 102).

BATU (Selâhattin). - *O uzata*, be  perdelik manzum dram. - Ankara, M. E . Bak. 96 s., resimli, 250 kr . (M. E . Bak. Devlet Tiyatrosu repertuarı: 6).

BAYKURT (Fakir). - *Karın Ağrısı*, hikâyeler. Ankara, D n-Bugün Yay. 184 s., 4 lira. (Bugünün yazarları: 2).

BAYKURT (Fakir). - *Onuncu Köy*, roman. Remzi Kit. 352 s., 10 lira (Yeni Türk yazarları serisi: 16).

B YATLI (Yahya Kemal). - *Kendi Gök Kubbem z*,  iir-

ler. İst., Yahya Kemal Enstitüsü. 171-IV s., 15 lira. (Yahya Kemal külliyyatı: 1).

BEZİRCİ (Asım). *Çok Kapılı Oda*; deneme, eleştirme, araştırma. İst., Ataç Kit. 136 s., 3 lira. (Bilgi dizisi: 4).

BİLBAŞAR (Kemal). *Ay Tutulduğu Gece*, roman. Kovan Kit. 207 s., 6 lira.

BİLBAŞAR (Kemal). *Üç Bıçıklı Hikâyeler*. İzmir, Kovan Kit. 96 s., 250 krş.

BİRSEL (Salâh). *Dört Köşeli Üçgen*, roman. Ankara. Dün-Bugün Yay. 163 s., 4 lira. (Bugünün yazarları: 1).

BİRSEL (Salâh). *Kikiriknâme*, şiirler İst., Yeditepe Yay. 32 s., 200 krş. (Yeditepe yayınları: 104).

Büyük Romanlar, en ünlü 75 romanın özetleri. Haz.: ve Çev.: Azize Erten Bergin. Türk romanları: Zahir Güvemli. İst., Varlık Yay. 327 s., 5 lira. (Faydalı kitaplar: 11).

CALDWELL (Erksine). *Penceredeki Işık*, roman, Çev.: Melih Cevdet Anday. İst., Varlık Yay. 168 s., 4 lira. (Büyük eserler kitaplığı: 28).

CAMUS (Albert). *Düşüş*, La Chute. Çev.: Ferit Edgü. İst., Ataç Kit. 80 s., 3 lira. (Ataç kitabevi yayınları: 26).

COCTEAU (Jean). *Müthiş Çocuklar*, roman. Çev.: Vedat G. Üretürk. - İst., Ataç Kit. 80 s., 2 lira.

CORNEILLE (Pierre). *Le Cid*, 5 perdelik manzum trajedi. Çev.: Prof. Nedim Mazhar Yüzak. İst., İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi Talebe Neşriyat ve Yardım Bürosu. 112 s., 3 lira.

DAĞLARCA (Fazıl Hüsnü). *Cezayir Türkcüsü*, destan. İst., Kitap Yay. 32 s., 200 krş. (Fransızca, İngilizce ve Arapça çevirileriyle birlikte).

DİL (Şahinkaya, Haz.). - *Çağdas Türk Şiirinden Örnekler*, antoloji. Ankara, P. K. 36. 375 s., portreli, 10 lira. (Başkent yayınları: 1).

DOSTOYEVSKİ (Fiyodor). *Karamazov Kardeşler*, roman. 3 cilt. Çev.: Nihal Yalaza Taluy. İst., M. Eğ. Bak. 236 s., 560 krş. (Rus klâsikleri: 74).

DOSTOYEVSKİ (Fiyodor). - *Ölümler Evinden Hatıralar*, roman. Çev.: A. Bekir Sıtkı. - İst., Ak Kit. 288 s., 10 lira.

DUYGULU (Behiç). *Ağlama N'olur*, hikâyeler. İst., Yeditepe Yay. 64 s., 2 lira. (Yeditepe yayınları: 110).

ELIOT (T. S.). - *Denemeler*. Çev.: Akşit Göktürk. İst., De Yay. 80 s., 3 lira. (Eleştiri kitapları: 4).

ELIOT (T. S.). - *Sweeney Agonistes*, oyun. Türkçesi: Ülkü Tamer. - İst., De Yay. 28 s., 1 lira. (Tiyatro kitapları: 8).

ERBİL (Leylâ). *Halkaç*, hikâyeler. Ankara, Dost Yay. 104 s., 250 krş. (Dost yayınları: 25. Hikâye bölümü: 12).

ERSAVAŞ (Fahri, Haz.). *Hamasi Türk Şiiri Antolojisi*. 1. cilt. - İst., Matbaacılık Okulu. 204 s., 5 lira.

EYÜBOĞLU (Sabahattin). *Mavi ve Kara*, denemeler. İst., Ataç Kit. 112 s., 3 lira. (Bilgi dizisi: 3).

FORSTER (E. M.). - *Hindistan'da Bir Geçit*, roman. Çev.: Filiz Karabey. İst., Varlık Yay. 212 s., 4 lira. (Büyük eserler kitaplığı: 29).

GARCIA LORCA (Federico). *Don Cristobita ile Dona Rosita'nın Acıkın Güldürüşü*, kukla oyunu. Türkçesi: Memet Fuat. İst., De Yay. 1960. 63 s., 2 lira.

GERALDY (Paul). *Sermek*, piyes, 3 perde. Çev.: Dr. Ayşe Sarıgöllü. İst., M. Eğ. Bas. 80 s., 210 krş. (M. Eğ. Bak. modern tiyatro eserleri serisi: 84).

GIDE (André). *Günce'den Seçmeler*, 1889-1949. Çev.: Necip Alsan. İst., Varlık Yay. 108 s., 2 lira. (Varlık büyük cep kitapları: 194).

GOGOL (N.). *Ölü Canlar*, roman. Çev.: Vedat Gülşen Üretürk. - İst., Ak Kit., 1960 343 s., fiyatı yazılı değil.

GREENE (Graham). *Oturma Odası*. The Living room, oyun. Çev.: Sevgi Sanlı. Ankara, M. Eğ. Bak., 1960. 96 s., 150 krş. (M. Eğ. Bak. modern tiyatro eserleri serisi: 86).

GREGORY (Lady Augusta). *Kulaktan Kulağa*, oyun. Çev.: Memet Fuat. - İst., De Yay. 36 s., 100 krş. (Tiyatro kitapları: 4).

GÜNTEKİN (Reşat Nuri). *Kavak Yelleri*, roman. İst., İnkılâp Kit. 280 s., 750 krş. (R. N. Güntekin külliyatından: 22).

GÜRMAN (Oktay Rıza). *Güldürge*, mizah hikâyeleri. İst., Yankı Yay. 96 s., 250 krş. (Yankı yayınları: 5. Türk yazarları serisi: 1).

HALİKARNAS BALIKÇISI. *Mavi Sürgün*. İst., Remzi Kit. 192 s., 5 lira. (Yeni Türk yazarları serisi: 19).

HAYYAM (Ömer). - *Dörtlükler*. Türkçesi: Sabahattin Eyüboğlu. - İst., Çan Yay. 96 s., 5 lira.

HOROZCU (Oktay Rifat). *Birtakım İnsanlar*, oyun, 2 perde. İst. Varlık Yay. 63 s., 2 lira.

HUGHES (Languston). *Memleket Özlemi*, şiirler. Türkçesi: Necati Cumalı. İst., Ataç Kit., 48 sah., 2 lira.

IONESCO (Eugene). *Kel Şarkıcı*, oyun. Türkçesi: Ülkü Tamer ile Genco Erkal. İst., De Yay. 52 s., 2 lira. (Tiyatro kitapları: 2).

IONESCO (Eugene). *Tiyatro Deneyi*. Çev.: Teoman Aktürel. - İst., De Yay. 40 s., 2 lira. (Eleştiri kitapları: 5).

KAFKA (Franz). *Milena'ya Mektuplar*. Çev.: Adalet Cimcoz. İst., Ataç Kit. 112 s., 3 lira.

KARATAY (Atâ). - *Çağdaş İskandinav Şiiri Örnekleri...* - İst., Merkez han No. 28, Sirkeci. 104 s., 4 lira.

KARAY (Refik Halid). - *Nügin*, roman. 3 cilt birarada. - İst., Nebioğlu Yay., 1960. 895 s., ciltli, 20 lira. (Nebioğlu en güzel dünya romanları serisi: 2, 3, 4).

KAYNARDAĞ (Arslan). *Shakespeare'de Türkiye, Türkiye'de Shakespeare*, inceleme. İst., T.M.T.F., 1960. 18 s., 100 krş. (T.M.T.F. yayınları: 4).

KEMAL BEKİR. - *Kaçaklar*, roman. - İst., Remzi Kit. 288 750 krş. (Yeni Türk yazarları serisi: 21).

KIRDAR (Ayhan). - *Lo*, şiirler. - İst., Baha Mat. 43 s., 250 krş.

KOCAGÖZ (Halil). - *Yitik Duman*, şiirler. İst., Yeditepe Yay. 48 s., 2 lira. (Yeditepe yayınları: 108).

LESSING. *Philotas*, trajedi. Türkçesi: Zahide Gökberk. Açıklamalar, sahneye koyuş bilgileri: Max Meinecke. - İst., De Yay. 68 s., 3 lira. (Tiyatro kitapları: 10).

LEVI (Carlo). - *İsa Bu Köye Ugramadı*, roman. Çev.: Sahahattin Eyüboğlu. İst., Remzi Kit. 205 s., 5 lira. (Dünya muharriirlerinden tercümeler serisi: 112).

MAETERLINCK (Maurice). *Çağrılmadan Gelen*, oyun. Türkçesi: Memet Fuat. İst., De Yay. 32 s., 1 lira. (Tiyatro kitapları: 9).

MAUGHAM (Somerset). - *İspanyol Havası*, nikâyeler. Çev.: Âlim Şerif Onaran. - İst., Varlık Yay. 78 s., 2 lira. (Varlık büyük cep kitapları: 195).

MAURIAC (François). *Gentrix*, roman. Çev.: İlhami Üzel. İst., M. Eğ. Bas. 89 s., 2 lira. (Dünya edebiyatından tercümeler. Modern Fransız edebiyatı: 4).

MAUROIS (André). *İklimler*, roman. Çev.: Samih Tiryakioğlu. İst., Güven Yay. 266 s., ciltli, 12.5 lira. (Şaheser romanlar).

MEMET FUAT (Haz.). - *Başlangıcından Bugüne, Türk ve*

Dünya Tiyatro Tarihi. - İst., Varlık Yay. 360 s., resimli, 8 lira. (Faydalı kitaplar: 17).

MEMİK (Nallı). - *Neslimizin Masalı*, şiirler. - Çanakkale, İl Bas. 63 s., 5 lira.

MOLIERE. - *Cimri*, 5 perdelik komedya. Çev.: Sabahattin Eyüboğlu. İst., Remzi Kit. 88 s., 2 lira. (Dünya muharirlerinden plyesler serisi: 7).

MOLIERE - *Cimri*, 5 perdelik komedya. Çev.: Yaşar Nabi Nayır. İst. Varlık Yayınevi. Açıklamalı. 96 sayfa, 2 lira.

NESİN (Aziz). - *Bir Koltuk Nasıl Devrilir?*, hikâyeler. İst., Karikatür Yay. 96 s., 3 lira.

NUTKU (Özdemir). *Tiyatro ve Yaşar*. Ankara, Gim Yay., 1960. IV-209 s., resimli, 15 lira. (Gim yayınları No. 1).

OĞUZCAN (Ümit Yaşar). *Yeni Dünya Rekortu*, şiirler. İst., Ümit Yaşar Yay., sayfalar numaralanmamış, 5 lira.

O'NEILL (Eugene). *Elektra'ya Yas Yarası*. Mourning becomes Electra, oyun. Çev.: Müçteba Dorukan ile Nüzhet Şenbey. - Ankara. M. Eğ. Bak., 1960. 271 s., 530 krş. (Modern tiyatro eserleri serisi: 83).

ORHAN KEMAL. - *Hamam Çiftliği*, roman. - İst., Remzi Kit. 344 s., 750 krş. (Yeni Türk yazarları serisi: 17).

OZANKAN (Cenab). - *Mustafa Kemal'in İstiklal Destanı*. İst., İnkılâp Kit. 95 s., 250 krş.

ÖZALP (İlhan). - *Hassas Gençlere Şiirle Manevi Yardım*. Önsöz: İbrahim K. Özgür. - İst., Hüsnütabiat Mat. 51 s., 2 lira

ÖZDEMİR ASAF. - *Yuvarlakın Köşeleri*, deyişler-etika. İst., Yuvarlak Masa Yay. 12 s., 750 krş.

ÖZERDİM (Doç. Dr. Muhaddere Nabi). *Çin Şiirleri*. Ankara, T. İş Bankası. 84 s., 300 krş. (Kültür cep kitapları).

Paul Verlaine. Çev.: Erdoğan Alkan. Samsun, Yüceer Mat. 192 s., 5 lira. (Lânetlenmiş şairler).

PROUST (Marcel). *Swann'ın Aşkı*, roman. Çev.: Tahsin Yücel. - İst., Varlık Yay. 216 s., 4 lira. (Büyük eserler kitaplığı: 27).

Rabindranath Tagore. Haz.: ve Çev.: Ülkü Tamer. İst., Varlık Yay. 79 s., 2 lira. (Dünya klâsikleri: 18).

REMARQUE (Erich-Maria). *Tanın'ın Gövdesi Yok*, roman. Çev.: Semih Yazıcıoğlu. İst., Akay Yay. 304 s., ciltli, 12.5 lira. (Akay dünya şaheserleri).

ROMAINS (Jules). *Dirilen Şehir*, roman. Çev.: Sabahat-

tin Eyüboğlu. Resim: Ferruh Doğan. - İst., Ataç Kit. 64 s., 2 lira. (Ataç Kitabevi Yayınları 24).

SAINTE-BEUVE. *Parnesi Konuşmaları*, seçmeler. 3. cilt. Çev.: Fehmi Baldaş. - Ankara, M. Eğ. Bak. 339 s., 550 krş. (Fransız klâsikleri: 196).

SAROYAN (William). *İstiridye ile İnci*, televizyon oyunu. Çev.: Mehmet Fuat. İst., De Yay. 36 s., 1 lira. (Tiyatro kitapları: 7).

SAROYAN (William). *Yoksul İnsanlar*, hikâyeler. Çev.: Memet Fuat. - İst., Varlık Yay. 96 s., 2 lira. (Varlık büyük cep kitapları: 182).

SARTRE (Jean-Paul). *Bulantı*, roman. Çev.: Selâhattin Hilâv. İst., Ataç Kit. 207 s., 6 lira. (Ataç kitabevi yayınları: 28. Çağdaş romanlar: 1).

SARTRE (Jean-Paul). *Çağımızın Gerçekleri*, denemeler. Çev.: Sabahattin Eyüboğlu ile Vedat Günyol. İst., Çan Yay. 127 s., 5 lira.

SAVORY (Theodore). *Tercüme Sanatı*. Çev.: Prof. Hâmit Dereli. Ankara, M. Eğ. Bak. 112 s., 350 krş. (İngiliz klâsikleri için yardımcı eserler serisi: 1).

STEINBECK (John). - *Aşk Otobüsü*, roman. Çev.: Vahdet Gültekin. İst., Güven Yay. 320 s., ciltli, 12.5 lira. (Şaheser romanlar).

STENDHAL. *Kırmızı ve Siyah*, roman. Çev.: Vedat Gülşen Üretürk. İst., Ak Kit. 450 s., 12.5 lira.

SÜSOY (Mehmet Hüdâî). - *Hos*, şiirler. - İst., P. K. 1074, Galata. 64 s., 3 lira. (Yapıcı eserler yayınları: 2).

Şiirimizde Aşk ve Kadın, antoloji. Haz.: Ümit Yaşar Oğuzcan ile Tarık Dursun K. İst., Ümit Yaşar Yay. 80 s., 3 lira. (Büyük Türk şiiri antolojisi: 1).

Şiirimizde Ölüm, antoloji. Haz.: Ümit Yaşar Oğuzcan ile Tarık Dursun K. İst., P. K. 1275. 80 s., 3 lira. (Büyük Türk şiiri antolojisi: 2).

ŞİNASİ. *Makaleler*. Tenkidli basım: Fevziye Abdullah Tansel. - Ankara, Dün-Bugün Yay. 1960. XII-110 s., 3 lira. (Külliyyat IV).

TANPINAR (Ahmet Hamdi). *Şiirler*. İst., Yeditepe Yay. 80 s., 5 lira.

TAŞER (Suat). - *Aşk ve Barış*, oyun, 3 perde, 7 tablo. İst., - Varlık Yay. 75 s., 2 lira. (Varlık tiyatro serisi: 4).

TİMURTAŞ (Faruk K.). *han Edebiyatında Husrev ü Şirin ve Ferhad ü Şirin Yazan Şairler*. - İst., Edebiyat Fak. 14 s., fiyatı yazılı değil. (Şarkiyat mecmuası IV) (1961) den ayrı basım).

UYGUNER (Muzaffer). *Tarancı'nın şiir üzerine düşünceleri*. - Ankara, Mars Mat., 1960. 56 s., 250 krş.

UZUN (Fahri). - *Fikret ne demisti!* İst., Tan Mat. XIV-128 s., 5 lira.

WILDE (Oscar). *Lady Windermere'in Yelpazesi*, oyun. Çev.: Hadiye Sayron. Ankara, M. Eğ. Bak., 1960. 116 s., 250 krş. (İngiliz klâsikleri: 68).

WILDER (Thornton). *Trenton ile Camden'e Mutlu Yolculuk*, oyun. Çev.: Memet Fuat. İst., De Yay. 32 s., 100 krş. (Tiyatro kitapları: 5).

YÜCEL (Tahsin, Haz.) *Balzac* İst., Varlık Yay. 95 s., 2 lira. (Dünya klâsikleri: 17).

YÜCEL (Tahsin, Haz.) *Büyük Şairler ve Şiirleri*, 50 şair. Resimleyen: İbrahim Ersaraç - İst., Varlık Yay. 304 s., 5 lira. (Faydalı kitaplar: 14).

YÜCEL (Turgut). *Son Güçlüğü*, şiirler. - Balıkesir, Türk-dili Bas. 80 s., 2 lira.

YÜZBAŞIOĞLU (Muammer). *Edebiyatımız*. İst., Yeni Mat. 143 s., 4 lira.

BİLİM VE KÜLTÜR YAYINLARI

(40 kitap)

ALPAN (Necip) ile **GÜN** (İsmail). - *Halk Eğitimi Kalkınmamızın Temeli Olmalıdır*. - İzmir, Kovan Klt. 95 s., 3 lira.

ARPAD (Burhan). *Son Perde, yahut "Komik-i Şehir"*. İst., Düşün Yay. 80 s., 3 lira.

ASLANAPA (Oktay). *Turkish Arts*. İst., Doğan Kardeş Yay. 147 s., resimli.

ATAY (Faliş Rıfkı). - *Çankaya, Atatürk Devri Hâtıraları*.

2 cilt. İst., Dünya Yay. 688 s., 20 lira. (Dünya yayınları No. 5).

AYDIN (Mustafa, Derl.). *Atatürk'ün Çocukluk ve Tahsil Hayatı, Cumhuriyet Öncesi Harb Hâtıralarına Ait Tarihî Vesikalar.* - İzmir, İstiklâl Mat. 32 s., 125 kış.

BİLGE (Prof. Dr. A. Suat). - *Le Conflit de Chypre et les chypriotes turcs. étude documentaire.* Ankara, Siyasal Bilgiler Fak. 272 s., 12.75 lira. (Fakülte yayınları No. 134-116).

BURAK (Ratip Tahir). *Hapishane Hâtıraları.* İst., Güven Yay. 192 s., 6 lira.

ÇETİNGELİK (Y. Müh. Dr. Muammer). *Alfred Nobel ve Armağanları.* İst., Evren Yay. 80 s., resimli, 4 lira. (Evren yayınları: 1).

DÂNİŞMEND (İsmâil Hâmi). *Garp Medeniyetinin Menbaı Olan İslâm Medeniyeti.* İst., Bâbüâli Yay. 92 s., 4 lira.

DÂNİŞMEND (İsmâil Hâmi). *Mart Vakası.* İst., İstanbul Kit. 248 s., 1 portre, 10 lira.

DELİORMAN (Altan). - *Atatürk'ün Hayatındaki Kadınlar.* İst., Burhan Yay. 224 s., 10 lira.

DENİZ (Hasan). *Herkes İçin Amatör Fotoğrafçılık.* İst., Aka Kit. 141 s., resimli, 5 lira.

EREL (Şerafeddin) *Dağıstan ve Dağıstanlılar.* İst., İstanbul Mat. VII-265 s., resimli, 15 lira.

Eski Türk halılarından ve kilimlerinden örnekler. İst., Güzel Sanatlar Mat. Büyük boy, renkli 39 plânştan ibarettir, ciltli, fiyatı yazılı değil. (Sümerbank yayınlarından.)

GAZİMİHAL (Mahmut Ragıp). *Musiki Sözlüğü.* İst., Milli Eğitim Bas. VII-288 s., 15 lira.

GÖKBERG (Macit). *Felsefe Tarihi.* İst., Edebiyat Fak. VII-482 s., 23 lira 10 kış. (İst. Ün. Ed. Fak. yayınları: 927). İsteme yeri: Elif Kit., Sahaflar çarşısı İst.

GÖKÇE (Ali Rıza). *İlim ve İnsan.* Erzincan, Yazar: Ağır Ceza Mah. Bşk. 168 s., 750 kış.

GÖKMAN (Muzaffer). *İmam Şâmil, Kafkasya'nın büyük harb ve ihtilâl kahramanı.* İst., İnkılâp Kit. 292 s., resimli, ciltli, 12.5 lira.

GÜNDÜZALP (Fuat). *Öğretmen Meslek Kitapları Kılavuzu.* 4. cilt: 1954-1958. - Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı. XIII. 368 s., 750 kış. (Öğretmen kitapları: 79).

JEFFERSON (Thomas). - *Seçme Parçalar.* Çev.: Dr. Mete

Tunçay. - İst., Türk Siyasî İlimler Derneği. XVII-111 s., 5 lira. (Siyasî ilimler serisi: 2).

KONYALI (İbrahim Hakkı). - *Âbideleri ve Kitabeleri ile Erzurum Tarihi*. İst., Ercap Mat., 1960. 594 s., resimli, 25 lira. (Erzurum Tarihini Araştırma ve Tanıtma Derneği yayınları, sayı: 2).

MİMAROĞLU (İlhan K.). *Musikî Tarihi*. İst., Varlık Yay. 318 s., 5 lira. (Faydalı kitaplar: 13).

NEVİNS (Allan) ile **COMMAGER** (Henry Steele). *Amerika Birleşik Devletleri Tarihi*. Çev.: Prof. Halil İnalcık. İst., Varlık Yay. 463 s., 8 lira. (Faydalı kitaplar: 19).

PUSKİN (A.). *Erzurum Yolculuğu*. Rusçadan Çev.: Z. Baştımar. - İst., Yenigün Yay. 111 s., 250 krş. (Yenigün yayınları, sayı: 5).

RAMSAY (Prof. W. M.). - *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*. Çev.: Mihri Pektaş. İst., Milli Eğitim Bas., 1960-61. VII-560 s., 15 lira.

REVNAKOĞLU (Cemaleddin Server). *Erzurumlu İbrahim Hakkı ve Marifetname'si*. 1 cilt. Erzurum, Erzurum Tarihini Araştırma ve Tanıtma Derneği. XXIII-224 s., portreli, 15 lira.

SAFA (Peyami). *Nasyonalizm (Milliyetçilik)*. İst., Bâbîli Yay. 96 s., 4 lira. (Büyük fikir cereyanları: 3).

SENA (Cemil). *Ahıramazda Böyle Dedî*. İst., Çeltüt Mat. 320 s., 15 lira.

SEVENGİL (Refik Ahmet). *Tanzimat Tiyatrosu*. İst., Milli Eğitim Bas. VI-323 s., 10 lira. (Devlet Konservatuvarı yayınları serisi. Türk tiyatrosu tarihi: III).

SIEGFRIED (André). *Millîyetlerin Karakterleri*. Çev.: Samih Tiryakioğlu. İst., Varlık Yay. 230 s., 5 lira. Faydalı kitaplar: 12).

Tiyatro Bibliyografyası. 1928-1959. Haz.: Semahat Turan ile Behire Abacıoğlu. - Ankara, Tiyatro Enstitüsü. V-177 s., fiyatı yazılı değil. (Ank. Ün. Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Tiyatro Enst. yayınları, No. 1).

Tonuç'a Kitap. İst., Ekin Bas. 368 s., 10 lira. (İncece kitapları: 1).

TOPRAK (Burhan) *Sanat Tarihi*. 1. cilt. İst., Güzel Sanatlar Akademisi, 1960. IV-239 s., 21.5 lira.

TÜTENGİL (Doç. Dr. Cevat Orhan). - *İçtimâl ve İktisadî*

Bakımdan Türkiye'nin Karayolları. - İst., Elif Kit. XIII-190 s., 12.5 lira. (Doktora tezidir).

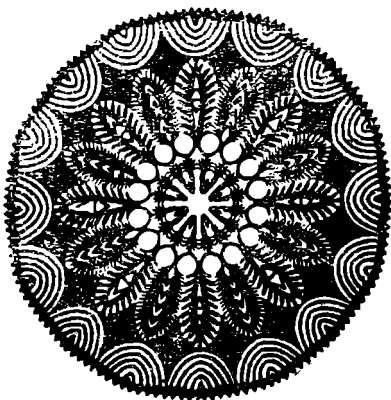
ÜNAYDIN (Ruşen Eşref). - *Çanakkale'de Savaşanlar Dediler Ki...* - Ankara, Türk Tarih Kurumu. IX-57 s., 4 lira. (T. T. K. yayınlarından XVI. seri, No. 3).

ÜNAYDIN (Ruşen Eşref). *İstiklâl Yolunda.* Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1960. XV-126 s., 9 lira. (T. T. K. yayınlarından XVI. seri, No. 2).

ÜNVER (Dr. A. Süheyl) ile *ŞEHİSUVAROĞLU* (Dr. Bedii N.) - *Türkiye'de Cüzam Tarihi Üzerine Araştırmalar.* - İst., Tıp Tarihi Enstitüsü. 38 s., resimli, 5 lira.

WILSON (Woodrow). *Seçme Parçaları.* Çev.: Doç. Dr. Nermin Abadan. İst., Türk Siyasî İlimler Derneği. XIX-103 s., 5 lira. (Siyasî ilimler serisi: 1).

YUND (Avni Kerim). *İstiklâl Marşı Bilgisi.* İst., Türkiye Harsî ve İhtimai Araştırmalar Derneği. 48 s., resimli ve notalı, 250 kış.

GEÇEN SAYIDAKİ YARIŞMAMIZIN SONUÇLARI

Geçen yılki sayımızda okurlar arasında açtığımız yarışmada; 1) şiirler, 2) hikâyeler bölümlerinde en beğendikleri yazıların imzalarını bildirmelerini ve 3) Türk edebiyatının en beğenilen 6 şairini belirtmelerini okurlarımızdan istemiştik. Bu yarışmamıza süresli içinde katılan okurlarımızın sayısı 188 olmuştur. (Geçen yıl 231 kişi katılmıştı).

Aldığımız cevapları dikkatle inceliyerek her yazar ve şaire verilen oyları topladık. Varılan sonuç şu oldu:

Şiirde Selâhattin Batu 29 oyla birinci, Fazıl Hüsnü Dağlarca 28 oyla ikinci, Ümit Yaşar Oğuzcan 16 oyla üçüncü gelmiştir. Onlardan sonraki oylar şairler arasında çok dağılmıştır. 3, 2 ve 1 oy alan şair pek çoktur.

Hikâyede: Tahsin Yücel 57 oyla birinci, Ayhan Hünalp 28 oyla ikinci, Mehmet Seyda 16 oyla üçüncü gelmiştir. Onlardan sonra en çok oy alanlar sırasıyle: Yahya Benekay (14), Cengiz Burak (13), Cengiz Dağcı (12), Erhan Bener (7) dir.

Edebiyat tarihimizin en beğenilen 6 şairi için kullanılan oyların 149 unu Yahya Kemal, 147 sini Cahit Sıtkı Tarancı, 138 ini Orhan Veli, 135 ini Yunus Emre, 123 ünü Fuzuli, 69 unu Karacaoğlan almışlardır. Onlardan sonra gelen şairler şunlardır: Tefvik Fikret (58), Nedim (56), Ahmet Haşim (46), Mehmet Âkif (39), Ziya Osman Saba (22), Baki (18).

Yarışmaya katılacak okurlarımıza verilecek armağanlar, geçen Yılığımızda şöyle belirtilmişti: En çok oy tophyanlara oy vermiş okurlarımız arasında kura çekilerek birinciye 1000 lira para armağanı, ikinciye yayınlarımız arasından seçeceği 300 liralık kitap, 3 üncüye yayınlarımız arasından seçeceği 100 liralık kitap. Dördüncüden onuncuya kadar elliser liralık kitap, onuncudan yirminciye kadar da 15 er liralık kitap. Sonuçları bu Yılığımızda yayınlıyacağımızı bildirmiştik.

Verilen oyları dikkatle sıralayınca gördük ki, hiç kuraya gereklik kalmadan dereceler kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. İki birinci ile 6 şairi tam kadro ile tutturan yalnız bir

okurumuz çıkmıştır: Erzurum vilâyet maiyet memuru Turan Tan. Kendisi birinci armağan olan 1000 lirayı kazanmıştır. İki birinci ile 6 şairi tutturan, fakat cevabında 6 yerine yedi şair yazmış olan Konya Mevlâna Müzesinden Fuat Önder ikinci armağan olan 300 liralık kitaba hak kazanmıştır. Üçüncülüğü Bursa Yiğitler köyü ilkokul öğretmeni Mehmet Önalp kazanmıştır. İki birinciyi ve 5 şairi tutturmuş yalnız, altıncı şair olarak Ahmet Haşim'e oy kullandığı için 3 üncülüğe kalmıştır.

Hikâye ve şiir birincilerini bildikleri halde, üçüncü soruda bir şairde yanılıp 4. ilâ 10. sıraya giren okurlarımız şunlardır: 4. Ayhan Can (Namazgâh), 972. Sok. No. 15-A İzmir), 5. Sıtkı Şahin (Saray Mah. Spor Cad. 35, Kütahya, 6. Mehmet Koçan (Mustavra köyü, Nazilli), 7. Abidin Kaya (6. Hv. Üs. Bakım K., Bandırma), 8. Gülsen Aydıntaşbaş (Kasapsinan Mah. 33. Konya), 9. Nizamettin Güner (Samsun Sivas hattı Çamlıbel Sivas), Yaşar Köksal (İstanbul)..

15 liralık kitap kazanan 10 okurumuz da şunlardır: Rasim Bakırcı (Irmaklar), Sabri Çayhan (Suadiye - İstanbul), Refik Uthgil (Ankara), Serdar R. Özşahin (Malkara), Turan Toprak (Yenidoğan), Yılmaz Üner (Bandırma), Nevzat Ceylân (Çivril), Orhan Ünsal (E!âzığ), Ali Çulfaz (Ankara), Yüksel Vural (Bolu).

Armağanlar okurlarımızın adreslerine gönderilmiştir.

İÇİNDEKİLER

Önsöz		<i>Ardağı, Adnan</i>	133
1961 e toplu bir bakış (Yaşar Nabi)	9	<i>Asher, Mustafa</i>	136
		<i>Balaban, Memduh</i>	137
		<i>Baydar, Mustafa</i>	141
		<i>Benckay, Yahya</i>	143
		<i>Berk, İlhan</i>	146
1961 DE SANAT HAYATI		<i>Berk, Nurullah</i>	148
1961 de Şiirimiz (Memet Fuat)	21	<i>Cumalı, Necati</i>	150
1961 de roman ve hikâyemiz (Tahir Alangu)	43	<i>Çağlar, Behçet Kemal</i>	152
1961 de dil çalışmaları (S. N. Özerdim)	62	<i>Dizdaroğlu, Hikmet</i>	153
1961 de resim ve heykel (Nurullah Berk)	69	<i>Enata, Muhtar</i>	155
1961 de dünya sineması (İhsan Akay)	81	<i>Erçin, Melih</i>	157
1961 de Türk sineması (T. Dursun K.)	93	<i>Hacıhasanoğlu, Muzafer</i>	159
1961 de tiyatro (Yıldırım Keskin)	100	<i>Hahcı, Feyzi</i>	162
1961 de şiir çevirileri (Behçet Necatigil)	108	<i>Hançerlioğlu, Orhan</i>	164
1961 de musiki çalışmaları (Faruk Güvenç)	116	<i>Kansu, Ceyhun Atuf</i>	163
		<i>Karpat, Prof. Dr. Kemal H.</i>	167
		<i>Keskin, Yıldırım</i>	177
		<i>Kocagöz, Samim</i>	177
		<i>Körükçü, Muhtar</i>	179
		<i>Makal, Mahmut</i>	183
		<i>Menemencioğlu, Muazzez</i>	184
		<i>Nadi, Nadir</i>	185
		<i>Oğuzcan, Ümit Yaşar</i>	186
		<i>Özerdim, Sami N.</i>	186
		<i>Seyda, Mehmet</i>	188
		<i>Tarcan, Mesut</i>	193
		<i>Tarıs, İlhan</i>	195
		<i>Teoman, Sabahattin</i>	198
		<i>Tonguç, Engin</i>	199
		<i>Tör, Vedat Nedim</i>	201
		<i>Tütengil, Cavit Orhan</i>	204
SORUŞTURMAMIZ			
<i>Acaroğlu, Türker</i>	124		
<i>Akay, İhsan</i>	125		
<i>Akalın, L. Sami</i>	128		
<i>Akgün, Nahit Ulvi</i>	130		
<i>Apak, Rıza</i>	131		
<i>Apaydın, Talip</i>	132		

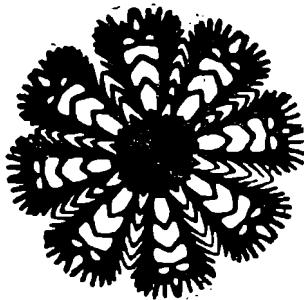
<i>Uyguner</i> , Muzaffer	205	<i>Berkkam</i> , Fatma M.	237
<i>Yaşın</i> , Özker	208	<i>Bilâl</i> , Ahmet	237
<i>Yücel</i> , Tahsin	209	<i>Ellen</i> , Rüstem	238
Ş İ İ R L E R		<i>Boduroğlu</i> , Ünver	241
<i>Acar</i> , Doğan	213	<i>Bolulu</i> , Osman	238
<i>Aslan</i> , Mehmet	213	<i>Bozdoğan</i> , E. Sezai	240
<i>Akay</i> , Sadiye	214	<i>Börüteçine</i> , Osman Kaya	242
<i>Akça</i> , Faruk	214	<i>Bulut</i> , Abdülkadir	243
<i>Akçin</i> , Nahlit Ulvi	215	<i>Burdurlu</i> , İbrahim Zeki	243
<i>Akın</i> , Cemal	216	<i>Büyüktınçay</i> , Attilâ	245
<i>Akıncı</i> , Turgut	216	<i>Candaş</i> , Fethi S.	246
<i>Akıntürk</i> , Cahide	217	<i>Candır</i> , Şahin	246
<i>Aksan</i> , Akıl	217	<i>Canpolat</i> , Kaya Müşür	247
<i>Akseli</i> , Rahmi	217	<i>Cantürk</i> , Fikri	148
<i>Aktar</i> , Özdoğan	218	<i>Cem</i> , C.	148
<i>Alptekin</i> , M.	220	<i>Ceylan</i> , Faik Sabri	249
<i>Altinel</i> , Recai	221	<i>Coşkun</i> , Arif	251
<i>Altıntaş</i> , Günel	222	<i>Çakır</i> , Turgut	250
<i>Altımsek</i> , Ahmet	223	<i>Çapa</i> , Şükran	250
<i>Apak</i> , Rıza	224	<i>Çınar</i> , Mediha	251
<i>Ardaşlı</i> , Adnan	225	<i>Çınar</i> , Nermin Demir	252
<i>Armağan</i> , Çetin	226	<i>Çitçi</i> , Abdullah Edip	252
<i>Arslan</i> , Mithat	226	<i>Dağlarca</i> , Fazıl Hüsnü	253
<i>Arık</i> , Hüseyin	227	<i>Defne</i> , Zeki Ömer	254
<i>Asal</i> , Sevgi	228	<i>Demir</i> , Öksel	255
<i>Asna</i> , M. Alâeddin	228	<i>Dil</i> , Sabri	255
<i>Aşar</i> , M. Sami	229	<i>Dil</i> , Sevim	256
<i>Atlıhan</i> , İbrahim	230	<i>Dil</i> , Şahinkaya	257
<i>Atmaca</i> , Cevdet	230	<i>Divitçi</i> , V. Nezir	258
<i>Aybar</i> , Yılmaz	231	<i>Doğan</i> , Maksut	259
<i>Aygün</i> , Nevzat Namlı	231	<i>Doğruöz</i> , Özcan	260
<i>Aytemiz</i> , Fafuk	232	<i>Dönmez</i> , Edip	262
<i>Bahar</i> , Beki L.	232	<i>Duru</i> , Nezhun	262
<i>Bakan</i> , Muhittin	233	<i>Ediboğlu</i> , Baki Süha	263
<i>Batu</i> , Çınar	233	<i>Elçi</i> , İhsan Nuri	264
<i>Batu</i> , Şelâhattin	234	<i>Elmah</i> , Glray	265
<i>Behramoğlu</i> , Ataol	235		
<i>Benice</i> , Macit	235		

<i>Erbay</i> , Ayseren	266	<i>İzât</i> , Üstün	297
<i>Ergin</i> , Melih	267	<i>İzmirli</i> , Mübeccel	297
<i>Erdem</i> , Kerim Aydın	268		
<i>Erdivanlı</i> , Orhan	269	<i>Kalaycıoğlu</i> , Turan	298
<i>Erginsoy</i> , Halûk Faruk	269	<i>Kalınçınar</i> , Avni	299
<i>Ergün</i> , Yavuz	271	<i>Karabıña</i> , Tamer	300
<i>Ergüven</i> , Abdullah Rıza	272	<i>Karabulut</i> , Timur	302
<i>Erkekli</i> , Yüksel	273	<i>Karakan</i> , Hüseyin	303
<i>Erman</i> , Nüzhet	274	<i>Karakoç</i> , Ertuğrul	304
<i>Ermumcu</i> , Oğuz	275	<i>Karas</i> , Nursen	304
<i>Ersöz</i> , Coşkun	276	<i>Kayaoğlu</i> , Ömer	305
<i>Ertuğay</i> , M. Celâl	276	<i>Kemal</i> , Edip	306
<i>Eryaşar</i> , Süreyya	276	<i>Kemal</i> , Kâmil	307
<i>Etikan</i> , Cahit	278	<i>Kılınç</i> , Eşref	307
<i>Etiker</i> , Erhan	278	<i>Kırdar</i> , Ayhan	308
<i>Eyren</i> , Ergun	279	<i>Kıyat</i> , Mehmet	309
<i>Eyüboğlu</i> , Eican	280	<i>Koca</i> , Mevlût	310
		<i>Koç</i> , Kemalettin	311
<i>Gökçay</i> , Namık	282	<i>Köklügüller</i> , Ahmet	311
<i>Gökçer</i> , Ali	282	<i>Köseoğlu</i> , M. Eşref	312
<i>Güçlü</i> , Tülin	282	<i>Kuru</i> , Mahmut	313
<i>Güçlüler</i> , Suna	283	<i>Kırıca</i> , Zeki	314
<i>Güçlüol</i> , Kemâl	284	<i>Kurumlu</i> , Erdal	315
<i>Gül</i> , Nadir	285	<i>Kürçer</i> , Ahmet Nesim	315
<i>Günçe</i> , Ali Ersin	286		
<i>Güntürkün</i> , Nâzan	287	<i>Mâvi</i> , Nesrin	316
<i>Gürler</i> , A.	287	<i>Menemencioğlu</i> , Muazzez	317
<i>Gürüs</i> , Ataul	288	<i>Minnetoğlu</i> , İbrahim	318
<i>Güven</i> , Ahmet	289		
		<i>Nefes</i> , Abdullah	320
<i>Hakkı</i> , Ruşen	290		
<i>Haşmet</i> , Mehmet	290	<i>Okay</i> , Haşim Nezihi	321
<i>Haydar</i> , Atâ	291	<i>Ortaç</i> , Tülây	322
<i>Hızal</i> , Osman Cevat	291	<i>Ölmez</i> , Ş. Avni	322
		<i>Önem</i> , Yüksel	323
<i>İhan</i> , Attilâ	293	<i>Öneş</i> , Mustafa	324
<i>İnal</i> , A.	294	<i>Örnek</i> , Esen	324
<i>İncebayraktar</i> , Özbek	295	<i>Örnek</i> M. Rasını	326
<i>İncioğlu</i> , Erol	295	<i>Özbek</i> , Orhan	327
<i>İşlek</i> , Nevin	296	<i>Özbilgen</i> , Tarık	328

<i>Özdal, Yavuz</i>	330	<i>Tuncer, Sülün</i>	363
<i>Özdemir, Hâdi</i>	330	<i>Tünay, Erhan .</i>	364
<i>Özdemir, Nureddin</i>	331	<i>Tümerkan, Cavidan</i>	364
<i>Özgür, Bîrîm</i>	331	<i>Türegün, Erol</i>	365
<i>Özkoray, Doğrul</i>	332	<i>Türkay, Osman</i>	366
<i>Özmen, Güner</i>	333	<i>Türkuğur, Müdevvet</i>	367
<i>Özsayar, Türker</i>	333		
<i>Özsoy, N. Rasim</i>	334	<i>Uçarı, Ercüment</i>	367
<i>Özyiğrek, Nurettin</i>	334	<i>Uçkan, A. Hamdi</i>	368
<i>Poyraz, Mehriyat</i>	335	<i>Uçkan, Nevzat</i>	369
<i>Püsküllüoğlu, Ali</i>	336	<i>Uçkan, Vasfi</i>	369
		<i>Umran, S.</i>	370
<i>Salihoglu, Mehmet</i>	337	<i>Uysal, Ahmet</i>	370
<i>Saltık, Tahsin</i>	339	<i>Uysal, Halil</i>	371
<i>Sander, Ergin</i>	340	<i>Uysal, Sermet Sami</i>	372
<i>Sankur, Alpaslan</i>	340	<i>Uz, Mustafa</i>	373
<i>Sarar, İsmail Ali</i>	341		
<i>Sarıkâhya, Teoman</i>	342	<i>Ünal, Ayten</i>	373
<i>Sert, Ali</i>	343	<i>Ünlü, Şemsettin</i>	375
<i>Sezer, İsmet</i>	343	<i>Ünsal, Abdüllatif M.</i>	376
<i>Sezen, Sennur</i>	344	<i>Üstek, İsmet</i>	377
<i>Solak, M. Âdem</i>	344	<i>Üstün, Hilmi</i>	378
<i>Siinter, Muhteşem</i>	345	<i>Üstün, E. Faik</i>	379
<i>Samilgil, Mete</i>	346		
<i>Şavlı, Burhan Garip</i>	347	<i>Volkan, Kemal</i>	379
<i>Şendil, Sabih</i>	349	<i>Yağcıoğlu, Halim</i>	380
<i>Şentürk, Ahmet Tufan</i>	350	<i>Yalçın, Hayri</i>	380
<i>Şimşek, Hasan</i>	351	<i>Yaşar, Ümit</i>	382
		<i>Yaşın, Özker</i>	383
<i>Taşlıoğlu, Çetin</i>	352	<i>Yavuz, Ahmet</i>	384
<i>Tamer, Ülkü</i>	353	<i>Yelken, Yahya</i>	385
<i>Tarhan, Nuri</i>	355	<i>Yigitler, H. Zekâi</i>	385
<i>Tekelioğlu, İbrahim</i>	356		
<i>Teoman, Ali</i>	357	<i>Zengin, Coşkun .</i>	387
<i>Timur, İ. Hakkı</i>	358	<i>Zeren, Mehmet Şazi</i>	388
<i>Toptaş, Ahmet</i>	358		
<i>Tözen, Mustafa</i>	359	DÜNYA ŞİİRİNDEN	
<i>Tunalıgil, Baha Galip</i>	360		
<i>Tuncer Oktay</i>	361	<i>Japon, Kitagawa Fuyuhiko</i>	389
<i>Tunçer, Cahit</i>	362	<i>Çin, Anonim</i>	390

<i>Kore</i> , Lee Kwang-Su	391	<i>Şarkı</i> , Türkân	529
<i>Hint</i> , Kalldasa	392	<i>Tecirli</i> , Mustafa	533
<i>İran</i> , Şems-i Tebrizi	394	NOBEL 1961	
<i>Mevlânâ</i>	394	<i>İvo</i> , Andriç	537
<i>Arap</i> , Anonim	394		
<i>Yahudi</i> , H. Leivich	395		
<i>Rus</i> , Fiyodor Tyuçev	396	KISA BİBLİYOGRAFYALAR	
<i>Lâtin</i> , Martial	397	<i>Akahn</i> , Lûtfullah Sami	547
<i>Yunan</i> , Lucilius	397	<i>Aksan</i> , Doğan Naci	547
<i>İspanyol</i> , Anonim	398	<i>Alpsal</i> , Aysel	548
<i>İtalyan</i> , Ungaretti	398	<i>Aşar</i> , M. Sami	548
<i>Alman</i> , Rainer Maria Rilke	399	<i>Aşçı</i> , Abdullah	548
<i>Fransız</i> , Baudelaire	399	<i>Atmaca</i> , Cevdet	549
<i>İngiliz</i> , Anonim	400	<i>Ay</i> , Behzat	549
<i>Amerikan</i> , E. A. Robinson	400	<i>Benice</i> , Macit	550
		<i>Bozdoğan</i> , Erdoğan Sezai	550
HİKÂYELER		<i>Candır</i> , Şahin	551
		<i>Ceylan</i> , Faik Sabri	551
<i>Alpsal</i> , Aysel	405	<i>Çapa</i> , Şükran	551
<i>Ardağı</i> , Adnan	410	<i>Çelen</i> , Meral	552
<i>Aşçı</i> , Abdullah	414	<i>Çitçi</i> , Abdullah Edip	552
<i>Balaban</i> , Memduh	419	<i>Demirseren</i> , Bedii	553
<i>Benekay</i> , Yahya	426	<i>Duygulu</i> , Behiç	553
<i>Çelen</i> , Meral	439	<i>Ercin</i> , Melih	553
<i>Dağcı</i> , Cengiz	445	<i>Erman</i> , Nüzhet	554
<i>Dikmen</i> , Nebahat	457	<i>Enata</i> , Muhtar Fehmi	554
<i>Demirseren</i> , Bedii	461	<i>Ertugay</i> , M. Celâl	555
<i>Dürsun K.</i> , Tarık	465	<i>Evren</i> , Ergun	555
<i>Duygulu</i> , Behiç	471	<i>İşlek</i> , Nevin	555
<i>Eskin</i> , Nesim	475	<i>Keskin</i> , Yıldırım	556
<i>Hacıhasanoğlu</i> , Muzaffer	480	<i>Köklügiller</i> , Ahmet	556
<i>Hükalp</i> , Ayhan	484	<i>Kuru</i> , Mahmut	557
<i>İşlek</i> , Nevin	487	<i>Minnetoğlu</i> , İbrahim	557
<i>Kemal</i> , Edip	491	<i>Nadi</i> , Nadir	558
<i>Kemal</i> , Orhan	494	<i>Oğuzcan</i> , Ümit Yaşar	558
<i>Koray</i> , Yaman	499	<i>Özbir</i> , Kâmuran	559
<i>Levent</i> , Numan Ali	506	<i>Özturanlı</i> , Osman Zeki	559
<i>Noyan</i> , Berkuk	509	<i>Ramok</i> , Mustafa Nahlit	560
<i>Sabit</i> , Selim	516	<i>Salıhoğlu</i> , Mehmet	560
<i>Seyda</i> , Mehmet	518	<i>Sarar</i> , İsmail Ali	561

<i>Sarıkdıya</i> , Teoman	561	<i>Ünlü</i> , Semsettin	566
<i>Solak</i> , Mehmet Âdem	562	<i>Üstek</i> , İsmet	567
<i>Sümer</i> , Dinçer	562	<i>Yalınz</i> , Ebet Mahir	567
<i>Samilgil</i> , Mete	563	<i>Yigitler</i> , H. Zekâi	568
<i>Tamer</i> , Ülkü	563	<i>Zengin</i> , Coşkun	568
<i>Tekelioğlu</i> , İbrahim	564	<i>Türk Edebiyatı Kronolojisi</i>	
<i>Tencer</i> , Oktay	564	(Behçet Necatigil)	569
<i>Uysal</i> , Halil	565	1961 in kitapları (Türker	
<i>Uysal</i> , Hayrettin	565	Acaroğlu)	589
<i>Uz</i> , Mustafa	566	Geçen yarışmamızın sonucu	599
<i>Üner</i> , Tanju	566		

Her yıl başında yayınlanacak olan bu yıllıklarımızın üçüncü sayısı da işte elinizde. Yıllığımızın bu sefer geçen yıldan da iyi olması için elden geleni yaptığımızı sanıyoruz.

1950 den 1959 a kadar her yıl çıkmış olan Yeni Şiirler ve Yeni Hikâyeler kitaplarımızı, daha geniş ölçüde, içine alan bu Yıllığımızda birçok yenilikler ve faydalı bilgiler de yer almaktadır. Toplu soruşturmamızda, yurt yönetimi, sanat ve dil tutumumuz bakımından çok önemli 4 soruya verilen ilinç karşılıkları okuyacaksınız.

Bundan başka bu sayıda yazıları olanların biyografyalarını, Türk edebiyatı kronolojisini, birçok desen ve resimleri bulacaksınız. Geçen yılki yarışmamızın sonuçları sayfalarımızdadır. Bu sayımızın da yüzümüzü kara çıkarmıyacağını umuyoruz.

Teşekkür ederiz.